

PHILOSOPHIA
ARISTOTELICA
UNIVERSA,

J U X T A

M E N T E M

DOCTORIS SUBTILIS

JOANNIS
DUNS SCOTI,

A U T H O R I B U S

P.F. MARINO PANGER,

E T

P.F. KILIANO KAZENBERGER,
Ordinis S. FRANCISCI FF. Minorum Recollectorum,
SS. Theologiæ Lectoribus Jubilatis, & Provinciæ Argent. seu
Germaniæ Superioris Ex-Provincialibus.

*CUM GRATIA, ET PRIVILEGIO SAC. CÆSAR.
Majestatis, & Licentia Superiorum.*

I N G O L S T A D I I,

Sumptibus Viduæ JOANNIS ANDRÆ de la HAYE, Bibl. Acad.

Typis JOANNIS PAULI SCHLEIG, Typograph. Academ.
M. DCC. XXXIX.

*Ad Convenerunt Monacensem Ord. Cisterciensis
S. Augustini.*

PHILOSOPHIA

ARISTOTELICA

UNIVERSA,

EX

MEMENTO

DOCTORIS SUBTILIS

JOANNIS

DUNSCOTT

Bayerische
Stadtbibliothek
München

AVTHORIS

P.F. MARINO PANGER

ET

P.F. KILIANO KAZENBERGER

Ordinis S. FRANCISCI FF. Minorum Recollectorum,
SS. Theologiae Lectoribus Jubilatis, & Provinciis Argent. seu
Germaniae Superioris Ex-Provincialisibus.

CUM GRATIA, ET PRIVILEGIO SAC. CAESAR.

Majestatis, & Licentiae Superiorum.

INGOLSTADII,

Sumptibus Vindice JOHANNIS ANDREAE DE LA HAYE, Bibl. Acad.

Typis JOHANNIS PAULI SCHNEIG, Typographi. Academ.

M. DCC. XXXIX.

As. Consensus Altorfensis Ord. S. Franc.
Augustini.

APPROBATIO, ORDINISQUE FACULTAS.

FR. GODEFRIDUS HEINEN, SS. Theologiæ
Lector Jubilatus, Almæ Provinciæ Colonienfis,
Ordinis Fratrum Minorum S. FRANCISCI Re-
collectorum Ex-Provincialis, ac Pater perpetuus; nec
non super Provincias Germaniæ Superioris, ac Belgii,
Hiberniæ, Angliæ, Scotiæ, Daciæ, & annexas, cum
plenitudine potestatis in utroque foro Commissarius
Generalis, ac Servus.

Tenore præsentium facultatem concedimus, ut
Cursus Philosophicus à gemino Authore, nimirum Ad-
modum Reverendis PP. Marino Panger, & Kiliano Ka-
zenberger, Ordinis S. P. Francisci Fratrum Minorum
Recollectorum Lectoribus Jubilatis, ac Almæ Provinciæ
Argentiæ, seu Germaniæ Superioris Ex-Provinciali-
bus, modò antè (ob diversa ab his Laboriosis Viris tam
Theologiæ, quàm pietatis opera in publicam Lucem
respectivè edita) honorificò Scriptorum Ordinis Titulò
meritò insignitis, exactè elaboratus, subtilitèrque juxta
Mentem Doctoris Subtilis evisceratus & explanatus, à
diversisque Sacri Ordinis nostri Theologis approbatus
Typis mandari possit, & cum merito salutaris obedien-
tiæ debeat.

Datum Coloniae in Conventu nostro Colonienfi
S. Agnetis Virginis & Martyris ad Olivas dicto, sub no-
stro Chyrographo, Officiique nostri Sigillo Majori die
1. Novembris, Anno 1736.

Fr. GODEFRIDUS HEINEN,
qui suprà mppriâ.

FACULTAS A. R. P. MINISTRI PROVINCIALIS.

EGo Fr. Benjamin Elbel, SS. Theologiae Lector Jubilatus, Ord. FFr. Min. S. P. Francisci strictioris observantiae Recollectorum, Provinciae Argentinae seu Germaniae Superioris Minister Provincialis, hisce facultatem concedo, quantum in me est, ut *Philosophia Aristotelica universa juxta verum sensum & mentem Doctoris Subtilis Joannis Duns Scoti*, ab A. A. R. R. PP. Marino Panger, & Kiliano Kazenberger, ejusdem Ordinis ac Provinciae SS. Theol. Lectoribus Jubilatis, & Ex-Provincialibus, explanata & elucidata, atque à Theologis ad id deputatis censurata, praelo dari possit. In cujus fidem has officii mei sigillo munjtas dedi ex Conventu Nostro Passaviensi die 19. Julii 1737.

Fr. BENJAMIN ELBEL,
qui suprâ mppriâ.

PRIVILEGIUM CÆSAREUM.

Cum S. Cæsareæ Majestatis Privilegio cautum sit omnibus & singulis Typographis, & Bibliopolis, ne libros à Nostri Ordinis Patribus editos. vel imposterum edendos, imprimant, recudent, aut alibi recusos, intra S. R. Imperii, Regnorumque ac Ditionum hæreditariarum Domûs Austriacæ fines adducant, vendant, vel distrahant absque assensu, & facultate dictorum Patrum sub gravissima multa &c. Hinc ego Fr. Benjamin Elbel, SS. Theol. Lector Jubilatus, Ord. FFr. Min. S. P. Francisci strictioris observantiæ Recoll. Provinciæ Argentinae, seu superioris Germaniæ Minister Provincialis, Prænobili Dominae Mariæ Ursulæ Magdalenæ de la Haye p. m. Viduæ Ingolstadii Academicæ Bibliopolæ facultatem concedo, dicto Privilegio utendi in impressione *Philosophiæ Aristotelicæ universæ juxta verum sensum & mentem Doctoris subtilis Joannis Duns Scoti*, ab AA. RR. PP. Marino Panger, & Kiliano Kazenberger, SS. Theol. Lectoribus Jubilatis, & Almæ Nostræ Provinciæ Ex-Provincialibus, explanatæ & elucidatæ. In quorum fidem has manu mea subscriptas, & officii mei sigillo munitas dedi ex Conventu nostro Passaviensi die 19. Julii 1737.

Fr. BENJAMIN, qui supra mppriâ.

NB.

Jam sequuntur solum Censuræ, seu Approbationes Dialecticæ, quia Censuræ, seu Approbationes reliquarum quatuor Partium hujus Philosophiæ ponentur ab initio singularum Partium post Frontispicium ante Seriem Disputationum & Quæstionum.

APPROBATIO DIALECTICÆ I.

LEgi ex mandato A. R. P. Ministri Provincialis P. Benjamin Elbel, SS. Theologiæ Lectoris Jubilati Dialecticam Aristotelicam juxta verum sensum, & mentem Doctoris Subtilis Joannis Duns Scoti explanatam, elucidatam ab AA. RR. PP. Marino Panger, & Kiliano Kazenberger, SS. Theologiæ Lectoribus Jubilatis, & Provinciæ Alemanniæ Ex-Provincialibus, & reverà cum Sapientissimo Ecclesiastico cap. 25. v. 7. *Speciosum canitiei esse judicium, speciosam Veteranis sapientiam, gloriosum intellectum & consilium, multamque senibus inesse peritiam*, luculentissimè deprehendi, dum intricatissimam hanc Dialecticæ materiam *sublimi omnino judicio extricatam*, ob occurrentia dubia obscurissimam, *speciosâ sapientiâ illuminatam*, ac *glorioso eorundem intellectu & consilio* mediantibus Regulis, præceptisque prudentissimis collustratam non sinè admiratione inveni, ut proin ex sedula hujus perlustratione nonnisi *multa peritia* expectari possit, ac valeat. Dabam in Conventu Passaviensi ad S. Annam 23. Septemb. 1736.

F. ANTONIUS WECH, SS. Theol. Lector
Emeritus, & p. t. Guardianus ibidem mppriâ.

APPROBATIO DIALECTICÆ II.

QUâ valui diligentia perlegi ex Commissione
Admod. R. P. Ministri Provincialis præsentem
Dialecticam Aristotelicam juxta mentem Do-
ctoris Subtilis *Joannis Duns Scoti* explanatam
ab Adm. Rev. PP. Marino Panger, & Kiliano Kazenber-
ger, Ord. S. Francisci FF. Min. Recollect. SS. Theologiæ
Lectoribus Jubilatis, & Provinciæ Argentinæ, seu Ger-
maniæ Superioris Ex-Provincialibus. Digna omninò
est, ut publicam Lucem videat, quippe quæ nihil non
orthodoxum, nihil Subtili Scoto non dignum continet.
Ita censeo ex Conventu Passaviensi ad S. Annam 1736.
8. Die Januarii.

F. GEBHARDUS UMBHOFER,
SS. Theologiæ Lector Emeritus, ejusdémque
p. t. Actualis mppriâ.

DE DOCTRINA
JOANNIS DUNS SCOTI
DOCTORIS SUBTILIS

Cælitus, & Humanitus Approbata & Commendata,
PROLOGUS

AD
BENEVOLUM LECTOREM.

Mice LECTOR! Si miraris forsan, quòd Doctrinam Doctoris Subtilis Joannis Duns Scoti dicamus cælitus & humanitus Approbatam & Commendatam, id ideo factum scias, quia dantur subinde aliqui, qui vel malè informati, vel parùm intelligentes Doctrinam Scoti Doctoris Subtilis, eandem traducere, & denigrare præsumunt, imò aliis odiosam reddere attentant. Quod ne amplius fiat, Doctrinam Doctoris Subtilis Joannis Duns Scoti cælitus & humanitus approbatam & commendatam, Testimoniis Fide dignissimis & omni Exceptione majoribus ostendemus ac demonstrabimus.

Et quidem Doctrinam Doctoris Subtilis Joannis Duns Scoti cælitus approbatam & commendatam esse, ab ejusdem Doctrinæ fonte & Origine probare ordimur; siquidem R. P. Lucas Waddingus Celeberrimus Ordinis Seraphici Chronologus in Annalibus Minorum, cum Privilegio Summi Pontificis Clementis XII. noviter recusis, Tomò Sextò Ad Annum Christi 1304. ita scribit: *Joannes Duns Scotus Puerulus, uti refert Traditio, dum litteris incumbit, non tamen sine labore & tædio ob mentis stuporem, & ingenii hebetudinem, quadam die sub arbore solitarius Virginem Sacratissimam Dei Genitricem multis lachrymis, & precibus orat, ut intellectum illuminare, Vivum & Vegetum, & ad Scientias capeffendas facilem efformare dignetur. Cui mox somnò correpto, Deipara dignanter apparet, scientiarum copiam, & multam in ejusdem addiscendis, exprimendisque facilitatem promittit, eò tamen impositò onere, adhibitâque conditione, ut sibi per easdem, ubi occasio se obtulerit, studeat inservire. Expergefactus Scotus summam concepit de tanta apparitione, & illuminato intellectu lætitiâ, crescente in eo quotidie sapientiâ, & ad doctrinæ mensuram erga Virginem Sacratissimam Devotione.* Hucusque Waddingus cit. item Cavellus in Vita Scoti, & Plurimi Alii.

Quàm autem diligenter Doctor Subtilis Joannes Duns Scotus Conditionem à Beatissima Virgine Deipara adjectam & impositam adimpleverit, & scientiam ab Eadem adeptam ad Ejusdem honorem defendendû quàm strenuè impenderit, patet ex eo, quia Ejusdem Beatissimæ Virginis Immaculatam Conceptionem in Universitate Parisiensi Anno 1304. contra plurimos & potentes Adversarios gloriosissimè propugnavit; adeò quidem, ut hic Actus & Defensio obstupescerit Sapientissimam illam Parisiensem Universitatem, quæ in gratificationem Scotum celeberrimo Nomine *Doctoris Subtilis* insignivit, ubi etiam illud singulare & mirandum contigit, quòd, dum ad Disputationis locum procederet, ac coram obvia Beatæ Virginis Statua marmorea breviter & devotè oraret, ejusque opem imploraret sequentibus verbis: *Dignare me laudare te Virgo Sacrata, da mihi Virtutem*

tutem contra hostes tuos ; Divæ Virginis Deiparæ marmorea Statua caput inclinaverit , eoque miraculô Victoriâ benignè pollicita fuerit , atque in ea forma ad hæc usque tempora Sacram Statuam perstare Parisiis testantur apud nostrum Ferchium in Vita Scoti cap. 5. Joannes Pinneda Soc. JESU in Advertentiis D. Joannis Regis Arag. pro Immaculata Conceptione , Joannes Baptista Lezana Carmelita in Apol. pro Immaculata Concept. Gregorius Ruis ante Comment. in 4. Christophorus Morenus de Puritate Virg. cap. 4. & Plures Alii.

Unde non adeò mirandum , quòd eadem Beatissima Virgo Maria Doctrinam , quam inspiravit Doctori Subtili Joanni Duns Scoto , de sua Immaculata Conceptione , de Christo Venturo etiam Adamo non peccante &c. etiam novissimis nostris temporibus inspiraverit Venerabili Matri Mariæ à JESU de Agreda , ex Ordine nostro Seraphico Moniali & Abbatissæ , quæ in suo Libro in plures linguas jam verso , & per Orbem Catholicum notissimo , atque intitulo : *Mystica Civitas Dei* , ex revelatione Beatissimæ Virginis Mariæ Plurimas Singulares Sententias Doctoris Subtilis in sua Theologia ab ipso assertas , etiam ipsa proponit , asserit , defendit , & ex Sacra Scriptura & Rationibus subtilissimis ac validissimis propugnat ; qui *Liber seu Mystica Civitas Dei* , licet ab initio multas patiebatur Contradictiones , nunc tamen , DEO sint maximæ Laudes , & Honor Beatissimæ Virgini Mariæ , ut retineri & legi possit , à Benedicto XIII. Sanctæ Memorix Romano Pontifice , clementissimè concessum & indultum est , ut patet ex ipsius Decreto nobis Româ communicato , quod ita sonat : *Tirasonem. Beatificationis , & Canonizationis Servæ Dei Mariæ à JESU de Agreda. Sanctissimus Dominus noster Benedictus XIII. ad humillimas preces Postulatoris Causæ Beatificationis & Canonizationis Servæ Dei Mariæ à JESU de Agreda , per Organum R. P. D. Pitoni Episcopi Imeriæ , Sanctitatis Sux Auditoris , mediante ipsius Rescripto sub infra scriptâ die mandavit , ut Causa prædictæ Servæ Dei proseguatur in Sacra Rituum Congregatione absque novo Examine Librorum Mysticæ Civitatis Dei , iidemque Libri retineri & Legi possint. Et ita &c. die 21. Martii 1729. Ita reperitur in Reg. Decretorum Congregationis Sac. Rit. In fidem &c. N. Cardinalis Coscia N. M. Tedeschi , Archi-Episcopus Apamensis Secretarius. Romæ , Typis Reverendæ Cameræ Apostolicæ. 1729.*

Quòd autem Doctor Subtilis & Marianus Joannes Duns Scotus suam Doctrinam & Scientiam non tantum hauserit à Sede Sapientix , nimirum Beatissima Virgine Maria , sed etiam ab ipsa Sapientia Incarnata , videlicet Christo Domino , constat ex eo , quòd Nocte Sacratissima Natalis Domini , Salvator noster JESUS Christus sub specie Parvuli eidem Joanni Duns Scoto apparuerit , seque ejusdem Oculis , Osculis , & amplexibus attrectandum peramanter obtulerit , uti referunt Waddingus cit. Ad Annum Christi 1308. Ferchius in Vita Scoti , cap. 5. Philippus de Sosa in Chron. Min. lib. 3. p. 2. cap. 7. Joannes à Pola in I. Sent. Paulinus Berti Ord. S. Augustini in Vita Scoti ante 4. lib. Sentent. Gregorius Ruis in Epistola ante Comment. in 4. Sentent. Scoti. Antonius Cucharus Episcopus Acernensis in Elucidar. Virg. p. 2. Christophorus Moranus de Puritate Virg. cap. 4. §. ult. Sic utique postulabat Obsequentissimus Amor , quò erga Christi Matrem flagrabat , ac ipsum Christum Dominum , in cujus etiam Laudibus omnes excessit Doctores , ut constat ex his , quæ de Sanctissima ejus Anima in 3. d. 13. & 14. docuit , ubi præter communem Sententiam defendit , summam gratiam possibilem etiam de potentia Dei absoluta fuisse illi collatam , Intellectum ejus videre , quæcunque Verbum Divinum videt , ac Voluntatem summâ fruitione gaudere ; Quæ , quia difficilis sunt probationis , ac præter Communem Viam , se Doctor Subtilis excusat devotissimis illis Verbis d. 13. cit. q. 2. lit. H. *In Commendando Christum malo excedere , quàm deficere à laude sibi debita , si propter ignorantiam oporteat in alterum incidere ;* Quibus exprimit singulare in Christum Obsequium , ob quod ait , se libentiùs ignorantis notâ inuri velle , quàm indevoti. Ex quo tandem infertur , Doctrinam Scoti non minùs Devotione , quàm Subtilitate esse refertam , atque cælitùs esse approbatam & commendatam.

Humanitùs verò eandem Scoti Doctrinam approbatam, & commendatam esse, innumeris penè Testimoniis Virorum tam Pietate quàm scientiâ & sapientiâ præstantissimorum posset demonstrari; Sed ne longiores simus, aliqua tantùm proferemus, & imprimis, quid Caput Orbis Roma de Doctrina Scoti senserit & sentiat, indicat Decretum Tribunalis Sacræ Inquisitionis Romanæ Jussu Pauli V. Summi Pontificis Anno 1612. editum, quò præcepit omnibus Doctrinarum & Librorum Censoribus, ut quidquid Scoti esse constaret, intactum, inviolatùmque permetterent, & nulla ratione impedirent, aut prohiberent illud Typis dari. ita Cardinalis Asculanus citatus à Cavello cap. 5. Vitæ Scoti testatur, hoc Decretum haberi in Protocollo Archivi Romanæ Inquisitionis.

Nunc audiamus, quid Eminentissimi S. R. E. Cardinales, Reverendissimi Archi-Episcopi, & Episcopi De Doctrina Scoti senserint: Bessarion Cardinalis in Concilio Florentino ad conciliandos Latinis Græcos ipsissimam Scoti Doctrinam usurpavit in 1. d. 11. q. 1. *An Spiritus Sanctus procedat à Patre & filio.* Sic in Orat. pro Unione tom. 4. Concil. Stanislaus Osius Cardinalis Unius Scoti Autoritate ex Quodl. 20. totam Ecclesiæ Catholicæ sententiam de Missæ Efficacitate corroborat contra Brentium Hæresiarcham lib. 2. de Legitimis Judiciis Rerum Ecclesiasticarum, cap. 221. Cardinalis Bellarminus Societ. Jesu de Scriptoribus Ecclesiasticis ait: *Joannes Duns Ord. Min. Vir fuit acutissimò ingenio præditus.* S. Antoninus Archiepiscopus Florentinus Ord. Præd. 3. p. tit. 34. §. 2. cap. 8. scribit: *Anno 1300. claruit Frater Joannes Scotus, qui scripsit super sentent. multa subtilia, unde & dicitur Doctor Subtilis.* Antonius Contarenus Venetiarum Patriarcha, Dalmatiæque Primas in Epistola ad Antonium de Fantis, Scotum omnium Philosophorum & Theologorum Acutissimum appellat. Christophorus Marcellus Archi-Episcopus Corcyrensis eidem Antonio de Fantis scribens ait: Laudatissimum ac extra omnem æquiparationis aleam positum, Joannis Scoti ingenium non opus est modò, ut laudibus extollamus, sed Doctrinæ illius cultores assiduos commendemus. Joannes Leslæus Episcopus Rossensis lib. 7. suæ Historiæ pag. 250. inquit: Joannes Scotus fuit ingenii acumine, judicii vi & doctrinæ cognitione adeò pollens, ut Theologiam illam reconditiorem, quam Scholasticam appellant, multis subtilitatibus exquisitis felicissimè auxerit.

Jam videamus, quale alii Viri ex Variis Statibus, Ordinibus, & Religionibus Ecclesiæ Catholicæ, sapientiâ & sanctitate Clarissimi de Scoto & ejus doctrina tulerint judicium. Sixtus Senensis Ord. Præd. tomo 1. lib. 4. Bibliot. fol. 285. habet: *Joannes Dunsius Vir admirandæ Eruditionis subtilitate præditus.* Alphonsus Ciacconus Ord. Prædic. in Vita Clementis V. scribit: *Joannes Scotus in Divinis Scripturis & Philosophia Peripathetica versatissimus ob ingenii acumen & rerum abditissimarum accuratissimas interpretationes Doctor Subtilis vocatus est.* Jacobus Breullius Ord. S. Benedicti Antiq. Paris. libr. 2. cap. 704. *Quidam, inquit, Cognomentò à patria sua sumptò Scotus vocatus, & Doctor Subtilis, cujus memoria nunquam est peritura, præsertim inter Scholasticæ Sapientiæ Professores ob eruditionem, quam scriptis suis inseruit, Hæreticorum impietati retundendæ opportunam.* Leonardus Lessius Societ. Jesu in Censura Scripti Oxoniensis noviter recogniti & Scholiis exornati à P. Cavello ait: *Nemo est, qui nesciat, Scotum esse Cotem ingeniorum & Limam subtilioris Theologiæ & Philosophiæ, quæ in Scholis & eruditis Disputationibus maximè triumphare consuevit.* Antonius Possevinus Societatis Jesu in suo apparatu de Scoto loquens ait: *In Scripturis Divinis ac in Philosophia Aristotelis adeò præstitit, ut in Disputationibus palmam cæteris præriperet, atque ob id Doctor Subtilis fuerit appellatus; & infra: Cujus Doctrinæ grave illud testimonium extat, quòd ejus libri absque ullo Erroris nævo usque in hanc diem trecentos circiter annos in Oecumenicis Conciliis inviolati permanserint; & rursus, Haud mirum fuerit, ait, si ingenium Doctoris Subtilis modestiâ & charitate præditum altissimos sensus eruere potuerit ad Veritatem indagandam, nunquam enim suam sententiam profert in aliorum injuriam vel depressionem, quin quorum errores convellit, aut Opiniones discutit, adeò modestè & plerumque*

rumque suppresso nomine facit, ut Christiano pectore hausisse à Domino sapientiam con-
jici possit. Ferdinandus Salazar etiam Societatis Jesu libr. de Immaculata Con-
ceptione cap. 13. inquit: Longè alia est Subtilissimi Doctoris Scoti Mens, qui quem-
admodum omnibus Theologis Immaculatae Conceptionis propagandæ Auctor extitit, ita
nihil prætermisit, quod in hac re ad majorem Virginis gloriam facere posset; & cap. 42.
Joannes Duns Scotus præcipuus, & maximus puræ Conceptionis Vindex, qui tantam
huic doctrinæ suâ Authoritate fidem comparavit, quantam nullus alius ante vel post
ipsum. Trithemius de Scriptoribus Ecclesiasticis de Scoto loquens inquit: Vir
in Divinis Scripturis Studiosus & eruditus, & in Philosophia Aristotelis doctissimus,
& adeo profundus, ut ejus Scripta paucis sint penetrabilia. Jacobus Philippus Ber-
gomenfis in supplem. Chron. scribit: Joannes Duns cognomento Scotus Ordinis
Minorum Theologorum Subtilissimus per hoc tempus velut Alter Apollo floruit, & præ
ceteris Theologis subtilissima edidit. Joannes Pitseus Decanus Liverduni in Lotha-
ringia de Rebus Anglicis parte 3. q. 1. ait: fuit Scotus ingenio ad litteras planè factus
& ad miraculum subtili atque acuto, ut non tam hominem acie mentis Stupendum, quam
inter Philosophos quendam dixeris Deum: & paulò post: Nihil tam occultum & ab-
strusum, quod perspicax ejus ingenium non penetraverit, & è tenebris eruerit, nil
denique tam nodosum, quod ille, quasi quidam Oedipus non dissolverit. Taceo ad-
huc plurimos viros & Authores legendos apud Waddingum cit. ad Annum
Christi 1308. qui Doctrinam Scoti non satis admirari, venerari, & de prædicare
possunt.

Pro Coronide adducamus adhuc unicum Testimonium Eminentissimi S.R.E.
Cardinalis Constantii Sarnani, qui in Epist. prælim. Operum Ant. Andreae,
dum de Vetustis Doctoribus Scholasticis Sermonem instituit, ita subjunxit:
Inter quos Joannes Duns Scotus, velut Sol, lucidissimum inter radiantia sydera astrum,
acerrimò ingenii acumine, subtilitate ac profunditate abditæ & miræ reconditæ doctrinæ,
præ ceteris omnibus subtilissimus Doctor coruscat, nemini, meâ quidem sententiâ, qui
in hoc scientiæ genere ullâ ætate floruerit, secundus. Cujus ingenii monumenta (quæ
non sinè maxima doctorum hominum admiratione, diligentissimè leguntur) cum & do-
ctrinæ genere, & subtilitate ejusmodi sint, ut optima quæque ingenia exerceant, exci-
tent, acuuntque ad sublimiorem quandam Divinarum rerum cognitionem, mirandum
non est, gravissimos viros, eruditissimosque in ea sententia fuisse, ut dicerent, Scotum
unum non solum Coævum suos sed & priorum, posteriorumque sæculorum summos Theo-
logos, ingenii magnitudine, doctrinæque sublimitate sinè Controversia superâsse. Fuit
Subtilis hic Doctor Nobilissimæ Scoticæ Sæctæ Auctor & Dux longè clarissimus quæ Do-
ctrinam suam complexa constanter docet, defendit, amplificat, & ubique sic diffundit,
ut jam per Universum Orbem disseminata, nulla eâ sit illustrior. Ex hac sæcta tanquam
ex equo Trojano, plurimi postmodum prodierunt illius Scientiæ Laudatissimi Principes,
quorum & in docendo labor innumera doctis viris commoda attulit, & in scribendo in-
dustria Sacram Theologorum Scholam ita exornavit, auxitque, majorem ut Eruditio-
nis accessionem videatur non posse recipere. Hucusque Eminentissimus Cardinalis
Constantius Sarnanus Teste Waddingo supracit. Ad Annum Christi 1308.
num. 65.

His igitur de Causis Celebriores Orbis Universitates doctrinam Scoti pro-
fitentur, ac in tanti Doctoris Venerationem floret in singulis Cathedra ejus
Doctrinæ destinata, in Bononiensi, Patavina, Romana, Perusina, Papiensi,
Pisana, Taurinensi, Ferrariensi, & extra Italiam in Complutensi, Salmanti-
censi, Connimbricensi, Viennensi & aliis. Ita Mastrius in Principio Philosophiæ.
De Parisiensi quid dicemus? Antonius Cucharus Episcopus Acernensis in Elu-
cidar. Virg. p. 2. asserit, Auctore Scoto Universitatem Parisiensem Decretò
fancivisse Festum Immaculatae Conceptionis, ad quod solemniter celebrandum
quotannis se obstrinxerit, Episcopò Missæ Sacrificium offerente, & unò ex Ma-
gistris Concionem habente: quæ festivitas, dum in diem Dominicum incidit,
in Conventu Prædicatorum, aliis temporibus in Conventu Minorum habetur.
idem confirmat P. Petrus Oyeda Soc. Jesu in sua informatione pro defensione
Immaculatae Conceptionis fol. 62. Ex Pelbartolib. 4. Stellarii p. 1. art. 3.

Unum fortassis quibusdam in Scoto displicet , quòd ejus Doctrina sit obscura ; sed sciendum , quòd rerum obscuritas & profunditas , non verborum , reddat Doctrinam Scoti aliquando obscuram ; Scotus siquidem Stylum & Methodum adaptavit profundissimis , quæ discutiebat , mysteriis. Per Universam Theologiam & Metaphysicam in naturalibus & supernaturalibus Scientiis subtilia excogitavit argumenta , novas adinvenit quæstiones , abscondita detexit mysteria ; Quare sublimia rerum principia subtiliter speculatus , nihil mirum , si terreni sensûs obtutum , velut inter nubes Aquila supervolârit , humi repentibus obscurus , quibus id duntaxat verum est & clarum , quòd manibus palpant , aut sensuum rudi contactu exercent. In profunditatem Mysteriorum obscuritatem operis rejicit Trithemius dicens : *Doctissimus Scotus , & adeò profundus , ut ejus Scripta paucis sint penetrabilia ;* & Antonius Contarenus Patriarcha Aquileiensis ait : *Scripta ejus reconditissimos sensus habent.* Hâc etiam ratione obscurus multis in locis est Augustinus , obscurus Aristoteles , obscurus & ipse Paulus Apostolus , in cujus Epistolis , dixit S. Petrus , *quædam esse difficilia intellectu , quæ indocti & instabiles depravant.* Quid itaque culpandus Scotus , qui profunda Dei scrutatus est Arcana , propterea , quia non complanavit , quæ Alii arduò non possunt studiò percipere ? Propterea judicandus obscurus , quia obscura ponderosè tractavit , & quia cuicumque non fuit obvia ingenio ? Quidam sunt delicatuli , qui absque ullo labore omnia sibi vellent pervia , & dum altissima non percipiunt Mysteria , non hoc suo imputant imbecilli ingenio , sed docentem facile Obscuritatis incusant. Ineptos hos Judices aptè redarguit Divus Cyrillus Alexandrinus dum scribens in Joann. cap. 21. inquit : *Fatuis janè Consuetudo hæc est ; semper enim sublimiori doctrinæ , quam ipsi non intelligunt , detrahere solent , cùmque attendere magis deberent , & Subtilitate rerum elevari , contra dejiciuntur , durum appellant Sermonem , quem admirari deberent.*

Hæc in Compendio de Doctrina Joannis Duns Scoti Doctoris Subtilis Cælitus , humanitusque approbata & commendata , ex Authoribus citatis optimâ mente & fide Tibi communicare volui , Amice Lector ! Obsecro Te , æqui , bonique consule , fave , & Vale.

Votum

Boni Amici

Ad

Authorem A. R. P. Kilianum

Kazenberger.

Tres Tu supplèsti , Panger , Sargárque , Sporérque.

Annon Laureolas Tres quoque Tu capies ?

Jam Incipit Dialectica Aristotelica.

DIALECTICA ARISTOTELICA

J U X T A
VERUM SENSUM
E T

MENTEM
DOCTORIS
SUBTILIS

JOANNIS
DUNS SCOTI

EXPLANATA, ELUCIDATA,

A

P. F. MARINO PANGER,

E T

P. F. KILIANO KAZENBERGER

Ordinis S. FRANCISCI FF. Minorum Recollect. SS.
Theologiae Lectoribus Jubilatis, & Provinciae Argent. seu Ger-
maniae Superioris Ex-Provincialibus.

Cum Privilegio Caesareo, & Licentia Superiorum.

I N G O L S T A D I I,

Sumptibus JOANNIS ANDREÆ de la HAYE Bibliop. Acad. Viduæ.

Typis Joannis Pauli Schleg, Acad. Typogr. 1738.

DIALLECTICA
ARISTOTELICA
VIA
VERUM SENSUM
ET
MENTEM
DOCTORIS
SUBTILIS
JOANNIS
DUNSCOTTI

P. F. MANNING RANGER,

P. F. KLEIN KATZBERGER

OLIV. S. FRANCISCI. Monachum Recollet. 22.
Theologiae I. Scholae Iulianae, & Universitatis Argentor. Ger.
maniae Professores, & Collegii.

Gen. Praelatus, & Collegii Praefectus.

1708

Sumptibus JOHANNIS ADRIANI de HAYE Bibliop. Acad. Vindob.

Typis Joannis I. de HAYE, Archi. Typogr. 1708.

S E R I E S
DISPUTATIONUM
E T
QUÆSTIONUM,
Q U Æ
IN HAC DIALECTICA
ARISTOTELICA
Continentur.

DISPUTATIO I.

De Terminis, & Eorum Affectionibus.

DE QUÆSTIO I.
Quidditate Terminum.

QUÆSTIO II.
De Terminorum Multiplicitate, &
Divisione; Ubi etiam de Universali-
bus.

QUÆSITUM.
Quid, & Quot sint Prædicamenta?

QUÆSTIO III.
De Variis Terminorum Affectionibus,
& Proprietatibus.

QUÆSITUM.
Quinam Termini sint in Scholis fre-
quentissimi, & quomodo expli-
candi?

DISPUTATIO II.

De Propositionibus, & Earum Affectionibus.

QUÆSTIO I.
Quid sit Nomen?

QUÆSTIO II.
Quid sit Verbum?

QUÆSTIO III.
Quid, & Quotuplex sit Oratio?

QUÆSTIO IV.
De Quidditate Propositionis.

QUÆSTIO V.
De Multiplicitate, & Divisione Pro-
positionis.

QUÆSTIO VI.
De Proprietatibus Propositionis, vi-
delicet de Oppositione, Equipol-
lencia, & Conversione Propositio-
num.

QUÆSITUM.
Quænam Propositiones sint, & vo-
centur Axiomata Philosophica, &
quomodo explicentur?

DISPUTATIO III.

De Modis Sciendi videlicet de Definitione, Divisione, & Argumentatione, præsertim de Syllogismo.

QUÆSTIO I.

Quid, & Quotuplex sit Modus Sciendi?

QUÆSTIO II.

Quid, & Quotuplex sit Definitio?

QUÆSTIO III.

Quid, & Quotuplex sit Divisio?

QUÆSTIUM.

Quid, & Quotuplex sit Distinctio?

QUÆSTIO IV.

Quid & Quotuplex sit Argumentatio?

QUÆSTITUM.

Quænam sint Regulæ Communes Bonæ Argumentationis?

QUÆSTIO V.

De Syllogismo, & Ejus Requisitis.

QUÆSTITUM I.

Quænam, & Quotuplex sit Materia Syllogismi?

QUÆSTITUM II.

Quid, & Quotuplex sit forma Syllogismi?

QUÆSTITUM III.

Quænam sint Regulæ Generales Syllogismorum?

QUÆSTITUM IV.

Quænam sint Regulæ Speciales pro quacunque figura?

QUÆSTIO VI.

De Reductione Ostensiva, Per Impossibile, & per Expositionem Syllogismorum Imperfectorum ad Perfectos.

QUÆSTIO VII.

De Syllogismo Demonstrativo.

QUÆSTIO VIII.

De Syllogismo Topico, seu Probabili.

QUÆSTITUM I.

Quid sit, & quomodo inveniendus Medius Terminus Syllogismi Topici, seu quid sit Pons Asinorum?

QUÆSTITUM II.

Quinam sint Loci Topici magis Principii?

QUÆSTIO IX.

De Syllogismo Sophistico, & ejus Fallaciis.

QUÆSTITUM FINALE.

Qualis Modus in Disputando sit Observandus?

PROOEMIUM.

um Dialectica, seu Institutiones Dialecticæ sint Fundamentum non solum Logicæ, sed Totius etiam Philosophiæ, ideo ut Philosophiæ Tyrones & Studiosi ferventiori in eam amore ferantur, & majori eam æstimatione prosequantur, aliqualem totius Philosophiæ notitiam duximus præmittendam, brevissimè insinuandò Essentiam, Existentiam, Subjectum, Authorem, Finem, Divisionem ac Necessitatem Philosophiæ; ideoque

Notandum I. *Quantum ad Etymologiam Philosophiæ*, quòd Philosophia græcè, nihil aliud significet latinè, quàm *Amorem seu Studium Sapientiæ*, quæ denominatio ortum accepit à Pythagora, qui Primus se *Philosophum*, id est, *Sapientiæ Amatorem* professus est. Per *Sapientiam* autem hìc intelligitur Cognitio rerum per Causas Altissimas, naturales tamen; si enim Res cognoscantur per Causas supernaturales & Principia Supernaturalia, qualia sunt Articuli fidei, tunc talis Cognitio non Philosophiæ, sed Theologiæ Nomen sibi vendicat.

Notandum II. *Quantum ad Existentiam Philosophiæ*, quòd illam evidenter evincat naturalis ille Appetitus, quem habet Homo ad cognoscendas res naturales per suas proprias Causas; cum enim Deus & Natura nihil faciant frustrà, talis Appetitus non erit frustraneus, adeoque necessariò admittenda est Philosophia,

phia, quæ facit res cognoscere per Causas, & à noto ducit ad ignotum, mediante *Admiratione & Experientia*, quæ sunt Philosophiæ Principia, Remotum, & Proximum; Admiratio enim est Principium remotum inveniendæ Philosophiæ; siquidem juxta Aristotelem 11. Metaph. c. 2. *Propter mirari caperunt homines Philosophari.* Experientia verò est Principium ipsius proximum; quandoquidem Experientia immediatè parit Cognitionem, & in tantum comparamus Cognitionem rei in Universum, in quantum experimur in Particulari, hanc rem esse talem, & illam & istam esse talem, V. G. hunc ignem esse calidum, sicut & illum & istum, ex quo concludimus, omnem ignem esse calidum.

Notandum III. *Quantum ad Definitionem Philosophiæ*, quòd Philosophia definiatur, quòd sit rerum Divinarum & Creatarum Cognitionis per Causas Naturales; ex qua definitione sequitur, omnes res tum Divinas, tum creatas esse Objectum Philosophiæ, prout naturaliter cognoscibiles sunt, vel à priori per Causas in Essendo, vel à posteriori per Causas in Cognoscendo, hoc est, per Effectus.

Notandum IV. *Quantum ad Subjectum Philosophiæ nostræ*, nimirum, in quo Philosophia recipiatur, & subjectetur, quòd Homo, seu Anima humana sit subjectum quod seu mediatum illius, Intellectus verò humanus sit Subjectum quo, seu immediatum illius, in quo Philosophia tum Habitualis, tum Actualis recipiatur; siquidem Intellectus omnium Scientiarum Sedes est, & Habitaculum.

Notandum V. *Quantum ad Authorem Philosophiæ*, quòd Causa Efficiens omnium Scientiarum sit DEUS ter Optimus Maximus, qui cum cæteris naturæ & gratiæ donis eas infudit Adamo, statim atque creatus est, Deus enim primum nostrum Parentem non creavit Infantulum, sed Virum perfectum ex parte Corporis & Animæ, ita ut nedum haberet Corpus idoneum ad Propagationem generis humani, sed & possideret Animam omni Disciplinarum & Scientiarum genere instructam, ut Posterì possent ab eo accipere Dei, & rerum creatarum notitiam. Adamus deinde Scientias à Deo sibi infusas transtulit in Posteròs, eas ipsis accurate explicando, quamdiu cum ipsis versabatur. Ab Adamo itaque omnes Scientiæ ad Patriarchas devenère, à Patriarchis ad Hebræos, ab Hebræis ad Oegyptios, ab his ad Græcos, à Græcis deinde ad Latinos, & ad cæteras mundi partes pervenerunt.

Notandum VI. *Quantum ad Reparationem Philosophiæ*, quòd Successu temporis, cum ingravescente generis humani Corruptione, Philosophia densissimis Errorum tenebris fuisset obnubilata, iterum ab Oegyptiis fuerit reparata; quia ante Græcos jam fuerant Oegyptii, cum Philosophorum Græcorum Primi fuerint Thales Milesius, & Pythagoras, quos præcessit Moyse, qui Actorum 7. cap. legitur instructus omni Sapientiâ Oegyptiorum.

Notandum VII. *Quantum ad finem Philosophiæ*, quòd *Finis Cui* Philosophiæ sit Homo, in cujus Utilitatem tendit, cum intellectus noster ab Erroribus per Logicam, Physicam & Metaphysicam, & à Vitiis per Scientiam Moralem seu Ethicam purgetur. *Finis Cujus* verò Philosophiæ proximus est Cognitionis Veritatis, & Virtutis Operatio; *finis autem remotus* est Hominis Beatitudo naturalis juxta Aristotelem in Ethicis.

Notandum VIII. *Quantum ad Divisionem Philosophiæ*, quòd Philosophia dividatur in *Naturalem, Moralem, & Rationalem*; Naturalis comprehendit *Physicam & Metaphysicam*, quibus addi solet *Mathematica*; Moralis comprehendit *Ethicam*. Rationalis *Logicam*. Quia verò Mathematica parum prodest in Ordine ad Theologiam, Scientiam autem Moralem, seu Ethicam Christianam satis copiosè dedimus in nostra Theologia, ideo de utraque tractare in Philosophia superfedemus.

Notandum IX. *Quod attinet ad Varias Philosophorum Sectas*, quòd olim Tres fuerint Celeberrimæ Philosophorum Sectæ, videlicet *Stoicorum*, qui à Porticu, in qua Athenis philosophabantur, sic dicti fuère, quorum Princeps fuit Zeno. Deinde *Peripateticorum*, ideo sic dictorum, quia Eorum Princeps *Aristoteles* in Lyceo, celeberrimo Aheniensium Gymnasio cum suis Discipulis ambulans phi-

losophia-

iosophabatur. Denique *Academicorum*, qui ab Academia sic dicti sunt, quæ Locus erat Nemorosus propè Athenas, ubi Philosophiam Eorum Princeps *Plato* magnâ discipulorum frequentiâ professus est. Nunc verò ab aliquot Sæculis Quatuor Solemnes Scholæ erectæ sunt, quæ modò florent, & Philosophicam Aristotelis Doctrinam sequuntur, videlicet *Thomistica*, quam fundavit *S. Thomas de Aquino*, Ordinis Prædicatorum Doctor Angelicus, natione Italus: *Scotistica*, cujus Author fuit *P. Joannes Duns Scotus* Sacri Ordinis nostri Seraphici Doctor Subtilis: *Nominalistica*, cujus Antesignanus fuit *P. Guilielmus Occbam*, natione Anglus, Ordinis nostri Seraphici Alumnus, Scoti Discipulus, sed per omnia fermè suo Magistro contrarius: Denique *Neutristica*, quæ incertum habet Fundatorem, quia variam Doctrinam, & plerumque distinctam à Dogmatibus Præfatarum Trium Scholarum, aut certè ex iisdem mixtam profitetur; constat hodie potissimum ex *Doctoribus Societatis Jesu*, & Aliis Recentioribus.

Notandum X. *Quantum ad Necessitatem Philosophiæ*, constare ex Consensu Populorum, & Nationum, ac ex Emolumentis ex Philosophia profluentibus, eam hominibus Utilissimam, immò & necessariam esse; siquidem Philosophia perficit plurimum Hominis Potentias, Intellectum videlicet & Voluntatem, quarum prima perficitur per Philosophiam Speculativam, Altera per Moralem. Insuper quis nesciat, per Philosophiam multum protegi Fidem & Religionem Christianam, & Theologiam Catholicam? Siquidem Philosophia per Ratiocinationes humanas ex Lumine naturali desumptas in Mente hominis Christiani & Catholici easdem corroborat, & contra Infidelium & Hæreticorum tela strenuè defendit. Hæc pro aliquali Philosophiæ notitia Tyronibus sufficiant.

Notandum Ultimò, Nos sicut Theologiam nostram in *Quatuor Partes*, hoc est, in *quatuor Sententiarum Libros* divisimus, ita etiam Philosophiam nostram in *Quatuor Partes* dispartiri; Prima erit *Logica*; Secunda erit *Physica Universalis*; Tertia erit *Physica Particularis*; & Quarta erit *Metaphysica*; quibus omnibus præmittimus *Dialecticam*, tanquam necessariam dispositionem ad totius Philosophiæ captum & intelligentiam.

IN
DIALECTICAM
ARISTOTELICAM,
DISPUTATIO I.

De Terminis, & Eorum Affectionibus.

N. I.

Cum universim Naturæ & Artis postulet Ordo, ut ab imperfectioribus procedatur ad Perfectiora, hinc antequam ipsam Philosophiam aggre- diamur explicandam, prius *Dialectica*, seu *Logica parva*, seu, ut vocant, *Summulæ*, id est, omnia illa præcepta, quæ Tyronum captui accommoda, & eorundem Utilitati oppotuna fuerint, tradenda, explicanda & elucidanda veniunt; id enim jam communissimum in Scholis Usus obtinuit, & immatura Tyronum capacitas exigere videtur, ut scilicet ad intricatarum illarum, & altiorum difficultatum Philosophicarum Penetralia non admittantur, nisi prius imbuti illâ præliminari notitiâ, quam ex *Dialectica*, seu *Logica Parva* haurire possunt; sic namque difficilioris cum progressu temporis pertractandas Quæstiones & facilius & intimius penetrabunt. Si verò *Logicæ*, quam passim *Spinofam* prædicari audis, fors etiam hic Nomen terreat, Aristotelem imitare, & *Dialecticas Institutiones* seu *Parvam Logicam* dicito *Organum*, sedulò illud pulsa, crebrò & studiosò intellectus conamine tange, & terrorem faciliter fugabis, omnemque difficultatem propulsabis, atque ita vix primis & extremis labiis gustatum Sapientiæ Convivium haud dubiè sapiet amicabili conditum Musicâ, & Appetitum in te Ulteriorem ad Ulteriora provocabit. Itaque ad hanc *Dialecticam Aristotelicam*, seu *Parvam Logicam* explanandam, elucidandamque Tres adornabimus Disputationes: Prima erit *de Terminis & Eorum Affectionibus*: Secunda *de Propositionibus, & ad eas requisitis*: Tertia tandem erit *de Modis Sciendi*, nimirum *Definitione, Divisione & Argumentatione*. Antequam tamen de Termino loquamur, dicamus, quod (referente R. P. Luca Waddingo, celeberrimo Ordinis nostri Seraphici Chronologo in Annalibus nostris noviter recensis, Ad Annum Christi 1308.) dixit Doctor noster Subtilis Joannes Duns Scotus, videlicet: *O Deus! qui es Terminus sine Termino, da nobis benè loqui de Termino. Jam sit*

A

QUÆ

QUÆSTIO I.

De Quidditate Terminis.

Nota I. Quòd Tria sint, quæ spectant ad formam Syllogismi secundum se considerati, nimirum, ut abstrahit ab hac & illa determinata Materia, in qua confici potest, videlicet *Termini simplices*, *Propositiones*, & *earum recta dispositio in Modo & figura*; *Termini* sunt Principia remota Syllogismum integrantia; *Propositiones* sunt Principia proxima; *Recta dispositio in Modo & figura* est ipsa Artificiosa forma Syllogismi; Quare etiam in hac Prima Dialecticæ Disputatione de Terminis & Eorum affectionibus agemus; & cum Termini sint Objecta primæ Mentis Operationis, & Propositiones Secundæ Mentis Operationis, & Argumentatio Tertiæ Mentis Operationis, hinc etiam hæc Prima Disputatio respondebit primæ Mentis operationi, reliquæ verò Secundæ & Tertiæ; & ideo Tyrone necessarium erit, ut, quid Mentis Operatio sit, intelligat. Quare

Nota II. Quòd per Operationem Mentis aliud non intelligatur, quam Operatio seu Actus quidam intellectus, quò cognoscit & repræsentat sibi Objecta, quod tripliciter contingere potest; Aut enim intellectus nudè & simpliciter tantum cognoscit & repræsentat Objectum aliquod V. G. *Marum*, *lapidem*, *Animal*, absque ulla affirmatione, aut Negatione de eo, & dicitur *Prima Mentis Operatio*, seu *Simplex Apprehensio*; Vel intellectus de Objecto nudè & simpliciter apprehenso insuper aliquid affirmat, vel negat, V. G. *de Petro, esse doctum*, *de muro, esse album* &c. & dicitur *Secunda Mentis Operatio*, seu *Judicium vel Propositio*; Vel tandem intellectus de Objecto simpliciter apprehenso & judicato aliquid infert & concludit, V. G. ex hoc judicio formato: *Petrus est animal*; infert: *Ergo est Vivens*, & vocatur *Tertia Mentis Operatio* seu *Discursus*, id est, quasi cursus ex una re ad Aliam, ex noto ad ignotum.

Nota III. In omni Propositione Tria reperiri, videlicet *Subiectum*, *Prædicatum*, & *Copulam*. *Subiectum* est id, de quo aliquid affirmatur, vel negatur: *Prædicatum* est id, quod affirmatur vel negatur: *Copula* est id, quod connectit Prædicatum cum Subiecto, seu est nexus & Unio inter Prædicatum, & Subiectum, ut dum dicitur: *Petrus est homo*, ly *Petrus* habet rationem subiecti; ly *homo* rationem prædicati, & ly *est*, rationem copulæ, seu nexûs; ex quibus patet, quòd *Subiectum Ordine constructionis* semper

debeat præcedere Verbum Substantivum est, & prædicatum debeat illud sequi. Nec refert, quòd subinde prædicatum præponatur, ut in hac propositione: *Ardua est ad Virtutem Via*; quia hoc est tantum præcedere pronuntiatione & situ, quod non impedit, quin adhuc Subiectum, quòd in dicta propositione est *Via*, præcedat ordine constructionis; Sensus enim est: *Via ad Virtutem est ardua*, ita ut ly *Via* sit id, de quo ly *ardua* affirmatur.

Licet autem enumerata tria semper reperiantur in omni propositione, non tamen semper explicitè, sed vel explicitè, ut si aliquid Ordine constructionis post Verbum in *Nominativo* ponitur, ut *homo est Animal*; quæ etiam dicitur *Propositio de Tertio adjacente: vel implicitè*, ut si ordine constructionis post Verbum nihil ponitur in *Nominativo*, qualiter in istis contingit: *Deus est*, *Joannes ambulat*, *Petrus orat Deum*, quæ etiam dicuntur *propositiones de Secundo adjacente*. Dictum est notanter: *quando nihil post Verbum, vel aliquid in Nominativo ponitur*; quia si post Verbum ponatur aliquid in alio Casu, V. G. *Petrus orat Deum*, non propterea in tali propositione prædicatum dicitur explicitè poni, nec erit propositio de Tertio adjacente, quia prædicatum semper in Casu debet convenire cum Subiecto. Quandoque etiam Subiectum, Prædicatum & Copula continentur in unico Verbo, V. G. in hoc: *Scribo, amo*. Cæterum propositiones istæ: *Deus est*, *Joannes ambulat*, *Scribo*, & similes dicuntur etiam de Verbo adjectivo, & Sensus illarum est: *Deus est existens*, *Joannes est ambulans*, *Ego sum Scribens*, & sic pater, implicitè eas continere copulam. Et hæc pro notitia aliqua præliminari notata sint. Jam specialiter, & magis ad propositum

Nota IV. Terminum variè accipi posse; 6 *Primò* pro Cujuscunque rei Extremo; sic Mors dicitur Terminus Vitæ, punctum lineæ &c. *Secundò*, magis quidem propriè, in sensu tamen nimis laxo, intelligunt per terminum aliqui omne id, quod in Propositione esse potest, ita ut terminus sit omnis Vox in propositione contenta, aut in ea ponibilis, & in hoc sensu tam Copula, quam aliæ Voces significativæ & non significativæ dici possunt Termini. *Tertiò* accipitur Terminus propriè & Logicè, de quo movetur Quæstio, quid sit, & quæ à Ratione Termini excludantur, vel ad eam admittantur?

ASSERTIO I. Terminus juxta Aristotelem libro 1. Priorum, capite 1. est, in quem

quem resolvitur Propositio, ut prædicatum, & de quo id prædicatur. *Explicatur*: dicitur primò: *in quem resolvitur propositio*; Propositio autem est Oratio affirmativa aut negativa alicujus de aliquo; itaque per has particulas indicatur, Terminum Logicum esse Propositionis Extremum, seu Partem, quia Propositio non resolvitur, nisi in sua Extrema, seu in suas partes. Dicitur Secundò: *ut Prædicatum, & de quo id prædicatur*, ut significetur, non quodcunque extremum habere rationem Termini Logici propriè dicti, sed illud duntaxat, quod potest habere per se rationem prædicati vel subjecti, & hinc ille tantum censetur esse *Terminus propriè dictus*, in quem Propositio immediatè resolvitur; licet enim Propositio mediatè etiam resolvatur in Syllabas & litteras, ex quibus subjectum, vel prædicatum constat, hæ tamen non sunt Termini, quia per se non habent rationem prædicati vel subjecti, sed tantum conjunctim cum aliis Syllabis, vel litteris; hinc in hac Propositione: *Deus est Substantia*, ly *Deus*, & ly *Substantia*, sunt tantum Termini; ly *Est* verò non est Terminus, quia ista Propositio non resolvitur in ly *Est*, tanquam in prædicatum & subjectum; cum ly *Est* sit Copula. Ex quibus etiam patet, præfatam definitionem Termini esse bonam, quia constat genere & differentiâ; siquidem ly *in quem resolvitur propositio*, habet locum generis, per illa enim Verba Terminus convenit cum aliis, in quæ Propositio quomodocunque etiam mediatè, & non tanquam in subjectum & prædicatum resolvitur. Deinde ly *ut prædicatum, & de quo id prædicatur*, habet locum differentiæ; per hæc enim Verba differt Terminus ab omnibus aliis quomodocunque Extremis, quod ipse debeat esse extremum immediatum, ut prædicatum & subjectum: Ergo data definitio Termini est bona, & legitima.

8 *Objicitur I.* Bona Definitio debet explicare Essentiam rei; sed prædicta definitio Termini non explicat essentiam Termini: ergo non est bona. prob. min. Essentia Termini non consistit in hoc, quod Propositio resolvatur in ipsum ut prædicatum & subjectum: Ergo prædicta definitio non explicat essentiam termini. prob. antec. Terminus V. G. *Homo*, extra Propositionem solitariè positus, habet Essentiam Termini; atqui in talem Terminum non resolvitur propositio, cum sit extra Propositionem, nec illam componat; Propositio autem non potest resolvi, nisi in illa, ex quibus componitur: Ergo Essentia Termini non consistit in hoc, quod Propositio resolvatur in illum, ut prædicatum & subjectum.

9 *Respondeo*, Neg. min. ad ejus probationem Nego antecedens. ad hujus probatio-

nem distinguo minorem: Atqui in talem Terminum extra Propositionem positum Propositio non resolvitur *actu*, Concedo minorem; Propositio non resolvitur *potentia, & aptitudine*, Nego min. & similiter distinguo Consequens: Ergo Essentia Termini non consistit in hoc, quod Propositio in illum resolvatur *actu*, Concedo Consequentiam, *potentia & aptitudine*, Nego consequentiam. Nam Essentia Termini non consistit in hoc, quod actualiter sit prædicatum, vel subjectum in Propositione, aut quod Propositio actualiter in ipsum resolvatur, sed consistit in hoc, quod aliqua Vox habeat aptitudinem & potentiam ad esse prædicatum, vel subjectum in Propositione, & ut in illam ut subjectum vel prædicatum Propositio aliqua possit resolvi, sive deinde actu componat Propositionem, ut prædicatum vel subjectum, sive extra Propositionem solitariè ponatur; sicuti ergo apud Grammaticos *Conjunctiones* vocantur conjunctiones, etiamsi actu non jungant Orationis partes, sic apud Dialecticos Voces vocantur Termini, etsi actu non terminent Propositionem, modò aptæ natæ sint terminare. Unde Sensus Definitionis Termini est, *in quem propositio est resolubilis tanquam in prædicatum, & Subjectum*.

Dices: Terminus dicitur à *Terminando*, sicut Signum à *Significando*, atqui Signum non est signum, nisi actu significet: ergo etiam Terminus non est Terminus, nisi actu terminet propositionem.

Resp. Negando minorem, etsi enim *Lapis* secundum Divum Thomam dicatur à *Ladendo*, dicitur tamen semper lapis, etsi non semper actu pedem lædat, licet etiam signum & terminus, esto à significando & Terminando dicantur, erunt tamen semper signum, & Terminus, etsi non semper actu significet signum, & actu terminet terminus.

Instas: Terminus extra Propositionem est actu terminus, & non tantum potentia: ergo actu debet terminare.

Resp. Neg. Consequentiam. Aliud est enim actu terminare, & aliud est esse actu terminum. Sicuti aliud est hominem esse actu animal rationale, & aliud est hominem actu sentire & ratiocinari; siquidem esse *actu terminum* est habere Entitatem actualem aptam ad Terminandum; *actu* verò *Terminare* est actu esse Extremum & partem actualis cujusdem Propositionis.

Urget: Si aptitudo terminandi sufficit in termino, ut sit actu terminus; Ergo etiam hedera seu arbor in sylva adhuc stans potest esse actu signum Vini vendibilis; consequens non admittitur: ergo nec antecedens. Probat sequela majoris; Hedera seu arbor in Sylva stans habet aptitudinem ad significandum, sicut terminus extra Propositionem habet aptitudinem ad Terminandum: ergo si hic sit actu termi-

terminus, illa etiam erit actu signum Vini Vendibilis.

13 *Resp.* Neg. Sequelam majoris, ad ejus probationem Distinguo Antecedens: Hedera seu Arbor in Sylva stans habet aptitudinem proximam ad significandum, sicut terminus extra Propositionem habet aptitudinem proximam ad terminandum; Nego Antec. Hedera seu Arbor in Sylva stans habet tantum aptitudinem remotam ad significandum, Concedo Antec. & Nego Consequentiam. Aptitudo enim quaecunque non sufficit ad hoc, ut aliquid dicatur Actu signum, vel terminus, sed debet esse aptitudo proxima, qualis non est in hedera in Sylva adhuc stante, sed tunc tantum, quando abscinditur & appenditur ante portam domus Vinariae; in Termino autem seu Voce aliqua, modò sit instituta ad aliquid significandum ut Prædicatum vel Subiectum, statim adest aptitudo proxima ad terminandum, etiam si actu non ponatur in propositione.

14 *Replicas:* In Termino extra Propositionem positum Propositio non est resolubilis aptitudine proximâ: Ergo adhuc definitio Aristotelica termini non convenit Termino extra Propositionem posito, & consequenter non convenit omni termino. Probatur Antec. Nulla domus aptitudine proximâ est resolubilis in partes, nisi in illas, ex quibus actualiter est composita; & consequenter in partes extra domum positas seu actualiter non componentes domum, domus non est resolubilis aptitudine proximâ: Ergo etiam nulla Propositio aptitudine proximâ est resolubilis in Terminos, nisi in illos, ex quibus actualiter est composita, & consequenter in Terminos extra Propositionem positos, seu actualiter propositionem non componentes, Propositio aptitudine proximâ non est resolubilis.

15 *Respondent* ad hanc Objectionem Multi Summulistæ seu Dialectici, Aristotelem, quando dixit: *Terminus est, in quem resolvitur propositio, ut prædicatum &c.* definivisse Terminus, non absolute & secundum se sumptum, sed Terminus enuntiativum, seu ut actu exercet munus prædicati & subiecti in Propositione, cum non videatur esse, etiam aptitudine proximâ, resolubilis Propositio in Terminos, nisi in illos, ex quibus actualiter est composita, sicuti Domus non videtur esse resolubilis, nisi in illas partes, ex quibus actualiter est composita, non verò in illas, ex quibus est componibilis; hinc ad Objectionem Concedunt Antecedens & primum Consequens, & Secundum distinguunt: Ergo Definitio Aristotelica Termini non convenit omni termino absolute & secundum se considerato, Conced. Conseq. non convenit omni termino enuntiativo, seu ut actu exercenti Munus prædicati aut subiecti in Propositione Neg.

Conseq. Terminus verò absolute sumptum definiunt esse illum, qui potest esse Extremum in propositione ut prædicatum vel subiectum, seu qui potest esse pars propositionis ut quod; ad quod dicendum movetur ulterius ex Eo, quòd in Termino prius sit, posse esse partem seu prædicatum aut subiectum Propositionis, quam Propositionem posse in Terminus resolvi, cum prius debeat aliquid existere, antequam destruat, prius debeat aliquid componi, antequam iterum dissolvatur; Definitio autem debeat dari per illa, quæ primò constituunt essentiam rei, & non per illa posteriora, quæ modò fluunt ex essentia jam constituta. Hæc quorundam Summulistarum Opinio & Sententia niti videtur rationabili fundamentò, Nihilominus contra Definitionem Aristotelicam ulterius

Objicitur II. Propositio etiam resolvitur in Copulam: ergo non bene dicitur, quòd terminus sit, in quem Propositio resolvitur, tanquam in prædicatum, & id, de quo prædicatur.

Resp. Neg. Antec. quia propositio solummodò resolvi potest in partes, ex quibus tanquam extremis constat, & quæ factâ dissolutione adhuc manent; cum autem copula sit ratio jungendi extrema, & formalis eorum unio, factâ extremorum dissolutione omnino manere non potest, & consequenter nec est pars.

Instas: Propositio non minus constat copulâ, quam extremis: ergo etiam in Copulam poterit resolvi.

Resp. Dist. Antec. Propositio non minus constat copulâ tanquam Vinculo, & nexu extremorum, Conced. Antec. tanquam parte componente Neg. Antec. cum conseq. quamvis tamen propriè loquendo res non dicatur constare, nisi ex partibus componentibus.

Urget: In hac Propositione: *Est est copula Verbalis*, Verbum *Est* seu Copula habet rationem subiecti: ergo Propositio bene dicitur in eam resolvi.

Resp. Dist. Antec. Verbum *Est* habet rationem subiecti, si materialiter sumatur, & quidem adhuc in Virtute alterius subiecti, nimirum *hæc Vox est* est copula Verbalis, Conced. Antec. si formaliter sumatur, seu sub ratione copulæ, Neg. Antec. quia sub ratione Copulæ & Verbi nunquam habet rationem Extremi, aut partis in Propositione.

Replicas: In his Propositionibus: *Petrus Studet, Paulus ambulat*. Verba formaliter habent rationem prædicati: ergo nulla solutio.

Resp. Dist. Antec. Verba formaliter habent rationem prædicati, in quantum gerunt Vices copulæ, Neg. Antec. in quantum gerunt Vices prædicati, Conced. Antec. quia sensus est: *Petrus est Studens, Paulus est ambulans*.

Insur-

20 *Insurgis* adhuc: In hac propositione: *Currere est moveri*, Verba in ratione Verborum habent rationem subjecti & prædicati: ergo adhuc nihil dictum.

Resp. Dist. Antec. Verba grammaticaliter sumpta habent rationem prædicati & subjecti, Conced. Antec. Verba Logicaliter Sumpta, Neg. Antec. quia apud Logicum dicta verba æquivalent nominibus *Cursus & Motus*, & idem est dicere, *Currere est moveri*, ac dicere: *Cursus est motus*.

21 ASSERTIO II. Adverbia, litteræ, Syllabæ, Conjunctiones, signa quantitatis, ut omnis, nullus &c. Casus obliqui, V. G. Petrum, hominis, &c. Voces non significativæ, V. G. Blictri, Sintapsis &c. à ratione Termini propriè dicti excluduntur, ad quam tamen admittitur simplex Propositio, simpliciter ut aliquod complexum considerata. Est Communior & Verior Doctorum.

Probatur Assertio quoad I. partem. Illud excluditur à ratione Termini propriè dicti, quod non est aptum natum per se esse prædicatum vel subjectum in Propositione; sed nullum ex enumeratis est aptum natum per se esse prædicatum vel subjectum in Propositione: Ergo nullum ex enumeratis potest esse terminus propriè dictus. prob. min. quia ut mox infra patebit, omnia enumerata semper in Virtute alicujus alterius subintellecti ponuntur in propositione: ergo nullum ex enumeratis aptum natum est per se esse prædicatum vel subjectum in propositione.

22 *Confirmatur* Specialiter de Vocibus non significativis: Terminus propriè dictus debet esse aptus locutioni doctrinali; sed voces non significativæ non sunt aptæ locutioni doctrinali: ergo non sunt termini propriè dicti. prob. min. Vox apta locutioni doctrinali debet esse manifestativa rei conceptæ, & explicativa conceptus; sed Voces non significativæ non sunt manifestativæ rei conceptæ, aut explicativæ Conceptus: ergo non sunt aptæ locutioni doctrinali. patet minor, quia Voces non significativæ non sunt signa rerum, eò ipsò, quod non fuerint institutæ ad aliquid significandum. Deinde Voces non significativæ non possunt inservire ad obtinendum finem Logicæ, qui est Modus Sciendi; Modus enim Sciendi est Oratio Manifestativa ignoti, atqui Voces non significativæ non sunt manifestativæ ignoti, eò ipsò, quod non sint significativæ: Ergo non possunt servire ad obtinendum finem Logicæ, & consequenter etiam non possunt esse Termini propriè dicti, seu Logici.

23 *Probatur Assertio quoad II. partem*, nimirum quod simplex propositio non excludatur à ratione Termini. Quia in Physicis unum totum potest esse pars respectu alterius totius, ut patet de Corpore respectu totius hominis, cum Corpus con-

stet materiâ primâ, & formâ Corporis seu Corporeitatis: ergo etiam potest una Propositio, simpliciter ut aliquod complexum seu totum considerata, esse pars proxima & immediatum extremum respectu alterius propositionis. Probatur consequentia: Si dicam: *Petrus est homo, est propositio*, tunc ista propositio: *Petrus est homo*, est subjectum in præfata propositione, & illius pars proxima & immediatum extremum: ergo tota propositio potest esse Terminus respectu alterius propositionis, *sitamen consideretur ut aliquod complexum & totum, & non sub formali ratione propositionis*; Si enim Propositio simplex sub hac ratione consideretur, nimirum sub ratione propositionis, tunc non est terminus, sed constat terminis. In hac autem & similibus propositionibus, copula illius propositionis, quæ gerit vicem subjecti, dicitur *Copula minus principalis*, quia ex illa veritas vel falsitas propositionis non attenditur, sed ex Copula secunda, quæ idcirco *Copula principalis* appellatur.

Objicitur contra I. Partem Assertionis I. 24 Terminus est, in quem resolvitur propositio; sed propositio etiam resolvitur in litteras & Syllabas: ergo etiam Litteræ & Syllabæ sunt Termini.

Resp. Dist. maj. Terminus est, in quem resolvitur propositio tanquam in extremum immediatum & proximum, & ut per se prædicatum & subjectum, Conced. maj. in extremum solum mediatum & remotum, & non ut per se prædicatum & subjectum Neg. maj. Distinguitur etiam minor: sed propositio etiam resolvitur in litteras & Syllabas tanquam extrema solum mediata & remota, Conced. min. in extrema immediata & proxima, & quæ sint per se prædicatum & subjectum, Neg. min. cum consequentia.

Instas: In his propositionibus: *Petrus est aliquis, omnis est Terminus Syncategorematicus, Præter est Adverbium, & est Conjunctio, A est littera, Domino est Casus obliquus, Mu (respectu Musæ) est Syllaba, &c.* Signa quantitatis, Adverbia, conjunctiones, litteræ, Syllabæ &c. sunt extrema immediata proxima, & ut subjectum vel prædicatum propositionis: ergo contra Assertionem omnia ibi enumerata possunt esse Termini propriè dicti.

Resp. Dist. Antec. In his propositionibus signa quantitatis, adverbia, conjunctiones &c. sunt extrema & tenent rationem prædicati & subjecti materialiter sumpta, & virtute alterius, Conced. Antec. formaliter sumpta & ratione sui, Neg. Antec. cum consequentia; quia in allatis propositionibus Adverbia, Conjunctiones, litteræ & similia non ratione sui, sed in virtute alicujus substantivi subintellecti funguntur officio prædicati vel subjecti, unde sub ly *aliquis* intelligitur *Homo*, ut

sensus sit : *Petrus* est aliquis homo , sub
ly *omnis* , *Præter* , Et , *Domino* , *Mu* ,
intelligitur *Vox* , ut sensus sit : *Hæc Vox*
omnis est terminus syncategorematicus ,
hæc Vox *Præter est adverbium* &c. Sub
ly A. intelligitur *character* ; adeoque tan-
tùm possunt esse Termini improprie , latè ,
materialiter , & in virtute alterius , non
verò proprie , formaliter & per se , sicuti
Vox , quæ per se perfectam significationem
habet.

26 *Objicitur II.* Illud est formaliter & per
se extremum & pars proxima propositionis ,
quod est signum doctrinale , & potest poni
in Syllogismo & demonstratione ad com-
parandam Scientiam , sed Voces non signi-
ficativæ possunt esse talia signa doctrinalia :
ergo possunt esse termini per se & forma-
liter. Probatur minor per hunc Syllogis-
mum : *Omnis Vox est sonus* , sed *Blictri*
est Vox : ergo *est sonus* , in quo ponitur
Blictri tanquam signum ad comparandam
de se Scientiam , quòd scilicet sit sonus.

Resp. Dist. maj. illud est formaliter &
per se extremum propositionis , quod po-
test esse signum doctrinale , &c. Ratione
sui , Conced. maj. tantùm in virtute alte-
rius , Neg. maj. & similiter distincta minori
Neg. conseq. ad probationem minoris di-
cendum , *Blictri* in minori positum non
ratione sui tenere locum subjecti , sed sub-
intelligi : *Hi characteres conjuncti* , at-
que ita dictum Syllogismum tantùm esse
Scientificum ratione primæ propositionis
scilicet majoris , & minoris , in quantum
subintelligitur ly *Characteres*.

27 *Objicitur III.* Quod est *Vox* signifi-
cativa alterius , potest esse extremum & pars
proxima propositionis formaliter , atque
ita terminus proprie dictus , sed *Blictri*
V. G. est *Vox* Significativa alterius : ergo
potest esse extremum & pars proxima pro-
positionis formaliter. Probatur minor. *Vox*
Blictri ab alio prolata , & à me audita du-
cit me in Cognitionem hominis eam pro-
ferentis , sed ille proferens absque dubio
est aliquid aliud à Voce prolata : ergo
Blictri est *Vox* significativa alterius.

Resp. Dist. maj. Quod est *Vox* signifi-
cativa alterius à se & à suo prolatore di-
stincti , potest esse terminus proprie di-
ctus , Conced. maj. quod est *Vox* signi-
ficativa alterius à se & à suo prolatore non
distincti , potest esse terminus proprie di-
ctus. Neg. maj. Distinguo etiam mino-
rem : sed *Blictri* est *Vox* significativa alte-
rius , à se & suo prolatore non distincti , Con-
min. distincti , Neg. min. cum consequentia.
Siquidem illa solum *Vox* est terminus pro-
prie dictus , quæ præter se & suum pro-
latorem aliquid aliud significat , ad quod
significandum ab hominibus est instituta.
Nam quòd *Blictri* & similes Voces non
significativæ manifestent Seipsas , vel lo-
quentem , nihil facit , quia talis manife-
statio seu significatio non est Logica , &

Artificialis , sed purè naturalis ; natura-
lis autem manifestatio neutiquam est suf-
ficiens ad rationem termini proprie dicti
& Logici , alias etiam Gemitus , Cachin-
nus &c. in quantum sunt soni naturaliter
significantes tristitiam vel lætitiā , à ra-
tione termini Logici non benè excluderentur.
Ex his

Infertur , Terminum ideo Vocari Ter- 28
minum , quia est *extremum* Propositionis ,
nimirum prædicatum vel subjectum , Præ-
dicatum autem & subjectum vocantur *ex-
trema Propositionis* , quia juxta ordinem
naturalem & communem , unum ab initio ,
& alterum in fine propositionis ponitur ,
initium autem & finis cujusque rei *Ter-
minus* , & *Extremum* appellari consue-
vit.

QUÆSTIO II.

De Terminorum Multiplicitate & Divisione.

Nota , Nos hic potissimum acturos 29
de Terminis Vocalibus , quia , licet
Logica proximè versetur circa terminos
Mentales , & Terminos Vocales nonnisi
ratione Mentalium attendat , tamen Lo-
gicus frequentius agit de Terminis Voca-
libus , cùm sint clariores , & per eos men-
tales innotescant. Videndum ergo hic ,
quotuplex sit terminus universim sum-
ptus , & quæ Termini Vocalis sint divisio-
nes ? quare sit

ASSERTIO. Terminus universim sum- 30
ptus dividitur in Mentalem , Vocalem , &
Scriptum , Termini verò Vocalis variæ sunt
subdivisiones. Est Communissima Sententia
Philosophorum. Itaque

Probatur Assertio quoad I. partem : Tot
sunt Species Terminorum , quot sunt Spe-
cies Propositionum ; Terminus enim , ut
jam probatum est , est extremum Proposi-
tionis ; sed Tres tantùm sunt Species pro-
positionum secundum omnes , scilicet pro-
positio Mentalis , Vocalis & Scripta : ergo
etiam tres tantùm erunt Species Ter-
minorum , tanquam Extrema illarum Pro-
positionum ; Hæc enim Propositio : *Homo*
est animal , si fiat mente , dicitur *Menta-
lis* , si Voce , *Vocalis* , si Scripto , dicitur
Scripta. Terminus ergo dicitur Mentalis ,
Vocalis , vel Scriptus , prout Subjectum vel
prædicatum propositionis est Mentale , Vo-
cale , vel Scriptum. Solent quoque Extre-
ma propositionis mentalis appellari Ter-
mini , quod quidem de propositione for-
mali , quæ est Actus & secunda Operatio
intellectus , non est intelligendum ; nam
propositio in hoc sensu est una simplex
qualitas , carens partibus , quarum una præ-
dicetur de alia , ut dicemus in Logica de
Propositione , & Secunda Mentis Opera-
tione ;

tione; Sed debet intelligi de Propositione Mentali Objectivâ, quæ talis dicitur, quia est Objectum ipsius formalis Propositionis Mentalis, & constituitur in esse propositionis Objectivæ per eam, tanquam per formam extrinsecam.

31 Itaque Propositio Mentalis in hoc sensu, nimirum objectivè sumpta, dicitur habere Terminos & Extrema, quia in se continet Subjectum & Prædicatum constituta in esse talium per propositionem formalem. Quare cum Intellectus enuntiat: *Homo est Animal*, interna & formalis propositio in se non continet subjectum, nec prædicatum, nec Terminos, sed tantum propositio Objectiva. Ex quo

32 Infertur, Nomine Termini Mentalis duo posse intelligi, nimirum *Rem*, quæ mente concipitur, ac etiam ipsam *Cognitionem*, seu, ut Alii loquuntur, *Conceptum formalem*, & *Objectivum*; & quidem, si in primo sensu sumatur, scilicet pro *Re concepta*, terminus Mentalis à Vocali & Scripto differre non videtur; Eadem enim prorsus est Res, quæ mente concipitur, voce depromitur, & calamò exaratur; At in secundo sensu, scilicet pro ipsa *Rei Cognitione* sumptus, differt à Vocali & Scripto, & dividi solet in *Ultimatum*, & *non Ultimatum*. *Ultimatus* est Cognitionis rei significatæ per Vocem aliquam vel Scripturam, ut cum auditâ Voce *homo*, illud cognoscimus animal, quod est Rationale. *Non Ultimatus* est Conceptus ipsius solummodò Vocis vel Scripturæ significantis, non ultra se extendens ad Rem significatam, ob quam causam etiam dicitur *Terminus non Ultimatus*. Sic Græcus V. G. idiomatis latini ignarus, auditâ hac Voce *Homo*, habet solummodò conceptum Vocis, non verò Rei per Nomen significatæ, ideoque in hoc Casu Vox *Homo* non est Terminus Ultimatus, sed inultimatus. Nunc

33 Explicatur Assertio quoad II. partem, nimirum, quòd Termini Vocalis sint variorum subdivisiones, & quidem ex *Triplici Capite*, nimirum I. *Ex parte significationis Vocis*: II. *Ex Modo significandi*, & III. *Ex parte Rei significatæ*. Itaque

I. Ex parte significationis Vocis

34 Dividitur Terminus in *significativum* & *non significativum*. *Significativus* est, qui habet vim significandi aliquid à se & suo prolatores distinctum, & hoc ex sua institutione, ut *homo*. *Non significativus* est, qui talem vim significandi non habet, ut *Blictri*, *Sintapsis*, *Buf*, *Baf*. Hæc tamen divisio non est termini Vocalis sub definitione in quæstione præcedenti data contenti; Sed est Termini Vocalis ut sic, & in tota sua latitudine accepti; Etenim secundum definitionem nostram Termini datam in Quæstione præc. omnes Termini debent esse significativi, cum debeant esse posse prædicatum vel subjectum Proposi-

tionis doctrinalis, quæ sit manifestativa Rei conceptæ, & inserviat ad finem Logicæ obtinendum, qui est Modus sciendi. Notanter dictum est in definitione Termini significativi: *Ex Institutione suâ*, quia, licet etiam Voces possint naturaliter significare, ut Gemitus infirmi, latratus canis &c. tamen huc solum spectat considerare terminum Vocale significativum ex institutione, in quantum scilicet est institutus ad Res ipsas significandas, & Conceptus mentis exprimendos; atque ita consideratus ulterius

Subdividitur in *Terminum Cathegorematicum*, & *Syntheticum*. *Cathegorematicus* est, qui per se absque omni alio esse potest subjectum vel prædicatum in Propositione, ut *homo*, *Animal* &c. & ideo latine *per se significativus* dicitur. *Syntheticus* est, qui per se non potest esse subjectum vel prædicatum in Propositione, sed cum alterius consortio, cujus significationem modificat, ut *omnis*, *nullus*, *aliquis* &c. & hinc latine *Consignificativus* dicitur, quatenus conjunctus Cathegorematico ejus significationem modificat, seu facit *taliter* significare, id est, reddit ejus significationem vel universalem, vel particularem, affirmativam, vel negativam, atque dicitur *aliquaqualiter* significare, non quòd verè & propriè non significet, sed quia ejus significatum non repræsentatur ut Res per se, sed ut modus Rei.

Huc quoque spectat *Terminus Mixtus*, 36 seu partim Cathegorematicus, partim Syntheticus, & est ille, qui impositus est ad significandum aliquid seu aliqua, & aliquaqualiter simul, ut hæc Vox: *Nihil*, quæ imposita est ad significandam Negationem omnis entis, quæ negatio est aliquid; quatenus verò illam negationem significat universaliter, nimirum cujuscunque Entis, dicitur significare aliquaqualiter. Tales termini etiam sunt *Nemo*, id est, nullus homo ex omnibus, *Neuter*, id est, nullus homo ex his duobus, *Nusquam*, id est, nullò loco, *Ubique*, id est, in omni loco, *Semper*, id est, omni tempore &c. Ad Terminus mixtum commodè reducuntur *Nomina Adjectiva*, quia, licet indeterminatè & aliquaqualiter significant, atque etiam consignent, tamen ratione formæ significatæ secum afferunt aliquam determinationem, & aliquid determinatum significant, nam *doctus* doctrinam, *Justus* Justiciam importat, quod non evenit in signis Quantitatis *Omnis*, *nullus*, *aliquis* &c. quæ nullam prorsus rem determinatam significant. Accedit, quòd Nomina adjectiva possint saltem esse prædicatum in Propositione, V. G. *Petrus est doctus*, quod signis quantitatis prorsus convenire non potest, quæ ideo vulgò dicuntur *signa Quantitatis*, quia significant & ostendunt, an Vox, cui adjunguntur, sumatur universaliter, an particulariter; nam illorum signorum aliqua sunt

sunt Universalia, ut *omnis*, *quilibet*, *nul-*
lus. Alia particularia, ut *Aliquis*, *qui-*
dam. Rursus quædam affirmativa, ut *om-*
nis, *aliquis* &c. alia negativa, ut *Nullus*,
aliquis non &c. Ex quibus omnibus pa-
tet, sola Nomina substantiva esse propriè
terminos Cathegorematicos. Rursus

37 *Subdividitur* Terminus Cathegorema-
ticus in *Simplicem seu Incomplexum*, &
Compositum, seu Complexum. Terminus
Simplex seu Incomplexus est ille, qui in in-
tellectu causat conceptum simplicem, seu
incomplexum; *Complexus verò seu com-*
positus est ille, qui in intellectu generat
Conceptum complexum, etiamsi unica
Vox esset, dummodò ad aliquod comple-
xum significandum imposita foret. Unde
Marcus Tullius Cicero, terminus est in-
complexus; quia licet plures sint Voces,
unum tamen tantum in mente generant
conceptum; Econtra *Nemo*, *Amo*, *Semper*
&c. Termini complexi sunt, quia licet sit
unica tantum Vox, complexum tamen ge-
nerant Conceptum, scilicet *Nullus homo*,
Sum amans, *omni tempore*; imò si littera
A. imponeretur ad significandum *hominem*
Currere, V. G. tunc A. esset terminus com-
plexus. Ex quibus patet, communem il-
lam explicationem, quòd terminus simplex
sit ille, qui est una Vox tantum, Composi-
tus verò ille, qui constat ex pluribus Vo-
cibus, esse nimis Grammaticalem & Philo-
sopho indignam.

38 *Subdividitur* rursus Terminus Incom-
plexus in *finitum*, & *Infinitum*. Termi-
nus *finitus* est, qui determinatè aliquid
significat, ut *homo*, *lapis* &c. *Infinitus*
est, qui quidem determinatè aliquid negat,
nihil tamen determinatè affirmat, aut si-
gnificat, ut *non homo*, *non lapis*, qui ter-
mini possunt de qualibet re affirmari, ex-
cepto homine, & lapide, quia particula
negativa *Non*, quæ præposita facit termi-
num infinitum, est malignantis naturæ,
hoc est, totum negans, quidquid post se
reperit: debet autem hic cadere negatio
seu particula *non* suprà terminum aliquem
finitum, hoc est immediatè præponi alicui
termino finito, non verò debet cadere su-
per copulam, seu immediatè præponi Co-
pulæ, aliàs enim faceret propositionem ne-
gativam V. G. dicendo: *Leo non est homo*,
hæc propositio est negativa, nec in ea est
positus terminus infinitus; si verò dicas:
Leo est non homo, vel *non homo est Leo*,
sunt propositiones affirmativæ, & in eis
non homo est terminus infinitus; siquidem
non homo affirmetur de Leone.

II. Ex Modo significandi

39 *Dividitur* Terminus in *Concretum* &
Abstractum. *Concretus* est, qui significat
aliquid, ut existens in alio, quod concer-
nit vel ut suppositum propriæ naturæ, vel
ut subjectum, ut *homo* & *album*; nam ho-

mo significat humanitatem in aliquo sup-
posito naturæ humanæ existentem indeter-
minatè; *album* verò significat albedinem
alicui subjecto inhærentem, & ideo omnis
talis terminus significat aliquid ad Modum
compositi, sive substantialis, ut *homo* signi-
ficat *habens humanitatem*, sive acciden-
talis, ut *Album* significat *habens Albedi-*
nem. Terminus *abstractus* est, qui signi-
ficat aliquid per modum per se stantis, &
non alteri inexistentis, ut *humanitas* est
Abstractum hominis, & significat naturam
humanam veluti à proprio supposito sepa-
ratam; *Albedo* est abstractum albi, & si-
gnificat formam albedinis, velut à subjecto,
cui inhærebat, separatam; *abstrahere* enim
idem est, ac ab alio trahere, seu separare,
& ideo omnis talis terminus habet modum
significandi simplicem, & non compositum.
Alii facilius definiunt dicendo: Terminus
Concretus est, qui formam & subjectum vel
suppositum simul significat, ut *Album* signi-
ficat subjectum habens albedinem, *Homo*
significat suppositum habens humanitatem.
Terminus *Abstractus* est, qui significat so-
lam formam, non autem subjectum vel sup-
positum; ut ista Vox, *Albedo*; tantum enim
significat albedinem, quæ est forma, non
autem rem affectam Albedine, quæ est sub-
jectum, similiter *Humanitas*, solam na-
turam humanam significat, non etiam
suppositum habens humanitatem. Ulte-
rius

Dividitur Terminus in *Absolutum* & 40
Connotativum. *Absolutus* est, qui præter
Genus & Differentiam, quæ sunt per se par-
tes ejus, nihil extraneum secundariò re-
quirit cointelligendum, quod ejus conce-
ptum perfectum & quietativum ingredia-
tur. Tales termini sunt *Homo*, *Bos*, & si-
milis Concreta de prædicamento substan-
tiæ; nam etsi concernant suppositum pro-
priæ naturæ, tamen quia natura cum sup-
posito non facit unum per accidens, sicuti
forma accidentalis cum subjecto, ideo to-
tum illud Compositum ex æquo importa-
tur, non verò principaliter unum in recto,
& secundariò aliud in obliquo. Termi-
nus verò *Connotativus* est, qui ultra prin-
cipale significatum, quod dicit in recto,
aliquid aliud dat intelligere secundariò &
in obliquo, veluti necessarium ad habend-
um Rei conceptum perfectum & quie-
tativum. Sic *Cena* connotat tempus ve-
spertinum, *Prandium* verò connotat tem-
pus meridianum; siquidem illud dicitur
Connotatum alicujus nominis, quod non
ex vi nominis importatur primariò & in
Recto, sed datur tantum intelligi ex modo
significandi principalis significati secunda-
riò & indirectè; sic *Cæna* ex vi principa-
lis significati significat tantum Comestio-
nem; secundariò tamen connotat tempus
vespertinum, quod dicitur ejus Connota-
tum. Hinc *Cæna* non distinguitur abso-
lutè & quoad suam essentiam à prandio,
sed

sed tantum connotativè, nempe quoad suum Connotatum. Ubi Notandum, quod terminus absolutus, ut de eo hic loquuntur Dialectici, non opponatur *relativo*, sed Connotativo; hinc etiam Connotatio in rebus absolutis, (intellige, *ut opponuntur relativis*) reperitur, ut patet in Exemplis allatis de Cæna & prandio; nam Cæna & prandium sunt termini Absoluti, prout terminus absolutus opponitur relativo, non tamen sunt termini absoluti, prout terminus absolutus opponitur Connotativo; Prandium enim & Cæna sunt termini Connotativi, non tamen relativi. Accedit, quod terminus relativus per se primò & directè respiciat aliud; Connotativus autem secundariò, indirectè, & minùs principaliter. Item Terminus Relativus respicit aliud præcisè *tanquam terminum*, non ita Connotativus; nam *Album* V. G. respicit aliud non ut terminum, sed ut subjectum, quia significat Albedinem ut existentem in subjecto. Tandem ly *Album*, est Terminus Connotativus, non tamen est relativus: Ergo esse terminum Connotativum non est idem, quod esse terminum relativum. Ulterius

42 Dividitur Terminus in *Denominantem*, & *Denominativum*, seu *Donominatum*. Terminus *Denominativus* seu *denominatus* dialecticè sumptus est, qui significat formam per modum alteri adjacentis, informantis, & denominantis; unde omne Concretum accidentale est Terminus *Denominativus* seu *Denominatus*; substantiale verò tunc tantum, quando nomine adjectivo significatur, ut V. G. *humanum*, *rationale*, vel *Statua Aurea*, *Argentea*, ly *Aurea*, *argentea* sunt termini denominativi, quia significant formam *Aureitatis*, *Argenteitatis* alteri, nimirum statuæ, adjacentem. Terminus verò *Denominans* est, à quo denominatum derivatur. Sic *albedo* est terminus denominans; *album* est terminus denominatus, qui est iterum duplex, nimirum *intrinsecè denominatus*, & *extrinsecè denominatus*; *intrinsecè denominatus* est ille, quando forma, à qua denominatur, est in ipso, ut V. G. *album* est terminus intrinsecè denominatus, quia Albedo est in albo V. G. muro. *Extrinsecè denominatus* est ille, quando forma, à qua denominatur, non est in ipso, ut V. G. *paries visus* est terminus extrinsecè denominatus, quia Visio non est in pariete viso, sed in Oculo vidente. Hinc etiam Terminus *Denominans* alius est *intrinsecè denominans*, quando nimirum forma est in eo, quod denominat, ut *albedo* in albo. Alius est *extrinsecè denominans*, quando forma non est in eo, quod denominat; ut *Visio* respectu *parietis visi* est terminus extrinsecè denominans, quia non est in pariete, quem denominat vi-

sum; econtra respectu Oculi, quem denominat videntem, est terminus intrinsecè denominans, quia Visio est in Oculo.

III. Ex Parte Rei significatæ.

Dividitur Terminus in *Communem* & 43 *singularem*. *Communis* est, qui aliquid significat commune pluribus, ita ut etiam singulis *Seorsim* conveniat, ut *homo*, qui convenit omnibus & singulis hominibus. *Singularis* est, qui unam rem singularem tantum significat, ut *Petrus*, vel plura per modum unius, ut *Civitas*; quamvis ly *Civitas* possit etiam esse terminus *Communis*, non quidem respectu hominum degentium in Civitate, quia de his seorsim sumptis non potest prædicari; & sic respectu hominum in civitate degentium non possit esse terminus *Communis*; sed terminus *Civitas* (idem est de similibus) potest esse, & est terminus *Communis* respectu hujus & illius Civitatis. Ulterius

Dividitur Terminus *Communis* in 44 *Transcendentem*, *Supertranscendentem*, & *non transcendentem* seu *limitatum*. *Transcendens* terminus est, qui transcendit, seu convenit omnibus rebus, cujusmodi Termini sunt *Sex*, qui continentur in hac Voce REUBAV, significati per singulas litteras; in qua Voce, primâ litterâ R, significatur *Res*, secundâ litterâ E, significatur *Ens*; Tertiâ litterâ U, significatur *Unum*; quartâ litterâ B, significatur *Bonum*; quintâ litterâ A, significatur *Aliquid*; sextâ denique litterâ V, significatur *Verum*. Terminus *supertranscendens* adhuc amplius patet, quia non tantum per Entia Vera vagatur, sed etiam per Negationes, Privationes, & Entia rationis, quibus applicabilis est. Tales Termini sunt *Cognoscibile*, *Intelligibile*, *Cogitabile* &c. eò quod se etiam ad impossibilia extendant. Terminus *non transcendens*, seu *limitatus* est, qui pluribus quidem rebus communis est, non tamen omnibus, ut *animal*, quod quidem convenit homini & Equo, non tamen lapidi & ligno. Ulterius

Subdividitur Terminus singularis in 45 *Determinatum*, *Collectivum*, & *Vagum*. *Determinatus* est, qui per proprium Nomen, vel per nomen Commune cum Pronomine Demonstrativo rem singularem determinatè significat, ut *Petrus*, *hic homo*, *ille homo*, &c. *Vagus* est, qui rem singularem indeterminatè significat, mediante scilicet terminò Communi, & signo particulari, ut *quidam homo*. *Collectivus* est, qui de pluribus, sed Collectivè sumptis, dicitur, & nequit de singulis distributivè sumptis prædicari, ut *Civitas*, *Exercitus*, *Populus Romanus*, *Senatus*; nam V. G. *Exercitus* est omnes milites insimul accepti, non autem potest dici: *Alex-*

Alexander est Exercitus. Addunt aliqui quartum Terminum singularem ex suppositione, Rhetoribus *Antonomasia*, qui quidem de se terminus communis est plura significans; ex suppositione tamen & propter Excellentiam in re significata, unum tantummodo indicat determinatè. Sic S. Paulus Antonomastice dicitur *Apostolus*, Aristoteles *Philosophus* &c. Ulteriùs

46 Terminus Communis subdividitur in *Univocum*, *Æquivocum*, & *Analogum*. Terminus *Univocus* est, qui convenit pluribus secundum idem Nomen, & eandem rationem per illud nomen importatam. Sic *Homo* est Nomen Univocum ad Petrum & Paulum, & cæteros homines; quia hi non tantum participant idem Nomen, sed etiam eandem rationem per illud importatam, cum quilibet sit animal rationale. Terminus *Æquivocus* est, qui tribuitur pluribus secundum idem nomen, sed penes diversam rationem & naturam; sic *Canis* tribuitur Cani cælesti & terrestri, quia uterque secundum Nomen vocatur *Canis*, sed non propter eandem rationem; siquidem *Canis* terrestris dicitur *Canis*, quia est animal latrabile; *Canis* autem Cælestis, seu Sydus in Cælo, vocatur *Canis*, quia habet quandam similitudinem cum Cane terrestri, per stellas hinc inde dispositas efformatam. Terminus tandem *Analogus* dicitur, cujus nomen Commune est, ratio verò per illud nomen importata non participatur ab omnibus, de quibus prædicatur, æqualiter & uniformiter, sed prius per unum, posterius per aliud, non tamen ita perfectè, sed subinde tantum metaphoricè per aliud. Sic *Sanum* est terminus Analogus ad *Hominem*, *Medicinam*, *Urinam*, & *pulsus Arteriæ*; de homine enim dicitur *subjectivè*, quia Sanitas subiectatur in homine, de Medicina dicitur *Causativè*, quia Medicina causat sanitatem; de Urina & pulsu Arteriæ dicitur *indicativè*, quia Urina & pulsus arteriæ indicant sanitatem; semper tamen cum Attributione ad *Hominem*, cui principaliter, verè & propriè competit esse sanum. Sed de Univocis, Æquivocis & Analogis, sicuti etiam de Denominativis plura dicentur in Logica. Ulteriùs

47 Dividitur Terminus in Terminum *Primæ Intentionis*, & in Terminum *Secundæ Intentionis*; terminus *primæ Intentionis* est, qui impositus est ad significandas res ut sunt in se, independenter ab Operatione intellectûs; sic *homo* significat naturam humanam, *Animal* vivens sensitivum. Terminus *Secundæ Intentionis* est ille, qui impositus est ad significandas res sub aliquo attributo rationis, quo non afficiuntur, nisi per operationem intellectûs. Sic *homo* dicitur *species*, *Animal* est *genus*, quod non habent, nisi per negotiationem intellectûs.

Terminus *Communis Secundæ Intentionis* seu *Universale Logicum* est unum aptum prædicari de multis, & dividitur in *quinque species*; seu in quinque Universalia, seu Prædicabilia, nimirum *Genus*, *Speciem*, *Differentiam*, *Proprium*, *Accidens*. *Genus* est Universale, quod prædicatur de pluribus specie differentibus in quid incompletè; quærenti enim, quid est homo? rectè responderetur: est *animal*, quod animal prædicatur de homine & bruto specie differentibus in quid, hoc est, essentialiter, *incompletè*, hoc est, tanquam pars essentiæ, & non tota essentia. *Species* est Universale, quod prædicatur de pluribus numero tantum differentibus in quid completè. Sic *homo* est species, quia prædicatur de pluribus nimirum hominibus, qui tantum numero differunt, & quidem prædicatur in quid, hoc est, essentialiter, *Completè*, hoc est, tanquam tota Essentia, quia *homo* est tota essentia Petri, Pauli &c. *Differentia* est universale, quod prædicatur de pluribus in quale quid, sive illa plura differant numero, sive etiam specie; quærenti enim, quale animal sit homo essentialiter, seu secundum suam Essentiam? responderetur, quod sit *rationale*, quod est essentialis differentia hominis ab omni alio. *Proprium* est universale, quod prædicatur de pluribus in quale accidentale, necessariò tamen, & intransmutabiliter, sive ista plura numero, sive etiam specie differant. Sic *Risibile* prædicatur de Petro & Paulo; siquidem risibile, quia non est de essentia Hominis, sic dicitur prædicari de homine accidentaliter; quia tamen etiam risibile nequit separari ab homine, nec esse homo, quin sit risibilis, hinc dicitur prædicari necessariò & intransmutabiliter, ut differat à sequenti Universalis. *Accidens* est universale, quod prædicatur de pluribus in quale accidentale contingenter & transmutabiliter. Sic *album* prædicatur de homine & pariete albis contingenter & transmutabiliter; cum homo & paries possint esse sine albedine, siquidem possint transmutari in nigros. Similiter

Terminus *singularis secundæ Intentionis* seu *Individuum* est, quod prædicatur de Uno solo particulari. Sic *Petrus*, *Paulus*, *Bucephalus* &c. sunt individua, quia prædicantur de uno solo particulari; & licet *Joannes* prædicetur de pluribus, ut Joanne Baptista & Evangelista, & cæteris ejusdem nominis, non tamen dicitur de illis *Univocè*, id est, in eadem significatione, seu propter eandem rationem ipso nomine expressam; siquidem illud nomen *Joannes* (idem est de Petro, Paulo &c.) non est impositum illis pluribus ob eandem rationem, sed ob diversam, ut Joanni Baptiste impositum est nomen *Joannis*, quia Deo ita placuit; aliis fortè in

in Memoriam Parentum; aliis alia de
Causa. Quod si fortè pluribus impositum
sit idem Nomen ob eandem rationem, V.G.
duobus filiis ad Memoriam Parentis, illa
ratio ipso Nomine non exprimitur; unde
audito illo Nomine non formatur idem
conceptus. Individuum

50 Ulteriùs est Quadruplex, nimirum
*Determinatum ex Nomine, Determina-
tum ex Demonstratione, Individuum
Vagum, & Individuum ex Hypothesi.*
Individuum *determinatum ex Nomine* est
nomen proprium alicujus rei, ut *Joan-
nes, Petrus &c.* Individuum *determina-
tum ex Demonstratione* est, quod con-
stat Nomine Communi, & Pronomine
demonstrativo, ut *hic homo, iste Canis.*
Individuum *Vagum* est, quod constat no-
mine Communi, & signo particulari; ut
aliquis homo. Individuum *ex Hypothesi*
est, quod absolutè quidem ex vi signifi-
cationis suæ dici potest de multis; facta
tamen certa suppositione, de uno tantum
potest affirmari, ut *Filius Deiparæ* pro
Christo Domino, quia præter Christum nul-
lum habuit filium. Ex quibus quatuor
individuis sola duo prima sunt propriè di-
cta individua; nam Individuum Vagum
absolutè dicitur de Multis Univocè, ut
Aliquis homo, de Petro, & Joanne. Vo-
catur tamen *Individuum*, quia ordinariè
per illum terminum volumus unicum ali-
quid designare. Individuum etiam ex
Hypothesi absolutè loquendo est Univer-
sale, cum habeat communem Significatio-
nem, & tantum dicitur *Individuum se-
cundum quid*, quia positò certò casu uni
solì convenit.

Quæres: Quid, & Quot sint
Prædicamenta?

51 Respond. I. Prædicamenta sunt debite
Coordinationes & Dispositiones Præ-
dicatorum Essentialium, Superiorum &
Inferiorum usque ad individua. Decem
verò sunt Prædicamenta, ad quæ tanquam
ad decem Classes & Summa Genera redu-
cuntur Omnes Rerum Naturæ, & Ea-
rum Gradus, ac Prædicata Essentialia.
Tria Prima Prædicamenta sunt *Absoluta*,
videlicet *Substantia, Quantitas, &
Qualitas.* Reliqua Septem sunt *Respe-
ctiva*, nimirum *Relatio, Actio, Passio,
Ubi, Quando, Situs, Habitus.* Pro
aliqua notitia Tyronum apponitur hic,
non quidem totum & integrum Substan-
tiæ Prædicamentum, sed tantum *Linea
Prædicamentalis Substantiæ*, in qua à
Summo Genere Substantiæ rectà descen-
ditur usque ad certum Substantiæ indivi-
duum per terminos intermedios, sub qui-
bus illud individuum collocatur, omissa
aliorum terminorum, sub quibus non
continetur, divisione.

Substantia

52

Alia est *Immaterialis.* Alia *Materialis.*
Spiritus Corpus.

Corpus

Aliud est *Inanimatum.* Aliud *Animatum.*
Corpus inanimatum. Corpus animatum.

Corpus Animatum

Aliud est *Insensitivum.* Aliud *Sensitivum.*
Planta. Animal.

Animal

Aliud est *Irrationale.* Aliud *Rationale.*
Brutum. Homo

Homo

Alius est *hic Homo,* Alius *Iste homo.*
Petrus Joannes.

Joannes

Respond. II. Substantia est Ens abso- 53
lutum per se existens, id est, alteri tan-
quam subjecto inhæsionis non inhærens;
ut *Homo, lapis &c.* Accidens verò est
Ens in alio existens, seu alteri tanquam
subjecto inhæsionis inhærens, ut *albedo,
nigredo, lumen &c.* Quid verò sit esse
in subjecto inhæsionis, definit Aristote-
les his Verbis: *Id in subjecto esse dico,
quod in aliquo quidem est, & non ut pars;
ut sit autem seorsum ab eo, in quo inest,
fieri nequit.* Dividitur Substantia in *Pri-
mam & Secundam.* Prima Substantia
est Substantia singularis, ut *Joannes, Pe-
trus &c.* Substantia Secunda est Substan-
tia Universalis, ut *homo, animal &c.*
Vocatur autem Substantia singularis *prima
Substantia*, quia substat omnibus aliis tan-
quam primum & imum fundamentum;
non solum enim omnia accidentia reci-
piuntur in illa, ut in subjecto inhæsionis,
sed etiam omnes substantiæ secundæ, seu
Universales illi insunt essentialiter, & de
ea prædicantur tanquam de primo subjecto
essentiali. Substantia verò Universalis non
substat omnibus aliis substantiis, (non
enim substat substantiis singularibus) &
ideo non est primum reliquarum funda-
mentum, sed velut secundarium, & ideo
rectè dicitur *substantia secunda.*

Respond. III. Quantitas est accidens 54
absolutum, quod adveniens rei facit il-
lam extensam in Ordine ad locum, vel
in Ordine ad tempus, unde denominat
eam magnam vel parvam, diuturnam vel
brevem. Dividitur in *Continuam, &
Di-*

Discretam. Continua est, cujus partes copulantur aliquo termino comuni, ut *linea*, cujus partes copulantur termino comuni, scilicet puncto; siquidem Terminus est aliquid indivisibile in quantitate existens, ut *punctum* in linea, *Momentum* in tempore &c. & hic terminus est triplex, nimirum *Inchoans*, *finiens*, & *Communis*. Terminus *inchoans* est, à quo quantitas ducit initium; ut primum momentum horæ, vel primum punctum lineæ. Terminus *finiens* est, in quod quantitas desinit; ut ultimum Momentum horæ, ultimum punctum lineæ. Terminus *communis* est, quo partes quantitatis conjunguntur, ut momentum horæ, quod est in medio horæ, punctum, quod est in medio lineæ, & copulat partes lineæ. Vocatur *terminus Communis*, quia est duarum partium terminus, finis quidem unius, & initium alterius.

55 Porro Quantitas Continua dividitur in *Permanentem*, & *Successivam*. *Quantitas permanens* est, cui non repugnat habere omnes partes simul existentes, ut *linea*; ejus enim partes omnes possunt simul, id est, eodem tempore existere. Et hæc quantitas permanens est *triplex* videlicet *linea*, *superficies*, & *Corpus*. *Linea* est quantitas longa, non lata, nec profunda, cujus partes puncto copulantur. *Superficies* est quantitas longa & lata, non profunda, cujus partes lineæ copulantur. *Corpus* est quantitas longa, lata, & profunda, cujus partes superficie copulantur. *Corpus* autem hic non accipitur pro composito naturali, vel pro Corpore organico, aut pro materia prima; sed pro quantitate habente tres dimensiones, quæ vocatur *Corpulentia*, seu *Crasities*, vel *Corpus Mathematicum*. Similiter, cum antea dictum fuerit, terminum quantitatis continuæ esse quid indivisibile, linea verò, tanquam Terminus superficiei, & superficies tanquam terminus Corporis, sint divisibiles, illa quidem, nimirum linea, secundum longitudinem, hæc verò, nempe superficies, etiam secundum latitudinem, hoc intelligendum est, quod Terminus Quantitatis Continuæ debeat esse quid indivisibile, vel *absolute*, ut punctum in linea, momentum, seu Instans in tempore est absolute indivisibile, vel *Comparative*, debet esse quid indivisibile, nimirum *relative ad illam quantitatem*, cujus est terminus; sic linea, quæ est terminus superficiei, est indivisibilis secundum latitudinem & profunditatem, & superficies, quæ est terminus Corporis, est indivisibilis secundum profunditatem. *Quantitas successiva* est, cujus partes nequeunt simul existere, sed una succedit alteri, ut *motus*, & *tempus*. Quantitas *Discreta* est, cujus partes nullo termino communi copulantur, ut *Oratio*, *Numerus bina-*

rius &c. dividitur in *Numerum* & *Orationem*. Numerus est quantitas discreta permanens, ut *Ternarius*. Oratio est quantitas discreta successiva, ut hæc voces prolatae: *Joannes ambulat*.

Resp. IV. *Qualitas* est forma accidentalis absoluta, per quam subiectum denominatur quale; ut *albus*, per quam homo dicitur *albus*, *Justitia*, per quam dicitur *Justus*. Dividitur Qualitas ab Aristotele in quatuor species, nimirum I. in *Habitum*, & *Dispositionem*, & definitur, quod sit qualitas acquisita, vel infusa, qua subiectum redditur promptum ad operandum, difficulter, vel facile mobilis; dicitur sub disjunctione: *qualitas acquisita, vel infusa*; quia aliqui habitus acquiruntur frequenti exercitio & repetitione actuum similium, ut omnes habitus naturales, qui propterea vocantur *habitus acquisiti*; aliqui verò non acquiruntur exercitio, sed divinitus infunduntur, ut *fides*, *spes*, *Charitas*, & omnes habitus supernaturales, qui ideo vocantur *Habitus infusi*. Deinde additur iterum sub disjunctione: *difficulter vel facile mobilis*, ut indicetur discrimen inter *Habitum*, & *dispositionem*; si enim qualitas sit difficulter à subiecto amovibilis, vocatur *Habitus*; ut *Temperantia* longo usu confirmata; si autem illa qualitas sit facile amovibilis à subiecto, dicitur *dispositio*; ut *intemperantia* paucis actibus comparata. Ad hanc speciem qualitatis pertinent omnes scientiæ, artes, virtutes, & vitia.

II. In *vim*, seu *Potentiam naturalem* & *impotentiam*, quæ est qualitas à natura insita & congenita, qua subiectum redditur potens, vel impotens ad aliquid faciendum, aut alicui resistendum, aut suscipiendum suam perfectionem, estque triplex talis vis vel potentia naturalis, vel impotentia, seu imbecillitas. *Prima*, qua subiectum redditur potens vel impotens ad operandum, ut *vis audiendi in juvene*, *imbecillitas in sene*. *Secunda*, qua subiectum redditur potens, vel impotens ad resistendum corrumpenti, ut *durities in ferro*, *Mollities in Cera*. *Tertia*, qua subiectum redditur potens, vel impotens ad suscipiendam suam perfectionem, ut *Vis naturalis*, per quam aliquis dicitur facile sanabilis, & imbecillitas, per quam aliquis dicitur insanabilis, nempe propter bonam, vel malam humorum complexionem.

III. In *Passionem* & *Patibilem Qualitatem*. Per *patibilem*, seu *passibilem qualitatem* intelligitur juxta Aristotelem illa, quæ firmiter & diu subiecto inhæret, ut *rubor in facie* proveniens ex naturali complexionem. Per *passionem* intelligi ut illa, quæ de facili transit, ut *rubor idem* tantum ex verecundia procedens, unde ad hanc speciem pertinent omnes sensationes sens-

sensuum externorum & internorum, item omnes Passiones animi, ut ira, amor, odium, gaudium &c.

59 IV. *in formam*, & *figuram*, quæ est Dispositio Partium quantitatis, ut rectitudo, curvitas &c. quæ Partium dispositio, si sit in naturalibus & animatis, dicitur *forma*; si verò sit in artificialibus & inanimatis dicitur *figura*.

60 Resp. V. *Relatio* in Communi seu ut sic est forma, per quam unum refertur ad aliud; *Relativa* verò sunt illa, quorum unum refertur ad aliud, seu respicit aliud; sic Paternitas est relatio, Pater & filius sunt relativa. Hinc Terminus dividitur etiam in *absolutum*, & *relativum* seu *respectivum* (quam divisionem supra omisimus, ut commodius eam hoc loco traderemus) *Absolutus Terminus*, prout opponitur relativo, est, qui non significat respectum ad aliud; ut *homo*, *albedo*, *linea*. *Terminus Relativus* est, qui significat respectum seu relationem ad aliud; ut *Pater*, *filius*. Porro ad omnem Relationem *Tria* requiruntur, nimirum I. *Fundamentum & Subjectum relationis*, & est illud, à quo incipit relatio, & in quo fundatur & subiectatur Relatio, seu est id, quod refertur ad aliud. II. id, ad quod refertur, & hoc vocatur *Terminus relationis*, quia terminat relationem. III. requiritur *Ratio fundandi Relationem*. Sic in Exemplo *Pater* est fundamentum Relationis Paternitatis, quia hæc fundatur in Patre; *Filius* est terminus Paternitatis, quia hanc filius terminat; & *actio*, quæ *Pater filium generat*, est ratio fundandi Paternitatem.

61 Relatio in communi dividitur in Relationem *Realem* & *Rationis*. *Realis* est illa, quæ reperitur inter extrema a parte rei, seclusa operatione intellectus, ut *Paternitas*, *similitudo inter duo alba*. *Rationis* est, quæ fit tantum per operationem intellectus. Relatio realis subdividitur in *Prædicamentalem*, & *Transcendentalem*. *Prædicamentalis* est, quæ realiter distinguitur ab extremis, nimirum à fundamento, & Terminò. *Transcendentalis* est, quæ extremis realiter est identificata. Ulterius relatio dividitur in *intrinsecus advenientem*, & *extrinsecus advenientem*. *Intrinsecus adveniens* est, quæ positis in rerum natura extremis statim & necessario resultat, qualis est similitudo inter duo alba. *Extrinsecus adveniens* est, quæ positis in rerum natura extremis non statim, & necessario resultat, sed insuper requirit aliquid extrinsecum, ut resultet. Sic positis Petro & Horto in rerum natura, non statim resultat relatio ubicationis, seu Præsentia Petri in horto, sed ulterius requiritur approximatio, seu Positio Petri in horto.

62 Iterum dividitur relatio in *mutuam*, & *non mutuam*; *mutua* est, quando

fundamentum refertur ad Terminum, & terminus vicissim refertur ad fundamentum. Talis est *similitudo* inter duo alba. *Non mutua* est, quando vicissim terminus non refertur ad fundamentum. Sic visio dicit relationem ad objectum visum, non econtra. Relatio mutua subdividitur in *Relationem equiparantia* & *Disquiparantia*. Relatio *equiparantia* est, quando Relatio in utroque extremo est ejusdem rationis & nominis, & talis est similitudo inter duo alba, quorum utrumque dicitur *simile*. *Disquiparantia* est, quando relatio in extremis est diversæ rationis & nominis. Talis est Relatio Paternitatis & filiationis inter Patrem & Filium, quia Paternitas generantem denominat Patrem, & filiatio genitum denominat filium.

Resp. VI. *Actio* est forma, à qua quipiam dicitur agere, ut *Calefactio*, per quam ignis dicitur calefacere lignum. *Passio* est forma, à qua quippiam dicitur pati, ut *Calefactio*, per quam lignum dicitur calefieri ab igne. Facile quidem est distinguere Concreta Actionis & Passionis, ut *Calefacere*, *Calefieri*, *frigefacere*, *frigefieri*; Sed abstracta difficilius distinguuntur, quia quoad vocem coincidunt. Unde distinctionis gratia, ad denotandam actionem addi solet illis hæc Vox: *activa*; ad significandam verò Passionem, ista Vox: *passiva*; ut *Calefactio activa*, *frigefactio activa*, *Calefactio passiva*, *frigefactio passiva*.

Resp. VII. *Prædicamentum ubi*, seu *ubicatio rei* est præsentia rei in loco; ut *esse in Schola*, *in foro*, *in templo*. *Prædicamentum quando*, seu *duratio rei* est existentia rei in tempore; ut *fuisse heri*, *esse hodie*, *cras fore*. *Prædicamentum situs* est Dispositio Partium in toto in ordine ad locum; ut *stare*, *sedere*, *cubare*; nam homo suscipit has denominationes ex eo, quod habeat partes Corporis in loco certa ratione dispositas. *Prædicamentum Habitus* est illa *Unio* seu *Habitio*, per quam subjectum dicitur esse unitum formæ, seu habere formam; licet alii Auctores constituent hoc Prædicamentum in indumenti vel ornamenti ad Corpus applicatione; ut *esse calceatum*, *coronatum* &c. sed non bene, ut dicitur in Logica.

QUÆSTIO III.

De Variis Terminorum Affectionibus, & Proprietatibus.

Nota, Terminos Dialecticos suas habere proprietates non minus, quam alia Entia, quas post cognitam & explicatam eorum essentiam & multipliciter in hac quæstione examinare & declarare oportebit. Quare sit sequens

65 **ASSERTIO.** Septem sunt Proprietates Terminorum, videlicet Suppositio, Status, Ampliatio, Distractio, seu Alienatio, Restrictio, Diminutio, & Appellatio. Ita Communis.

Probatur Assertio: Tot sunt proprietates Terminorum, quot modis terminus accipi potest ad rem significandam; sed septem potissimum modis potest terminus sic accipi: ergo septem debent enumerari affectiones & proprietates terminorum, probatur minor enumeratione singularum Proprietatum.

66 *Prima* & frequentissima Terminorum affectio, & proprietas est *Suppositio*. Suppositio autem est *acceptio Termini in propositione pro aliquo suo significato, ad quod significandum determinatur per prädicatum, aut Copulam*; pro cuius intelligentia sciendum, non esse idem *significare* & *supponere*; nam *significare* est facere venire in cognitionem alicujus. Sic fumus significat ignem, quia facit venire in cognitionem ignis; *supponere* autem, seu *supponi* est loco alterius substitui, ut Calculi supponuntur loco pecuniæ, & significatio fit per impositionem Vocis ad rem significandam; Suppositio autem est termini jam rem significantis acceptio pro aliquo, & ita significatio debet esse prior suppositione; significatio enim competit termino jam extra propositionem, sed Suppositio tantum in Propositione. Quandoquidem ergo termini plura significare possunt, ut hic terminus *Homo*, immediate significat naturam humanam, mediate verò *Petrum, Paulum* &c. imò etiam seipsum significare potest, sicut omnis Vox nata est seipsam repræsentare; hinc ut dignoscatur, quodnam horum significet in propositione, aut pro quonam istorum significatorum accipiatur, determinari debet per prädicatum, aut Copulam, quæ deinde *Termini acceptio* vocatur *Suppositio*. Quia verò Termini varia significare, & pro variis significatis in propositione accipi possunt, hinc etiam est varia Terminorum Suppositio, unde juxta variam Terminorum acceptionem etiam ipsa Suppositio variè dividitur.

67 **I.** Namque Suppositio dividitur in *Materialem*, & *Formalem*. *Materialis* est acceptio vocis pro seipsa, id est, iis, ex quibus vox conflatur; sic in hac propositione: *Homo est vox bisyllaba*, ly *homo* supponit materialiter. Suppositio *formalis* est acceptio vocis pro suo significato; sic in hac propositione: *homo est animal rationale*, ly *homo*, supponit formaliter. Hic autem non valet argumentari ab una suppositione ad aliam, & ideo non tenet consequentia: *Homo est vox bisyllaba; Franciscus est homo: ergo Franciscus est vox bisyllaba*; quia arguitur à suppositione materiali ad formalem.

II. Suppositio formalis subdividitur in 68 *Propriam*, & *impropriam*. *Propria* est acceptio termini pro re, quam propriè significat, ut *Leo pro animali leonino, homo pro animali rationali*; quia ad hæc significanda isti termini sunt instituti. *Impropria* est acceptio termini pro re, quam impropriè per translationem, & metaphoricè significat; ut in hac propositione: *Vicit Leo de tribu Juda*, *Leo* accipitur pro *Christo*, quem metaphoricè & impropriè significat.

III. Suppositio propria dividitur in 69 *Communem* & *singularem*, seu *Discretam*. Communis est acceptio termini Communis pro suo significato, vel significatis; ut *omnis homo est animal*. *Singularis* seu *Discreta* est acceptio termini pro una re singulari tantum, & hoc modo supponit omnis terminus singularis, ut *Petrus, Paulus*, & terminus Communis signo demonstrativo determinatus, ut *hic homo*.

IV. Suppositio Communis ulterius 70 dividitur in *Simplicem*, *Personalem*, & *Absolutam*. *Simplex* est acceptio termini Communis pro suo immediato, & primario significato præcisè sumpto, ut abstrahit ab omnibus inferioribus, & ideo etiam dicitur *Præcisa*. Hæc suppositio tunc contingit, quando terminus Communis conjungitur cum tali prædicato, quod ponit differentiam inter superius & inferius, utpote cum dicitur, quod *homo sit species*, aut quod *natura humana sit Communicabilis*, quia *esse speciem*, aut *esse Communicabilem*, inferiori seu individuo non convenit; hinc non valet argumentari: *Homo est species; Petrus est homo: ergo Petrus est species*; siquidem est Axioma Dialecticum, quod *sub termino communi simpliciter supponente non liceat descendere ad inferiora*. *Personalis* est acceptio termini Communis pro significatis mediatis; ut dum dicitur: *Omnis homo currit*, ly *homo* supponit pro Petro, Paulo &c. tanquam significatis mediatis; quia ly *Currere* convenit immediate individuis, non verò homini in Comuni. *Absoluta* est acceptio termini tam pro significato mediato, quam immediato, & contingit, quando terminus communis jungitur prædicato, quod utrique significato competere potest, ut dum dicitur: *Homo est animal, homo est risibilis*; quia hæc prædicata conveniunt tam naturæ humanæ in se, quam Petro & Paulo, dicitur autem *Absoluta*, quia absolute se extendit ad utrumque significatum, cum ceteræ suppositiones limitentur ad unum tantum. Hinc etiam sub termino communi absolute supponente licet descendere ad inferiora.

V. Suppositio Personalis subdividitur 71 in *Universalem* seu *Distributivam*, *Collectivam*, *Determinatam*, & *Confusam*.
Uni-

Universalis seu *Distributiva* est acceptio termini Communis pro omnibus suis inferioribus, ita ut de quolibet prædicari possit, ut dum dicitur: *omnis homo est animal*, ubi *ly homo* supponit distributivè, ut sensus sit: *Et hic homo, & iste homo, & ille homo, est animal, & sic de cæteris.* *Collectiva*, quæ & *Copulativa* vocatur, est acceptio termini pro omnibus significatis simul & Collectivè sumptis, ita ut de illis solum ita collectivè sumptis enuntiari possit, ut in hac propositione: *Omnes Apostoli sunt duodecim*, in qua *ly duodecim* non cadit super unumquemque Apostolorum, sed super omnes simul & Collectim sumptos; unde non licet inferre: *Ergo & Petrus, & Paulus sunt duodecim*; Sed *omnes Apostoli simul sumpti sunt duodecim.* *Suppositio Determinata*, quæ & *Disjunctiva* appellari consuevit, est acceptio termini Communis pro aliquo, vel aliquibus inferioribus, determinatè quidem, sed sub disjunctiōe sumptis, ita tamen, ut à cognoscente singula inferiora V. G. Deo, determinatè cognosci possit, quodnam, vel quænam sint, pro quibus supponit terminus communis; ut dum dicitur: *aliquis equus currit*, ubi, qui videret omnes equos, posset determinatè dicere: *hic equus currit*; quia cursus est actio aliqua exercita, quæ petit à determinato principio procedere; licet talis equus ex vi propositionis non nisi sub disjunctiōe indicetur, puta: *vel iste equus currit, vel ille currit, vel alius currit*, & sic de cæteris. *Suppositio Confusa*, quæ etiam *Indeterminata* dicitur, est acceptio termini Communis pro aliquo ex inferioribus sub disjunctiōe, nullo tamen determinato, sed adeò incerto, ut à nemine omnino, nequidem ab ipso Deo determinari & discerni valeat, quodnam illud sit (in quo hæc suppositio Confusa distinguitur à Determinata) ut si dicatur: *aliquis equus est necessarius ad equitandum, aliquis Calamus est necessarius ad scribendum*, ubi de nullo equo, aut Calamo determinatè dici potest, quod sit necessarius ad equitandum vel scribendum; siquidem determinatè quocunque equo vel calamo, dantur adhuc plurimi alii equi vel calami, quibus equitari vel scribi potest. Et ratio est, quia prædicatum *necessarius*, non dicit actionem determinatam, sed tantum necessitatem contingentem, quæ de unoquoque verificari potest, supposito, quod cæteri omnes præter hunc abessent, non tamen, dum adsunt cæteri.

72 VI. *Suppositio Universalis* seu *Distributiva* adhuc subdividitur in suppositionem pro singulis generum, generibus singulorum, & accommodam. *Suppositio pro singulis generum* est acceptio Termini pro singulis individuis alicujus generis, seu omnium specierum illius generis, uti in

hac propositione: *omne animal est vivens*, *ly animal* supponit pro omni inferiori, quia nullum omnino datur animal, quod non sit vivens; & hæc dicitur etiam *suppositio completa*. *Suppositio pro generibus singulorum* est acceptio Termini generici communis pro singulis speciebus ejus, non verò pro singulis speciei cujuscunque individuis. Hoc modo supponit *ly animal* in hac propositione: *omne animal fuit in Arca Noë*; cujus sensus est, non, quod omne individuum specierum animalis fuerit in illa Arca, sed quod omnis species animalis fuerit in ipsa, seu quod cujuscunque speciei animalis aliquod individuum fuerit in arca; quod tamen intelligendum est de animalibus, quæ sunt supra terram aridam, non verò de Piscibus, qui sunt in aquis; siquidem Pisces non fuere in Arca Noë, quia alia animalia quoad aliqua individua fuerunt conservata in Arca Noë, ne per aquas diluvii perirent & morerentur, quod non erat timendum de piscibus; hinc etiam Genesis 7. dicitur, quod omne, quod movetur super terram in genere suo, ingressum sit ad Noë in Arcam. *Suppositio Accommoda* est acceptio termini communis pro omnibus inferioribus, exceptis tamen aliquibus, quæ ex ipsa natura propositionis, vel proferentis intentione excipi debent, ut in hac propositione: *Cælum tegit omnia*, excipitur ex natura rei ipsum Cælum, quod seipsum non tegit; & in hac propositione: *omnes in Adam peccaverunt*, quæ est vera secundum suppositionem accommodam, quia excipitur Christus, & Beatissima Virgo Maria.

Secunda Terminorum Proprietas & 73 *Affectio* dicitur *Status*, & est acceptio Termini pro suo significato quoad illam tantum temporis differentiam, quam Copula Verbalis importat, ut *Petrus est sedens*, ubi *ly sedens* dicitur habere statum, quia pro determinato tantum tempore, scilicet præsentis per Copulam importato, accipitur. Tunc autem aliquis terminus cognoscitur habere statum, quando prædicatum nequit convenire subjecto, nisi præsupposita ejus existentia, uti contingit in omnibus propositionibus contingentibus, subjectum singulare, & Copulam de præsentis habentibus, in quibus Prædicatum competit tantum pro illa temporis differentia subjecto, pro qua hoc existit, uti in his propositionibus contingit: *Petrus est Albus, Petrus currit, &c.* Huic opponitur

Tertia Terminorum Affectio, quæ 74 dicitur *Ampliatio*, & est Acceptio termini ad significandam rem secundum plures temporis differentias, quam per verbum importentur, ut cum dicitur: *Sancti videbunt Deum*, ubi subjectum *ly Sancti*, extenditur ad Sanctos, qui fuerunt, sunt, & erunt; cum tamen per Verbum *Vide-*
bunt

bunt, sola significetur differentia futuri temporis. Porro ampliatio maximè contingit in Propositionibus necessariis, ut V. G. *Homo est animal*, ubi subjectum ly *homo*, & prædicatum ly *animal* ampliatur; quia & homo præsens, & præteritus, & futurus est animal vel præsens, vel præteritum, vel futurum.

75 *Quarta Terminorum Affectio dicitur Distractio seu Alienatio*, quæ est translatio vocis seu termini à sua propria significatione ad significandum aliud propter adjunctionem alterius vocis, seu termini. Sic quando dicitur: *Homo pictus non est animal rationale*, *Leo marmoreus non est animal rugibile*, ly *homo* secundum se & propriè significans animal rationale, non ampliùs significat illud, sed potiùs picturam externam talis animalis propter adjunctionem hujus termini *pictus*. Similiter ly *Leo*, secundum se & propriè significans animal rugibile, non ampliùs significat illud, sed potiùs statuam lapideam repræsentativam talis animalis propter adjunctionem hujus termini *marmoreus*.

76 *Quinta Terminorum Affectio est Restrictio*, quæ est coarctatio termini à majori significatione ad minorem, ut cum dicitur: *Homo doctus à multis honoratur*; licet enim lias ly *homo* posset sumi distributivè pro omnibus hominibus, adjungendo tamen ly *doctus*, talis terminus limitatur ad supponendum pro solis doctis hominibus.

77 *Sexta Terminorum Affectio vocatur Diminutio*, estque limitatio aliqua, quæ fit per aliquam particulam, ratione cujus terminus aliquis, qui non posset verè prædicari de alio, de ipso tamen prædicatur per appositionem talis particulæ. Sic falsum est dicere simpliciter: *Æthiops est albus*; Si tamen addatur hæc particula: *Secundum dentes*, verum tunc erit dicere: *Æthiops secundum dentes est Albus*.

78 *Septima denique Terminorum Affectio est Appellatio*, quæ est applicatio unius significati ad significatum alterius, ut quando dicitur: *Petrus est bonus Citharædus*, vox illa *bonus* non appellat, seu cadit supra Petrum, sed supra Citharædum; licet enim Petrus esset malus, non minùs tamen verum esset dicere: *Petrus est bonus Citharædus*.

Quæres I. Quomodo Termini ad invicem comparentur?

79 *Respond.* In Comparatione Terminorum adinvicem alii dicuntur Termini *Pertinentes*, alii *Impertinentes*. Termini *Pertinentes* sunt, qui se invicem inferunt, seu quorum unus deduci potest ex alio affirmativè, vel negativè, ita ut ex positione unius alter ob connexionem ponatur, vel ob repugnantiam removeatur. Primi generis sunt *Termini Convertibiles*,

qui scilicet se mutuò inferunt, seu qui universaliter de se invicem affirmari possunt, ut *homo & risibilis*, quia omnis homo est risibilis, & omne risibile est Homo. Huc etiam pertinent *Termini magis & minus Communes*, quorum unus infert alterum, sed non econtra, seu quorum unus potest de altero universaliter affirmari, sed non econtra, ut *animal* est terminus magis Communis, & *homo* est terminus minus Communis; quia omnis homo est animal, sed non omne animal est homo.

Termini secundi generis seu negativè 80 pertinentes sunt *Termini repugnantes*, quando nimirum ex suppositione unius necessariò negatur alter. Termini repugnantes sunt duplices, alii *Disparati*, alii *Oppositi*; *Disparati* sunt, qui non habent majorem repugnantiam inter se, quàm cum alio tertio. Sic *homo & Leo* sunt termini *Disparati*, quia homo non magis repugnat Leoni, quàm equo. *Oppositi* sunt, qui magis repugnant inter se, quàm cum tertio: & hujusmodi Termini sunt quadruplices, nimirum *Contrariè*, *Contradictoriè*, *Privativè*, & *Relativè Oppositi*. *Contrariè Oppositi*, seu *Contraria* sunt, quæ ab eodem subjecto se mutuò positivè expellunt, ut *Calor & frigus*, quorum alia sunt *Contraria immediata*, nimirum, quæ non habent medium, quod sit subjectum capax; talia *Contraria* sunt *agrum & sanum*, *par & impar*, quia nullum datur subjectum capax ægritudinis & sanitatis, nempe animal, quod nec sit agrum, nec sanum. Item nullus datur numerus, qui nec sit par, nec impar: alia sunt *Contraria Mediata*, quæ nimirum habent medium, quod sit subjectum capax, ut *album & nigrum*, quæ pro medio habent parietem rubrum. *Termini Contradictoriè Oppositi*, seu *Contradictoria* sunt, quæ nullum omnino habent medium, ut res & ejus negatio, nimirum omnis terminus semel affirmatus, & semel negatus, ut *homo & non homo*, *album & non album*; nihil enim datur, quod nec sit homo, nec non homo, sed quodcunque assignaveris, necessariò erit homo, vel non homo. Excluduntur *Contraria immediata*, quia licet non habeant medium, quod sit subjectum capax, habent tamen medium, quod sit subjectum incapax; sic lapis nec est ager, nec sanus, nec est par, nec impar, at verò *Contradictoria* nullum omnino habent medium. *Termini privativè oppositi*, seu *Privativa* sunt forma & ejus Privatio in subjecto capaci, ut *Visus & Cæcitas* in homine; quando verò subjectum talis formæ est incapax, tunc absentia formæ non dicitur Privatio, sed pura negatio; sic lapis non dicitur *Cæcus*, aut *privatus visu*, sed tantum *non visivus*, sive *non habens visum*. *Termini relativè oppositi*, seu *Relative opposita* sunt, quæ per relationes oppositas

tas adinvicem referuntur, ut *Pater ad filium*.

- 81 Alii adhuc Termini Pertinentes vocantur *excedentes & excessi*, & sunt illi, quorum neuter de altero potest universaliter affirmari, vel negari, sed tantum particulariter, ut *homo*, & *albus*. Dicuntur verò tales termini *excedentes & excessi*, quia se mutuò excedunt; unus enim de aliquo affirmari potest, de quo alter non potest affirmari, & vice versâ hic posterior potest de aliquo affirmari, de quo prior non potest. Denique de uno & eodem verè simul affirmari possunt: V. G. *homo & albus* sunt termini excedentes & excessi, quia datur homo, qui non sit albus, ut *Æthiops*; datur album, quod non sit homo, ut *Cygnus*; & datur aliquid, quod sit utrumque, nempe *homo & albus*, ut *Homo Germanus*.

Termini tandem *Impertinentes* sunt, qui se nec includunt, nec excludunt, nec repugnant, nec se mutuò inferunt, sunt tamen compossibiles, V. G. *Dives, sapiens* &c. non enim licet inferre: *hic est dives: ergo est sapiens*, vel econtra: *hic est dives: ergo non est sapiens*.

Quæres II. Quid sint Termini Exponibiles?

- 82 Resp. Esse tales, qui ad rectam sui intelligentiam expositione seu explanatione quadam indigent, unde & propositiones ex eis constantes *exponibiles* vocantur. Sunt autem tales termini potissimum *Tres*, videlicet *Exclusivi*, *Exceptivi*, & *Reduplicativi*. Termini *Exclusivi* sunt, qui in propositione subjectum vel prædicatum ita determinant, ut omne aliud excludant. Tales termini sunt *tantum*, *duntaxat*, *solum*, qui termini, si determinant subjectum, ut in hac: *tantum Scotus est subtilis*, faciunt excludi omne aliud subjectum à tali prædicato, ut sensus sit: *Scotus & nullus alius est subtilis*; & tales propositiones dicuntur esse *de subjecto exclusivo*. Sin verò termini exclusivi prædicatum afficiant, ut in hac: *Petrus est tantum Grammaticus*, excludunt omne aliud prædicatum ejusdem rationis & generis propinqui à subjecto, ut sensus sit: *Petrus est Grammaticus, & nihil aliud*, seu nullam aliam callet artem aut scientiam; & similes propositiones vocantur *de Prædicato exclusivo*.

- 83 Termini *Exceptivi* dicuntur, qui excipiunt terminum, cui adjunguntur, à principali prædicato, ut in hac: *Omnis homo præter Petrum currit*, Petrus excipitur à Cursu, qui cursus est prædicatum commune omni homini in præfata propositione. Tales termini Exceptivi sunt *Præter*, *Præterquam*, *Nisi*. Ad hoc autem, ut termini Exceptivi faciant propositionem Exceptivam, duo requiruntur; *Primum* est, quod terminus, à quo fit exceptio, sit Universalis & Communis di-

tributivè sumptus, unde non est Exceptiva sequens Propositio: *aliquis homo præter Socratem currit*; quia excipere est à toto genere partem detrahere; ab eo autem, quod est particulare determinatum, nihil detrahi potest, & ideo in prædicta propositione ly *præter* significat idem, quod *ultrà*, quasi diceretur: *aliquis homo ultrà Socratem currit*. Secundum est, quod ille terminus communis, à quo fit exceptio, sub se contineat terminum exceptum; unde non est exceptiva sequens Propositio: *Omnis homo præter Bucephalum currit*, quia equus Bucephalus non continetur sub homine.

Termini *Reduplicativi*, quales sunt: 84
in quantum, *prout*, *quà talis*, *quatenus* &c. duplicem habent sensum, scilicet *Reduplicativum* & *Specificativum*; *Reduplicativum* sensum faciunt tunc, quando denotant, rationem illam, quam afficiunt, esse Causam, vel saltem Conditionem necessariam, cur prædicatum conveniat subjecto; sic in hac: *homo quà rationalis est risibilis*, ly *quà* reduplicat *rationalitatem*, quæ est Causa risibilitatis. Potest etiam particula reduplicativa facere sensum reduplicativum, quando notat, prædicatum esse de Conceptu essentiali subjecti, V. G. *homo, quatenus homo, est rationalis*, particula: *quatenus homo*, notat rationalitatem esse de Conceptu essentiali hominis. Tunc autem Termini *reduplicativi faciunt sensum specificativum*, quando notant in subjecto aliquam rationem, secundum quam, vel cum qua ei non repugnant alia prædicata, sed convenire possunt, ut cum dico: *Musicus quà Musicus potest etiam esse Logicus*, sensus est, quod Musicæ non repugnet Logica in eodem subjecto.

Quæres III. Quinam Termini sint in Scholis frequentissimi, & quomodo explicandi?

85 Resp. Sequentes Terminos frequentissimè in Scholis usurpari. I. *Materialiter*, & *formaliter*. Per ly *Materialiter* indicare volumus, prædicatum convenire subjecto, non ratione formæ per subjectum importatæ, sed ratione Materiæ, in qua talis forma recipitur, ut cum dicitur: *album est dulce*, sumitur album materialiter V. G. pro lacte, quod est subjectum albedinis, non pro ipsa forma albedinis; quia subjectum albedinis nimirum lac est dulce, non verò albedo est dulcis, aliàs etiam albedo in pariete foret dulcis. Ly autem *formaliter* adhibemus tunc, quando volumus significare, aliquid convenire, aut dici de subjecto ratione formæ ipsi in hærentis; sic dum dicitur: *Album est disgregativum Visûs*, sumitur album formaliter, non materialiter, quia album non ratione subjecti V. G. parietis, lactis &c. sed ratione formæ, nimirum albedinis, disgregat Visum.

- 86 II. *Per se*, & *per accidens*. *Per se* indicat, rem unam alteri convenire ex natura sua, & necessario; *per accidens* autem indicat, rem unam alteri tantum contingenter convenire. Sic homo per se est rationalis, per accidens verò est doctus. Huc pertinet, seu recidit *essentialiter* & *accidentaliter*, quod idem est, ac per se & per accidens.
- 87 III. *Absolute* & *Respective*. Illud dicitur *absolute* tale, quod sine comparatione ad aliud est simpliciter tale. Sic homo absolute est animal. Illud verò dicitur tale *Relative*, cui tale prædicatum non convenit, nisi cum alio comparetur. Sic homo parvus nequit dici absolute magnus, si tamen cum Nano comparetur, potest dici respective magnus. Cum his terminis coincidunt *simpliciter*, & *comparative*, seu *secundum quid*; nimirum cum absolute *simpliciter*, & cum respective *secundum quid*.
- 88 IV. *Ut quo*, & *ut quod*. *Ut quod* significat illud, quod habet formam, & *ly ut quo* significat formam ipsam. Sic paries est id, quod est album, seu quod habet formam albedinis; albedo verò est id, quod paries est albus. Insuper *ly ut quod* significat etiam Causam Principalem; *ut quo* Causam instrumentalem. Sic Petrus dicitur Scribere *ut quod*, seu tanquam Causa Principalis; ejus verò manus vel calamus dicitur Scribere *ut quo*, seu ut Causa Instrumentalis.
- 89 V. *Formaliter*, & *Virtualiter*. Illud dicitur formaliter tale, quod verè in se habet illam formam, à qua denominatur. Sic ignis dicitur formaliter calidus, quia verè in se habet calorem, à quo denominatur calidus. Illud verò dicitur virtualiter tale, quod verè in se non habet formam, habet tamen virtutem producendi illam. Sic sol dicitur virtualiter calidus, quia in se verè non habet calorem, potest tamen illum producere.
- 90 VI. *Actu*, & *Potentia*. *In potentia* res dicitur esse, quando defacto in rerum natura non est, est tamen potens existere. Potest autem aliquid tripliciter esse in potentia; vel enim est *in potentia Logica*, & est tunc, quando simpliciter non implicat contradictionem, ut res existat, ut V. G. *Deus*; vel est *in potentia obiectiva*, quando ab aliqua Causa produci potest, necdum tamen est producta, ut V. G. *Anti-Christus*; vel est *in potentia Physica*, quando scilicet res nata est in se recipere aliquam formam physicam, ut V. G. Corpus potest recipere in se animam. *Actu* autem res dicitur esse, quando verè & à parte rei existit extra Causas, ut *sol*, *luna*, *terra* &c.
- 91 VII. *In Actu Primo*, & *in Actu Secundo*. *In Actu Primo* tunc dicitur aliquid esse, quando verè in se habet principium & virtutem operandi; *In Actu Secundo* autem dicitur esse, quando mediante illo principio actualiter exercet operationem. Sic homo in statu infantiae, vel amentiae dicitur discursivus in actu primo, quia verè in se habet principium discurrendi; si verò homo rationis compos actualiter à parte rei discurrat, dicitur discursivus in actu secundo.
- VIII. *Positive* & *Negative*. *Positive* dicitur aliquid tale, quando verè in se habet aliquam formam, ratione cujus tale sit. Sic virtute imbutus dicitur *positive bonus*. *Negative* tale dicitur, quando in subiecto saltem non reperitur forma opposita. Sic virtute quidem non imbutus, carens tamen vitio, dicitur *negative bonus*.
- IX. *In Actu Signato*, & *in Actu Exercito*. *In Actu Signato* dicitur, cum denotatur & designatur, quid fieri debeat; V. G. dum dicitur: *Definitio debet consistere genere & differentiâ*, in Actu Signato specificatur, quid debeat fieri, quando volumus aliquid definire. *In Actu Exercito* dicitur tunc, quando actualiter illud fit, quod prius signabatur faciendum, ut quando actualiter definimus hominem per genus & differentiam, dicendo, esse *animal rationale*.
- X. *In sensu Composito*, & *in sensu diviso*. *In sensu composito* dicitur aliquid convenire subiecto cum aliquo adjuncto; sic paries dicitur disgregare visum, non nudè spectatus, sed prout habet in se albedinem. *In sensu diviso* significatur aliquid convenire subiecto, sejuncto & diviso aliquo alio. Sic hæc propositio: *Sedens stare potest*, dicitur vera in sensu diviso, sejuncta nimirum & divisa sessione ab homine, qui sedet; in sensu enim composito falsa est propositio, quia, dum quis sedet, non potest simul stare.
- XI. *Objective*, & *Subjective*. *Objective* sunt *objective* in aliquo, quæ obijciuntur alicui, dum ab illo cognoscuntur & appetuntur. Sic quæ cognoscuntur ab intellectu, & appetuntur à voluntate, dicuntur esse *objective* in intellectu & voluntate. Ea verò sunt *subjective* in aliquo, quæ sunt in illo, ut in subiecto, in quo recipiuntur. Sic Cognitio est in intellectu, albedo in pariete, & universim quælibet forma in suo subiecto.
- XII. *Adæquate*, & *inadæquate*. *Adæquate* significat, rem esse talem secundum se totam, vel secundum omnes suas partes. Sic Angelus dicitur esse adæquate spiritualis, & Leo esse adæquate materialis, quia Angelus secundum suam totam naturam est spiritualis, & Leo secundum omnes suas partes, scilicet corpus & animam est materialis. *Inadæquate* verò significat, rem secundum se totam, aut omnes suas partes non esse talem, sed tantum secundum aliquam partem. Sic
- Æthi-

Æthiops est albus inadæquatè, nimirum secundum dentes. Sic homo dicitur inadæquatè spiritualis, nimirum secundum animam tantum.

97 XIII. *Habitualiter*, & *Actualiter*. *Habitualiter* significat, quando aliquod subiectum habet habitum, non verò actum. *Actualiter* verò denotat, quando subiectum habet actum. Sic V. G. Philosophus etiam dormiens dicitur esse Philosophus habitualiter; quando verò actu philosophatur & discurret, dicitur actualiter Philosophus.

98 XIV. *Intrinsècè*, & *Extrinsècè*. *Intrinsècè* dicitur aliquid tale, quando in se ipso habet formam, à qua denominatur. Econtra *Extrinsècè* dicitur aliquid tale, quando in se non habet formam dominantem, sed hæc est extra illud. Sic oculus dicitur intrinsècè videns, paries intrinsècè albus &c. quia visio est in oculo, & albedo in pariete. Econtra paries dicitur visus extrinsècè, quia visio, à qua denominatur visus, non est in pariete, sed in oculo, & tantum terminatur, seu tendit ad parietem.

99 XV. *Mediatè*, & *Immediatè*. *Mediatè* dicitur una res producere aliam, quando proximè non influit in effectum, sed per virtutem seu Causam à se positam. *Immediatè* verò una res producit aliam, quando proximè influit in effectum. Sic Avus mediatè producit nepotem; econtra Pater immediatè producit filium.

100 XVI. *Naturaliter*, & *supernaturaliter*. *Naturaliter* fit, quod fit secundum generalem, & communem rerum cursum, seu quod non excedit agentium & Causarum naturalium vires. Econtra *supernaturaliter* fit, quod non à Causis naturaliter agentibus & cum Concursu Dei generali & ordinario fieri potest, sed per miraculum, & Concursum Dei extraordinarium, & supernaturalem. Sic ignis naturaliter calefacit, homo generat hominem &c. Supernaturaliter autem fit, si Cæcus videat, mortuus resuscitetur, Virgo pariat &c.

101 XVII. *Physicè*, & *moraliter*. *Physicè* aliquid produci dicitur, quod à Causa physica per influxum realem producit. *Moraliter* verò fieri dicitur, quod non per influxum physicum, sed tantum alicujus Consilio, Mandato, &c. causatur. Sic Judex condemnans reum ad mortem subeundam dicitur ipsum moraliter occidere, Carnifex verò physicè.

102 XVIII. *Eodem Respectu*, & *Diverso respectu*. *Eodem respectu* significat, aliquam rem esse talem, si referatur, aut consideretur tantum in ordine ad unum; *diverso respectu* verò significat aliquam rem esse talem & talem, si referatur, aut comparetur ad diversa. Sic V. G. Petrus non potest simul esse Causa & effectus eo-

dem respectu, nimirum respectu sui filii; potest tamen esse Causa & effectus diverso respectu, nimirum esse effectus respectu sui Parentis, & esse Causa respectu sui filii.

DISPUTATIO II.

De Propositionibus, & earum Affectionibus.

Explicatis Terminis, ex quibus fiunt propositiones, agendum venit de Propositionibus, quæ pertinent ad Secundam mentis Operationem. Quia verò Propositio constat ex terminis, qui sunt *Nomina*, & ex Verbo substantivo *sum*, *es*, *est*, proinde agemus prius de Nomine & Verbo; sequentes in hoc Aristotelem, qui libro primo de Interpretatione, græcè *Perihermenias*, antequam tractaret de Propositione, prius egit de Nomine & Verbo. Itaque sit

QUÆSTIO I.

Quid sit Nomen?

Nota I. Vocem esse sonum ab animali, vel alio æquivalenti causatum mediantibus instrumentis necessariis. Alia Vox est *significativa*, quæ aliud à se, vel suo prolatore indicat. Alia est *non significativa*, quæ nihil aliud à se, vel suo prolatore significat. Vox significativa iterum duplex est, una *naturaliter significativa*, quæ scilicet aliquid significat ex conditione, vel proprietate naturæ. Sic gemitus dolorem, cachinnus gaudium significat. Altera est *significativa ad placitum*, quæ aliquid significat ex Institutione hominum. Sic significativæ sunt omnes voces, quibus de facto utimur ad loquendum.

Nota II. Esse differentiam inter *significare* tempus, & inter *Consignificare* tempus, & inter *significare cum tempore*; Nam *significare tempus* est significare speciem vel spatium temporis, V. G. Præsens, Præteritum, vel futurum, diem, vel mensem, vel annum, &c. *Consignificare tempus* est significare aliquid fieri in tempore aliquo determinato, V. G. dormire nocte, prandere ad meridiem &c. *significare* verò *cum tempore* est significare, exercitium alicujus actionis vel passionis fieri in tempore præterito, præsentis, vel futuro, tanquam in primariis temporis differentiis. Sic dum dicitur: *Petrus studet*, denotatur exercitium studii convenire Petro in, & pro tempore præsentis. His notatis sit

ASSERTIO. Nomen est vox significativa ad placitum sine tempore, cujus nulla

nulla pars separata significat, finita & recta. Ita Philosophus libro 1. Perihermenias, capite 2. estque Communis Doctorum Philosophorum.

³ *Explicatur.* Dicitur 1. *Vox significativa ad placitum*, per ly *Vox* convenit Nomen cum Verbo tanquam per *genus*, & distinguitur à Conceptibus, & Scripturis. Per ly *significativa*, differt Nomen à vocibus non significativis, ut sunt *Blictri*, *syntapsis*. Per ly *ad placitum*, differt à vocibus naturaliter significativis, ut sunt gemitus, cachinnus, &c. quia voces naturales homini ad locutionem, & modum sciendi non deserviunt. Dicitur 2. *sinè tempore*, ut excludatur *Verbum*, cujus proprium est significare cum tempore, nimirum exercitium alicujus actionis, vel passionis in & pro tempore præterito, præsentis, vel futuro denotare; unde licet nomina possint significare tempus, ut *annus*, *dies*, *tempus*, & aliquam temporis differentiam, ut *præteritio*, *futuritio*, vel connotare tempus, ut *Cæna*, *prandium*, nunquam tamen significare possunt cum tempore, nimirum importare exercitium alicujus actionis, vel passionis in & pro tempore præterito, præsentis, vel futuro. Dicitur 3. *Cujus nulla pars separata significat*, ut excludatur Oratio, cujus partes separatæ eandem retinent significationem, quam habebant conjunctæ, non sic Nomen; nam licet ejus partes separatæ possint quandoque aliquid significare, ut partes istius Nominis *Dominus*, *De* & *minus*, non tamen illud ipsum significant, quod antea conjunctæ significabant, ut tamen faciunt partes Orationis. Dicitur 4. *finita*, per quam particulam excluduntur Nomina infinita, ut *non homo*, *non lapis*, quæ absolute & simpliciter non sunt Nomina, sed cum addito: *Infinita*, eò quod nihil determinatum & certum significant, & potius, quid res non sit, quàm quid sit, explicant; unde licet ingredi possint propositionem ut prædicatum, vel subjectum, non tamen propositionem scientificam, in ordine ad quam hic Aristoteles definivit Nomen in toto rigore, ita ut hic excludat terminum complexum, infinitum, & Synkategorematicum, qui sicut latè tantum & secundum quid sunt termini, ita etiam sunt Nomina. Additur tandem 5. *& Recta*, ut etiam excludantur Casus obliqui, qui ratione sui non sunt partes propositionis, nisi Casibus rectis adjungantur, ut *hic liber est Petri*, id est, *aliquid Petri*. Hæc definitio ita explicata est bona; Etenim per ly *Vox significativa ad placitum*, convenit Nomen cum Verbo & Oratione, per alias verò particulas differt; atque ita constat genere & differentiâ: ergo est bona.

⁴ *Objicitur I.* Contra particulam, *significativa: Vacuum, Chymara &c.* sunt

Nomina; atqui hæc nihil significant: ergo non omnia Nomina aliquid significant.

Resp. Neg. min. nam Vacuum significat negationem omnis Corporis; Chymara autem significat aliquod ens constitutum ab intellectu.

Instas. Nomina scripta in libris clausis nulli aliquid significant: Ergo.

Resp. Dist. Antec. nulli aliquid significant in Actu Secundo, Conced. Antec. in actu primo, Neg. Antec. cum conseq. quia semper habent aptitudinem ad significandum.

Objicitur II. Contra particulam, *ad Placitum*: gemitus infirmorum est Nomen; atqui Gemitus infirmorum significat naturaliter dolorem infirmorum, & non ad placitum: Ergo aliquid Nomen non significat ad placitum.

Resp. Dist. maj. Gemitus infirmorum sumptus pro illa voce, seu sono ab infirmis emisso, dum gemunt, est Nomen, Neg. maj. Gemitus sumptus materialiter pro hoc termino *Gemitus*, est Nomen, Conc. maj. & similiter distincta minori Neg. Conseq. licet enim gemitus exercitus ab infirmo, & per hoc Nomen *Gemitus* significatus, non significet ad placitum, sed naturaliter, attamen hoc Nomen *Gemitus* significat ad placitum hominum instituentium, cum etiam aliud Nomen ad hoc idem significandum institui potuerit.

Objicitur III. Contra Particulam, *sinè tempore*: Cæna, prandium &c. significant exercitium actionis, scilicet comestionis, quæ fit in tempore Vespertino, & meridiano: Ergo aliqua Nomina significant cum tempore.

Resp. Dist. Antec. Cæna & prandium significant exercitium actionis, quæ fit in tempore, ita ut etiam ex vi illorum Nominum significetur, illam actionem fieri in tempore præsentis, vel præterito, vel futuro; sicut V. G. dum dicitur: *scribo*, ubi vi verbi significatur actio, & tempus, quod scilicet scriptio mecum, tempore præsentis, secundum exercitium conjungatur, sic Neg. Antec. significant exercitium actionis, ut tantum secundario connotent tempus, Conced. Antec. & Neg. Conseq. significare autem principaliter aliquam actionem, & secundario tantum connotare tempus, non est significare cum tempore, ut jam supra notatum fuit.

Objicitur IV. Contra particulam, *cujus nulla pars separata significat*: *Jusjurandum*, *Prorex*, &c. sunt Nomina; atqui partes horum Nominum etiam separatæ significant: ergo malè definitur nomen, quod sit vox, cujus nulla pars separata significat.

Resp. Dist. min. Atqui partes horum Nominum significant etiam separatæ, sed aliquid aliud, quàm quod significabant con-

conjunctæ, Conced. min. etiam separatæ significant idem, quod significant conjunctæ, Neg. min. cum Conseq. nam partes istæ: *Fus & jurandum, Pro & Rex* separatæ non habent eandem significationem, quam habent conjunctæ.

Instas. Hujus Nominis *Respublica* partes idem significant separatæ ac conjunctæ: ergo nulla distinctio.

Resp. Neg. Antec. quia dictæ partes combinatæ in unam dictionem significant totam hominum communitatem, quam tamen non significant sigillatim sumptæ. Itaque separatio partium Nominis, semper aut omnino tollit, aut saltem mutat illarum significationem.

8 *Objicitur V.* contra particulam, *Finita*: Hoc nomen infinitum *Non homo* significat negationem determinatam hominis, & non equi; ergo malè à ratione Nominis excluduntur Nomina infinita; alias ly *Cecum* etiam deberet excludi à ratione Nominis, quia idem est ac *non Videns*.

Resp. Dist. Antec. *Non homo* significat negationem determinatam hominis in determinato subjecto, & dicit, quid res sit, Neg. Antec. in subjecto indeterminato, & dicit tantum, quid res non sit, Conced. Antec. & Neg. Conseq. ly *Cecum* autem significat privationem visus in subjecto determinato saltem genericè, nimirum in oculo, & modò positivò significat talem privationem, & ideo ly *Cecum* adhuc est Nomen.

Dices. Ex hoc sequeretur, quòd etiam Nomina transcendencia V. G. *ens, res, aliquid*, non essent vera Nomina; sed hoc est falsum: ergo & id, unde sequitur. prob. seq. maj. Quia etiam *ens, res, aliquid* nihil determinatum significant: Ergo.

Resp. Neg. seq. maj. Ejus verò probationem distinguo: Nomina transcendencia *ens, res, aliquid* nihil determinatum significant ex parte rei significatæ Conced. Antec. ex parte modi significandi Neg. Antec. quia licet indeterminatum quid, & conceptum communissimum significant, qui nulli uni determinato applicetur, tamen determinatè illum significant, dicunt enim, quid sit ille Conceptus Communissimus, quod non faciunt Nomina infinita, quia non dicunt, quid res sit, sed tantum quid non sit, quod nequit inservire ad propositionem scientificam.

9 *Objicitur VI.* Contra particulam, *Recta*: In hac propositione interrogatoria: *Cujus est hic liber?* ex parte subjecti nullus Casus rectus substitui potest: ergo in hac propositione Casus obliquus est subjectum, & consequenter verum Nomen.

Resp. Concesso Antecedente Neg. Conseq. quia ad hoc, ut aliquid dicatur

verum Nomen, debet esse posse pars propositionis scientificæ, quæ verum aut falsum significat, non cujuscunque Orationis etiam non scientificæ, interrogatoriaræ, aut similis. Sic etiam pronomina *ego, tu, ille*, solum ratione nominum, pro quibus supponunt, aliquid valent, non verò ratione sui, & virtute propria.

QUÆSTIO II.

Quid sit Verbum?

Nota. Post datam & explicatam definitionem Nominis, consequenter etiam moveretur quæstio de Verbo, videlicet quid sit Verbum, seu quomodo definia-
tur?

ASSERTIO. Verbum est Vox significativa ad placitum, cum tempore, cujus nulla pars separata significat, finita & recta, & est semper eorum, quæ de altero dicuntur, nota. Ita Aristoteles lib. 1. perihermenias, cap. 3. estque Communis Peripateticorum.

Explicatur. Dicitur 1. *Vox significativa ad placitum*, quæ particulae intelligendæ sunt, sicut in definitione Nominis Assertionem præcedenti explicata, quia, ut dictum, in his Nomen & Verbum conveniunt. Dicitur 2. *Cum tempore*, ad innuendum, quòd Verbum semper debeat importare Exercitium Actionis vel passionis pro aliqua primaria temporis differentia, seu prædicatum competere subjecto pro tempore præsentis, vel præteriti, vel futuro; ut V. G. *homo est, vel fuit, vel erit*, in quo Verbum differt à Nomine, ut jam quæstione præced. dictum fuit. Dicitur 3. *Cujus nulla pars separata significat*, quæ particulae etiam intelligi debent, sicut explicatæ sunt in definitione nominis. Dicitur 4. *finita*, ut excludantur Verba infinita *non currit, non legit*, sicut in definitione Nominis fuerunt exclusa Nomina infinita; nam licet Verbum *Est* in propositione de tertio adjacente (nimirum, in qua subjectum, prædicatum & Copula explicite ponuntur, ut est hæc: *homo est animal*) non possit infinitari, præponendo eidem particulam *Non*, quia terminus seu Vocabulum infinitatum non facit propositionem negativam, sed relinquit affirmativam, ut dictum disp. præced. quæst. 2. si autem particula *non* præponatur Verbo, semper reddit propositionem negativam; nihilominus Verba adjectiva, ac etiam Verbum substantivum *Est*, in propositione de secundo adjacente (nimirum, in qua prædicatum non ponitur explicite, ut in his: *Deus est, Petrus currit*) infinitari possunt, in quantum includunt participium, ubi tamen
actus

actus infinitandi semper ad participium referri debet, & non ad Copulam. Et hanc fuisse mentem Aristotelis, patet ex 1. Post. c. 10. & 2. Cæli, c. 4. ubi facit hunc Syllogismum: *Stella non scintillant: ergo Planeta sunt prope nos*, in quo Syllogismo minor debet esse affirmativa de Verbo infinitato, ut sensus sit: *Planeta sunt stella non scintillantes*; si enim esset negativa, etiam Conclusio deberet esse negativa, ex Regulis infra tradendis; ex quo patet, Verbum infinitari posse, si actus infinitandi referatur ad participium, non verò ad Copulam; & ita etiam sentit Doctor Subtilis, 2. Periherm. q. 1. Dicitur 5. *Recta*, intellige, Præsentis temporis indicativi modi, ita ut excludantur omnia alia tempora præter præsens, quia Aristoteles solummodò loquitur de Verbo, quod per se potest enuntiare veritatem independentem ab alio, quod soli Verbo præsentis temporis indicativi modi convenit; alia enim tempora dependentem ab illo enuntiant veritatem; nam ideo est verum dicere: *Adam fuit*, quia aliquando verum erat dicere: *Adam est*; & ideo verum est dicere: *Anti-Christus erit*, quia semel verum erit dicere: *Anti-Christus est*. Additur tandem: *Et est semper eorum*, quæ de altero dicuntur, *Nota seu Signum*, id est, Verbum significat semper, vel prædicatum competere subjecto, uti contingit in Propositione affirmativa, quando V. G. dico: *homo est animal*, vel non competere subjecto, uti fit in Propositione negativa, quando V. G. dico: *Petrus non est lapis*; quamvis Verbum etiam in Propositione negativa sit, & dicatur *Copula seu Unio prædicati cum subjecto*; non quidem unum affirmando de altero, sed faciendo, quod subjectum & prædicatum tanquam partes componant Propositionem etiam negativam; deficiente enim Verbo in Propositione negativa, prædicatum & subjectum non constituerent Propositionem, sed essent partes separatæ, adeoque per Verbum fiunt partes conjunctæ & unitæ. Et licet Verba adjectiva, ac etiam Verbum *est* in Propositione de secundo adjacente explicitè non videantur conjungere prædicatum cum subjecto; sed potius videantur esse prædicata, tamen implicitè includunt unionem prædicati cum subjecto, ut patet, si resolvantur, V. G. dum dico: *Petrus currit*, *Petrus est*, idem est, ac dicere: *Petrus est currens*; *Petrus est existens*. Per prædictas particulas à ratione Verbi excluduntur *Participia*, quæ licet significant cum tempore, non tamen possunt esse nota, seu Unio extremorum & Copula Propositionis.

II *Obijcitur I.* Contra particulam, *cum tempore*: Verbum *Est* in Propositionibus necessariis absolvitur ab omni tempore, ut in

hac: *homo est animal rationale*, quæ Propositione nullam temporis differentiam importat, quia pro omni tempore præterito, præsentis, & futuro vera est; ergo male dicitur, quod Verbum debeat significare cum tempore.

Resp. Dist. Antec. Absolvitur ab omni tempore, id est, non significat Unionem inter prædicatum & subjectum pro uno & determinato tempore tantum, sed ampliat ad omne tempus, Conced. Antec. absolvitur ab omni tempore, id est, significat sine ullo prorsus ordine ad determinatum tempus, qui modus significandi est essentialis Verbo, Neg. Antec. cum consequ. Hoc itaque non provenit ex parte Verbi *Est*, quod ex natura sua, etiam in Propositione necessaria, significat tempus præsens; sed ex parte extremorum, quæ cum naturalem & necessariam habeant connexionem, exigunt uniri simpliciter & absolute & pro omni temporis differentia; ideoque etiam Verbum *Est* ampliat ad significandam omnem temporis differentiam.

Instas. Propositiones necessariae sunt ab æterno; atqui ab æterno non datur tempus: ergo Verbum in Propositionibus necessariis nequit significare tempus.

Resp. Dist. min. atqui ab æterno non datur tempus existens, Conced. min. possibile Neg. min., & similiter Dist. Consequens.

Obijcitur II. Contra particulam, *cum* 12 *us nulla pars separata significat*; Partes horum Verborum: *Circumeeo, Adeo, Satisfacio*, separatæ significant: ergo falsum est, quod nulla pars Verbi separata significet.

Resp. Dist. Antec. Partes horum Verborum separatæ significant idem, quod significabant conjunctæ, Neg. Antec. significant aliud, quàm quod significabant conjunctæ, Conced. Antec. & Neg. Conseq. nam instituens seu imponens Verbum V. G. *Satisfacio*, per hanc dictiorem compositam voluit unum quid simpliciter significare, videlicet Actum satisfactionis solummodò; separatæ autem partes V. G. *satis*, & *facio* non significant amplius illud, quod ipsis conjunctim unice conveniebat significare ex institutione imponentis. Deinde Distinguo aliter Antecedens: Partes horum Verborum separatæ significant, & hoc est ipsis per accidens, Conced. Antec. & hoc est ipsis essentialiter, Neg. Antec. Siquidem adhuc essent vera Verba, etiam si eorum partes separatæ nihil significarent, idem dicendum de Nominibus.

Obijcitur III. Contra particulam: *Et* 13 *est semper eorum, quæ de altero dicuntur, nota.* Participia à ratione Verbi jam excluduntur per illam particulam, *cum tempore*, in definitione Verbi positam: ergo non per has particulas, *Et est semper eorum, quæ de altero dicuntur, nota,* &

& consequenter hæ particulae in definitione Verbi sunt superfluae. prob. Antec. Participium V. G. *Amans* non significat Exercitium amoris pro certa differentia temporis, V. G. praesentis: ergo non significat *cum tempore*, & consequenter per hanc particulam in definitione Verbi positam jam excluditur à ratione Verbi. prob. Antec. Huic participio *Amans*, potest addi: *fuit amans*, *erit amans*: ergo non significat Exercitium amoris pro certa differentia temporis V. G. praesentis.

Resp. Neg. Antec. ad ejus probationem iterum Neg. Antec. cujus probationis distinguo Consequens: Ergo hoc participium *Amans* non significat Exercitium Amoris pro certa differentia temporis V. G. praesentis, ex sui primaria institutione ad significandum, Neg. Conseq. per accidens, nimirum ex additione alicujus Verbi aliam temporis differentiam significantis, Conced. Conseq. siquidem participium *Amans* ex primaria sui institutione significat Exercitium amoris pro tempore praesenti, quod exinde patet, quia participium *Amans* differt à participio *Amaturus*, & *Amatus*, atqui non per aliquid aliud, quam quod *Amans* significet exercitium Amoris pro tempore praesenti, *Amaturus* verò pro tempore futuro, & *Amatus* pro tempore praeterito.

QUÆSTIO III.

Quid & Quotuplex sit Oratio?

14 *Nota* Pro recta intelligentia definitionis tum Nominis & Verbi, de quibus jam egimus, tum Orationis, de qua modo agimus, tum Propositionis, Definitionis, Syllogismi, de quibus agemus, *Nomen*, *Verbum*, *Orationem*, *Syllogismum* &c. posse sumi primò intentionaliter, & ita significant ipsas Voces Nominis, Verbi, Orationis &c. & secundò intentionaliter, quò sensu important quandam secundam Intentionem illis Vocibus attributam, & ita hic definiuntur, cum Logicus principaliter consideret secundas intentiones; Unde quando dicitur; *Nomen aut Verbum, aut Oratio est Vox significativa* &c. idem est, ac dicere: Nomen, aut Verbum, aut Oratio est secunda aliqua Intentio fundata, seu attributa Voci significativa ad placitum, qualiter praedicari potest secunda Intentio de re primò intentionaliter sumpta, atque ita nec nomen, Verbum &c. mentale, nec Vocale, nec scriptum, sed secundò intentionaliter sumptum definitur; Nec obstat, si Objiciatur, quòd nulla secunda Intentio sit Vox, & quòd omne Nomen, Verbum &c. sit vel Vocale, vel Mentale, vel scriptum; Respondetur enim, quòd nulla

secunda Intentio, si formaliter sumatur, sit Vox; secus est, si fundamentaliter sumatur: similiter, quòd omne Nomen, Verbum &c. sit vel Vocale, vel mentale, vel scriptum, verum est, si Nomen, Verbum &c. accipiatur primò intentionaliter; secus est, si secundò intentionaliter accipiatur. Hòc Notatò sit

ASSERTIO I. Oratio est Vox significativa ad placitum, cujus aliqua pars separata significat, ut dictio, non ut affirmatio vel negatio. Ita Aristoteles 1. Periherm. cap. 4. estque Communis Sententia Philosophorum.

Explicatur. Dicitur 1. est *Vox significativa ad placitum*, quæ particulae ponuntur loco generis, in quibus Oratio convenit cum Nomine, & Verbo, quæ etiam sunt Vox significativa ad placitum. Licet autem in Oratione sint plures Voces simplices, dicitur tamen adhuc *Vox in singulari*, quia Oratio est quoddam Compositum, habens unitatem Ordinis, & quamvis Oratio conveniat cum Nomine & Verbo in istis particulis: *Vox significativa ad placitum*, est tamen adhuc discrimen inter *significativitatem* horum & illius, quia nimirum Nomen & Verbum sunt significativa ex impositione sui; Oratio verò ex impositione suarum partium; hæc enim Oratio: *homo est animal*, secundum se totam nunquam fuit imposita ad significandum, sed tantum ratione suarum partium. Dicitur 2. *Cujus aliqua pars separata significat*, ad differentiam Nominis & Verbi, quorum nulla pars separata significat, & ad significandum, quòd sufficiat, saltem unam partem in Oratione esse verè significativam, etiamsi altera sit tantum Consignificativa V. G. *omnis homo*, *Petrus doctus*. Dicitur 3. *ut dictio, non ut affirmatio, vel negatio*, intellige, ita, quòd saltem & ad minimum partes Orationis debeant significare *ut dictio*, licet non repugnet, quòd etiam alicujus Orationis partes possint significare *ut affirmatio, vel negatio*, ut patet in Oratione Composita seu Hypothesica V. G. *Paulus Studet, & Petrus non studet*, cujus partes significant ut affirmatio & negatio, quæ tamen ipsæ adhuc resolvuntur in partes significativas per modum simplicis termini. Ratio dictorum est, quòd Aristoteles intenderit definire Orationem in Communi, quare debuit ponere aliquid, quòd omni Orationi conveniret, quòd est *habere partes separatim significativas ut dictio, non ut affirmatio vel negatio*, ut in his patet: *Petrus est Homo*, *Homo justus* &c. Ob quam ipsam rationem Aristoteles non addidit in definitione Orationis particulam, *cum tempore*, quia scilicet, ut dictum est, definivit Orationem in Communi ad perfectam scilicet & imperfectam; imperfecta autem aliqua, ut *homo albus* non signi-

significat cum tempore ; perfecta autem semper significat cum tempore.

- 16 *Objicitur* I. Si ad Orationem non requireretur Verbum, tunc etiam hæc Vocum combinatio : *Calum, terra, ignis, aqua*, esset Oratio ; Sed hoc non admittitur ; ergo nec id, unde sequitur.

Resp. Neg. seq. maj. quia ad Orationem non sufficit qualiscunque terminorum combinatio, sed debent invicem esse connexi aliquo nexu saltem grammaticali, cum debita ordinatione & conjunctione unius cum alio, quæ omnia non reperiuntur inter illas Voces : *Calum, terra &c.* bene tamen inter hæc : *homo albus*.

Instas. Nomen & Verbum sunt per se partes principales Orationis : ergo necessario debent poni in Oratione.

Resp. Dist. Antec. Nomen & Verbum sunt per se partes principales Orationis perfectæ Conced. Antec. imperfectæ, qualis est terminus Complexus præcisè Neg. Antec. Distinguo etiam Consequens : ergo necessario debent poni in Oratione perfecta, qualis est Propositio, Concedo Consequentiam in Oratione quacunque, Neg. Conseq. quia ipse Aristoteles 1. Topicorum cap. 4. sub Oratione comprehendit definitionem, copulâ seu Verbô carentem, ut *animal rationale*, dicens : *omnis definitio Oratio quadam est*. Et alias Aristoteles malè definivisset Orationem, quia omisit particulam : *cum tempore*, quam necessario addere debuisset, si omnis Oratio constare deberet ex Verbo.

- 17 *Objicitur* II. Terminus & Oratio sunt genera disparata, & non subordinata : ergo hæc Complexio V. G. *homo albus*, & similes aliæ non possunt simul contineri sub genere termini & Orationis. Consequentia patet, quia enim animal & planta sunt genera non subordinata, sic neutrum illorum potest esse sub utroque.

Resp. Neg. Antec. quia Oratio continetur sub termino, cum terminus dividatur in terminum etiam complexum & incomplexum ; terminus autem complexus facit Orationem, quæ deinde iterum dividitur in Perfectam & imperfectam, & sic apparet, quod terminus & Oratio non sint genera disparata, sed potius subordinata ; nec etiam inconveniens est, propositionem ipsam dici terminum, uti diximus Disputatione præced. quæst. 1. Assertionem 2.

Urget. Si semel admittatur, quod terminus complexus sit Oratio, tunc semper omnis terminus complexus deberet esse Oratio ; sed hoc dici non potest : ergo. Prob. minor. *Nemo*, & similes Voces sunt termini complexi ; item si *unica littera*, V. G. A. institueretur ad significandum, *hominem est animal*, foret terminus

complexus ; atqui tales Voces non possunt esse Orationes : ergo. Probatur minor : Orationis partes debent separatæ significare ; Sed hoc præmemoratis non convenit : ergo non possunt esse Orationes.

Resp. Neg. min. ad cujus probationem distinguo minorem : similes Voces, ut *Nemo* &c. non possunt esse Orationes explicitè, Conced. min. non possunt esse Orationes implicitè, & ex parte significati, quod responderi Conceptui complexo, Neg. min. Ulteriore Probationis majorem etiam Distinguo : Orationis partes debent separatæ significare, eodem modo, quo est Oratio, & quod modo habet partes. Conced. maj. alio modo Neg. maj. Distinguo etiam minorem. Sed Voci *Nemo* & similibus non convenit, quod explicitæ ejus partes, scilicet *Ne* & *mo* significant separatæ, Conced. min. Sed Voci *Nemo* non convenit, quod implicitæ ejus partes, scilicet *nullus homo* significant separatæ, Neg. min. cum consequentia.

Objicitur III. Non potest idem esse pars & totum, sed terminus complexus est tantum pars Orationis : ergo non potest, nec debet dici Oratio integra. patet minor in hac Oratione : *homo justus est Deo gratus*, ubi terminus complexus, *homo justus*, est tantum pars Orationis : ergo.

Resp. Dist. maj. non potest idem esse pars & totum simul, sub eodem respectu, Conced. maj. sub diverso respectu, Neg. maj. Distinguo etiam minorem. Terminus complexus est tantum pars respectu Orationis perfectæ constantis Verbo, Conced. min. respectu Orationis imperfectæ, & sui ipsius, Neg. min. cum consequentia. Siquidem etiam ipsa Oratio perfecta simplex seu Categorica ordinari potest ut pars ad constituendam Orationem Compositam, seu Hypotheticam.

ASSERTIO II. Oratio primâ sui divisione dividitur in perfectam & imperfectam. Ita Communis.

Explicatur. Oratio perfecta est illa, quæ integram sententiam declarat, ita ut animus audientis quiescat, nec quidquam aliud expectet, ut *Deus est Summum Bonum*. Oratio imperfecta est illa, quæ integram sententiam non declarat, sed relinquit animum suspensum, ut *Si Deum timueris*. Utraque Oratio subdividitur, Imperfecta namque altera est *cum Verbo*, ut *Si Deum timueris* ; Altera est *sine Verbo*, ut *homo albus, animal rationale*, & est idem ac terminus complexus. Oratio perfecta etiam est duplex, videlicet *Enuntiativa* & *non enuntiativa*. *Non enuntiativa* est, quæ licet sententiam explicet, & animum audientis quietet, non tamen dicit verum vel falsum, & hæc subdividitur in alia membra grammaticalia potius, quam Logica, ut in *Deprecativam*, V. G.

V. G. *Ora pro nobis Sancta Dei Genitrix. Prohibitivam seu dissuasoriam*, V. G. *O formose puer! nimium ne crede colori. Exhortatoriam*, V. G. *Durate, & Vosmet rebus servate secundis. Optativam*, V. G. *O! mihi prateritos referat si Jupiter annos. & Interrogativam*, V. G. *Adam, ubi es?* denique *Oratio perfecta Enuntiativa* est, in qua aliquid de altero determinatè enuntiatur, & quæ verum vel falsum dicit, ut V. G. *homo est animal*, & ideo fit in modo indicativo, & sola propriè Dialecticæ Considerationis est.

QUÆSTIO IV.

De Quidditate Propositionis.

20 *Nota*, Enuntiationem & Propositionem esse unum idemque, & communiter pro eodem accipi, nisi, quod propositio consideretur in ordine ad Syllogismum seu Argumentationem; si enim in Argumentatione vel Syllogismo ponitur, nominatur *Propositio*, quasi *pro alio Positio* ad inferendum aliquid; & si primo loco ponatur in Syllogismo, vocatur *Major*; si verò secundo loco, dicitur *Minor*; si verò enuntiatio solitariè ponatur, dicitur simpliciter Enuntiatio, quasi simpliciter Veritatem, vel falsitatem enuntiet absque ordine ad aliquid inferendum. Propositionis autem seu Enuntiationis Aristoteles duplicem assignavit definitionem, nam 1. Priorum, cap. 1. ait, quod sit *Oratio aliquid affirmans, vel negans*, & 1. Periherm. cap. 4. inquit, quod sit *Oratio verum vel falsum significans*. Fatentur autem Recentiores serè omnes, secundam Propositionis definitionem, ab Aristotele assignatam, non esse datam per essentialia, quia veritas & falsitas sunt accidentia propositionis, cum una & eadem propositio in materia contingenti possit transire de vera in falsam & econtra, ut dicitur in Logica, idque docet Doctor Subtilis ex professo in 4. d. 8. q. 2. ubi proinde concludit, Conceptum quidditativum propositionis naturam præcedere Veritatem & falsitatem; ideo communiter prima definitio acceptatur, utpote magis per Essentialia data; quare sit

21 **ASSERTIO.** Propositio est Oratio affirmativa aut negativa alicujus de aliquo. Ita Mastrius, Fuentes, Blancus, Complutenses, Hurtado, & Communis contra Oviedo & Poncium nostrum.

*Probat*ur, cum quia affirmatio & negatio sunt essentialia differentia propositionis; unde impossibile est, eandem propositionem de affirmativa fieri negativam, vel econtra: tum quia esse Orationem assertivam, in quo tota consistit Enuntia-

tionis ratio, formaliter ei convenit, vel quatenus unum de alio affirmat, vel negat; tum quia allata definitio constat genere & differentiâ; per ly *Oratio* enim tanquam per genus convenit propositio cum aliis Orationibus etiam imperfectis, quæ non sunt propositiones; per reliquas verò particulas ab illis differt: ergo est bona.

Obijcitur ex P. Poncio nostro cap. 10. 22 *Introduct. ad Log.* Quando definitur aliquid Commune, debet ipsius definitio abstrahere à rationibus particularibus, & significari ratio ejus ut sic; atqui in data definitione non significatur ratio propositionis ut sic, & ut abstrahit à suis speciebus: ergo definitio data non est bona.

Respond. Dist. maj. Quando definitur aliquid commune per conceptum communem purè quidditativum, debet ipsius definitio abstrahere à rationibus particularibus &c. Conced. maj. Quando definitur aliquid Commune per actus suorum inferiorum, enumerando illos sufficienter, debet ipsius definitio abstrahere à rationibus particularibus &c. Neg. maj. & Concessa minori, similiter Dist. consequens; neque enim novum est apud Philosophos, duplex genus definitionis assignari posse alicujus communioris, unum est per Conceptum Communem purè essentialè, ut dicendo: *Homo est animal rationale*; alterum est, quando aliquid commune definitur per actus suorum inferiorum, sicuti Aristoteles lib. 2. de anima. cap. 24. definivit animam in Comuni, dicendo, *esse principium primum, quo vivimus, sentimus, movemur, & intelligimus*, & tali definitionis genere Aristoteles definivit propositionem, dum dixit: *Propositio est Oratio aliquid affirmans vel negans*. Unde Tartaretus & alii volunt, quod Aristoteles per illud disjunctum, *Affirmans vel negans*, circumlocutus sit differentiam essentialem propositionis ut sic nobis ignotam, & cum propositione ut sic convertibilem. Ex quibus

Infertur, quod si aliquis Propositionem ut sic vellet definire primo definitionis genere, nimirum per Conceptum communem, omnibus inferioribus secundum omnes partes essentialem & convenientem deberet vel cum Oviedo eandem sic definire: *Propositio est Oratio, in qua unum de alio dicitur, seu predicatur*; hæc enim definitio convenit propositioni ut sic, ac etiam inferioribus, quia prædicari seu dici unum de alio, abstrahit ab affirmatione, & negatione, & per utramque fieri potest; vel cum nostro Poncio deberet *propositionem vocalem* ut sic describere, quod sit *Oratio*, qua significatur judicium intellectus de aliqua re, & *Propositionem mentalem formalem*, quod sit Judicium intellectus de aliqua re, & *Propositionem Objectivam*, quod sit totum Objectum

complexum, circa quod fertur iudicium.
Sed

24 *Dices.* In propositione hypothetica unum non prædicatur de alio, V. G. in hac: *Petrus studet, & Paulus ambulat*: Ergo definitio Oviedi etiam non est bona, quia non convenit omni Propositioni, signanter hypotheticæ.

Resp. Neg. Antec. quia prædicatur simultas de Studio Petri, & ambulatione Pauli, ut clarius patet, si præfata propositio hypothetica resolvatur in Propositionem Cathegoricam, dicendo: *studium Petri & ambulatio Pauli sunt simul existentia*; & hæc Responsio valet etiam in reliquis Propositionibus hypotheticis, ut cum dicitur: *Si sol lucet, dies est*, enuntiatur simultas de Existentia diei, & lucis solaris sub conditione; item in hac: *Plato fuit doctus, sicut Aristoteles fuit doctus*, prædicatur æqualitas de doctrina Platonis & Aristotelis, ut sensus sit: *Doctrina Platonis fuit æqualis Doctrina Aristotelis*. At

Instas. Ergo in omni propositione Hypothetica invenitur prædicatum, subiectum, & Copula.

Resp. Dist. illatum. Ergo in omni propositione hypothetica, quæ hypothetica invenitur subiectum, prædicatum & Copula, Neg. illatum. Ergo in omni propositione hypothetica, quæ impicitè Cathegorica invenitur subiectum, prædicatum & Copula, Conced. illatum; quævis enim propositio hypothetica potest resolvi in Cathegoricam, in qua solum ponuntur prædicatum, subiectum, & Copula.

QUÆSTIO V.

De Multiplicitate, & Divisione Propositionis.

25 *Nota I.* In qualibet Propositione Quatuor considerari posse, nimirum *Materiam*, *Formam*, *Quantitatem*, & *Qualitatem*. *Materia propositionis* sunt partes, quæ adinvicem copulatæ conficiunt propositionem; quæ partes, prout diversam dicunt Connexionem & Unionem, diversas constituunt Propositiones. *Forma Propositionis* est illa Artificialis Coordinatio, quæ eorsurgit ex varia dispositione & copulatione partium ejus. *Quantitas Propositionis* est Extensio, vel restrictio Propositionis Universalis vel particularis, quæ fit mediantibus signis Logicalibus Universalibus, vel particularibus, ut *Omnis homo currit*, est Propositio universalis; *aliquis homo currit*, est propositio particularis. *Qualitas Propositionis* denique dicuntur Affirmatio, vel Negatio, quæ sunt differentiarum Essentiales Propositionis; item *veritas* & *falsitas*, quæ sunt separabiles &

accidentales Propositionis differentiarum. Dicuntur autem *Qualitates Propositionis* ideo, quia interroganti, qualis est propositio? respondere solemus, esse affirmativam, vel negativam, veram, vel falsam. Quare.

Nota II. Ratione Materia, seu Connexionis & Unionis Extremorum inter se, Propositionem dividi in *Necessariam*, in qua subiecto prædicatum convenit necessario & inseparabiliter, V. G. *homo est rationalis*; in *Contingentem*, in qua prædicatum convenit subiecto contingenter, V. G. *Paries est albus*; & in *Impossibilem*, in qua prædicatum repugnat subiecto, seu convenire non potest, V. G. *homo est brutum*.

Nota III. Ratione Formæ, seu Artificiose Coordinationis, Propositionem dividi in *Cathegoricam*, seu *simplicem*, & *Hypotheticam*, seu *Complexam*. *Cathegorica* est, quæ habet prædicatum, subiectum, & Copulam, tanquam partes principales sui, intellige, vel *explicitè*, vel *implicitè*, vel *æquivalenter*. Nec refert, utrum subiectum vel prædicatum hujus propositionis sit unica dictio, ut in hac: *homo est animal*, an verò tota Oratio, ut in hac: *homo sapiens fugit peccatum*, an verò etiam una tota Propositio, ut in hac: *homo est animal, est Propositio*; quia enim in similibus Propositionibus una tota Propositio, aut Oratio gerit vicem subiecti, non extrahit talem propositionem à ratione propositionis Cathegoricæ. Dicitur autem *Cathegorica*, quod idem est, ac *prædicativa*, quia prædicatum enuntiat de subiecto. Dicitur etiam *simplex*, quia solum ex Verbo & Nomine, seu quod gerit vicem Nominis, componitur. Propositio Cathegorica dupliciter subdividitur, 1. ratione *Prædicationis* dividitur in *Directam* seu *Naturalem*, in qua id, quod aptius est subijci, subijcitur, & prædicatur id, quod aptius est prædicari; & in *Indirectam* seu *Innaturalem*, quando econverso id prædicatur, quod aptius est subijci, & subijcitur, quod aptius est prædicari; aptius autem prædicatur superius de Inferiori, distinctum de Confuso, accidens de subiecto, V. G. *Petrus est homo, homo est animal rationale, murus est albus*.

Nota IV. Propositionem Cathegoricam secundò dividi ratione *Modi* in *Absolutam*, & *Modalem*. *Absoluta* est, in qua prædicatum simpliciter & sine addito convenit, vel non convenit subiecto; V. G. *homo est animal, homo non est lapis*. *Modalis* est illa, in qua ponitur Modus, quò prædicatum conveniat subiecto. Numerantur autem communiter apud Dialecticos quatuor tales Modi, qui modificant, seu propositionem reddunt Modalem, & sunt *Possibile*, *Impossibile*, *Necessarium*, & *Contingens*; ex quibus

Possibile & Contingens confunduntur, & sumuntur pro eo, scilicet, quod potest esse, & non esse; ita ut, licet quoad Vocem sint quatuor modi, tamen quoad rem ipsam sint tantum Tres, quia *Contingens* à *Possibili* non distinguitur. *Necessarium* significat prædicatum ita convenire subiecto, ut non possit non convenire, V. G. Si dicam: *hominem esse animal, est necessarium*. Econtra *Impossibile* significat, prædicatum ita disconvenire subiecto, ut non possit convenire; V. G. si dicam: *Hominem esse lapidem, est impossibile*. *Possibile* significat potentiam ad hoc, ut prædicatum conveniat subiecto; quod idem in proposito significat *Contingens*, V. G. si dicam: *Petrum currere est possibile, vel contingens*. Porro modus in Propositione quandoque ponitur *Nominaliter*, quandoque *Adverbialiter*. *Nominaliter* ponitur tunc, quando ponitur tanquam Nomen, & prædicatur de aliqua tota Propositione, V. G. *Petrum esse animal, est necessarium*, ubi illa Oratio infinitivi modi: *Petrum esse animal*, à Dialecticis vocatur *Dictum*, & illa semper est subiectum, de quo modus prædicatur, etiam si modus anteponatur illi Orationi infinitivi modi, uti fit in hac: *Contingens est, Petrum esse Musicum*. *Adverbialiter* ponitur modus tunc, quando ponitur tanquam Adverbium, & solum modificat Unionem prædicati cum subiecto, ut si dicam: *homo necessario est animal, Petrus est contingenter doctus*.

29 Nota V. Circa Quantitatem & Qualitatem in Propositionibus Modalibus *adverbialiter formatis* non multum esse laborandum, cum enim in his modus solum modificet Copulam, idem remanet prædicatum & subiectum, circa quæ etiam, sicut in Propositione absoluta, desumenda erit quantitas & qualitas. In Modalibus verò *nominaliter formatis*, tam quantitas quam qualitas attendenda est circa modum. Si igitur modus affirmetur de *Dicto*, propositio affirmativa erit, etiam si *Dictum* esset negativum, ut in hac: *hominem non esse leonem, est necessarium*; econtra si modus negetur de dicto, licet *dictum* sit affirmativum, propositio negativa erit; ut V. G. *hominem esse doctum, non est necessarium*. Qualitas accidentalis, nimirum Veritas, tunc habetur, quando modus convenienter applicatur *Dicto*, ut in hac: *hominem esse animal, est necessarium*. Qualitas falsitatis econtra habetur, si modus *Dicto* inconvenienter applicetur, ut in ista: *hominem esse animal, est impossibile*. Porro Quantitas Propositionis modalis scilicet Universalitas desumitur ex modo universali, qui scilicet complectitur omne tempus, & Copulam pro omni tempore distribuit, ut *Necessarium*, qui modus ponit rem

pro omni tempore, & *Impossibile*, qui rem pro omni tempore tollit. Quantitas Particularitatis desumitur ex duobus modis particularibus, qui non complectuntur omne tempus, & sunt *contingens & possibile*, prout hoc, nimirum *possibile*, sumitur, quatenus contingentiam importat (nam si sumeretur, ut idem est, quod *non repugnans*, posset esse modus universalis, quia possibile semper est possibile) hæc ergo propositio est universalis: *Petrum esse animal est necesse*; hæc verò est particularis: *Petrum esse doctum est Contingens*.

Nota VI. Propositionem Hypotheticam 30 (seu ex suppositione) esse illam, quæ constat ex pluribus propositionibus simplicibus conjunctione aliquâ inter se copulatis, nimirum per Conjunctiones *Et*, *Vel*, *Si*; hinc Propositio Hypothetica subdividitur in *Copulativam*, *Disjunctivam* & *Conditionalem*. *Copulativa* est, in qua per particulam *Et*, vel aliam æquivalentem duæ propositiones simplices copulantur, ut V. G. *Petrus studet, & Paulus dormit*. *Disjunctiva* est, in qua per Conjunctionem Disjunctivam *Vel*, aut similem duæ Propositiones simplices conjunguntur, ut V. G. *Vel Petrus studet, vel Paulus dormit*. *Conditionalis* est, in qua duæ simplices propositiones conjunguntur per particulam *Si*, ut *si sol lucet, dies est*. Ad propositionem Hypotheticam Copulativam reducuntur omnes Propositiones per adverbia Loci, vel similitudinis prolatae, V. G. *Petrus dormit, quando, & ubi Paulus studet, Plato fuit doctus sicut Aristoteles*. Ad propositionem verò Conditionalem reducuntur Propositiones *rationales* per particulam *Ideo*, & *Causales* per particulam *Quia*: V. G. *Dies est: ideo Lux est; Quia Lux est, dies est*.

Nota VII. Ratione Quantitatis Pro- 31 positio dividitur in *Universalem*, *Particularem*, *singularem*, & *Indefinitam*. *Universalis* est, cujus subiectum est terminus Communis signo universali affectus, ut *Omnis homo est animal, nullus homo est lapis*. *Particularis* est, cujus subiectum est terminus Communis signo particulari affectus, ut *Quidam homo currit, aliquis homo non currit*. *Singularis* est, cujus subiectum est terminus singularis, ut *Plato disputat*, vel est terminus Communis signo demonstrativo notatus, ut *hic homo legit*. *Indefinita* est, quæ habet pro subiecto terminum communem, nullo signo Quantitativo determinatum, ut *homo est animal, homo currit*. Circa hanc propositionem advertendum, quod si fiat in materia necessaria, æquivalet universali; nam *homo est animal*, idem valet, ac *omnis homo est animal*, & *Homo non est lapis*, idem valet, quod *nullus homo est lapis*; In materia verò *Contingenti*

genti æquivalet particulari, ut *homo currit*, idem est, ac *Quidam homo currit*.

32 *Nota VIII. Ratione Qualitatis Propositionem dividi in Affirmativam & Negativam, in veram & falsam. Affirmativa est, in qua prædicatum affirmatur de subiecto, ut Petrus est animal rationale. Negativa est, in qua prædicatum negatur de subiecto, ut Petrus non est lapis. Hinc ad propositionem negativam requiritur necessariò, ut particula negativa cadat supra Copulam; si enim conjungatur cum uno, aut ambobus extremis, non erit propositio negativa, sed affirmativa de termino, aut terminis infinitis, ut Petrus est non lapis, non lapis est non homo. Propositio vera est, quæ enuntiat rem, sicut est à parte rei; Falsa e contra est, quæ non enuntiat rem, sicut est à parte rei, sic ista Propositio: homo est animal, est vera, quia à parte rei homo est animal. E contra ista Propositio: homo est lapis, est falsa, quia à parte rei homo non est lapis. His notatis movetur quæstio, an Divisio Propositionis in Cathegoricam & Hypotheticam, in Affirmativam & Negativam, in veram & falsam, in Universalem & particularem, & Divisio Propositionis hypotheticæ in Copulativam, Disjunctivam, & Conditionalem sit essentialis tanquam generis in species, vel tantum accidentalis, tanquam subiecti in accidentia?*

33 **ASSERTIO.** Divisio Propositionis in Cathegoricam & Hypotheticam est essentialis; sicut etiam Divisio Propositionis in Affirmativam, & Negativam; Divisio verò Propositionis in veram & falsam, in Universalem & Particularem est tantum accidentalis. Ita Communis Sententia.

Probatur Assertio quoad I. partem. Tum quia Propositio Cathegorica pro Copula habet verbum, non sic hypothetica: tum quia Propositio Cathegorica pro suis partibus principalibus habet subiectum & prædicatum; Hypothetica e contra pro partibus habet totas propositiones, & non agnoscit prædicatum & subiectum, nisi vi alterius Propositionis, in quam converti potest, uti jam supra fuit insinuat: ergo Propositio Cathegorica ab Hypothetica essentialiter debet differre, & consequenter divisio Propositionis in Cathegoricam & Hypotheticam erit Divisio generis in species.

34 *Dices.* Propositio Hypothetica constat ex Cathegorica: ergo non est species ab ea distincta, quia una species non constituit aliam condistinctam.

Resp. Neg. Conseq. quia etiam numerus ternarius constituitur ex numero binario, & terminus complexus ex ter-

mino simplici, & tamen ab invicem distinguuntur specie.

Instas. Duo homines non differunt specie ab uno homine: ergo nec duæ Cathegoricæ propositiones copulatæ differunt specie ab una Cathegorica, consequenter etiam propositio hypothetica non differt specie à Cathegorica.

Resp. Neg. Conseq. & Paritatem, Disparitas est, quod duæ propositiones Cathegoricæ copulatæ per Conjunctiones *Et, Vel, Si, ut ita copulatæ*, acquirant rationem specificè differre facientem, non ita duo homines, nam tam Veritas Copulativæ, disjunctivæ, & Conditionalis est diversa, quàm etiam Judicium, quod de iis fertur, est diversum à Veritate & judicio, quod fertur de ipsis Cathegoricis absolute prolatis sine conjunctione aliqua; siquidem 1. *Ad Veritatem Propositionis hypothetica copulativæ* requiritur, ut utraque sit Vera, unde hæc est falsa: *Petrus est homo, & homo est lapis*; hoc verò non requiritur ad duas propositiones Cathegoricas non conjunctas, siquidem una potest esse vera, & altera falsa. 2. *Ad Veritatem propositionis hypothetica disjunctivæ, si strictè sumatur*, requiritur, ut altera pars sit falsa, quia sensus disjunctivæ est, alteram tantum istarum esse veram. Dictum est: *si strictè sumatur*; si enim largè sumatur, ut particula *Vel* idem valeat, ac *saltem vel ad minus*, utraque pars potest esse vera; sicut Christus Dominus locutus est dicens: *Ubi duo vel tres fuerint congregati*, &c. 3. *Ad Veritatem Propositionis hypothetica conditionalis*, quando scilicet particula *Si* sumitur illativè, requiritur, ut consequentia secundum se & ex natura antecedentis deducatur; unde hæc est vera: *si homo est rationalis, est risibilis*; hæc verò est falsa: *Si Petrus est Musicus, etiam est Philosophus*. 4. *Ad Veritatem Propositionis hypothetica Rationalis*, quæ ad Conditionalem reducitur, necesse est, ut præter bonitatem consequentiæ, antecedens sit in se verum; unde hæc est falsa: *homo est asinus, ideò est rudibilis*. 5. *Ad Veritatem Propositionis Hypothetica Causalis*, ultra bonitatem consequentiæ, & Veritatem Antecedentis in se, adhuc requiritur, ut antecedens sit causa consequentis, unde hæc est falsa: *Quia homo est risibilis, est rationalis*. Quæ omnia non requiruntur ad Veritatem propositionum Cathegoricarum ad invicem non conjunctarum, adeoque Propositio Cathegorica specie distinguitur ab hypothetica. Nunc

Probatur Assertio quoad II. partem, 35 quod Divisio Propositionis in Affirmativam & Negativam, sit Essentialis & generis in species: Quia Ratio propositionis ut sic in utraque essentialiter includitur, attamen ab utraque specie distin-

ctam

etiam participat differentiam; siquidem Propositio affirmativa respicit essentialiter identitatem & Connexionem prædicati cum subiecto; negativa verò respicit essentialiter Negationem prædicati cum subiecto; atqui Connexio, Conjunctio, & Unio inter Extrema, & separatio, disjunctio, ac Divisio inter Extrema utique specie distinguuntur: ergo Propositio affirmativa & negativa conveniunt essentialiter in ratione generica propositionis, & distinguuntur specificè in rationibus particularibus, & consequenter Divisio Propositionis in Affirmativam & Negativam est essentialis, & generis in species.

Dices. Affirmatio & Negatio sunt Qualitates Propositionis: ergo eandem non faciunt essentialiter differre.

Resp. Dist. Antec. Sunt Qualitates, id est, Accidentia Neg. Antec. id est, sunt differentie essentialis, quæ, quia habent modum prædicandi Qualitativum, vocantur Qualitates; interroganti enim, qualis sit propositio? respondere solemus, esse affirmativam, vel negativam, Conced. Antec. & Neg. Conseq.

³⁶ *Probatur Assertio quoad III. partem,* quòd Divisio Propositionis in Veram & falsam, in Universalem & particularem sit tantum accidentalis: quia veritas & falsitas sunt accidentia propositionis ab eadem separabilia, saltem à propositionibus Contingentibus, ut dicitur in Logica: ergo Divisio Propositionis in veram & falsam est tantum accidentalis; dictum est: à Propositionibus Contingentibus; quia veritas & falsitas à propositionibus necessariis, quæ dicuntur *æternæ veritatis*, & impossibilibus, quæ dicuntur *æternæ falsitatis*, non est separabilis, quia necessariò sunt veræ vel falsæ, ideo veritas & falsitas non est ipsis accidentalis, sed est Proprietas seu Passio earundem. Deinde etiam Quantitas Propositionis est ejusdem accidens, quia de essentia propositionis solum est, quòd sit enuntiativa unius de alio, non verò, quòd sit Universalis aut particularis, ut patet in his propositionibus: *omnis homo est albus*, &: *aliquis homo est albus*, quæ essentialiter & specie non differunt; siquidem *ly omnis homo*, non distinguitur specie à *ly aliquis homo*, sed tantum accidentaliter propter extensionem illius ad plures homines: ergo. Ex his

⁷ *infertur I.* Divisionem Propositionis Hypotheticæ in *Copulativam*, *Disjunctivam*, & *Conditionalem* esse divisionem generis in suas species quia quælibet habet modum essentialiter diversum enuntiandi unum de alio, sicuti etiam aliam & aliam veritatem, ut supra dictum fuit. Contra infertur, Propositionem Absolutam & Modalem non nisi accidentaliter differre, quatenus in una prædicatum tribuitur ab-

solute subiecto, & in alia specificatur modus, quo ei convenit, atque ita hanc divisionem non esse generis in species.

Infertur II. In Propositione Hypothetica suo etiam modo inveniri *Materiam*, *Formam*, *Quantitatem*, & *Qualitatem*. *Forma* ejus est Copula seu unio, quæ ambæ simplices conjunguntur, sicuti in Cathégorica forma est connexio prædicati cum subiecto. *Materia* sunt ipsæ propositiones simplices, quoad habitudinem seu Connexionem, quam inter se habent, considerata, unde si duarum simplicium sit Connexio necessaria, ut in hac: *Si Petrus currit, movet pedes*, dicitur esse in materia necessaria, & idem dicendum quoad Contingentiam, & impossibilitatem. *Quantitas* est, quæ invenitur in utraque simplici; unde si utraque est universalis vel particularis, tota hypothetica talis erit; si una universalis, altera particularis, erit mixta. *Qualitas* est Affirmatio vel Negatio, Veritas vel falsitas earum; de quarum veritate & falsitate in præcedentibus jam dictum est. Quantum verò ad affirmationem & negationem, sciendum est, quòd Hypotheticæ Propositiones universim secundum rigorem Logicum tunc sint affirmantes, quando conjunctio utramque propositionem conjungens est affirmata; tunc verò sint negantes, quando conjunctio est negata; Quia Conjunctio in Hypotheticis se habet sicut Copula in Cathégoricis; quare hæc erit affirmativa: *Si nullus homo currit, nullus homo movetur*, quia particula *Si* non est affecta negatione; hæc verò est negativa: *Non si homo currit, homo movetur*, quia Conjunctio *Si* afficitur negatione. Similiter hæc rationalis est negativa: *Petrus est homo, non ideo Petrus est Equus*. Conjunctiva ita fit negativa dicendo V. G. *Nec Petrus studet, nec Paulus studet*, quia *Nec* est propriè particula Negativa Conjunctiva. Disjunctiva tandem fit Negativa per negationem partium.

QUÆSTIO VI.

De Proprietatibus Propositionis, videlicet de Oppositione, Equipollentia, & Conversione Propositionum.

Nota I. Cum Propositiones non minus, ³⁹ quàm aliæ res suis gaudeant proprietatibus; ideo cognita Essentiâ & Multiplicitate Propositionum, etiam earum in hac quæstione declarabimus Proprietates, quæ sunt *Tres*, nimirum *Oppositio*, *Equipollentia*, & *Conversio*, de quibus secundum Ordinem hic agendum erit. Sit itaque de Prima Propositionum Proprietate.

ASSERTIO I. Oppositio est duarum ⁴⁰ Pro-

Propositionum eodem subjecto, & prædicato constantium, secundum qualitatem, vel quantitatem, vel utramque simul Repugnantia. Est Communis.

Explicatur. Dicitur 1. *Duarum Propositionum repugnantia*, quia una & eadem propositio sibi non opponitur. Item per hoc insinuat, quod hic solum sit sermo de illa oppositione, quæ est inter propositiones, non de illa, quæ est inter rem & rem, sicut opponuntur calor & frigus, nec de illa, quæ est inter simplices terminos. Dicitur 2. *eodem subjecto & prædicato constantium*, id est, eodem omnino modo in utraque propositione acceptis secundum significationem, rem, nomen, suppositionem, & etiam Ordinem, ne scilicet sit in una prædicatum, quod in altera erat subjectum. Dicitur 3. *secundum qualitatem, vel quantitatem, vel utramque simul*, quia unice secundum affirmationem & negationem, secundum universalitatem, & particularitatem attenditur repugnantia Propositionum; in cæteris autem omnibus debet esse uniformitas. Ex his

41 *Infertur* 1. Quadrupliciter posse contingere Oppositionem Propositionum; velenim propositiones repugnant in Quantitate & Qualitate simul, & habetur oppositio maxima, scilicet *Contradictoria*; vel repugnant in sola quantitate, & habetur oppositio minima, scilicet *Subalterna*; vel repugnant in sola qualitate, scilicet in affirmatione, & negatione, & sint propositiones universales, habetur oppositio *Contraria*; si sint particulares, habetur oppositio *Subcontraria*. Omnium Exempla habes in subjecto Schemate, quod totam rem tibi ante oculos ponit.

Schema Oppositarum Propositionum.

Omnis homo	Nullus homo
est animal.	est animal.

Contrariæ.

Subalternæ.	Contradictoriæ.	Contradictoriæ.	Subalternæ.
-------------	-----------------	-----------------	-------------

Aliquis homo	Aliquis homo
est animal.	non est animal.

Subcontrariæ.

Infertur II. Leges prædictarum Oppositarum Propositionum esse sequentes:

I. Lex Contradictoriarum.

Contradictoria nunquam possunt esse 42 simul veræ, aut simul falsæ, sed semper una est vera, & altera falsa, quæ Lex fundatur in illo generali, & irrefragabili Principio: *Idem de eodem simul affirmari & negari non potest*; acqui in Propositionibus Contradictoriis idem prædicatum eodem modo comparatur ad idem subjectum, in una affirmativè, in altera negativè: ergo impossibile est, utramque simul posse esse veram, vel falsam. Ad propositiones tamen Contradictorias etiam pertinent Propositiones Affirmativa, & Negativa de eodem subjecto singulari, V. G. *Petrus currit, Petrus non currit*; sufficit enim ad Contradictionem inter propositiones, quod una destruat totum id, quod altera affirmat. Nos autem superius tantum assignavimus Oppositionem contradictoriam *de subjecto Communi*, quod reperitur in universali propositione. Hic tamen valde notandum, quod, ne in propositionibus Contradictoriis *cum adverbio* contingat deceptio, particula *Non* debeat præponi non tantum Copulæ, sed etiam ipsi adverbio, ut in his: *Petrus semper studet, Petrus non semper studet*; si enim particula *Non* postponeretur Adverbio, dicendo V. G. *Petrus semper non studet*, Contradictoriam priori non efficeret, cum utraque possit esse falsa, ex hypothesi seu suppositione, quod Petrus interdum studeat, & interdum non; quare potius sunt Contrariæ; idem est de quocunque alio synecdochegoremate addito.

II. Lex Contrariarum.

Contraria in Materia Contingenti ne 43 queunt esse simul veræ, bene tamen simul falsæ; in materia verò necessaria aut impossibili non possunt simul esse veræ, aut falsæ, sed semper una est vera, altera falsa. V. G. hæ duæ Propositiones, quæ sunt in materia contingenti: *Omnis homo est albus, nullus homo est albus*, possunt ambæ esse falsæ, uti per se patet; econtra ex his in materia necessaria: *Omnis homo est animal, nullus homo est animal*, aut in materia impossibili: *Omnis homo est rugibilis, nullus homo est rugibilis*, semper altera est vera, altera falsa, ut patet. Ratio autem disparitatis inter istas propositiones est, quod si ambæ in materia necessaria, aut impossibili possent esse veræ vel falsæ simul, tunc etiam propositiones Contradictoriæ possent simul

simul esse veræ aut falsæ; nam si hæc V. G. *nullus homo est animal*, esset vera, etiam ista ejus Subalterna: *aliquis homo non est animal*, tanquam quæ continetur in Superiori Subalternante, esset vera, quæ tamen contradictoriè opponitur verissimæ illi propositioni: *Omnis homo est animal*. Hoc tamen non sequitur ex simultanea falsitate utriusque Contrariæ in materia Contingente; quia esto hæc sit falsa: *Omnis homo est albus*, non tamen etiam ejus subalterna est falsa: *Aliquis homo est albus*; siquidem prædicatum contingens potest convenire uni ex inferioribus subjecti, licet non omnibus; in Propositionibus verò necessariis, & impossibilibus, non possunt ambæ simul esse falsæ, quia in his prædicatum necessariò omnibus convenit, aut nulli. Ad hanc Oppositionem spectant propterea etiam Propositiones Indefinitæ in materia necessaria, aut impossibili, quia sic æquivalent universalibus, ut *homo est animal*, *homo non est animal*, idem enim est, ac: *omnis homo est animal*, *nullus homo est animal*.

III. Lex Subcontrariarum.

44 *Subcontrariæ* in materia necessaria vel impossibili, una necessariò est vera, & altera falsa, ut *aliquis homo est animal*, *aliquis homo non est animal*, quia eadem ratione, quæ verum est, unum hominem esse animal, eadem etiam verum est, alterum esse animal. In Materia verò Contingenti simul possunt esse Veræ, ut: *Aliquis homo est doctus*, *aliquis homo non est doctus*; quia ly *doctus* non prædicatur de eodem subjecto (alias enim essent Contradictoriæ) sed de alio homine est sermo in Propositione Affirmativa, & de alio in Negativa. Non tamen possunt esse simul falsæ, alias duæ Propositiones contradictoriæ forent simul falsæ, quia ex falsitate Propositionis particularis rectè inferitur falsitas Propositionis Universalis; eò ipsò enim, quod removeretur prædicatum ab uno inferiori indeterminato illius subjecti, jam non convenit amplius prædicatum illi subjecto universaliter sumpto; si namque falsa est hæc: *Aliquis homo est albus*, etiam altera falsa est: *Omnis homo est albus*, & si falsum est: *Aliquis homo non est albus*, etiam falsum est: *Nullus homo est albus*; & consequenter si utraque hæc propositio: *Aliquis homo est albus*, *aliquis homo non est albus*, falsa est, etiam utraque hæc falsa erit: *Omnis homo est albus*, *aliquis homo non est albus*, quæ sunt propositiones Contradictoriæ.

IV. Lex Subalternarum.

45 *Subalternæ* in materia necessaria & impossibili simul sunt Veræ, & simul falsæ,

ut: *Omnis homo est rationalis*, *aliquis homo est rationalis*: *omnis homo est lapis*, *aliquis homo est lapis*. In Materia contingenti verò, si universalis est vera, etiam particularis est vera, ut: *omnis homo est doctus*, *aliquis homo est doctus*; non tamen, si hæc particularis est vera, etiam illa universalis vera erit. Ratio utriusque est, quia si prædicatum convenit omnibus, convenit etiam alicui; non tamen, si convenit alicui in materia contingenti, ideo etiam convenit omnibus, atque ita potest esse particularis vera, universalis falsa. Econtra verò, si particularis est falsa, etiam universalis erit falsa; quia, ut jam supra dictum, si prædicatum removeretur ab aliquo inferiorum subjecti, jam non convenit subjecto universaliter sumpto. Ex his

Inferitur III. Solas Oppositiones Propositionum Contradictoriam & Contrariam esse veras oppositiones, non verò subcontrariam & subalternam; quia, ut dictum est in definitione Oppositionis, in propositionibus oppositis debet esse oppositio ejusdem de eodem, & secundum idem, secundum Nomen & rem simul; tales autem oppositæ sunt solum propositiones Contrariæ & Contradictoriæ, ut patet; subcontrariæ verò sunt de diverso subjecto; & subalternæ tantum diversificantur in quantitate, & ideo potius diversæ quantitatis, quam propriè oppositæ merentur appellari. Recensentur tamen communiter etiam subcontrariæ, & subalternæ inter propositiones oppositas, quia oppositio hic sumitur in largiori sensu, prout dicit quæcunque diversitatem propositionum.

Jam ad *Equipollentiam Propositionum* accedendum erit, quæ maximè prodest ad resolvendas Propositiones Obscuras in Clariores, quod cum fiat mediante particulâ Negativâ *Non*, hujus effectus præscire oportet. Quare

Nota II. Quod hæc Particula *Non* 1. terminum, quem post se invenit, si is nullo signo, vel tantum signo particulari Vago natus sit, distribuat, V. G. in his: *Petrus non est brutum*, *non Petrus est lapis*, *non aliquis homo est arbor*, est enim idem ac: *Petrus nec est hoc*, *nec illud*, *nec aliud brutum*, *nec iste Petrus*, *nec alius Petrus est lapis*, *nullus homo nec iste*, *nec ille est arbor*. Econtra 2. Particula *Non*, omnem terminum communem, quem post se invenit notatum signo distributivo *omnis*, *nullus*, reddat indistributum, ut in his: *Non omnis homo currit*, *non nullus homo disputat*, quia sensus est: *Quidam homo non currit*, *quidam homo disputat*. 3. Si duæ negationes ponantur in propositione, faciant eam affirmativam, ut V. G. *Non omnis homo non currit*, idem est, ac: *Quidam homo currit*. item *nullus homo non est animal*, idem

idem est ac : *Omnis homo est animal*. 4. Quando per unam negationem terminus sequens distribuitur, alia negatio sequens non facit non distributum, sed tantum à distributione negativa traducit ad Affirmativam, V.G. *Non aliquis Leo non est rugibilis, nullus Leo non est rugibilis*; sensus enim est : *omnis Leo est rugibilis*. His notatis, quæritur, quid sit Æquipollentia Propositionum?

48 ASSERTIO II. Æquipollentia est duarum Propositionum oppositarum æquivalentia in significato, ob negationem subiecto earum præpositam, vel postpositam, vel præpositam & postpositam simul. Si quidem Negatio, quæ duas propositiones alias oppositas reddit æquivalentes, est ipsa particula Negativa *non*, in propositionibus diversimodè circa earum subiecta applicata. Quomodo autem dicta particula *non* in unaquaque oppositione debeat applicari & poni, ut una propositio fiat suæ oppositæ æquivalens, hoc sequenti Versu declaratur:

Pra Contradic, Post Contra, Pra, Postque Subalter. Et hinc Dialectici Pro Æquipollentia Propositionum tres statuerunt Regulas in præcedenti Versu comprehensas.

I. Regula Pro Æquipollentia Contradictoriarum.

49 *Pra Contradic*, significat Primam Regulam, & idem est dicere ac, ut Propositiones Contradictoriæ fiant æquipollentes, ita ut una significet idem ac alia, necesse est, unius illarum subiecto & signo præponi Particulam *non*. Sic ut hæc : *Omnis homo est animal*, reddatur huic suæ Contradictoriæ : *Aliquis homo non est animal*, æquivalens, præponenda est illi particula negativa dicendo : *Non omnis homo est animal*; ut verò econtra alteram Propositionem Contradictoriam : *Aliquis homo non est animal*, fiat æquivalens seu æquipollens huic suæ Contradictoriæ : *Omnis homo est animal*, eodem modo particula *non*, præponenda est dicendo : *Non aliquis homo non est animal*.

II. Regula Pro Æquipollentia Contrariarum.

Post Contra, significat Secundam Regulam, & indicat, quòd, quando particula *non* postponitur subiecto Propositionis Contrariæ ante Copulam, faciat eam æquivalere suæ Contrariæ. Pro Exemplo sint hæ duæ Propositiones Contrariæ : *Omnis homo est albus, nullus homo est albus*; si particulam *non* quis ponat post subiectum ante Copulam prioris propositionis hoc modo : *Omnis homo non est albus*, æquivalet seu æquipollet suæ Con-

trariæ posteriori; nam idem sonat, ac : *Nullus homo est albus*. Econtra si quis dicat : *Nullus homo non est albus*, faciet æquipollentem propositionem illi : *Omnis homo est albus*.

III. Regula Pro Æquipollentia Subalternarum.

Pra, Postque Subalter, significat Tertiam Regulam, & indicat, quòd si negatio præponatur, & postponatur subiecto Propositionis, tunc faciet eam æquivalere suæ Propositioni subalternæ. V.G. Ponantur hæ duæ Propositiones : *Omnis homo est albus, quidam homo est albus*, quarum prior dicitur *Subalternans*, posterior *Subalternata*. Jam si aliquis præponat subiecto primæ propositionis, ac etiam postponat particulam *non*, *Non omnis homo non est albus*, æquipollet subalternatæ : *Quidam homo est albus*. Econtra verò, si quis huic posteriori præponat, postponatque particulam *non*, dicendo : *Non quidam homo non est albus*, faciet æquipollentem propositionem priori subalternanti : *omnis homo est albus*. Ut autem facilius capiatur Propositionum Æquivalentia, & signorum Æquipollentia, consultum est sequentes Versus memorizæ commendare.

Non omnis, quidam non : Omnis non, quasi nullus.
Non nullus, quidam : sed nullus non, valet omnis.
Non aliquis, nullus : Non quidam non, valet omnis.
Non omnis non, quidam : non nullus non, quidam non.
Non ullus, nullus : non unicus indicat idem.
Non alter, neuter : Neuter non dicit uterque.

IV. Regula Pro Æquipollentia Subcontrariarum.

Pro subcontrariis Dialectici quidam non assignant Regulam; nihilominus pro iisdem poterit applicari Regula secunda, ut æquipollegant, videlicet postponendo Particulam *non*, non *adverbialiter*, sed *Nominaliter*, scilicet *nullum*; Genim Propositioni subcontrariæ & affirmanti V.G. *Quidam homo est albus*, apponas post ejus subiectum Negationem *nullum*, faciet hanc propositionem : *Quidam homo nullum est album*; hæc autem æquipollet illi : *Quidam homo non est albus*; & si huic subcontrariæ neganti postponas Negationem *nullum*, dicendo : *Quidam homo non nullum est album*, æquipollet affirmanti huic : *Quidam homo est albus*.

53 Nota III. De Conversione Propositionum, hanc esse Commutationem Extremorum Propositionis servata qualitate essentiali & accidentali, factam hoc modo, ut subjectum unius propositionis fiat prædicatum alterius, & e contra, manente adhuc affirmatione vel negatione, veritate vel falsitate Propositionum, sicut prius fuit, quamvis variari possit quantitas; & hoc tantum est advertendum, quod illa propositio dicatur *Convertsa*, cujus extrema commutantur; illa verò dicatur *Convertens*, quæ coalescit ex tali Commutatione, V. G. *Nullus homo est animal: ergo nullum animal est homo*; ubi prima propositio dicitur *Convertsa*, secunda *Convertens*. Hoc notato quæritur, quotuplex sit Conversio?

54 ASSERTIO III. Conversio Propositionum est Triplex, nimirum *Simplex*, *Per Accidens*, & *per Contrapositionem*. Est in re omnium.

Explicatur. *Conversio simplex* seu in *Terminis* est, quando una propositio sic commutatur in aliam, ut in *Convertente* non tantum servetur eadem qualitas essentialis & accidentalis, quæ fuit in *Convertsa*, sed etiam eadem quantitas, ita ut universalis in universalem, & particularis in particularem commutetur, & hoc modo duo Propositionum genera convertuntur, videlicet universalis negativa in Universalem negativam, ut: *Nullus homo est lapis: ergo nullus lapis est homo*, & particularis affirmativa in Particularem affirmativam, ut: *Quidam homo est animal: ergo quoddam animal est homo*.

55 *Conversio per accidens* est, in qua manente qualitate mutatur quantitas, & hoc Conversionis genere convertuntur universalis affirmativa in Particularem affirmativam, & universalis negativa in Particularem negativam, ut *nullus homo est lapis: ergo quidam lapis non est homo: omnis homo est animal: ergo aliquod animal est homo*, qua de causa hæc Conversio dicitur *non mutua*, & *partialis*, sicuti e contra Conversio simplex dicitur *mutua*, & *totalis*.

56 *Conversio per Contrapositionem* (quæ tamen in rigore non est Conversio, cum in ea non maneant eadem extrema) fit per Terminos infinitos, seu infinitatos, & ideo dicitur per *Contrapositionem*, quia termini infiniti contraponuntur finitis. Taliter convertuntur universalis affirmativa in universalem affirmativam, & Particularis negativa in Particularem negativam, V. G. *Omnis homo est animal*, convertitur in hanc: *omne non animal est non homo*, & hæc: *aliquis homo non est albus*, convertitur in istam: *aliquod non album non est non homo*. Ex his

57 *Infertur* I. Regulam universalem in his Conversionibus esse, ut servetur in

utraque propositione *Convertente* & *Convertsa* eadem suppositio, & aliæ Terminorum affectiones semper eadem; ideo vitiosæ sunt hæ conversiones: *Aliqua species est leo: ergo aliquis Leo est species, aliquis dormiens est excitatus: ergo aliquis excitatus est dormiens*; in prima enim variatur *suppositio*, in secunda verò *Status*. Ut autem leges conversionis profundius memoriæ inhæreant, notandi sunt Versus sequentes:

Afferit A, Negat E, verum generaliter ambæ,

Afferit I, Negat O, sed particulariter ambæ.

Ex his quatuor Vocalibus designatis, A. propositionem universalem affirmativam, E. propositionem universalem negativam, I. propositionem particularem affirmativam, & O. propositionem particularem negativam indicant. Ex his Vocalibus quoque quibusdam annexis consonantibus pro integritate Dictionum, tres sunt formatæ Dictiones: Feci, Eva, Asto, in quibus omnes comprehenduntur Conversiones, & sequentibus indicantur Versibus:

Simpliciter fE cI, convertitur EvA per acci.

Ast O per contra, sic fit Conversio tota.

Unde ly fE cI denotat, quod universalis propositio negativa, & particularis affirmativa simpliciter convertantur. Ly EvA significat, quod propositio universalis negativa possit etiam per accidens converti; universalis autem affirmativa generaliter loquendo convertatur per accidens. Demum ly Ast O significat, quod universalis affirmativa, & particularis negativa converti possint per Contrapositionem.

Infertur II. Observandum esse in Conversione simplici, quod si prædicatum implicite contineatur in Copula, uti accidit in propositionibus de secundo adjacentē, tunc resolvi debeat verbum in suum significatum hoc modo: *Omne animal sentit: ergo aliquod sentiens est animal*. In propositione autem constante terminis obliquis debeat etiam fieri aliqua circumlocutio hoc modo, ut V. G. *hic liber est Petri: ergo aliqua res Petri est liber*. Ulterius observandum, quod Propositiones singulares convertantur simpliciter, V. G. *Petrus est diligens*, convertitur in istam: *aliquod diligens est Petrus*. Idem est de Propositione indefinita, cujus subjectum est terminus communis simpliciter supponens, & pro suo immediato significato, ut: *Animal est genus: ergo aliquod genus est animal*.

Quæres I. Quid sentiendum de oppositione, æquipollentia, & conversione Propositionum Modalium, & Hypotheticarum?

Resp.

59 *Resp. I.* Quantum ad oppositionem Modalium, ea attendi debet penes modum, prout nimirum modus fuerit universalis vel particularis, affirmativus vel negativus, nam sic etiam propositio modalis dicitur talis, ita ut juxta oppositionem unius modi ad alium, etiam una propositio modalis dicatur opposita alteri. Ad dignoscendum autem, quinam modi sint universales, qui particulares, qui negativi, & quinam affirmativi, sequentibus Versibus indicatur:

Omnis necesse valet; valet impossibile nullus;

Possibile quidam; quidam non possibile non.

Hoc est: *necesse* est modus universalis affirmativus, *impossibile* est modus universalis negativus, sicut *omnis* est signum universale affirmativum, & *nullus* est signum universale negativum; econtra *possibile* seu *contingens* est modus particularis affirmativus; *possibile non*, seu *contingens non*, est modus particularis negativus; sicut *aliquis* est signum particulare affirmativum, & *aliquis non* est signum particulare negativum. Quare oppositio modorum attendi debet sicuti oppositio signorum quantitatis, ita ut sicut *nullus* & *aliquis*, *omnis* & *aliquis non* opponuntur contradictoriè, sic etiam *impossibile* & *possibile* seu *contingens*, *necesse* & *possibile non* seu *contingens non*, contradictoriè opponantur; sicut *omnis* & *nullus* opponuntur contrariè, sic etiam *necesse* & *impossibile*; sicut *aliquis* & *aliquis non*, ita *possibile* & *possibile non* opponantur subcontrariè; & denique sicut *omnis* & *aliquis*, *nullus* & *aliquis non*, ita *necesse* & *possibile*, *impossibile* & *possibile non*, subalterne sibi opponantur, ut patet ex subiecto Schemate.

Schema

Oppositionis Propositionum Modalium.

Necesse est

Impossibile est

Contrariæ.

Petrum currere

Petrum currere

Subalternæ.

Contradictoriæ.

Subalternæ.

Possibile seu

Possibile non, seu

Subcontrariæ.

contingens est

contingens non est

Petrum currere.

Petrum currere.

Resp. II. Equipollentia in modalibus fit sicut in simplicibus, præponendo negationem, vel postponendo, vel præponendo & postponendo simul, ita quidem, ut tantum nosse opus sit, quando censeatur particula negativa *non* præponi aut postponi. Censetur autem in modalibus præponi negatio, cum negatur *modus*; postponi autem censetur, cum negatur *dictum*; denique præponi & postponi censetur, quando negatur tam *modus*, quam *dictum* V. G. hæ sunt propositiones modales contradictoriæ: *Possibile est Petrum currere*, *impossibile est Petrum currere*. Modus est *necesse* & *impossibile*. Dictum est *Petrum currere*; si in prima propositione negatio præponatur modo, dicendo: *Non est possibile*, *Petrum currere*, æquipollet suæ contradictoriæ, nimirum huic: *impossibile est Petrum currere*. Si verò secundæ Propositioni, nimirum huic: *impossibile est Petrum currere*, præponas negationem, dicendo: *non est impossibile Petrum currere*, tunc æquivalet primæ propositioni, nimirum huic: *possibile est Petrum currere*. Sic etiam contrarias & subalternas invenies æquipollentes cæteris Regulis applicatis.

Resp. III. Conversio tandem Modalium est eadem ferè, quæ simplicium, quia generaliter Conversio cadit tantum supra dictum, modo manente invariato, V. G. Hæc propositio Modalis: *Omnem hominem esse animal*, est *necessarium*, convertitur per accidens in istam: *Aliquod animal esse hominem*, est *necessarium*. Iterum hæc modalis: *Nullus homo necessario est albus*, convertitur simpliciter in istam: *Nullum album necessario est homo*, & hinc Regulæ supra traditæ pro Conversione simplicium Propositionum etiam hic observandæ sunt.

Resp. IV. Pro oppositione Hypotheticarum sciendum ex supradictis, aliam propositionem hypotheticam esse *Copulativam*, aliam *Disjunctivam*, aliam *Conditionalem*. Copulativa seu conjunctiva assimilatur Universali, quia habet sensum universaliorem, V. G. hæc: *Et Petrus studet, & Paulus studet*, facit hunc sensum: *utroque studet*, sicut ista alia: *Nec Petrus studet, nec Paulus studet*, facit hunc sensum: *neuter studet*. Ita etiam de aliis copulativis proportionaliter dicendum est. Econtra Disjunctiva assimilatur propositioni particulari, quia facit sensum particulariorem, V. G. hæc: *Vel Petrus studet, vel Paulus studet*, indicat, quod alter studeat, sicut etiam ista: *Vel Petrus non studet, vel Paulus non studet*, facit sensum: *Alter non studet*. Ex quibus earum patet oppositio; hæc enim: *Et Petrus studet, & Paulus studet*, contrariè opponitur illi: *Nec Petrus studet, nec Paulus studet*, quarum subalternæ sunt: *Vel Petrus studet, vel*

vel Paulus studet, respectu nimirum primæ, & : *Vel Petrus non studet, vel Paulus non studet*, respectu secundæ, nimirum hujus : *Nec Petrus studet, nec Paulus studet*. Similiter hæc duæ propositiones : *Vel Petrus studet, vel Paulus studet*, & : *vel Petrus non studet, vel Paulus non studet*, ad se invicem comparatæ sunt subcontrariæ; hæc verò : *Et Petrus studet, & Paulus studet*, est contradictoriè opposita huic : *Vel Petrus non studet, vel Paulus non studet*; quia prima æquivalet universali affirmativæ, secunda particulari negativæ.

63 *Resp. V. De Æquipollentia Hypotheticarum non adeò curant Dialectici; nam cum æquipollentia inventa sit ad clarificandas propositiones obscuriores, si in illis aliquid adderetur, magis redderentur obscuræ, qua de Causa Tyronum ingenia magis terrerent, & confunderent, quam juvarent. Sic etiam de earum conversione non sunt solliciti, cum nullam afferat Utilitatem. Ideo his omiſſis ad alia Utiliora tractanda nos convertimus.*

Quæres II. Quid sint Propositiones Insolubiles?

64 *Resp. Esse illas, quæ nullo modo exponi possunt, ut in aliquo sensu Veritatem habeant, quia ipsæmet se falsificant, ac suam destruunt Veritatem; hoc autem contingit, quando ex ipsamet Verificatione Propositionis sequitur ipsius falsitas, ut si dicatur: nulla propositio est negativa, nam ex eo, quod ita sit, ut per ipsam enuntiatur, seipsam falsificat, cum ipsa sit negativa; eadem ratione hæc se ipsam destruit: omnis propositio est negativa. Ex quo sequitur, quod propositiones insolubiles sint simpliciter falsæ.*

65 *Quæres III. Quænam Propositiones vocentur Maxime, seu Axiomata Philosophica? Item Quænam sint Talia Axiomata?*

Resp. I. Axioma græcè, significat latinè Dignitatem seu Auctoritatem, & hoc quoad vocem; quoad rem verò Axiomata significant Dicta à Sapientibus, quæ tantum ponderis habent, ut assensum si non omnino mox mereantur, saltem in contrariam partem inclinantem intellectum tantisper cohibeant, dum Axiomatis sensus melius excutiatur. Et hinc Axiomata vocantur etiam Maxime, subintellige, Propositiones, quia sub se continent alias immediatas Propositiones, & ab Aristotele Ianua omnis doctrinæ & disciplinæ appellantur. Hoc tamen etiam annotandum, quod sicut Grammatici dicunt, nullam esse Regulam sine Exceptione, sic & Philosophi asserant, nullum Axioma esse sine limitatione vel distinctione, vel certè pauca sunt, quæ non patiantur limitationem, aut distinctionem.

Resp. II. Communiora Axiomata Philosophica esse sequentia:

I. *Abstrahentium non est mendacium;* 66 hoc est, intellectus concipiendo unum sine alio, V. G. in homine animal sine rationali, non committit falsitatem, nec Philosophus dicendo, hominem esse animal, etsi non addat rationale, committit mendacium; quia intellectus verè potest concipere unum sine alio, & Philosophus etiam veraciter potest dicere unum sine alio, modò illud aliud annexum esse non neget.

II. *Actiones sunt suppositorum;* alii 67 dicunt, *actiones sunt singularium*, hoc est, omnes actiones à singularibus Agentibus exercentur; cum enim nihil possit agere, nisi existat; nihil autem existat, nisi singulare sit, hinc optimè infertur, *actiones esse singularium*; cum verò in Philosophia & Theologia sit etiam Comune Axioma: *actiones sunt suppositorum*, sensus hujus Axiomatis est, quòd ad hoc, ut agens aliquod agere possit, prærequirat prius substantiam seu suppositalitatem; nam prius est, ut res sit in suo esse completa, antequam operetur; substantia autem est ultimum substantiale rei complementum.

III. *Ex duobus entibus in actu non fit unum per se,* hoc est, ex duobus entibus completis, seu duobus compositis completis non fit unum per se compositum, similiter ex duobus suppositis, aut Personis non fit unum suppositum aut Persona.

IV. *Causa in actu simul est cum effectu* 69 *in actu*, hoc est, causa in actu secundo causans, & effectus actu fluens à causa, sunt simul in eodem instanti temporis. Interim potest effectus actu jam causatus existere sine sua causa, modò aliunde conservetur, ut patet in filio respectu Patris fortè jam mortui.

V. *Omnis causa est prior suo effectu,* 70 hoc est, omnis causa saltem naturæ est prior suo effectu; quia dat suo effectui esse: ergo causa prius debet habere esse, seu existere, non quidem prioritate temporis semper, quia ignis tanquam causa non est tempore prior calore tanquam suo effectu, sed prioritate saltem naturæ.

VI. *Conclusio sequitur Partem debiliorem antecedentis, seu præmissarum,* hoc est, si utraque vel una ex præmissis sit contingens, aut ordinis naturalis, etiam conclusio sit talis; item si una ex præmissis sit particularis vel negativa, etiam conclusio erit talis.

VII. *Contrariorum eadem est Disciplina, seu scientia,* hoc est, ad eandem facultatem spectat, ut rem aliquam bene cognoscere possit, etiam ejus contrarium perpendere, juxta illud: *Contraria juxta se posita magis elucescunt;* & sic ad eandem

dem Medicinam spectat de sanitate & morbo tractare.

73 VIII. *Deus & Natura nihil faciunt frustra*; hoc verum est in effectibus à Deo vel Natura, seu causis naturalibus, per se intentis; quia Deus & Natura, (cujus Author est idem Deus) intendunt in suis actionibus semper aliquem certum & rationabilem finem. Nihilominus in effectibus per accidens potest natura aliquid superflui facere, ut patet in Gibboso, cui frustra monticulum supra tergum natura imposuit &c. licet neque hæc sint frustra, cum saltem sic rectorum seu non Gibbosorum pulchritudo magis appareat.

74 IX. *Nihil est causa sui ipsius*; hoc est, nihil potest causare seipsum, alias esset prius seipso tanquam causa sui ipsius, & posterius seipso, tanquam effectus sui ipsius, quod implicat.

75 X. *Quidquid est Causa Cause, est Causa Causati*, hoc intelligendum est de effectibus physicis, & per se necessario consequentibus; sic Gallus etiam assatus potest esse Causa pullorum modò natorum; in Causis verò moralibus & liberis non semper verum est, quia Deus est causa voluntatis humanæ, non tamen peccatorum ab ea patratorum, cum hæc fiant præter & contra voluntatem Divinam.

76 XI. *Entia non sunt multiplicanda sine necessitate*, vel: *Frustra fit per plura, quod fieri potest per pauciora*; ratio horum est axioma illud superius allegatum: *Deus & natura nihil faciunt frustra*.

77 XII. *Melius est esse, quam non esse*, hoc est, simpliciter & absolute melius est, aliquod esse in rerum natura habere, quam non habere; licet secundum quid subinde melius sit non esse, secundum illud Christi Domini de Juda proditore dictum: *Bonum ei erat, si natus non fuisset*, quam si in æternum in inferno esse deberet.

78 XIII. *Essentie rerum consistunt in indivisibili*, hoc est: nullum prædicatum essentialiter potest ab aliqua essentia detrahi, vel eidem addi, ita ut eadem essentia maneat; quia quævis res certa & determinata prædicata essentialia includit, quibus mutatis etiam ipsa essentia mutatur.

79 XIV. *Essentie rerum sunt aeternæ, incorruptibiles, & immutabiles*, non quòd physicè, seu secundum esse physicum & existentiale ab æterno fuerint, vel quòd semel existentes destrui non possint, sed tantum Logicè, & secundum suum esse objectivum seu possibile ita se habent, ut quodcumque quis volebat, vel volet essentiam V. G. hominis, sive possibilis, aut futuri, sive præsentis, aut præteriti concipere, debeat eam cum talibus prædicatis, V. G. animalis rationalis concipere, & non cum aliis.

80 XV. *Forma dat esse rei*, non quòd sola forma constituat totum compositum

substantiale, sed quòd det esse *specificum* composito, vel subjecto, hoc est, faciat compositum vel subjectum specie differre ab aliis; sic homo propter formam, seu animam rationalem specie differt à bruto, sic aqua calida specie accidentali differt à frigida per calorem.

XVI. *Generatio unius est Corruptio alterius*, & *Corruptio unius est generatio alterius*. Hoc non intelligi debet formaliter, sed concomitanter tantum, nimirum, quando unum ens generatur, tunc aliud corrumpitur, quia forma entis noviter generati expellit & corrumpit formam prius in materia entis corrupti existentem; similiter quando forma in materia præexistens corrumpitur, alia generatur, & succedit.

XVII. *Posteriora generatione sunt priora perfectione*, adeoque præstantiora, ex illo: *Natura incipit ab imperfectioribus*, & ad perfectiora procedit. Sic Vir est puero posterior, sed tamen perfectior. Hoc tamen intelligendum est de effectibus *in eodem genere*; nam accidens est generatione posterius substantiæ, & tamen non est perfectius substantiæ.

XVIII. *A privatione ad Habitum non datur regressus*: per habitum hic intelligitur forma, vel potentia, cui privatio aliqua opponitur, ut sensus sit, quòd formam jam habitam, & privatione amissam naturaliter recuperare quis non potest, quia effectus semel corruptus idem numero naturaliter reproduci nequit. Interim supernaturaliter ad quemvis habitum eundem numero datur regressus; naturaliter etiam ad multos eosdem specie datur, V. G. aer postquam amisit lucem per supervenientem noctem, manè oriente sole, iterum eandem specie lucem recipit. Excipit etiam *suarez* privationem partialem animæ rationalis in manu abscissa, quæ, nimirum anima rationalis, eadem numero informat iterum manum abscissam, si per medicamenta mox iterum brachio conjungatur.

XIX. *Ignoti nulla Cupido*; item *Nihil Volitum, nisi præcognitum*; item *Quod quis non novit, hoc non dolet*; hoc est, quòd nec amare, aut desiderare, nec odisse, fugere, aut timere rem aliquam, nec ullum voluntatis actum exercere possimus, nisi Cognitio aliqua intellectus præcedat, quæ rem illam tanquam bonam vel malam proponat.

XX. *Impossibile est, idem simul esse & non esse*. Hoc omnium principiorum secundum Aristotelem est Certissimum & Primum in Philosophia, ad quod omnia reducuntur, & per quod reliqua omnia probantur, in quo falli nemo possit. Ex quo sequitur illud: *Contradictoria non possunt simul esse Vera*, alias enim idem esset, & non esset, in prædicto autem axioma subintelligitur, idem simul esse &

& non esse posse secundum idem, & eodem respectu sumptum.

86 XXI. *implicat : ergo esse non potest.* Notum hoc est in Disputationibus, nam implicare, idem est, ac involvere seu importare Contradictionem, adeoque idem simul esse & non esse, esse tale & non esse tale; & sic dicimus, id, quod implicat, nec Divina Virtute fieri posse.

87 XXII. *Infiniti non datur majus*, quia infinitum in suo genere nullum debet habere finem; si autem ab aliquo excederetur, tunc haberet finem, nimirum ibi, ubi ab alio excederetur.

88 XXIII. *Infiniti ad finitum, seu finiti ad infinitum nulla est proportio*; hoc est, quando de infinito est sermo, non valent rationes & proportionibus à finitis desumptæ, sed ibi conceptus planè & plenè alius formandus est, siquidem omnia finita simul sumpta non possunt facere infinitum, alias hoc componeretur ex finitis, quod implicat.

89 XXIV. *Ex nihilo nihil fit*; hoc est, ex nullo præsupposito subjecto nihil fit à causis creatis; quia, ut creaturæ aliquid producant, debent habere præsuppositum subjectum, in quod agant, cum creare non possint. Econtra Deus ex nihilo aliquid facere potest, & de facto fecit, quia ob suam infinitam potentiam creare potest.

90 XXV. *Frustrà est Potentia, quæ non redigitur in actum*, hoc intelligitur de Causis necessariis, nimirum, quod in iis non ponatur aliqua potentia, quæ aliquem suum actum non exerceat; nam in Causis liberis non est Verum; possum enim jam ire in Americam, quæ tamen potentia nunquam in actum reducetur. Interim tamen hæc potentia non est frustranea; sic enim Deus habet potentiam producendi res merè possibiles, quas tamen nunquam producet.

91 XXVI. *Propter quod unumquodque tale, illud magis tale.* Ut hoc axioma verificetur, requiruntur tres Conditiones. *Prima* est, ut utrumque, inter quæ sit comparatio, sit tale formaliter; unde non sequitur: *Homo est ebrius propter Vinum : ergo Vinum est magis ebrium*; quia Vinum non est formaliter ebrium, sicuti homo. *Secunda* est, ut unum sit tale, quia aliud est tale, ita ut unum sit Causa Physica, cur alterum sit tale; unde non sequitur: *fur suspenditur propter furtum : ergo furtum magis suspenditur*; quia furtum non est Causa physica suspensionis, sed tantum moralis. *Tertia* Conditio est, ut illa, quæ inter se ita comparantur, suscipiant magis, & minus. Unde non sequitur: *Lignum fit ignis propter ignem : ergo ignis magis fit ignis*; quia ignis non suscipit magis & minus. Econtra verum est dicere: Conclusio est

certa propter præmissas: ergo præmissæ sunt Certiores conclusione.

XXVII. *Quidquid potest Causa prima cum secunda, hoc potest etiam se sola*; excipitur Causa formalis & materialis, nam sine his Causa prima, nimirum Deus, non potest facere compositum.

XXVIII. *Simile non agit in Simile*, quia agens vult assimilare sibi passum; ergo si illud jam est perfectè simile non aget in illud, nam tunc cessat finis agendi, qui erat passum sibi assimilare.

XXIX. *Sublatâ Causâ tollitur esse etus*; hoc verum est tam in physicis, quam in moralibus, si effectus in fieri & conservari à Causa dependeat, nec immediate succedat alia Causa conservans. Sic sublatâ sole tollitur lumen. Sic econtra dicitur: *Positâ Causâ ponitur effectus*, positâ nimirum Causâ necessariâ cum requisitis conditionibus ad agendum, vel positâ quacunque Causâ actu causante, secundum illud, quod supra dictum est: *Causa in actu & effectus sunt simul.*

XXX. *Totum est majus sua parte.* Est hoc Principium per se notum lumine Naturæ, & Terminis rectè apprehensis negari non potest; totum enim omnem Entitatem suæ partis includit, & præterea entitatem aliarum, vel alterius partis; Ergo totum majus est sua parte.

DISPUTATIO III.

De Modis Sciendi, videlicet de Definitione, Divisione, & Argumentatione, præsertim de Syllogismo.

HAc Tertia satis pingui, & non minus jucunda, quam utili, imò summè necessaria Disputatione de *Instrumentis seu Modis Sciendi* claudemus nostram Dialecticam, & ad susiorem ipsius Logicæ tractationem gressum faciemus. Sit itaque

QUÆSTIO I.

Quid, & Quotuplex sit Modus Sciendi?

Nota, Quod, quia *Modus Sciendi* est genus respectu Definitionis, Divisionis, & Argumentationis tanquam suarum specierum, & in Logica statuitur pro objecto nimirum Logicæ, ideo hic prius de eodem in Communi, ac ejus speciebus in particulari breviter aliqua tractabimus. Est autem *Modus Sciendi* nihil aliud quoad nomen,

nomen, quàm medium distinctè cognoscendi id, quod antea confusè cognoscabatur. Hoc notato Quæritur 1. quid sit Modus Sciendi quoad rem? 2. Quotuplex sit Modus Sciendi?

2. ASSERTIO. Modus Sciendi ut sic est Oratio per se & clarè manifestativa ignoti, estque triplex, nimirum Definitio, Divisio, & Argumentatio. Est Communissima cum Doctore Subtili libro 1. Priorum, q. 2. Tartareto, Mastroio parte 1. Institutionum Dialecticarum. Tractatu 3. cap. 13. & aliis.

Explicatur Assertio quoad primam partem. Dicitur 1. Oratio locò generis, in qua particula Modus Sciendi convenit cum aliis Orationibus quibuscunque, & jam differt à terminis simplicibus. Dicitur 2. per se & clarè manifestativa ignoti, quæ particulae sunt locò differentiae ab aliis Orationibus, quæ vel non clarè, vel non per se manifestant ignotum; quia Modi Sciendi adinventi sunt, ut rem ignotam faciant inquirentibus clarè notam, & tanquam Instrumenta interserviant ad acquirendas Scientias per Regulas Logicæ per se & ex natura sua, & non tantum per accidens, ut fortè faciunt aliæ Orationes & Narrationes.

3. *Probatur Assertio quoad II. partem.*

Tot sunt Modi Sciendi, quot dantur ignota diversimodè manifestabilia; atqui dantur tria tantum talia ignota: ergo tres tantum erunt Modi Sciendi. Probatur minor. Vel enim de aliqua re ignoramus essentiam, vel partes, vel proprietates, quæ ei conveniunt & de illa prædicantur; si ignoretur essentia rei V. G. hominis, manifestatur per definitionem, dicendo V. G. est animal rationale; si ignorentur partes, manifestantur per divisionem, dicendo V. G. hominis alia pars est Corpus, alia Anima; si denique ignoretur proprietas hominis, vel hoc complexum: homo est risibilis, manifestatur per Argumentationem sic: Omne animal rationale est risibile; Omnis homo est animal rationale: ergo omnis homo est risibilis: ergo tria tantum dantur ignota diversimodè manifestabilia, & consequenter etiam tres tantum Modi Sciendi.

4. *Obijciunt* I. Termini simplices, & vel maximè Propositiones etiam manifestant ignotum: ergo etiam erunt Modus Sciendi.

Resp. Dist. Antec. quoad 1. partem Termini simplices etiam manifestant ignotum clarè, distinctè, explicitè, & secundum Regulas Logicales Neg. Antec. secus Conced. Antec. & Neg. Conseq. quia termini simplices V. G. homo, brutum, essentiam hominis, aut bruti non manifestant clarè, quid sit, sed tantum confusè & obscurè. Ad alteram partem antecedentis *Resp.* Propositionem vel enuntiationem non esse modum Sciendi, quia

de ratione enuntiationis ut sic præcisè tantum est, enuntiare unum de alio, vel unum prædicare de alio, non verò manifestare ignotum, nec quæ propositio est, necessario affert rei claram Notionem; alias omnis propositio hoc deberet facere, quod falsum est. Dictum est: quæ propositio est; quia hæc propositiones: homo est animal rationale, hominis alia pars est Corpus, alia anima, non sunt modi Sciendi quæ propositiones sunt, sed quatenus includunt definitionem, & divisionem.

Inst. Saltem Revelationes Divinæ & Historicæ Narrationes manifestant hominibus res ignotas: ergo saltem Revelationes Divinæ, & Historicæ Narrationes erunt Modus Sciendi.

Resp. Dist. Antec. Revelationes Divinæ & Narrationes Historicæ manifestant res ignotas, in quantum includunt Definitionem, vel Divisionem, vel Argumentationem Conced. Antec. manifestant per se, & secundum Regulas Logicales, essentias, partes, & proprietates rerum Neg. Antec. cum consequentia.

Obijciunt II. Divisio, Definitio, & Argumentatio sunt Opera Logicæ: ergo non sunt Instrumenta, seu Modi Sciendi. Consequentia patet, quia Instrumentum, & opus, quod fit per instrumentum, distinguuntur.

Resp. Dist. Antec. Definitio, Divisio & Argumentatio sunt Opera Logicæ, si formaliter sumantur, Conced. Antec. si sumantur objective Neg. Antec. quia sumptæ objective sunt Instrumenta Logicæ. Tunc autem sumuntur formaliter, quando accipiuntur pro ipsis actibus intellectus definiendi, dividendi & Argumentandi regulatis per præcepta Logicialia definiendi, dividendi & Argumentandi. Objective verò sumuntur Definitio, Divisio & Argumentatio, quando accipiuntur pro ipsis Regulis & præceptis Definiendi, dividendi & Argumentandi, quæ intellectui Logicæ instructo obijciuntur, eumque dirigunt ad benè definiendum, dividendum & Argumentandum, & hoc modo habent rationem Instrumenti Logici, seu Modi Sciendi.

Dices. Idea Artificis V. G. Domus 7 objective representata intellectui Architecti non est ejus instrumentum ad ædificandam domum: ergo etiam Definitio objective sumpta non est instrumentum Logici ad faciendam definitionem formalem.

Resp. Neg. Conseq. Disparitas est, quia idea artificis est objective in intellectu, in quo non fit artefactum, V. G. domus, sed hoc fit extra intellectum, ideoque etiam Instrumenta ad artefactum conficiendum extra intellectum dari debent; at artefactum Logicum V. G. definitio actualis seu formalis fit per intellectum, & in

In intellectu, ubi etiam est definitio objectiva, & consequenter hæc bene potest esse Instrumentum directivum respectu illius.

8 *Objicitur* III. Idem cognoscimus per hanc definitionem: *homo est animal rationale*, & per divisionem ejus in partes Metaphysicas, quæ sunt *animal* & *rationale*: ergo Divisio non est instrumentum distinctum à Definitione.

Resp. Dist. Antec. Idem cognoscimus per definitionem & Divisionem, & eodem etiam modo Neg. Antec. diverso modo Conced. Antec. & Neg. Conseq. licet ergo subinde per definitionem & divisionem idem objectum exprimatur, hoc tamen fit diverso modo, quia definitio componit essentiam rei, quam divisio resolvit in partes, & sic licet convenient quandoque ex parte objecti seu rei significatæ, tamen differunt in modo significandi & manifestandi rem, quod sufficit ad eas ab invicem distinguendas. Ex his

9 *Inferitur.* Inter prædictos Modos Sciendi Argumentationem esse præstantiorem cæteris; tum quia Argumentatio sub se continet nobiliores species, inter quas eminet Syllogismus demonstrativus; tum quia in sola Argumentatione reperitur Vis illativa, per quam vera scientifica cognitio acquiritur; tum quia ipsa rei essentia, & definitio ignorata efficacissime investigatur per Argumentationem à posteriori: Ergo.

QUÆSTIO II.

Quid, & Quotuplex sit Definitio?

10 *Nota.* Definitionem communiter assignari duplicem, videlicet *quid Nominis*, & *quid rei*. Definitio *quid Nominis* est explicatio Nominis, vel per aliud Nomen clarius, vel per Ethymologiam ejus, vel alio simili modo; sic definitur *mulier*, quod sit mollis aër, *homo*, quod ab humo trahat Originem, *sol*, quod sit solus in orbe, *lapis* à læsione pedis, &c. Quia verò definitio *quid Nominis* parum utilitatis & roboris affert in Argumentatione, & definitio *quid rei* propriè & simpliciter est definitio, ideo dimissa definitione *quid Nominis*, quaeritur, quid sit Definitio *quid rei*, & Quotuplex?

11 **ASSERTIO.** Definitio est Oratio, quod quid est esse rei significans, seu est Oratio explicans naturam rei. Ita Aristoteles 1. Top. c. 4. & 2. Poster. text. 10.

Explicatur, dicitur Oratio, loco generis, in qua particula *definitio* convenit cum aliis Modis Sciendi. Reliquæ particulae ponuntur loco differentia. Dicitur autem Oratio, quia essentia rei di-

stinctè exprimi nequit per terminum simplicem; cum enim definitio debeat constare genere & differentia, necessariò ad eandem duo termini requiruntur, qui faciant Orationem sive perfectam, ut est hæc: *Homo est animal rationale*, quæ pertinet ad secundam mentis Operationem: sive imperfectam, ut est hæc: *animal rationale*, quæ pertinet ad primam mentis Operationem, ubi *homo*, cujus essentia explicatur, dicitur *definitum*; animal rationale verò dicitur *definitio hominis*. Et sic explicandus est Aristoteles, quando 1. Post. cap. 10. definitionem vocat Orationem imperfectam & 1. Post. cap. 2. definitionem dicit esse Propositionem; quia Definitio propriè loquendo non est integra Propositio, in qua Oratio rem explicans de re ipsa prædicatur, sed est ipsa sola Oratio, quæ rem explicat, sive talis propositionis prædicatum, V. G. *animal rationale*; hæc verò Propositio: *homo est animal rationale*, est potius enuntiatio Definitiva dicenda, quam definitio, quamvis tamen vulgariter & passim etiam definitio dicatur.

Objicitur I. Si daretur definitio alius cuius, tunc illa prædicata, per quæ res definiretur, iterum per alia definiri deberent; sed hoc est falsum; quia alias fieret Processus in infinitum, cum hæc prædicata iterum indigerent definitione: ergo non datur definitio alicujus rei.

Resp. Neg. min. quia in definiendo pervenimus ad suprema prædicata, quæ ulterius per alia definiri non possunt propriè, licet per Conceptus aliquos explicentur, qui propriè definitiones non sunt; V. G. dum ens reale definitur, quod sit illud, quod habet esse extra animam, seu quod potest existere.

Objicitur II. Si Definitio posset definiri, tunc idem esset definitio & definitum; atqui idem nequit simul esse definitio & Definitum, quia alias idem esset notius seipso, in quantum est Definitio, & simul esset ignotius, in quantum esset definitum: ergo Definitio non potest definiri.

Resp. Dist. maj. Si definitio posset definiri, tunc idem esset definitio formaliter & essentialiter, seu in actu signato, & definitum denominativè, seu in actu exercito. Conced. maj. idem esset definitio & definitum formaliter & essentialiter seu in actu signato Neg. maj. Dist. etiam min. Atqui idem nequit simul esse definitio formaliter & essentialiter seu in actu signato, & definitum denominativè seu in actu exercito Neg. min. idem nequit simul esse definitio & definitum formaliter & essentialiter, seu in actu signato Conced. min. & Neg. Conseq. Ad illud, quod additur: idem esset notius seipso, in quantum est definitio, & simul esset

esset ignotius, in quantum esset definitum, *Resp.* Definitionem in actu exercito definitionis in actu signato esse clariorem & notio-rem Definitione formaliter seu essentialiter & in actu signato accepta, hoc est, hæc Verba: *Oratio explicans naturam rei*, quæ sunt definitio in actu exercito, sunt clariora hoc Verbo: *Definitio*, quæ est definitio sumpta in actu signato, seu essentialiter, & sic idem respectu ejusdem non esset simul notius seu clarius, & ignotius, seu obscurius.

14 *Instas.* Si Definitio definitur, utique per definitionem definitur: ergo idem definitur per seipsum.

Resp. Neg. Conseq. Quia definitio in actu signato definitur per definitionem in actu exercito, seu definitio in Comuni definitur per definitionem in particulari, atque ideo idem non definitur per seipsum; quia definitio in actu signato non est definitio in actu exercito, sed definitur per eam.

15 *Urget.* Actionis non datur Actio, quia procederetur in infinitum: ergo neque Definitionis datur Definitio.

Resp. Neg. Conseq. quia hic definitur Definitio in actu signato, id est, pro secunda intentione sumpta, non autem in actu exercito, atque ideo non sequitur Processus in infinitum, quia omnes definitiones in actu exercito continentur sub ipsa definitione in actu signato, atque ita consequenter etiam ipsius definitionis definitio exercita; nam & definitio definitionis est utique definitio quædam, & definitio, quæ traditur de definitione ipsa in actu signato, convenit illi; siquidem Oratio explicans naturam definitionis, est utique etiam Oratio explicans Naturam rei. Ex his

16 *Inferitur.* Definitum & Definitionem, V. G. *hominem, & animal rationale*, non distingui ab invicem à parte rei ante intellectum distinctione formali Scotistica, quia homo & ejus essentia, utique à parte rei sunt formaliter idem, alias quæreretur, quid ergo sit homo, ut à parte rei formaliter & actualiter distinctus ab animali rationali? certè nihil. Loquimur autem hic de *homine Metaphysicè sumpto*; quia homo physicè acceptus pro toto composito physico, seu tertia entitate utique est à parte rei actualiter, & formaliter distinctus ab animali rationali, cum gradus Metaphysici, ut dicitur in Metaphysica, formaliter Scotisticè distinguantur à tertia entitate physica Compositi physici. Quare Dicendum est, Definitionem & definitum distingui ab invicem distinctione rationis ratiocinata, quia Definitum nimirum *objectivum* concipitur confusè, & Definitio nimirum *objectiva* concipitur clarè exprimere essentiam rei, & quidem *cum fundamento in re*; siquidem quælibet res habet hanc capacitatem, &

Conceptibilitatem, ut possit clarè & confusè cognosci, & per hanc doctrinam benè salvatur, quod Scotus docet 1. dist. 2. q. 2. Definitionem & definitum esse terminos diversos non solum quoad Voces significantes, sed etiam quoad Conceptus significatos, & objectivos, non quidem, quòd diversas formalitates explicent, sed quia eandem explicant diversis modis ex parte objecti se tenentibus, nimirum definitum obscurè, & definitio clarè.

Quæres. I. Quotuplex sit definitio?

Resp. Multiplicitatem Definitionis de sumi ex diverso modo explicandi naturam rei; & hinc cum res possit explicari per essentialia & principia intrinseca, vel describi per accidentalia & extrinseca, hinc Definitio

I. Alia est *essentialis*, alia *Descriptiva*, seu *accidentalis*. *Definitio essentialis* est Oratio explicans naturam rei per partes essentielles. *Definitio descriptiva* est Oratio explicans naturam rei, vel potius circumscribens per accidentalia seu extranea, quia etiam per extrinseca res nobis potest innotescere.

II. Definitio essentialis alia est *Physica*, alia *Metaphysica*. *Physica* est, quæ datur per partes essentielles physicas, ut cum dicitur: *homo est compositum ex Corpore & anima rationali*. *Metaphysica* est, quæ datur per partes essentielles Metaphysicas, ut cum dicitur: *homo est animal rationale*; genus enim & differentia sunt partes essentielles Metaphysicæ.

III. Definitio essentialis adhuc alia est *Purè quidditativa*, & alia *non purè quidditativa*, seu *per additamentum data*. *Purè quidditativa* est, cujus omnes partes pertinent ad quidditatem rei, ut in hac: *homo est animal rationale*. *Non purè quidditativa seu mixta* est, in qua præter partes essentielles ad perfectam rei noticiam pariendam additur aliquod extrinsecum, ad quod definitum dicit ordinem aliquem, ut dum definitur accidens in ordine ad subjectum, Relatio per ordinem ad terminum, anima per ordinem ad Corpus &c. Porro hæc definitio mixta debet adhuc inter essentielles reputari, quia constat genere & differentia essentiali, & ideo tantum dicitur mixta, quia etiam connotativè habet aliquid accidentale & extrinsecum.

IV. Definitio Descriptiva etiam alia est *Propria*, id est, per proprias Passiones rem circumscribens; ut dum definitur homo, quòd sit *animal risibile*. Alia est *Causalis*, circumscribens rem per Causas extrinsecas, efficientem scilicet & finalem, ut dum dicitur: *homo est animal creatum à Deo, propter Beatitudinem æternam*. Alia tandem est *accidentalis*, quæ scilicet circumscribit rem per accidentia communia, si seorsim sumantur; pro-

propria tamen rei uni, si conjunctim sumantur. Sic etiam describitur homo, quod sit *animal implume, bipes, Caput habens erectum*.

18 *Quæres II.* Quot, & Quæ Conditiones requirantur ad Bonam Definitionem?

Resp. Sequentes Quatuor: *Prima & Principalis est, ut definitio constet genere & differentia*, vel saltem aliquo supplente vicem generis & differentiae; quod additur propter Definitiones aliquas, in quibus genus & differentia propriè non reperitur, sed aliquid aliud eorum locum tenens, seu vices supplens. Ratio est, quia Definitum vi Definitionis convenire debet cum omnibus, quæ cum ipso sub eodem genere continentur, & simul ab omnibus aliis discerni, & differre; Primum habet Definitio ratione generis, secundum ratione differentiae: ergo debet constare genere & differentia.

19 *Secunda Conditio est, ut definitio sit propria definito*, seu quod definitio debeat posse converti cum definito & e contra. Ratio est, quia definitio debet continere totam essentiam definiti, ita ut nulli alteri possit convenire, nisi soli definito, adeò, ut de quocunque dicitur definitio, dicatur & definitum, & de quo dicitur definitum, dicatur etiam Definitio. Hinc malè quis definiret equum dicendo: *est animal quadrupes*, quia hæc definitio non convertitur cum solo definito, cum falsum sit, quod omne animal quadrupes sit equus.

20 *Tertia Conditio est, ut Definitio sit clarior definito*. Ratio est, quia Definitio est Oratio explicans essentiam rei; sed si definitio non esset clarior definito, non esset Oratio explicans Naturam rei, cum explicatio rei utique debeat esse clarior re explicata, alias foret inutilis & frustranea, & ignotum per æquè ignotum explicaretur: ergo definitio debet esse clarior definito. Erit autem definitio clarior, quando clariorem notitiam & conceptum parit, quàm vocabulum rei definitæ. Sic *animal rationale* se habet respectu vocis *homo*.

21 *Quarta Conditio est, ut definitio non sit diminuta, neque superflua*. Ratio est; quia si definitio esset diminuta, tunc non explicaret totam essentiam rei; ut si diceretur: *homo est animal*, non foret bona definitio, quia non explicaretur altera pars essentiae hominis, nimirum *rationale*, quæ per differentiam importatur. Deinde definitio etiam non debet esse superflua, quia tunc potius pareret confusionem, quàm claritatem. Defectus hujus conditionis hæc non foret bona definitio hominis: *homo est animal rationale mortale bipes*. Et hæ sunt Conditiones bonæ Definitionis, in quibus alias, si quæ assignantur, jam sunt inclusæ.

L

Quæres III. Quid requiratur ex parte rei, ut aliqua res propriè definiri possit?

Resp. Cum Doctore Subtili in 4. d. 11. q. 2. ut aliquid propriè definiri possit, debere esse

I. *Ens positivum*. Ratio est, quia definitio explicat essentiam & Naturam rei; sed essentia est entis essentia, non verò non entis, videlicet Privationum & Negationum: ergo. Possunt tamen adhuc Negationes & privationes definiri suo modò, assignando earum genus & differentiam, & habent suum genus & differentiam privativam, ut notavit Doctor, Quodlibeto 18.

II. *Ens per se unum*, sive deinde sit unum unitate simplicitatis, carens partibus physicis, ut Angelus, sive unitate compositionis ex per se actu, & per se potentia, ut est compositum physicum; nullatenus verò Ens unum per accidens, & per aggregationem, ut *homo albus*, & *acervus lapidum* definiri possunt, quia cum talia non sint nata facere per se unum, sed sint absolutè & simpliciter plura Entia, etiam una definitione definiri non poterunt.

III. *Ens Reale*. Ratio est; quia definitio explicat veram quidditatem rei; sed Entia rationis & fictitia veram quidditatem non habent; ergo propriè definiri non possunt. Non ergo possunt Entia rationis definiri, quatenus definitio exprimit veram essentiam extra animam; possunt tamen adhuc definiri, quatenus definitio exprimit Conceptum in anima per se unum constantem genere & differentia, quasi definitione definiuntur secundæ Intentiones Logicales, V. G. generis, speciei &c. & sufficit ad scientiam generandam, quia alias Logica non esset scientia.

IV. *Ens resolvable in plures Conceptus*, quorum unus possit habere rationem generis, & alter rationem differentiae, seu unus dicat, *quid res sit*, & alter, *qualis res sit*; cum enim definitio propriè dicta debeat constare genere & differentia, clarum est, rem definiendam debere includere duos Conceptus; hinc res simpliciter simplex, nimirum *Ens ut sic*, & *Ultima differentia* propriè definiri non possunt; admittunt tamen aliquam explanationem, quæ in largo sensu appellatur definitio.

V. *Ens Universale*, ita ut excludantur singularia quæ talia. Ratio est, tum quia definitio explicat quidditatem seu essentiam rei; atqui singularitas seu differentia individualis non pertinet ad quidditatem rei, licet ad ejus integritatem individuaalem pertineat: ergo. Tum quia si singularitas adderet novum gradum essentiae ab ipsa specie distinctum, individua inter se essentialiter differrent, quod falsum est, consequenter, cum individua quæ talia gradum essentiae non dicant, etiam definiri non pote-

poterunt. Ex his ergo concluditur, quod definitio propriè dicta non sit, nisi *Entis Positivi, per se unius, realis, resolubilis in plures Conceptus, & Universalis*.

- 23 *Dices.* Deus & summa genera definiri possunt, & tamen non constant ex genere & differentia: ergo de ratione definiti & definitionis non est, quod constet genere & differentia.

Resp. Deum, & summa genera, ut sunt *Substantia, Vivens, Spiritus* &c. prout sunt communia Deo & Creaturis, definiri posse, quia simpliciter simplicia non sunt, sed resolubilia sunt in Conceptus ultiores *Quidditativum & Qualitativum*; Definitio autem *Quidditativa* non necessariò determinatè debet constare ex genere & differentia, sed vel ex his, vel æquivalentibus generi & differentiæ, & sic *Distinguo Antecedens*: Deus, & summa genera transcendentia definiri possunt, & tamen non constant ex genere & differentia strictè sumptis *Conced. Ant.* æquivalenter talibus *Neg. Antec.* & similiter *Distinguo Consequens*.

- 24 *Instas.* Si Deus definiri potest: ergo singulare quà tale definiri potest, cum Deus sit essentialiter singularis, & consequenter non requiritur, quod res definibilis sit universalis.

Resp. *Distinguo sequelam*: ergo singulare creatum quà tale definiri potest, *Neg. seq.* Ergo singulare increatum quà tale definiri potest, *Conced. seq.* Cum enim de singulari increato, scilicet DEO detur Scientia, quia licet non habeat passionem propriè tales, habet tamen attributa per Essentiam Divinam demonstrabilia, hinc etiam Deus debet posse definiri; maxime cum Essentia Divina sit Communis & Communicabilis tribus Divinis Personis, & sic virtualiter quasi Universalis. Nihil tale reperitur in creatis singularibus quà talibus.

- 25 *Urget.* Individuum quà tale definitur à Porphyrio cap. de specie. in ratione prædicabilis, quod sit illud, *quod de uno solo predicatur*, & in ratione subijcibilis, quod sit illud, *quod continetur sub genere*: ergo etiam singulare quà tale, licet sit creatum, est definibile.

Resp. *Dist. Anteced.* Individuum pro secunda intentione & in actu signato acceptum definitur à Porphyrio, *Conced. Antec.* Individuum pro denominato & in Actu exercito acceptum definitur à Porphyrio, *Neg. Antec.* cum Consequentiā; quia definit singularitatem in Communi, saltem per intellectum inadæquatè concipientem universalem, nam taliter concepta induit rationem speciei.

QUÆSTIO III.

Quid, & Quotuplex sit Divisio.

Nota, Definitionem, & Divisionem esse Modos Sciendi distinctos, quia definitio considerat quidem rei partes, sed unitas, & sic ostendit, quid res sit; Divisio verò partes rei singillatim sumptas & resolutas declarat, & ostendit, quanta res sit. Vocatur autem illud *Totum*, quod dividitur, *Divisum*; partes verò dividentes vocantur *membra dividenda*. Hoc notato sit

ASSERTIO. Divisio est Oratio totum in suas partes distribuens. Ita Communissima.

Explicatur. Dicitur 1. *Oratio*, quia est Modus Sciendi, in quo non uno, sed pluribus Vocabulis res distinctè manifestatur, & in hoc tanquam in genere convenit cum Definitione, & Argumentatione. Licet autem Divisio possit spectare etiam ad primam mentis operationem, & sumi hic Oratio pro imperfecta, ut coincidit cum termino complexo, quia in exercenda divisione intervenit prima mentis seu intellectus operatio, scilicet apprehensio totius & partium, præcipue tamen spectat ad secundam intellectus Operationem, & accipi debet hic Oratio pro perfecta; cujus ratio est, quia divisio præcipue fit, & exercetur per secundam mentis operationem; tunc enim propriè intellectus dicitur *dividere*, quando affirmat, hanc & illam totius esse partes, quod si etiam talis divisio inferretur ex aliqua, vel aliquibus præmissis, tunc divisio spectaret ad tertiam mentis operationem. Dicitur 2. *distribuens*, quod idem est, ac distribuendo *manifestans*, quod est proprium Modo Sciendi. Dicitur 3. *Totum in suas partes*, ad differentiam divisionis à cæteris Modis Sciendi; definitio enim explicat, *quid res sit*, Argumentatio, *qualis res sit*, demonstrando proprietates rei; divisio verò, *quanta res sit*, id est, quantum sua Continentia se extendat per partes, atque ita explicando partes, explicat quidem essentiam rei materialiter, sed non formaliter, quæ essentiam, sicuti facit definitio, sed multipliciter in tali essentia existentem. Ubi tamen Sciendum, non semper requiri ad faciendam Divisionem, ut interveniat vera ratio totius & partium, sed quandoque fieri per imitationem quandam totius & partium, ut contingit in *Divisione subjecti in accidentia*, quia nec subjectum est verè totum respectu accidentium, nec accidentia sunt veræ partes respectu subjecti; sed quia accidentia cum subjecto faciunt unum per accidens ad imitationem veri totius, ideo hoc sufficit ad efficiendam divisionem saltem per accidens.

27 *Quæres I. Quotuplex sit Divisio?*

Resp. Multiplicitatem Divisionis delumi à Multiplicitate & diversitate totius, & cum primò statim totum aliud sit *quid Nominis*, aliud *quid rei*; sic etiam

I. Divisio alia est *quid Nominis*, alia *quid rei*. Divisio *quid Nominis* est illa, qua Vox aliqua in suas significationes distribuitur, vel etiam Oratio aliqua, ut si dicas: hujus vocis *Canis* alia est significatio, qua significat Bestiam latrabilem, alia, qua significat Belluam Marinam, alia, qua significat Sidus cæleste; & hujus orationis: *littus aras*, alius est sensus, quòd littus aratro proscindas, & alius, quòd operam perdas. Divisio *quid rei* est, qua aliqua res in suas partes dividitur; cum autem totum divisibile aliud sit *per se*, quod nimirum constat partibus per se unitis, & non aliqua unione merè accidentali, aliud *per accidens*, cujus partes merè per accidens coadunatae sunt, sic etiam Divisio *quid rei*, alia est *per se*, quæ manifestat partes totius per se, & alia *per accidens*, quæ manifestat partes totius per accidens. Iterum cum totum per se aliud sit *Potentiale*, seu *Universale*, quod continet partes in potentia, & prædicatur de qualibet illarum, & aliud *actuale*, quod actu partes suas continet, de quibus tamen in particulari non prædicatur, sic quoque

II. Divisio alia est *totius potentialis*, qua Universale dividitur in partes subjectivas, quas sub se & in potentia continet, ut dum dividitur genus in species, dicendo: *animal aliud est homo, aliud Brutum*; sic etiam species dividitur in individua, ut *homo aliud est Petrus, aliud Paulus*; item etiam genus dividitur per *differentias* (non enim dicitur dividi in differentias) ut animal per rationale & irrationale. Alia est Divisio *totius actualis*, ut est illa, qua scilicet totum actuale dividitur in partes, ex quibus actu constat, & componitur. Est autem hæc divisio diversa juxta diversitatem totius actualis; ideo

III. Divisio alia est *essentialis*, qua vel totum essentialiale physicum dividitur in partes physicas, ut *hominis alia pars est Corpus, alia anima*; & dicitur Divisio *essentialis Physica*; vel totum essentialiale Metaphysicum dividitur in partes Metaphysicas, ut *hominis alia pars est animal, alia rationale*, & dicitur Divisio *essentialis Metaphysica*.

IV. Divisio alia est *integralis*, qua totum materiale Integrabile dividitur in suas partes integrantes, quæ licet non spectent ad essentialiam rei, spectant tamen ad ejus integritatem. Sic dividitur tota aliqua aqua V. G. in guttas, ex quibus integratur, & dicitur *Divisio totius actualis integralis homogenei* in partes homogeneas cognatas seu similes, intellige,

ejusdem rationis. Item sic dividitur homo in brachia, manus, pedes, carnem, ossa, nervos &c. & dicitur *Divisio totius actualis integralis heterogenei* in suas partes heterogeneas, multigenas & dissimiles, id est, diversæ rationis. Tandem

V. *Divisio per accidens* supra assignata communiter triplex assignatur: Prima est *subjecti in accidentia*, ut dum homo dividitur in *album & nigrum*. Secunda est *accidentis in subjecta*, ut album aliud est *lac*, aliud *Nix*. Tertia tandem est *accidentis in accidentia*, ut cum Dulce tanquam accidens dividitur in *album*, quale est lac, & in *flavum*, quale est Mel.

Quæres II. Quæ sint Conditiones requiritæ ad Bonam Divisionem?

Resp. Sequentes Quatuor: Prima est, ut *Divisum latius pateat, quam singula membra dividenda seorsim spectata*. Ratio est, quia omne totum est majus sua parte; hinc mala est hæc Divisio: *animal aliud est sensitivum, aliud rationale*, quia sensitivum æquè latè patet, ac animal.

Secunda Conditio est, ut *Divisum non latius pateat, quam omnia membra dividenda collective sumpta*. Ratio est, quia totum non est aliud, quam suæ omnes partes simul sumptæ; unde malè divideretur Brutum in *Volatile & Natatile*, quia Bos est brutum, nec tamen est Natatile, aut Volatile.

Tertia est, ut *Divisio fiat per membra Proximiora & immediata*. Ratio est, quia aliàs Divisio potius generaret Confusionem, quam Claritatem; unde præstat, quòd Divisio fiat per duo tantum membra, quod tamen non semper est necessarium.

Quarta est, ut *membra dividenda inter se sint opposita*, quia partes totius inter se debent esse distinctæ. Hinc mala est Divisio *animalis in hominem, Brutum, & Bovem*, quia Bos non opponitur Bruto.

Quæres III. Cum Distinctio habeat aliquam Convenientiam cum Divisione, Quid & Quotuplex sit Distinctio?

Resp. I. Distinctio ut sic nihil aliud est, quam Negatio Identitatis; siquidem illa sint distincta, quæ non sunt eadem; *Distinctio* enim opponitur *Identitati*, *Unitas Multitudini*, *simplicitas Compositioni*. Porro Distinctio ut sic dividitur in distinctionem negativam & positivam; negativa intercedit inter non entia V. G. inter privationem lucis, & albedinis, vel inter non ens, & ens, V. G. inter formam & ejus privationem, inter hominem & ejus negationem. Positiva econtra versatur inter entia realiter, vel formaliter talia, V. G. inter Petrum, & Paulum. Distinctio Positiva ulterius dividitur in *Distinctionem ex natura rei*, seu *præter operationem intellectus* & in

Distinctionem Rationis seu per opus intellectus. Distinctio ex natura rei est illa, quæ inter duo datur à parte rei ante intellectus operationem. Distinctio Rationis verò est illa, quæ fit per intellectus operationem.

Resp. II. Distinctio ex natura rei iterum subdividitur in *realem*, & *formalem*, & Distinctio rationis in Distinctionem *Rationis Ratiocinata*, & *Rationis Ratiocinantis*. Distinctio *Realis* est illa, quæ intercedit inter res & res. *Res* autem est illud ens, quod per se primò & immediatè habet propriam existentiam vel subsistentiam. Sic omnes substantiæ & accidentia physica sunt res. *Signum Distinctionis realis* inter duo est *separabilitas duorum*, vel *actualis*, quando duo actu sunt ab invicem separata, ut Petrus à Paulo; vel *Potentialis*, quando duo, licet actu ab invicem separata non sint, possunt tamen separari ab invicem vel naturaliter, vel supernaturaliter, ut materia & forma, calor & ignis, &c. Vel *Proportionalis*, quando duo, licet ab invicem nec supernaturaliter separari possint, habent se tamen, sicut illa, quæ sunt separata, aut separabilia, quemadmodum sunt producens & productum, Causans & Causatum, vel unum essentialiter dependens ab alio, aut alio consimili modo. Talis Proportionalis separabilitas est inter totum physicum, & ejus partes ut unitas, inter Personas Divinas &c.

Resp. III. Distinctio ex natura rei *formalis*, seu *Scotistica* est, quæ intercedit inter formalitates: *formalitas* autem est aliquid rei per identitatem realem; sic inter animalitatem & rationalitatem intercedit distinctio formalis ex natura rei, quia animalitas ante intellectum non est rationalitas.

Resp. IV. Distinctio rationis est, quæ non est in rebus, ut sunt in se, sed ut substant nostris Conceptibus. Alia est Distinctio *rationis ratiocinantis*, quando tota distinctio est ex parte modi concipiendi, sine fundamento in re. Talis est distinctio inter Petrum ex parte subjecti & prædicati, dum dico: *Petrus est Petrus*. Distinctio *rationis ratiocinata* est, quæ habet fundamentum in re, distinguendi per intellectum unum ab alio. Sic in sole distinguitur virtus calefactiva à liquefactiva, quæ distinctio, antequam ab intellectu fiat actualis, dicitur *virtualis*, ob virtutem & fundamentum, quod præbet intellectui faciendi actualem distinctionem rationis. De prædictis Distinctionibus omnibus plura dicentur in Metaphysica; hæc verò modò dicta sint tantum pro aliquali, & prævia noticia Tyronum Logicæ.

QUÆSTIO IV.

Quid, & Quotuplex sit Argumentatio?

Nota, Argumentationem, Discursum, & Argumentum, quamvis ordinariè sumantur pro eodem, tamen esse diversa; nam *Argumentum* propriè est medium Probativum; *Argumentatio* verò est Usus hujus medii seu Argumenti, & *Discursus* est ipsa Argumentatio actualis. Hoc notato quæritur, Quid sit Argumentatio, & Quotuplex?

ASSERTIO I. Argumentatio est Oratio, in qua unum ex alio inferitur. Est in re Communis.

Explicatur: dicitur 1. *Oratio*, quod ponitur loco generis, in quo Argumentatio convenit cum reliquis Modis Sciendi. Dicitur 2. *In qua unum ex alio inferitur*; hæc particule sunt loco differentiarum, per quas Argumentatio differt à Termino, Propositione, Definitione, Divisione, &c. quia sola Argumentatio habet vim illativam, & unam propositionem formaliter infert ex una, vel pluribus aliis Propositionibus, V. G. *Homo est animal rationale: ergo est risibilis*, vel *omne animal rationale est risibile*, atqui *omnis homo est animal rationale: ergo omnis homo est risibilis*. Ex his

Inferitur I. Ad omnem Argumentationem tria requiri; *Primum* est, ut ponatur saltem una propositio notior, ex qua alia minus nota inferatur, & talis Prior propositio vocatur *antecedens*, si Argumentatio non sit Syllogismus; si autem sit Syllogismus, tunc duæ Propositiones præponi debent, quæ vocantur *Premissæ*, quarum prima dicitur *Major*, secunda *Minor*. *Secundum*, quod ad Argumentationem requiritur, est, ut ponatur alia propositio ex antecedente illata & deducta, & hæc vocatur *Consequens*; in Syllogismo verò vocatur *Conclusio*. *Tertium* est, quod semper debeat adesse nota, seu signum illationis, qualia sunt V. G. *Ergo*, *Igitur*, *Consequenter*; unde hæc non est Argumentatio: *Petrus currit, & movetur*, quia caret signo illationis.

Inferitur II. Magnum esse discrimen inter *Consequens*, & *Consequentiam*, nam *Consequens* est ultima propositio posita post particulam illativam *ergo*, abstrahendo à Connexione sui cum antecedente; *Consequentia* verò est ipsa illatio, seu habitudo Connexionis seu Consecutionis inter antecedens & Consequens, vi cujus ultima propositio debite inferitur ex antecedenti propositione, vel præmissis; unde cum optima consequentia potest stare falsitas consequentis; V. G. *homo est asinus: ergo*

ergo est irrationalis, & econtra cum veritate Consequentis potest stare mala Consequentia, V. G. *Animal est sensitivum: ergo homo est risibilis*. Hinc *Consequens* non solet *negari*, sed *distingui*, quia potest habere duos sensus, & secundum unum conceditur, secundum alterum negatur. Econtra Consequentia nunquam est distinguenda, sed semper concedi, vel negari debet. Ratio est, quia cum omnis Consequentia sit vel *bona* vel *mala* (non enim dicitur, quod sit *vera* vel *falsa*, quia veritas & falsitas competit Propositioni, qualis est tantum Consequens, & non Consequentia) ideo omnis Consequentia vel ut recta & bona concedenda est, vel ut mala & vitiosa rejicienda est, quia consistit in indivisibili. Tunc autem Consequentia dicitur *Bona*, quando consequens ex Antecedente recte inferitur, V. G. *Petrus currit: ergo movetur*; tunc autem dicitur *mala*, quando non rite inferitur, V. G. *Petrus currit: ergo baculus stat in Angulo*.

Inferitur III. Argumentationem Bonam nam esse duplicem; alia enim est *Bona formaliter*, quæ habet formalem Consequentiam, seu quæ vi formæ concludit, id est, in qua retentâ eadem formâ & modo dispositionis Extremorum ita inferitur Consequens, ut, in quacunque materia, etiam impossibili & falsa, fiat talis Argumentatio, apte semper & congruè talis Conclusio inferatur, seu, quando Conclusio innititur tali Medio, quod illam ex se, directe, necessario, & universaliter infert. V. G. in hoc syllogismo: *Omne animal est substantia; atqui omnis homo est animal: ergo omnis homo est substantia*. Hæc eadem forma tenet etiam in materia falsa, V. G. *Omne animal est lapis; atqui omnis homo est animal: ergo omnis homo est lapis*. Altera Argumentatio vocatur *materialiter Bona*, quæ non habet Consequentiam formalem, seu, quæ unum ex alio infert ex eo præcisè, quia res ita sibi sunt connexæ, non autem vi formæ; nam si talis forma, seu dispositio extremorum in alia materia adhiberetur, legitimè non concluderet, V. G. dum dico: *Omnis homo est animal risibile: ergo omne animal risibile est homo*; valet quidem hæc Consequentia ratione materiæ, sed non ratione formæ, alias etiam valeret dicere: *Omnis homo est Vivens sensitivum: ergo omne Vivens sensitivum est homo*; quod tamen est falsum.

34 ASSERTIO II. Argumentatio est Sexuplex, nimirum Syllogismus, Enthymema, Inductio, Exemplum, Dilemma, & Sorites. Est Communis.

Explicatur. Syllogismus est Argumentatio tribus propositionibus constans, quarum tertia sequitur ex duabus præcedentibus propositionibus, V. G. *Omne*

animal rationale est risibile; atqui homo est animal rationale: ergo homo est risibilis. Enthymema est Argumentatio duabus constans propositionibus, quarum una inferitur ex alia, V. G. *Deus est bonus: ergo est amandus*; cui, si præponas hanc propositionem: *Omne bonum est amandum*, efficies integrum Syllogismum; ex quo colligitur, Enthymema esse Syllogismum truncatum & imperfectum. Inductio est progressio à singularibus sufficienter enumeratis ad Universale, V. G. *hic ignis comburit, & ille comburit, & sic pariter se habent ceteri ignes: ergo omnis ignis comburit*. Ut autem hæc Argumentatio sit legitima, non sufficit, ut omnes singulares propositiones sint veræ, & debite enumeratæ, sed ulterius requiritur, ut omnes singulares Propositiones sint etiam determinatè composibiles; cum enim propositio universalis æquivalet singularibus copulativè & determinatè sumptis, necessariò propositiones singulares debent esse determinatè composibiles ad propositionem universalem inferendam; unde habita hac Conditione valet Argumentatio à sensu distributivo ad Collectivum, non autem valet ea Conditione non habita. Sic valet, si dicam: *Petrus est animal, Paulus est animal, & sic de ceteris hominibus: ergo omnis homo est animal*; non autem valet, si dicam: *Terra est unum Elementum, aer est unum Elementum, ignis est unum Elementum, aqua est unum Elementum: ergo terra, aer, ignis, & aqua sunt unum Elementum*. Inductio etiam vocatur *Ascensus*, quatenus per eam à singularibus sensim ascenditur ad Probationem Universalis; sicuti econtra *Descensus* est Modus Argumentandi oppositus Inductioni, quia est progressio ab Universalis ad singularia; V. G. *omnis homo est animal: ergo etiam Petrus, Paulus & ceteri homines sunt animal*. Exemplum est Argumentatio, qua aliquod singulare probatur ex uno, aut paucis similibus, V. G. *Deus pepercit Ninivitis Penitentibus: ergo & nobis parceret, si penitentiam egerimus*. Unde Medium, cui innititur tota vis Exempli ad Concludendum, est similitudo singularium, & ideo inter omnes argumentationis species hæc est debilior, quia solum tenet per modum similitudinis, quæ sæpè claudicat. Dilemma est Argumentatio bicornis, constans duabus propositionibus disjunctivis, quarum alterutra concessa, vel negata semper respondens convincitur, V. G. *Vel datur Deus, vel non datur? Si datur, quare eum non amas? si non datur, quare eum times?* facilliter tamen hæc Argumentatio fit Syllogismus, addendo: *atqui neutrum dici potest: ergo &c.* Denique Sorites, seu ut alii vocant, Gradatio est argumentatio, in qua multæ propositio-

nes coacervantur hoc modo, ut prædicatum primæ fiat subiectum secundæ, & prædicatum secundæ fiat subiectum tertiæ, & sic deinceps, donec ultimum prædicatum dicatur de subiecto primæ propositionis; V. G. *Omnis homo est animal, omne animal est Vivens, omne Vivens est substantia, omnis substantia est ens: ergo omnis homo est ens.* Jam quæritur ulterius, an Argumentatio ut sic dividatur in hæc sex membra, tanquam Genus in veras Species?

35 ASSERTIO III. Prædicta sex membra Argumentationis tantum differunt materialiter, & accidentaliter ab invicem, sicut perfectum ab imperfecto, non autem essentialiter & specificè, adeoque Argumentatio ut sic non dividitur in prædicta sex membra tanquam genus in veras species. Ita Maftrius in 1. parte Institutionum Dialecticarum, Tractatu 3. cap. 2. num. 88. cum Communiore Sententia Philosophorum.

Probatur. Omnes prædictæ Argumentationes virtualiter & implicite sunt Syllogismus: ergo non differunt inter se essentialiter, sed tantum ut imperfectum à perfecto. Consequentia patet, quia perfectum & imperfectum non differunt essentialiter, ut patet in puero respectu alicujus viri, & in homine non habente manus vel pedes respectu hominis integri. Probatur Antecedens: quia omnes prædictæ Argumentationes concludunt virtute alicujus Medii, item fundantur in illo principio: *Quacunque sunt eadem uni tertio &c.* & faciliter ad Syllogismum reduci possunt; nam *Enthymema* statim erit Syllogismus, si addatur præmissa in animo retenta, V. G. in hoc Enthymemate: *Omnis homo est animal: ergo omnis homo est sensitivus*, fiet syllogismus, si præponatur hæc præmissa: *Omne animal est sensitivum.* Exemplum fiet Syllogismus tali modo: *Deus pepercit Nivitis pœnitentibus; atqui ego etiam sum pœnitens: ergo etiam mihi parcat Deus.* Ex Inductione sic fit Syllogismus: *Ignis A. B. C. & alii ignes comburunt; atqui ignis A. B. C. & alii ignes sunt omnis ignis: ergo omnis ignis comburit.* De Dilemmate jam supra habetur. *Sorites* verò ita reducitur ad Syllogismum: *Omnis homo est animal; atqui omne animal est Vivens, substantia, & ens: ergo omnis homo est Vivens, substantia & ens: ergo omnes Argumentationes faciliter ad Syllogismum reducuntur, & consequenter sunt virtualiter & implicite Syllogismus, adeoque ab invicem, & à Syllogismo essentialiter & specificè non distinguuntur.*

36 *Objicitur.* Quamvis Propositio Hypothesica virtualiter contineat Cathegoricam, possitque in eam resolvi, adhuc tamen essentialiter & specie distinguitur à Cathegorica: ergo etiam prædictæ Ar-

gumentationes distinguuntur essentialiter & specie à Syllogismo.

Resp. Neg. Conseq. Disparitas est, quia Propositio Hypothesica habet distinctam veritatem & falsitatem à veritate & falsitate Cathegoricæ, distinctamque Copulam, ut jam supra dictum est, nec potest ita resolvi in Cathegoricam, ut sit una simplex propositio, non continens virtualiter hypotheticam; Argumentationes autem prædictæ saltem virtualiter & implicite continent idem Medium, & fundantur omnes in eodem Principio, nimirum: *Quacunque sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se*, & ideo sunt essentialiter eadem cum Syllogismo, etsi materialiter & accidentaliter ab eo differant; unde nec habent diversam essentialiter formam, nec definitionem, esto aliter describantur secundum id, quod explicitè dicunt.

Quæres I. Quænam sint Regulæ Communes Bonæ Argumentationis?

Resp. Sequentes I. *Ex Antecedente 37 Vero in bona Consequentia semper sequitur Consequens Verum, ex possibili possibile, & ex necessario necessarium.* Ratio est, quia veritas Consequentis est connexa cum veritate Antecedentis, est enim quasi pars Antecedentis: ideo si daretur Consequens falsum ex Antecedente vero, jam Antecedens non esset verum, sed falsum, consequenter verum & non verum, quæ sunt contradictoria. Eadem est ratio de secundo, eo ipso enim, quod Antecedens sit possibile, jam ex ipso nequit inferri aliquid impossibile, & si est necessarium, est quoque semper verum, adeoque ex necessario nequit inferri impossibile, quia hoc est semper falsum; nec potest inferri contingens, quia hoc saltem potest esse falsum.

II. *Ex Antecedente falso potest sequi verum & falsum*, V. G. *omne animal est rugibile; sed Asinus est animal: ergo Asinus est rugibilis; Item omne animal est rugibile; sed Leo est animal: ergo Leo est rugibilis*; ubi utraque Conclusio in bona consequentia infertur ex falso Antecedente; prima tamen est falsa, & secunda est vera.

III. *Ex impossibili sequitur impossibile*, ut: *homo est leo: ergo est rugibilis*; potest tamen interdum sequi ex impossibili possibile, & ex contingenti necessarium, V. G. *homo est equus: ergo currit. Petrus sentit: ergo est animal.* In similibus autem argumentationibus veritas, possibilitas & necessitas non derivantur in Consequens vi Antecedentis, quia nemo dat, quod non habet, sed id tantum fit vi dispositionis Præmissarum & Conclusionis, quæ proinde suam veritatem, possibilitatem, & necessitatem aliunde participant.

IV. Posito inferiore sit bona Argumentatio ad superius, dicendo V. G. homo est: ergo animal est, non econtra: animal est: ergo homo est, quia animal posset esse Equus, Asinus, &c. Econtra negato superiore bene negatur inferius, V. G. Non est animal: ergo non est homo; non econtra: non est homo: ergo non est animal; quia posset esse animal irrationale, seu Brutum.

V. Ex opposito Consequentis sequitur oppositum Antecedentis; alias enim ex Antecedente vero posset sequi Consequens falsum, V. G. dum dico: homo est animal: ergo est vivens sensitivum; huic ultimæ propositioni Consequenti opponitur hæc propositio: homo non est vivens sensitivum, ex qua debet sequi oppositum antecedentis, nimirum: ergo non est animal.

Quæres II. Quando liceat argumentari ex suppositione impossibili?

38 Respondet Doctor noster Subtilis in 1. d. 11. q. 2. tunc licere argumentari ex suppositione impossibili, quando suppositio impossibilis ita fit, ut non sequatur ex ea Contradictoria per Locum intrinsecum (nam ex suppositione impossibili Contradictoria aliquo modo sequi semper necessarium est) sed ut una pars Contradictionis sequatur per locum intrinsecum, altera verò per locum duntaxat extrinsecum. Tunc autem aliquid infertur, ponitur, affirmatur, aut negatur seu tollitur per Locum intrinsecum, quando ponitur vel tollitur ejus essentia, vel aliquid de ejus essentia; sic per locum intrinsecum ponitur, vel tollitur homo, si ponatur vel tollatur animal rationale, vel solum animal, vel solum rationale. Tunc autem ponitur, vel tollitur aliquid per Locum extrinsecum, si ponatur, vel tollatur aliquid, quod non est de ejus essentia, sed proprietas rei, vel aliquid necessario connexum. Ratio autem Doctorinæ Scoti est, quia ut Argumentatio ex suppositione impossibili sit bona, requiritur Consistentia suppositionis; non consisteret autem, si ex ipsa per locum intrinsecum statim sequatur utraque pars Contradictionis. Hinc non licet argumentari ex hac suppositione impossibili: Si homo non esset rationalis, an adhuc esset homo? quia per hanc suppositionem tollitur homo, seu ejus essentia per locum intrinsecum; bene verò licet argumentari ex hac suppositione impossibili: si homo non foret risibilis, an adhuc esset homo? quia per hanc suppositionem non tollitur essentia hominis, sed tantum ejus proprietas. Valdè autem notanda est hæc Arguendi seu Argumentandi forma, quia valde inservit ad essentiam rei distinguendam à Prædicatis extrinsecis, seu Proprietatibus, vel aliis necessario connexis.

QUÆSTIO V.

De Syllogismo, & ejus Requisitis.

Nota, Syllogismum Etymologicè spectatum idem sonare, quod Sermocinatio, quasi continens Sermonem artificiosum alicujus ignoti manifestativum; ab Aristotele autem modò vocatur Ratiocinatio, modò Discursus, modò Argumentatio, eò quòd ratio humana per eum artificiosè ratiocinetur, discurrat & arguat. Nos verò eum hic spectamus juxta Dialecticam Considerationem videlicet ut Modum Sciendi; cumque Syllogismus sit perfectissimus Modus Sciendi, atque apud Philosophos maximè in Usu, hinc plura de ipso investiganda & resolvenda sunt, & imprimis quid sit Syllogismus, quæ sit ejus Materia & Forma, & Quotuplex &c. Itaque sit

ASSERTIO. Syllogismus est Oratio, 39 in qua quibusdam positis, aliud quid ab his, quæ posita sunt, necessario accidit, eò quòd hæc sunt. Ita Aristoteles 1. Prior. cap. 1. & 1. Top. cap. 1.

Explicatur. Dicitur 1. Oratio locò generis, quia per hanc particulam convenit cum aliis Modis Sciendi; non verò dicitur Argumentatio, quia, ut quæst. præced. dictum, Argumentatio non est verum genus ad Syllogismum, Enthymema &c. Dicitur autem Oratio in singulari (intellige tamen: Composita) tum ratione medii unius, in quo uniuntur extrema, tum ratione unitatis formæ seu dispositionis terminorum, tum etiam ratione unitatis finis, quia scilicet ambæ præmissæ ordinantur ad unicam Conclusionem inferendam. Dicitur 2. in qua quibusdam positis, id est, duabus propositionibus præmissis, non quomodocunque, sed positis, id est, dispositis in modo & figura; quando enim ex una sola propositione alia infertur, Syllogismus non est, sed alia argumentatio imperfecta. Dicitur 3. Aliud quid ab his, quæ posita sunt, ut significetur, quòd Conclusio, quæ infertur ex præmissis, debeat esse alia & distincta ab illis propositio. Dicitur tandem: necessario accidit, eò quòd hæc sunt, id est, quòd vi formæ Syllogisticæ, & debitæ dispositionis extremorum cum medio termino Conclusio necessario sequatur, licet ipsa in se non sit necessaria, sed contingens, vel etiam falsa, si scilicet præmissæ sint falsæ, adhuc tamen ratione debitæ formæ bene concludentes. Cum autem Syllogismus sit quoddam Compositum rationis, ideo etiam debet habere sua Principia Constitutiva, quorum alia sunt materialia, alia formalia, & dicuntur materia & forma Syllogismi; hinc

Quæres I. Quænam & Quotuplex sit Materia Syllogismi?

40 *Resp.* Materia Syllogismi est duplex, una *circâquam*, de qua inferiùs; altera *ex qua* constat nimirum Syllogismus, quæ iterum est duplex, *remota* scilicet & *proxima*. Remota sunt Termini, ex quibus constant Propositiones Syllogismi, videlicet *Majus Extremum*, *Minus Extremum*, ac *Terminus Medius*; illud autem dicitur *Majus Extremum*, quod conjungitur cum termino medio in Majori seu prima propositione; illud verò dicitur *Minus Extremum*, quod conjungitur cum medio termino in Minori, seu secunda Propositione; illud verò dicitur *Medius Terminus*, quod bis ponitur in præmissis; & ubi denique Majus & Minus extremum conjunguntur, tunc fit tertia propositio, seu Conclusio. Materia Proxima Syllogismi sunt Propositiones, ex quibus immediatè conficitur. Exemplum utriusque materiæ sit hic Syllogismus: *Omne animal est vivens; atqui omnis homo est animal: ergo omnis homo est Vivens*. In quo Syllogismo *ly Vivens* est majus extremum, *ly homo* est minus extremum, & *ly animal* est terminus medius, seu medium, qui licet bis ponatur, nimirum semel in Majori, & semel in Minori, est tamen unicus tantum terminus, cum quo duo extrema in præmissis legitime uniuntur, ratione cujus postea copulantur inter se in Conclusionem juxta Regulas mox infra dandas. Prima Propositio: *Omne animal est Vivens*, vocatur *Major*, secunda propositio: *atqui omnis homo est animal*, dicitur *Minor*, & Tertia propositio: *Ergo omnis homo est Vivens*, appellatur *Conclusio*.

Quæres II. Quid & Quotuplex sit forma Syllogismi?

41 *Resp.* Forma Dialectica Syllogismi nihil est aliud, quàm recta dispositio Materiæ Syllogismi, estque duplex, *remota* scilicet & *proxima*. *Remota* (quæ etiam *Figura Syllogismi* appellatur) est recta dispositio Terminorum secundum subjectionem & prædicationem; *Proxima* verò (quæ *Modus Syllogismi* dicitur) est apta dispositio propositionum in debita quantitate & qualitate; Porro

Figura Syllogismi

Est *Triplex*, quia extrema tripliciter cum medio termino rectè conjungi possunt. *Prima Figura* est, quando medium in præmissis semel subjicitur, & semel prædicatur. *Secunda* est, quando medium in utraque præmissa prædicatur, & *Tertia*, quando medium in utraque præmissa subjicitur. Quod faciliter cognoscitur ex Versu sequenti;

Sub, Præ, Prima: Sed altera bis
Præ: Tertia bis Sub.

Præter has tres figuras Galenus cum suis Medicis invenit *quartam figuram*, quæ modò communiter vocatur *figura Galeni*, & tunc contingit, quando medium in Majori prædicatur, & in Minori subjicitur, V. G. *Omnis homo est animal; Omne animal est substantia: ergo omnis homo est substantia*; quæ figura licet falsa & deceptoria non sit, tamen ut essentialiter distincta rejicitur, quia non differt essentialiter à prima figura, in qua quoad essentiam nihil refert, an medius terminus prædicetur vel subjiciatur in Majori, vel Minori; solum enim facit, quòd innaturaliter & indirectè concludat, quia faciliter ad primam figuram reducitur transponendo præmissas. Ita sentiunt cum Aristotele & Scoto omnes Peripatetici.

Modus Syllogismi

In qualibet figura multiplex esse potest 43 secundum Multiplicitatem Variationum Quantitatis & Qualitatis Propositionum, sive postea sint apti ad concludendum, sive inepti & inutiles. Numerantur autem & admittuntur *Novendecim Modi*, tanquam utiles ad rectè inferendum & concludendum, ex quibus *Novem* pro prima figura, *Quatuor* pro secunda, & *Sex* pro tertia figura assignantur. Sunt ex istis aliqui *Directi*, seu directè Concludentes, eò quòd Majus extremum prædicetur de Minori extremo; aliqui verò sunt *Indirecti*, seu indirectè concludentes, eò quòd Minus extremum prædicetur de Majori extremo, intellige semper, *in Conclusionem*. Iterum alii sunt *Perfecti*, & sunt soli quatuor primi primæ figuræ, dicunturque tales, quia ita clarè dispositi sunt, ut statim veritas consequentiæ appareat. Alii sunt *imperfecti*, quia sunt obscurè concludentes, ac reducibiles ad perfectos, ut infra patebit. Porro omnes Modi tam perfecti, quàm imperfecti his Versibus continentur:

Barbara, Celarent, Darii, Ferio, 44
Baralipon,
Celantes, Dabitis, Fapesmo, Frisomorum,
Cesare, Camestres, Festino, Baroco,
Darapti,
Felapton, Disamis, Datisi, Bocardo,
Ferison.

Qualibet ex istis Dictionibus denotat unum modum, ut *Barbara* primum modum primæ figuræ; *Celarent* secundum modum ejusdem figuræ, & sic deinceps. Qui verò ad quamlibet figuram pertineant, quique directè vel indirectè concludant, patebit mox infra ex Exemplis assignandis pro quolibet modo & figura. In omni
Dictione.

Dictione seu Vocabulo illorum Versuum reperiuntur tres syllabæ, quarum prima *Majorem*, secunda *Minorem*, & tertia *Conclusionem* denotat per unam ex istis quatuor Vocalibus A. E. I. O., ex quibus A. significat propositionem Universalem affirmativam, E. universalem negativam, I. particularem affirmativam, & O. particularem negativam, juxta Versus illos jam superius assignatos:

Afferit A, negat E, verum generaliter ambæ.

Afferit I, negat O, sed particulariter ambæ.

Si verò aliqua dictio plures habeat syllabas, V. G. *Baralip-ton*, *Frisesomorum*, non est curanda quarta, & quinta syllaba, quia tantum est addita ad integrandum Versum. Ut autem clarius pateat, & ante oculos ponatur, quomodo in quolibet modo tam directe, quam indirecte concludente in qualibet figura sit syllogizandum, hic proponuntur Exempla omnium Novendecim Modorum trium figurarum.

45 Modi Quatuor Directi Primæ Figuræ,

In qua Medium semel subjicitur, & semel prædicatur juxta illud: *Sub, Præ, Prima.*

I. Modus.

Bar Omne animal est Substantia;
ba Omnis homo est animal;
ra. Ergo omnis homo est Substantia.

II. Modus.

Ce Nullum animal est lapis;
la Omnis homo est animal;
rent. Ergo nullus homo est lapis.

III. Modus.

Da Omnis homo est rationalis;
ri Aliquod animal est homo;
i. Ergo aliquod animal est rationale.

IV. Modus.

Fe Nullus Spiritus est Corpus;
ri Aliqua Substantia est Spiritus;
o. Ergo aliqua Substantia non est Corpus.

46 Modi Quinque Indirecti Primæ Figuræ.

I. Modus.

Ba Omnis Spiritus est Substantia;
ra Omnis Angelus est Spiritus;
lip. Ergo aliqua Substantia est Angelus.

II. Modus.

Ce Nullum animal est lapis;
lan Omnis homo est animal;
tes. Ergo nullus lapis est homo;

III. Modus.

Da Omnis homo est rationalis;
bi Aliquod animal est homo;
tis. Ergo aliquod rationale est animal.

IV. Modus.

Fa Omnis homo est animal;
pes Nullum brutum est homo;
mo. Ergo aliquod animal non est brutum.

V. Modus.

Fri Aliquod animal est homo;
fe Nullus lapis est animal;
som. Ergo aliquis homo non est lapis.

Hic juxta supradicta observandum, in *Baralip-ton* ultimam Syllabam *ton*, & in *Frisesomorum*, duas Syllabas *orum*, ideo esse omittas, quia non attenduntur in ordine ad Syllogismi structuram, quæ tres tantum propositiones requirit formatas juxta tres primas Syllabas; sunt ergo illæ Syllabæ tantum additæ metri, seu Versus complendi gratiâ.

Modi Quatuor Secundæ Figuræ, 47

In qua Medium bis prædicatur juxta illud: *sed altera bis præ.*

I. Modus.

Ce Nullum brutum est rationale;
sa Omnis homo est rationalis;
re. Ergo nullus homo est brutum.

II. Modus.

Ca Omnis homo est Substantia;
mes Nullum accidens est Substantia;
tres. Ergo nullum accidens est homo,

III. Modus.

Fe Nullus homo est brutum;

sti Aliquod animal est brutum :
no. Ergo aliquod animal non est homo.

IV. Modus.

Ba Omnis homo est rationalis ;
ro Aliquod animal non est rationale :
co. Ergo aliquod animal non est homo.

48 Modi Sex Tertiæ Figuræ,

In qua Medium bis subicitur juxta illud :
Tertia bis Sub.

I. Modus.

Da Omne animal est Corpus ;
rap Omne animal est Substantia :
ti. Ergo aliqua Substantia est Corpus.

II. Modus.

Fe Nullum Corpus est Spiritus ;
lap Omne Corpus est Substantia :
ton. Ergo aliqua Substantia non est Spiritus.

III. Modus.

Di Aliquod animal est rationale ;
sa Omne animal est Vivens :
mis. Ergo aliquod Vivens est rationale :

IV. Modus.

Da Omnis lapis est Corpus ;
ti Aliquis lapis est pretiosus :
fi. Ergo aliquod pretiosum est Corpus.

V. Modus.

Bo Aliquod animal non est homo ;
car Omne animal est Vivens :
do. Ergo aliquod Vivens non est homo.

VI. Modus.

Fe Nullum Vitium est amandum ;
ri Aliquod Vitium est delectabile :
son. Ergo aliquod delectabile non est amandum.

49 *Infertur*, Quatuor Modos inventos pro quarta figura Galeni, nimirum *Bamana*, *Camene*, *Dimari*, *Fimeto* non differre à Modis primæ figuræ nisi ex sola transpositione præmissarum merè accidentali ; unde sicut talis transpositio non diversificat essentialiter quartam figuram à prima, ut supradictum, ita neque in eadem

figura variabit essentialiter modos, consequenter assignatus Numerus Modorum erit sufficiens.

Quares III. Quænam sint Principia Regulativa, & Generales Regulæ Syllogismorum ?

Resp. Esse duplicia ; alia enim vocantur *Interna*, quæ sunt Materia & Forma, de quibus jam actum est ; alia sunt Principia *Externa*, suntque Regulæ, juxta quas construendus & regulandus est Syllogismus, & à quibus suam Certitudinem & evidentiam in concludendo sortitur. Hinc communiter *Duo Principia Generalissima* assignantur ; *Primum* est pro quolibet Syllogismo etiam expositorio, & est hoc : *Quæcunque sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se, & Quorum Unum idem est cum tertio, cum quo alterum non est idem, non possunt esse eadem inter se.* In hujus Principii efficacia tota Syllogismi structura fundatur, & quoad primam partem regulat omnes Syllogismos affirmativos, quoad secundam partem verò omnes negativos, uti vides in hoc Syllogismo affirmativo : *Omnis homo est animal ; sed Petrus est homo : ergo Petrus est animal ;* ubi *Petrus* & *animal* sunt & quidem infallibiliter eadem inter se, quia infallibiliter sunt eadem uni tertio, scilicet *homini*. Similiter patet in hoc Syllogismo negativo : *Nullum animal est lapis ; sed Plato est animal : ergo Plato non est lapis,* ubi *Plato* & *lapis* non possunt esse eadem inter se, quia unum scilicet *Plato* est idem cum tertio, videlicet *animali*, cum quo alterum, scilicet *lapis* non est idem.

Secundum Principium est : *Dici de omni, & Dici de nullo.* Hoc principium non est ita universale, sicuti primum, quia non inservit pro Syllogismo Expositorio, cujus scilicet medium est terminus singularis, sed tantum inservit pro illo, cujus medium est terminus communis, qui cum additis signis universalibus *Omnis*, *Nullus* distribui potest pro suis inferioribus. Sensus itaque hujus Principii quoad primam partem, nimirum *Dici de omni* est : *Quidquid universaliter in Syllogismo affirmativo prædicatur de aliquo ejus subiecto, prædicatur de quolibet contento inferiori sub tali subiecto ;* sic quia de animali ut sic prædicatur substantia, ideo etiam substantia prædicatur de homine, & equo, qui continentur sub animali. Sensus verò præfati Principii quoad secundam partem, videlicet *Dici de nullo* est ; *Quidquid universaliter negatur de aliquo subiecto in Syllogismo negativo, negatur etiam de quolibet inferiori contento sub eo ;* sic quia negatur de animali, quod sit lapis, negatur etiam de homine & Leone contentis sub animali, quod sint lapis. Unde etiam patet *Dici de omni* valere pro regulandis Syllogismis affirmativis, *Dici de nullo* pro negativis. Ex his Principiis Regulativis Generalibus deducuntur aliquæ

Regu-

Regulæ Generales Pro omnibus
Figuris.

52 *Prima est: In Syllogismo tres tantum termini esse possunt & debent, sive expressè sive æquivalenter; hinc tam in medio, quam in extremis debent servari eadem terminorum Proprietates, uti sunt suppositio, ampliatio, restrictio &c. Ratio est, quia in Syllogismo omnis terminus bis repeti debet, si autem essent quatuor termini, unus non posset bis repeti, consequenter non fieret debita conjunctio adinvicem in conclusione. Hinc si in Syllogismo aliquis terminus sumatur æquivocè, erit vitiosus talis Syllogismus, quia cum talis terminus significatione sit duplex, in hujusmodi Syllogismo erunt quatuor termini; unde nullus est hic Syllogismus: *Canis est animal latrabile; sed aliquod sydus caeleste est Canis: ergo aliquod sydus caeleste est animal latrabile.* Nam *Canis* in majori sumitur pro *animali*, in minori verò pro *sydere caelesti*.*

Secunda est: Medium Syllogisticum non debet ingredi Conclusionem. Ratio est, quia cum medium bis ponatur in præmissis, & omnis terminus in Syllogismo bis tantum sit repetendus, hinc nequit amplius poni in Conclusionem.

*Tertia est: Medius Terminus in altera præmissarum debet distribui, (excepto Syllogismo expositorio, quia habet medium singulare) hoc est, medium debet accipi pro omni significato, pro quo accipi potest, nimirum tam pro speciebus, quam pro individuis; unde iste Syllogismus non est bonus: Omne animal fuit in Arca Noë; Bucephalus est animal: ergo fuit in Arca Noë; quia animal nec in majori, nec in minori accipitur pro omni individuo animalis. Ratio Regulæ est, quia alias forent quatuor termini in Syllogismo. Adverte autem, quod in propositione affirmativa cum signo universali tantum distribuatur subjectum, quia signum universale affirmativum V. G. *Omnis*, tantum distribuit terminos proximos sibi conjunctos, non remotos; signum verò universale negativum V. G. *Nullus*, distribuit in propositione, cui præponitur, terminos tam proximos, quam remotos, id est, tam subjectum, quam prædicatum, quia quando dico: *Nullus homo est lapis*; idem est ac dicere: *Nec hic, nec iste, nec ille homo &c. est hic, vel ille vel iste lapis &c.**

Quarta est: Ex puris particularibus vi formæ nihil sequitur, excepto Syllogismo expositorio, ut V. G. Aliquod animal est Leo; aliquis equus est animal; ergo aliquis equus est Leo. Ratio est: quia medium non distribuitur, & consequenter forent quatuor termini. Vi tamen materiæ potest quandoque ex puris particularibus verum sequi; V. G. aliquod animal est Substantia; aliquis homo est

animal: ergo aliquis homo est Substantia. In Syllogismo quoque expositorio vi formæ ex puris singularibus optima sequitur Consequentia & Conclusio, quia constat medio singulari, quod semper sumitur secundum se totum, ut patet in sequenti syllogismo expositorio: *Joannes est probus; Joannes est homo: ergo aliquis homo est probus.*

Quinta est: Ex puris negativis vi formæ nihil sequitur, ut in hoc Syllogismo: nullus homo est irrationalis; nullus equus est homo: ergo nullus equus est irrationalis. Ratio hujus Regulæ est, quia ex puris negativis non potest concludi affirmativè, nam medius terminus, qui est tota ratio conjungendi majus & minus extremum, seu affirmativè concludendi, cum neutro extremo est conjunctus; nec potest concludi negativè, quia ad hoc deberet medius terminus esse cum uno extremo conjunctus, & ab altero disjunctus; alias enim neque est ratio conjungendi, neque separandi; sed hoc iterum non fit in syllogismo constante puris negativis. Vi materiæ tamen potest ex puris negativis verum sequi, V. G. *Nullus homo est lapis; nullus equus est homo: ergo nullus equus est lapis.*

Sexta est: Conclusio semper sequitur debiliorem partem. Quare si una præmissa sit negativa, vel particularis, quæ debiliores sunt affirmativis, & universalibus, conclusio etiam debet esse negativa, vel particularis. Ratio est, quia terminus medius est tota ratio, cur prædicatum in Conclusionem conjungatur cum subjecto: ergo si unum extremum non est connexum cum medio, uti fit in præmissa negativa, nec etiam in Conclusionem poterit connecti cum altero extremo: & si unum extremum secundum unam tantum partem est connexum cum medio, uti fit in præmissa particulari affirmativa, nec in conclusione poterit connecti cum altero extremo secundum totum, sed tantum secundum partem, adeoque Conclusio debet esse particularis. Quare sequentes Syllogismi sunt vitiosi: *omnis homo est rationalis; aliquod animal est homo: ergo omne animal est rationale; item nullum animal est planta; omnis homo est animal; ergo omnis homo est planta.*

Septima est: nihil debet distribui in Conclusionem, quod non fuit distributum in præmissis. Ratio est: quia iterum essent quatuor termini in Syllogismo. Unde vitiosus est sequens Syllogismus: *Omnis homo est animal; omnis homo est rationalis: ergo omne animal est rationale; quia animal in Conclusionem distribuitur, seu sumitur universaliter, quod tamen in majore non fuit distributum, seu sumptum universaliter, quia omnis homo non est omne animal.*

Omnes Regulæ præfatæ comprehenduntur Versibus Sequentibus :

Terminus esto triplex, Medium Conclusio Vitet ;

Hoc ex præmissis altera distribuat. Si præmissa fuit simul utraque particularis,

Aut utrinque negans, nulla sequela datur.

Particulare præit, sequitur Conclusio talis,

Si præit ante negans, Clausula talis erit.

Et non distribuat partem Conclusio, quam non

Aut minor, aut major prævia distribuit.

Quæres IV. Quænam sint Regulæ speciales pro quacunque Figura ?

Resp. à Dialecticis communiter assignari sequentes :

Pro Prima Figura.

53 *Regula I. Ex Minore negante nihil sequitur in prima figura ; sic non sequitur ; Omne animale est Vivens ; nulla planta est animal : ergo nulla planta est Vivens.* Ratio Regulæ est, quia sic proceditur à non distributo ad distributum ex parte majoris extremi ; si enim minor sit negans, major erit affirmans, cujus prædicatum est majus extremum ; prædicatum verò propositionis affirmativæ non distribuitur ; atqui illud idem in Conclusionem negante distribuitur, utpote illius prædicatum, ut patet in superiori Syllogismo : ergo.

Regula II. Ex majore particulari nihil concluditur in prima figura ; non enim sequitur : aliquod animal est homo ; omne brutum est animal : ergo aliquod brutum est homo. Ratio Regulæ est, quia in tali syllogismo medium non distribuitur. Utraque Regula intelligenda est de syllogismis directe concludentibus ; nam indirectè concludi potest ex minore negante in *Fapesmo*, & ex majore particulari in *Frisesom*, quia Ratio Regulæ in illis cessat. Comprehenditur utraque Regula hoc Versu :

Sit Minor affirmans, nec Major sit specialis.

Pro Secunda Figura.

54 *Regula I. Ex puris affirmativis nihil sequitur in secunda figura.* Sic non sequitur : omne brutum est animal ; omnis homo est animal : ergo omnis homo est brutum. Ratio Regulæ est, quia in Syllogismo secundæ figuræ constante puris affirmativis medium non distribuitur ; est enim prædicatum utriusque præmissæ affirmativæ.

Regula II. Ex majore particulari nihil sequitur in secunda figura ; uti non sequitur : aliquod animal non est rationale ; omnis homo est rationalis : ergo aliquis homo non est animal. Ratio Regulæ est, quia in tali Syllogismo proceditur à non distributo ad distributum ex parte majoris extremi, quod est subjectum majoris particularis, & prædicatum Conclusionis negantis. Dux istæ Regulæ continentur in hoc Versu :

Una negans præeat, nec Major sit specialis.

Pro Tertia Figura.

Regula I. Ex Minore negante nihil sequitur in tertia figura, ut non sequitur : omnis homo est animal ; nullus homo est brutum : ergo aliquod brutum non est animal. Ratio Regulæ est, quia in tali syllogismo proceditur à non distributo ad distributum ex parte majoris extremi, quod in majori affirmativa est prædicatum, & etiam in Conclusionem negativa.

Regula II. Conclusio debet esse particularis in tertia figura ; hinc non sequitur : omnis homo est rationalis ; omnis homo est animal : Ergo omne animal est rationale. Ratio Regulæ est, quia in tali Syllogismo proceditur à non distributo ad distributum ex parte Minoris extremi, quod in minori affirmativa, cujus est prædicatum, non distribuitur ; in Conclusionem verò universali, cujus est subjectum, distribuitur. Dux istæ Regulæ comprehenduntur hoc Versiculo :

Sit Minor affirmans, Conclusio sit specialis.

QUÆSTIO VI.

De Reductione Ostensiva, per impossibile, & per expositionem Syllogismorum imperfectorum ad Perfectos.

Nota, Aristotelem I. Priorum, cap. I. 56 distinguere penes formam duo Syllogismorum genera, *Perfectos* scilicet, & *Imperfectos*. Per syllogismum autem *Perfectum* intelligitur ille, qui nullo indiget, ut ejus vis ac necessitas in Concludendo appareat, & hujus generis sunt tantum syllogismi facti in Quatuor primis Modis primæ Figuræ, videlicet in *Barbara*, *Celarent*, *Darii*, *Ferio*, in quibus evidentissima est vis Conclusionis. Per Syllogismum verò *imperfectum* intelligitur non ille, cui aliqua propositio V. G. deest, ut contingit in Enthymemate, sed ille, qui indiget aliqua probatione, ut

ut ejus necessitas concludendi evidenter appareat, & hujus generis sunt omnes reliqui Syllogismi, in quinque scilicet reliquis modis primæ figuræ, & quatuor modis secundæ figuræ, & sex Modis tertiæ figuræ. Cum ergo soli Syllogismi Perfecti, nimirum facti in quatuor primis Modis primæ figuræ tam clarè & evidenter concludant, ut non possit dubitari de veritate Consequentia; cæteri verò syllogismi omnes, facti in aliis Modis tum primæ figuræ, tum etiam secundæ & tertiæ figuræ, non ita clarè concludant, hinc excogitata est via, seu Modus illos reducendi ad Syllogismos, aut Modos Syllogismorum clarè & evidenter concludentes, ut istorum inevidentia ostendatur per evidentiam illorum quatuor. Ubi tamen Sciendum, Modum aliquem reduci ad alium, non esse de uno facere alium, sed esse, Consequentiam vel inevidentiam unius ostendere per Consequentiam vel evidentiam alterius. Triplex est autem Modus seu via Syllogismos imperfectos reducendi ad perfectos: primus est per *Reductionem Ostensivam*; secundus per *reductionem ad impossibile*; tertius per *Expositionem*, seu per *reductionem ad Syllogismum expositivum*. De quibus quæritur, quid sint, & quomodo perficiantur?

ASSERTIO I. Reductio Ostensiva est Modus quasi digito demonstrans evidentiam & necessitatem Conclusionis, seu aliquem Syllogismum evidenter regulari per Dici de omni, & dici de nullo. Communis.

57 *Explicatur.* Cum enim Syllogismi imperfecti non immediate & clarè regulentur per Dici de omni, & Dici de nullo, ideo necesse est, hos aliquantulum variari & explicari per alium syllogismum clariorem, quales sunt Syllogismi quatuor primorum Modorum Perfectorum primæ figuræ; non quasi unus deberet mutari in alium, sed ut illius Consequentia & evidentia clariùs appareat, debent propositiones Syllogismi imperfecti aliquantulum mutari, & meliùs disponi, quod fit vel per *Conversionem* unius Propositionis, vel per *transpositionem* Propositionum, vel *utroque modo*, retento tamen eodem medio. Fundatur autem Vis & Bonitas Reductionis ostensivæ in illa Regula Generali: *Quidquid sequitur ex Consequenti bona Consequentia, sequitur etiam ex Antecedenti*; quia ergo bona est consequentia à Conversa ad Convertentem, ideo quidquid sequitur ex Convertente, sequitur etiam ex conversa; sed talis conclusio sequitur ex convertente, nimirum propositione, ut patet in Syllogismo perfecto: ergo etiam eadem Conclusio bene inferebatur ex Conversa propositione, quæ erat præmissa Syllogismi imperfecti. Et ob eandem rationem in Syllogismo perfecto non semper infertur eadem om-

nino Conclusio, quæ fuerat in imperfecto, sed Conversa illius, ut in *Camestres*; nam cum Conversa possit inferre convertentem, sufficienter hoc modo probatur Conclusio syllogismi imperfecti. Ex quo

Infertur, ut Reductio ostensiva fiat sine Errore, notandas esse litteras initiales singulorum Modorum, nimirum B. C. D. F. & qui incipiunt à B. uti est *Baralip-ton* &c. reducendos esse ad *Barbara*, quæ dictio etiam incipit à B. Excipiuntur tamen *Baroco*, & *Bocardo*, qui modi nequeunt reduci ostensivè, quia constant duabus particularibus negativis, quæ converti non possunt, nisi in seipsas per Contrapositionem, & altera universali affirmativa, quæ tantum convertitur per accidens, planè si reducerentur ostensivè, fierent Syllogismi ex puris particularibus, qui eo ipso essent vitiosi; quare tantum per impossibile reducuntur. Qui modi imperfecti verò incipiunt à C. reducuntur ad *Celarent*; qui incipiunt à D. reducuntur ad *Darii*; qui denique incipiunt ab F. reducuntur ad *Ferio*. Insuper advertendæ sunt aliæ quatuor litteræ, quæ in medio vel fine Nominis singulorum modorum imperfectorum, non autem, quæ ad initium reperiuntur, ut sunt S. P. M. C. quarum significatio hæc est: littera S. significat, propositionem indicatam per Vocalem sibi immediate præcedentem, convertendam esse simpliciter. Littera P. significat, propositionem indicatam per Vocalem sibi immediate præcedentem, convertendam esse per accidens. Littera M. in quacunque Syllaba reperiatur, designat, Conversionem non sufficere, sed præmissas transponi debere, faciendo de majori minorem, & de minori majorem. Littera C. demum significat, modos illos, in quibus ipsum reperitur, non posse reduci ostensivè, sed per impossibile tantum, ut sunt *Baroco*, & *Bocardo*. Quod totum exprimitur Versibus sequentibus:

S. vult simpliciter verti, P. verò per acci.

M. vult transponi, C. per impossibile duci.

Res clarior fiet per Exempla. Sit ergo Syllogismus in *Frisesom*, quinto modo indirecto primæ figuræ:

Fri Aliquod animal est homo;

se Nullus lapis est animal:

som. Ergo aliquis homo non est lapis.

Si quis protervè negaret consequentiam hujus syllogismi, statim ejus bonitas ostendi poterit, cum reducendo ad Modum Perfectum *Ferio*, qui modus etiam incipit ab

ab F. sicuti *Frisesom*, majorem convertendo simpliciter propter litteram S. quæ sequitur Vocalem I. similiter etiam minorem convertendo simpliciter propter litteram S. quæ sequitur Vocalem E. & præmissas sic conversas transponendo, seu faciendo ex majori minorem, quod denotat littera M. sequens Vocalem O. atque ita formabis Syllogismum:

- Fe Nullum animal est lapis;
 ri Aliquis homo est animal:
 o. Ergo aliquis homo non est lapis.

Aliud esto Exemplum in *Darapti*, primo modo tertiæ figuræ:

- Da Omne animal est Corpus;
 rap Omne animal est Substantia:
 ti. Ergo aliqua Substantia est Corpus.

Modus hic *Darapti*, quia incipit à littera D. debet reduci ad Modum perfectum *Darii*, & quia in *Darapti*, post Vocalem secundæ Syllabæ, scilicet post A. per quam Vocalem denotatur secunda propositio, sequitur P. ideo illa propositio debet veri per accidens, hoc est, ex universalis fieri particularis, quo facto habebis perfectum Syllogismum in *Darii* hoc modo:

- Da Omne animal est Corpus;
 ri Aliqua Substantia est animal:
 i. Ergo aliqua substantia est Corpus.

Adhuc unum Exemplum sit in *Baralipton*, primo modo imperfecto primæ figuræ:

- Ba Omnis Spiritus est Substantia;
 ra Omnis Angelus est Spiritus:
 lip. Ergo aliqua Substantia est Angelus.

Hic Modus *Baralipton*, quia incipit à littera B. debet reduci ad Modum perfectum *Barbara*, & quia post Vocalem tertiæ Syllabæ in modo *Baralip*, nimirum post I, quæ denotat Conclusionem, sequitur P. ideo Conclusio debet converti per accidens, hoc est, ex particulari debet fieri Universalis, & iterum habebis Syllogismum perfectum in *Barbara* hoc modo:

- Bar Omnis Spiritus est Substantia;
 ba Omnis Angelus est Spiritus:
 ra. Ergo omnis Angelus est substantia.

Nota tamen hic in Modo *Baralipton*, Conclusionem potius reduci in Univer-

salem affirmativam *vi præmissarum*, quam *vi Conversionis per accidens*; quia particularis affirmativa non convertitur per accidens in universalem affirmativam, ut constat ex supradictis de Conversione. Ratio autem est, quia præmissæ in *Barbara* & *Baralipton* sunt eadem: ergo sicuti ex eisdem in *Barbara* infertur legitime Conclusio universalis, ita etiam ex iisdem in *Baralipton* per reductionem potest inferri Conclusio universalis, & fieri Modus perfectus in *Barbara*.

ASSERTIO II. Reductio per, vel ad impossibile est illa, quæ ex Contradictoria Conclusionis imperfectæ ab adversario negatæ, & ex una præmissa ab adversario jam concessa, infertur Contradictoria vel Contraria alterius præmissæ concessæ, ita ut adversarius cogatur duas propositiones Contradictorias vel Contrarias concedere, quæ tamen nequeunt simul esse veræ. Ita Communis.

Explicatur. Quia juxta supradicta, *Baroco*, & *Bocardo* non possunt reduci ostensivè, ideo excogitata est alia via, per quam non tantum hi duo modi, sed etiam alii Modi imperfecti omnes probari & reduci possint. Vocatur autem hæc Via *Reductio ad impossibile*, quia adversarium compellit ad concedendum, duas Propositiones Contradictorias vel Contrarias esse simul veras, quod est impossibile. Fit autem hæc reductio ita: si aliquis protervè neget Consequentiam cujusdam Syllogismi formati in uno modorum imperfectorum, sub prætextu, quod non sit in forma, tunc attendatur ad Conclusionem negatam, & accipiatur ejus Contradictoria, atque ponatur pro una ex præmissis cum altera præmissa illius Syllogismi, cujus negata est Conclusio, deinde pro Conclusionem inferatur propositio Contradictoria vel Contraria alterius præmissæ prius jam concessæ, & sic necessitabitur quis ad concedendas duas Propositiones Contradictorias vel Contrarias. Antequam autem ostendatur Via & Praxis reducendi Modos imperfectos per impossibile, prius

Sciendum est, ad quem Modum perfectum singuli Syllogismi Modorum imperfectorum sint reducendi; pro quo observandum, hic non habendam esse rationem litteræ initialis Modorum perfectorum & imperfectorum, (ut fieri debet in reductione ostensiva) præter *Baroco*, & *Bocardo*, qui ad Modum perfectum *Barbara* reducuntur, sed observandas esse quatuor Dictiones à Dialecticis inventas, videlicet:

Nesciebatis, Odiebam, Letare, Romanis.

In quibus Dictionibus deprehenduntur Quindecim Vocales Correspondentes quindecim Modis imperfectis, & quidem Quin-

Quinque Modis imperfectis primæ figuræ correspondent Primæ Dictionis, videlicet *Nesciebatis*, Quinque Vocales; Secundæ Dictionis nimirum *Odiebam*, quatuor Vocales correspondent Quatuor Modis secundæ figuræ; & reliquarum duarum dictionum, scilicet *Letare Romanis* Sex Vocales correspondent Sex Modis tertiæ figuræ. Quia ergo Prima Vocalis in Dictione *Nesciebatis* est E, ideo denotat primum Modum imperfectum primæ figuræ, scilicet *Baralip*, esse reducendum ad *Celarent*, quæ dictio definit in E. Secunda Vocalis in dictione *Nesciebatis* est I. & ideo significat, secundum Modum imperfectum primæ figuræ, scilicet *Celantes*, esse reducendum ad *Darii*, quæ dictio definit in I. & sic de reliquis discurrendum. Ex quibus

Infertur, Primum Modum imperfectum primæ figuræ, nimirum *Baralip*, esse reducendum ad Modum perfectum *Celarent*; modum *Celantes* ad *Darii*; *Dabit* ad *Celarent*; *Fapesmo* ad *Barbara*. *Frisefom* ad *Darii*; *Cesare* ad *Ferio*; *Camestres* ad *Darii*; *Festino* ad *Celarent*; *Baroco* ad *Barbara*; *Darapti* ad *Celarent*; *Felapton* ad *Barbara*; *Disamis* ad *Celarent*; *Datifi* ad *Ferio*; *Bocardo* ad *Barbara*; *Ferison* ad *Darii*. Jam sequuntur Regulæ pro Reductione ad impossibile rectè faciendæ observandæ, & quidem pro qualibet figura Versibus comprehensæ.

Pro Prima Figura.

Major fit Minor, fit contradictoria Major;

Excipe Celantes, in quo Minor ante locanda est.

62 Intelligentia hujus Regulæ est, quod in prima figura, si negatur conclusio alicujus Syllogismi imperfecti, Contradictoria negatæ Conclusionis debeat assumi pro majori, & Major prius concessa pro Minori, ex quibus sequetur in aliquo ex modis directis primæ figuræ Contradictoria minoris concessæ, vel Contraria, & sic protervè negans Conclusionem alicujus Syllogismi imperfecti tenebitur concedere duas propositiones Contradictorias aut Contrarias, quæ tamen simul veræ esse non possunt. Exempli gratiâ, si quis protervè negaret Conclusionem hujus Syllogismi in *Baralip*;

Ba Omne animal est Vivens;
ra Omnis homo est animal:
lip. Ergo aliquod Vivens est homo.

Assumatur pro majori Contradictoria Conclusionis negatæ, nempe: *nullum Vivens est homo*, & pro minori ponatur Major

prædicti Syllogismi, scilicet: *Omne animal est Vivens*, & cum modus imperfectus *Baralip* juxta supradicta debeat reduci ad modum perfectum *Celarent*, hinc ex prædictis duabus præmissis statim sequitur in *Celarent* Conclusio: *Ergo nullum animal est homo*, quæ legitimè convertitur simpliciter in hanc: *Ergo nullus homo est animal*, quæ est Contraria propositio Minoris primi Syllogismi, quæ erat: *omnis homo est animal*, uti videre est in hoc Syllogismo per impossibile reducto ad Modum Perfectum:

Ce Nullum Vivens est homo;
la Omne animal est Vivens:
rent. Ergo nullus homo est animal.

Aliud Exemplum sit in Modo imperfecto *Frisefom*:

Fri Aliquod animal est Vivens;
se Nulla planta est animal:
som. Ergo aliquod Vivens non est planta.

Si quis hujus Syllogismi Conclusionem neget, assumatur pro Majori Contradictoria Conclusionis negatæ, nimirum: *omne Vivens est planta*, siquidem qui negat aliquam propositionem, debet concedere ejus Contradictoriam esse veram, cum duæ Contradictoriæ nequeant juxta supradicta esse simul falsæ; deinde pro minori ponatur major Syllogismi præmissi: *aliquod animal est Vivens*, & cum hic modus *Frisefom* juxta dicta superius debeat reduci ad *Darii*, lequitur ex illis duabus præmissis in *Darii*, hæc Conclusio: *ergo aliquod animal est planta*, quæ contradictoriè opponitur huic propositioni: *nullum animal est planta*, quæ licet non sit minor antea Concessa, est tamentalis, in quam legitimè potest illa minor converti simpliciter, & consequenter, qui concessit illam minorem, nempe: *nulla planta est animal*, debet etiam concedere hanc esse veram, nimirum: *nullum animal est planta*; ex ultimo autem Syllogismo cogitur concedere, Contradictoriam hujus nimirum: *ergo aliquod animal est planta*, esse veram: ergo cogitur concedere, Contradictoria simul esse vera.

Excipitur ab hac Regula *Celantes*, cuius minor ponenda est pro majori, & Contradictoria Conclusionis negatæ pro minori, ex quibus deinde in *Darii* sequitur Contradictoria Propositionis, in quam converti potest major, ut si quis neget Conclusionem hujus Syllogismi in *Celantes* formati:

Ce Nullum animal est insensitivum;
 lan Omnis homo est animal:
 res. Ergo nullum insensitivum est
 homo.

Assumatur Minor pro Majori dicendo: *omnis homo est animal*, & Contradictoria Conclusionis negatæ ponatur pro Minore, dicendo: *aliquod insensitivum est homo*; ex quibus deinde sequitur in *Darii* hæc Conclusio: *ergo aliquod insensitivum est animal*; quæ Conclusio opponitur contradictoriè huic propositioni: *nullum insensitivum est animal*; in quam converti potest simpliciter major Syllogismi primi, nempe: *nullum animal est insensitivum*.

Pro Secunda Figura.

Servat Majorem, variatque Secunda Minorem.

63 Id est, in Modis Secundæ figuræ, si negetur Conclusio, assumitur eadem ipsa major pro prima propositione alterius Syllogismi, & Contradictoria Conclusionis negatæ assumitur pro secunda propositione, seu minori, ex quibus deinde sequitur in aliquo modorum directorum primæ figuræ, ad quem nimirum modus indirectus juxta supradicta reducendus est, Conclusio Contradictoria, vel Contraria minoris antea concessæ, ut patet in hoc Exemplo, seu Syllogismo in *Cesare*:

Ce Nullus homo est animal;
 fa Omnis Leo est animal:
 re. Ergo nullus Leo est homo.

Quando scilicet sic vertitur:

Fe Nullus homo est animal;
 ri Aliquis Leo est homo:
 o. Ergo aliquis Leo non est animal.

Ubi, ut vides, Conclusio modò hic illata est Contradictoria Minoris primi Syllogismi.

Pro Tertia Figura.

Tertia Majorem variat, servatque Minorem.

64 Id est, in Modis tertiæ figuræ pro Majori sumatur Contradictoria Conclusionis negatæ, & subsumatur illa ipsa minor, quæ fuit antea, & ex illis sequetur Conclusio Contradictoria vel Contraria majoris concessæ, ut si quis neget Conclusionem hujus Syllogismi tertiæ figuræ in *Felapton*:

Fe Nullum animal est lapis;
 lap Omne animal est Substantia:
 con. Ergo aliqua Substantia non est lapis.

Sumatur pro majori Contradictoria Conclusionis negatæ, nimirum: *omnis substantia est lapis*; postea ponatur illa ipsa minor, quæ fuerat antea, videlicet: *omne animal est substantia*, ex quibus præmissis deinde in *Barbara* (ad quem *Felapton* juxta supradicta reduci debet) sequitur hæc Conclusio: *ergo omne animal est lapis*, quæ est Contraria propositio majori antea concessæ, videlicet: *nullum animal est lapis*.

ASSERTIO III. Reductio per expositionem est, cum medio singulari substituto in locum medii communis infertur eadem Conclusio, quæ inferretur in Syllogismo de medio communi. Est Communis.

Explicatur. Aristoteles 1. Priorum, 65 cap. 6. docet modum probandi Syllogismos imperfectos, per expositionem, seu per reductionem ad Syllogismum expository, qui tantum interservit pro modis tertiæ figuræ, & sic practicatur, videlicet sub medio communi sumitur terminus singularis (qui est medium in Syllogismo expository, ut postea dicemus) cui utrumque extremum tribuitur, indeque elicitur eadem Conclusio, quæ erat in Syllogismo ex medio communi, ut V. G. quando fit talis Syllogismus in *Darapti*:

Da Omnis homo est animal;
 ra Omnis homo est rationalis;
 pri. Ergo aliquod rationale est animal.

Si quis hanc Consequentiam neget, probari potest sumendo aliquod singulare sub homine hoc modo: *si omnis homo est animal, Petrus est animal, si omnis homo est rationalis, Petrus est rationalis*; jam sic arguitur: *Petrus est animal; Petrus est rationalis: ergo aliquod rationale est animal*. Et quia quidquid sequitur ex Consequente, etiam sequitur ex Antecedente, cum Conclusio benè sequatur ex præmissis singularibus, quæ inferebantur ex universalibus, sequitur, eandem Conclusionem benè fuisse illatam ex præmissis universalibus, & hac de Causa hic modus probandi Syllogismos vocatur per *expositionem*, quia ostenditur valere consequentia quodammodo ad sensum, nam sub medio communi sumitur singulare sensibile; *deservit autem hic modus determinatè pro tertia figura*; quia cum hæc habeat omnes Conclusiones particulares, & propositio particularis benè inferatur ex singulari, V. G. *Petrus currit: ergo aliquis*

quis homo currit, satis congruenter per Syllogismum expositivum probatur. Ita Tartaretus, Maftrius, & alii.

QUÆSTIO VII.

De Syllogismo Demonstrativo.

- 66 *Nota I.* Syllogismus posse dividi tam secundum Materiam, circa quam versatur, quam secundum Materiam, ex qua componitur. Ratione Materie circa quam dividitur Syllogismus in Demonstrativum seu Necessarium, in Topicum, seu Probabilem, & in Sophisticum, seu deceptorium. Ratione materie ex qua, dividitur Syllogismus in simplicem seu Cathegoricum, & in Compositum, seu hypotheticum; primus est, qui constat ex propositionibus Cathegoricis, de quo hactenus potissimum egimus. Secundus est, qui ex propositionibus hypotheticis, vel saltem una tali constat.
- 67 *Nota II.* Syllogismus Cathegoricum rursus subdividi in communem, & in singularem, seu expositivum. Communis est, qui habet medium commune, & extrema Communia, seu universalia, qui tamen adhuc Communis dici potest, quamvis extrema, vel unum extremum esset singulare, modò Medium seu terminus Medius sit Communis. De hoc egimus in præcedentibus, & tradidimus Modos & Regulas. Singularis seu expositivus est, cujus Medium est terminus singularis, licet extrema possint esse Communia, vel singularia; ut: *Joannes est probus, Joannes est homo: ergo aliquis homo est probus.* dicitur hic Syllogismus expositivus, quia est ita clarus & evidens, ut nobis rem quasi ante oculos ponat. Sicuti autem in Syllogismo Comuni Medium debet perfectè distribui, ita econtra in hoc Syllogismo expositivo debet medium perfectè singularizari, & esse omnino incommunicabile. Alias Syllogismus erit vitiosus, ut patet in isto in Divinis: *Hac Essentia Divina est Pater; Hac Essentia Divina est filius: ergo filius est Pater.* Quia Essentia Divina non est perfectè singularizata, seu omnino incommunicabilis, nam æquivaleret termino communi, siquidem reverà pluribus Personis realiter inter se distinctis est communicabilis, imò actualiter communicata. Ut autem valeret prædictus Syllogismus, deberet sic formari: *Quidquid est hac Essentia Divina, est Pater; Quidquid est hac Essentia Divina, est filius: ergo filius est Pater;* ubi Consequentia vi formæ est bona, sed præmissæ sunt falsæ, adeoque etiam Conclusio est falsa. Potest tandem Syllogismus expositivus fieri in omni figura, ut in prima figura: *Hic homo est Rex; Petrus est hic homo: ergo Petrus est Rex.*

In secunda figura: *Petrus est hic homo; Paulus non est hic homo; ergo Paulus non est Petrus.* In tertia tamen figura Syllogismus expositivus fit congruentius, quia Medium bis subjicitur, ut: *Petrus est albus; Petrus est hic homo: ergo hic homo est albus.* Si tamen fiat in tertia figura, cavendum est, ne major vel minor sit negativa, juxta Regulam specialem tertiæ figuræ; quia non valet iste Syllogismus: *Petrus est homo; Petrus non est Paulus; ergo Paulus non est homo.*

Nota III. Syllogismus Cathegoricum 68 rursus dividi in Absolutum, qui nimirum constat propositionibus absolutis, V. G. *Omnis homo est animal; sed omne risibile est homo: ergo omne risibile est animal;* & in Modalem, qui constat utraque, vel saltem una præmissa modali, potestque fieri in omni figura, secundum omnes quatuor modos, videlicet de Necessesse, Contingenti, Possibili & Impossibili; in quo tamen advertendum, modum non numerari inter terminos; unde in Syllogismo Modali tres tantum termini ponuntur V. G. *Necessesse est, omnem hominem esse animal; necessesse est, omne rationale esse hominem: ergo necessesse est, omne rationale esse animal.* Ubi termini sunt homo, rationale, & animal. Regulæ pro hoc Syllogismo sunt tres; Prima est, quod si ambæ præmissæ sint Modales, etiam Conclusio debeat esse Modalis; si verò una tantum sit Modalis, non sequitur necessariò Conclusio Modalis. Secunda est, si utraque præmissa fuerit de necessesse in quacunque figura, Conclusio sequitur de necessesse, juxta Principium Generale: *Dici de omni.* Tertia est, quod ex utraque de contingenti in secunda figura non bene concludatur, ut V. G. *Contingit nullum risibile ambulare; contingit omnem hominem ambulare: ergo contingit nullum hominem esse risibilem.* Ad Syllogismum Cathegoricum etiam reducitur Syllogismus ex obliquis, cujus præmissæ ambæ vel una sola constat ex terminis obliquis, ut: *omnis potestas est à Deo; sed Regnum est potestas: ergo regnum est à Deo.* Cum autem nullus terminus syncategorematicus, uti sunt Casus obliqui, possit subjici vel prædicari, hinc omnis Propositio ex obliquis constans, ad propositionem ex rectis constantem reduci debet, & tunc clarè patebit, an Syllogismus talibus propositionibus constans rectè concludat; sic ista V. G. *hic liber est Petri,* reducitur ad hanc: *hic liber est res possessa à Petro;* & iste Syllogismus: *omnis potestas est à Deo; sed Regnum est potestas: ergo est à Deo,* ad hunc reducitur: *omnis potestas est donum à Deo concessum; sed regnum est Potestas: ergo est donum à Deo concessum.*

Nota IV. Syllogismus Hypotheticum 69 etiam ulterius dividi in tres species, videlicet

licet *Conditionalem*, *Disjunctivum*, & *Copulativum*; *Conditionalis* est, qui constat Propositionibus Conditionalibus per particulam *Si* connexis, & si utraque præmissa sit talis, dicitur ex toto *Conditionalis*, si autem una tantum, dicitur ex parte *Conditionalis*, potestque variè formari vel affirmativè, vel negativè. Exemplum Primi, scilicet ex toto *Conditionalis* est: *si Petrus est virtute præditus, est laude dignus; atqui si est justus, est virtute præditus: ergo si est justus, est laude dignus*. Exemplum secundi, scilicet ex parte *Conditionalis*, est: *si Petrus est homo, est animal; atqui est homo: ergo est animal*. *Disjunctivus* est, qui constat ex propositionibus disjunctivis; hujus duo sunt modi; primus est à sufficienti partium enumeratione cum destructione unius, vel plurium partium, ut tandem aliqua pars remanens affirmetur, V. G. *Vel es Calidus, vel frigidus, vel tepidus; non primum, nec secundum: ergo tertium*. *Alter Modus* est, quando Syllogismus formatur ex propositionibus oppositis, quæ non sunt natæ de eodem verificari, V. G. *Numerus vel est par, vel impar; non impar: ergo par*. Faciliter tamen tales Syllogismi reducuntur ad Cathegoricos, quos semper implicitè includunt, atque huc spectat *Dilemma*. Ubi tamen advertendum, particulam *vel* debere sumi *disjunctivè*, non *disjunctim*; tunc autem sumitur *disjunctivè*, quando propositiones ipsæ disjunguntur V. G. *Vel Petrus currit, vel Paulus currit, vel Joannes currit &c.* tunc autem sumitur *disjunctim*, quando termini tantum ab invicem disjunguntur, V. G. *hic vel iste, vel ille equus est necessarius &c.* nam malè diceretur: *hic vel iste, vel ille equus est necessarius; atqui Bucephalus est hic, vel iste vel ille equus &c.* Ergo Bucephalus est necessarius; quia *hic vel iste, vel ille* æquivalet *aliquis*, & sic utraque præmissa esset particularis; ex puris particularibus autem nihil sequitur juxta supradicta. Syllogismus tandem *Copulativus* est, qui constat ex propositionibus Copulativis, ut: *omnis homo currit, & omnis equus currit; sed Socrates est homo, & Bucephalus est equus: ergo Socrates & Bucephalus currunt*; qui Syllogismus continet duos Syllogismos Cathegoricos in *Darii*. Ad hunc Syllogismum Copulativum spectant generatim omnes, qui fiunt ex propositionibus complexis, uti sunt argumentationes à pari, V. G. *sicut se habent duo ad quatuor, ita se habent quinque ad Decem; sed duo ad quatuor habent se ut pars dimidia: ergo etiam quinque ad decem se habebunt ut pars dimidia*. Universim verò Syllogismi Hypothetici sive ex parte, sive ex toto non concludunt immediatè ratione debitæ dispositionis, aliarumque Regularum Syllogisticarum, sed solum me-

diatè, in quantum unum vel alterum Syllogismum Cathegoricum includunt, & ad eos reducuntur, hincque patet, Regularum Syllogisticarum suprà traditas non esse pro hypotheticis, sed Cathegoricis immediatè; pro illis verò, in quantum possunt fieri Cathegorici, vel tales includunt.

Nota V. Divisionem Syllogismi in 70 *Cathegoricum & Hypotheticum*, sicut etiam in *Affirmativum & Negativum* esse essentialem, & generis in species, quia ipsæ propositiones specie differunt, ut superius dictum est: ergo etiam ipsi Syllogismi, quia constant materiâ specie distinctâ. Aliud est de Divisione in *Communem & Expositorium*, in *Absolutum & Modalem*, in *Rectum & Obliquum*, quæ tantum est accidentalis, quia ipsæ propositiones seu Materiæ, ex quibus constant, accidentaliter tantum sunt diversæ, ut patet ex dictis superius; propositiones enim communes & particulares differunt circa extensionem, vel restrictionem subjecti, quæ est accidentalis, utpote jam supponens extremorum Conjunctionem, quæ est essentialis. Similiter propositio modalis tantum accidentaliter differt ab absoluta, nempe penes modum, idem est de propositione constante ex terminis rectis & obliquis, quia essentialiter est idem sensus utriusque. His notatis queritur, Quid sit Syllogismus Demonstrativus, & quotuplex?

ASSERTIO. Syllogismus Demonstrativus seu Demonstratio est Syllogismus faciens scire, seu Causans Scientiam, estque duplex, nimirum Demonstratio propter quid, & demonstratio quia. Ita Aristoteles, & Communis Philosophorum.

Explicatur Assertio quoad I. partem. 71 Dicitur 1. *Syllogismus*, in qua particula Demonstratio convenit cum Syllogismo Topico, & Sophistico. Dicitur 2. *faciens scire, seu Causans Scientiam*, quia proprius finis demonstrationis est Causare Scientiam, unde per has particulas demonstratio differt à Syllogismo Topico & Sophistico, quia Topicus opinionem, sophisticus errorem causat in intellectu. *Scientia* autem hic sumitur pro Cognitione certa & evidenti, sive sit per causam, sive aliunde, ut in hac definitione comprehendatur Demonstratio à Priori & à Posteriori, quarum prima est cognitio evidens habita per causam; secunda est cognitio certa & evidens habita per effectum, ut statim dicetur.

Explicatur Assertio quoad II. partem: 72 Demonstratio propter quid seu *Potissima* est, cum aliquid demonstratur per suam causam, & ideo etiam vocatur à Priori, ut cum Passio demonstratur per essentiam, V. G. *Omne animal rationale est risibile; atqui omnis homo est animal rationale: ergo omnis homo est risibilis*. Demonstratio quia, seu à Posteriori est, cum per Effe-

Effectum, vel Passionem demonstratur causa, vel essentia rei; sic per Creaturas demonstratur existentia DEI, & per risibilitatem hominis rationalitas ejus. Ex his

Infertur, Demonstrationem Propter quid, & Demonstrationem quia adæquatè dividere demonstrationem ut sic; quia omnis demonstratio vel est per Causam aut quasi Causam, vel per effectum, aut quasi effectum; & consequenter esse essentialiter diversas, cum procedant ex principiis essentialiter diverlis; siquidem Prima habetur per causam, secunda per effectum; hæc autem essentialiter differunt.

QUÆSTIO VIII.

De Syllogismo Topico seu Probabili.

73 *Nota*, Syllogismum Topicum sic dici à græco Nomine *Topos*, quod latine idem significat ac *Locus*; ejus enim conclusio probatur per certos locos, seu media; dicitur etiam *Dialecticus*, eò quod sit frequentissimus in Dialectica, quæ plures habet argumentationes probabiles, quam demonstrativas. Vocatur etiam *Probabilis*, quia propter Medium tantum probabile conclusionem etiam habet tantum probabilem. Quæritur igitur, Quid sit Syllogismus Topicus? item Quid sit Locus Topicus, & Quotuplex?

74 *ASSERTIO*. Syllogismus Topicus est Syllogismus, qui ex præmissis probabilibus, vel una saltem tali infert Conclusionem etiam probabilem. Ita Aristoteles & Communis Dialecticorum.

Explicatur. Dicitur 1. *Syllogismus*, quæ particula habet rationem generis, in quo convenit cum Syllogismo Analitico, seu Demonstrativo, & Sophistico. Dicitur 2. *Ex præmissis probabilibus*, ad distinctionem à Syllogismo demonstrativo, qui constat præmissis certis & evidentibus, & à Sophistico, qui constat ex præmissis falsis. Dicitur 3. *Vel una saltem tali*, quia esto una præmissa sit certa & evidens, dummodò altera sit probabilis, adhuc tantum probabilis sequetur Conclusio, quia hæc sequitur partem seu præmissam debiliorem, qualis est probabilis. *Probabilia* autem juxta Philosophum 1. Top. cap. 1. sunt, quæ videntur vera omnibus, vel plerisque vel sapientibus, atque his vel omnibus, vel plerisque, vel maxime Notis & claris. Dicitur 4. *Infert Conclusionem probabilem*, quia non apparet certa & evidens Connexio prædicati cum subjecto, quamvis in se esse possit; hinc Syllogismus Topicus non parit Cognitionem certam & evidentem seu Scien-

tiam, sed solummodò *Opinionem*, quæ est *adhæsiō intellectus alicui propositioni cum formidine de opposito*. Talis yllogismus Topicus est iste: *omnis Mater diligit suum filium; sed Apollonia est Mater: ergo diligit suum filium*. Hujus Syllogismi Materiam, ait Aristoteles cit. *Esse Problema Dialecticum, & Propositionem Dialecticam*. *Problema Dialecticum* autem est Quæstio de utraque parte Contradictionis vel Contrarietatis, quæ utraque probabiliter defendi potest, V. G. *An Scientia & opinio possit simul stare in eodem intellectu, an non? An Logica sit practica, vel speculativa? Proposition Dialectica* verò est interrogatio de una tantum parte quæstionis, V. G. *An Materia prima habeat propriam existentiam?*

Quæres I. Quid sit, & quomodo inveniendus Medius Terminus Syllogismi Topici, seu quid sit *Pons Asinorum*? 75

Resp. Medium Terminum esse illud prædicatum, vel fundamentum, vel Argumentum, quod assumitur ad probandum id, quod alteri persuasum volumus, & ex quo Conclusionem probabilem deducere possumus. Modus autem inveniendi tale medium est facultas, per quam posita quacunque Propositione inveniatur aliquis Terminus, qui sit medium ad illam Concludendam in certa figura & Modo. Hæc facultas inveniendi *Medium* dicitur à Philosophis *Pons Asinorum*, quia sicuti Pons utramque partem ripæ connectit, ita Medium est Ratio connectendi extrema. Dicitur autem *Asinorum*, quia in inventionem Medii discernuntur Ingeniosi Philosophi à rudibus. Quare pro inventionem Termini Medii quædam assignantur à Doctoribus *Loca Topica* nuncupata, ex quibus tanquam ex Promptuariis Media extrahi possunt ad probandam Conclusionem. Definitor autem *Locus Topicus*, quod sit *sedes Argumenti*, quæstioni probandæ convenientis, estque Triplex, scilicet *Intrinsicus, Extrinsicus, & Medius*. *Intrinsicus* est, quando medium sumitur ab his, quæ ad rei essentiam pertinent. *Locus Medius* est, quando Medium sumitur ab his, quæ essentiam rei comitantur. *Locus extrinsicus* est, quando Medium desumitur ab his, quæ non ingrediuntur essentiam rei, nec eam comitantur, sed sunt extra substantiam rei, seu sunt à quidditate rei realiter distincta.

Quæres II. Quinam sint Loci Topici magis Præcipui?

Resp. Loci Topici Præcipui referuntur à Dialecticis sequentes:

I. Locus est *A Definitione ad Definitum*, 76 ex quo Loco intrinseco desumuntur Variæ *Maxime*, seu *Propositiones per se Nota*, seu *Axiomata*, ad probandam aliquam Conclusionem; V. G. *Quidquid convenit definitioni, convenit etiam definito*, &

& econtra : *Quidquid disconvenit definitioni, disconvenit etiam definito; item à quocunque removetur definitio, removetur etiam definitum, ac demum: Quidquid removetur à definitione, removetur etiam à Definito.* Hic Locus deservit ad Syllogismum non tantum Topicum, seu probabilem, sed etiam demonstrativum, nimirum tunc, quando definitio est certa & evidens; tunc autem ad Syllogismum Topicum, seu probabilem deservit, quando non certò, sed tantum probabiliter constat esse definitionem rei. Quod etiam de cæteris Locis Topicis cum proportionem est intelligendum. Ad hunc Locum etiam reducitur *Locus à descriptione*, quando nimirum nequit haberi propria rei definitio.

II. *Locus est à genere ad speciem*, ubi à toto universali ad partem subjectivam negativè formatur ista Maxima: *A quo removetur totum universale, seu genus, removetur etiam pars subjectiva seu species; ut: lapis non est animal: ergo neque est homo.* Huic econtrario arguitur affirmativè à parte subjectiva ad totum, seu à specie ad genus; ut: *homo currit: ergo animal currit.*

III. *A Partibus ad Totum*, ut ubicunque est collectio partium, ibi est totum. Maximæ hujus Loci sunt: *Positis omnibus partibus ponitur totum, &: sublata quacunque parte tollitur totum; sic posito corpore & anima ponitur homo, & sublata anima vel corpore tollitur homo.*

IV. *A Causa formali*, Maximæ sunt istæ: *Posita causa formali in subjecto ponitur effectus formalis, ut: albedo est in pariete: ergo paries est albus. Et: ablata Causa formali tollitur effectus; ut: albedo non est in pariete: ergo non est albus.*

V. *A Causa Materiali* desumuntur istæ Maximæ: *Posita Causa materiali potest fieri effectus; ut: ferrum est: ergo potest fieri ex eo gladius. Et: remota Causa materiali removetur effectus; ut: ablati lapidibus, lignis &c. non amplius est domus.*

VI. *A Causa Efficiente* hæ sunt Maximæ: *Posita Causa necessaria, naturali & totali ponitur effectus, ut posita potentia Visiva non impedita, & objecto debite applicato necessario sequitur Visio. Et: nunquam posita Causa nequit esse effectus, ut: nunquam fuit calefaciens: ergo nec calidum.*

VII. *A Causa finali* desumuntur hæ Maximæ: *ob finem bonum & honestum licitum est operari. Et: ad finem bonum consequendum applicanda sunt Media bona, ut ad beatitudinem consequendam facienda sunt opera bona.*

VIII. *A Generatione ad Genitum* Maximæ sunt: *cujus generatio est bona, ipsum genitum est bonum; ut generatio hominis est bona: ergo & homo generatus. Et: cujus generatio est mala, ipsum quoque malum est, ut patet in generatione morbi.*

IX. *A Corruptione ad Corruptum*: Maximæ sunt: *cujus Corruptio bona est, ipsum malum est, ut Corruptio habitus vitiosi est bona: ergo ipse habitus est malus. Et: cujus Corruptio est mala, ipsum Corruptum bonum est, ut Corruptio habitus Virtuosi est mala: ergo ipse habitus bonus est.*

X. *Ab usu*. *Cujus usus bonus est, ipsum quoque bonum est, & cujus usus malus est, ipsum quoque malum est; ut usus veneni est malus: ergo ipsum malum; econtra usus moderatus vini bonus est: ergo & ipsum bonum.*

XI. *A simili, & Dissimili* Maxima est: *similium est similis ratio, dissimilium dissimilis. Ut: rex expugnavit unam civitatem decem milibus: ergo & alteram consimilem; & qui bene vivit, acquirit beatitudinem: ergo qui male vivit, non acquirit.*

XII. *A Circumstantiis*, quæ scilicet rem circumstant, licet non necessario, quarum aliæ sunt *precedentes*, ut V. G. Natalicia, Nobilitas Majorum, educatio &c. Aliæ *Concomitantes*, ut Locus, tempus, occasio, Socii &c. Aliæ sunt *subsequentes*, ut V. G. divitiæ, infamia &c. Pro omnibus hæc est maxima: *Quales sunt Circumstantia, talem verisimile est esse rem, quam circumstant.*

XIII. *Ab oppositis*, quæ sibi invicem opponuntur, vel *Relativè*, ut Pater & filius; vel *Contrariè*, ut virtus & vitium; vel *privativè*, ut cæcitas & visus, vel *Contradictoriè*, ut album & non album. Maxima pro his est: *De quocunque affirmatur alterum oppositorum, de illo negatur alterum.*

XIV. *A Majori ad Minus, & à Minori ad Majus* Maximæ sunt istæ: si id, quod verisimilius videtur, verum non est, multò minus, quod est verisimile; &: si quod minus verisimile est, verum est, multò magis, quod verisimilius videtur. Ut: *Puer potest portare decem lapides: ergo multò magis vir robustus. Item: Philosophi non sciunt omnia: ergo multò minus Rustici.*

XV. *Ab Authoritate*, Maxima est: *Cuiuslibet in sua arte perito credendum est. Ab Authoritate Divina firmissimè arguitur, quia Deus nec falli, nec fallere potest. Ab Authoritate humana non valet argumentari, si sit negativa; ut: Aristoteles non docuit expressè, animam rationalem esse immortalem: ergo non est immortalis. Valet tamen ab Authoritate negativa, quando expressè ab aliquo sapiente negatur aliquid, ut: Aristoteles negavit infinitum: ergo non datur. Ab Authoritate similiter affirmativa valet semper saltem probabiliter; ut: Astrologi dicunt, Calos esse mobiles: ergo sunt mobiles. Et hæc de Locis Topicis satis; Plura Magister usus per frequentiores argumentationes docebit.*

QUÆSTIO IX.

De Syllogismo Sophistico, & ejus fallaciis.

Nota, hunc Syllogismum non doceri eo fine, ut practicetur, sed ideo, ut fallaciæ, quæ sæpius inter disputandum Syllogismis inferuntur, agnoscantur, & evitentur. Quæritur itaque, Quid sit Syllogismus Sophisticus, & Quæ ejus fallaciæ?

ASSERTIO. Syllogismus Sophisticus est Syllogismus deceptorius ex apparentibus, quæ tamen vera non sunt, concludens errorem. Communissima.

77 *Explicatur.* Dicitur 1. *Syllogismus*, locò generis, in qua particula videtur convenire cum Syllogismo demonstrativo, & Topico, licet à parte rei verus Syllogismus non sit, & univocè rationem veri Syllogismi non participet, quia Regulas veri Syllogismi non observat. Dicitur 2. *Ex apparentibus, quæ tamen vera non sunt*; si enim præmissæ sint apertè fallæ, tunc nullum possent decipere, & consequenter esset Syllogismus falsus, non tamen Sophisticus; apparere ergo debent præmissæ, quasi essent veræ, esto à parte rei tales non sint. Dicitur 3. *Concludens errorem*, nam sicut demonstratio Scientiam, & Topicus seu probabilis opinionem, sic Sophisticus concludit & parit errorem, tanquam proprium suum finem; id enim intendunt Sophistæ, ut alios decipiant. Ne autem nobis hoc ipsum contingat juxta tritum illud Adagium: *Malum, quod ignoratur, vitari non potest*, species Sophismatum & fallacias breviter detegemus.

Triplex Porro Syllogismus Sophisticus potest à vero declinare, vel quia peccat in forma, quia scilicet non fit in debita figura & modo secundum Regulas Dialecticas; vel quia peccat in Materia, V. G. si terminos æquivocos contineat, quæ deviatio implicite arguit primam; vel denique quia peccat in utroque. De defectibus circa formam satis dictum est superius, ubi regulas veri Syllogismi assignavimus; restat, ut defectus circa Materiam aperiamus, quæ communiter dicuntur *Fallaciæ*, suntque Duplices, nimirum aliquæ in *Dictione*, & aliquæ extra *Dictionem*.

Fallaciæ in Dictione.

78 Quæ nimirum Causam apparentiæ habent in voce, sunt Sex Modis, inter quas

I. Est *Fallacia Æquivocationis*, quæ provenit ex una voce, res diversas signi-

ficante. Ut V. G. *omnis Canis est latrabilis*; aliquod *sydus caeleste est Canis*: ergo aliquod *sydus caeleste est latrabile*.

II. Est *Fallacia Amphibologia*, quæ oritur ex Oratione in vario sensu accepta. V. G. *Quidquid est Aristotelis, possidetur ab Aristotele*; sed hæc *Logica est Aristotelis*: ergo *ossidetur ab Aristotele*. Item *omnes Episcopi sunt Sacerdotes*; sed *isti equi sunt Episcopi*: ergo *sunt Sacerdotes*.

III. Est *Fallacia Compositionis*, quæ tunc fit, quando à sensu composito transitur ad sensum divisum; V. G. *Impossibile est dormientem vigilare*; sed *Petrus est dormiens*: ergo *impossibile est Petrum vigilare*.

IV. Est *Fallacia Divisionis*, quæ nimirum separat ea, quæ deberent conjungi; V. G. *sedens non potest stare*; *Petrus est sedens*: ergo *non potest stare*.

V. Est *Fallacia Accentus*, quando nimirum Vocabulum aliquod secundum diversum accentum, & quantitatem habet diversam significationem. V. G. *Quisquis querit lepores, indiget canibus*; sed *Rhetor querit lepores*: ergo *indiget canibus*; etenim hæc *Dictio: lepores*, derivata à Nomine *lepus* habet penultimam brevem; quando autem derivatur à *lepor*, habet penultimam syllabam longam.

VI. Est *Fallacia Figure Dictionis*, quando vel à similitudine duarum dictionum arguimus, id, quod convenit uni, convenire etiam alteri; V. G. *Musa est generis fæminini, quia desinit in A. atqui etiam Poëta desinit in A. ergo etiam Poëta est generis fæminini*. Vel quando tribuitur inferiori, quod soli superiori competit, V. G. *homo est species*; *Petrus est homo*: ergo *Petrus est species*. Vel quando ab uno vocabulo significante solam substantiam arguitur ad substantiam cum aliquo accidente; V. G. *quidquid heri emisti, comedisti*; *gallinam vivam heri emisti*: ergo *gallinam vivam comedisti*.

Fallaciæ extra Dictionem.

Nimirum quæ ex ipsis rebus significantis oriuntur, sunt septem sequentes, quarum

I. Est *Fallacia Accidentis*, in qua male infertur, aliquid convenire rei, eò quod conveniat ejus accidenti. V. G. *esse album est quid accidentale*; sed *homo est albus*: ergo *homo est quid accidentale*.

II. Est *Fallacia à dicto secundum quid ad dictum simpliciter*, quando nimirum proceditur à parte ad totum; V. G. *Quod est album, non est nigrum*; sed *Æthiops est albus secundum dentes*: ergo *non est niger*.

III. Est *Fallacia Ignorationis Elenchi, seu Contradictionis*, quando scilicet inferatur Contradictio, ubi nulla est; V. G. *quis*

si quis dicat : *Joannes est doctior Jacobo ; sed non est doctior Paulo : ergo Joannes est doctior , & non doctior.*

IV. Est *Fallacia Consequentis* , in qua ex consequente infertur antecedens ; V. G. *si est homo , est animal : ergo si est animal , est homo* , vel quando ex negatione antecedentis negatur Consequens , V. G. *non est homo : ergo non est animal.*

V. Est *Fallacia Petitionis Principii* , quando idem assumitur ad seipsum probandum , vel quando obscurum per æquè obscurum , aut Controversum per æquè Controversum probatur ; V. G. *homo est homo , quia est homo* , & vocatur *Circulus Vitiosus*.

VI. Est *Fallacia non Cause , ut Cause* , cum scilicet aliquid pro *Causa* alterius assumitur , cujus tamen reverà non est *Causa* per se ; V. G. *Ex Theologia multi facti sunt hæretici : ergo est mala.*

VII. Est *Fallacia Plurium Interrogationum per modum unius* , ad quas petitur una *Responsio* , V. G. *Mel & fel suntne dulcia , vel non ?* ad quam fallaciam evitandam singulæ *Responsiones* singulis *interrogationibus* adhiberi debent , dicendo : *Mel est dulce , fel non est dulce.* Ex his

Infertur , *Syllogismus Demonstrativum* , *Topicum* & *Sophisticum* differre inter se specie ; quia demonstrativus generat *Scientiam* , *Topicus* opinionem , & *Sophisticus* errorem.

Quæres. Qualis Modus in Disputando sit observandus ?

80 Resp. Quandoquidem frequens disputandi usus tum ad acuendum Ingenium , tum ad examinandam veritatem mirum in modum deserviat , soleatque propterea in melioribus quibusque *Academiis* , ac *Scholis* sæpius adhiberi , pro complemento *Dialecticæ* , pauca hic præcepta proponuntur , quæ inter disputandum sunt observanda. Itaque

I. Tam *Argumentans* , quàm *Defendens* alta semper & clara voce in disputando uti debent , sinè tamen clamoribus & ingrato strepitu , sed cum fervore modesto , caveantque uterque , ne unquam se mutuò interrumpant , sed defendens permittat argumentanti totum argumentum proponere , & *Argumentans* patienter audiat *Defendentem* , donec integrum *Responsum* dederit.

II. *Argumentans* , antequam proponat suum argumentum , *Gratias* agat pro invitatione ad argumentandum contra *Theses* propositas , & dicet : *Argumentabor contra Thesin talem , vel talem , in qua dicitis , &c. contra quam tale oppono medium.* Hic jam proponet suum argu-

mentum in *Syllogismo* , vel in *Enthymemate*. Dum autem impugnat propositam *Thesin* , V. G. *Logica est Scientia* , debet in suo argumento aliquam assumere propositionem , unde inferat oppositum *Thesis* , quam impugnare contendit ; non enim licet statim assumere oppositum *Thesis* in antecedente argumenti , dicendo : *Logica non est Scientia : ergo Thesis est falsa* ; nam hæc esset manifesta petitio principii , quia assumeret pro vero , quod proponitur disputandum. Et quamvis *Tyronibus* concedatur , non statim in *Disputationis* initio difficultatem , & fundamentum argumenti proponere , sed liceat per quandam velut argumentorum seriem & catenam longius protrahere argumentum , vitandæ tamen sunt pueriles argumentationes , V. G. Illud non est asserendum , ex quo sequitur inconveniens ; sed ex proposita *Thesi* sequitur inconveniens ; ergo &c. Probatur minor : tunc sequitur inconveniens , quando sequitur aliquod falsum ; atqui sequitur aliquod falsum : ergo , &c. itaque *Argumentans* viriliter proponat argumentum , & quantum fieri potest , in difficultate proposita persistat , prosequendo semper idem medium per suas *Causas* & *principia* ; non verò divertat ad aliud medium , nec repetat probationem semel propositam , aut eisdem , aut aliis verbis ; hoc enim indicat ingenii *Sterilitatem* , & valde tædiosum est Auditoribus.

III. Quando verò *Defendens* negavit *Argumentanti* aliquam propositionem , statim *Argumentans* eam probare tenetur , ita ut negata *Propositio* sit *Conclusio* novi *Syllogismi* , vel *Consequens* novi *Enthymematis*. Si verò defendens argumentum solverit , distinguendo Propositiones , debet argumentans statim partem distinctionis negatam impugnare , vel probare , distinctionem allatam non valere. Licet tamen *Argumentanti* interdum à *Defendente* petere rationem negationis alicujus Propositionis , aut Instantiam in aliquo singulari , si prætendat propositionem assumptam esse universaliter veram , & aliquando etiam explicationem alicujus distinctionis aut *Responsionis* , ac demum quoque intelligentiam ipsius *Thesis* , ut eam impugnare possit in sensu defendentis , postulare.

IV. *Defendens* proposito argumento , dicat : *Argumentatur R. Pater , vel Doctissimus Dominus &c.* (juxta qualitatem *Argumentantis*) contra *Thesin* , in qua dicimus , &c. & fidelissimè etiam servatis , quantum fieri poterit , iisdem verbis , & eodem ordine , repetat argumentum totum bina vice , & in secunda repetitione respondeat in forma , omissis discursibus , *Rationibus* , *Exemplis* , & *Instantiis* , nisi interrogetur , excepta Retorsione argumenti , quam ante ejus solutionem præmittere poterit. Tunc autem *Defendens*

dens respondebit in forma, quando ad singulas propositiones sigillatim respondebit concedendo, vel negando, vel permittendo per verbum: *transseat*, si sint impertinentes, vel distinguendo, prout exigunt, & specificando quamlibet ex ipsis, V. G. si proponatur Syllogismus, & neganda fuerit prima propositio, dicat: *Nego majorem*; si secunda: *Nego minorem*; si tertia malè sequatur ex præmissis, dicat: *Nego Consequentiam*. Quod si prima propositio aut secunda fuerit concedenda, dicat: *Concedo majorem*, aut *minorem*; si alterutra fuerit distinguenda, dicat: *Distinguo majorem, vel minorem*; nunquam verò distinguat Consequentiam; sed si Conclusio habeat plures significationes, & in uno sensu sequatur ex præmissis, in alio non sequatur, dicat: *Distinguo Consequens*, & proposito sensu, in quo sequitur, dicat: *Concedo Consequentiam*; proposito verò sensu, in quo non sequitur, dicat: *Nego Consequentiam*. Similiter quando distinguit majorem aut minorem, proposito sensu, in quo propositio est concedenda, dicat: *Concedo majorem, aut minorem*, & proposito alio sensu, in quo est neganda, dicat: *Nego majorem, vel minorem*. Si argumentum non fuerit Syllogismus, sed Enthymema constans duabus propositionibus, antecedenti scilicet, & Consequenti, respondeat ad primam propositionem, *concedendo aut negando, vel distinguendo antecedens*, & ad secundam Propositionem *distinguendo Consequens, vel concedendo aut negando Consequentiam*, sicut dictum est, debere responderi ad tertiam propositionem Syllogismi. Si prima propositio neganda fuerit, non est Defendenti ulterius respondendum ad secundam, vel Consequens, nec hæc repetenda; idem faciendum, si secundam propositionem in Syllogismo negaverit. Si verò primam propositionem concesserit, debet etiam repetere minorem, vel in Enthymemate Consequens, & respondere. Si autem in Syllogismo utramque præmissam concesserit, debet etiam Conclusionem concedere, nisi possit dare vitium Syllogismi, tunc enim posset negare Consequentiam. Aliud est in Enthymemate, ubi concessio etiam antecedente potest negari Consequentia. Quod si tantum prima propositio vel secunda in Syllogismo, aut antecedens in Enthymemate distinguatur, tunc debet etiam distinguere Consequens; si verò utraque præmissa distinguatur, oportet post distinctionem subungere: *Et sub data distinctione Nego Consequentiam*.

V. Ulterius advertat defendens, nunquam distinguere Consequens, nisi prius distinxerit aliquam ex præmissis, ut faciunt quidam inexperti, qui in Syllogismo concedunt majorem & minorem, & distin-

guunt Consequens; aliud est in Enthymemate, ubi concessio antecedente bene potest distinguere Consequens. Si argumentum constet aliqua propositione hypothetica, ut V. G. *Si Corpus naturale est objectum totius Physica, etiam est objectum Animastica; Consequens est falsum: ergo & antecedens*; si illa hypothetica propositio non est vera, non debet absolute negare majorem, sed *sequelam majoris*. Quod si post integrum Syllogismum argumentans subsumeret aliam adhuc propositionem, ut inde inferret aliam Consequentiam, tunc toto priori Syllogismo concessio potest defendens illam aliam propositionem negare sub nomine subsumpti, vel *minoris subillata*, & talis nuncupatur, quia pro majori inservit illi totus præcedens Syllogismus. Si proponatur Autoritas aliqua, quam negare non licet, defendens non debet eam negare, sed dicere: *explico Auctoritatem illam*, & ostendere diversas ejus significationes, in quarum una concedat eam esse intelligendam, quatenus non contradicit suæ Conclusioni; in alia verò neget, quod in re idem est, ac ipsam distinguere. Si Argumentans supponat aliquid, quod Defendenti videtur falsum, Defendens respondere debet *negando suppositum*; & si illud suppositum fuerit in majori, aut minori, dicat: *Nego suppositum majoris, aut minoris*; vel si fuerit in antecedente vel Consequente, dicat: *Nego suppositum antecedentis vel Consequentis*.

VI. Quando ab Argumentante petitur ratio alicujus rei, dicat defendens: *Queritur ex me &c.* & det rationem, quam breviter & clarè poterit, sed caveat semper, ne det pro ratione illud ipsum, de quo disputatur, aut aliquid æquè incertum, quia sic peteret Principium. Si argumentans faciat aliquam Paritatem, & eandem neget defendens, hic debet dare disparitatem & dicere: *Disparitas est hæc &c.* Præ omnibus autem debet curare defendens, ut sit succinctus in Responsionibus, & quantum fieri potest, formæ argumenti alligatus, quod facile erit, si duo observat; *primum est*, ut non sit Sollicitus reddere rationem de omnibus, quæ dicit, nisi ab ipso Argumentante petatur, sed totum onus probandi relinquat Argumentanti. *Alterum est*, ut ante oculos habeat Commune Adagium inter Disputantes: *Sapè nega, Distingue parum, Concedito nunquam*. Primum, & secundum documentum nos monent, tutius esse negare propositionem, si in omni sensu vera non sit, quam illam distinguere, nec ad distinctionem esse recurrendum, nisi manifesta urgeat necessitas, aut distinctio talis sit, quæ filum argumentationis omnino adversario præcidat; per tertium verò documentum non prohibemus concedere propositiones veras, &

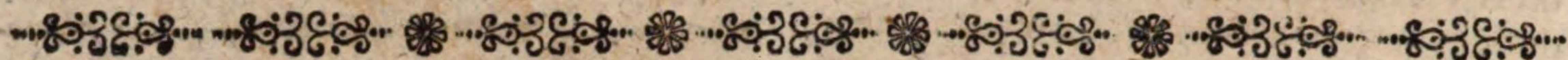
quæ

quæ nihil obsunt, sed tantum prodigalitatem prohibet in Concedendo; interdum enim evenit, ut tantæ liberalitatis defendentem poeniteat, dum videt se ex Concessis ab Adversario convictum.

VII. Denique Munus Præsidentis Disputationis est, attentè totum progressum Argumenti, & Disputationis comprehendere, & providè Defendenti suggerere Negationem, Concessionem, Explicationem, aut Distinctionem Propositionis; ipse verò pauca & cum gravitate loquatur, certus suum Defendentem plus honoris adepturum ex Præsidis silentio, quàm

ex multiplici ejus interpellatione, & Colloquio cum Argumentante; nam ita indicabit, Defendentem ita se gerere in Thesium tutela, ut Præside non egeat. At quia supponitur, Præsidem Thesium esse virum doctum, ac proinde de suis partibus omnino instructum: alia de ejus Munere addenda non videntur.

Et hæc Pauca pro aliquali Instructione, & Introductione ad Logicam pro Tyronibus sufficiant; plura & fusiora satis occurrent per decursum Logicæ, cujus cum fine harum Institutionum Dialecticarum Deo Auspice faciemus initium.

INDEX RERUM NOTABILIVM,

Quæ

IN HAC DIALECTICA ARISTOTELICA

continentur.

D. Disputationem Significat. Numerus Margi-
nalem designat.

A.

C.

Absolute & Respective quid significet? D. I. n. 87.

Abstrahentium non est mendacium, D. II. n. 66.

Accidens quid sit? D. I. n. 48.

Actio quid sit? D. I. n. 63.

Actu & potentia quid significet? D. I. n. 90.

In Actu primo & secundo quid significet? D. I. n. 91.

In Actu signato & exercito quid sit? D. I. n. 93.

Actiones sunt suppositorum. D. II. n. 67.

Adæquatè & inadæquatè quid sit? D. I. n. 96.

Alienatio termini quid sit? D. I. n. 75.

Ampliatio termini quid sit? D. I. n. 74.

Appellatio termini quid sit? D. I. n. 78.

Argumentatio quid sit? D. III. n. 30. ad argumentationem tria requiruntur.

n. 31. quid sit argumentatio formaliter Bona, & materialiter Bona? n. 33. quotuplex sit Argumentatio? n. 34. an

membra dividuntur Argumentationem specie differant? n. 35. quæ sint Regulæ Communes Bonæ Argumentationis? n. 37. quando liceat Argumentari ex

suppositione impossibili? n. 38.

Asinorum Pons quid sit? D. III. n. 75.

Causa in actu est simul cum effectu in actu. D. II. n. 69.

Causa est prior suo effectu. D. II. n. 70.

Nihil est Causa sui ipsius. D. II. n. 74.

Causa Causæ est Causa Causati. D. II. n. 75.

Sublata Causa tollitur effectus. D. II. n. 94.

Causa prima quidquid potest cum Causa secunda, hoc potest etiam se sola. D. II. n. 92.

Conclusio sequitur partem debiliorem. D. II. n. 71.

Consequens inter & Consequentiam qualis sit differentia? D. III. n. 32.

Contradictoria & Contraria quid sint? D. I. n. 80. Contrariorum eadem est disciplina D. II. n. 72.

Copula quid sit? D. I. n. 4.

Corpus Mathematicum quid sit? D. I. n. 55.

D.

Definitio quid sit? D. III. n. 11. definitio & definitum quomodo ab invicem distinguantur? n. 16. quotuplex sit definitio? n. 17. quot, & quæ conditiones requirantur ad Bonam definitionem? n. 18. quid requiratur ex parte rei, ut definiri possit? n. 22.

Demon-

Demonstratio quid sit & quotuplex? D. III.

n. 71.

Deus & Natura nihil faciunt frustra. D. II.

n. 73.

Dici de omni, Dici de nullo. D. III.

n. 51.

Differentia quid sit? D. I. n. 48.

Dilemma quid sit? D. III. n. 34.

Diminutio termini quid sit? D. I. n. 77.

Discursus quid sit? D. III. n. 30.

In Disputando qualis modus sit observandus? D. III. n. 80.

Distinctio quid sit, & quotuplex? D. III. n. 28.

Distractio termini quid sit? D. I. n. 75.

Divisio quid sit? D. III. n. 26. quotuplex sit? n. 27. quæ sint Conditiones requisitæ ad bonam divisionem? n. 28.

E.

Enthymema quid sit? D. III. n. 34.

Entia non sunt multiplicanda sine necessitate. D. II. n. 76.

Enuntiatio quid sit? D. II. n. 20.

Essentialiter & Accidentaliter quid sit? D. I. n. 86.

Esse est melius, quam non esse. D. II. n. 77.

Essentiæ rerum consistunt in indivisibili. D. II. n. 78.

Essentiæ rerum sunt æternæ, incorruptibiles & immutabiles. D. II. n. 79.

Exemplum quid sit? D. III. n. 34.

F.

Figura Syllogismi quid sit & quotuplex? D. III. n. 41. an derur quarta figura Galeni? n. 42.

Forma & figura quid sint? D. I. n. 59.

Forma dat esse rei. D. II. n. 80.

Formaliter & Virtualiter quid sit? D. I. n. 89.

G.

Genus quid sit? D. I. n. 48.

Generatio unius est Corruptio alterius, & econtra. D. II. n. 81.

Posteriora generatione sunt priora perfectione. D. II. n. 82.

H.

Habitus quid sit? D. I. n. 56. & 64.

à privatione ad habitum non datur regressus. D. II. n. 83.

Habitualiter & actualiter quid sit? D. I. n. 97.

I.

Ignoti nulla Cupido. D. II. n. 88.

Impossibile est idem simul esse & non esse. D. II. n. 85.

Individuum quid sit, & quotuplex? D. I. n. 49. & 50.

Inductio quid sit? D. III. n. 34.

Infinito non datur majus. D. II. n. 87. Infiniti ad finitum & finiti ad infinitum nulla proportio. n. 88.

Intrinsicè & extrinsicè quid sit? D. I. n. 98.

L.

Linea quid sit? D. I. n. 55.

Loci Topici quid sint & quot? D. III. n. 76.

M.

Materialiter, & formaliter quid sit? D. I. n. 85.

Mediatè, & immediatè quid sit? D. I. n. 99.

Mentis operatio quid & quotuplex sit? D. I. n. 3.

Modus Sciendi quid sit, & quotuplex? D. III. n. 2. quinam sit præstantior Modus Sciendi? n. 9.

Modus Syllogismi quid sit, & quotuplex? D. III. n. 43.

N.

Naturaliter, & supernaturaliter quid sit? D. I. n. 100.

Ex Nihilo nihil fit. D. II. n. 89.

Nomen quid sit? D. II. n. 3.

O.

Objectivè, & subjectivè quid sit? D. I. n. 95.

Opposita Contrariè, Contradictoriè, Privativè, & Relativè quid sint? D. I. n. 80.

Oratio quid sit? D. II. n. 15. & quotuplex? n. 19.

P.

Passio quid sit? D. I. n. 63.

Patibilis qualitas quid sit? D. I. n. 58.

Per se, & per accidens quid sit? D. I. n. 86.

Physicè, & moraliter quid sit? D. I. n. 101.

Pons Asinorum quid sit? D. III. n. 75.

Positivè, & negativè quid sit? D. I. n. 92.

Potentia naturalis quid sit? D. I. n. 57.

Frustra est potentia, quæ non redigitur in actum. D. II. n. 90.

Prædicamenta quot & quid sint? D. I. n. 51. & seqq.

Præ-

Prædicatio naturalis & directa, item innaturalis, & indirecta quid sint? D. II. n. 27.
 Prædicatum quid sit? D. I. n. 4.
 Probabilis Syllogismus quid sit? D. III. n. 73.
 In omni propositione tria requiruntur, nimirum subjectum, prædicatum, & Copula. D. I. n. 4.
 Propositio quid sit? D. II. n. 21. Propositionis materia, forma, quantitas, & qualitas quid sint? n. 25. Propositio necessaria & contingens quid sint? n. 26. Cathégorica & hypothetica. n. 27. Absoluta & Modalis. n. 28. Copulativa, Disjunctiva, & Conditionalis. n. 30. Universalis, particularis, singularis & indefinita. n. 31. Affirmativa & negativa, vera & falsa. n. 32. Propositionis Divisio, quænam sit essentialis vel accidentalis? n. 33. & 37.
 Propositionum Oppositio quid sit? n. 40. quotuplex sit? n. 41. Schema Propositionum Oppositarum. n. eodem. Propositionum Contradictoriarum Leges. n. 42. Leges Contrariarum. n. 43. Subcontrariarum. n. 44. Subalternarum. n. 45.
 Propositionum Equipollentia quid sit? n. 48. Regula pro Equipollentia Contradictoriarum. n. 49. Contrariarum. n. 50. Subalternarum. n. 51. Subcontrariarum. n. 52.
 Propositionum Conversio quid sit? n. 53. quotuplex sit? n. 54. Regulæ pro Conversionibus observandæ. n. 57. qualis sit oppositio, Equipollentia & Conversio Propositionum Modalium, & hypotheticarum? n. 59. & seqq.
 Propositiones insolubiles quid sint? n. 64. quænam Propositiones vocentur Maximæ, seu Axiomata, & quænam sint talia Axiomata? n. 65. & seqq.
 Proprium quid sit? D. I. n. 48.
 Propter quod unumquodque tale, illud magis tale. D. II. n. 91.
 Punctum quid sit? D. I. n. 54.

Q.

Quæcunque sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se. D. III. n. 50.
 Qualitas quid sit? & quæ ejus species? D. I. n. 56.
 Prædicamentum *Quando* quid sit? D. I. n. 54.
 Quantitas quid sit, & quæ ejus species? D. I. n. 54.

R.

Reductio Syllogismorum Ostensiva quid sit, & quomodo fiat? D. III. n. 57. & seqq. Reductio per impossibile quid sit, & quomodo fiat? n. 60. Reductio per Expositionem quid sit, & quomodo fiat? n. 65.
 Relatio quid sit, & quotuplex? D. I. n. 60. & seqq. ad relationem tria requiruntur. n. 60. Quid sit Relatio Prædicamentalis & transcendentalis, Intrinsecus adveniens & extrinsecus adveniens? n. 61. Mutua, & non Mutua, Equiparantiæ & Disquiparantiæ? n. 62.
 Eodem respectu, & diverso respectu quid sit? D. I. n. 102.
 Restrictio termini quid sit? D. I. n. 76.

S.

In Sensu Composito, & Diviso, quid sit? D. I. n. 94.
 Simile non agit in simile. D. II. n. 93.
 Sicus quid sit? D. I. n. 64.
 Sorites quid sit? D. III. n. 34.
 Species quid sit? D. I. n. 48.
 Status termini quid sit? D. I. n. 73.
 Subjectum quid sit? D. I. n. 4.
 Substantia quid sit & quotuplex? D. I. n. 53. Linea Prædicamenti Substantiæ. n. 52.
 Superficies quid sit? D. I. n. 55.
 Suppositio terminorum quid sit & quotuplex? D. I. n. 66. quid sit suppositio simplex, Personalis, & Absoluta? n. 70. Distributiva, Collectiva, Determinata & Confusa? n. 71.
 Ad formam Syllogismi tria spectant. D. I. n. 2. Syllogismus quid sit? D. III. n. 34. & 39. quænam & quotuplex sit materia Syllogismi? n. 40. quid & quotuplex sit forma Syllogismi? n. 41. figura Syllogismi quid sit & quotuplex? n. eodem. Modus Syllogismi quid sit, & quotuplex? n. 43. an detur quarta figura Galeni? n. 42. Exempla Modorum trium figurarum Syllogismi. n. 45. & seqq.
 Quænam sint Syllogismorum Principia Regulativa? n. 50. Regulæ Generales pro omnibus figuris. n. 52. Regulæ speciales pro quacunque figura. n. 53. & seqq. Syllogismorum Reductio Ostensiva quid sit? n. 57. & quomodo fiat? n. 58. Exempla Reductionis Ostensivæ. n. 59. Reductio per impossibile quid sit, & quomodo fiat? n. 60. & seqq. Exempla Reductionis per impossibile. n. 62. Reductio per Expositionem quid sit, & quomodo fiat? n. 65.

Syllo,

Syllogismus quotuplex sit? n. 66. & seqq.
Syllogismus demonstrativus quid sit & quotuplex? n. 71. Syllogismus Topicus quid sit? n. 74. Quid sit, & quomodo inveniendus Medius terminus Syllogismi Topici, seu quid sit Pons Asinorum? n. 75. Quinam sint Loci Topici præcipui? n. 76. Syllogismus Sophisticus quid sit? n. 77. Quænam sint fallaciæ Syllogismi Sophistici? n. 78. Syllogismus Cathegoricus, & hypotheticus quid sint? n. 66.

T.

Tempus Significare, Consignificare, & significare cum tempore, quomodo differant? D. II. n. 2.

Terminus variè accipitur. D. I. n. 6. Terminus quid propriè sit? n. 7. Adverbia, litteræ, Syllabæ, Conjunctiones, signa Quantitatis, Casus obliqui, voces non significativæ an sint termini? n. 21. & seqq. Terminus quotuplex sit? n. 29.

Terminus Mentalis, Vocalis & Scriptus quid sit? n. 30. quid sit terminus significativus, & non significativus? n. 34. Cathegorematicus, Syncathegorematicus, & mixtus. n. 35. Complexus, & incomplexus. n. 38. finitus & infinitus. n. 39. Concretus & abstractus. n. 40. Absolutus & Connotativus. n. 41. Denominans & denominativus. n. 42. denominans intrinsecè & extrinsecè. n. eodem.

Terminus Communis quid sit, & singularis? n. 43. Transcendens & limitatus. n. 44. Determinatus, Collectivus, Vagus, & ex suppositione seu Antonomasi. n. 45. Univocus, Æquivocus, & Analogus. n. 46. Primæ Intentionis & Secundæ Intentionis. n. 47. Terminus Communis dividitur in Quinque universalia, Genus, Speciem, Differentiam, Proprium & Accidens, & quid hæc sint? n. 48. Terminus singularis seu Individuum quid sit, & quotuplex? n. 49. & 50.

Quæ sint Terminorum Proprietates? D. I. n. 65. Terminorum suppositio quid sit, & quotuplex? n. 66. Quid sit suppositio

materialis & formalis? n. 67. Propria & impropria? n. 68. Communis & singularis. n. 69. Simplex, Personalis & Absoluta? n. 70. Distributiva, Collectiva, Determinata & Confusa? n. 71.

Terminorum adinvicem Comparatio. D. I. n. 79. Termini pertinentes & impertinentes, Convertibiles, & magis & minus communes quid sint? n. eodem. Termini repugnantes, Disparati & oppositi Contrariè, Contradictoriè, Privativè & Relativè quid sint? n. 80. item Excedentes, & Excessi. n. 81. item Exponibiles, Exclusivi, Exceptivi, & Reduplicativi. n. 82. & seqq.

Termini in Scholis frequentissimi explicantur, nimirum materialiter, & formaliter, absolutè & respectivè, &c. D. I. n. 85. & seqq.

Topicus Syllogismus quid sit? D. III. n. 74. Loci Topici qui sint? n. 76.

Totum est majus sua parte. D. II. n. 95.

U.

Ubi Prædicamentum quid sit? D. I. n. 64.

Verbum quid sit? D. II. n. 10.

Universalia quot sint, & quid sint? D. I. n. 48.

Volitum nihil, quin præcognitum. D. II. n. 84.

Ut quo & ut quod, quid sit? D. I. n. 88.

Errata,

Quæ post Typum in hac Dialectica inventa sunt, ita corrigat Benevolus Lector.

Fol. 24. Columniâ 1. Lineâ ultimâ: hominem est: lege: hominem esse.

Fol. 34. Col. 2. Lin. 15. Necesse; lege: Possibile.

Fol. 55. Col. 1. Lin. 35. sit contradictoria; lege: & contradictoria.

1845
 1846
 1847
 1848
 1849
 1850
 1851
 1852
 1853
 1854
 1855
 1856
 1857
 1858
 1859
 1860
 1861
 1862
 1863
 1864
 1865
 1866
 1867
 1868
 1869
 1870
 1871
 1872
 1873
 1874
 1875
 1876
 1877
 1878
 1879
 1880
 1881
 1882
 1883
 1884
 1885
 1886
 1887
 1888
 1889
 1890
 1891
 1892
 1893
 1894
 1895
 1896
 1897
 1898
 1899
 1900

— 17 —

1871

Our best Typing in Mac D.

Fol. 27. Col. 1. Lin. 1. In conchidione.
Fol. 28. Col. 1. Lin. 1. In conchidione.

[The page contains faint, illegible handwriting, likely bleed-through from the reverse side.]

[illegible]

PHILOSOPHIÆ
ARISTOTELICÆ
UNIVERSÆ

PARS I.
VIDELICET
LOGICA,

J U X T A
VERUM SENSUM

E T
MENTEM
DOCTORIS SUBTILIS
JOANNIS
DUNS SCOTI

EXPLANATA, ELUCIDATA,

A
P. F. MARINO PANGER,

E T
P. F. KILIANO KAZENBERGER,
Ordinis S. FRANCISCI FF. Minorum Recollect.
SS. Theologiæ Lectoribus Jubilatis & Provinciæ Argent.
feu Germaniæ Superioris Ex-Provincialibus.

Cum Privilegio Cæsareo & Licentia Superiorum.

*****:*****

INGOLSTADII,

Sumptibus Viduæ JOANNIS ANDRÆ de la HAYE, Bibliop. Acad.

Typis Joannis Pauli Schleig, Typogr. Acad. 1739.

PHILLOSOPHY

ARISTOTELIS

А 2 Я Э V И Ю

PARS I.

AND ELECT

LOGIC

K T X U F

VERLIN SENSLIN

MENT

DOCTORS

2111A01

PRO LOGICA.

APPROBATIO I.

VOlvi attenta mente Philosophiæ Aristotelicæ
Partem Primam, videlicet Logicam, juxta
verum Sensum & Mentem Doctoris Subtilis
JOANNIS DUNS SCOTI explanatam, elucida-
tam ab AA. RR. PP. Marino Panger, & Kiliano
Kazenberger, SS. Theologiæ Lectoribus Jubilatis,
& Provinciæ Alemanniæ Ex-Provincialibus, & vide-
batur mihi contenta in ea doctrina similis Lucernæ
Lucenti in caliginoso loco; caliginosam etenim
hanc Logicæ materiam Luce Doctrinæ suæ ita il-
lustrârunt, ut quod sub caligine hætenus reservatum
videbatur, clarissima hac luce jamjam videatur re-
feratum; ut proin mediante prælo omnibus luceat,
Justum & æquum censeo. Dabam in Conventu
Passaviensi ad S. Annam Die 23. Septemb. 1736.

FR. ANTONIUS WECH,
SS. Theologiæ Lector
Emeritus & p. t. Guardia-
nus ibidem.

APPROBATIO II.

DE mandato Admodum Reverendi P. Ministri Provincialis diligenter perlegi Philosophiæ Universæ Aristotelicæ Partem primam, videlicet Logicam juxta verum sensum Doctoris Subtilis JOANNIS DUNS SCOTI, ab Admodum Reverend. PP. Marino Panger, & Kiliano Kazenberger Ordinis S. FRANCISCI Fr. Fr. Minorum Recollect. SS. Theologiæ Lectoribus Jubilatis, nec non Provinciæ Argentinae seu Germaniæ Superioris Ex-Provincialibus explanatam. Et ut verum fatear, opus approbo, laudoque. Approbo, quia veræ fidei bonisque moribus nulla sui parte adverfatur: laudo, quia in eo, quidquid pro offensione aut defensione Scoti desideratur, fideliter ac dilucidè invenitur; reperiuntur siquidem in eo tum Adversariorum, tum Scoti Sententiæ, illæ vel solide impugnatae, aut etiam expugnatae; istæ verò ingeniosè juxta ac modestè, Scotico nimirum more defensæ. Quare ut typis mandetur, dignissimum censeo. Ex Conventu nostro Passaviensi ad S. Annam 1736. die 15. Martij.

Fr. GEBHARDUS UMBHOFER,
SS. Theologiæ Lector Emeritus,
ejusdémque p. t. actualis mppr.

S E R I E S
DISPUTATIONUM,
ET
QUÆSTIONUM,
QUÆ
IN HAC I. PARTE PHILOSOPHIÆ,
Videlicet
LOGICA

Continentur.
DISPUTATIO I. PROLEGOMENALIS.

De Natura Logicæ.

QUÆSTIO I.
De Existentiâ, Quidditate, & Quo-
tuplicitate Logicæ.

QUÆSTIO II.
An Logica sit Scientia? & si sit,
an Realis, vel Rationalis?

QUÆSTIO III.
An Logica sit Scientia Practica: vel
Speculativa?

QUÆSTIO IV.
Quomodo Logica sit necessaria ad
alias Scientias?

QUÆSTIO V.
De objecto Logicæ Adæquato.

DISPUTATIO II.

De Ente Rationis.

QUÆSTIO I.
An sit, & Quid sit Ens Rationis?
an habeat aliquod esse formale vel
actuale ante operationem intelle-
ctûs, & in quo ratio ejus forma-
lis consistat?

QUÆSTIO II.
De Causa Creatâ Entis Rationis.

QUÆSTIO III.
De Causâ Increata Entis Rationis.

QUÆSITUM I.
An Negationes & Privationes sint
Entia Rationis?

QUÆSITUM II.
Quomodo Ens Rationis dividatur?

QUÆSITUM II.
An Ens Rationis habeat Ietiam suas
proprias Affectiones?

QUÆSTIO IV.
De Ente Rationis Logico, seu Se-
cundis Intentionibus,

DISPUTATIO III.

De Universalibus in Communi.

QUÆSTIO I.

An Universale seu Natura Communis detur, & quomodo esse habeat à parte rei, nec non qualiter à singularibus distinguatur?

QUÆSTIO II.

An, Quomodo, & in Quo Statu

Natura habeat Communitatem & Unitatem?

QUÆSTIO III.

Qualis sit Unitas Naturæ?

QUÆSTIO IV.

De Universali Logico, seu in Prædicando.

DISPUTATIO IV.

De Universalibus in Particulari.

QUÆSTIO I.

De Genere.

QUÆSTIO II.

De Specie Secundo Prædicabili.

QUÆSITUM I.

Quomodo definiatur Individuum Correlativum Speciei?

QUÆSITUM II.

Utrum ab omnibus individuis possit abstrahi Conceptus Communis singulis, & Prædicabilis de quolibet Inferiori in quid?

QUÆSITUM III.

Quodnam sit Discrimen inter Individuum, & Suppositum, ac Personam?

QUÆSTIO III.

De Differentia.

QUÆSTIO IV.

De Proprio.

QUÆSTIO V.

De Accidente.

DISPUTATIO V.

De Prædicamentis in Communi, & de Substantia, Quantitate, & Qualitate in Particulari.

QUÆSTIO I.

De Univocis, Æquivocis, & Denominativis.

QUÆSITUM I.

Quid denominativa seu Concreta principaliter & primario significant, an formam, vel subiectum?

QUÆSITUM II.

Unde Denominativa seu Concreta desumant suam Unitatem, & Pluralitatem, an à forma, vel subiecto, vel supposito?

QUÆSITUM III.

Unde desumatur Unitas & Pluralitas Concretorum Substantivorum?

QUÆSTIO II.

De Analogis.

QUÆSTIO III.

Quot sint Prædicamenta, & quomodo inter se distinguantur?

QUÆSTIO IV.

Quæ Res, & cum quibus conditionibus requisitis ponantur in prædicamento?

QUÆSTIO V.

Quæ sit Ratio formalis Substantiæ, & in quo sensu constituat Genus supremum hujus Cathegoriæ?

QUÆSTIO VI.

In quo consistat Ratio formalis Quantitatis, & Quomodo distinguatur à Substantia?

QUÆSTIO VII.

An Quantitas Discreta hujus Prædicamenti, & Quæ Quantitatis Continuæ sint species?

QUÆSTIO VIII.

De Qualitate.

DISPUTATIO VI.

De Relatione, & Reliquis Prædicamentis.

QUÆSTIO I.

Quid dicant Relatio Transcendentalis & Prædicamentalis, & quomodo distinguantur à Rebus, seu Extremis?

QUÆSTIO II.

De Essentiali Relationis Prædicamentalis Constitutivo, ejusque subjecto seu fundamento.

QUÆSTIO III.

De Termino Relationis.

QUÆSTIO IV.

Quotuplex fit Relatio Prædicamen-

talis? & an detur unum genus supremum hujus Prædicamenti?

QUÆSTIO V.

De Sex Ultimis Prædicamentis in Communi, & de Actione & Passione in Particulari.

QUÆSTIO VI.

De Ubi & Situ, Quando & Habitu.

Explicantur

Postprædicamenta, Modi Prioris, Modi Essendi simul, & Modi Habendi.

DISPUTATIO VII.

De Signis, Vocibus, & Prima Mentis Operatione.

QUÆSTIO I.

Quid & Quotuplex fit Signum?

QUÆSTIO II.

Quid voces significant, & per quam Causalitatem exerceatur vocis significatio?

QUÆSTIO III.

An voces significant naturaliter, vel ad placitum, & num perfectius possint significare rem audienti, quam nota sit loquenti?

QUÆSTIO IV.

De Qualitate, Veritate & falsitate Primæ Mentis Operationis.

DISPUTATIO VIII.

De Propositione, & Secunda Mentis Operatione.

QUÆSTIO I.

An Judicium sit idem ac Assensus vel dissensus Intellectualis, & num Actus Simplex vel Compositus?

QUÆSTIO II.

Quid sit Veritas & falsitas in Propositione?

QUÆSTIO III.

An intendi & mutari possint Propositiones quoad veritatem & falsitatem?

QUÆSTIO IV.

An Propositiones de futuro Contingenti sint determinatè veræ, vel falsæ?

DISPUTATIO IX.

De Discursu, & Tertia Mentis Operatione.

QUÆSTIO I.

An Intellectus diversis Actibus assentiatur Conclusioni & Præmissis, & quomodo hæ causent Conclusionem?

QUÆSTIO II.

An Assensus Præmissarum necessitet intellectum ad Assensum Conclusionis, & num divinitus saltem

Assensus Conclusionis haberi possit sine Assensu Præmissarum?

QUÆSTIO III.

De Quidditate, & Speciebus Demonstrationis.

QUÆSTIO IV.

De Medio Demonstrationis.

QUÆSTIO V.

Quales debeant esse Præmissæ Demonstrationis?

IN
UNIVERSAM ARISTOTELIS
LOGICAM,
DISPUTATIO I. PROLEGOMENALIS,
De Natura Logica.

QUÆSTIO I.

De Existentia, Quidditate, & Quotuplicitate Logica.

Nota I. Logicam derivari à græco Verbo *Logos*, quod tam *Sermonem*, quam *Rationem* significat, unde Logica vocatur *Sermocinalis* & *Rationalis* seu *Ratiocinatrix Scientia*. Dicitur etiam *Dialectica* à græco Verbo *Dialecome*, quod latinè idem est, ac *differere* & *disceptare*, quia Logica docet Modum differendi ac disputandi; de hac igitur, quæritur, *an sit*, seu an existat? & *quid sit* quoad rem? Pro quo meliùs intelligendo

2 Nota II. Logicam prima sui divisione dividi in *Naturalem*, & *Artificialem*. Naturalis est vis innata nostri intellectûs, seu lumen nostri intellectûs nobis congenitum, quo præditus etiam Rusticus absque subsidio artis ritè apprehendit, iudicat, & discurret; & de hac hic non est Sermo, sed de Artificiali, quæ labore & studio comparatur tanquam Habitus, quo intellectus instruitur, dirigitur, & facilitatur ad rectè apprehendendum, iudicandum, & discurrendum; & de hac Logica Artificiali habituali quæritur, an Docens distinguatur ab utente? nam Logicam Artificialem actualem realiter unam ab altera distingui, sicuti quicunque alii actus intellectûs inter se distinguuntur, certum est; siquidem sciendum, Logicam, (sicut quamcunque aliam Scientiam) dividi in *Actualem*, & *Habitualem*; Logica actualis sunt ipsimet actus Logicae, qui transeunt; Habitualis est habitus ex frequenter elicitis actibus Logicae acquisitus, qui permanet etiam in Logico dor-

Tract. II.

miente. Ulteriùs Logica dividitur in *Analyticam*, *Topicam*, & *Sophisticam*. Analytica est illa, quæ versatur circa Materiam necessariam, cujus effectus est Scientia. Topica est, quæ versatur circa materiam probabilem, cujus effectus est opinio. Sophistica est, quæ circa materiam apparentem & fallacem versatur, cujus effectus est error. His notatis sit

ASSERTIO I. Datur Logica ab aliis Scientiis distincta. Est certa Philosophorum Sententia.

Probat. Tum ab experientia, qua constat, plurimos viros doctos præter Logicam naturalem (quam quilibet homo rationis compos habet à natura inditam) possidere Logicam Artificialem de facto, & ante multa sæcula jam possedisse, ut constat de Aristotele, Doctore Angelico D. Thoma, Doctore Subtili Joanne Duns Scoto &c. Tum quia omni objecto scibili ab objectis aliarum Scientiarum distincto debet propria, & ab aliis Scientiis distincta respondere scientia; quia si non essent tot Scientiæ specie distinctæ, quot sunt objecta taliter distincta, Divisio Scientiarum non esset adæquata & sufficiens; atqui datur aliquod objectum scibile ab objectis aliarum Scientiarum omnino distinctum, nimirum Modus Sciendi ut sic, sub se continens Definitionem, Divisionem, & Argumentationem, & quidem speciali genere scibilitatis, sub quo à nulla alia Scientia considerari potest, quam à Logica, ut in sequentibus ampliùs patebit: ergo datur Logica.

A

AS-

4 ASSERTIO II. Logica definitur, quod sit Scientia Speculativa Modi Sciendi ut sic. Communis Scotistarum.

Explicatur. Dicitur 1. *Scientia speculativa*, per quas particulas tanquam per genus Logica convenit cum aliis Scientiis speculativis, V. G. cum Physica, Metaphysica &c. quæ etiam sunt Scientiæ speculativæ. Dicitur 2. *Modi Sciendi ut sic*, per quas particulas, tanquam per differentiam Logica distinguitur ab omnibus aliis Scientiis, quia nulla alia Scientia habet pro objecto modum sciendi ut sic, ut in sequentibus amplius patebit, & explicabitur: ergo hæc Logica definitio est bona, cum constet genere & differentia, & conveniat omni & soli definito.

5 ASSERTIO III. Logica optimè dividitur in Logicam Docentem & utentem. Omnes.

Declaratur. Utraque Logica tam docens, quam utens est duplex, *habitualis* scilicet & *actualis*, uti jam insinuatum est; & quidem *docens actualis* est *Cognitio speculativa actualis*, quæ habetur de natura Modorum seu Instrumentorum sciendi, V. G. de Syllogismo, de Definitione, Divisione &c. *Docens* verò *habitualis* est *habitus inclinans intellectum* ad talem cognitionem habendam. Logica *utens actualis* est ipsamet Confectio Syllogismi, aliorumque modorum seu Instrumentorum Sciendi, & *Logia utens habitualis* est *habitus inclinans intellectum* ad talem Confectionem. Exemplo rem cape. Considera Architectum primò ut optimè instructum modo & Regulis ad ædificandam domum necessariis, & sic habentem habitum Architectonicæ, attamen actualiter non cogitantem de Regulis, & applicatione ad habitualement docentem; Secundò considera eundem Architectum ut actualiter speculantem regulas, & applicationem Architectonicæ habitualis ad actualem docentem, & sic quoque quoad actualem ædificationem, & facilitatem ad hanc differe. Dictum est notanter suprà: *Cognitio speculativa*, quia sicut Logica docens habitualis est ipsamet Scientia Logicalis, quæ docet Modum Sciendi, faciliat intellectum ad considerandam Naturam sui objecti, ejusque Passiones demonstrandas, tradit rectas Regulas in quacunque Scientia observandas in definiendo, dividendo & discurrendo, in quantum scilicet præscribit modum rectè definiendi, dividendi, vel argumentandi speculativè tantum, & contemplativè, abstrahendo à materia in particulari, & ideo vocatur *Avulsa*, seu *abstracta à materia*, ita actualis docens est ipsa cognitio repræsentans modum, quo fieri debet definitio, divisio, vel argumentatio similiter præseindendo ab omni materia, qualis Cognitio est docens V. G. *Syllogismus debet constare tribus terminis: defini-*

tio debet constare genere & differentia &c. In quacunque tandem Materia.

ASSERTIO IV. Divisio Logica in docentem & utentem est tanquam in habitus realiter distinctos, & specie diversos. Tartaretus, Maftrius, Baronius, Amanus, contra Poncium, Fabrum, & alios Scotistas plures, ac Thomistas communiter.

Probatur I. Scotus q. 4. Prologi ait, quod ubi cognitio aliquorum non est propter speculari simpliciter, sed etiam aliquo modo propter operari, tunc respectu illorum duplex est necessarius habitus in intellectu nostro, unus respectu universalium, alter verò respectu particularium, ex particularibus actibus generis. Quia Scoti doctrina supposita, ita subsumitur: atqui Logica non est propter speculari simpliciter, & propter seipsam, sed etiam propter operari, id est, ut Regulæ illæ generales definiendi, dividendi, & argumentandi, quas tradit Logica docens, applicentur ad usum, seu secundum illas fiant definitiones, divisiones, & argumentationes: ergo respectu Logicae necessarius erit duplex habitus, unus universalium, quo Regulæ illæ Generales traduntur, & in se cognoscuntur, alter particularis, qui ex frequentatis actibus definiendi, dividendi & argumentandi acquiritur.

Probatur II. Si essent idem indistinctus habitus, tunc quando augetur unus, deberet etiam augeri alter; sed quando unus augetur, non augetur necessario etiam alter; ergo non sunt idem habitus, seq. maj. patet; quia idem non potest augeri, & non augeri, & omnis habitus per suos actus augetur: Prob. min. Quia alias deberet Logica docens augeri per actus utentis: sed hoc non fit: ergo &c. maj. constat; quia si esset unicus habitus, actus utentis æquè ipsi adscriberentur, ac docentis: sed, ut mox antè dictum, omnis habitus per suos actus augetur: ergo &c. Prob. min. Ex confectione Syllogismi in Barbara V. G. non magis facilitatur quis ad cognoscendum, quomodo debeat fieri, quam si non ita frequenter conficeret: ergo non augetur habitus docentis per actus utentis. Prob. antec. experientià; senes namque, & ætate proveci Philosophi, qui promptè, & expeditè argumenta conficiunt ex frequenti usu Syllogizandi, non ideo etiam meliùs, & distinctiùs norunt regulas, & figuras logicales, quod tamen pariter deberet fieri, si esset unicus habitus, imò contrarium fieri, quotidianà quasi experientià constat; quia tales nec exactè, nec distinctè amplius recordantur Regularum logicarum, & Summularum; unde de iis quæsi non tam promptè respondebunt, sicuti promptè conficiunt Syllogismos.

Respondent Adversarii I. neg. min. quia quando idem habitus habet duos actus, licet

QUÆSTIO I. De Existentia, Quidditate & Quotuplicitate Logica. 3

licet augeatur per quemlibet illorum, non tamen sentitur facilitas, nisi in ordine ad actus, quibus mediantibus augeatur, nimirum, si fiant frequentati actus scientifici, & doctrinales, sentitur augmentum in ordine ad docentem, si verò fiant actus practici, & confectiones, sentitur in ordine ad utentem. *Contra*: Habitus non sentitur augmentatus, quod à tali, vel tali determinata causa efficiente producat augmentum, sed sentitur augmentatus à causa formali, à se ipso, & propria sua entitate aucta; unde si produceretur à solo Deo, adhuc faciliteret potentiam. Deinde augmentum, quod procedit ab actibus Logicæ utentis, est ejusdem naturæ cum eo, quod procedit ab actibus docentis; alias non possent augere eundem habitum: ergo tam augmentum utentis debet facilitare ad actus docentis, quam docentis ad actus utentis; quia in se nullam haberent variationem. Agnitâ efficaciam hujus refutationis, cum aliis præsertim Poncius

Respondet II. Aliter negando maj. & concedendo min. quod non necessario, quando augeatur unus, debeat etiam augeri alter, V. G. quando per actus practicos, & confectiones in se augeatur utens, non idcirco debeat augeri in illo se docens; quia, dicit, non debet habitus augeri per actus alios, nisi qui eliciuntur ab ipso; confectio autem Syllogismi V. G. non fit ab habitu Logicæ docentis elicitivè, sed regulativè, & directivè tantum; unde non debet augeri per istam confectionem, sicut nec per saltationem augeatur in aliquo cognitio intellectualis, quam habet de modo saltandi. *Contra*: tales actus practici, seu confectiones non procedunt ab habitu docentis elicitivè, sed tantum regulativè, & directivè: ergo ab aliquo alio habitu debebunt elici, qui erit habitus Logicæ utentis realiter distinctus, & sic confirmatum manet argumentum, non solum. *Non negat* quidem Poncius, docentem augeri, dum confectio aliqua fit, sed tantum non augeri per confectionem, ait, sed per actum Logicæ docentis, qui habetur simul cum ista confectione, quoties confectio fit artificialiter, per cognitionem nimirum, qua cognoscitur, quomodo fieri debeat ista confectio. *Contra*: Cum secundum ipsum habitus docentis, & utentis sit una indistincta qualitas, & negare non possit, quod ab utriusque actibus habeatur augmentum aliquod, sic idem augmentum, & eadem facilitas acquisita foret utriusque, quod falsum est.

Respondet III. Tales actus practicos procedere elicitivè ab illo habitu, in cuius materia fiunt, V. G. à Physica, si in materia Physica. *Contra*: Sicut ergo in materia aliena est alius habitus distinctus à docente, ita si fiant in materia logica, erit quoque distinctus aliquis, à quo eli-

citivè procedant. Nec potest dici, quod in materia logica procedant à docente; quia hæc per concessam experientiam per illos actus non augeatur, & tamen acquiritur facilitas: ergo respectu alterius habitus.

Probat III. In omnibus aliis facultatibus organicis, V. G. Pictoria, Scriptoria, Saltatoria admittuntur duo habitus realiter distincti, docens, & utens: ergo cum Logica quoque sit facultas, seu disciplina organica, in ea pariformiter duo habitus distincti realiter, docens scilicet, & utens admittendi erunt. *Prob. conseq.* In aliis disciplinis, seu facultatibus organicis ideo admittitur distinctus habitus utens à docente; quia post perfectam cognitionem regularum, quomodo nimirum pingendum, scribendum, saltandum sit, nova remanet difficultas circa usum, & applicationem: sed idem contingit circa Logicam: ergo duplex quoque distinctus habitus admittendus erit, unus, qui inclinatur ad cognoscendum, quomodo instrumenta logicalia sint conficienda, & erit docens, & alius, qui facili- tet ad conficiendum, seu ipsam confectionem illorum, & erit utens.

Respondet negando paritatem inter Logicam, & alias facultates organicas; quia respectu illarum non est eadem, sed diversæ potentiæ, docens enim est in intellectu, & utens, seu usus in membris externis. *Contra*: Sicut in saltatoria V. G. est duplex difficultas, una in addiscendis regulis, & alia in applicatione, ita, cum eadem duplex difficultas contingat circa Logicam, pari ratione admittendi erunt distincti realiter habitus, docens, & utens. Hic benè notat Mastrius, habitum facultatis docentis semper prius acquiri, quam utentis; ille namque ex auditu Magistri, hic ex frequenti usu, & exercitio, quod prærequirit notitiam, & instructionem; quod & tu notabis, & exinde distinctionem, non identitatem inter docentem, & utentem inferes. Quæ tamen utens debet in sensu proprio accipi, id est, pro habitu acquisito ex frequenti exercitio definiendi, dividendi, & argumentandi &c. sic enim est propriè utens *activè*, habitus scilicet operativus, & practicus, quo quis instructus promptè utitur docente, seu regulis ab ea traditis. Si autem Logica utens accipiatur pro ipso habitu per demonstrationem acquisito, quo ad definiendum, dividendum, argumentandum &c. in aliis materiis utimur, erit utens *passivè*, id est, in usu posita ab aliis scientiis, quo sensu est ipsa Logica docens, consequenter utens in hoc improprio sensu à docente minimè distinguitur.

Probat IV. Quæ possunt realiter separari, realiter distinguuntur: sed Logica docens, & utens realiter separantur: ergo & realiter distinguuntur. In majori continetur

tinetur signum evidens distinctionis realis. Prob. min. tyro aliquis Sumulis, seu regulis logicalibus optimè instructus, tamen sicut callet regulas, nescit argumentari &c. sed difficilis est ad confectionem instrumentorum logicalium: ergo in tali separatur realiter Logica docens ab utente. Quæ proin difficultas per habitum tollitur. *Confirmatur*: Plurimi rudes nullam notitiam regularum logicalium habentes formant Syllogismos: ergo hi habent utentem, non verò docentem, consequenter illa ab hac æquè, ac ista ab illa separari potest.

Probatur V. Nulli eidem realiter indistincto habitui possunt convenire duo opposita: ergo cum Logica docens sit scientia, utens non sit scientia, sed ars, eidem habitui non possunt convenire; idem enim realiter idem, non potest esse scientia, & non esse scientia. Et cum scientia, & ars distinguantur specie; quia distinguuntur definitionibus, & essentiis, distinguuntur etiam realiter, consequenter eidem habitui non convenient. *Confirmatur*: Actus Logicae docentis, & utentis sunt diversæ rationis: ergo ab eodem habitu non procedunt; quia habitus specificantur ab actibus; hoc est, ex diversitate specifica actuum colligitur diversitas specifica habituum. Et: Actus Logicae utentis generant habitum; cum non sit major ratio de his actibus, quàm de aliis: sed non habitum docentis; cum non sint scientifici: ergo alium, & sic realiter distinctum, qui erit utens.

10 *Obijcitur I.* Scotus q. 1. prædicab. non nisi ex diversa consideratione, & diversis muneribus Logicam docentem, & utentem discernit: ergo nos malè distinguimus realiter.

Respondetur, Scotum ibi loqui de Logica utente improprie, seu utente passive, & sic utique non distinguitur à docente, ut paulò supra dictum est. Vel per Logicam docentem ibi intelligere habitum procedentem ex necessariis, quæ est *Analytica*, per utentem verò habitum procedentem ex probabilibus, quæ est *Topica*, & sic autoritas esset in oppositum, cum probaret distinctionem, non verò identitatem. *Dices*: Quæ habent idem objectum, sunt idem: sed Logica docens, & utens habent idem objectum: ergo sunt idem. *Contra*: Habent idem materiale, non formale, docens Syllogismum considerat, in quantum cognoscibilis, utens, in quantum factibilis.

Obijcitur II. In cognoscentibus regulas, & præcepta Logicae, positoque Logicae docentis habitu, nulla remanet difficultas, quò minùs definire, dividere, & argumentari possint cum omni facilitate: ergo superfluit Logica utens, quæ faciliteret ad definiendum, dividendum &c.

Respondetur negando assumpt. quia habita cognitione regularum logicalium manet adhuc difficultas eas promptè applicandi, quæ debet tolli per habitum utentis, ut quotidianà experiencià constat. *Dices*: Omnis illa facultas, quomodo-cunque acquisita sit, est à Logicae docentis habitu: ergo superfluit alius habitus. Prob. antec. Quia ad Logicam docentem spectat non modò considerare regulas bonæ operationis secundum se, sed etiam considerare, & judicare, an benè sint applicatæ hic, & nunc, in hac, vel illa materia: ergo quòd aliqui faciliter argumententur, non consideratis regulis, adhuc provenit à docente Logica; quia tunc considerant, & judicant, hic, & nunc benè formatum esse Syllogismum. *Contra*: Neg. antec. cum probat. consequentia, nam præter habitum judicandi, an præcepta hic, & nunc, in hac, vel illa materia benè sint applicata, adhuc alius debet dari habitus ad promptè, & faciliter operandum, & efficiendum instrumenta. *Instas*: Habitus Logicae utentis idem sonat, quod habitus dirigens, seu quo intellectus per modum regulæ utitur: ergo non diversus à docente; quia etiam hic dirigit ad faciliter operandum, & efficiendum. *Contra*: Neg. antec. nam Logica utens non est, quæ nos dirigit, nec qua utimur per modum regulæ, sed quæ faciliat ad operandum conformiter ad regulas Logicae docentis, nisi terminum Logicae utentis velis sumere improprie, & pro utente passivè, quomodo non est habitus practicus, & operativus, sed ipsa docens ab aliis in usu posita.

Obijcitur III. Idem habitus docentis potest subire munus utriusque habitus docentis, & utentis: ergo nulla est necessitas ponendi distinctos. Prob. antec. Eò ipso, quo cognoscamus, quomodo Syllogismus in quocunque modo, & figura fieri debeat, quod est munus Logicae docentis, facilitamur ad conficiendum Syllogismum in quocunque modo, & figura, & in quacunque materia, cognitâ naturâ materiæ: ergo idem habitus Logicae docentis exercet sufficienter munus utriusque habitus. Prob. antec. Facilior est enim intellectus ad faciendum Syllogismum, postquam cognovit, quid Syllogismus sit, & quomodo fieri debeat, quàm antè: ergo æquè inclinat ad confectionem docens, quàm utens.

Respondetur neg. antec. cum ejus probat. ultimum assumpt. dist. Intellectus est facilior regulativè, & directivè, conc. physicè, & elicitivè, neg. assumpt. quia Logica docens directivè, & idealiter tantum faciliat, quatenus quò magis intellectus est instructus ejusdem regulis, eò minùs exponitur errori in operationibus logicalibus; non autem faciliat elicitivè, sed hoc facit utens; videmus enim, quòd
tyro-

tyrones positâ notitiâ regularum adhuc quoad confectionem patiantur difficultatem.

Obijcitur IV. Primi actus practici, primæ scilicet Definitiones, divisiones &c. quas tyro post cognitionem regularum exercet, vocantur actus Logicæ utentis: sed tunc adhuc non adest alius habitus præter docentem; habitus namque utentis debet generari per frequentatos actus, sicut alius quicumque: ergo signum clarum est, quod utens realiter non distinguatur, sed tantum penes diversam connotationem.

Respondetur dist. antec. Illi actus sunt Logicæ utentis; quia illius habitus sunt generativi, conc. quasi jam à præexistente habitu elicitive processissent, neg. antec. nam tunc nondum est habitus utentis, ut minor argumenti bene dicit, sed isti primi actus eliciuntur ab intellectu adhuc respectu utentis nudo, dirigente tamen, & regulante habitu docentis, & ideo valde difficulter eliciuntur illi primi actus, facilliter autem fiunt post frequens exercitium, quod est signum habitus acquisiti.

Obijcitur V. Ut quis bene arguat in Physica V. G. vel alia scientia, nulla re indiget, quam habitu dirigente actum Syllogizandi, & Physicæ ut eliciente actum: ergo superfluit alter habitus; quia ad dirigendum sufficit Logica docens, & ad eliciendum Physica V. G.

Respondetur dist. antec. Ut bene arguat, hoc est, sine errore, conc. antec. ut promptè, & facilliter arguat, neg. antec. ad hoc enim requiritur habitus Logicæ utentis. Et sic in tali casu tres habitus eidem actui correspondent, habitus Logicæ docentis, qui concurret directive, utentis qui concurret elicitive, quantum ad formam Syllogisticam, & habitus Physicæ V. G. qui concurret quoad materiam.

II ASSERTIO V. Divisio Logicæ in docentem, & utentem secundum omnem Logicæ partem est bona. Doctor q. 1. & 2. Elench. Mastrius, Baronius, Ponticus, Amandus, Ruvijs, Aversa, Didacus à Jesu, contra Complutenses, & Conimbricenses.

Probat I. Secundum illud aliqua facultas est docens, secundum quod tradit regulas, & præcepta, ad quorum normam actus, & operationes illi facultati propriæ fieri debent, & secundum id dicitur utens, quantum actualiter actus elicit, & operatur ita secundum regulas, ut clarum est: sed in omni parte Logicæ, Analytica scilicet, Topica, & Sophistica non modo traduntur regulæ, quomodo actus elici debeant, sed etiam actualiter fiunt, & eliciuntur ad præscriptum illarum regularum, ut discurrenti patebit: ergo secundum omnem sui partem Logica erit docens & utens.

Tract. II.

Probat II. Quoad Analyticam, de qua maximè est controversia: Logica secundum Adversarios bene dividitur in docentem & utentem quoad Topicam: ergo etiam quoad Analyticam. Prob. consequ. Ideo bene dividitur sic; quia cognitio, & confectio ejusdem Syllogismi, V. G. Topici (etiam Sophistici) ad ipsam pertinet, in quacunque materia fiat: sed non minus cognitio conficiendi Syllogismum Analyticum, seu demonstrationis, ad Logicam pertinet: ergo pari ratione Analytica in docentem, & utentem bene dividitur. Major est Adversariorum. Prob. min. Qua ratione confectio Syllogismi Analytici non pertineret ad Logicam, sed ad materiam, in qua fieret, V. G. Physicam, eadem etiam ratione nec ad Logicam pertineret, sed ad materiam, in qua fieret, confectio Topici: sed hoc est contra Adversarios: ergo & primum. Prob. maj. Confectus Syllogismus Analyticus in materia aliena tantum accipit à Logica, quantum Topicus; & quantum ille ex materia aliena participat, tantum etiam hic participat: ergo pari ratione de utroque discurrendum est. Prob. antec. Topicus solummodo à Logica accipit formam Syllogisticam, ob quam adscribitur ejus confectio Logicæ: & hanc etiam sic accipit Analyticus, & hic ipse accipit materiam ab illa facultate, in qua fit, V. G. Physica, ob quod adscribitur ab Adversariis Physicæ V. G. at hanc ipsam materiam etiam accipit ab aliena, si fiat in ea, Topicus: (hæc pars patebit ex solutione objectionis primæ) ergo ob quam rationem adscribitur unus uni facultati, ob paritatem rationis etiam alter eidem adscribi debet. Et licet in hac demonstratione Physica V. G. *omne habens contrarium est corruptibile: sed omne mixtum habet contrarium: ergo omne mixtum est corruptibile*, in qua Physicus demonstrat corruptibilitatem de mixtis, materia tota sit physica, tamen est hic usus Analyticæ, quatenus hæc concurret effective introducendo formam scientifico modo Syllogisticam in materiam physicam secundum directionem Logicæ docentis.

Obijcitur I. Materia, in qua fit Syllogismus probabilis, non pertinet ad ullas scientias, bene verò materia Syllogismi demonstrativi: ergo nos malè argumentamur à paritate unius in alium. Prob. antec. Nulla scientia potest esse principium opinionis, aut cognitionis incertæ: ergo materia Syllogismi Topici, & sic ipse Syllogismus Topicus in ea formatus non possunt spectare ad scientiam ullam, consequenter ad solam Logicam, non quidem quatenus hæc est scientia, sed quia forma differendi, quæ in tali Syllogismo visitur, est propria Dialecticæ, & ab ea, quatenus scientia est, demonstrata, quod satis est, ut huic scientiæ attribatur.

Respon-

Respondetur neg. antec. pertinet enim ad illam, ex qua assumpta est, & sic omnes conclusiones probabiles in materia physica ad Physicam pertinent, & sic de aliis, quod mox patebit. In probat. antec. neg. suppositum; quia non omnis facultas, quæ dicitur scientia, necessario secundum omnem sui partem est scientia, ut Physica V. G. sed potest etiam includere opiniones, non quidem in quantum, seu quæ est scientia, sed quæ est scientia, modo tamen tot includat demonstrationes, quot possunt integrare scientiam. Deinde si omnes omnino opiniones spectarent ad Logicam, sequeretur: quod Logica unica esset multo major, & amplior, quam omnes aliæ scientiæ; cum sine comparatione sint plures opiniones, seu cognitiones probabiles à nobis cognitæ pro hoc statu, quam scientificæ. Nec per hoc, quod Logica sit instrumentaria, & ministra aliarum scientiarum, & sic bona ipsius sint etiam bona aliarum, minuitur absurditas; nam etiam stante hoc adhuc plura continet, quam aliæ. Demum sic etiam opiniones deberent à Logica rejici; cum & ipsa sit secundum omnem sui partem scientia, ut dicitur.

Obijcitur II. Omnis scientia habet, & facit proprias suas demonstrationes: ergo in aliena materia, & aliis Scientiis non habet locum utens Analytica. Prob. consequ. Quia aliàs sola Logica diceretur scientia. Quod Prob. Ipsa enim sola sic diceretur efficere demonstrationes.

Respondetur dist. antec. Cum concursu Logicae, conc. absque hoc, neg. antec. Neque ex eo sequitur, quod sola Logica sit scientia dicenda, sicut non sequitur, quod ipsa sola, eò quod secundum Complutenses concurrat ad opiniones, sit opinio; nam etiam quælibet scientia elicitive concurrat ad demonstrationes faciendas, saltem quoad materiam determinatam, & ejus cognitionem; quia non potest ab ulla alia scientia cognosci, quam ab ea, cujus est materia, & sic justo titulo dicitur scientia.

Obijcitur III. Cum tota substantia actuum metaphysicorum sit metaphysica, Logica in iis aliud præstare non poterit, quam dispositionem illorum in formam Syllogisticam; sed neque hoc potest: ergo nihil. Prob. min. Nullum ens rationis fit per se ab aliqua causa, sed per accidens resultat ad positionem alicujus actus realis: sed illa dispositio est ens rationis: ergo non fit per se ab aliquo actu Logicae, sed resultat ad positionem actuum metaphysicorum, consequenter non à Logica, sed à Metaphysica producitur.

Respondetur neg. min. quidquid autem sit de min. probatione, quæ secundum

Poncium falsa est, certum tamen est, & ipsimet Adversarii fatebuntur, ut talis dispositio bona habeatur, Logicam aliquo modo concurrere, aliàs nec Metaphysica V. G. uteretur præceptis Logicae, nec Logica esset necessaria ad alias scientias, quod nec ipsi, nec ullus alius diceret.

Obijcitur IV. Quod non sit utens in propria materia. Usus Logicae utentis debet distinguì à doctrina Logicae docentis, id est, usus non debet esse formaliter ipsa doctrina, sed potius applicatio ejusdem: sed demonstrationes, quæ fiunt in materia propria Logicae, non distinguuntur à doctrina, sed per ipsas formaliter docemur, ut in hac demonstratione, quæ est in propria materia Logicae: *Omnis oratio explicans naturam rei debet constare genere, & differentia: sed definitio est oratio explicans naturam rei: ergo definitio debet constare genere, & differentia:* ergo Logica non habet usum in propria materia.

Respondetur dist. min. Si demonstrationes sumantur pro usu improprie, seu à quo dicitur Logica utens passive, quo sensu utens est ipsa docens, conc. min. si sumantur pro usu proprie, à quo Logica dicitur utens active, & est habitus operativus, & distinctus realiter à docente, neg. min. Negat Poncius min. absolute; quia dicit, quando Logica demonstrat, definitionem debere constare genere, & differentia, licet doceat tunc, quomodo debeat definitio fieri, non tamen docet, quomodo demonstratio debeat fieri, ut patet: ergo usus demonstrationis in materia logica distinguitur à doctrina, qua docetur, quomodo debeat demonstratio fieri. Similiter quando Logica definit demonstrationem, non docet, quomodo definitio debeat fieri, sed utitur istà doctrinà definiendo demonstrationem: ergo Logica habet usum demonstrationis in propria materia distinctum à doctrina faciendæ demonstrationis, & usum definitionis distinctum à doctrina ejus conficiendæ; hoc autem sufficit, ut in materia propria Logicae usus distinguatur à Logicae doctrina.

Obijcitur V. Si Logica respectu suæ materiæ necessariæ diceretur utens, non esset idem Logica utens, & Logica rebus concreta; quia dum demonstrat in materia sua propria, non est ullis rebus concreta: sed hoc est falsum: ergo &c.

Respondetur neg. seq. quia est concreta illi materiæ, in qua utitur suà doctrinà.

QUÆSTIO II.

An Logica sit Scientia, & si sit,
an realis, vel rationalis?

13 *Nota* I. Scientiam primò sumi *laxissimè* pro quacunque experientia, quomodo expertus frigus, dicitur scire, esse frigidum. 2. *Laxius*, quantum idem significat, quod fides, sic jam ex invalescente loquendi usu dicitur, scire nos, Verbum esse incarnatum. 3. *Laxe* pro quacunque noticia quomodocunque, sic quis dicitur scire Romam, Indias, sive dein ex lectione, sive narratione aliorum &c. 4. *Strictè, & in rigore*, prout est, & comprehenditur *inter sex illa genera noticia intellectualis* (puta habitualis) à Philosopho 6. Eth. c. 3. recensita, & est *ima*. quæ dicitur esse primorum principiorum, quibus intellectus sine ullo discursu ex sola apprehensione terminorum assentitur, ut huic: totum est majus sua parte. 2da. Notitia est de rebus præstantissimis, & maximè universalibus, cognitio altissima rerum divinarum, ac humanarum, & hæc est propriè *Sapientia*, prior verò dicitur ipse *Intellectus*. 3tia. Est noticia certa, & evidens de objecto necessario per discursum Syllogisticum acquisita, & hæc est propriè dicta *Scientia* in rigore, de qua nobis hic est sermo. 4ta. Est noticia directiva actionum humanarum, ut benè, & laudabiliter fiant in genere moris, & est *Prudentia*. 5ta. Est noticia de re contingenti tantum, non necessaria, & hinc nec certa, nec evidens, sed dicitur *Opinio*, seu cognitio probabilis, & obscura. 6ta. Demum est noticia, seu habitus cum recta ratione activus, seu factivus, & dicitur *Ars*. Tertiam noticiam intellectualem, *Scientiam* nimirum quartò modò suprà sumptam, de qua sola hic loquimur, & quidem actualem (nam habitualis est habitus de prima specie qualitatis permanens intellectualis, disponens intellectum non ad simpliciter, sed ad promptè, & expeditè operandum ex actibus frequentatis acquisitus) ita definit Aristoteles 1. Post. c. 2. *Scire est rem per causam cognoscere, propter quam res est, quod illius est causa, & non contingit se aliter habere.* Secundum quam definitionem ad rigorosam *Scientiam* sex requiruntur conditiones, quarum I. Est, quòd sit *vera*; error enim, & falsitas *Scientia* non sunt. II. Est, quòd sit *certa*; est autem certitudo juxta Cavellum de an. disp. 3. Sect. 6. & Averfam q. 26. lect. 3. *Firma adhesio intellectus alteri determinata parti absque formidine de opposito; cum formidine enim de opposito in intel-*

lectu certitudo stare non potest, sed dubietas, nec *Scientia*, sed opinio. III. Est, quòd sit *evidens*. IV. Quòd sit de *necessariis*. V. Quòd sit de *objecto universali*, non singulari; *Scientiæ* enim sunt de rerum essentiis, quæ sunt universales, demonstrando de ipsis passionibus, & proprietates, quæ omnia individuis quæ talibus non conveniunt, sed tantum naturæ specificæ, & universali in iis inclusæ; singularitas enim, seu differentia individualis licet pertineat ad substantiam, & integritatem, non tamen ad quidditatem rei. Hæc autem conditio non competit *scientiæ* ut sic, sed *scientiæ*, quæ est de objecto creato tantum; de Deo enim singulari *scientia* haberi potest; quia illi conveniunt proprietates, & passionibus, seu potius quasi passionibus, & proprietates. VI. Demum conditio est, quòd sit *causata per discursum Syllogisticum*, quia *scientia* est cognitio rei per causam.

Nota II. Aristotelem 6. Eth. c. 4. Ar- 14
tem ita definivisse, quòd sit *habitus cum recta ratione conjunctus ad efficiendum idoneè*. Aliæ sunt actiones *internæ*, aliæ *externæ*. Internæ in eo, qui operatur, manent, ut cognitio, amor &c. quæ ideo etiam potius actiones, quàm effectiones dicuntur, & sunt triplicis generis, *Voluntatis, Intellectus, Memoria*. Circà voluntatis operationes moralis Philosophia versatur, quæ quidem definiri potest *Scientia rectè volendi*. In tres autem secantur partes, in *Ethicam*, quæ unius actiones, & mores rectè instituit: *Oeconomicam*, quæ actiones domesticas publicè disponit: *Politicam*, sive civilem scientiam, quæ publicas actiones ad Reipublicæ videlicet gubernationem complectitur, sub qua Juris Civilis *Scientia* magna ex parte comprehenditur, atque ex illa fortè ortum habuit. Circà actiones intellectus *Dialectica* versatur, cujus definitionem jam dedimus. Circà actiones memoriæ *Ars rectè memorandi*, qualem tradit Cicero, & alii Rhetores per loca, & imagines, & alia hujusmodi præcepta. Actiones, vel operationes externæ, *vocis* scilicet, & *operis* sunt, quæ in eo, qui agit, non manent, sed in rem transeunt externam, sive post illas opus aliquod effectum permaneat, ut post ædificationem domus, sive non maneat, sed solum ipsæ actiones transeant, ut vox, cantus, saltatio &c. Et circà vocis quidem actiones ad congruè loquendum *Grammatica* versatur, ad ornatè loquendum *Rhetorica*, cui annecti poterit ad Carmina, & Poëmata componenda *Poëtica*, & ad Historias scribendas *Historica*. Circà opera efficienda externa dereliquo versantur artes mechanicæ, quæ pro diversitate rerum, & operum, in quibus versantur, quæque efficiunt, distinguuntur, ut *Agricultura, Pastoritia, Militaris, Nautica, Lanifica, Fabrilis*. Insu-

Insuper notum est, jam ab antiquis septem numeratas esse *Artes liberales*, sic dictas, vel quod liberum deceant hominem, vel quod magis ratione utantur, quam ceteræ artes mechanicæ, & serviles, quæ in corporis potius exercitatione consistunt. Sunt autem hæ liberales, *Reales* quidem *quatuor*, quod in rebus versentur, scilicet *Geometria*, quæ de quantitate permanente continua, scilicet magnitudine differit, cui annectitur *Perspectiva*, quæ est de linea visuali. *Arithmetica*, quæ agit de quantitate discreta, scilicet numero. *Astrologia*, alio nomine *Astronomica*, quæ agit de quantitate successiva continua, qualis sunt motus, & tempus, quæ in ipsis cœlestibus orbibus maximè perspicua cernuntur, quamvis & astrorum, cœlorumque numerum, magnitudinem, & distantiam, aliæque similia in cœlis, & astris ope Geometriæ, & Arithmeticæ ipsa quoque consideret. *Musica*, quæ agit de quantitate successiva discreta, quæ est quasi successivus quidam numerus, ut harmonicus sonus, & oratio longis, ac brevibus syllabis constans; Musicæ enim est hanc quantitatem, ejusque affectiones, ut sonorum, & concentuum harmoniam, & numerum considerare. Et in has quatuor reales tamquam in suas partes ipsius quantitatis divisione, quæ alia est continua, alia discreta, & continua rursus alia successiva, alia permanens, divisa est *Mathematica*, quæ circa quantitatem, & ejus affectiones versari nata est. Reliquæ tres artes liberales *Sermocinales*, & *Rationales* dicuntur; quia in Sermonem, seu ratione consistunt, licet diverso modo, & sunt *Dialectica*, *Rhetorica*, & *Grammatica*. De prima plura per decursum, de secunda, & tertia paulò antè mentio facta est. Omnes memoratæ artes liberales, & Mechanicæ breviter sequenti Disticho comprehenduntur.

Lingua, Tropus, Ratio, Numerus,
Sonus, Angulus, Astra,

Rus, Nemus, Arma, Rates, Vul-
nera, Lana, Faber.

15 *Nota III.* Si Logica spectetur *formaliter*, & *intrinsecè* secundum sua prædicata essentialia, cum sit habitus realis spectans ad primam speciem qualitatum, utique fore scientiam realem; similiter si consideretur *objectivè*, & *extrinsecè*, in ordine scilicet ad objectum, circa quod versatur, & illud sit reale, ipsam quoque esse realem, si verò illud sit ens rationis, rationalem scientiam esse nuncupandam. Logica proin in ratione Scientiæ dupliciter consideranda venit, prout secundum se, & ex natura rei independentem ab artificiosa traditione per secundas inten-

tiones maximè institui posset, & prout defacto per easdem ab Aristotele est tradita, & contexta, & de utroque sensu in præsentem est quaestio.

ASSERTIO I. Logica docens est Scien- 16
tia propriè dicta. Scotus q. 1. univers.
& q. 3. Elench. Mastrius hic q. proem.
art. 4. Poncius disp. 2. q. 7. Baronius
apol. 1. art. 2. Amandus disp. 1. q.
5.

Probatur I. Illa facultas est scientia, quæ procedit demonstrativè ad probandas suas conclusiones: sed ita procedit Logica: ergo est scientia. Maj. constat; quia multæ notitiæ per discursum demonstrativè comparatæ adæquant scientiam. Prob. min. Hæ sequentes omnes sunt conclusiones, & notitiæ logicales, V. G. in Analytica priori: *Omnis Syllogismus factus in Barbara concludit necessariò*: in Analytica posteriori: *Syllogismus demonstrativus est generativus Scientiæ*. Item: *Definitio debet constare genere, & differentia: Divisio tollit confusionem: modus sciendi est aptus ad docendum*, & plurimæ similes: sed ad has, & alias probandas Logica demonstrativè procedit: ergo &c. Prob. min. quoad 1am: *Omnis Syllogismus constans tribus terminis legitime inter se dispositis necessariò concludit: talis est Syllogismus factus in Barbara: ergo Syllogismus factus in Barbara necessariò concludit.* Quoad 2am. *Omnis Syllogismus procedens ex primis veris, & necessariis, causisque conclusionis, est generativus Scientiæ: talis est Syllogismus demonstrativus: ergo Syllogismus demonstrativus est generativus Scientiæ.* Quoad 3tam. *Omnis oratio explicans naturam, & essentiam rei constat genere, & differentia: sed definitio est talis oratio: ergo definitio constat genere, & differentia.* Quoad 4tam. *Oratio totum in suas partes distribuens tollit confusionem: sed divisio est talis oratio: ergo divisio tollit confusionem.* Quoad 5tam. *Omne, quod aperit ignotum ex noto, est aptum ad docendum: sed hoc facit modus sciendi: ergo modus sciendi est aptus ad docendum.* Omnes isti Syllogismi sunt demonstrativi, & inferunt præfatas cognitiones logicales: ergo &c. *Confirmatur:* Logicus in dictis Syllogismis rem, seu id, quod probare intendit, scilicet conclusiones illatas, certò, & evidenter cognoscit per causam (idem dic de aliis) ergo cum scire sit rem cognoscere certò, & evidenter per causam ex 1. Post. c. 21. Logicus erit sciens, consequenter Logica scientia; quia à concretis ad abstracta bona est argumentatio; si enim album est disgregativum visus, etiam albedo erit. Patet antec. Quia novit, dictos Syllogismos evidenter fulciri V. G. principio evidentissimo: *dici de omni.*

Proba-

Probatur II. Logicae conveniunt omnes conditiones ad scientiam requisitæ: ergo nihil deest ipsi, quod minus dicatur scientia propriè dicta. Prob. antec. Nam est cognitio certa, evidens, vera, necessaria, de objecto universali, modo scilicet sciendi, aut Syllogismo ut sic, est quoque causata per discursum: ergo &c.

17 *Probatur* III. Logica non est *ars*, docens scilicet; quia ars versatur circa materiam contingentem, & circa singularia, efficiendo ea, circa quæ versatur, quod Logica non facit. Neque est *Prudentia*; quia hæc versatur circa actiones humanas benè, vel malè fieri natas in genere moris, quæ æquæ sunt singulares, & contingentes. Neque est *Sapientia*; quia hæc versatur circa res altissimas; non autem Logica. Neque est *habitus principiorum*; quia non præbet assensum ex sola terminorum apprehensione, sed procedit demonstrativè per causam. Nec etiam est *opinio* ob mox datam causam: ergo cum præter hæc genera notitiæ intellectuales alia quam scientia non supersit, consequenter Logica, utpote notitia intellectualis, necessariò erit scientia.

Respondent Adversarij præsertim ad I. Probationem, Logicam per plures habere cognitiones probabiles tantum, sicque non semper procedere demonstrativè, consequenter esse tantum habitum intellectuale, qui dicitur opinio, aut saltem non scientia simpliciter, sed secundum quid tantum, scilicet secundum cognitiones, & notitias demonstrativè acquisitas, non autem secundum probabiles. *Contra*: Cum Logica in se essentialiter aliud non sit, quam illæ regulæ, quas tradit, reliqua verò, quæ in ea pertractantur, ut sunt universalia, & similia, ex more jam introducto, non sint de essentia, sed se habeant respectu Logicae quasi per accidens, sicut pinguedo respectu animalis, & cum illas regulas omnes scientificè demonstret, habebit tot cognitiones evidenter demonstrativè acquisitas, quot possunt ipsam in ratione scientiæ integrare. Et alias etiam aliæ scientiæ non essent simpliciter tales; cum etiam habeant plures opiniones tantum, quod tamen falsum est: ergo semper manet verum, quod Logica sit scientia propriè dicta, & quidem, ut ait

ASSERTIO II. Secundum omnem sui partem. Citati.

18 *Probatur* de Topica, & Sophistica; de Analytica enim jam satis monstratum est. Logica æquæ quoad partem Topicam, & Sophisticam, quam quoad partem Analyticam procedit demonstrativè ad probandas suas conclusiones: ergo æquæ quoad ad istas partes, ac quoad Analyticam erit scientia. Prob. antec. ex Scoto q. 3. Elench. Quia tam benè ostenditur apparentia in Syllogismo sophistico velut ejus

Tract. II.

passio per unitatem vocis in fallacia æquivocationis, (ut si quis apparenter, sed falsò utique demonstraret, aquam habere pedes, cujus apparentiæ causa esset cursus in præmissis) tanquam per proprium medium, sicut risibile de homine per animal rationale. Item per proprium medium demonstratur probabilitas de Topico V. G. per processum ex non certis, & evidentibus, sed tantum opinativis, quæ non possunt, nisi probabilitatem generare: ergo etiam Logica quoad topicam, & sophisticam procedit demonstrativè, quod maxime patet, dum has sequentes notitias: *Syllogismus topicus generat opinionem*, in topica, & : *Syllogismus Elenchus non necessariò concludit*, in Sophistica, & pluras alias similes demonstrat tali modo: omnis Syllogismus procedens ex probabilibus generat opinionem: sed Syllogismus topicus ex probabilibus tantum procedit: ergo *Syllogismus topicus generat opinionem*. Et: nullus Syllogismus, in quo sunt quatuor termini, aut peccatur in modo, & figura, necessariò concludit: sed talis est Syllogismus Sophisticus, seu Elenchus: ergo *non necessariò concludit*.

Objicitur I. Aristoteles 6. Metaph. c. 1. 19 enumerans scientias speculativas, Logicæ nullam fecit mentionem, sed solum recenset Mathematicam, Naturalem, & Divinam, seu Metaphysicam. Item 1. Eth. c. 4. ait, tollere naturam Logicae, qui eam non ut facultatem, sed ut scientiam tradunt.

Respondetur, Aristotelem ibi divisisse scientias reales, non verò rationales, qualis apud ipsum erat Logica; hinc de illa non fecit mentionem. Et locus iste est ab autoritate negativa, quæ in Scholis non valet, & sic negatur, quod ex illo infertur, scilicet Logicam non esse scientiam, maxime cum ipsa sit pars Philosophiæ, & Philosophia sit cognitio rei per causam, qualis etiam Logica est. Sensus secundi loci est, quod Logica non sit talis scientia, quæ solummodo sui objecti naturam doceat, & non etiam ostendat, quomodo fieri debeat, & hoc in ordine ad ipsum conficiendum. Vel quod Topica, quam intelligit ibi per nomen *Dialectica*, quo in cit. I. utitur, non ostendat, vel doceat, quomodo Syllogismus Scientificus, ex quo infertur conclusio evidens, & infallibilis, sit conficiendus, sed tantum quomodo fieri debeat Syllogismus probabilis, qui concludit conclusionem probabilem tantum, & sic qui illam sub priori ratione vellet tradere, perverteret naturam ejus. Vel Aristoteles vult, quod Logica non sit talis scientia, qualem alii dicebant esse, scilicet non organicam, & aliis scientiis præmittendam.

C

Objici-

20 *Obijcitur* II. Scientia debet versari circa aliquam materiam certam, & determinatam, sibi que propriam: sed hoc Logica non habet: ergo non est scientia. Maj. est Aristotelis 11. Met. c. 1. Prob. min. tum autoritate ejusdem 4. Met. c. 5. ubi ait, Logicam non tractare de aliqua re determinata. Tum ratione; quia definitiones, divisiones, & Syllogismi rebus omnibus applicantur.

Respondetur conc. maj. neg. min. ad cujus probat. & autoritatem Aristotelis dicendum, quod intelligenda sit de Logica quantum ad usum; quia sic tanquam Scientia communis ab omnibus aliis in usu ponitur, & applicatur, non verò esse intelligendam quantum ad doctrinam, sic enim est de determinato objecto, quod est in Logica absolutè sumpta modus sciendi, vel Syllogismus in Logica Aristotelica. Unde cum Logica non sit tota in ordine ad alias scientias, sed etiam propter se ipsam, sicut & alii intellectus habitus, pariter etiam perficit intellectum.

Instas: Aristoteles 2. Met. c. 3. Tex. 15. ait: *absurdum est simul scientiam querere, & modum sciendi*: ergo modus sciendi non est scientia. Prob. conseq. Quia si modus sciendi esset scientia, impossibile esset querere modum sciendi, quin eo ipso quereretur scientia: ergo si nequit modus sciendi, & scientia simul queri, modus sciendi non est scientia: sed Logica est modus sciendi: ergo Logica non est scientia. *Contra*: Dist. antec. absurdum est querere scientiam, & modum sciendi distinctum à tali scientia, qui prærequireretur ad talem scientiam, conc. antec. indistinctum à tali scientia, hoc est, spectantem ad talem scientiam, ut objectum V. G. neg. antec. quia implicat scientiam haberi absque cognitione sui objecti, & quin simul habeatur ipsum. Et Aristoteles aliud non vult, quam absurdum esse, objectum aliquod speculari, & addiscere simul modum speculari, V. G. velle mederi homini ægroto, & simul addiscere modum medendi, qui necessariò debet præcedere actum medendi. Ita etiam aliquis absurdè studeret Physicæ, & Logicæ; quia per Logicam debet prius acquirere modum sciendi, speculari, & procedendi in Physica tanquam in scientia reali, seu de rebus, quales etiam cit. I. Aristoteles per scientiam intellexit. Tandem Logica etiam non est formaliter, & in recto modus sciendi, sed causaliter, materialiter, & in obliquo, quatenus est de modo sciendi, illumque explicat, & præcepta tradit.

21 *Obijcitur* III. De ratione scientiæ est, ut sit de iis, quorum principium est in natura, & non in nobis: sed operationum intellectualium, quales sunt Logicæ, principium est in nobis, & non in natura: ergo illarum non est scientia. Major patet tum autoritate Philosophi 6. Eth. tum

etiam inductione; Physica enim est de corpore naturali, cujus principium est in natura, non in nobis. Metaphysica est de ente. Prob. min. Definitionis, divisionis, & argumentationis principium est in nobis.

Respondetur dist. maj. Quasi de ratione scientiæ esset, ut omnino non posset esse, vel scientia haberi de aliquo, cujus principium est in nobis, seu quod fit à nobis, neg. maj. Ita ut non sit scientia de ipso, vel non possit haberi de aliquo, *quatenus fit à nobis*, seu ut non cognoscatur per scientiam de ipso, quod fiat à nobis, conc. maj. Dist. etiam min. Operationum logicalium definitionis, divisionis &c. principium est in nobis, seu fiunt à nobis quoad existentiam, conc. quoad essentiam, vel necessariam prædicatorum essentialium, seu cum suis proprietatibus connexionem, neg. min.

Instas: objectum scientiæ debet esse necessarium, seu ea, de quibus agit scientia: sed ea, quæ pendent à nobis, non sunt necessaria: ergo de iis non datur scientia. Maj. est certa. Prob. min. Quia quæ pendent à nobis, possunt esse, vel non esse, prout volumus, & aliquando non sunt: ergo non sunt necessaria, sed contingentia. *Contra*: Dist. maj. Debent esse necessaria quoad existentiam, seu *necessitate incomplexa*, neg. quoad essentiam, seu connexionem prædicatorum essentialium, aut *necessitate complexa*, conc. maj. & sic dist. min. & ejus probat. Primò modò solus Deus necessarius est, reliqua creata omnia, cum per totam æternitatem non fuerint, sunt tantum secundo modo necessaria, quæ necessitas sufficit, alias si prima necessitas requireretur, nulla de rebus creatis daretur scientia. Consistit autem secunda necessitas in hoc, quod impossibile sit, talem, vel talem rem existere, & non convenire, vel non connecti cum ipsa talia prædicata, V. G. homo, quin sit animal rationale, & hinc similes propositiones dicuntur *æterna, immutabiles*, atque illa prædicata non conveniunt singulari, V. G. Petro, quia Petrus est, sed quia homo est, seu conveniunt naturæ humanæ, quæ est ratio, cur objectum scientiæ dicatur universale. *Urget*: Extrema propositionum logicalium sunt corruptibilia: ergo etiam connexio, quæ super illa fundatur; cum destructo fundamento destruat etiam fundatum. *Contra*: Dist. antec. Sunt corruptibilia in se, & quoad suum esse actuale existentiae, conc. quoad habitudinem inter ea repertam, neg. antec.

Replicas: Propositiones hujus Syllogismi in Barbara: *omnis canis est asinus: omnis homo est canis: ergo omnis homo est asinus*, nullam habent necessariam connexionem, ne quidem secundum quid; cum omnes ideo, quia falsæ, necessariò debeant dissolvi, & tamen

tamen iste Syllogismus est verus actus logicus : ergo data doctrina est falsa. *Contra* : Si forma totius Syllogismi, in quantum est actus logicus, & duæ primæ propositiones considerentur secundum dispositionem ad inferendam tertiam, scilicet conclusionem, seu quædam relativæ, negatur, quod non habeant connexionem; si considerentur separatæ, & in se secundum materiam absque ordine ad illationem, conceditur; secundum enim dispositionem, & formam habent necessariò inferre scientificam consequentiam, non verò tale consequens.

22 *Obijcitur* IV. Scientia propriè dicta debet habere objectum simpliciter scibile : sed Logica tale non habet : ergo non est scientia propriè dicta. Prob. min. Quod non est simpliciter ens, non est simpliciter scibile; cum scibilitas sit proprietas entis : sed objectum Logicæ non est simpliciter ens, utpote ens tantum rationis logicum : ergo non est simpliciter scibile.

Respondetur conc. maj. & neg. min. ad cujus, probat. neg. maj. quia ratio entis, & scibilis desumuntur à diversis principiis, ratio entis quidem ab ipso esse, ratio scibilis verò à demonstrabilitate; hinc licet ens rationis logicum, definitio, divisio &c. non habeat simpliciter esse, & sic non sit simpliciter ens, est tamen simpliciter scibile; cum habeat demonstrabilitatem; demonstratur enim, esse explicativum essentiae, tollere confusionem, esse ignoti manifestativum, habet etiam suas proprietates, prædicata essentialia.

Dices : Omnis scientia refertur ad suum objectum relatione reali : sed Logica ita non potest referri ad ens rationis : ergo &c. Prob. maj. Relatio scientiæ ad suum objectum est relatio mensurati ad mensuram : sed hæc relatio est realis : ergo &c. *Contra* : Non omnis relatio mensurati ad mensuram est realis; imago enim Cæsaris habet relationem mensurati respectu ipsius Cæsaris, non tamen habet respectum realem ad ipsum Cæsarem; quia respectus realis est inter extrema realia; Cæsar autem supponitur jam non esse in rerum natura; quia mortuus. Aut dic, relationem mensurati emanativè esse realem, non verò correlativè; sic scientia V. G. refertur realiter ad suum objectum, non tamen est necesse, ut objectum referatur realiter ad scientiam, sicut visus fertur realiter ad parietem, paries tamen realiter correlativè ad visum non refertur.

Obijcitur V. Non potest esse de Syllogismo scientia : ergo Logica Aristotelica, quæ est de Syllogismo, non erit Scientia. Prob. antec. Quia Scientia de Syllogismo deberet haberi per alium Syllogismum Scientificum, ille autem alius syllogismus necessariò deberet sciri rursus per alium, & sic daretur processus in infinitum.

Respondetur neg. antec. Ad ejus probat. dicendum, quod Scientia de Syllogismo potest haberi per aliquem Syllogismum particularem naturalem, seu Logicæ naturalis, qui esset notus se ipso, quantum ad hoc, quod evidenter concluderet; quia ait Philosophus 1. Prior. Syllogismus perfectus de se notus est evidenter concludere, neque necesse est, ut hoc de ipso demonstretur, aut cognoscatur, quod hoc naturæ specificæ conveniat. Similiter respondendum est, quando dicitur, Scientiam non posse acquiri sine aliquo modo Sciendi : ergo si Logica Scientia est, debet acquiri per aliquem modum Sciendi, de quo quæritur, utrum sit Scientia, si sic : ergo hic rursus per alium, & sic in infinitum debet acquiri. *Dicendum* nimirum est, Logicam debere, & posse acquiri per modum Sciendi naturalem, per demonstrationem nimirum directam, & regulatam à Logica naturali, vel artificiali imperfecta, & hinc Logica difficilior est aliis Scientiis; quia illi nulla alia Scientia, ipsa verò omnibus præstat modum sciendi.

Obijcitur VI. Instrumentum Scientiarum non est Scientia : sed Logica est instrumentum Scientiarum : ergo non est Scientia. Prob. maj. Quia instrumentum non convenit genere cum eo, cujus est instrumentum, V. G. malleus non convenit cum fabro, aut arte fabrilis, ut, quod prædicatur de fabro, aut arte fabrilis, prædicetur etiam de malleo : ergo de instrumento Scientiarum non potest prædicari Scientia.

Respondetur neg. maj. ad cujus probat. neg. antec. quia ars quædam respectu alterius artis potest habere rationem instrumenti, ut navifactiva respectu nauticæ, & tamen de utraque prædicatur ars : ergo etiam Logica potest esse instrumentum aliarum Scientiarum, & simul esse Scientia; nam sicut aliæ Scientiæ juxta directionem Logicæ de suis objectis demonstrant passionem, ita Logica ipsa juxta suam ipsius directionem circa propriam materiam. Dein Logica non est instrumentum Scientiarum, sicut malleus respectu fabrilis.

Obijcitur VII. Omnis Scientia habet sua propria principia : sed Logica non habet sua : ergo non est Scientia. Prob. min. Quia principia, quibus innititur Logica, sunt : *Non potest idem simul esse, & non esse. Quacunque sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se* : sed hæc principia non sunt propria Logicæ : ergo &c. Prob. min. Quia hujusmodi principia sunt Metaphysicæ, & à Metaphysica aliis etiam Scientiis communicantur.

Respondetur neg. min. habet enim principium dictum de omni, & dictum de nullo, quod nulli alteri Scientiæ proprium est. Dein etsi innitatur dictis principiis, maximè illi, *qua sunt eadem uni tertio* &c.

non ideo erit excludenda à ratione Scientiæ; quamvis enim essent ipsi, & aliis Scientiis dicta principia communia, adhuc tamen ex diverso modo procedendi ex talibus principiis, ex diversitate objecti formalis, & ex aliis Scientiarum specificativis sufficienter erit una Scientia specialis.

- 24 *Objicitur VIII.* Logica docens in Topicis, & Sophisticis agit de Syllogismo probabili, & Sophistico, qui generant tantum opinionem, & errorem, non autem cognitionem certam, & evidentem: ergo saltem quoad has suas pates non erit Scientia.

Respondetur dist. antec. Agit de Syllogismo topico, & Sophistico topicè, & Sophisticè, neg. antec. Scientificè, & demonstrativè, demonstrando nimirum de uno probabilitatem, de altero errorem, conc. antec. & neg. consequ. *Dices:* Si Logica docens esset Scientia, etiam utens esset: sed: ergo &c. Prob. maj. Sicut se habet actus primus, & secundus, ita Logica docens, & utens: sed illi tantum differunt ratione: ergo & istæ, consequenter si una est, etiam altera erit Scientia. *Contra:* Negatur, esse eundem habitum, negatur etiam, quod se habeant ut actus primus, & secundus, negatur item, quod actus primus, & secundus differant tantum ratione; actus enim primus stare potest sine secundo, & quando est actus secundus, cessat primus; potentia enim in actu secundo posita dicitur amisisse actum primum.

ASSERTIO III. Logica utens tantum est Ars. Citati.

- 25 *Probat.* Ille habitus est ars, quo instructus aliquis promptè efficit ea, circa quæ versatur, singularia, & contingentia, introducendo physicè formam in ea: sed Logica utens est talis habitus: ergo est ars. Prob. min. Logica utens est circa definitiones, divisiones, & argumentationes &c. atqui instructus Logica utente facilè, & promptè has efficit secundum cognitionem regularum à docente traditarum, & hinc justè competit ei definitio artis 6. Eth. c. 4. quod sit habitus cum recta ratione conjunctus ad efficiendum idoneè: ergo Logica utenserit ars; contra autem cum docens exercitè, & physicè in res ab utente hic, & nunc operabiles non influat, sed tantum idealiter, & directivè, non erit ars. *Confirmatur:* Habitus, quo quis artificialiter operatur, seu efficit opus artificiosum, est ars: sed Logica utente artificialiter quis operatur, seu efficit opus artificiosum: ergo est ars.

Respondent, ad artem requiri, ut efficiat opus externum: ergo cum Logica utens tale non efficiat, non erit ars. Prob. antec. ex Aristotele, qui 6. Eth. c. 4 his verbis loquitur: *Quoniam autem adifi-*

catoria ars quaedam est, atque id, quod habitus quidam cum ratione effectivus, neque ulla ars est, quæ non sit habitus cum ratione effectivus, neque ullus hujusmodi habitus, qui non sit ars, efficitur, ut & ars, & habitus cum ratione effectivus sit. Subjungit in fine: *Ars igitur, sicut dictum est, habitus quidam est cum vera ratione effectivus.* Ubi per factionem, & effectiorem intelligit Aristoteles actionem transeuntem in materiam externam; quia pro exemplo artis assignat ædificatoriam. Insuper Aristoteles habitui effectivo tribuit effectiorem, habitui activo actionem, actionem, & factionem inter se distinguendo, dum l. cit. ait: *Neque enim actio effectio, neque effectio actio est,* factio verò est actus transiens in exteriorem materiam, ut interpretatur D. Thomas 1. 2. q. 57. a. 4. *Contra:* Neg. antec. nam effectio operis externi requiritur solum ad artes mechanicas, quæ sunt propriè factivæ, & effectivæ, & sunt ad bonum corporis, non autem requiritur ad artes liberales, quæ sunt ordinatæ ad bonum animi, alias artes liberales amitterent rationem artis; cum interioribus maxime consummentur. Ex eo ergo, quod Logica non efficiat opus externum, tantum probatur, non esse artem mechanicam, cum tamen semper maneat ratio operis artificiosi juxta regulam, & formam dirigentem facti, sive opus sit in sive externum, sive activum, sive factivum, semper etiam manebit ratio artis. Aristoteles autem intelligendus venit de artibus mechanicis, quando requirit opus externum, ly *effectivus* etiam non ita strictè intelligi voluit quoad solum opus externum, alias ita universaliter artes liberales ad rationem artis non posuisset. Et insuper ex ipso Aristotele 9. Metaph. c. 9. habetur, nomen effectiorem dupliciter sumi, una vice, prout relinquit opus factum externum, ut Architectus domum, altera vice, prout non relinquit tale opus, ut in arte saltandi, cytharizandi, & hoc modo Logica, sicut etiam Grammatica, & Rhetorica sunt artes.

Objicitur. Quod confunditur cum aliis 26 Scientiis, est Scientia: sed Logica utens ita confunditur: ergo est Scientia indistincta ab aliis. Prob. min. Logica utens nihil est aliud, quam usus docentis: sed cæteræ Scientiæ sibi arrogant usum docentis; nam factus Syllogismus in Physica dicitur esse physicus, non logicus; ille autem Syllogismus ad usum Logicæ docentis pertinet: ergo cum ille usus sit Logica utens, & tamen ad alias Scientias spectet, Logica utens pertinebit ad alias Scientias.

Respondetur conc. maj. neg. min. ejusque probat. dist. Logica utens est usus activus docentis, conc. passivus, neg. Cæteræ Scientiæ arrogant sibi usum passivum, conc. activum, neg. *Instas:* Syllogismus

mus factus in Physica non dicitur esse ab habitu utentis, sed ab habitu Physica, alias jam non esset ulla demonstratio Physica, Metaphysica &c. ergo rectè Logica utens dicitur pertinere ad alias Scientias. *Contra*: Ob rectitudinem Syllogisticam introductam, quæ imbibitur in materia Physica, rectè dicitur ille Syllogismus Physicus, sicut rectitudo cathedræ dicitur esse ipsius cathedræ, licet sit introducta ab artifice. Deinde ille Syllogismus est à Logica utente tanquam à causa universali omnium Scientiarum universalitate usûs, & officij, non objecti; quia proprium, & particulare objectum habet, & est à Physica tanquam causa particulari, à qua effectus denominantur, ut effectus creaturarum non à Deo causa universali, sed particulari creatura; & Syllogismus est de rebus Physicis.

ASSERTIO IV. Logica in se, & ex natura rei est Scientia realis: Maftrius q. proœm. art. 5.

27 *Probat*ur I. Nullo existente ente rationis, vel secunda intentione adhuc Logica daretur: sed tunc non nisi ab objecto reali dependeret: ergo ipsa tunc diceretur Scientia realis; quia omnis Scientia in suo esse, & conservari dependet à suo objecto, ab eoque denominatur: ergo Logica in se, & ex natura rei est Scientia realis. Prob. maj. Quia tunc intellectus noster adhuc posset operari, & in suis operationibus dirigi; nec enim intellectus, nec ejus operatio ab ente rationis pendet, bene autem econtra: sed Scientia tunc tradens præcepta pro directione operationum intellectûs, esset Logica, quæ sola in hunc finem instituta, & inventa est: ergo nullo existente ente rationis adhuc foret Logica.

*Probat*ur II. Instrumenta Sciendi primò intentionaliter, & ante secundas intentiones habent vim faciendi scire, & dirigendi: ergo antecedenter ad eas possunt constituere Scientiam logicalem, quæ sic erit in se, & ex natura rei realis. Prob. antec. Quia ens rationis, quale est secunda intentio, enti reali, quale est modus Sciendi primò intentionaliter sumptus, talem vim non potest tribuere; cum secundæ intentiones habeant suum fundamentum in primis, & sic vim faciendi scire in eis præsupponunt.

*Probat*ur III. Regulæ traditæ in Logica per secundarum intentionum terminos, quibus Logica defacto utitur ad dirigendum intellectum, æquè potuissent, aut possent tradi per terminos primarum intentionum, V. G. locò hujus: *genus predicatur de specie*, dicendo, *natura communis superior includitur in inferioribus*, & idem præstaret, quod altera, & idem est de aliis: atqui sic foret realis: ergo Logica in se, & ex natura rei est Scientia realis. Quando autem Scotus

Tract. II.

vocat Scientiam rationalem, loquitur solum de Logica ab Aristotele contexta. Et si etiam Logica in se dicitur Scientia rationalis, ideo talis dicitur, quia est directiva rationis, seu intellectûs in suis operationibus, non verò in quantum contra distinguitur à Scientia reali.

ASSERTIO V. Logica Aristotelica est Scientia rationalis. Maftrius cit.

*Probat*ur: Aristoteles totam suam 28 Logicam conscripsit, & tradidit sub secundis intentionibus, ut sunt V. G. *Genus*, *Species*, *Prædicatum*, *Subjectum*, *Antecedens*, *Consequens* &c. & hoc propter faciliorem Methodum; quia facilius res logicæ intelliguntur per terminos secundarum intentionum, quàm primarum; nam ubi multa dicenda forent de re illa, de qua aliquid dicitur, & de illa, quæ de aliquo dicitur, sub solis istis vocabulis *Prædicatum*, & *Subjectum*, exprimitur, idem dicendum est de reliquis: sed secundæ dictæ intentiones sunt entia rationis logicalia: ergo Logica, quæ per illa traditur, & de ipsis agit, erit Scientia rationis, & sic quæ ex se erat Scientia realis, ex intentione, & modo Artificis evasit rationalis.

QUÆSTIO III.

An Logica sit Scientia practica, vel Speculativa?

Nota I. Cum ex præcedenti quæstione 29 habeatur, quòd Logica sit propriè dicta Scientia, Scientia autem ut sic dividatur in *practicam*, & *speculativam* ex Philosopho 2. Metaph. c. 1. Tex. 3. ubi Philosophiam vocat Scientiam contemplatricem ad differentiam Scientiæ practicæ, justò jam quæri, sub qua specie ex his Logica contineatur? Quoniam verò præsentis difficultatis intellectio, & solutio à recta intelligentia praxis pendet, qua intellecta è diametro eidem oppositæ speculationis notitia habebitur, utraq; autem cognitâ innotescet, quid sit Scientia, vel habitus practicus, & quid speculativus, hic nimirum, qui per suas cognitiones contemplativas, & speculativas dirigit speculationem, seu objectum speculabile, ille verò, qui dirigit objectum, opus, seu operationem practicabilem, à quo objecto uterque tam habitus ex frequenti actuum exercitio geniti, quàm ipsi actus, in quos habitus inclinant, respectivè practici, vel speculativi dicuntur, ideo primò hic examinandum venit, quid sit Praxis. Et quidem Praxis latissimè accipitur pro operatione quacunque tam internæ, quàm externæ potentiæ. *Strictius* pro operatione dirigibili, quæ est in nostra potestate, quæque potest esse bona, vel vitiosa quomodocunque dein,

ut

D

ut sunt tam intellectus, quam aliarum potentiarum sensitivarum operationes. *Stricte* pro operatione elicitâ conformiter ad dictamen rationis, & electionem voluntatis, qualis est V. G. actus amoris Dei super omnia à voluntate Petri conformiter ad hoc dictamen, seu actum intellectus dicentem, *Deus est super omnia diligendus*, elicited, ubi actus ille amoris Dei super omnia est praxis, actus verò intellectus dirigens, & dictans illum, est, & dicitur practicus, ex quo notabis differentiam inter esse *praxim*, & esse *practicum*. Et hinc soli actus intellectus practici dicuntur, aliarum verò potentiarum praxes; quia hi sunt regulati, & directi, illi verò regulativi, & directivi. Habitus tamen etiam voluntatis, & intellectus practici dicuntur, quales sunt virtutes morales, diversimodè tamen; nam habitus intellectus, ut prudentia, & ars, respiciunt praxin solum directivè, & regulativè, voluntatis autem etiam elicitivè; concurrunt enim Physicè ad proprios actus. Alia tandem est *notitia practica formaliter*, quæ tendit forma iter ad directionem praxis, ut *Deus est amandus super omnia*. Alia est *notitia practica virtualiter*, quæ licet prædicto modo non tendat, tamen ex illa elici potest praxis, ut *Deus est summè perfectus, & summè bonus: ergo amandus*. Non autem necessarium est, ut ulla harum semper actu dirigat, sed sufficit, quod sit directiva.

30 *Nota II.* Alios esse actus voluntatis elicitos, quos voluntas ipsa effectivè producit, seu elicit, ut amare, velle, frui &c. Alios esse actus voluntatis imperatos, qui scilicet à voluntate imperantur, ut ab aliis potentiis producantur, ut studere, orare, loqui, ambulare &c. & quicunque alii, qui cadunt sub electione voluntatis, acejus imperio. Hic quoque observa, quod observavit Smising q. 4. Prolog. & Suarez disp. 44. Met. Sect. 13. n. 27. duplicem in praxi inveniri *rectitudinem, moralem, & artificialem*. Illa est, & habetur, quando actus ita rectè rationi conformiter elicited in illis circumstantiis, cum ea intentione, & ordinatione ad finem debitum, ut sit præmiò, & vitâ æternâ dignus. *Artificialis* est, & habetur tunc, quando opus artificiosum fit debito modo ad normam, & directionem regularum. Utraque potest haberi *divisim, & conjunctim*, V. G. Pictor pingit benè secundum præscriptum regularum, ac insuper cum bona intentione, debitis circumstantiis, & ad debitum finem, & habetur utraque rectitudo; si autem pingat quidem benè secundum regulas artis, non autem cum bona intentione, aut econtra cum bona intentione, non verò benè secundum regulas, tunc habetur una tantum rectitudo. His præmissis, aperiendum est, quid sit praxis, quinam actus

sint praxes, & ex his, an Logica sit practica, aut speculativa?

ASSERTIO I. Praxis benè definitur, 31 quod sit actus alterius potentia ab intellectu, naturaliter posterior intellectione, natus elici conformis rectæ rationi, ad hoc, ut sit rectus. Doctor Subtilis q. 4. Prologi. n. 3.

Probat I. Et *explicatur*: in data definitione ponitur *actus* loco generis, utpote in quo praxis convenit cum speculatione, quæ etiam est actus. Reliqua tenent locum differentia, & maximè particulæ, *alterius potentia ab intellectu*, per quas potissimum praxis à speculatione differt; cum hæc semper sit actus intellectus, hic autem à ratione praxis ipsi actus intellectus excludantur, quod adhuc magis speciatim probabitur. Dicitur, quod praxis debeat esse *posterior intellectione*, hoc est, actu practico, seu actu se dirigente; quia esse regulatum, & directum quæ tale est naturaliter posterius suo regulativo, & directivo, sicut mensurabile suâ mensurâ; cum mensurabile quæ tale dependeat à mensura: sed praxis in proposito est regulatum quoddam, & directum à regulis, seu cognitionibus practicis, à quibus dependet omnis praxis ad hoc, ut possit benè, & conformiter fieri ad rectam rationem: ergo praxis debet esse naturaliter posterior cognitione practica tanquam suo directivo, & hinc excluduntur actus potentia nutritiva, & vegetativa, quæ non prærequirunt cognitionem practicam, ut fiant, licet aliquando per accidens talem præsupponant, & admittuntur actus voluntatis elicitos, & imperatos, qui iterum eo ipso, quod voluntas non feratur in incognitum, nec tale imperet, prærequirunt intellectiōnem, seu cognitionem.

Dicitur tandem *natus elici conformiter ad rationem* &c. per quæ verba excluduntur actus, qui suapte natura non exigunt elici juxta dictamen rationis, licet intellectiōnem præsupponant, aut etiam non præsupponant. Insuper per dicta verba datur intelligi, quod Doctor hic definiverit tantum praxin rectam, & bonam, (mala praxis enim non est conformis rectæ rationi) quæ non tantum est actus directus quomodocunque, sed secundum omnem circumstantiam facientem ad actum rectum, seu pro rectitudine actus; non tamen unquam intendit negare Scotus, opera peccaminosa praxes esse, sed solum negavit, bonas esse praxes; hinc Tartaretus dicit, esse praxes in largiori acceptione; quia non sunt conformia rectæ rationi. Hæc definitio, ut vides, constat genere, & differentia, & admittitur tam à Scotistis omnibus, quam Thomistis communiter cum Doctore suo Angelico 1. 2. q. 57. a. 1. atque Complutensibus disp. 1. proem, q. 6. nec patitur aliam difficultatem,

tem, quam quod dicat, praxin debere esse actum alterius potentiae ab intellectu, quod tamen sufficienter

- 32 *Probatur* II. Commune axioma est, intellectum fieri extensione practicum, hoc est, tendendo extra se ad regulandam, & dirigendam praxin: ergo praxis debet esse actus alterius potentiae ab intellectu; quia dirigendo suum, seu proprium actum non tendit extra se. Antecedens esse Scoti, luce meridiana clarius est. Esse Doctoris Angelici, probatur: nam 2. 2. q. 179. a. 2. in corp. ait: *Finis intellectiva cognitionis vel est ipsa cognitio veritatis, quod pertinet ad intellectum contemplativum, vel est aliqua exterior actio, quod pertinet ad intellectum practicum.* Item 1. part. q. 79. art. 11. in arg. *Sed contra*, ita loquitur: *Sed contra est, quod dicitur in tert. de anima, quod intellectus speculativus per extensionem fit practicus.* Et q. 14. de verit. n. 4. ait: *Sola extensio ad opus facit, aliquem intellectum esse practicum.* Tandem esse etiam ipsiusmet Principis Philosophorum Aristotelis, satis clarè colligitur ex lib. 3. de an. ubi licet non habeat formalia, tamen sufficienter mens ejus patet ex modo loquendi, quem c. 10. Tex. 50. dicti libri adhibet, dum dicit, intellectum practicum esse illum, qui est principium agendi: sed non potuit hoc velle esse dictum de intellectu, qui est principium agendi actione intellectiva: ergo de intellectu, qui est principium agendi actione alterius potentiae. Prob. min. Quia alias Philosophus non distinxisset, sed confudisset intellectum practicum, & speculativum, quod nequiquam est dicendum; nam etiam intellectus speculativus est principium agendi actione intellectiva: ergo ad hoc, ut habeatur distinctio inter utrumque, Aristoteles debuit intellexisse dicto loco per intellectum practicum illum, qui est principium agendi actione alterius potentiae. Quare manifestè utique falsum dicunt nonnulli cum Arriaga, & Hurtado, qui asserunt, absque ulla autoritate assignari, quod intellectus fiat extensione practicus, sicque praxin debere esse actum alterius potentiae ab intellectu.

- 33 *ASSERTIO* II. Ex data definitione Praxis nullus actus intellectus est praxis, prout nimirum definivit Scotus. Doctor cit. Tartaretus, Faber, Smising, Rhada, Mastrius, Pontius, Amandus.

Probatur. Quia, ut rectè notat Pontius disp. 2. q. 8. Scotus hic definiendo praxin in eo rigore locutus est, ut pro praxi solus ille actus habendus esset, qui secundum se haberet esse alterius potentiae ab intellectu, & praeterea esset vel elicitus, vel imperatus à voluntate, quarum conditionum altera si deficeret, non est praxis, atqui nullus actus intellectus hæc habet: ergo nullus erit in hac acceptione

praxis. Majorem fundat Pontius in jam citato, & probato axioma, quod *intellectus extensione fiat practicus*, quod stando in actibus intellectus non fit; cum potius diceretur intra se tendere; Philosophus autem non dixit, quod intellectus *intensione* fiat practicus, quod tamen æquè facile potuisset dicere, si nimirum id voluisset, ac dixit *extensione*.

Confirmatur: Nullus actus voluntatis est speculatio: ergo è contrario nullus actus intellectus erit praxis. Prob. conseq. Sicut se habet voluntas ad praxin, ita se habet intellectus in ordine ad speculationem: ergo cum nullus actus voluntatis propter habitudinem illam ad praxin fit speculatio, à paritate rationis propter eandem habitudinem, quam intellectus dicit ad speculationem, nullus ejus actus erit praxis. Prob. conseq. Ideò tantum deberet, ac posset esse praxis; quia ab alio actu intellectus dirigeretur, & insuper dirigendo intellectus tenderet in alium suum actum, quod etiam sufficeret ad salvandum dictum axioma; per hoc enim satis fiet extensione practicus, quæ est mens Adversariorum: sed hæc minimè sufficiunt, aut evincunt, ut ideo actus intellectus deberent, aut possent dici praxes: ergo &c. Prob. min. Nam præterquam quod intellectus ita non propriè tenderet extra se, sed potius intra se, sicut transferens se in eadem domo ex uno cubili in aliud, impropriè valde diceretur exire domo, nequiquam insuper sufficere potest illa directio unius actus intellectualis respectu alterius, sed nequidem absque ingenti absurdo adstrui potest: ergo &c. Prob. antec. Ingens est absurdum adstruere, & dicere, nullam dari Scientiam speculativam, sed omnem esse practicam: atqui hoc sequitur, si sola directio unius actus intellectus respectu alterius sufficit ad dicendum illum actum directum praxin: ergo &c. Prob. min. Quia sic omnis assensus conclusionis Scientificæ foret praxis: ergo, & consequenter omnis Scientia practica. Prob. antec. Assensus conclusionis Scientificæ semper dirigitur ab alio actu intellectus dictante, conclusionem sic, vel sic inferendam: sed hæc, & talis directio sufficeret ad praxin: ergo assensus conclusionis Scientificæ ita directus erit praxis. Prob. maj. Quia conclusio Scientifica distinguitur à iudicio, vel saltem ab apprehensione; quia Syllogizans concipit, talem conclusionem esse inferendam sic, vel sic.

Objicit Arriaga, & cum illo sentientes alii Recentiores: Aristoteles 1. Met. c. 1. & 2. docet speculationem esse, quæ sistit in sola contemplatione objecti. Ex quibus sic licet argumentari. Quando reflexè intellectus cognoscit aliquem ex suis actibus animo illum producendi, non sistit in sola contemplatione illius; ergo illa

illa cognitio reflexa non est speculativa juxta Aristotelem : ergo practica : ergo objectum ejus, quod est actus intellectus, est praxis. *Confirmat* : Si actus intellectus tradens regulas, & modum faciendi actus voluntatis, dicitur practicus, & actus voluntatis effecti dicuntur praxis, cur, obsecro te, actus intellectus docentes modum, quo efficiendi sunt alii actus ipsius intellectus, non erunt practici? Sic in formalibus Arriaga. Et est hoc totum fundamentum Recentiorum, qui volunt, ideo actus intellectus esse praxes; quia dirigunt alios actus intellectuales non quomodocunque, sed in ordine ad effectiorem, & sic dirigere dicuntur opus, V. G. intellectus dirigit per hunc actum : *definitio debet constare genere, & differentia*, ipsam effectiorem, seu actum effectivum definitionis, ut fiat secundum illius directionem cum applicatione generis, & differentiae, & sic dirigit opus, & consequenter actus sic directus erit praxis.

Respondetur, Non quodcunque opus terminare cognitionem practicam, seu non quancunque cognitionem dirigentem opus aliquod statim esse practicam, in quo falluntur Adversarii, sed illam solum, quae dirigit opus oppositum veritati, quodque in genere moris est laude, vel vituperio dignum, actus alterius potentiae ab intellectu; nam cum practica, & speculativa sint Scientiae oppositae, debent etiam habere fines oppositos juxta Aristotelem 2. Met. Tex. 3. ubi ait : *speculativa finis veritas, practica autem opus*, & cum sic speculatio, seu veritas directa per actus speculativos, & praxis, per quam Aristoteles cir. intelligit opus directum per actus practicos, sint fines speculativae, & practicae, debet una alteri esse opposita, quod tamen non evenit circa opus ab Adversariis intellectum, & directum per actus intellectus ad confectionem; nam Syllogismus V. G. aut definitio non est opposita speculationi, aut veritati, sicut vera praxis, sed ex natura sua ordinatur ad illam manifestandam : ergo etiam non erit praxis; ipsaque cognitio eam dirigens non practica, sed speculativa, adeoque semper manet, actus intellectus non esse praxes.

35 **ASSERTIO III.** Actus voluntatis elicit, & imperati aliarum potentiarum sunt Praxes. Citati.

Probat I. Quoad actus elicitos, licet jam habeatur, & sequatur ex antecedentibus. Voluntas nunquam fertur in incognitum : ergo praesupponit cognitionem intellectualem, sicque est intellectiione posterior, consequenter praxis. Tum quia omnis actus voluntatis est dirigibilis, ut possit bene fieri, cum ex se sit etiam defectibilis ad oppositum, etiam circa ultimum finem, utpote secundum

quale, non secundum quantum, si nimirum obligatus succurrere in extrema necessitate constituto, ob exercitium amoris Dei omitteret; potius enim tunc non esset amor Dei, & hinc ex opposito actus voluntatis divinae ad extra, cum non sint regulabiles, quia voluntas divina independenter ab intellectu divino ex se est indefectibilis, non sunt praxes.

Probat II. Quoad actus imperatos; quia immanentes actus, ut sensationes V. G. maxime quinque potentiarum sensitivarum, auditus, visus, gustus, &c. cum sint opera virtutum moralium, utique possunt bene, vel male fieri in genere moris, ad laudem, vel vituperium imputari, ut a voluntate imperantur; ergo erunt praxes. Et hinc ipsis in intellectu habitus prudentiae respondet. Similiter etiam actus transeuntes quoad utramque bonitatem in Notab. II. explicatam possunt dirigi : ergo proprie erunt praxes.

ASSERTIO IV. Praxes adhuc etiam 36 dici possunt actus ipsius intellectus imperati a voluntate, si praxis accipiat in paulo communiori sensu. Mastrius, Pontius.

Probat : Omnis actus, qui dirigitur ab habitu practico, est praxis : sed multi actus intellectus diriguntur ab habitu practico, accedente imperio voluntatis : ergo sunt praxes. Prob. min. Juxta omnes Prudentia est habitus practicus : sed haec multos dirigit actus intellectus; Prudentia enim, dum voluntas V. G. ut potest, imperat intellectui efficaciter, ut studeat, inclinat tali, vel tali loco, aut tempore, in his, vel illis circumstantiis ad studendum, & cognoscendum : ergo actus intellectus dirigi possunt ab habitu practico, & consequenter praxes esse possunt. *Confirmatur* : Omnis actus virtutis, & vitii est praxis : sed actus intellectus a voluntate imperati possunt esse actus virtutis, & vitii : ergo etiam praxes. Prob. min. Omnis actus bonus, aut malus in genere moris, meritorius, aut demeritorius est actus virtutis, aut vitii : sed actus intellectus, cognitio, aut studium a voluntate imperatum potest esse bonum, aut malum in genere moris, meritorium, aut demeritorium : ergo etiam potest esse praxis. Maj. est certa, min. patet ex hoc, quod utique secundum communem Theologorum in actu, aut cognitione intellectus potest esse peccatum.

Tandem intellectus dum dirigit actum a se quidem elicicum, sed imperatum a voluntate, satis dicitur dirigere actum alterius potentiae, consequenter tendere extra se; quia talis actus appropriatur certo modo voluntati, estque ipsius non quidem ut elicientis, sed ut imperantis. Est insuper talis actus imperatus a voluntate, & directus ab alio actu intellectus posse

posterior intellectione, ea scilicet, quæ est primò ostensiva, & præsentativa studii, & postea ut imperati à voluntate, directiva ejusdem, ut secundum circumstantias temporis, loci &c. debite in genere moris fiat: ergo sufficienter adhuc suo modo salvatur definitio praxis Scotica circa talem actum intellectus à voluntate imperatum, non quidem in omni eo rigore, in quo Scotus locutus est; quia secundum eundem, ut jam dictum est, requiritur, ut præter imperium voluntatis actus totaliter secundum se habeat esse alterius potentia.

Objicitur I. Si semel admittatur, unum actum intellectus ut imperatum à voluntate posse habere rationem praxis, idem potest sequi de omni conclusione Scientifica, quandoquidem & hæc à voluntate imperari possit, semperque dirigatur ab alio actu intellectus: sed sequela est contra nos: ergo & id, unde sequitur.

Respondetur neg. seq. cum sua ratione; quia illa conclusionis directio est tota in ordine ad bonitatem artificialem, & in esse logico secundum esse intrinsecum, & formale actus logici; ad rationem autem praxis requiritur, ut dirigatur in genere moris, & quoad bonitatem moralem, quæ est omnino extrinseca ipsi actui quæ logico. Ipsi autem Recentiores sunt contenti cum directione etiam quoad esse logicum, & artificiale, modò aliquantulum tendat ad effectum.

37 *Objicitur* II. Difficilis locus Scoti ex q. 4. Prol. n. 4. ubi ait: *Cum igitur dicitur, intellectio est imperata à voluntate: ergo est praxis, non sequitur.* Ubi Scotus apertis verbis negat, actum intellectus ut à voluntate imperatum esse praxin: ergo &c.

Respondet Mastrius, Scotum loqui non de omni intellectione imperata, sed de ea, quæ est etiam regula, seu directiva praxis, & hinc ait Scotus, non sequi, esse praxin, sed, ut ipsemet subdit, *vel est praxis, vel practica*; quando enim voluntas, ut potest, intellectui imperat, ut V. G. speculetur, Syllogismum debere constare tribus terminis, in modo, & figura dispositis, tunc talis cognitio, quia directiva, potius practica, non autem praxis dici debet; si autem imperat aliquem actum, qui regulatus, & laude, vel vituperio dignus est, tunc adhuc erit praxis. Et hanc esse mentem Scoti, non obscure colligitur ex ejus verbis, quæ reddendo rationem, cur dixerit, *vel est praxis, vel practica*, subjunxit; *ipsa enim nata est denominari quasi accidentaliter à praxi, ad quam extensibilis est, non autem est terminus talis extensionis.* Ubi loquitur de cognitione, quæ est extensibilis, scilicet directiva, & regulativa, quæ ut sic non potest esse praxis. Quæ responsio quidem placet, verumtamen,

Tract. II.

ut magis conformiter ad dicta superius loquamur, dicendum cum Pontio, Scotum accepisse praxin in magis rigorosa acceptione, quam communiter sumitur, dum illam consequentiam negavit, & hinc patet, quomodo non sequatur, intellectio est imperata à voluntate: ergo est praxis; quia committitur fallacia consequentis; nam ex consequenti infertur antecedens; quia actus elicited, aut imperatus est consequens ad praxin, in illo rigore loquendo, non verò antecedens, & ita, sicut non licet inferre: est animal; ergo homo, bene autem, est homo: ergo animal; quia animal est consequens ad hominem, & homo est antecedens, neque licet, est actus imperatus: ergo praxis, bene autem, est praxis: ergo actus imperatus.

ASSERTIO V. Logica est Scientia 38 purè speculativa. Scotus cum suis, ac Thomistis communius.

Probatur I. Autoritate Aristotelis, qui 1. Met. c. 2. dixit: *Finis speculativa (Scientia) est veritas, practica opus.* Jam sic: juxta Commentatorem Comment. 3. dicta verba ita sunt intelligenda: per speculativam scimus, ut sciamus, per practicam verò sumus scientes, ut operemur; quia practicae finis opus: atqui per Logicam scimus, ut sciamus; quia quantumcunque dirigit operationes intellectus, semper dirigit, ut sciamus: ergo Logica erit speculativa, & non practica.

Probatur II. Scientia practica ut sic adæquatè dividitur in activam, & factivam: sed Logica nec est activa, nec factiva: ergo neque practica. Prob. min. Non enim est factiva; quia hæc relinquit post se opus aliquod externum, quale Logica nunquam relinquit; Syllogismus enim non est opus externum, sed internum manens in intellectu: ergo &c. Neque est activa; quia hæc agit per se de actibus voluntatis: sed de his Logica non agit, sed de actibus intellectus: ergo &c. Prob. maj. ex Philosopho; nam secundum ipsum 6. Ethic. c. 10. Scientia activa versatur circa actiones, quarum principium est electio. Et 6. Met. c. 1. ubi dividit Scientiam practicam in activam, & factivam, agens de Scientia practica activa ait, idem esse agibile, & eligibile, id est, quod illud, quod venit sub electionem voluntatis, debeat esse objectum agibile: sed electio pertinet ad voluntatem: ergo Scientia practica activa per se agit de actibus voluntatis. Quod autem Syllogismos etiam artificialiter faciamus, quando volumus, & similiter etiam cognitiones Metaphysicas habeamus, quando volumus, non addit aliquid contra nos; quia cognitiones Metaphysicæ, cum non præscribant modum faciendi aliquid, non sunt circa objectum agibile, quod ad practicam requiritur. De Syllogismo autem artificiali licet hoc dici possit, quod scilicet

E

fit

fit objectum agibile, est tamen totaliter ordinatus ad sciendum, seu veritatem indagandam, nec consideratur hic, etiam in quantum volitus, in genere moris ad laudem, vel vituperium, quod tamen ad esse practicabile requiritur.

39 *Probatur* III. Scientia, quæ principaliter, & ultimato tendit, & ordinatur ad nudam veritatis contemplationem, est purè speculativa: sed Logica tendit ita, & sistit in sola, & nuda veritatis contemplatione tanquam fine suo principali, & ultimato: ergo est purè speculativa. Maj. firmatur autoritate Philosophi supra in probat. I. cit. 1. Met. c. 2. Prob. min. Quia si contrarium unquam eveniret, tunc maximè, quando agit, & ostendit, quomodo Syllogismus fit conficiendus, aut quando eum conficit: sed neque tunc: ergo &c. Prob. min. Quia ipsiusmet Syllogismi finis est veritas; fit enim ipse solum, & præcisè, & quidquid de eo tradit, aut ostendit Logica, in gratiam erudendæ solius, & nudæ veritatis, nec Logica efficit aut Syllogismum, aut ullum instrumentum Sciendi, ut efficiat, & in illo opere intellectuâli sistat, sed tendit cum eo ulteriùs ad veritatem, & ad removendum ab operationibus intellectûs errorem speculativum, qui est falsitas, qua remota appareat veritas. Et sic à primo ad ultimum nunquam quiescit in tali opere, sed cum eo tendit ad nudam veritatem tanquam principalem, & ultimum suum finem. *Nec dicas*: Finis proximus semper manet in Logica opus, & remotus tantum est veritas, cum priùs conficiat sua objecta, scilicet instrumenta sciendi, & postea cum illis tendat ad veritatem. *Contra* enim est, quòd illa Scientia sit propriè speculativa, quæ pro principali, & ultimato suo fine habet veritatem, nec sistit in ulla effectione, sed cum ea tendit ad veritatem erudendam.

Confirmatur: Non obstante, quòd Mathematica, Astrologia &c. quæ secundum communem Sententiam ex Philosopho 6. Met. 4. sunt Scientiæ purè speculativæ, ostendant, quomodo sua instrumenta sint conficienda, conficiantque triangulum, spheram, astrolabium &c. tamen quia in confectioe illorum non quiescunt, sed illa ordinant ulteriùs ad indagandam veritatem, manent purè speculativæ: ergo idem erit iudicium de Logica. *Nec elidit* hanc confirmationem Pontius dicendo, Astrologiam V. G. non adæquatè ostendere, quomodo conficiendum sit astrolabium, sed tantum conducere in ordine ad illud conficiendum. *Contra* enim est, quòd tota confectio astrolabii in esse suo artificiali formali, & in esse instrumenti talis, scilicet apti ad considerandum motum astrorum, habetur ab Astrologia, licet compositio illa ma-

terialis lignorum V. G. possit esse practica, quam hic non ita attendimus, quæque spectat ad fabrum potius, aut artem fabrilem, quæ in se spectata nunquam esset tale instrumentum effectura, nisi totum esse artificiale diceret Astrologia.

Probatur IV. Cum ipso Pontio, qui 40 vult, hanc solam suam rationem esse efficacem: Logica in nulla sui parte dirigit actum alterius potentiæ ab intellectu; quia in omnibus dirigit actus intellectûs: ergo secundum nullam partem dirigit praxin, consequenter secundum nullam erit practica: sed si secundum nullam partem est practica, debet esse secundum omnem purè speculativa: ergo &c.

Objicitur I. Ex Autoritate Aristotelis, qui pluribus in locis docere videtur, Logicam esse Scientiam practicam; nam 1. Top. Logicam non vocat practicam, vel speculativam. 2dò. 6. Met. c. 1. Scientiam speculativam ut sic divisit adæquatè in Mathematicam, Physicam, & Metaphysicam: ergo Logica non est speculativa, alias, cum non contineatur sub aliquo dictorum membrorum, divisio Aristotelis non esset adæquata. 3tiò. 1. Met. c. 2. dicit, habitum speculativum esse propter se: at Logica non est propter se, sed propter alias Scientias: ergo &c. 4tò. 6. Met. distinguit speculativam à practica per hoc, quòd speculativa speculetur suum objectum, practica verò faciat: sed Logica facit suum objectum, nempe modum Sciendi, aut Syllogismum: ergo &c. 5tò. 1. Prior. c. 2. ait, Logicam non solum considerare debere generationem Syllogismi, sed etiam faciendi potestatem habere: sed habitus, qui non tantum considerat, seu qui non tantum consistit in contemplatione sui objecti, sed ulteriùs progreditur ad opus, seu ejus confectioem, est practicus: ergo cum Logica non sistat in contemplatione tantum, sed ex natura sua progrediatur ad opus, & usum, erit practica. 6tò. 1. Rhetor. c. 1. ait, Dialecticam intentam esse ad opera intellectûs, quæ benè, vel malè fieri possunt: sed habitus, qui ita circa opera versatur, quique tradit modum, quo benè fiant, & vitia detegit, quæ contingere possent in eorum exercitio, (quæ omnia Logica facit circa sua opera) est practicus: ergo Logica est practica.

Respondetur, 1um locum ex 1. Top. esse ab Autoritate negativa, quæ nihil concludit; non enim sequitur: non legitur, Aristotelem habuisse nulum: ergo non habuit. Ad 2. locum dist. antec. Aristoteles divisit adæquatè ibi Scientiam speculativam realem, prout Scientia realis opponitur Scientiæ rationali, conc. antec. Scientiam speculativam ut sic comprehendentem tam reales, quàm rationales, neg. antec. cum conseq. & sua probatione.

Ad

Ad 3. locum dist. maj. Habitus speculativus principalis, qualem Aristoteles intelligit ibidem, conc. maj. ministerialis, vel minus principalis, ut est Logica, neg. maj. Dein potest etiam negari min. licet enim Logica non esset utilis ad alias Scientias, adhuc esset appetibilis propter se; quia cognitio plurium veritatum circa modos Sciendi est bonum quoddam, & perfectio intellectus, & sic appetibilis propter se. Ad 4. locum neg. min. nam Logica docens, de qua sola debet procedere quaestio, quia eam solam ut Scientiam admisimus, non facit suum objectum V. G. modum Sciendi, Syllogismum &c. sed hoc facit utens, quam à ratione Scientiæ exclusimus. Ad 5. locum dicendum, quod major quoad secundam partem debeat intelligi de Logica utente, vel si de Logica docente, quod tantum debeat habere potentiam faciendi objective, & idealiter, sicut V. G. idea dicitur concurrere ad effectum domus, quod non est proprie facere. Dein dist. min. habitus, qui non sistit in contemplatione, sed ulterius progreditur ad confectionem, seu opus practicum, morale, aut externum, est practicus, conc. min. qui progreditur ad opus speculativum, intellectuale, & quod ad ipsam veritatem ordinatur, est practicus, neg. min. cum consequ. instrumenta autem logicalia non sunt opera in prima acceptione, sed in secunda, & inserviunt ad ipsam veritatem. Ad 6. locum dist. maj. Aristoteles ait, Logicam intentam esse ad opera, quæ bene, vel malè fieri possunt speculative, conc. maj. moraliter, & practice, nec. maj. Dist. etiam min. Sed habitus, qui ita versatur circa opera, & tradit modum, quo bene fiant speculative, quique detegit vitia, hoc est errorem speculativum, qui est falsitas, est practicus, neg. min. qui ita versatur moraliter, & practice, quique detegit errorem, aut vitium practicum, est practicus, conc. min. & neg. consequ.

Objicitur II. Habitus dirigens actiones voluntatis est practicus: ergo etiam habitus dirigens operationes intellectus.

41 *Respondetur* neg. consequ. & parit. disparitas est, quod imprimis actus voluntatis, quos dirigit Scientia moralis, sint actus alterius potentiae ab intellectu, non sic actiones intellectus. Deinde habitus, qui dirigit actus intellectus tanquam necessarios per principia speculativa in ordine ad verum, qualia principia sunt *dici de omni, & dici de nullo, quaecunque sunt eadem uni tertio &c.* adeoque huiusmodi habitus est veritas, econtra autem habitus, qui dirigit actus voluntatis liberos, hoc facit per electionem, & imperium, per principia practica, V. G. *bonum est faciendum, malum est fugiendum &c.* in ordine ad bonum, ut sint

meritorii in genere moris, adeoque finis eius est praxis.

Instas: Prudentia habitus practicus directivus omnium virtutum etiam dirigat aliquas operationes intellectus, quæ ad virtutes pertinent: ergo ad hoc, ut habitus sit practicus, non est necessarium, ut dirigat actus alterius potentiae ab intellectu, & consequenter non sequitur, quod Logica eos dirigens ex hoc non possit esse practica. *Contra:* Aliud est de actibus intellectus directis à prudentia; sic enim bene concedi potest, quod sint praxes; quia ut sic directi dependent ab electione voluntatis, & sunt capaces erroris practici, ac proinde imputabiles in genere moris, non autem se ita habent, ut diriguntur à Logica; quia non cadunt sub directionem Logicæ, nisi ut sunt capaces erroris speculativi, scilicet falsitatis, & ideo non sunt praxes, sed meræ speculationes.

Objicitur III. Scientia, quæ pro fine habet aliquid operabile, & circa id versatur modo operabili, est simpliciter practica: atqui Logica habet pro fine aliquid operabile, & circa id versatur modo operabili: ergo &c. Prob. min. Quia Logica habet pro suo fine secundam intentionem objectivam, Syllogismum &c. qui est operabilis, & circa quem tradit modum, & præcepta, quomodo fieri debeat, quod est versari circa eum modo operabili.

Respondetur dist. maj. Scientia, quæ habet pro fine suo ultimato aliquid operabile, & versatur circa illud modo operabili ex intentione, & fine operandi, conc. quod sit practica: quæ pro fine suo non ultimato, & non principali habet aliquid operabile, & ex intentione, ac fine tantum sciendi, neg. quod sit practica, & sub eadem distinctione conc. & neg. min. & ejus probat. quia ille tantum modus operandi, & illud opus est contra rationem speculativi, quo scimus, ut operemur, non autem, quo scimus, ut sciamus. Insuper dicta opera sunt tantum operabilia intra intellectum, non extra eum, quod non officit Scientiæ speculativæ.

Objicitur IV. Logica non tantum est 42 habitus cognoscitivus, sed etiam operativus; quia dividitur in docentem, & utentem: sed omnis talis habitus est practicus: ergo &c.

Respondetur, nobis hic Sermonem esse de sola Logica docente, utpote quæ sola est Scientia, quam proin attingere operationem, negamus; solum enim dirigit operationes speculativas, V. G. *definitio debet constare genere, & differentia, divisio debet fieri per membra opposita, Syllogismus tantum tribus terminis constare debet &c.* quas dein sic directas in propriis materiis aliæ Scientiæ faciunt auxilio Logicæ utentis. Si tamen etiam Logica docens faceret talem operationem dire-

directam, non propterea posset in rigore dici practica; quia nondum dirigeret praxin. Logica utens, quæ propter effecti-
onem induit rationem artis, practica est, aut dici potest in propriè, analogicè, & similitudinariè; quia est operativa; speculativa autem dici potest; quia opus, quod efficit, est speculatio, non praxis.

- 43 *Objicitur* V. Scientia, quæ procedit modo compositivo, est practica: sed Logica procedit modo compositivo; componit enim formam Syllogisticam cum materia: ergo Logica est Scientia practica.

Respondetur dist. maj. Scientia, quæ procedit modo compositivo in intellectu, & ordinat compositionem ad veritatis cognitionem, est practica, neg. maj. extra intellectum, non ordinando compositionem ad veritatis cognitionem, sed in ea sistendo, est practica, con. maj. & sic distincta min. neg. conseq. Sicut igitur compositio figurarum Mathematicarum non obstat Scientiæ speculativæ, ita nec compositio instrumentorum logicalium.

Objicitur VI. Scientia, quæ est proxima regula operandi, est practica: sed Logica est proxima regula operandi; quia Logica tradit regulas, finè quibus intellectus noster nunquam benè definiret, divideret, aut argumentaretur: ergo est practica.

Respondetur dist. maj. Scientia, quæ est proxima regula operandi in intellectu, & operum, in quibus Scientia non sistit ultimè, sed ea ulterius dirigit ad veritatem, est practica, neg. maj. extra intellectum, & quæ est regula operum, in quibus Scientia ultimè quiescit, & sistit, con. maj. & sic distincta min. neg. conseq.

- 44 *Objicitur* VII. Si Logica esset Scientia speculativa, esset nobilior omnibus Scientiis practicis: sed hoc est falsum: ergo non est speculativa. Min. patet; quia Logica est de ente rationis, Scientia autem practica est de ente reali. Prob. seq. maj. Quia ex 1. Met. c. 2. quilibet speculativa est nobilior quacunque practica.

Respondetur dist. maj. Esset nobilior Scientiis practicis secundum quid, quoad modum scilicet procedendi speculativè, con. maj. absolutè, & simpliciter, & in ordine ad ipsum objectum in se, neg. maj. & sic intelligenda, & distinguenda est minor cum ipso Aristotele cit.

Objicitur VIII. Actus, quorum principium est electio voluntatis, sunt praxes: sed actuum logicorum principium est electio voluntatis; quia liberè fiunt, quando scilicet volumus: ergo &c.

Respondetur dist. maj. Actus, quorum principium est electio voluntatis per

se, sunt praxes, ut sunt actus virtutum moralium, con. maj. quorum principium est electio per accidens tantum; quia possent fieri ante electionem, & quidem communiter, neg. maj. & sic distincta min. conseq. Vide probat. II. suprà.

Objicitur IX. Ideo secundum nos, 45 dicunt Adversarii, Logica est speculativa; quia considerat in omnibus suis partibus actus intellectus: sed ex hoc non sequitur, quin consideret praxin: ergo Logica adhuc erit practica. Prob. min. Actus intellectus dicuntur alterius potentiæ, in quantum à voluntate imperati, licet in se spectari sint actus solius intellectus, & non alterius potentiæ: ergo quod Logica consideret actus intellectus, non tollit, quod consideret praxin.

Respondetur neg. min. ad cujus probat. dicendum, si ergo actus intellectus secundum se non sint actus alterius potentiæ, & sic non praxes, sed tantum, quantum imperantur à voluntate: ergo Logica, quæ in omnibus suis partibus eos considerat secundum se, & non quatenus sunt imperati à voluntate, nunquam considerat praxin, & sic non erit practica.

Instas: Non obstante, quod ars domifactiva consideret constructionem in se, tamen quia ista constructio in suo esse dependet à voluntate, dicitur practica; dicitur enim practica, quia constructionem dirigit, quæ est praxis, & constructio ideo est praxis, quia dependet à voluntate: ergo non obstante etiam, quod Logica dirigat actum intellectus, V. G. constructionem Syllogismi secundum se, tamen quia hæc dependet à voluntate, erit praxis, & Logica dirigens practica. *Contra*: Dist. antec. Dicitur partialiter practica ex eo, quod dependeat à voluntate, con. præcisè, & totaliter ex illa ratione, neg. antec. sed ideo etiam; quia constructio secundum se habet esse alterius potentiæ ab intellectu, in quo cum illa actus intellectus non conveniunt, licet in eo conveniant, quod & ipsi possint dependere à voluntate; requiritur tamen, ut aliquid & secundum se, & secundum quod imperatur à voluntate, possit dirigi à cognitione practica, quod illud & sit actus secundum se alterius potentiæ, & præterea imperatus, & ideo tantum secundum quod actus intellectus sunt imperati, possunt dirigi à cognitione practica.

Objicitur X. Scientia, quæ dirigit Syllogismos speculativos, est speculativa: ergo Logica, quæ dirigit Syllogismos practicos, qui nempe benè, & malè fieri possunt, ne scilicet quatuor terminis videntur, erit practica.

Respondetur dist. conseq. Si dirigat Syllogismos practicos practicè, hoc est, si respiciat in sua directione bonum morale,

rale, & practicum, conc. conseq. Si dirigat Syllogismos practico speculativè, hoc est, si Logica in sua directione tantum respiciat rationem boni speculativi, seu veritatem, neg. conseq. hoc secundum autem tantum facit Logica; nam tam cognitionem speculativam, quam practicam ad finem debitum moralem dirigit vel Prudentia, vel Ethica.

46 *Objicitur* XI. Logica habet tam cognitiones speculativas, quam practicas; ergo cum Scientiæ specificentur à cognitionibus, quæ ad ipsas spectant, Logica erit partim speculativa, partim practica.

Respondetur neg. antec. quod Logica habeat cognitiones practicas; cum enim ex huc usque jam sæpius inculcatis dirigat solos actus intellectus secundum se, hi autem ut tales non sint praxes, etiam cognitiones dirigentes non erunt practicae. Et cum ratio practici, & speculativi sint differentia Scientiæ essentielles, eidem habitui Scientifico convenire non possunt, sicut eidem animali esse rationale, & irrationale, eidem numero esse parem, & imparem. Quod autem esse speculativum, & practicum sint differentia essentielles, patet exinde, quod Philosophus 6. Met. c. 1. Scientiam adæquate diviserit in speculativam, & practicam.

Instas: Quod est via, & janua ad alias Scientias, debet induere rationem illarum: sed Logica est via, & janua ad alias Scientias: ergo debet induere rationem illarum: atqui sunt aliqua Scientiæ partim practicae, partim speculativæ: ergo & Logica talis erit; si enim non practica, quomodo practicae, & si non speculativa, quomodo speculativæ modos Sciendi ministrabit. *Contra*: Logica dat modos Sciendi ratione formæ, non ratione materiæ, à qua desumitur ratio practici, & speculativi, scilicet à proprio Scientiarum objecto, & alias Logica utens, cum sit via proxima ad alias Scientias, deberet esse speculativa, & practica.

QUÆSTIO IV.

Quomodo Logica sit necessaria ad alias Scientias?

47 *Nota*, Quæstionem hic non procedere de Logica naturali; hæc enim cum sit ipse intellectus, aut vis, seu lumen quoddam naturale, & cum semper, quando ex præmissis aliqua consequentia deducitur, necessarium sit, ut judicium vel formale, vel virtuale de bonitate consequentiæ intercedat, quod fit per Logicam naturalem, dubium nullum est, quin sit simpliciter necessaria. Quæstio ergo est de Logica artificiali, quomodo ad alias Scientias

Tract. II.

acquirendas sit necessaria? Potest autem aliquid esse necessarium potissimum dupliciter, *absolute, seu simpliciter, & secundum quid*. *Secundum quid* aliquid dicitur necessarium, quod requiritur tantum ad melius esse, ad rem expeditius, citius, & cum minore difficultate obtinendam, licet simpliciter absque hoc possit haberi: sic ad longum iter est necessarius homini sano, & robusto equus, & sine controversia Logica hoc modo est necessaria ad alias Scientias. Necessarium *simpliciter* dividitur in *necessarium simpliciter physicè*, & dicitur illud, sine quo nullo modo potest finis acquiri naturaliter; quia scilicet vel est principium Physicum sive totale, sive parziale influens in finem, vel in aliquid prærequisitum ad acquisitionem finis, vel est conditio applicans tale principium ad producendum suum effectum: hoc modo est necessaria virtus calefactiva, & applicatio talis virtutis ad producendum calorem. Et in *necessarium simpliciter moraliter*, diciturque illud, sine quo quidem finis physicè obtineri posset; quia scilicet daretur sufficiens virtus physica, & ejus applicatio sine illo ad producendum talem finem, tamen non, nisi cum tanta difficultate, ut in communi hominum æstimatione, & opinione sit impossibile, obtineri finem sine illo. Sic arma censentur necessaria ad victoriam obtinendam, auxilium uni homini ad pugnandum contra plures valde robustos.

ASSERTIO I. Logica artificialis ad 48 alias Scientias perfectè acquirendas non est necessaria simpliciter physicè. *Mastrius, Pontius, Baronius, aliique Scottistæ communiter cum Recentioribus passim contra Thomistas communiunt.*

Probatur I. Ut quis Scientiam aliqua ratione comparet sibi, fatis est, quod principia penetret, indeque per aptas differendo formas, conclusiones deducat; sed hoc sine Logica fieri potest: ergo Logica artificialis, de qua hic solum loquimur, non est necessaria simpliciter physicè. *Prob. min.* Quia ad principia nota nulla opus est arte; cum inde per se nota appellentur, quod absque alterius ope intellectui innotescant; formam autem differendi saltem imperfectam, cum etiam alias formæ sint proprium inventum rationis, & conclusionis evidentiam ipse intellectus, seu Logica naturalis dictabit, ut si quis ex hoc principio per se noto: omne totum est majus sua parte, & pars minor est toto, inferret: caput est minus toto corpore.

Confirmatur: Aristoteles 1. Post. c. 2. docet, quod *Scientia sit cognitio rei per causam, & quod illius sit causa, & quod aliter se habere non possit*: sed hæc omnia possunt haberi sine Logica: ergo &c. *Prob. min.* Physica V. G. agit de causis, & cognoscit, unam rem esse causam alterius,

F

rius, V. G. hominem esse causam risibilitatis, solem lucis, quod est habere cognitionem rei per causam, & quod illius sit causa. Item Physica cognoscit necessariam connexionem inter causam, & effectum, inter naturam V. G. humanam, & risibilitatem, quod est cognoscere, quod res se aliter habere non possit: ergo cum alia non requirantur ad Scientiam, etiam in statu perfecto acquirendam, Logica non erit simpliciter physice necessaria.

49 *Probatur II.* Nullus habitus acquisitus est simpliciter necessarius ad illos actus, ad quos ordinatur, obtinendos: sed Logica artificialis est habitus acquisitus, & ordinatur ad actus Scientificos producendos: ergo ad illos non erit necessarius simpliciter physice, consequenter nec ad ipsas Scientias alias, ad quarum actus ita ordinatur; quia tales actus sunt causae Scientiarum; per illos namque Scientiae generantur; quod autem non est necessarium simpliciter ad causam productivam alicujus, nec est necessarium ad effectum talis causae. Prob. maj. Habitus acquisitus non dat potentiae posse simpliciter, hoc est, potentia debet id posse absque habitu, quod potest cum illo, licet non nisi cum magna difficultate: sed quod non dat posse simpliciter, non est simpliciter physice necessarium: ergo habitus acquisitus non est simpliciter physice necessarius ad actus Scientificos, ad quos ordinatur. Prob. maj. Juxta omnes Theologos haec est differentia inter habitus infusos, & acquisitos, quod illi dent posse simpliciter; cum actus, ad quos inclinant, scilicet Fidei, Spei, & Charitatis, excedant vires naturales potentiarum propter esse supernaturale ipsorum, acquisiti autem non dent posse simpliciter; cum illorum actus non excedant principia intrinseca, & vires potentiarum, cum praesertim & ipsi primi actus habituum generativi absque ipsis habeantur, & sic nil nisi posse faciliter tribuant.

50 *Probatur III.* Si Logica est simpliciter physice necessaria ad alias Scientias in statu perfecto acquirendas, tunc ideo, quia non scio perfecte, nisi sciam, me scire, adeoque scire debeo in actu signato, me scire: sed hoc non requiritur ad Scientias perfecte acquirendas: ergo Logica non est simpliciter physice necessaria. Prob. min. Si requiritur ad Scientiam, ut sciam, me scire, sequitur processus in infinitum: sed hic non est admittendus: ergo &c. Prob. seq. maj. Quia ut ego sciam me scire, debeo hoc iterum scire per cognitionem reflexam, quae cognitio reflexa denuo est incerta, nisi sciam reflexe, me hoc scire: sed talis foret processus in infinitum: ergo ex necessitate simpliciter physica Logicae oritur processus in infinitum. *Confirmatur:* Ad hoc, ut ego perfecte credam, non opus est, ut credam, me credere:

ergo etiam, ut perfecte sciam, opus non est, ut sciam, me scire.

Objicitur I. Ad esse Scientiae requiritur, ut sit cognitio discursiva, certa, & evidens: sed omnis evidentialitas, & certitudo habetur à Logica: ergo esse Scientiarum habetur à Logica. Prob. min. Omnis evidentialitas, quam Scientiae habent, fundatur in formali argumentatione: sed hanc tribuit sola Logica: ergo sola Logica dat evidentialitatem. Prob. min. Formalis argumentatio consistit in debita forma, & figura: sed has dat Logica: ergo dat formalem argumentationem.

Respondetur conc. maj. neg. min. ad cuius probat. neg. iterum min. quia ipsum naturale lumen cognitum dependentiam unius ab alio, & quod unum sit causa alterius, & sic unum ex altero bene inferatur, & sequatur, dictare potest optimos, & legitimos Syllogismos, quales sunt formales argumentationes factae in prima figura in modis directis, quas non tribuit Logica, cum solo naturae lumine cognoscantur, & sic non indigent Logica; quia potius per eas Logica est inventa, & producta. Verum est quidem, quod formalis argumentatio consistat in debito modo, forma, & figura, quae tamen, posita dicta conditione, mediante, & dictante lumine naturali in ipso actu exercito haberi possunt, licet eorum formalis, & expressa cognitio in actu signato non habeatur, & sic patet responsio ad ultimam probationem.

Objicitur II. Omnis Scientia debet procedere modo Scientifico: sed non potest sic procedere, nisi cognoscat, se scire: atqui sine Logica non potest cognoscere, se scire: ergo &c. Prob. min. subsumpta: ad hoc, ut quis sciat, se scire, debet cognoscere, suam ratiocinationem esse veram demonstrationem: sed hanc non potest cognoscere ut talem, nisi cognoscat, quid sit vera demonstratio, & nisi cognoscat formam, & figuram demonstrationis talis, & quare talia petat principia: ergo sciens se scire debet haec omnia scire tanquam requisita, & constitutiva demonstrationis: atqui haec omnia scire, & cognoscere non potest, nisi per Logicam; quia haec sola docet, quid sit, & quid exigit demonstratio: ergo Logica est necessaria simpliciter physice; cum illa omnia taliter requirantur ad sciendum.

Respondetur dist. min. quin cognoscat, se scire vi principiorum vel Logicorum, vel sibi propriorum, conc. semper vi logicorum tantum, neg. min. Est autem evidentialitas una, quae consistit in forma, & figura artificiali, quatenus ex talibus praemissis ita ordinatis necessario talis conclusio inferatur, & hanc negamus, esse ita necessariam: alia est evidentialitas, quae consistit, & habetur in materia demonstrationis, super quam evidentialitas artificialis

cialis cadit, quæ habetur per suprâ explicatam cognitionem medio lumine naturæ, & est propria illi Scientiæ, cujus est materia, & dicitur V. G. Physica, si materia sit Physicalis, quæ proin etiam sufficit Physico, ut sciat, se scire. Ad reliqua dico, quod sufficiat, ut quis dicatur scire, suam demonstrationem esse veram, si id sciat in actu exercito, & virtualiter, quod ex vi evidentie cujuscunque Scientiæ potest haberi, & ex claritate connexionis terminorum, & propositionum talium, non autem est necessarium, ut in communi in actu signato, formaliter, exemplariter, & idealiter quis sciat, quid sit demonstratio, & quid ejus definitio, & quæ ad Logicam spectent.

Instas: Sicut via ad terminum, ita Logica ad alias Scientias acquirendas est necessaria; nam Logica est via, & Methodus aliarum Scientiarum: sed via ad terminum est simpliciter necessaria: ergo &c. *Contra*: Logica artificialis est via non ad Scientiam in se, & simpliciter, sed ad Scientias secundum regulas, & in esse artificiali, ut aliquis possit perfectè, & explicitè dare regulas in actu signato. Dein vel Logica naturalis, vel artificialis est via conc. semper artificialis tantum, neg. & solum quidem quoad necessitatem moralem.

53 *Objicitur* III. Ad Scientiam perfectam requiritur non solum, ut quis rem per causam cognoscat, sed etiam ut sciat, quod res aliter se habere non possit: sed hoc aliquis scire non potest, nisi per Logicam: ergo Logica erit ad Scientiam simpliciter physicè necessaria. Prob. min. Rem aliter se habere non posse, tunc tantum quis cognoscit, quando cognoscit, Syllogismum certò concludere, & illationem, seu consequentiam esse evidenter, & necessariò deductam ex præmissis: sed hoc cognoscere potest per solam Logicam: ergo rem aliter se habere non posse, cognoscet quis per solam Logicam.

Respondetur dist. maj. Requiritur, ut sciat in actu exercito, vi principiorum, quæ sunt ipsius Scientiæ, ex ipsa materia, & connexionem inter objecta in præmissis, conc. ut sciat in actu signato per regulas, & ex vi principiorum logicalium, neg. quod hoc necessariò requiratur. Dist. etiam min. Non potest cognoscere, rem se aliter habere non posse in actu signato, & procedendo per præcepta logicalia artificialia, & regulas, absque Logica, conc. in actu exercito, sola Logica naturali, procedendo per principia materiæ, neg. min. Et sic respondendum ad totum Syllogismum probationis; quia potest quis lumine naturæ evidentiam cognoscere, præsertim in hac, aut illa cognitione primis principiis lumine naturæ notis valde propinqua, qua dein noticia habita, paulatim ad prædicata, & pro-

prietates remotiores procedit sine auxilio Logicæ, etiam si formaliter ignoret, quid sit consequentia, quid illatio, quid figura, quid modus &c.

Objicitur IV. Ut aliqua Scientia sit perfecta, debet scire, se in demonstratione non falli: sed hoc per solam Logicam scit: ergo &c. Prob. min. ut sciat, se non falli, debet habere conclusionem Scientificam reflexam de bonitate consequentiæ, & si consequentia negetur, debet eam posse reducere vel ostensivè, vel per impossibile: sed hoc per solam Logicam potest: ergo per solam Logicam sciet, se non falli.

Respondetur neg. min. ad cujus probat. rursus neg. imprimis, quod requiratur cognitio reflexa de bonitate consequentiæ; eo enim ipso, quod intellectus cognoscat in præmissis illa objecta connexa, jam cognovit in actu exercito bonitatem consequentiæ sufficienti cognitione ad eam inferendam; imò rarissimè nos reflectimus in discursibus supra bonitatem illationis. Dein debet eas posse reducere vel mediante Logica artificiali, vel naturali, conc. semper Logica artificiali, neg. solo enim lumine naturæ potest sciri, quod aliquis Syllogismus sit bonus, sicut solo lumine naturæ scitur, & cognoscitur, regulas illas, & principia prima, *dici de omni*, & *dici de nullo*, & : *quæcunque sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se*, esse infallibilia; ideo enim cognoscitur specificè, Syllogismos factos in modo, & figura infallibiliter inferre conclusionem; quia cognoscuntur regulari per dicta principia: ergo cum dicta principia solo lumine naturæ cognoscantur, etiam ipsa infallibilitas illationis sic cognoscetur. Unde sicut scitur, quod prima demonstratio illis conformis fuerit evidenter bona, illaque haberi potuit sine Logica artificiali, sic etiam possunt haberi demonstrationes in quavis Scientia, absolute loquendo. Et quot fuerunt, qui absque Logica perfectè acquisiverunt Scientias? Nonne enim ante Aristotelem, & sic absque ejus Logica artificiali perfectè fuit Scientificus Hippocrates? quis enim negabit, esse perfectum Medicum, qui causas mortis differtè explicat absque notitia regularum Logicæ? Nonne etiam defacto optimè quis discurret latine in actu exercito, quamvis non amplius calleat regulas Grammaticæ, nec ad illas se reflectat? Ita est. Sic etiam Scientifici perfectè discurrunt, quamvis non calleant regulas Logicæ.

Objicitur V. Plurimi sunt discursus, seu Syllogismi etiam demonstrativi, in quibus non statim apparet ex ipsis terminis bonitas illationis, & consequenter sic per solam Logicam naturalem cognosci non potest: ergo ad illos saltem requiretur cogni-

cognitio Scientifica reflexa de bonitate illationis.

Respondetur neg. conseq. quia quando non apparet statim consequentia, seu bonitas illationis, id ex eo provenit; quia non sunt perfecte cognitæ præmissæ; unde tunc non est necessaria reflexa cognitio supra bonitatem illationis, sed major penetratio præmissarum, quæ potest haberi absque Logica. Dein in particulari materia Philosophiæ, aut Theologiæ connexionem inter præmissas perfecte cognoscere spectat ad ipsas Scientias, & sic etiam cognitio reflexa, si quæ requiratur, super connexionem extremorum cum medio termino.

Obijcitur VI. Ut quis Scientiam sibi comparet, debet posse argumenta contraria resolvere usque ad prima principia: sed hoc sine Logica nullus potest: ergo sine Logica nullus habebit Scientiam.

Respondetur conc. maj. dist. min. Sed hoc nullus scit absque Logica artificiali vel moraliter, vel physicè, conc. simpliciter physicè, neg. min. Vel, non scit argumenta contraria solvere, & resolvere ad prima principia artificialiter, & per regulas logicales, conc. non sciet mediante aliqua distinctione per ipsum lumen naturale dictata, aut cognita per alias notitias in illa Scientia jam habitas, neg. min. Et sic licet fortè determinatè non cognosceret, in quo discursus peccaret, tamen posset tali modo evadere difficultatem Sophismatis, & sic defacto solvuntur communiter Sophismata per distinctiones absque recursum ad regulas logicales.

Obijcitur VII. Ut quis possit omnes conclusiones ex principiis colligere per evidentes demonstrationes, debet evidenter cognoscere ordinem, secundum quem una derivatur ab alia usque ad ultimam, quæ proximè colligitur ex principiis: sed hic ordo cognosci nequit sine arte reducendi, aut resolvendi eas in principia, quæ ars habetur per Logicam, scilicet per regulas bonæ reductionis artificialis: ergo sine Logica non potest quis omnes conclusiones ex principiis colligere per evidentes demonstrationes.

Respondetur dist. min. Non potest cognosci ordo ille absque arte reducendi cognita in actu signato, neg. min. non potest cognosci ordo ille absque arte reducendi cognita in actu exercito, conc. min. potest enim quis resolvere, & reducere conclusiones ad sua principia naturali lumine, licet ignoret explicitè, & formaliter, quid sit reductio artificialis, aut resolutio. Et licet expressè non cognoscat hoc V. G. principium: *dictum de omni*, & *dictum de nullo*, cognoscit tamen virtualiter, & implicitè; cognoscit enim rusticus hoc, quod fures debeant suspendi; sed tu mihi furatus es: ergo &c.

ASSERTIO II. Logica artificialis est necessaria simpliciter moraliter ad alias Scientias perfecte acquirendas. Citati.

Probat. Illud est necessarium simpliciter moraliter ad aliquem finem obtinendum, sine quo is vix unquam juxta omnium æstimationem, aut non nisi cum ingenti difficultate obtineri potest: sed aliæ Scientiæ perfecte, & integrè sine Logica artificiali vix unquam, aut non nisi cum ingenti difficultate obtineri possunt: ergo ad illas Logica artificialis est necessaria simpliciter moraliter. Min. probant data jam, & soluta Adversariorum fundamenta. *Confirmatur* 1mo. Philosophi, qui ignoraverunt Logicam, sæpissimè erraverunt, non ita illi, qui calluerunt eam, nec potest dici, quod etiam ipse Aristoteles erraverit; quia non erravit in modo discurrendi: ergo signum est, quod Logica sit necessaria simpliciter moraliter. *Confirmatur* 2do. Quia imbecillitas intellectus propter dependentiam à sensibus est multa, & magna, sicque possunt illi multa primò apparere ut vera, quæ sunt falsa, ac moraliter impossibile videtur, quin inter tot, & tam diversos discursus, qui in Scientiis occurrunt, multos prætereant absque debito examine, nisi sit instructus Logica artificiali, qua mediante possit regulare discursus, ac errores declinare; ergo &c.

Obijcitur I. Si Logica dictò modò esset necessaria, ante alias Scientias esset præmittenda: sed hoc est falsum: ergo &c. Prob. min. Philosophus 5. Met. c. 1. ait, in tradendis facultatibus à facilioribus, & manifestioribus incipiendum: sed Logica, cum agat de rebus à sensu remotissimis, est multò difficilior, quàm aliæ: ergo &c.

Respondetur neg. min. ad ejus probat. dicendum, quod à difficilioribus non sit inchoandum, quando id, quod est difficilius, non est necessarium, aut valde commodum ad alia, quomodo est Logica. Dein dist. probat. min. Logica est difficilior Scientiis in modo tradendi, conc. objectivè, neg. objectivè enim difficiliores sunt Scientiæ reales ob multitudinem materialium, quæ etiam cognitæ plurimas afferunt difficultates, & sic Logica est faciliior, non tamen in modo tendendi; quia indiget magna applicatione, ut intelligatur; ubi verò intellecta est, non habet ampliùs eam difficultatem.

Obijcitur II. Dialectica inutilis, & noxia potius est; quia multitudine præceptorum magis obruit mentem, quàm juvet. SS. Patres sæpiùs illam vituperant: sic Origines hom. 2. in Exod. comparat illam cum plaga cyniphum, qua vexati fuerunt Egyptii: ergo non potest esse simpliciter moraliter necessaria ad Scientias alias, quæ sunt excellens quoddam bonum.

Respon.

Respondetur neg. antec. Quòd autem præceptis abundet, non ideo inutilis; sicut nec Medicina, quia multa ad curandos morbos remedia suppeditat, sed uti tantum, si illa remedia ex mutatis, & intempestivè applicantur, nocent, ita præcepta Logicæ, si confertim, & confusibiliter ingerantur, ut confusionem pariant, tunc tantum nocent. SS. Patres, quando videntur invehi in Logicam, loquuntur tantum vel de Sophisticis contentionibus, aut de Logicæ abusu. Sæpius autem Logicam ipsam in se egregiè de prædicant, ut S. Hieronymus Commentariis in Ezechielem: *Verè quidquid perverforum dogmatum est, & putatur esse robustum in terrena sapientia, hoc Dialectica arte subvertitur, & instar incendii in cinerem, favillasque dissolvitur.* Ex quibus non inutilis, & noxia, sed utilis, & necessaria esse colligitur.

Instas: Sic nulla alia Scientia sibi sufficeret, nec proprium differendi usum haberet; propter modos enim differendi maximè necessaria creditur Logica. *Contra*: Sicut viro Principi non est probro, quòd alterius famulatu egeat, sic nec Scientiis, quòd Logicæ operam requirant. Et ut differendi usus alicui Scientiæ sit proprius, opus non est, ut ab ea inventus sit, sed ut propriæ illius materiæ applicetur.

59 *Objicitur* III. Vel Logica dicenda est esse se ipsa prior, vel excludenda à ratione Scientiæ: sed: ergo &c. Prob. maj. Erit se ipsa prior; quia ad se ipsam tanquam Scientiam erit necessaria, vel si non sit necessaria ad se ipsam, ipsa non erit vera Scientia; cum non habeat id, per quod vera, & perfecta ratio Scientiæ acquiritur.

Respondetur neg. maj. & ostendendo disparitatem inter Logicam, & alias Scientias; quia Logica tradit modum, & instrumentum acquirendi alias Scientias, & propterea Logica est necessaria ad alias Scientias, non tamen ad se ipsam; quia ad modum Sciendi cognoscendum non requiritur alius modus Sciendi, qui prius cognosceretur; quia alias daretur processus in infinitum. Quòd autem Logica, quæ æquè multas continet conclusiones, quàm aliæ Scientiæ, non æquè prærequirat ad sui acquisitionem aliam Scientiam, discrimen ulterius est in hoc, quòd Logicæ, cum differendi modos tradat, facilior maneat acquisitio, cum ii, qui reliquas Scientias discunt, & ad res, in quibus illæ versantur, & ad prævidendas differendi formas simul attendere debeant; qui autem Dialecticæ studet, in formas tantum incumbit.

Tandem etiam fateor, Logicam totalem secundum aliquam sui partem fuisse inventam sine aliqua Logica alia artificiali

Tract. II.

præexistente, mediante Logica naturali, quæ pars conducit ad alias partes acquirendas, & sic Logica verè sibi ipsi etiam inservire potest per applicationem unius partis ad aliam; nam pars, quæ est de terminis, illi, quæ est de enuntiationibus, & quæ de his, illi inservit, quæ est de Syllogismo, quod non est inconveniens; nam lumen, quod est medium necessarium ad videndum quodlibet, est etiam necessarium sibi, ut videatur. Nec ideo dici potest, idem se ipsum præcedere, & sui instrumentum esse; quia nec totalis Logica respectu totalis, nec pars respectu sui ipsius, sed respectu ulterioris intensionis est necessaria. Verum quidem etiam est, reliquas partes esse acquisitas per artificialem, non tamen primam, quæ per naturalem fuit habita.

Instas: Sicut una pars Logicæ conducit ad alias partes Logicæ, ita una pars Physicæ conducit ad alias partes Physicæ: ergo sicut Logica potuit totaliter haberi una parte adjuvante ad acquisitionem alterius, ita similiter & Physica. *Contra*: Discrimen est hoc, quòd una pars Logicæ possit conducere ad aliam duobus modis; primò, quatenus cognitio objecti unius partis conduceret ad cognitionem objecti alterius partis propter connexionem, quam ista objecta haberent inter se. Secundò, quatenus objectum unius partis esset instrumentum, quo posset acquiri cognitio objecti alterius partis, sive haberet connexionem cum ipso in ratione objecti, sive non; una verò pars Physicæ non conducit ad cognitionem alterius partis, nisi primò modò tantum, secus est de Logica, cujus una pars utroque modo potest conducere ad acquirendam aliam partem.

QUÆSTIO V.

De objecto Logicæ adequato.

Nota I. Quòd teste Aristotele 1. Post. 60 23. & Metaph. 1. unaquæque Scientia, & ars suum proprium obtineat objectum, per quod etiam congruentissimè ab aliis condistinguitur, & discernitur. Objectum autem derivatur à verbo *objicio*, eò quòd sit illud, circa quod aliqua Scientia versatur, seu quòd eidem ad contemplandum, cognoscendum, & investigandum objicitur. Dicitur etiam *subiectum* considerationis; quia sunt de ipso passionibus, vel proprietates demonstrabiles; quare licet aliqui cum Arriaga disp. 1. Sect. 1. n. 2. velint, subiectum contradistingui ab objecto, eò quòd subiectum sit illud, de quo in conclusione Scientifica aliquid cognoscitur tanquam de subiecto suo,

suo, ut in hac: *Ergo homo est risibilis*, ubi *homo* est subjectum; objectum autem sit tota conclusio, seu id, quod cognoscitur, & de quo aliquid cognoscitur, scilicet prædicatum, & subjectum simul; nos tamen cum Doctore Subtili, & aliis subjectum, & objectum pro Synonymis deinceps accipiemus.

61 *Nota II.* Objectum diversimodè dividi, 1^{mò} in *totale*, *adaquatum*, & *attributionis*, (sumimus hæc pro Synonymis) & in objectum *partiale*. *Totale*, & *attributionis* est illud, quod ita primò, & per se consideratur in aliqua Scientia, ut tota Artificis cura circa illud occupata sit, & omnia in tali Scientia in gratiam ipsius considerentur, ex quo etiam vocatur *attributionis*, quòd omnia in tali Scientia considerabilia dicant attributionem ad illud vel tanquam partes, vel tanquam principia, vel tanquam passiones. *Totale* dicitur, eò quòd sub se plures species contineat, vel diversa objecta specifica partialia, quæ in simul sumpta faciunt totale. Objectum ergo *inadaquatum*, seu *partiale* est una species contenta sub objecto totali, circa quod aliqua pars Scientiæ versatur, ut respectu Syllogismi ut sic, qui est objectum totale attributionis Logicæ Aristotelicæ, partialis est V. G. Syllogismus topicus consideratus à partiali Logica Topica. Respectu corporis naturalis, quod est objectum totius Philosophiæ naturalis, sic se habet corpus elementare, seu simplex &c. circa quæ objecta mensurantur Scientiæ; nam sicut objectum, ita Scientia dividitur, si illud sit partialis, & hæc partialis, si illud totale, & Scientia totalis erit. 2^{dò} objectum partialis adhuc dupliciter consideratur, *largè* scilicet pro omni eo, quod in aliqua Scientia quomodocunque consideratur, sive per se, & propter se, sive præcisè propter aliud, sive ut principium, sive ut passio, sive ut accidens, modò attingatur aliquo modo, quomodo in Medicina non tantum ipsum corpus sanabile, sed etiam instrumenta, & medicamenta erunt objecta, sed valde largè. Dein *strictè*, prout per se consideratur, & est species una contenta sub objecto totali modo explicato. In quo sensu objectum partialis potest etiam respectivè dici totale; quia potest sub se continere alias partes, quæ in simul facient totale, & proin Scientia dici poterit totalis partialis, quæ ipsum considerat. 3^{tiò} Aliud objectum est *complexum*, aliud *incomplexum*. *Complexum* est tota propositio objectiva, quæ per Scientiam cognoscitur, seu est ipsa conclusio demonstrationis cognita; nam quod scitur in aliqua Scientia, est ipsa connexio prædicati cum subjecto in discursu Scientifico per causam demonstrata.

Incomplexum est ipsum subjectum in tali conclusione, de quo passio demonstratur, & de hoc objecto communiter est sermo, quando quæstiones moventur de objecto alicujus Scientiæ, circa quod etiam frequenter plures haberi possunt cognitiones Scientificæ, ut patet de corpore humano, quod potest esse objectum incomplexum Physicæ, in quantum scilicet consideratur sub naturalitate, & Medicinæ, in quantum consideratur sub ratione sanabilitatis. Et hinc 4to Aliud est objectum *materiale*, aliud *formale*, quæ non bene ab Arriaga disp. 1. Sect. 1. n. 2. describuntur, formale esse illud, cui propter se assentior, & materiale, cui assentior propter aliud. Sic in discursu V. G. Scientifico objectum formale sunt præmissæ; quia ipsis propter se, conclusio verò materiale, quia illi propter præmissas assentior. Sic pariter sanitas est objectum formale, Sectio verò, per quam illam acquiro, materiale. Non bene, inquam, sic describuntur. Ratio est; quia objectum attributionis est illud, quod propter se consideratur in Scientia: ergo objectum formale esset idem cum objecto attributionis, quod falsum est. Dein secundum datam descriptionem non distingueretur objectum materiale à particulari; quia hoc consideratur propter aliud, & reducitur ad principale: sed hæc duo objecta non distinguí, iterum falsum est, quod Prob. ab objecto particulari specificatur Scientia particularis adæquatè, à materiali autem non nisi inadæquatè. *Nec dicas*, disparitatem esse, quòd objectum formale de ratione sua non petat, ut ad ipsum alia reducantur, bene autem est de ratione objecti attributionis, ut omnia alia ad ipsum reducantur. *Nam contra est*, 1. quòd saltem materiale coincidat cum particulari. *Contra* 2. Saltem dum hoc sit, quod etiam Arriaga admittit fieri, licet non frequenter, non distinguantur. Melius itaque secundum Sententiam Scotticam objectum *materiale* est res illa, quæ consideratur in aliqua Scientia, objectum verò *formale* est ratio illa, sub qua consideratur; unde etiam modus considerandi ab aliquibus objectum dicitur, ab aliis verò scibilitas. Ita Scotus q. 3. prol. §. Ex his.

Dicitur *materiale* objectum propter indifferentiam, quam habet, ut à diversis formis informetur, & quancunque Scientiam terminet; *formale* autem determinat objectum materiale ad terminandam talem Scientiam sub certa ratione, quæ se habet ut differentia, rem consideratam contrahens. Exemplum sit corpus sub ratione naturalitatis à Physica, & sub ratione sanabilitatis à Medicina consideratum: ergo objectum materiale est id, quod est indifferens ad plures Scientias, seu ipsa res à Scientia considerata, & objectum forma-

formale est, quo determinatur ad talem, vel talem Scientiam, seu ratio, sub qua consideratur. *1to*. Aliud est objectum *primum*, & aliud *non primum*. *Primum* est triplex, aliud scilicet primum *primitate predicationis*, & est objectum commune, seu communis, ad quod tanquam species ad suum genus omnia reliqua referuntur, & quod prædicatur de omnibus objectis particularibus alicujus Scientiæ, ut V. G. ens in Metaphysica. Aliud est primum *primitate perfectionis*, ut Deus in Metaphysica; dicitur etiam illud, quod est perfectissimè notum. Aliud est primum *primitate virtualis continentie*, quod continet in se virtualiter omnes veritates illius notitiæ, cujus est objectum (virtualiter autem contineri in ratione primi objecti est esse causam effectivam, vel saltem motivam cognitionis veritatum illius) & per ipsum debent posse demonstrari passionem, & proprietates objectorum aliorum, respectu quorum ita est primum. Tandem dividitur objectum in *motivum*, & *terminativum*. Illud non tantum terminat, sed etiam movet potentiam ad actum, hoc solummodo terminat, ut creatura intellectum divinum.

63 *Nota III.* Ad objectum attributionis, quod maximè ad nostrum propositum defertur, tres requiri conditiones, quarum *1^a* est, quod de ipso præsupponatur *quid est*, & *quod est*. Per *quid est* intelligitur conceptus quidditativus, id est, debet posse definiri. Unde ob hanc conditionem, nulla Scientia debet demonstrare suum objectum à priori, vel posteriori, quamvis quandoque possit à posteriori, sed non petit, aliud enim est non petere, aliud non debere posse. Per *quod est* intelligitur possibilitas existentie, licet actu non existat; sufficit enim ad esse cognitum in quantum scibile, posse existere. *2^a* est, quod habeat proprias passionem, quæ per definitionem de ipso demonstrantur; nihil enim principalius acquiritur per Scientiam, quam cognitio certæ inhærentiæ passionum cum subjecto, & ut Scientia per ipsum unà cum ratione, & modo, quo ipsum tractat, ab aliis distinguatur. *3^a* est, ut omnia, quæ in illa Scientia tractantur, ad illud referantur, sive ut partes subjectivæ, seu componentes, seu ut proprietates, & passionem, vel ut principia, vel etiam ut opposita objecto, ita ut omnia gratia ipsius in considerationem adducantur, ipsum verò non referatur ad aliud; licet enim superiora referantur in esse rei ad inferiora, in esse tamen scibilis inferiora referuntur ad superiora, ut est hic. Reliqua, quæ ab aliis tanquam requisita ponuntur, ad has tres conditiones reducuntur, vel in iis jam includuntur; nam quod non debeat esse aliquid impossibile, quod debeat esse

unum, quod debeat posse definiri, non debeat esse æquivocum, ens per accidens, non corruptibile, sed necessarium, omnia ista ad primam conditionem; quod autem subjectum debeat æquari Scientiæ, ad tertiam conditionem, tandem quod debeat esse universale, cum singularia ratione sui non definiantur, ad primam de novo conditionem reducitur. Et insuper de Deo O. M. singularissimo habetur Scientia.

Inquis: Doctor q. 4. Prol. vult, unam ex conditionibus requisitis esse, quod objectum virtualiter contineat omnes veritates alicujus Scientiæ, cujus est objectum, quod tamen falsum esse, patet in ipso ente, Metaphysicæ objecto, quod non continet veritates competentes homini ut speciei sub se contentæ. *Contra*: Scotus loquitur non de objecto generico adequato Scientiæ totalis, sed de objecto specifico partis Scientiæ totalis; genericum autem objectum tantum continet virtualiter propriam definitionem, & proprietates, alia potentialiter, quatenus ipsa subjecta partialia ad illud referuntur, & attributionem dicunt, & sic cum ipsis objectis partialibus veritates propriæ inclusæ. His omnibus positis, & præmissis tum ad intelligentiam objecti cujusvis Scientiæ in communi, tum ad propositum in ordine ad objectum adequatum Logicæ, sit

ASSERTIO I. Logicæ in se objectum 64 adequatum est modus Sciendi ut sic. Doctor 1. Prior. q. 2. Tartaretus, Fonseca, Conimbricenses, Faber, Mastrius, Amandus contra Recentiores plerosque passim statuentes tres mentis operationes ut dirigibiles.

Probatur I. Modus Sciendi ut sic habet omnes conditiones requisitas ad objectum adequatum Logicæ: ergo etiam id statui debet. Prob. antec. Habet *quid est*, & *quod est*; definitur enim, quod sit *oratio ignoti manifestativa*, & per hoc suum *quid est* demonstratur de ipso primaria propria passio, quæ est, *esse directivum operationum intellectus*, & si quæ alia. Habet suas partes subjectivas; quia Modus Sciendi in communi dividitur in definitionem, divisionem, & argumentationem. Omnia, quæ in Logica traduntur, reducuntur ad ipsum, & ipse non refertur ulterius ad aliquid contentum in Logica, & per illum Logica distinguitur ab aliis Scientiis: ergo Logicæ secundum se, absolute, prout tradi posset complete de omnibus, quæ conducere possent, ne quis in operationibus mentis erret, erit objectum adequatum modus sciendi ut sic; cum Logica secundum se amplioris sit ambitus, quam ut ab Aristotele tradita, atque ita secundum morem aliarum Scientiarum, quod maximè commune est, pro objecto adequato habebit; nam etiam Physicus corpus naturale ut sic, Metaphysicus

ficus ens ut sic, Arithmetica numerum ut sic habent: ergo Logica, cum speciale quid non obstat, modum sciendi ut sic, & non unum in particulari tantum habebit. *Confirmatur* imò. Ad Syllogismum ut sic non reducitur modus Sciendi ut sic; quia est quid superius ad ipsum: ad demonstrationem ut sic non reducitur Syllogismus ut sic, non Topicus, non falsigraphus; sed hæc omnia bene ad modum Sciendi ut sic reducuntur: ergo hic, & nullum ex dictis erit objectum adæquatum.

Confirmatur 2. Logica agit de definitione, divisione &c. sed hæc non comprehenduntur sub Syllogismo ut sic, nec sub demonstratione, comprehenduntur autem sub modo Sciendi ut sic: ergo &c.

Probatur II. Logica secundum Philosophum 2. Metaph. Tex. 15. & 1. Top. c. 9. est simpliciter instrumentaria: sed omnes facultates simpliciter instrumentariae habent pro objecto suo instrumentum: ergo & Logica. Patet min. In frœnifactiva respectu equestris, in lignaria respectu nauticae, quæ sunt simpliciter instrumentariae, non operationes, V. G. directio equi, aut navis, sed instrumentum, quod ordinatur ad eas, est objectum ipsarum: ergo etiam Logicae objectum erit instrumentum ipsum, seu modus Sciendi.

65 *Obijcitur* I. Cujusque disciplinae objectum debet esse prius ipsa: at modus Sciendi non est prior, sed posterior Logica: ergo non est ejus objectum. Prob. maj. Quia Scientia sumit speciem, & distinctionem ab objecto suo, ut docet Aristoteles 1. Post. c. 23. Et juxta Platonem in Dialogo de furore Poëtico, quod speciem, & distinctionem alicui præbet, cum munere causæ fungatur, prius debet esse eo, cui id præstat. Min. ex eo constat; quia modus Sciendi est quoddam artefactum, quod præsupponit regulas artis, ab ipsaque perficitur.

Respondetur dist. maj. debet semper esse prius quoad existentiam, neg. quoad esse necessarium prædicatorum essentialium, sive quoad connexionem necessariam eorum, conc. M. quod esse dicitur in genere causæ formalis, & sufficit ad dandam Scientiæ speciem, & distinctionem sicut potentiæ specificantur ab actibus à se producibilibus. Et licet utens efficiat, non tamen docens, sed hæc tantum dirigit. Nec debet objectum semper esse prius, quoad existentiam actualem, sed sufficit, si sit prius quoad existentiam possibilem.

Obijcitur II. Quod ab aliqua facultate tantum fit, id potest esse objectum ejus, ut domus respectu ædificatoriæ: sed præcipui modi Sciendi definitiones, divisiones, argumentationes fiunt ab alijs Scientiis: ergo &c.

Respondetur dist. min. Fiunt ab alijs Scientiis quoad materiam, ejusque cognitionem, conc. quoad directionem, seu esse ideale, & formæ inductionem, neg. min. quia quoad ista fiunt ab habitibus logicalibus docente, & utente. Adscribuntur tamen illi Scientiæ, in cujus materia fiunt, tanquam causæ particulari, non autem Logicae tanquam causæ universali, sicut effectus creaturarum ipsis, & non Deo, licet etiam ab ipso hant, adscribuntur.

Obijcitur III. In oratione, qua ex notis ad ignota progredimur, præter conceptus materiales, & illorum significationem, atque ordinem aliud nihil est: sed Dialectica nullum horum considerat: ergo nihil superest, quod materiæ Dialecticae sit, & Sciendi modus appelletur. Prob. min. Conceptus sunt naturales qualitates, de quibus agit Physicus: significatio, & ordo sunt entia rationis, quod nos pro materia, & objecto Logicae non admittimus: ergo &c. *Confirmatur*: Ex conceptibus in formam differendi, aut Sciendi dispositis non resultat aliqua passio realis, quæ à Dialectica possit demonstrari: ergo &c.

Respondetur, Dialecticum non agere de natura conceptuum in se V. G. generis, & differentia, quibus constat definitio, nec de illorum significatione, vel ordine formali, qui est respectus rationis, bene tamen de ordine fundamentalis, id est, de artefacto illo ex conceptibus, in quo reperitur vis aperiendi ignotum ex notioribus. Sic Medicus, quia Medicus est, non agit de natura humorum in se, nec de relatione proportionis, quæ inter ipsos cernitur, agit tamen de sanitate, id est, de proportionem fundamentali, qua sibi humores accommodatè respondent. *Ad Confirmationem* dico, resultare ex modo Sciendi passionem realem, scilicet virtutem aperiendi ignotum ex noto, & esse directivum operationum intellectus. Post hæc

Quares, quænam sit ratio formalis, secundum quam Logica in se considerat modum Sciendi, seu quodnam sit objectum formale?

Respondetur, non esse directivitatem; 67 quia non est confundenda ratio formalis subjecti cum ejusdem passione; cum hæc per illam debeat demonstrari de subjecto: atqui directivitas est passio modi Sciendi de eo demonstrabilis: ergo non est objectum formale, seu ipsa ratio formalis, sub qua Logica modum Sciendi considerat. Unde sicut in Physica non est statuendum corpus naturale ut mobile; quia mobilitas est passio, sed corpus naturale qua tale, in Metaphysica ens utens, & non ut unum, bonum, verum, ita in Logica statuendus erit Modus Sciendi quæ talis, hoc est, quatenus habet virtutem, & vim

& vim faciendi scire, & dirigendi; ita enim specificatur ratio formalis, secundum quam consideratur, & secundum quam de ipso directivitas velut propria, & adæquata passio potest prædicari, & demonstrari. Et nos huc usque semper de objecto Logicæ ex materiali, & formali conflato locuti sumus, non de uno solo. Nunc

68 *Infertur* I. Logicæ in se, & ex natura sua objectum adæquatum non esse voces, ne partiale quidem.

Probatur I. Si omnes voces implicarent, adhuc daretur Logica: ergo voces non sunt objectum Logicæ. *Prob. antec.* Quia adhuc operatio intellectus nostri posset dirigi ab aliqua Scientia, quæ alia non esset, quàm Logica; nam impossibili existente omni voce, possemus aliquid apprehendere per modum subjecti, aut prædicati, possemus judicare, definire, probabiliter, & demonstrativè in conceptibus nostris discurrere, & hæc omnia absque errore faciendi viam cognoscere: sed nihil aliud per se consideratur in Logica; ergo Logica posset haberi absque ullis vocibus.

Probatur II. Voces in Logica non per se, & directè, ac ratione sui, sed in gratiam aliorum considerantur, & adducuntur: ergo non sunt objectum. *Prob. antec.* Voces adhibentur propter conceptus mentis exprimendos: ergo &c.

Probatur III. Quæ in Logica tractantur, non referuntur ad voces, imò voces secundum omnes, & diversas sui considerationes spectant ad alias Scientias: ergo nullo modo per se sunt objectum Logicæ. *Prob. antec.* Nam in quantum sunt ens, Metaphysicus; in quantum sunt sonus ab ore animalis procedens, aut aliam rationem habent objecti sensibilis, Animasticus; in quantum habent harmonicam consonantiam, Musicus; in quantum sunt ordinatè compositi per tropos, & figuras ad persuadendum, Rhetor; si considerentur, quatenus significantes sunt aptæ ad Sermonem vulgarem, Grammaticus eas considerat: ergo sub nulla ratione directè, & per se considerantur à Logica.

Probatur IV. Quòd nec partiale sint objectum; quia aliàs tale essent respectu cujuslibet Scientiæ; non minùs enim Physica, dum describit corpus naturale, quàm Metaphysica, dum definit ens, utitur vocibus: ergo &c. *Confirmatur*: Sicut defacto ad exprimendos conceptus, & ad deducendum ex notiori ignotum utimur vocibus, ita locò harum nutus vel characteres possemus adhibere: sed hi propterea non essent objectum: ergo nec illæ, vel maximè, quòd iis non utamur primariò in gratiam vocum, sed ad proferendos, & declarandos Sciendi modos.

Tract. II.

Objicitur I. Logica ex ipsa Ethymologia nominis, quod est à verbo græco *logos*, *Scientia sermocinalis* dicitur: ergo agit per se de Sermone, consequenter de vocibus.

Respondetur dist. antec. Dicitur à Sermone vocali neg. formali, aut interno, conc. antec. *Dices*: Illud est objectum Logicæ, per quod fiunt definitiones, divisiones, Syllogismi &c. sed fiunt beneficio vocum: ergo hæc sunt objectum. *Contra*: Negatur, quòd fiant per se ex vocibus, sed tantum secundariò. Dein domus fit ex lapidibus, & cæmento, non tamen Architectonicæ lapides, & cæmentum, sed domus, aut quævis structura est objectum.

Objicitur II. Isagoge Porphyrii, in qua de quinque prædicabilibus, Genere, Specie, Differentia, Proprio, & Accidente agitur, inscribitur de quinque vocibus, & iste tractatus pertinet ad Logicam. Item Logica Aristotelis passim agit de vocibus, puta de terminis vocalibus, de æquivocis, univocis, analogis, nomine, verbo, oratione, de Syllogismo constante pluribus propositionibus vocalibus: ergo Logica agit per se de vocibus.

Respondetur, Imprimis Tractatum Isagogicum non esse Logicam, sed introductionem ad Aristotelis Logicam. Dein non inscribitur de vocibus externis, sed potius internis, aut etiam ipsis rebus, prout substant conceptibus. Nec Philosophus agit per se de vocibus, sed per accidens; quia utimur illis locò rerum, ut Astrologus Sphærâ locò cœli. Et insuper quia exprimunt nostros conceptus mentales, quos aliter non valemus manifestare.

Objicitur III. Non est major ratio, quòd detur Scientia Grammatica de vocibus in ordine ad congruè loquendum, & Scientia Rhetorica ad ornatè loquendum, quàm quòd detur Scientia logica de ipsis in ordine ad inferendum benè ignotum ex noto, aut unam cognitionem ex alia: ergo sicut illæ dantur, sic & ista.

Respondetur, Supposita noticia Grammaticali, dum quis internè discurret, eo ipso posse internum conceptum per voces manifestare; unde nulla requiritur Scientia, quæ specialiter agat de vocibus in ordine ad congruè inferendum. Hinc Neg. Antec. cum Conseq.

Objicitur IV. Voces debito modo ad definiendum, argumentandum &c. dispositæ important aliquod artificium, & rectitudinem per se considerabilem: sed non à Grammatica; quia hæc non curat formam logicalem Syllogisticam: ergo à Logica per se considerari debet.

Respondetur neg. min. aut dist. Per se non est considerabilis à Grammatica, conc. per accidens, neg. Per se ad Grammaticam

H

maticam spectat debita ordinatio, & constructio verborum, & vocum, per accidens autem ad eam pertinet talis, id est, in quacunque materia sit. Aristoteles quoque in Lib. Perihermenias, & Elench. egit de vocum, & orationis significatione per accidens, & ex necessitate ad declinandas commodius Sophismatum illusiones.

Objicitur V. Misericordiae actus externus sublevans pauperem tribuitur directe, & per se habitus misericordiae: ergo etiam actus Logicae externus, V. G. Syllogismus vocalis per se tribui debet Logicae; tam enim misericordia dirigit actus externos, quam Logica.

Respondetur neg. conseq. quia disparitas est, quod actus externus misericordiae sit secundum directionem, & regulam misericordiae ipsum imperantis, non ita Logicae actus, qui est secundum regulam Grammaticalem, quam Logica non curat, nisi per accidens, & reductivè ad conceptum internum, & sic Logica dirigit internos solum actus, misericordia etiam externos.

70 *Infertur II.* Tres Mentis Operationes ut dirigibiles non esse objectum Logicae adaequatum.

Probatur I. Omnis Scientia de objecto suo adaequato praesupponit *quid est*, & *quod est*, id est, debet habere sibi perspectam omnimodè & possibilitatem existentiae, & ejus naturam, ac essentiam: sed hoc non praesupponit, seu non habet Logica de tribus operationibus mentis: ergo non sunt objectum ejus adaequatum. Prob. min. Quia quae sit natura, essentia, definitio &c. trium operationum mentis, explicatur, & habetur ex Libris de anima: ergo &c. Et sic quoad rem ipsam consideratam errat opinio, statuens pro objecto Logicae tres mentis operationes.

Probatur II. Dicendum foret, Logicam subalternari Scientiae de anima: sed hoc dici non potest: ergo nec id, unde sequitur. Prob. seq. Principia Logicae essent à Scientia de anima desumpta, & ab ea demonstrata, ac conclusiones illatae: insuper Logica adderet ipsis differentiam accidentalem: sed plus non requiritur ad Scientiarum subalternationem: ergo Logica esset subalternata Scientiae de anima. Prob. maj. quoad utrumque membrum: In Libris de anima haec fit demonstratio: Quot sunt in intellectu modi concipiendi, tot sunt intellectus operationes: sed sunt tres modi concipiendi in intellectu: ergo etiam tres sunt operationes intellectus, quae conclusio demonstrativè ab Animastica illata est, seu assumi potest pro principio, aut praemissa à Logica in demonstratione. Et cum operationes consideret ut dirigibiles, addit differentiam accidentalem, scilicet dirigibilitatem: ergo. Et sic illa opinio errat etiam quoad modum sui objecti.

Probatur III. Huc applicando probationem II. Assertionis praecedentis de aliis facultatibus simpliciter instrumentariis, de quorum numero etiam est Logica.

Probatur IV. Sequeretur, idem esse rationem formalem subjecti, & passionem ejus: sed hoc dici nequit; quia ratio formalis est indemonstrabilis de subjecto, & est medium in demonstratione, per quod passio demonstratur de subjecto, ut patet de rationali, & risibili: ergo dici non potest, tres mentis operationes ut dirigibiles esse objectum attributionis Logicae. Prob. seq. maj. Operationes quae, & in quantum dirigibiles denotant dirigibilitatem tanquam rationem formalem: atqui dirigibilitas est passio; demonstratur enim de iis per esse defectibile: ergo confunderetur passio, & ratio formalis subjecti.

Objicitur I. Operationes quae tales⁷¹ spectant ad Animasticam, & quae dirigibiles ad Logicam: ergo quae dirigibiles erunt objectum Logicae. Prob. conseq. Si non essent ipsae objectum, tunc deberent ipsae reduci ad instrumenta tanquam ad objectum attributionis: sed hoc non: ergo &c. Prob. min. Operationes intellectus non sunt propter instrumenta, sed instrumenta sunt propter operationes: ergo haec non ad illa, sed illa ad has debent reduci. Prob. antec. Instrumenta sunt media in ordine ad operationes tanquam finem: sed media reducuntur ad finem: ergo & instrumenta ad operationes.

Respondetur conc. antec. neg. conseq. ad cujus probat. conc. maj. & neg. min. quia operationes intellectus considerantur in Logica quatenus dirigibiles in gratiam instrumentorum, quatenus cognita earum dirigibilitate apta conficiantur instrumenta ad eas dirigendas. Antec. sequentis probat. dist. Operationes intellectus non sunt propter instrumenta in esse physico, conc. in esse scibilis, neg. antec. quoad 1. partem, & dist. etiam quoad 2. partem: sed instrumenta sunt propter operationes in esse physico, ita tamen, ut operationes sint propter instrumenta in esse scibilis, conc. ita, ut operationes nullo modo reciprocè essent propter instrumenta, aut nullo modo ad ea reduci possent tanquam ad objectum primò in Logica consideratum, neg. Sic in Lib. Post. demonstratio est propter Scientiam in esse physico, & Scientia est finis demonstrationis, nec ponitur tamen ideo Scientia pro objecto, sed potius demonstratio; quia ibi consideratur natura Scientiae, ut rectè conficiatur instrumentum ejus generativum; unde Aristoteles Lib. Post. c. 2. ex hoc, quod rem scire est eam per causam cognoscere, infert, quod demonstratio debeat esse ex primis veris, ex quo evidens est quod Aristoteles consideraverit Scientiam propter demonstrationem.

Obji-

72 *Obijcitur* II. Logica tota inventa est pro operationibus intellectûs, ut corrigantur, & ideo ipsis respondent partes Logicæ; quia pro rectificanda prima dantur regulæ in libris prædicabilium, & prædicamentorum; pro secunda in lib. periherm. pro tertia in libris analyticis: ergo tres mentis operationes sunt objectum Logicæ.

Respondetur, Operationum directionem esse tantum finem extrinsecum Logicæ, & Logicam primariò esse ad scrutanda instrumenta sciendi, quæ sunt objectum, & finis intrinsecus. *Dices*: Directio operationum spectat ad Logicam; ergo est ejus objectum. *Contra*: Operationes quæ dirigibiles, aut directio operationum remotè, & secundariò consideratur à Logica, quod sufficit, per se autem ab Animastica. *Urges*: Logica dicitur rationalis Scientia, eò quòd agat de actibus rationis: Scientiæ quoque dividuntur secundum rationem sui objecti: sed Logica dividitur secundum tres mentis operationes: ergo mentis operationes sunt ejus objectum. *Contra*: Vocatur rationalis tanquam à fine suo extrinsecò, & quia etiam sua tradit per secundas intentiones, & etiam de illis agit suo modo, quæ sunt entia rationis logicalia. Divisio etiam illa desumpta est à fine extrinsecò, & remoto.

Obijcitur III. Ethica est facultas, quæ simpliciter tradit regulas directivas operationum voluntatis: sed hæc habet pro objecto ipsas operationes, & non regulas, aut præcepta, quæ ordinantur ad eas: ergo etiam sic de Logica est dicendum.

Respondetur negando paritatem inter Logicam, & Ethicam; quia hæc non tantum dirigit operationes voluntatis, & tradit regulas pro iisdem, sed insuper eas physicè, & elicitive attingit, quod non facit Logica. Dein, ut innuit Scotus q. 3. Prol. ad 3. non operationes sunt objectum Ethicæ, sed ipse homo, in quantum beabilis est.

73 *Obijcitur* IV. Logica docet definire, dividere, argumentari: sed definitio, divisio, argumentatio sunt operationes intellectûs: ergo operationes intellectûs erunt objectum Logicæ.

Respondetur dist. maj. Logica docet definire, dividere &c. idealiter, dando instrumenta apprehensionis, judicii, discursus &c. conc. maj. formaliter, & elicitive, neg. maj. & dist. min. Sed hæc, scilicet definitio, divisio &c. sunt operationes intellectûs, ut formaliter considerantur, pro ipsis actibus, quibus explicamus, & cognoscimus essentiam, aut multipliciter rei, conc. si sumantur idealiter, & objective, quatenus sunt instrumenta quædam directiva actuum intellectûs, secundum quod munus termi-

nare possunt actum intellectûs, & tanquam objecta Scientiam constituere, neg. min. Sic non ut actus formaliter, sed ut instrumenta considerantur.

Infertur III. Res omnes quatenus intelligibiles non esse objectum Logicæ adæquatum.

*Probat*ur. Quia alias omnes alias Scientiæ superfluerent: sed: ergo &c. Prob. maj. ex Scoto q. 3. prædicam. Nihil est subjectum alicujus Scientiæ, nisi sub ratione intelligibilis, vel scibilis: ergo si res omnes, quatenus scibiles sunt, spectant ad Logicam adæquatè, consequenter superfluent omnes alias Scientiæ. *Confirmatur*: Ad Metaphysicam spectat considerare res omnes ut intelligibiles: ergo ut tales non spectabunt ad Logicam. Antec. patet. Intelligibilitas est passio entis ut sic, quod est objectum Metaphysicæ: sed ad Scientiam quamlibet spectat de objecto suo demonstrare passiones: ergo etiam ad Metaphysicam spectabit demonstrare intelligibilitatem: ergo considerabit ens ut sic, seu res ut intelligibiles.

Obijcitur I. Aristoteles 1. Elench. 11. 75 & 1. Rhet. c. 1. docet, Logicam non versari circa rem aliquam determinatam, sed circa res omnes. Item 4. Metaph. ait, Dialecticam laborare circa omne ens, sicut Metaphysica: ergo ex mente ipsius res omnes erunt objectum Logicæ.

Respondetur, Aristotelem in 1. loco tantum voluisse, quòd Dialectica quoad usum versetur circa omnes res; quia in omnibus Scientiis exercentur Syllogismi. Sic etiam in 2. loco intelligi debet, quòd Dialectica circa res omnes labore; quia omnibus rebus applicantur instrumenta logicalia, ideòque dicitur Scientia comunis, ut innuit Scotus q. 3. Univ.

Obijcitur II. Logica est instrumentum Scientiarum: sed Scientiæ sunt, ut res certò, & evidenter per suas causas sint cognitæ: ergo etiam Logica est, ut res certò, & evidenter per suas causas cognoscantur: ergo finis Logicæ sunt res bene cognitæ.

Respondetur conc. maj. neg. min. si pro fine habituum Scientificorum petat res rectè cognitæ; quia non hæc, sed ipsa recta cognitio rerum, V. G. in Physica recta cognitio corporis naturalis est finis ipsius, quæ proin cognitio directà à Logica est Logicæ finis extrinsecus, qui non est objectum ejus adæquatum, cum tale sit finis intrinsecus, ipsum scilicet instrumentum. Et dato, quòd res ipsæ cognitæ essent finis Scientiarum, tamen non essent Logicæ objectum; cum non pari modo essent ejus finis, nisi remotus, & extrinsecus, qui non attingitur ab ipsa aliter, quàm directive, ex quo falsa objectionis suppositio colligitur, scilicet Logicæ objectum esse finem ejus quemcunque, cum ta-

men non nisi finis ejus intrinsecus, qui ab ipsa attingitur, sit tale.

Objicitur III. Omnia præcepta Logicae eo tendunt, ut operationes conformentur rebus: ergo Logica habet pro objecto res ipsas. Prob. antec. Hæc præcepta: *Definitio constare debet ex genere, & differentia: converti debet cum definito: divisio adæquare debet divisum*, nequeunt explicari, nisi attingendo res ipsas: ergo Logica per sua præcepta versatur circa res ipsas.

Respondetur dist. maj. Ut operationes conformentur rebus, id est, ut operationes sint rectæ cognitiones suorum objectorum, & ad hoc præcepta Logicae tendunt tanquam ad finem suum extrinsecum, & remotum, conc. tanquam ad finem intrinsecum, qui ab ipsa attingitur, & potest esse objectum ejus adæquatum, neg. maj. Et illa præcepta, prout in Logica docente explicantur, attingunt res in confuso tantum, & indeterminatè; attinguntur autem res dein primùm determinatè, quando in propriis Scientiis hunc operationes, scilicet rectæ divisiones, definitiones, mediante Logica utente jam in actu exercito secundum illas regulas.

76 *Infertur IV.* Ens rationis non esse objectum adæquatum Logicae.

Probatur I. Si ens rationis effet subjectum Dialecticae, non posset hæc alias demonstrare passiones, quàm rationis: sed hoc est falsum: ergo & id, unde sequitur. Sequela maj. patet ex hoc, quod passio non sit præstantioris naturæ, quàm subjectum ipsum. Prob. min. Quia Logica de suo objecto demonstrat, quod Scientiam efficiat: sed Scientiam efficere est quid reale: ergo demonstrat quid reale.

Probatur II. Non possunt ad ens rationis reduci omnia, quæ in Logica demonstrantur, aut tractantur, quod tamen ad objectum attributionis Scientiæ requiritur: ergo Logicae objectum non est ens rationis. Prob. antec. Quia ratiocinatio ipsa materialis, affirmatio unius de alio, quæ Logicus ex professo tractat, priora sunt omnibus respectibus rationis, quæ in eis resultant: sed subjecta realia non reducuntur ad formas rationis posteriores se ipsis: ergo &c.

Probatur III. Si omne ens rationis implicaret, adhuc daretur pro directione operationum intellectus Scientia logicalis, traderet ea omnia, quæ nunc, scilicet, demonstrationem gignere Scientiam, Syllogismum topicum opinionem, propositionem universalem negativam converti simpliciter, & similia: ergo ens rationis non erit objectum Logicae, & quæ Dialecticus commemorat de eo, non per se, & tanquam propriam materiam curat, sed per accidens. *Confirmatur*: Aristoteles nul-

lam omnino mentionem fecit de ente rationis in sua Logica; cum tamen differere de objectis suis spectet ad Scientias: ergo &c.

Objicitur I. Philosophus 4. Metaph. 77 Tex. 5. vult, quod Dialectica, & Metaphysica versentur circa omnia entia: ergo cum præter esse intentionale, & rationis non reperiatur alia ratio, secundum quam Logicus posset agere de ente rationis, aget de eo per se formaliter.

Respondetur, Philosophum ibi locutum fuisse quoad Logicam utentem, quod sit, & tractet de omni ente, sicut Metaphysica per se est de ente.

Objicitur II. De ente rationis præsupponitur quod est, & quid est, demonstrantur de eo propriæ passiones, & omnia in Logica ad illud referuntur; quia esse prædicatum, subjectum, universale, Syllogismus &c. sunt mera entia rationis; cum habeant esse tale per intellectum: Dialectica per hoc ens ab aliis Scientiis distinguitur, & ideo Scientia rationalis appellatur: ergo ens rationis erit objectum Logicae.

Respondetur: Transeat quoad primam, & secundam conditionem, negatur quoad tertiam, sicut probatum est supra. Et licet Dialectica aliqua entia rationis explicet, tamen id non facit, nisi in quantum ad differendi, aut sciendi modum conducunt, & non tanquam per se, sed per accidens. Dialectica etiam non ideo sermocinalis, aut rationalis vocatur; quia entia rationis considerat, sed potius ex eo, quod ostendat, & doceat modum ratiocinandi, & discurrendi, aut quod dirigat opera rationis.

Objicitur III. Quale est alicujus Scientiæ objectum, talis etiam dicitur esse Scientia: ergo si Logicae objectum est aliquid reale, & ipsa cum realibus numerari debebit, & non dici Sermocinalis, quod tamen à communi Philosophorum sensu abhorret: ergo &c.

Respondetur, abhorre à sensu Philosophorum, Logicam vocare Scientiam realem ideo, quasi non ageret de ente reali, neg. quia est de modo Sciendi, definitione, divisione, & argumentatione, quæ sunt sermones interni, qui res quædam sunt, licet suo modo minus propriè; sed ideo vocant Authores sermocinalem potius, quàm realem, imprimis, ut jam dictum, quia dirigit operationes intellectus, & tradit modum differendi. Dein quia apud ipsos est discrimen inter res ipsas, & sermonem, seu signa, quibus illæ significantur; nam Scientias reales vocant, quæ de rebus ipsis, & rationales, seu sermocinales, quæ de signis sunt, licet hæc etiam sint res. Et signa illa prædicatum, subjectum, genus, differentia, species &c. non fiunt ab intellectu merum fingente, sed potius denominante, quate-

quatenus per ea realis rerum natura representatur, non representata differentia individuali. Tandem definitio, divisio, & argumentatio, etiam ut fiunt per ista signa, sunt veri actus sermocinales reales intellectus.

Obijcitur IV. Cum hæc entia rationis sub intellectum cadant, necessarium est, ad aliquam Scientiam per se pertinent: sed non apparet alia, quam Logica; non enim est Physica, nec Metaphysica; cum hæ tractent per se de ente reali realiter: ergo sicut de reali, ita de ente rationis erit per se, & formaliter aliqua Scientia.

Respondetur, Ens rationis spectare ad Metaphysicam ob similitudinem, quam habet cum ente reali; nam secundum Philosophum 4. Metaph. ejusdem est agere de eo, quod tale est, & quod tale videtur.

78 *Infertur V.* Solam Demonstrationem non esse objectum Logicæ adæquatum.

Probatur. Ad demonstrationem omnia, quæ in Logica tractantur, reduci nequeunt: ergo ipsa demonstratio nequit esse objectum adæquatum Logicæ. Prob. antec. Ad demonstrationem aliæ species argumentationis, ut Syllogismus Topicus, Elenchus, Enthymema, reduci non possunt; quia nec sunt partes, nec proprietates, nec principia, vel causa demonstrationis, & tamen Logica de his ex professo tractat. Et ipsa definitio, ac divisio non debent dici, quod potius gratia demonstrationis considerentur, quam gratia sui; licet enim divisio conducat ad definitionem rei habendam, & hæc conducat ad confectionem demonstrationis, cujus medium solet plerumque esse rei definitio, tamen quia non minus etiam secundum se, & independentem a demonstratione considerantur; imò demonstratione omni implicante daretur adhuc de modo Sciendi, & de divisione ac definitione Scientia, quæ diceretur Logica, & haberent illæ eam rationem, quam modò habent, licet non solam, sed ulteriorem modò, scilicet conducentiam illam habeant.

79 *Obijcitur I.* Non datur ullus modus, seu instrumentum Sciendi præter demonstrationem: ergo potius ipsa erit objectum adæquatum Logicæ, quam aliquid ipsâ communius. Prob. antec. Quia per solam demonstrationem potest quis acquirere Scientiam; unde & definiri solet *Syllogismus faciens scire*.

Respondetur dist. antec. Non datur ullus Sciendi modus præter demonstrationem, si Scientia in rigore accipiatur pro cognitione habita per demonstrationem, conc. si latè sumatur pro quadam cognitione, per quam de novo cognoscitur res ignota, prout agitur de modo Sciendi in Logica, neg. antec. cum conseq.

Obijcitur II. Sicut se habet ens rationis in Metaphysica respectu entis veri, ita se habet Syllogismus Topicus, & Sophisticus ad demonstrationem; sed ens rationis ad Metaphysicam reduci potest; quia est apparens, & enti reali contrarium: ergo etiam reduci possunt Syllogismus probabilis, & falsigraphus, seu apparens ad demonstrationem: consequenter hæc erit objectum Logicæ adæquatum.

Respondetur, hanc esse disparitatem; quia ens rationis adhuc constituitur extra nihilum, adeoque aliquo modo rationem entis participat, (an univocè, vel æquivocè, suo loco traditur, & explicatur) Syllogismus autem falsigraphus, ait Aristoteles, nequidem nomen Syllogismi meretur. Dein præter illos Syllogismos sunt alia adhuc, quæ non in gratiam tantum demonstrationis considerantur, uti jam in probat. dictum. Demum non sufficit, ut aliquid reducatur ad objectum tanquam contrarium, aliàs & ipse Syllogismus falsigraphus posset æquè esse objectum Logicæ adæquatum; cum ad eum ita aliæ species argumentationis reducantur. Nec potest ad Scientiam spectare, ut, quando agit de uno contrario, agat etiam de altero; aliàs enim Physica, quæ est de ente naturali materiali, deberet etiam esse de spiritali.

Instas: Physica agit de anima spiritali: ergo bene unum contrarium in Scientiis ad aliud reduci potest. *Contra*: Dist. antec. Agit de anima spiritali, quæ spiritali, vel sub ratione spiritalis, neg. in quantum est actus corporis organici, conc. antec. & neg. conseq. *Urget*: Theologiæ objectum est Deus; sed in Theologia agitur de peccatis, quæ ad Deum nullo modo, quam sub ratione contrarii reduci possunt; quia non in ratione principii, vel causæ, nec sub ratione proprietatis, aut passionis, quod impium esset cogitare, nec in ordine ad finem; cum ad hunc non promoveant, sed amoveant: ergo sufficit, si ad objectum adæquatum in Scientia per modum contrarii alia referantur. *Contra*: Dist. min. Ipsa peccata non possunt referri ad Deum, conc. peccatorum cognitio non potest referri ad cognitionem Dei, neg. ex cognitione namque peccati tam fædi nihili, virtutis splendor, & gloria, & exinde Dei bonitas, perfectio, Sanctitas, & excellentia, quod peccati Author esse non possit, elucescit, sicque non in esse entis, bene tamen in esse scibilis ad Deum peccatum referri potest.

Obijcitur III. Cognitio partis ordinatur ad totius Cognitionem: sed termini, propositiones, definitiones, divisiones sunt partes respectu demonstrationis; quia hæc componitur ex illis: ergo illæ considerantur in ordine ad demonstrationem: ergo &c.

Respondetur, jam patere ex probatione, quod allegata non minus per se, & ratione sui sint considerabilia, quam in ordine ad demonstrationem.

80 **ASSERTIO II.** Logica Aristotelica objectum adæquatum est Syllogismus ut sic non secundum esse reale, sed secundum esse rationis, seu secundò intentionaliter sumptus. Scotus q. 3. Univers. & 1. Prior. q. 2. Maftrius, Poncius, Conimbricenses, estque communis Scotistarum.

Probat Quoad I. partem: Syllogismo in Aristotelis Logica omnes conditiones ad objectum adæquatum requisitæ conveniunt: ergo &c. Prob. antec. Supponitur de ipso, *quod sit*, & *quid sit*; nam Philosophus post tractationem de principiis remotis in libris prædicament. seu de Cathgoriis, & proximis in lib. perihermen. in lib. Priorum statim præmittit ejus definitionem. Habet etiam adam. quia Aristoteles in iisdem lib. Priorum per dictam definitionem multas demonstrat passiones de Syllogismo, scilicet quod sit in modo, in figura, quod constet tribus terminis, quod concludat universaliter, particulariter, affirmativè, negativè, atque per Syllogismum, & modum, quo circa ipsum versatur, sufficienter distinguitur ab aliis Scientiis. Habet etiam 3tiam. quia quæcunque tractantur in Logica Philosophi, ad Syllogismum reducuntur vel ut ejus principia, ut ea, quæ habentur in lib. Prædicament. & Periherm. vel ut ejus proprietates, ut ea, quæ habentur in lib. Priorum, vel ut species, & ita ea, quæ habentur in Lib. Top. & Elench. Ita discurret Scotus 1. Prior. q. 2. ergo cum in dictis libris tota Aristotelis Logica absolvatur, & in omnibus tantum in gratiam Syllogismi agat, hic erit objectum adæquatum ejus. Deinde objectum non est modus Sciendi ut sic, cum illum non definiverit, nec quidquam de ipso demonstraverit Aristoteles: ergo erit Syllogismus; cum aliud potius non sit assignabile.

81 *Probat* Quoad II. partem, imò jam probata manet ex q. 2. Assert. V. ubi probavimus, Logicam Aristotelicam esse Scientiam rationalem ex hoc, quod habeat objectum rationale, & quod versetur circa secundas intentiones, doctrinam suam tradendo per eas: ergo manet, quod Syllogismus sit Logica Aristotelica objectum non secundum esse reale, & primò intentionaliter sumptus, præcindendo scilicet ab illo esse, quod habet per rationem, & secundas intentiones, sed prout secundum eas consideratur, & prout subest prædicatis, quæ sunt secundæ intentiones, ex quibus ita ordinatis emergit tale quoddam artificium, scilicet Syllogismus, qui est secunda intentio, & in ratione Syllogismi est objectum attributionis Logicae Aristotelicae,

Confirmatur: Quæcunque traduntur in Logica Aristotelis, sunt entia rationis logicalia, seu secundæ intentiones, ut genus, species, univocum, æquivocum, prædicamentum, æquipollentia, propositio, terminus, definitio, divisio, antecedens, inductio, Syllogismus, figura, modus, subjectum, prædicatum &c. Ratio est; quod Aristoteles non consideraverit ipsas naturas reales, substantiam, quantitatem, aut naturas communes, quas V. G. important genus, species, & sic de cæteris, quia ut important, vel ut sunt partes entis realis, spectant ad Metaphysicam, sed Aristoteles in eis attendit, secundum quod eis convenire potest prædicabilitas, subjici-bilitas, universalitas, particularitas: ergo ens rationis logicum erit objectum attributionis Logicae Aristotelicae, non quidem omne, quia etiam Grammatica, Poëtica, Rhetorica sua habent entia rationis, V. G. nomen, pronomen, participium, verbum, tropus, figura, quæ utique non possunt esse objectum Logicae, sed tantum ens rationis logicum, & neque hoc in tota sua latitudine, sed tantum, prout arctatur ad Syllogismum. Ratio est; quia in omni Scientia aliud est objectum attributionis, & aliud objectum communitatis: atqui in Logica Aristotelis secunda intentio in tota sua latitudine est objectum communitatis: ergo non attributionis. Prob. min. Quia illud est subjectum communitatis, ad quod reliqua referuntur tanquam species ad suum genus, de quibus essentialiter prædicatur, & illud est objectum attributionis, ad quod reliqua reducuntur vel tanquam partes, vel tanquam principia, vel tanquam passiones &c. sed ad secundam intentionem ut sic in Logica Aristotelis omnia referuntur tanquam species ad suum genus, de quibus essentialiter prædicatur, scilicet de prædicato, copula, subjecto &c. ergo est subjectum communitatis, non attributionis; attributionis autem erit Syllogismus secundò intentionaliter sumptus ut sic; quia ad ipsum ut principia termini, & propositiones, ut passiones esse in hac figura, in hoc modo &c. ut partes Syllogismus demonstrativus, Topicus, Elenchus, item inductio, Exemplum, Enthymema tanquam Syllogismi imperfecti reducuntur.

Objicitur I. Idem objectum non potest 82 esse adæquatum objectum partis Scientiæ, & totius Scientiæ: sed Syllogismus ut sic est objectum partis Logicae, scilicet Librorum Priorum: ergo nequit esse objectum totius Logicae ut ab Aristotele tradita. Prob. maj. Quia in quantum est objectum totius Logicae adæquatum, non adæquatur parti, sed excedit partem.

Respon-

Respondetur neg. maj. ad cujus probationem dicendum, quod objectum possit adæquare partem quoad illa, quæ de ipso in illa parte considerantur, & potest excedere partem quoad alia, quæ non in parte illa, sed in aliis considerata sunt. Vel dist. maj. secundum eandem rationem, conc. secundum diversam rationem, neg. & sic quoque dist. min. neg. conseq. Itaque Syllogismus est objectum Librorum Priorum, quatenus omnia de Syllogismo ut sic considerabilia, & omnes proprietates immediatè ipsi convenientes in illis tractantur; objectum autem totius Logicæ est, quatenus in ipsa non tantum tractantur proprietates immediatè convenientes, sed omnia reliqua, quæ aliquo modo ad ipsum spectant. Hæc est responsio ipsius Doctoris.

Obijcitur II. Si Logicæ Aristotelicæ objectum est Syllogismus, etiam erit objectum Logicæ in se: sed secundum est contrarios: ergo & primum. Prob. maj. Aristoteles non potuit variare Logicam aliter in se, quam in se fuit: ergo non est distinguendum inter eam.

Respondetur neg. seq. maj. ad cujus probat. conc. antec. & neg. conseq. non enim dicimus, quod Aristoteles Logicam ita partitus fuerit, sed quia ipse eam ita invenit duplici modo considerabilem in se, ideo secundum unum modum consideravit, & tradidit, secundum quam ejus acceptionem, & traditionem benè statuitur Syllogismus ejus objectum.

83 *Obijcitur* III. Aristoteles ne dum agit de argumentatione, sed etiam composuit libros pro directione primæ, & secundæ operationis, & de definitione latè tractat. 2. parte: ergo potius modus Sciendi in communi, seu instrumentum directivum omnium trium mentis operationum erit ipsius objectum in Logica.

Respondetur, Aristotelem terminos, & propositiones solummodò considerasse in gratiam Syllogismi, & non per se. *Instas*: Saltem quantum est ex se, & in se sunt considerabilia: ergo sicut Physica, licèt elementa concurrant ad constituendum mixtum, tamen non agit per se solum de mixtis, sed etiam per se de elementis, ita licèt Aristoteles consideraverit terminos, & propositiones in ordine ad tertium, tamen adhuc considerata erunt per se. *Contra*: Licèt Philosophus potuisset instituere ita, & considerare, tamen solummodò, ut patet, in ordine ad Syllogismum consideravit, nec unquam attendit per se; aliud est de instrumentis Sciendi, quæ etiam ex fine Logicæ per se sunt considerabilia; quia definitio, divisio, abstrahendo à demonstratione, faciunt scire, & sunt directivæ operationum intellectus. *Urget*: Ergo si illud, quod ordinatur ad aliud in aliqua Scientia, excluditur à ratione objecti proprii, & im-

mediati, jam ens ut sic in Metaphysica, quia omne ens dicit ordinem ad Deum, excludetur à ratione objecti, & Deus erit objectum. *Contra*: Non omnis ordo ad aliud tollit rationem objecti, sed tunc tantum, quando ita consideratur in ordine ad aliud, ut nullo modo per se consideretur, & directè, sed tantum indirectè, & in gratiam alterius, ut termini, & propositiones in gratiam Syllogismi in Logica Aristotelis. Aliud est de ente in Metaphysica.

Infertur, adhuc I. semper necessarium 84 esse, quod de subjecto alicujus Scientiæ præsupponatur *an sit*, & *quid sit*, & hujus ratio est, quod de ente per accidens non detur Scientia, nec de singulari, quia non possunt propriè definiri: ergo &c. Ratio primi est; quia nullius Scientiæ objectum potest demonstrari à priori, licèt à posteriori possit, ut in Theologia Deus, in Physica ex ferri sursum probatur ignis. Probatur de existentia actuali creata; quia hæc est contingens; Scientia autem est de necessariis. Et omnis Scientia abstrahit ab existentia actuali sui objecti. De increata patet; quia Deitas, per quam deberet demonstrari, est nobis naturaliter ignota. De aptitudinali, seu possibili etiam probatur; quia hanc tantum ideo cognoscimus; quia videmus, nomen ejus nullam includere falsitatem, seu repugnantiam, sicut Scotus ex non repugnantia alicujus particulæ in definitione Sacramenti cognoscit, & infert ejus possibilitatem 4. dist. 1. q. 7. art. 2. at hoc est tantum procedere à posteriori; quia veritas, & falsitas sunt effectus possibilitatis, vel impossibilitatis; ideo enim res est vera; quia possibilis, & non econtra.

Infertur II. Scientiam rationalem sui objecti existentiam objectivam præsupponere; quia objectum habet solum tale esse, de quo passionibus demonstrantur. Scientiam realem præsupponere existentiam sui objecti realem aptitudinalem; quia de objecto aptitudinali solum passionibus demonstrat, & abstrahit ab existentia actuali; quia hæc est prædicatum contingens. Quandoque verò Scientia realis etiam existentiam actualem objecti petit ratione nostri intellectus; quia ad cognitionem Scientificam requiritur species objecti, quæ concurrat ad elicitionem illius cognitionis: at species, si à Deo non infunditur, nec aliunde fuerit acquisita, producit ab objecto actu existente: ergo &c.

Infertur III. Objectum attributionis non necessariò debere esse objectum inferius, & speciem specialissimam, sed etiam posse esse superius, & objectum genericum; quia licèt in esse rei superiora reducantur ad inferiora, in quibus includuntur, tamen in esse scibilis, seu ut inferiora tan-

quam res quædam cadant sub considerationem Scientiæ, possunt inferiora considerari in gratiam superiorum, quatenus conferunt ad cognitionem superiorum, non quidem quatenus superius aliquod consideratur ut totum actuale, sed potentiale: ergo sicut in prædicamentis inferiora reducuntur ad idem superius, & unum constituunt prædicamentum, sic etiam objecta partialia, quæ sunt species infimæ, ad genus superius cum suis principiis, & passionibus reduci, atque unam Scientiam unitate generica constituere possunt. Hoc tamen non necessario ita fieri debet, quod patet in Logica Aristotelica, ubi ens rationis, secunda intentio, argumentatio, reducuntur ad Syllogismum tanquam superiora; quia tam in esse rei, quam in esse scibilis ab Aristotele in gratiam Syllogismi considerantur, & reducuntur. Sic in Physica ens materiale, ens mobile &c. ad corpus naturale reducuntur, & in gratiam illius considerantur; quia hujus naturam per se, & directe intendit Physicus explicare.

DISPUTATIO II.

De Ente Rationis.

Cum Entis Rationis cognitio multum conducat, ut recte intelligatur natura Logica, præsertim Aristotelica, utpote quæ sub terminis secundarum intentionum, seu entium rationis logicalium est instituta, ut jam in præcedentibus visum est, hinc communis jam usus invaluit, ut de Ente Rationis in Logica pertractetur, licet de eo agere alias propriè ad Metaphysicam spectaret per reductionem ad ens reale, quod Metaphysicæ est objectum. Igitur à communi aliorum instituto recedendum non est. Sit igitur.

QUÆSTIO I.

An sit, & quid sit Ens Rationis?

An habeat aliquod esse formale, vel actuale ante operationem intellectus,

& in quo ratio ejus formalis consistat?

Nota I. Ens rationis diversimodè accipi. Primò significat omne illud, quod subjectatur in intellectu, seu ratione, aut ab ea recipitur, quomodo ens rationis dicitur omnis habitus intellectualis, & species intelligibiles, licet sint entia realissima. Secundò significat omne illud,

quod est producibile per intellectum sive physicè, ut actus, & habitus intellectuales, sive directivè, ut sunt artificialia, quæ mediante intellectus directione fiunt. Tertiò per ens rationis potest intelligi omne id, quod intellectui objicitur, ab eoque consideratur, & intelligitur, & sic omnia entia realia possunt dici entia rationis. Quartò potest dici ens rationis illud, cui quidem realis existentia non repugnat, eam tamen pro nunc non habet; sed tantum est objectivè in intellectu, uti Anti-Christus, & homo post multos annos nasciturus, quæ à quibusdam Scotistis entia diminuta vocantur. Quintò denique per ens rationis intelligitur illud solummodò, quod nec est, nec esse potest à parte rei, sed habet suum esse tantum objectivè in intellectu, aut alia potentia sui fabricativa; & in hoc tantum sensu de ente rationis agimus. Juxta autem insinuatam multiplicem acceptionem entis rationis colligitur, quod diversimodè aliquid ab intellectu dependere possit, *subjectivè* scilicet, quomodo illa, quæ in prima acceptione, *effectivè*, & *directivè*, uti ea, quæ in secunda, & *objectivè*, sicuti ea, quæ in tertia, & quarta acceptione posuimus. Porro licet ad definitionem propriam, & essentialem requiratur, ut res definienda sit ens reale, positivum, per se &c. & sic ens rationis utique propriè dicta definitione definiri non possit, potest tamen definiri, in quantum unum conceptum per se exprimit in intellectu, sive ille conceptus sit rei, sive rationis.

Nota II. Aliquos tribuere enti rationis aliquam essentiam, & existentiam imperfectam ante operationem intellectus; quia putant, entia rationis, saltem illa, quæ habent fundamentum in rebus, habere esse actuale, & formale ante operationem intellectus; non nulli tamen putarunt, quod ens rationis revera possibile sit in intellectu quoad esse, sicuti entia realia sunt possible extra intellectum, & hinc licet ens rationis quoad existentiam dependeat ab operatione intellectus, non tamen quoad essentiam.

Nota III. Aliam esse denominationem intrinsecam, quæ est à forma inhærente, seu existente rei denominatæ, aliam extrinsecam, quæ est à forma non inhærente, sed existente extra rem denominatam; sic respectu oculi visio denominat intrinsecè, respectu parietis extrinsecè. Insuper supponendum hic, ens rationis distingui ab ente reali tam *verbaliter*, id est, actu existente, quam *nominaliter*, id est, possibili, quia utroque modo existentia realis enti reali competit, enti autem rationis non nisi objectiva in potentia sui causa convenit. Præterea etiam distinguitur à puro nihilo; quia hoc dicit negationem existentiae realis quomodocunque, & objectivæ simul, enti autem rationis competit saltem existentia ob-

objectiva. His positis, & præmissis, ad titulum quæstionis sit

2 ASSERTIO I. Datur Ens Rationis. Communissima jam contra quosdam paucos.

Probatur I. Authoritate Aristotelis præsertim 6. Metaph. in fine dividētis ens ut sic in ens extra animam, & in ens in anima, ubi per ens in anima Expositores communiter intelligunt ens rationis: ergo datur.

Probatur II. Ratione: Sæpius concipiuntur impossibilia, quæ à parte rei nec sunt, nec esse possunt, tamen concipiuntur, ac si essent: ergo cum talia non sint entia realia, erunt saltem entia secundum nostrum concipiendi modum, scilicet entia rationis. Prob. antec. Persæpè intellectus noster concipit duas naturas inunibiles & impossibiles ut unitas, & compositas, V. G. concipit ens unum per se ex hirco, & cervo, ex vulpe, & anserē: atqui duæ tales naturæ impossibiles sub ratione unius per se, hircocervi, vulpanseris, sunt quid impossibile à parte rei, nec existens, nec existere valens: ergo intellectus concipit impossibilia, non tamen omnino nihil, cum conceptus ille debeat habere aliquod objectum, consequenter hoc erit tantum ens per rationem fabricatum.

3 *Probatur III.* Ad hominem contra Adversarios: Adversarij negant, dari ens rationis: ergo secundum ipsos debet dari. Prob. conseq. Ens rationis est objectum impossibile cognitum in intellectu, in quo tantum habet esse objectivum, & quod esse objectivum, in quo consistit ens rationis, fit per cognitionem intellectus: atqui dum Adversarij negant, dari ens rationis, cognoscunt tale esse objectivum alicujus objecti impossibilis: ergo datur. Prob. min. Omne judicium de re aliqua, etiamsi sit negativum, includit cognitionem objecti, de quo quid negat: ergo judicium Adversariorum etiam supponit cognitionem entis rationis, de quo existentiam negant: ergo negando ens rationis illud adstruunt. Aut tandem si id non cognoscunt, malè de ipso aliquid negant. *Confirmatur:* In hac propositione: Deus per suam entitatem excludit alium Deum, repræsentatur alius Deus: sed hic alius non datur à parte rei: ergo tantum objectivè in intellectu, quod est ens rationis; hoc enim facere est illud apprehendere: ergo cum Adversarij, dum negant, necessariò id apprehendant, id quoque faciunt, & tribuunt intelligibilitatem in actu exercito, quod in actu signato negant.

Respondent Adversarij, præsertim Mayronius, dum concipimus hircocervum, equum rationalem, Angelum corporeum, nos nihil impossibile, aut fictum concipere, sed veram naturam hirci, cervi, equi, ac veram, & realem ra-

Tract. II.

tionalitatem, corporeitatem, quæ omnia in aliis rebus cognoscuntur: ergo non datur ens rationis.

Contra: Quando intellectus prædicat de equo rationalitatem dicendo, equus est rationalis, non prædicat eandem numero rationalitatem V. G. quæ est à parte rei in Petro, Paulo, Joanne, aut aliis individuis, sed aliam similem supernumerariam: atqui hæc non est realis, sed chimærica, & ficta: ergo &c. *Dices:* Intellectus equo, qui est à parte rei, applicat rationalitatem ab individuo humano desumptam, quæ itidem est à parte rei.

Contra: Gratis hoc asseritur, quod rationalitas individui humani possit equo applicari. Dein etiam dato hoc, & non concesso, illa tamen unio rationalitatis cum equo esset merum ficta, & chimærica.

Reponis, Intellectum veram applicare unionem, quam inter alias res reperit.

Contra: Saltem illa applicatio objectiva unionis talis erit ficta; quia applicatur rebus inunibilibus. Dein falsum est, quod intellectus possit veram realem aliorum unionem applicare, & affirmare de aliis extremis, sed necessariò aliam distinctam; quia diversa extrema diversam unionem habent; quia hæc sequitur naturam extremorum, & ita erit chimærica, sicut alia, quam quæ in individuis reperitur, rationalitas affirmata necessariò est chimærica; quia unio, seu identitas pro diversitate extremorum; unde cum affirmet unionem diversorum extremorum, necessarium est, affirmet etiam aliam unionem diversam. Tum quia intellectus necessariò excludit eam unionem, quæ V. G. est inter naturam humanam, & rationalitatem, & affirmat aliam distinctam impossibilem. Et illa unio realis assereretur esse hic & nunc inter hæc extrema, inter quæ non reperitur: ergo fieret ens rationis in existentia unionis hic.

Objicitur I. Quod est extra sphæram 4 objecti adæquati intellectus, id non potest concipi ab intellectu: sed ens rationis est extra sphæram objecti adæquati intellectus: ergo ab intellectu non potest concipi. Maj. patet ex hoc, quod nulla potentia ultra suum objectum actus suos extendat; sic visiva nihil ultra coloratum, auditiva nihil ultra sonorum percipit. Min. prob. Quia adæquatum intellectus objectum statuitur solum ens reale.

Respondetur dist. maj. Quod est extra sphæram objecti adæquati intellectus ita, ut neque per se, neque occasionaliter, secundum quid, per accidens, & in virtute alterius possit sub illo comprehendi, & terminare actum intellectus, non potest ab illo concipi neque per se, & in se, neque per accidens, & in virtute alterius, conc. quod est extra &c. per se quidem, potest tamen reduci, occasionaliter, per accidens, & in virtute alterius terminare actum

K

actum intellectus, non potest concipi ab intellectu, neque per accidens, & in virtute alterius, neg. maj. & sub eadem distinctione neg. & conc. min. & conseq. Dist. etiam probat. min. Objectum adæquatum est ens reale per se motivè, & terminativè primariò, ita tamen, ut ens rationis secundum quid, & in virtute alterius etiam possit terminare actum intellectus, conc. secus, neg. quia per accidens intellectus potest cognoscere alia, quam entia realia, licet non ita per se, & in se, quod non est inconveniens; quia etiam occasionaliter, & in virtute aliorum pro nunc substantias tam materiales, quam immateriales cognoscimus.

5 *Objicitur* II. Quod non cadit sub sensum, neque sub intellectum cadit; cum nihil sit in intellectu, quod non prius fuit in sensu: sed ens rationis nunquam est, vel esse potest in sensu: ergo neque in intellectu.

Respondetur, Quod, si aliquid probat, probet nimium; quia etiam probaret, quod neque Deum, neque Angelos, nec ullam substantiam immaterialem possimus intelligere. Dein dist. maj. Quod non cadit sub sensum neque per se, directè, formaliter, neque occasionaliter, & in virtute alterius, conc. quod quidem non per se, directè, & formaliter, tamen adhuc occasionaliter, & in virtute alterius, neg. maj. Dist. etiam min. Ens rationis non cadit sub sensum per se directè, & formaliter, conc. occasionaliter, & per virtutem alterius, entis scilicet realis, ad cuius modum concipitur ab intellectu, neg. min. & conseq.

6 *Objicitur* III. Quod est impossibile realiter, est etiam impossibile mentaliter, seu non potest concipi, aut intelligi: sed ens rationis est impossibile realiter; quia nec est, nec esse potest: ergo erit etiam impossibile mentaliter, seu non poterit concipi, & intelligi. Prob. maj. Intelligi sequitur ad esse, seu intelligibilitas est proprietas entis, & quidem tantum realis, non rationis: ergo cum ens rationis sit realiter impossibile, nec erit intelligibile, vel deberet dici, quod cognoscatur incognoscibile, aut intelligatur inintelligibile; vel enim cognoscis incognoscibile? & sic est cognoscibile; vel non cognoscis? quid ergo de eo affirmas, aut negas?

Respondetur neg. maj. magis enim latè patet intelligibile, quam possibile; nam omne possibile est intelligibile, non tamen omne intelligibile est possibile; quia potest intellectus fingere, quod nec est, nec esse potest. Prob. maj. dist. Intelligi absolute, seu intelligibilitas absoluta est proprietas entis realis, & non rationis, conc. intelligibilitas quasi virtualis, quomodo potest unum intelligi in virtute alterius, ens scilicet rationis in virtute realis, non est intelligibilitas entis rationis, neg.

antec. De cætero uterque, qui negat, & qui concedit cognosci incognoscibile, cognoscit illud. *Instas*: Philosophus 1. Post. 2. ait, impossibile esse, ut id, quod non est, sciatur: atqui absolute, & simpliciter verum est dicere de ente rationis, quod non sit; nam esse absolute, & simpliciter solum potest competere enti reali: ergo ens rationis non potest sciri, aut intelligi. *Contra*: Locus ille Aristotelis neutiquam est ad propositum; quia ibi tantum loquitur de propositione objectiva falsa, quam dicit non posse scientificè cognosci, ut sensus sit genuinus: illud, quod non est verum, non potest scientificè cognosci, V. G. Deum non esse bonum.

Objicitur IV. Quod actualiter, seu 7 in actu secundo intelligitur, supponitur, & debet esse intelligibile in potentia, seu in actu primo: atqui ens rationis in potentia, seu in actu primo non est intelligibile, antequam actu intelligatur secundum nos: ergo nec actu intelligi potest. Min. patet; quia actus secundus, seu actuale intelligi constituit ens rationis; cum prius nullum habeat esse.

Respondetur dist. maj. Debet esse intelligibile in actu primo, seu potentia vel formaliter, actualiter, sive quoad proprium aliquod esse formale, & actuale, & intelligibilitate se tenente ex parte objecti, vel saltem virtualiter, & intelligibilitate se tenente ex parte causarum, sive ex parte fundamenti, & potentia, conc. maj. semper formaliter, & actualiter, sive quoad esse formale aliquod proprium, neg. maj. & dist. min. Ens rationis non est intelligibile in actu primo, seu antequam actu intelligitur, quoad esse aliquod proprium formale, & actuale, intelligibilitate se tenente ex parte objecti, conc. quoad esse virtuale, fundamentale, seu virtualiter, & intelligibilitate se tenente ex parte causarum ipsius, sive ex parte fundamenti, & potentia, neg. min. Unde tota intelligibilitas entis rationis, antequam actu sit, & intelligatur, verificatur, & habetur in ordine ad ejusdem causas, potentiam scilicet fabricativam, seu operationem potentia possibilem, per quam fit ens rationis, & in ordine ad fundamentum, rem illam, ad cuius modum concipitur. Quare esse intelligibile in entibus rationis non est ipsis aliquid intrinsecum, ut in entibus realibus, sed potius est mera denominatio extrinseca, à potentia intellectiva procedens, quatenus quæ non sunt, nec esse possunt, concipere potest ad modum entis, & sic loquendo de ente rationis, certò, antequam sit intellectum, non est intelligibile formaliter, & actualiter in se, est tamen prius intelligibile virtualiter in suis causis, propter quam virtualemente intelligibilitatem sufficienter actus primus à secundo, & secundus à primo discernitur.

Obji-

8 *Obijcitur V.* Si actui, quo dico; equus est rationalis, ex parte objecti corresponderet unio ficta, esset verus actus; quia affirmaret, quod verè daretur; inter equum enim, & rationale datur unio ficta: ergo illi actui ex parte objecti non correspondet unio ficta, sed realis, quæ, quia non datur, ideo actus est falsus; ergo non potest correspondere actui falso, qualis esset, quo conciperetur ens rationis aliquid fictum.

Respondetur neg. antec. quia illa unio ficta concipitur ad modum unionis realis, & ita actus est falsus, præsertim etiam, quod tantum datur talis unio per intellectum, ante actum autem intellectus non fit. Dein si intellectus se supra illam unionem reflectat, eamque ut talem cognoscat, actus utique erit verus. Demum ex hoc ipso argumento probatur, dari unionem fictam, consequenter ens rationis; quia dicit imprimis, dari unionem fictam inter equum, & rationale, & si apprehendam unionem realem inter illa extrema, actum esse falsum; quia apprehendo falsum, fore autem verum, si affirmem unionem fictam: ergo si actus tunc verus est, hoc ideo, quia verum est objectum, scilicet unio chimærica, quæ eo modo affirmatur, quomodo datur.

9 *Obijcitur VI.* Entis rationis non est assignabilis causa: ergo non datur. Prob. antec. Si ulla, maximè esset intellectus: sed hic non est: ergo nulla. Prob. min. Intellectus est causa realis, quæ semper habet actionem, & effectum realem: ergo intellectus non potest esse causa entis rationis. *Confirmatur:* Inter causam, & effectum debet esse proportio: sed hæc non est inter intellectum, & ens rationis: ergo &c.

Respondetur neg. antec. ad cuius probat. conc. maj. neg. min. in ejus autem probationis antecedente distinguendo 2. partem: quæ semper habet effectum realem, si agat per actionem physicam, & realem, atque producat aliquid quoad aliud esse, quam objectivum, seu intentionale, conc. si agat per actionem tantum metaphoricam, grammaticalem, & improprie dictam, qualis est actio intellectus operativa, & intentionalis tantum, atque si producat aliquid quoad esse objectivum, & intentionale, neg. *Ad Confirmationem* dist. maj. Inter causam, & effectum debet esse proportio entitativa, seu in essendo semper, neg. maj. productiva, seu in producendo, nimirum quod unum ab altero possit accipere suum esse, & quod unum alterum possit producere, conc. maj. dist. etiam min. Sed inter intellectum, & ens rationis non est proportio entitativa, conc. productiva, neg. min. & conseq.

Instas: Inter id, quod est reale absolute, & id, quod est nihilum, nulla

est omnino proportio: sed esse intentionale entis rationis est purum nihilum: ergo ejusdem nulla omnino erit proportio ad intellectum. Prob. min. Inter reale, & illud, quod est nihilum, non datur medium; quia contradictoriè opponuntur: sed esse entis rationis non est reale: ergo debet esse purum nihilum, alias, cum non sit reale, & si insuper non esset purum nihilum, jam mediarer inter reale & nihilum tanquam contradictoria. *Contra:* conc. maj. & neg. min. ad cuius probat. dicendum, nos hic spectare ens rationis, in quantum habet esse objectivum, & in apprehensione, quo posito, si purum nihil capiatur, prout negat omne esse, etiam objectivum, & in apprehensione, & non tantum illud, quod non est actu, tunc dicendum est, quod ens rationis mediet inter ens reale, & purum nihil, non tamen inter contradictoriè opposita; quia ens reale, & purum nihil in hac acceptione non opponuntur contradictoriè; solum enim esse ens reale, & non esse ens reale opponuntur contradictoriè; quia contradictoriè oppositum enti reali est negatio solius entis realis, & non amplior, scilicet cujuscunque entis. Si verò purum nihil spectetur, prout negat solum esse entis realis, & dicit illud, quod nec est, nec esse potest, tunc dicendum, quod ens rationis sit purum nihil respectu entis realis; quia revera nec est, nec esse potest, & dicit veram negationem entis realis, consequenter non mediat inter reale, & purum nihil tanquam contradictoriè opposita.

Obijcitur VII. Darentur prædicata superiora sine inferioribus: sed: ergo &c. Prob. maj. Quia quando aliquis cognosceret rationem entis rationis absque speciebus ejus, daretur ista ratio generica, & non darentur species. Prob. etiam min. Quia prædicata superiora realiter identificantur inferioribus; animalitas enim pars metaphysica hominis non potest existere absque rationalitate; bene tamen partes physice possunt separari, ut corpus ab anima, & hæc est differentia inter partes physicas, & metaphysicas.

Respondetur dist. maj. Darentur prædicata superiora absque inferioribus quoad esse intentionale, conc. maj. nec hoc est absurdum; cum certum sit, quod prædicata metaphysica superiora, & inferiora entium realium possint separari quoad esse intentionale, & quoad existentiam intentionalem; quia bene potest intelligi animal, non intellecto homine, aut rationalitate: quoad aliud esse subjectivum, & à parte rei; neg. maj. Et hoc solum absurdum esset.

Obijcitur VIII. Dum concipitur hic cocervus V. G. concipitur aliquid, quod, si esset, eo ipso non esset: sed tale nequit esse objectum intellectus: ergo &c. Prob. maj.

maj. Hircocervus si esset, tamen sua extrema, seu partes non essent, sed se destruerent: ergo cum ruentibus partibus ruat totum, hircocervus eo ipso quod esset, non esset. Prob. antec. Hircocervus est idem, ac hircus non hircus: sed hircus destruit non hircum, & ly *non hircus* destruit ly *hircus*: ergo in hircocervo partes constitutivæ se destruunt invicem, consequenter si esset etiam hircocervus id, quod esset, tamen non esset id, quod esset; quia illud ipsum esse partes destruerent. Prob. minor principalis, quod tale nequeat esse objectum intellectus: ex repugnantia in prædicatis objecti arguitur repugnantia in cognitione: ergo cum cognitio terminata ad huiusmodi objectum esset impossibilis, consequenter tale nequit esse objectum cognitionis. Prob. antec. Hæc prædicata contradictoria, esse repræsentationem hirci non hirci, & esse repræsentationem neque hirci, neque non hirci convenient cognitioni terminatæ ad hircum non hircum: ergo destrueretur. Prob. antec. Ex uno capite diceretur objectum neque hircus, neque non hircus, & ex alio capite hircus non hircus: ergo cum cognitio sit repræsentatio talis, quale est objectum, talis cognitio esset repræsentatio neque hirci, neque non hirci, & simul hirci non hirci, & sic simul utriusque, & neutrius. *Confirmatur*: Intentionalis inclusio hirci est intentionalis exclusio formalis non hirci, sicut realis inclusio est realis exclusio; esse autem talem inclusionem, & exclusionem est respectivè dicere existentiam, & non existentiam, seu negationem existentiae, quod in eadem cognitione implicat.

Respondetur, probari exercitè, quod negatur signatè; dum enim Adversarius hircum non hircum mente revolvit identidem inter duo mutuò se destruuntia, facit id exercitè, quod negat fieri posse. Deinde ad argumentum transmissa maj. neg. min. quia bene potest intellectus concipere hircum non hircum, qui nec sit hircus, nec non hircus, potestque intellectus tendentiam terminare, qui hoc ipsum de illo affirmat; potest enim intellectus noster apprehendere identitatem inter chimæram, & non chimæram, seu chimæram non esse chimæram, & cur non possit etiam apprehendere identitatem inter duo contradictoria; cum utraque sit implicatoria, & chimærica? Negatur tamen, quod, si esset id, quod esset, eo ipso non esset id, quod esset; nam hircus non hircus est quidditativè non hircus. Ad probat. maj. dicendum, verum esse, quod partes hircocervi se mutuò destruant, nec indigere probatione; hoc enim ipsum est ens rationis, seu impossibile, quod prædicatis constat se mutuò destruuntibus. Ad probat. min. principa-

lis neg. antec. Ad cuius probat. neg. suppositum antec. quod illa sint absolute contradictoria, & declaratur sub distinctione: esse repræsentationem hirci, & non hirci, & non esse repræsentationem neque hirci, neque non hirci simul, conc. quod sint contradictoria: esse repræsentationem hirci, & non hirci, & non esse repræsentationem neque hirci solius, neque solius non hirci, neg. quod sint prædicata contradictoria. Et hæc prædicata convenient cognitioni terminatæ ad hircum non hircum secundum primum distinctionis membrum, neg. juxta secundum, conc. *Ad Confirmationem* neg. quod intentionalis existentia hirci sit intentionalis non existentia non hirci; quia per unam, eandemque cognitionem existit hircus non hircus objectivè in intellectu. Verum quidem est, quod per huiusmodi conceptum non existit objectivè in intellectu neque hircus simpliciter, neque negatio hirci simpliciter, sed aliquid, quod est indivisibiliter, & per modum unius objecti *hircus non hircus*. Hinc ad omnia, quæ tam in objectione, quàm in Confirmatione dicuntur, hoc bene attende, & tene, quod neque hircum solum, neque solum non hircum concipias, dum concipis hircum non hircum, sed utrumque extremum, & identitatem inter utrumque extremum. Quod autem inclusio unius extremi sit objectiva exclusio alterius, nihil probat, nisi huiusmodi objectum esse impossibile; ex hoc autem, quod sit impossibile, rectè probatur, non habere esse rei, non autem, non habere esse objecti. Et sic verum est, dari ens rationis.

ASSERTIO II. Ens rationis benè describitur, esse illud, quod habet tantum esse objectivum in potentia sui fabricativa fabricatum ad modum entis veri. Communis satis, præsertim Scoti 1. dist. 39. & 4. dist. 1. q. 2.

Probat, & explicatur: Hæc definitio convenit *soli* enti rationis; quia hoc solum habet tantum esse objectivum in sui potentia fabricativa fabricatum ad modum entis veri, cum tamen tale non sit, nec esse possit. Convenit *omni*; quia non tantum illi, quod fit per intellectum, sed etiam illi, quod fit per voluntatem; quia etiam hæc, ut dicemus, potest facere ens rationis. Insuper per *esse objectivum tantum* denotatur conceptus differentialis, & per *esse illud* conceptus communis, & genericus: ergo data definitio est bona.

Obijcitur I. Scotus Quodl. 3. n. 2. 12 ait, ens rationis esse, quod præcisè habet esse in intellectu considerante: ergo nos malè illud explicamus per terminum generalem *in potentia sui fabricativa*, quod æquè potest intelligi de alia potentia.

Respon-

Respondetur, Scotum ibi definivisse ens rationis non in tota sua latitudine, sed strictè, sumendo ens rationis pro eo solo, quod habet esse in ratione, seu in intellectu; quod ex eo clarè patet, quia ipse Doctor frequenter admisit, ens rationis fieri posse per actum voluntatis.

Obijcitur II. Data definitio non competit enti rationis secundum ultimas particulas *fabricatum ad modum entis veri*: ergo non est bona. Prob. antec. Deus facit ens rationis, ut infra admittemus: sed Deus non cognoscit per modum entis realis; ergo non requiritur, ut cognoscatur per modum entis realis. Prob. min. Deus non potest aliter cognoscere rem, quàm sit in se: sed si cognosceret ens rationis per modum entis veri, cognosceret aliter, quàm in se esset: ergo Deus non cognosceret ens rationis per modum entis veri.

Respondetur neg. antec. Ad cujus probationem concessa maj. neg. min. & ad hujus probationem neg. iterum min. quòd scilicet Deus cognoscendo ens rationis ad modum entis veri conciperet aliter, quàm in se; quia ens rationis ex natura sua dicit analogiam ad ens reale, qua vult imitativè, & ad ejus modum concipi, nec aliter est intelligibile, aut conceptibile: ergo dum ita concipit intellectus divinus ens rationis per similitudinem, & imitationem entis veri, concipit, sicut est in se; sic enim exigit concipi. Prob. antec. Scotus ubique docet, relationes rationis tunc fieri, & fabricari, quando per intellectus, aut alterius potentiae collativæ operationem duo aliqua referuntur inter se, vel unum ad alterum, quæ à parte rei non referuntur, nec sunt nata referri, quod aliud non est, quàm concipere non relata inter se, ac si essent relata, & illa concipere ad modum relativorum: atqui quod Scotus dixit, & docuit de entibus rationis respectivis, de quibus plerumque loquebatur, quòd debeant concipi ad modum verarum relationum realium, hoc universaliter debet intelligi de omni ente rationis absoluto, quòd æquè debeat concipi ad modum entis veri, & realis absoluti: ergo juxta mentem Scoti entia rationis debent concipi ad modum entium realium; Scotus enim ait: intellectus nihil potest concipere, nisi per modum entis, & sub ratione non entis nihil potest intelligi. Et Aristoteles ipse 4. Metaphys. in initio ait: *non ens esse dicimus; quia nihil intelligitur sub ratione non entis.*

Instas: Ens rationis vel maximè etiam concipitur, aut concipi potest ad modum entis rationis, & potest intelligi, sicuti est in se, uti contingit, quando consideratur secundum suam quidditatem, & sibi essentialia; quod enim tunc concipitur, utique est ens rationis, non reale: ergo de ejus ratione non est, quòd concipiatur ad modum entis veri realis. *Contra*:

Tract. II.

Quando ens rationis ita concipitur, & cognoscitur, sicut in instantia prætenditur, tunc jam factum per actum reflexum cognoscitur, per quem neutiquam fit, sed per modum objecti supponitur, quando autem attingitur per cognitionem directam fabricativam, & practicam, per quam ens rationis in actu exercito fit, & fingitur, hoc debet fieri ad modum entis veri realis ob rationes datas, & de solo hoc actu primo, & directo, non de secundo illo reflexo, quo ens rationis jam factum supponitur, nobis sermo est.

Obijcitur III. Quod suo modo datur 13 actu independentè à potentia, id non dicitur fabricari à potentia, vel cogitari ad modum entis veri: sed dantur entia rationis suo modo actu, & independentè à potentia: ergo &c. Prob. min. Relatio resultans ex duobus entibus rationis similibus est ens rationis, non tamen fit à potentia, sed suo modo actu datur positè extremis: ergo dantur entia rationis suo modo actu, & independentè à potentia. *Confirmatur*: Scotus frequenter docet, quòd ex chimæris, & aliis rationis entibus relatio resultet rationis: ergo &c.

Respondetur neg. min. ad cujus probationem neg. quòd resultet aliqua relatio ad talia extrema, duo scilicet entia rationis similia absque operatione intellectus; alias enim talis relatio esset quid reale, cum haberet esse independentè ab operatione intellectus, aut alterius potentiae entis rationis fabricativæ, quod tamen falsum est. Et hæc est differentia inter relationem realem, & rationis, quòd illa positè extremis statim resultet; quia surgit ex natura illorum, ut docet Doctor 1. dist. 31. Quodl. 6. & alibi, sed relatio rationis ultra extrema indiget operatione intellectus, qua efficiatur. Ad *Confirmationem* dicendum, quòd, si Scotus hoc dicat, illum intelligendum esse, resultare talem relationem non vi extremorum, sed per intellectus, aut alterius potentiae entis rationis fabricativæ negotiationem, & operationem, quod licet non exprimat, id tamen supponit.

Obijcitur IV. Si esset ulla causa etiam 14 in creatis, quòd entia rationis deberent concipi ad modum entis veri realis, esset hæc, quòd ens reale sit objectum adæquatum intellectus, extra cujus sphaeram intellectus nihil potest concipere: sed hæc ratio nulla est: ergo &c. Prob. min. Non obstante, quòd corpus naturale sit adæquatum Physicæ objectum, Syllogismus, aut modus Sciendi Logicæ, tamen Logica tendit in multa, quæ non concipit per modum Syllogismi, aut per modum Sciendi, & Physica considerat multa non per modum corporis naturalis: ergo pariter non obstante, quòd ens reale sit adæquatum objectum intellectus, tamen pote-

L

poterit etiam alia intelligere, quæ non concipit ad modum illius.

Respondetur conc. maj. neg. min. ad cuius probat. neg. conseq. & parit. disparitas est, quod licet Logica aliqua consideret, quæ non sunt formaliter Syllogismus, aut quæ non ut Syllogismus considerat in se, considerat tamen in ordine ad Syllogismus, & in quantum certo modo reducuntur, & dicunt attributionem ad illum, (pari modo dic de Physica) & sic adhuc continentur intra sphaeram sui objecti, non autem ita contingit circa intellectum; quia quod non est ens reale, per se jam est extra sphaeram objecti adequati, & sic ens rationis, ut comprehendatur intra objectum intellectus, debet ad modum entis realis concipi, in cuius virtute postea ab intellectu concipitur, & dicitur contineri intra sphaeram ejusdem objecti, saltem virtualiter, occasionaliter &c. Dein quælibet Scientia ex natura sua non tantum considerat suum objectum in se, & non est tantum ad id considerandum alligata, sed omnia alia, quæ dicunt attributionem, aut reducuntur ad illud quomodocunque; aliter longè intellectus, potentia visiva, auditiva &c. ex natura sua tendunt ad ens reale, coloratum lucidum, sonum, qui in se sunt tale, aut saltem ad modum talis concipiuntur, quod dico propter ens rationis. Itaque nulla est impugnatio Poncij, sicut etiam nulla est ejusdem definitio entis rationis, quam tradit disp. I. Log. q. I. quod nimirum *sit illud, quod nequit aliquid efficere, neque inexistere alicui potenti efficere, nisi per considerationem potentia potentis aliquid considerare.* Quia ens rationis debet definiri modo opposito enti reali; nam contrariorum eadem est natura, & lex: sed non benè definitur ens reale, quod sit illud, quod possit aliquid efficere, vel alicui inexistere potenti efficere: ergo à pari malè definitur ens rationis esse illud, quod nequit aliquid efficere. Benè autem per nostram definitionem contrario modo definitur, ut perpendenti patebit. Et tota definitio Poncij convenit enti possibili, V. G. Anti-Christo in esse possibili, seu objectivo; quia in hoc esse consideratus nihil potest efficere; cum ad efficientiam exercendam requiratur causa in actu, nec Anti-Christus potest alicui potenti efficere inexistere.

Obijciatur V. Si ens rationis est illud, quod habet tantum esse objectivum in potentia sui fabricativa, tunc à parte rei non est possibile, sed nec est, nec esse potest: sed hoc est falsum: ergo &c. Prob. min. cum Hurtado, & Arriaga: Hæc propositio *Petrus currit*; ipso dormiente, aut sedente, quid fictum, & rationis est, & tamen non quid impossibile: ergo &c.

Respondetur, non sufficere ad ens rationis; quia saltem cursus Petri est possibilis, sicut quando in hyeme concipitur rosa, non ideo fit ens rationis. Sitamen quis cursum Petri assereret, & conciperet in sensu composito, & non intelligeret pro sensu diviso, certo faceret ens rationis. *Dices*: Ens rationis juxta definitionem debet concipi ad modum entis veri; sed sic non est quid omnino impossibile, quod à parte rei nec sit, nec esse possit: ergo. Prob. min. Sic concipiendo ens rationis non fit fingendo aliquam formam, quæ secundum se totam esset merè objectiva, sed potius per falsam applicationem unius entitatis realis ad aliam inunibilem, & sic entitas intellectui objecta erit secundum essentiam realis, & solum secundum existentiam objectivam rationis: ergo ens rationis non est quid omnino impossibile, quod à parte rei nec sit, nec esse possit. *Contra*: Licet hic modus per talem applicationem sit satis bonus, tamen cum etiam dentur entia rationis per se subsistentia, & non tantum copula, sed etiam prædicatum, aut subjectum, possit esse ens rationis, ut dum dicitur: *animal est genus*, non videtur recipiendus absolute.

ASSERTIO III. Ens rationis nullum¹⁵ habet esse formale, aut actuale ante operationem intellectus.

Probat; Quia ens rationis conveniret cum ente reali suo omnimodè, & undequaque sibi opposito, & contradistincto: consequens est falsum: ergo & antecedens. Prob. seq. maj. Habere esse formale, aut actuale independenter, & antecedenter ad operationem intellectus, alias soli enti reali competit: ergo si ens rationis tale haberet, cum eo tanquam suo undequaque opposito conveniret, quod planè falsum est; ex hoc enim ens rationis intelligitur, quod nullo modo possit esse in actu, nisi per opus intellectus, aut dependenter à potentia ejus causativa, quo modo non ampliùs intelligeretur, si vel ullum esse actuale, aut formale independenter à potentia sui fabricativa haberet, licet etiam imperfectum. *Si dicis*, hoc quidem probare, ens rationis ante operationem potentia sui fabricativa non habere existentiam, non autem evincere, quod non habere possit essentiam, saltem imperfectam, & incompletam. *Contra est*: Cum existentia sit modus essentia, imò nihil aliud, quam ipsius essentia actualitas, haud quaquam poterit dici, aut assignari essentia realis, & existentia rationis, & hinc cum entis rationis existentia à ratione dependere dicatur, idem tenendum est de essentia ejusdem; alias ens rationis ab ente reali non omnino distinguere-tur.

16 *Obijcitur* I. Ens rationis præsupponitur ad cognitionem: ergo non habet totum esse à cognitione. Prob. antec. Aristoteles 1. de an. 33. dicit, objectum esse prius actu in ipsum tendente: sed ens rationis est objectum respectu cognitionis ad se tendentis: ergo debet præsupponi ad cognitionem.

Respondetur neg. antec. ad cuius probationem, & Authoritatem Aristotelis dicendum, cum plus non voluisse, quam quod objectum *motivum*, quod producit sui speciem impressam, & cum potentia expressam, debeat esse prius cognitione in se tendente, non autem objectum tantum *terminativum*, quale est ens rationis. Vel, si lubet, dic: objectum, quod cognoscitur, sicuti est, præsupponitur actui, conc. quod aliter cognoscitur, ac in se est, neg.

Obijcitur II. Quod subjectatur in ipsis rebus, de quibus prædicatur, non accipit omne esse à cognitione, sed quoad esse essentiae saltem imperfectae, & incompletæ præsupponitur: sed ens rationis debet subjectari in ipsis rebus, de quibus prædicatur: ergo &c. Prob. min. Ens rationis debet esse alicubi subjectivè; quia non est substantia per se subsistens: sed non est subjectivè in intellectu; cum in eo sit tantum objectivè: ergo cum aliud non sit assignabile, erit subjectivè in ipsis rebus.

Respondetur conc. maj. neg. min. Ad cuius probationem neg. maj. alias enim ens rationis deberet dici verum accidens, & consequenter ens reale. Neque etiam ideo debet dici substantia subsistens; quia non est ens reale, nec subsistit; attamen potest ad modum substantiae concipi, ac etiam ad modum accidentis, ut dum ab intellectu prædicatur de rebus, V. G. quando dicimus, *animal est genus*, in qua, sicut etiam in aliis similibus prædicationibus prædicatum non inest subjecto in se, sed ut cognito.

Obijcitur III. Propositiones essentialis aeternae veritatis arguunt essentiam realem, in qua talis veritas fundatur præcisâ existentia: sed de ente rationis dantur propositiones essentialis aeternae veritatis ex parte objecti: ergo etiam arguunt essentiam realem non minus, quam in ente reali.

Respondetur neg. maj. quia veritas propositionum in entibus realibus non fundatur in aliquo actuali esse, quod haberent ante suam existentiam, sed fundatur in esse possibili, seu quod res possibilis sit, ut ponatur actu in esse existentiae, & essentiae extra intellectum; similiter veritas propositionum de ente rationis fundatur in illo, quod ens rationis sit possibile, ut actu sit, & ponatur in esse existentiae, & essentiae intra intellectum, & quod tunc necessario ei convenient talia prædicata.

ASSERTIO IV. Ratio formalis entis 17
rationis consistit solum in illo positivo, quod actualiter fingitur ab intellectu, aut alia potentia ejus fabricativa concipitur ad modum entis veri, per quod distinguitur à puro nihilo, ita, ut negatio esse realis, seu quod ens rationis non sit ens reale, non importetur in ratione formali entis rationis. Mastrius disp. 3. q. 2. art. 1. & 2. & est in re communis Scotistarum.

*Probat*ur: Per quod ens rationis distinguitur ab ente reali, & puro nihilo, illud formaliter constituit ens rationis: sed per solum illud positivum, seu per solum suam entitatem objectivam, quæ actualiter fingitur ab intellectu, aut alia potentia entis rationis fabricativa, distinguitur ab ente reali, & puro nihilo: ergo. Prob. min. Et quidem quod distinguatur à puro nihilo, patet facile; quia saltem habet esse objectivum in apprehensione. Quoad ens reale etiam demonstratur: non distinguitur per negationem entis realis ab ente reali: ergo per positivum. Prob. antec. Ens rationis in suo conceptu dicit entitatem objectivam, quæ habet modum positivi, quique conceptus est unus per se: ergo nequit in suo conceptu formali includere negationem; alias jam esset ille conceptus conflatus ex positivo, & negativo, quod falsum est. Tum quia ens rationis licet non sit ens reale, negationem tamen entis realis non dicit explicitè, sed implicitè, & concomitanter tantum sic: *Est ens fictum: ergo non est ens reale*. Tum quia ens reale licet dicat negationem entis rationis, adhuc tamen per illam negationem non constituitur in esse entis realis: ergo etiam licet ens rationis dicat negationem entis realis, tamen per illam non constituetur in esse. Tum quia si ens rationis formaliter consisteret in negatione entis realis, cum talis negatio à parte rei detur, daretur etiam ens rationis citra fictionem alicujus potentiae.

Infertur I. Rationem formalem entis 18
rationis non consistere in aliqua denominatione extrinseca, sive à forma, vel actu alterius potentiae proveniente, sive ab actu intellectus, & ab hoc sive rem exprimente, sicuti est, sive aliter.

*Probat*ur I. Denominationes extrinsecae non sunt entia rationis: ergo implicat, in illis consistere rationem formalem entis rationis. Prob. antec. Quod habetur ante operationem potentiae potentis fabricare ens rationis, & datur à parte rei, illud non est ens rationis: sed denominationes extrinsecae habentur à parte rei ante, & citra fictionem potentiae: ergo non sunt entia rationis. Prob. min. Esse visum, esse amatum, esse cognitum &c. sunt denominationes extrinsecae: sed esse visum, esse amatum, esse cognitum habetur à parte rei citra fictionem potentiae fabri-

fabricativa entis rationis; ergo &c. Prob. min. Quia esse visum V. G. nil aliud dicit, quam formam, scilicet visionem esse terminatam ad objectum, vel objectum terminare visionem: sed hoc totum est quid reale; quia posito actu visionis citra omnem fictionem à parte rei exurgit denominatio visi: ergo denominatio extrinseca esse visum, & sic de aliis, datur à parte rei.

Probatur II. Cognoscere, & cognosci sunt relata: ergo eo ipso, quod Petrum cognoscam, Petrus est cognitus à me absque ulla fictione præcisè ex eo, quod detur cognitio, quæ ad Petrum terminetur: ergo denominatio cogniti absque ulla fictione convenit Petro; alias enim cessante cognitione Petrus non amplius diceretur cognitus. *Confirmatur:* Juxta Scotum 1. dist. 30. q. 2. n. 12. Deus sola relatione nova, quæ est in creatura ad ipsum, denominatur Creator, & Dominus; propter immutabilitatem enim Dei post creationem novæ creaturæ non ponitur forma aliqua realis in ipso: atqui Deus dicitur Creator, antequam cognoscatur talis; nam Deus, si nullum creasset intellectum, adhuc diceretur Creator: sed tunc non per ens rationis; quia, cum hoc consisteret in cognitione, nullam haberet potentiam sui fabricativam, supposito, quod nullus esset creatus intellectus: ergo esse Creatorem, quæ est denominatio extrinseca, non est ens rationis, sed reale. Et ex hac autoritate Scoti etiam probatum manet, dari denominationes extrinsecas, & breviter sic ulterius confirmatur: quia paries visus habet novam denominationem visi absque forma sibi intrinseca; quia ad veritatem prædicationis non requiritur, quod prædicatum ipsi insit physice, sed etiam sufficit, quod logicè: atqui illa denominatio visi est denominatio extrinseca: ergo dantur tales.

19 *Respondent I.* Aliud esse de denominationibus ab aliis potentiis provenientes, & aliud de iis, quæ proveniunt ab actibus intellectus; quia illæ, cum non sint rationis, bene reales, non verò istæ tales dici possunt. *Contra:* Tam actus intellectus, quam aliarum potentiarum vitalium sunt formæ reales, & realem dicunt habitudinem ad objectum: ergo pari ratione stante pro utriusque actibus, pariter etiam denominationes ab iisdem provenientes, dicendæ erunt reales, licet eæ, quæ proveniunt ab actibus intellectus tanquam potentiæ rationalis ob hoc peculiari modo possent dici rationis, non tamen in sensu, & definitione entis rationis. *Dices:* Licet etiam non omnes denominationes ab actibus intellectus provenientes sint entia rationis, tamen illæ saltem erunt, quæ sunt ab actibus intellectus, rem aliter, quam sit in se, ex-

primentibus. *Contra:* æquæ denominationes ab his actibus provenientes sunt à formis realibus, quam aliæ, & sic in se pariter, ac aliæ reales erunt.

Respondent II. Illas denominationes esse reales tantum *fundamentaliter*, & *causaliter*, quatenus ex esse cognito, viso &c. intellectus habet fundamentum, & occasionem fingendi mutuas relationes in objecto ad intellectum, in pariete ad oculum, in Deo ad creaturam, & sic ante fictionem intellectus paries dicitur relatus ad oculum fundamentaliter tantum; ad hoc autem, ut istæ denominationes sint formaliter tales, requiritur, ut intellectus mox dicto modo fingat mutuas relationes, quæ sunt tantum rationis. *Contra:* Licet intellectus explicato modo possit fingere tales relationes rationis, quod ultrò concedimus, per hoc tamen non evincitur, quod talis relatio rationis formaliter constituat denominationem extrinsecam, sed eam potius supponit jam constitutam; quia sicut oculus dicitur formaliter videns necessario, posita formâ visionis in eo, præcisâ omni relatione rationis, ita paries necessario dicitur extrinsecè formaliter visus, omni relatione rationis præcisâ, posita eadem formâ, scilicet visionem respectu parietis; quia videri à parte rei non est referri, sed terminare visionem, sicut creare est terminare dependentiam creaturæ.

Objicitur I. Si paries ante quodcun- 20 que opus rationis realiter est visus tam fundamentaliter, quam formaliter, sequitur, quod denominatio extrinseca ponat quid reale in pariete: sequela est falsa juxta nos: ergo & id, unde sequitur. Prob. seq. maj. Præterquam quod denominatio debeat aliquid ponere in re denominata, seu subiecto, idem esse videtur, quod *paries sit realiter visus*: ac: *esse visum est aliquid reale in pariete.*

Respondetur neg. seq. maj. ad cujus probat. neg. quod denominatio necessario debeat aliquid ponere in re denominata; quia Deus realiter denominatur Creator sine eo, quod nova forma insit ipsi. Et hinc illæ allegatæ propositiones non sunt æquivalentes; quia per secundam significatur, parietem esse materiam, in qua aliquid reale ponatur vi visionis, per primam verò denotatur, parietem esse materiam, circa quam operatur potentia tanquam circa suum objectum. Unde in prima propositione (idem esto iudicium de aliis similibus) ly *realiter* non cadit super prædicatum, quasi prædicatum importet aliquid reale inherens subiecto, de quo enuntiatur, sed cadit super illam habitudinem formæ denominantis ad subiectum denominatum, quod sit vera, & realis, Et Deus realiter denominatur Creator,

tor, idem est, ac Deus est *verè* Creator, paries est realiter visus, ac *verè* visus.

²¹ *Obijcitur II.* Ut sit denominatio realis, præter formam dominantem, & rem denominatam requiritur insuper realis unio formæ dominantis cum re denominata: cum ergo forma extrinseca non habeat veram unionem cum subjecto denominato, denominatio non est realis, sed rationis. Prob. antec. Denominatio, & prædicatio formalis, qualis est esse cognitum, visum &c. supponit in subjecto effectum formalem formæ dominantis: sed hic nihil est aliud, quam forma in subjecto, quod dicit unionem realem: ergo in denominatione reali requiritur realis unio formæ dominantis cum re denominata.

Respondetur dist. maj. Requiritur realis unio &c. vel per modum inhætionis, vel per modum adhætionis, conc. semper per modum inhætionis, neg. maj. Dist. etiam conseq. Cum ergo forma extrinseca non habeat veram unionem &c. supposito, quod nullo modo habeat neque per modum inhætionis, neque per modum adhætionis, non erit realis, sed rationis; conc. si tantum non habeat per modum inhætionis, tamen adhuc per modum adhætionis, neg. conseq. Ad probat. antec. neg. min. quod effectus formalis semper debeat esse forma *in subjecto*, sed potest etiam esse forma *ad subjectum* terminata, & sic est in hujusmodi adductis concretis. Unio autem per modum inhætionis habetur à sola forma inexistente subjecto; per modum adhætionis habetur à forma extrinseca terminata tantum ad rem, quæ unio est ipsa respicientia, habitudo, & tendentia, qua potentia mediante suo actu vitali tanquam forma dominante respicit objectum, illudque denominat, & hoc utique realiter ante fictionem intellectus.

Obijcitur III. Esse cognitum est concretum aliquod: sed omne concretum dicit formam, & subjectum habens formam, non autem subjectum, & formam ad illud terminatam, ut inductione patet: ergo esse cognitum non dicit veram denominationem extrinsecam, sed ens rationis.

Respondetur neg. min. quoad secundam partem, neque potest fieri ulla inductio quoad propositum, nisi petendo principium, hoc est, supponendo illud, quod est in controversia, nempe esse cognitum non posse dicere subjectum, & formam ad ipsum terminatam, sed requirere semper in-existentem, & inhærentem.

Obijcitur IV. Quando quis concipit esse cognitum, vel concipit illud esse in aliquo, vel in nullo, alicubi, vel nullibi? at non in nullo, aut nullibi, ut patet: ergo in aliquo, & alicubi, & consequenter in re cognita. *Confirmatur*: Esse cognitum concipitur ad modum accidentis

Tract. II.

conjuncti suo subjecto: ergo concipitur necessario ut habens esse in subjecto.

Respondetur, concipere rem ipsam cognitam, qualis est, & ubi est, ac præterea concipere intellectionem in aliquo intellectu ad eam terminatam, nec aliud præter hoc debere cognoscere. Unde si esse cognitum, formaliter loquendo, dicat ipsam cognitionem, conceditur, quod, qui concipit cognitum, cognoscat, illud esse in aliquo, scilicet intellectu cognoscentis, terminatum tamen ad rem cognitam; si autem esse cognitum dicat utrumque, & rem, & cognitionem, concipit quis illud esse, ubi est & res, & cognitio. *Ad Confirmationem* neg. antec. nam qui illud concipit rectè, nihil aliud concipit, quam quod cognitio sit terminata ad rem, vel quod res illa terminet cognitionem.

Obijcitur V. Esse cognitum, volitum dicunt formaliter relationem: at hæc est intrinseca subjecto quod dicitur cognitum, volitum quomodo tamen non potest esse in objecto cognito, volito: ergo esse cognitum, volitum dicendo formaliter relationem dicunt tantum ens rationis. Prob. maj. Juxta Philosophum s. Metaph. Tex. 10. Scibile, & cognoscibile sunt relativa, eò quod Scientia, & cognitio referatur ad ipsa: ergo propter paritatem rationis etiam esse cognitum, volitum sunt relativa.

Respondetur neg. maj. quia cognitum nullam talem relationem ad potentiam cognoscentem dicit. Ad probat. conc. antec. neg. supposita paritas in conseq. inter esse scibile, & cognoscibile, ac esse cognitum, & volitum; quia scibile habet sibi identificatam aptitudinem ad terminandam cognitionem, quæ aptitudo est relatio, & sine illa aptitudine non posset terminare illam, sed res cognita non debet habere aliquid præter suam entitatem, & cognitionem ad se terminatam, unde non debet dicere relationem sibi intrinsecam.

Obijcitur VI. Scotus frequenter dicit, ²² quod esse cognitum, esse volitum sint entia rationis: sed esse volitum, esse cognitum sunt denominationes extrinsecæ: ergo hæc sunt entia rationis.

Respondetur, Scotum non intelligendum esse, quod dicat, denominationes esse ens rationis formale, id est, fictum, quod nec est, nec esse potest, sed materialiter tantum, aut fundamentaliter; quia Doctor subin per ens rationis intelligit omne illud, quod accipit esse objectivum ab intellectu sive proin extra intellectum possit habere esse reale, sive non; subin intelligit illud, quod quidem formaliter non est ens rationis, præbet tamen intellectui ansam, fundamentum, & occasionem fingendi in objecto cognito verum, & formale aliquod ens rationis, quomodo

M

modo denominationes secundum se entia rationis materialia, & fundamentalia fiunt formalia, si concipiantur ut veræ formæ intrinsecæ objecto; quia tales nec sunt, nec esse possunt, & sic secundum hanc fictionem sunt entia rationis formalia, & à ratione fabricata; in quantum autem præbent fundamentum huic fictioni, dicuntur materialia, & à ratione derelicta entia rationis; quia talia dicuntur, quibus non repugnat per intellectum fingi ut entia rationis formalia, quæ distinctio in nostra Schola adhiberi solet. Ad dictum modum Scotus 1. dist. 36. q. un. illud esse cognitum, quod creaturæ habent ab æterno per actum intellectus divini, vocat ens rationis, puta materiale, non formale, quatenus scilicet sunt id, quod ab intellectu concipitur, cui tamen esse nullo modo repugnat, aut quatenus aliquid rationis fundare potest. Tandem Scotus circa præsentem difficultatem mentem suam clarè aperit pluribus in locis, præsertim 4. dist. 1. q. 2. art. 1. ubi ait: *Eus rationis est ens in anima tanquam secundò consideratum, non tanquam primò consideratum, ad quod considerandum movetur primò anima ab re extrinseca*, intellige, quòd objectum reale non suscipiat esse rationis formaliter, cum primò consideratur; cum tamen tunc suscipiat denominationem extrinsecam cogniti, sed suscipit illud, quando secundò consideratur, quasi per actum reflexum apprehendentem esse cognitum quid intrinsecum objecto.

23 *Infertur* II. Rationem formalem entis rationis non consistere in aliqua relatione resultante ex ipsa denominatione extrinseca, seu formis res extrinsecè denominantibus, qualescunque formæ sint.

Probatur I. Falsum est, dari tales relationes resultantes ex denominationibus extrinsecis, aut quoscunque respectus, quales Adversarij resultare asserunt: ergo falsò adstruuntur pro ratione formali entis rationis. Antec. probatur explicando prius mentem Adversariorum. Volunt Adversarij, quòd ad denominationes extrinsecas desumptas ab actibus vitalibus resultet aliquis respectus, aut relatio rationis, & aliqui quidem restringunt ad solas denominationes provenientes ab actibus intellectus, aliqui verò extendunt ad omnes denominationes à quibuscunque potentiis vitalibus provenientes, ita, ut non tantum, quando intellectus cognoscit, sed etiam quando voluntas vult, oculus videt &c. resultet in objecto cognito, volito, viso &c. aliqua relatio rationis statim, ac objectum terminat actum potentiae vitalis, à qua relatione dicantur objecta cognita, visa &c. *intrinsecè*, quam etiam relationem vocant cognitionem, volitionem, visionem &c. *passivam* ad differentiam cognitionis, vo-

litionis, visionis &c. quæ est in ipsis potentiis, & vocant *activam*. Jam positâ, & benè notatâ hac Adversariorum mente & sententiâ, non dari tales respectus, ita Prob. Non sunt multiplicanda entia sine necessitate: sed nulla prorsus est necessitas asserendi tales relationes: ergo &c. Prob. min. Tota necessitas esset, ut salvetur denominatio cogniti, visi &c. seu ut detur aliqua forma, à qua habeatur ista denominatio formaliter: atqui sine tali relatione haberi potest, nimirum per cognitionem, visionem activam; non enim est aliud esse cognitum, visum &c. quàm habere cognitionem, visionem &c. ad ad se terminatam, quod formalissimè habetur à cognitione, & visione objecto extrinseca: ergo &c. Tum quia etsi daretur talis relatio, aut cognitio V. G. intrinseca objecto, ab illa tamen esse cognitum respectu objecti haberi non posset; quia sicut intellectio intrinseca intellectui, non ad intellectum, sed ad objectum, ita intrinseca objecto, non ad hoc, sed ad intellectum terminatur. Tum quia ad hoc, ut intellectus dicatur formaliter intelligens, non sufficit ullus respectus, sed necessariò juxta omnes debet in ipso poni qualitas absoluta: ergo nullus respectus debet sufficere, ut objectum dicatur cognitum. Tum quia cognitio activa ultra omnem respectum dicit formam absolutam: ergo etiam cognitio passiva ultra omnem respectum talem dicere debet, si detur: sed absolutum quid Adversarij non admittunt: ergo omnino non datur cognitio passiva, consequenter nihil.

Respondent, Cognitionem, quæ est in cognoscente, esse formam activam, & propterea eam non posse tribuere denominationem passivam, qualem habet illud, quod cognoscitur. *Contra*: Relatio creaturæ passiva dans ei denominationem producti tribuit Deo formaliter denominationem activam producentis, ut Scotus expressè habet 1. dist. 30. q. 2. n. 12. ergo à pari cognitio tribuens intellectui denominationem cognoscentis activè potest tribuere objecto passivè. *Dices*: Similitudo in uno pariete non denominat alterum similem, sed in altero debet poni alia: ergo etiam cognitio, quæ est in intellectu, non denominat objectum cognitum, sed debet in ipso poni cognitio passiva. *Contra*: Similitudo est forma intrinsecè tantum denominans, non extrinsecè, cognitio autem in intellectu intrinsecè denominat intellectum, & extrinsecè terminum. Dein est eadem ratio ponendi similitudinem in utroque pariete, non autem ponendi in intellectu, & objecto; quia ille habet virtutem producendi eam, non autem istud. Rursus: Si esset eadem ratio de intellectu, & objecto cognito, tunc etiam in objecto deberet poni qualitas absoluta, non tantum respectus. Tandem: Sicut

Sicut non est similitudo realis in uno extremo, quin sit etiam in alio, sic pariter sicut est realis cognitio in intellectu, deberet etiam esse in objecto.

24 *Probatur II.* Talis relatio resultaret ad actum primum cognitionis, scilicet directum: sed relatio ita resultans non esset rationis, sed realis: ergo relatio juxta Adversarios resultans esset realis, quod tamen juxta ipsosmet Adversarios falsum est; nam Deus, negationes, privationes, impossibilia &c. de novo cognoscuntur, in quibus tamen implicat fundari respectum realem. Prob. min. Omnis respectus, qui producitur à parte rei in aliquo per aliquam causam realem sine fictione, est respectus realis: sed ille respectus produceretur verè à parte rei sine aliqua fictione ab aliqua causa reali, scilicet ab intellectu, qui cognoscendo aliquod objectum nihil fingit: ergo ille respectus esset realis. Si tamen dicere quis vellet, illum respectum produci per actum intellectus reflexum, qui conciperet eum ut quid intrinsecum, ultrò jam suprà concessimus, esse quid rationis, non tamen adhuc adæquatè assignaret, in quo consistat formaliter ens rationis; quia non omne ens rationis est relativum, ut ipsi putant, sed dantur etiam entia rationis absoluta, pro quibus ab ipsis non assignaretur ratio formalis.

25 *Respondent I.* Rem, quæ producitur primariò à causa reali, esse realem, secus verò si producat secundariò. *Contra:* Respectus reales intrinsecus advenientes, ut similitudinis, æqualitatis &c. producuntur tantum secundariò à causa reali, & tamen sunt reales. *Dices:* Quòd talis respectus non sit realis, à posteriori ex hoc colligitur, quòd producat in Deo de novo, qui tamen non est capax novæ entitatis realis. *Contra:* Si Deus est capax talis respectus rationis absque fictione resultantis, potius erit dicendus capax entitatis realis, utpote perfectioris; nec mutabilitas ad hanc potius ipsum dedeceret. Tum quia Deus denominatur realiter cognitus de novo absque relatione nova reali: ergo multò magis absque nova rationis; quia denominatio cogniti realis non potest dependere à formatione, ut habet Scotus 2. dist. 4. n. 11. Tum quia si Deus est cognitus realiter: ergo non à forma, aut relatione rationis. Tum quia talis cognitio passiva in Deo non esset quidem realis ex hoc, quòd Deus esset hujus incapax; esset autem realis, quia per eam Deus esset realiter cognitus, & quia in Deo resultaret ex natura cognitionis absque ulla fictione intellectus. Tum quia si ulli respectus resultarent, adhuc in aliis rebus capacibus realium resultarent reales. Prob. Licet in Verbo Divino naturæ humanæ unito non resultet in eo aliqua unio realis; quia hujus

est incapax, tamen quando unitur forma materiæ, in utroque extremo, maxime in Scoti sententia, resultat unio realis; quia utrumque extremum est capax: ergo etiam licet in Deo ex nova cognitione ejusdem non resultet nova relatio realis, tamen non sequitur, quin adhuc resultaret in aliis rebus talis respectus capacibus, si ulla talis cognitio passiva daretur.

Instas: Potentiæ vitales non sunt natæ aliquid reale producere in aliquo extrinseco; quia merum immanenter agunt. Et: realia producuntur per actionem ad se immediate terminatam, vel pullulant ratione alicujus formæ repertæ in ipsomet subjecto, in quo sunt: atqui omnia modo contrario se habent juxta dictos respectus: ergo colligitur satis, non esse reales, sed rationis. *Contra:* Hi respectus sunt diversæ rationis ab aliis entibus realibus, ideo bene possunt habere diversum producendi modum, ob quem tamen non cessarent esse realia, si darentur. Tum quia relationes intrinsecè advenientes producantur diverso modo ab aliis entibus realibus, tamen non potest negari, esse reales. Tum quia isti respectus producerentur alio modo, quam per fictionem, aut considerationem intellectus, vel alterius potentiæ percipientis illos: sed ille alius modus est saltem modus genericus producendi entia realia, quod sufficit, ut quoad modum producendi dicantur realia. Et sic cum potentiæ vitales habeant virtutem producendi aliquid non fictum, & si advertimus, illas afficere objecta ullo modo absque fictione, eo ipso dicendum erit, illas habere virtutem producendi aliquid realiter, & eo ipso afficere objecta realiter.

Respondent II. Similes respectus sub-²⁶ jectari in re cognita non secundum esse reale ejus, sed secundum esse intentionale, quod est esse rationis, aut diminutum, quod patet ex eo; quia potest haberi hoc esse intentionale destructa re intellecta, aut nullo modo producta quoad esse realis existentiae, & sic satis colligi, esse rationis, non reales. *Contra:* Licet hoc verum sit in rebus abstractivè cognitis; quia tales respectus subjectarentur in re secundum esse intentionale rei, non tamen in rebus intuitivè cognitis, & perceptis à sensibus externis; quia tales respectus in rebus intuitivè cognitis subjectantur secundum esse proprium reale, non secundum esse intentionale, quod nobis sufficit. Tum quia illud esse intentionale adhuc est sufficiens ad fundandam relationem realem, si res possit recipere talem absque fictione; quia licet res secundum esse intentionale non habeat realitatem sufficientem ad exercendas suas operationes físicas, habet tamen sufficientem realitatem ad hoc, ut distinguatur contra ens rationis propriè tale, cui scilicet repugnat realis existentia;

tia; quia illa res, quæ habet esse intentionale, potest existere realiter à parte rei, & sic fundare relationem realem.

27 *Probatur* III. *Authoritate* Scoti, qui 1. dist. 35. ait, relationem rationis non posse rem consequi ex natura rei: sed si sequerentur relationes rationis ad actus vitales tendentes in objecta, consequerentur respectus rationis rem ex natura rei: ergo &c. *Prob. min.* Aliquid consequi rem ex natura rei nihil est aliud, quam eam consequi independentem à consideratione illius, quod sequitur, V. G. quotiescunque aliquid advenit parieti absque eo, quod consideratur ei advenire, illud sequitur ex natura rei: atqui isti respectus juxta Adversarios sequerentur ad actus vitales in rebus absque eo, quod cogitentur ab ulla potentia sequi in rebus: ergo consequerentur ex natura rei, consequenter essent reales.

28 *Objicitur* I. Transire de non viso ad esse visum est transire de contradictorio in contradictorium: sed talis transitus non potest fieri absque aliqua mutatione, quæ in pariete viso non est realis: ergo erit rationis per respectum rationis resultantem ad visionem.

Respondetur dist. min. Non potest fieri absque mutatione vel ex-vel intrinseca, conc. semper intrinseca, neg. min. quia sufficit, quod fiat mutatio nova in vidente ad visionem terminatam ad parietem, nec requiritur, ut aliquid recipiatur in pariete, modo habeat visionem ad se realiter terminatam.

29 *Objicitur* II. Non admissis respectibus rationis, sequeretur, dari novas denominationes absque formis novis à quibus proveniant: sed hoc juxta omnes implicat: ergo &c. *Prob. seq. maj.* Realis forma non est: ergo si rationis non admittimus, nulla erit. *Prob. seq. Theologicè:* Deus potest de novo constituere dominum totius mundi absque productione ullius entitatis realis: potest eidem remittere pœnam ob peccatum luendam absque productione ullius realis, ita, ut Petrus antea obligatus, jam non sit obligatus: ergo si non admittatur respectus rationis, possunt advenire novæ denominationes absque ullis formis, à quibus proveniant.

Respondetur dist. seq. Sequeretur, dari novas denominationes extrinsecas absque formis novis intrinsecis, conc. absque formis novis extrinsecis, neg. seq. maj. & sub eadem distinctione conc. & neg. min. Ad salvandam autem novam denominationem visi in pariete, quæ est tantum extrinseca, sufficit etiam nova forma ipsi extrinseca, scilicet visio existens in oculo videntis, & terminata ad parietem. Ad secundam probat. seq. posset dici, cum sit Theologica, & fiat adducendo difficultates sat graves Theologicas, etiam re-

sponsionem relinquendam Theologis. Nihilominus dico imprimis, datis etiam, & non concessis his respectibus rationis, tamen non salvarent denominationem in Petro, quia verè realiter denominaretur dominus V. G. mundi, ad qualem denominationem realem salvandam nullatenus sufficeret respectus rationis. Deinde illud rationis, seu respectus ille rationis est effectus secundarius potentiae, qui non habetur, nisi producto, & posito aliquo prius reali tanquam effectu primario, quo posito primum respectus ille resultat: atqui non est assignabile in allegatis difficultatibus tale quid reale novum, ad quod sequeretur ens rationis, quæ omnia sunt vera juxta Adversarios: ergo nec erit ens rationis. Si tamen velent etiam adstruere aliquod novum reale, dicemus nos, non opus esse inde ullo respectu rationis resultante, sed congruentissime posse salvari denominationem ab ipso illo reali novo, æquè ac ab ipso provenire posset ens rationis. Tandem Theologicè dist. maj. Darentur novæ denominationes absque novis formis, quando denominationes proveniunt à causa illimitata, conc. finita, & limitata, neg. maj. quia Deus per eandem suam volitionem æternam potest Petrum velle ordinatum, & obligatum ad pœnam pro hoc tempore, quo manet in peccato, & per eandem suam volitionem æternam potest eum velle non obligatum, sed absolutum pro illo tempore, quo pœnituit de peccato, & Petrus fieret de non ordinato ordinatus, aut econtra per denominationem desumptam à volitione divina æterna. Et sic de aliis.

Objicitur III. Denominatio passiva provenire debet ab aliqua forma passiva: sed assignari nulla potest forma passiva, à qua denominetur aliquid passivè V. G. cognitum, nisi cognitio rationis: ergo &c.

Respondetur neg. maj. quia etiam denominatio V. G. calidi passiva est simili modo, & tamen forma denominans activa est, scilicet calor; imò omnis qualitas activa est, licet multæ earum denominent per modum formæ passivæ.

Objicitur IV. Scotus 5. Metaph. c. 11. 301 ab initio ait: *Falsum est, quod actu reflexo intelligendi sit relatio rationis; sit enim actu primo, scilicet directo intellectus comparantis hoc ad illud; quando autem reflectit intelligendo comparisonem illam ut objectum, tunc non causatur relatio rationis, sed consideratur:* ergo statim per primum actum directum, quo objecta comparantur, sine reflexione habetur relatio rationis.

Respondetur: Ut omnis confusio, & æquivocatio actus directi, & reflexi dirimantur, per quas Scotus redditur obscurus, hic distinguendi, & observandi sunt;

sunt *Tres actus*. *Primus* est, quo duo objecta realia comparantur ad invicem, ex quo in ipsis aliud non resultat, quam sola extrinseca denominatio passivæ comparisonis. *Secundus* est, quo intellectus concipit talem denominationem passivam in objectis per modum cujusdam relationis. *Tertius*, quo relationem ita confictam in objectis intelligit, sicuti est, hoc est, esse relationem fictam, & rationis. *Primus* actus est omnino directus, *tertius* omnino reflexus, *secundus*, seu medius respectu primi dici potest reflexus, respectu tertii directus; cum tamen sit prima cognitio, quam de ente rationis habemus, potius dicendus est directus in ordine ad ens rationis; & de hoc solo actu intelligendus est Doctor, respectu cuius actus ens rationis habet rationem objecti, & effectus, respectu tertij habet rationem objecti tantum, à primo autem objecta realia tantum attinguntur.

31 *Obijcitur* V. Vox homo V. G. quæ ex sua natura non est significativa naturæ humanæ potius, quam equinæ, per hoc, quod ordinetur à voluntate humana ad significandam naturam humanam, habet esse significativum ipsius, sed nihil est, à quo posset habere hanc denominationem præter ens rationis resultans ad actum voluntatis ordinantis ipsam: ergo &c.

Respondetur neg. min. habet enim illam denominationem ab actu voluntatis ordinantis semel, & hoc sufficit, ut vox illa sit semper significativa, modò non amplius fuerit illa voluntas retractata. *Dices*: Ille actus non amplius existit: ergo non potest denominatio ab eo provenire. *Retorquetur*: Ille actus non amplius existit: ergo nec ab ipsa potest esse ens rationis. Prob. conseq. Quia ens rationis dependet in esse, & conservari ab illo actu. Nec juvat dicere, illum respectum existere moraliter; quia & nos dicere possumus, quòd actus ille, quo vox instituebatur, existat moraliter, & revera aliter homines non apprehendunt, ac si actus ille instituens adhuc duraret.

32 *Obijcitur* VI. Respectus, quem dicit generatio ad non esse formæ, quæ producitur per ipsam, non est respectus realis, cum ejus terminus non sit quid reale: ergo est rationis. Prob. conseq. quia non datur aliquod positivum, quod non sit ens reale, vel rationis.

Respondetur dist. maj. Non est realis, prout respectus realis opponitur respectui rationis, neg. maj. non est realis, prout solum iste respectus dicitur realis, cujus extrema sunt realia, conc. maj. Adverte: respectuum similitudinis, æqualitatis &c. fundamentum, & terminus sunt quid reale positivum. Respectus, qui terminatur ad negationes, & privationes, fundamentum est quid positivum reale, terminus autem, licet sit quid

Tract. II.

reale, non positivum tamen. Respectus, quem intellectus cognoscens Anti Christum ad ipsum dicit, fundamentum est quid positivum actu existens, terminus est quid reale possibile tantum, non actu existens. Et ipse Scotus admisit duo genera respectuum, unum eorum, quorum fundamentum, & terminus actualiter existunt, alterum eorum, quorum fundamentum solum existit actualiter, & hi omnes respectus opponuntur enti rationis.

Obijcitur VII. Causalitas finis est respectus: sed non est realis: ergo rationis. Prob. min. Finis non est causa realiter, sed metaphoricè causans.

Respondetur dist. min. Si per reale intelligatur causatio secundum existentiam suam propriam realem per physicum influxum, conc. min. si intelligatur causalitas secundum esse intentionale, seu motio similitudinaria moralis, neg. min. quia hæc motio, quæ dicitur metaphorica, adhuc dicitur causare realiter.

QUÆSTIO II.

De Causa Creatæ Entis Rationis.

Nota I. Quòd, dum quæritur de causa 33 entis rationis, sermo non sit de causa propriè tali, & in rigore causante; quia cum ens rationis propriè ens non sit, nec propriè dictam sui causam habebit, sed sicut ipsum in se est effectus tantum metaphoricus, sic causa tantum impropria, & metaphorica dicenda est. Dein supponendum hic ex Physica, dari quatuor genera causarum, nimirum *causam finalem*, propter quam res fit, ut ambulatio propter sanitatem. *Causam efficientem*, à qua res fit, ut ambulatio ab homine, qui se movet, dum ambulat. *Causam materialem*, ex qua res componitur tanquam ex parte perfectibili, ut homo componitur ex corpore, quod propterea est causa materialis ipsius. Dicitur etiam hæc causa *subjectiva*, vel subjectum, in quo recipitur res facta, ut homo est causa materialis ambulationis. *Causam denique formalem*, quæ est altera pars perfectiva, ex qua aliqua res fit, & per quam distinguitur ab aliis rebus, ut homo componitur ex anima, quæ propterea est causa formalis ipsius. Quando autem res, quæ dicitur fieri, aut produci, est forma non composita ex parte materiali, & formali, ut est ambulatio, calor, anima rationalis, & hujusmodi, non est necesse, ut habeat causam formalem physicam, quamvis semper hujusmodi etiam habeant causam formalem metaphysicam, quæ est ultima disse-

N

differentia earum, qua ab aliis rebus distinguantur.

34 *Nota II.* Dum quæritur, utrum alia potentia ab intellectu possit facere ens rationis, non esse sermonem de ente rationis fundamentaliter, & materiali, quod scilicet formalitatem entis rationis non participat, potest tamen participare per actum potentiae fingentis, quo sensu omnes negationes, privationes, & denominationes extrinsecæ à Scoto frequenter dicuntur entia rationis materialiter, & fundamentaliter tantum; quia possunt intellectui præstare fundamentum fictionis, ut concipiat id, quod non est, ac si esset; sed esse sermonem de ente rationis formali, quod actu scilicet participat formalitatem entis rationis, quia actu fingitur ab intellectu, vel alia potentia esse, & ita objective existit in ea, ut extra illam nec existat, nec existere possit, de quo non conveniunt Authores; alii enim volunt, solum intellectum, ut Averſa, Complutenses, Amicus, Conimbricenses, Hurtadus &c. alii econtra intellectum, & voluntatem, ut Scotus 1. dist. 45. q. un. alii non tantum intellectum, & voluntatem, sed etiam potentias sensitivas posse facere ens rationis, ut Suarez, Merinerius, Arriaga, Camerarius.

35 *Nota III.* Præter tres mentis operationes intellectum alios adhuc actus habere, & elicere posse, alium *absolutum*, quo aliquam rem concipit sine ordine ad aliud, ut si concipiat aurum, equum, lapidem; alium *collativum*, seu *comparativum*, quo rem quamdam concipit cum ordine ad aliud, ut si quis cognoscat, animal esse prædicabile de Petro, Paulo, equo &c. aut Deum esse Creatorem mundi, sive hoc fiat simpliciter apprehendendo, sive iudicando, sive cum discursu; hinc intellige, hos actus in se non necessariò esse diversos ab ipsis intellectus operationibus, scilicet apprehensione, iudicio, discursu; alium *Directum*, quo intellectus rem cognoscit directè non reflectendo se super suam cognitionem, seu non considerando rem ut à se cognitam, & hoc rursus sive cum iudicio, discursu, vel tantum simplici apprehensione, sive non; alium tandem *reflexum*, quo quis considerat rem ut à se cognitam, ut si quis, postquam directè cognoscit Petrum, velit se reflectere, & considerare Petrum à se cognitum, aut Petrum habere à cognitione sua aliquam rationem, quam antè non habuit. His notatis sit

36 **ASSERTIO I.** Ens rationis eo modo, quo est ens, habet sui causas in omni genere causarum. Mastrius, Poncius ex Scoto 1. dist. 3. q. 7.

Probat de causa efficiente: Quia imprimis ab omnibus admittentibus ens rationis admittitur, fieri, seu causari ab

intellectu, qua de causa potissimum dicitur *ens rationis*: ergo &c. Tum quia ens rationis accipit esse intentionale, aut objectivum, V. G. hircocervus, quod ante non habuit: sed omne tale debet habere sui causam, aliàs à se ipso diceretur habere esse, quod soli Enti increato competit: ergo &c.

Probat de causa materiali, & formali: Quia si ens rationis concipitur ad modum alicujus substantiæ materialis, V. G. hircocervus, habet pro causa materiali illam partem, quæ consideratur tanquam perfectibilis ab alia, & pro formali illam partem, quæ est perfectiva alterius, & sunt tanquam intrinsecè componentes. Si autem entia rationis concipiantur, non per modum compositi ex partibus, sed per modum formæ alicujus simplicis impossibilis realiter, ut si consideretur cognitio passiva intrinsecè recepta in objecto, à quo habeat V. G. objectum esse cognitum formaliter, aut si concipitur ens rationis ad modum alicujus alterius accidentis, tunc similia entia rationis habent pro causa materiali *in qua*, seu *subjectiva* objectum cognitum, aut in quo finguntur, & considerantur recipi, juxta considerationem suæ quidditatis in se pro causa formali habebunt differentiam suam metaphysicam, qua ab aliis distinguuntur.

Probat de causa finali: Quia quæ sunt propter aliquem finem, dicuntur habere sui causam finalem: sed entia rationis sic sunt propter finem: ergo habent causam finalem. Prob. min. Tum quia intellectus sæpè multa fingit, ut, quæ ad aliquorum naturam explicandam necessaria sunt, de illis prædicet; sic fingit ad modum entium negationes, privationes, V. G. tenebras per modum umbræ nigræ, cæcitatem in oculo per modum positivæ praviæ dispositionis. Item sunt entia rationis logica, seu secundæ intentiones propter faciliorem, & compendiosorem prædicandi, & enuntiandi modum, quorum entium rationis, V. G. generis, speciei, & aliorum tanquam accidentium subjectum non est intellectus, sed ipsa res communis. Tum quia sæpè entia rationis facimus, ut videamus intellectus nostri fecunditatem, subtilitatem, illimitationem, quod videlicet ea, quæ nec sunt, nec esse possunt, concipere valeat. Tum quia licet ens rationis, cum non sit quid reale, ex se non videatur posse ordinari ad aliquem finem, esto etiam ex se non ordinaretur ad aliquem, ordinatur tamen ad finem ab efficiente, quod sufficit.

ASSERTIO II. Nulla potentia sensitiva potest facere ens rationis. Mastrius, Poncius, contra alios Scotistas.

Proba-

*Probat*ur imprimis de potentiis sensitivis externis : Nulla potentia sensitiva externa rei dare potest ita esse objectivum, ut extra nec sit, nec esse possit : ergo nulla potest facere ens rationis. Prob. antec. Nulla potentia id potest, nisi quæ illud esse objectivum etiam potest percipere, & in illud tendere : sed hoc nulla potentia externa potest : ergo &c. Patet maj. quia utique debet percipi ens rationis, dum fit. Prob. min. Nulla potentia sensitiva externa, aut alia quæque potest agere extra proprium objectum adæquatum : sed ens rationis est extra objectum adæquatum potentiæ sensitivæ : ergo &c. Prob. min. Quia objectum sensuum externorum est accidens, seu ens sensibile externum & materiale. *Confirmatur* ex his facile ; quia nullus sensus externus concipere potest, aut unquam concepit, quod nec est, nec esse potest ; etiam si enim baculum fractum in aqua, colores in collo columbæ, quæ ita se non habent, percipiat, tamen ita se habere possent. Licet hæ rationes æquè militent pro sensu interno ; tamen

*Probat*ur de eodem ulterius : Totum, quod apprehendit sensus internus, licet actu non existat, tamen potest existere : ergo tale apprehendendo non facit ens rationis. Prob. antec. Imaginativa, seu phantasia dum apprehendit V. G. compositum ex homine, leone, & equo, nil apprehendit, quàm accidentia extrinseca, scilicet colores talium animalium cum tali figura externa, & conjunctione : sed certum est, posse à parte rei produci tales colores cum tali figura, & conjunctione : ergo phantasia nihil impossibile apprehendit. *Confirmatur* imò. cum Poncio : Imaginativa nequit cognoscere, substantiam aliquam subsistere accidentibus, nec habere conceptum unius aut per se, aut per accidens : ergo nequit ipsas substantias combinare ; quia solos sic colores, & figuras apprehendit. Prob. antec. Quia id cognosci nequit, nisi mediante operoso discursu, arguendo à natura accidentium, quæ ex se inhærere petunt, ad subjectum, seu ens aliquod per se subsistens, quale est substantia : sed talis discursus nequit tribui imaginativæ : ergo &c. *Confirmatur* addò. Phantasia nequiret discernere inter chymæram, V. G. inter compositum ex leone, & equo à se fictum, & inter colores cum simili figura per combinationem faciei leonis, & equi à Deo productos : ergo est manifestum signum, illam non apprehendere, nisi colores cum tali, & tali figura, præsertim cum sensus internus nihil plus percipiat, quàm sensus externi antecederentur perceperunt.

38 *Objicitur* I. Potest Deus creare colorem alligatum uni loco, & potest potentia visiva ipsum alibi videre : ergo potest videre colorem cum præsentia impossibili :

ergo videre objectum, quod nullum habet esse præter objectivum in potentia visiva, consequenter sensus externus potest facere ens rationis.

Respondetur dist. i. conseq. Potest videre colorem cum præsentia impossibili, quantum est ex natura coloris, neg. conseq. quantum ex decreto Dei id provenit, conc. conseq. ex se enim color est indifferens ad hunc, vel illum locum.

Objicitur II. Phantasia potest apprehendere aliquod objectum in hoc loco, quod divinitus nequit esse in hoc loco : ergo potest concipere impossibile, consequenter sensus internus potest facere ens rationis.

Respondetur, Sensum materiale non posse percipere ubicationem formalem, scilicet aliquid esse in loco per ubicationem distinctam ; quia hoc ipse intellectus nequit absque discursu, qui non est tribuendus phantasiæ. Solum ergo phantasia percipit rem, quæ est in loco, & corpora vicina ; res autem, & corpora illa vicina sunt entia realia. Dein dato, & non concesso, quod res perceptibilis ab imaginativa posset esse alligata uni loco, adhuc tamen non posset esse sic alligata, quin alia corpora possint cum illa collocari tanquam indistantia, quo sine modo phantasia, seu sensus materialis illam rem, nec ullam aliam potest concipere, quia totus concipiendi modus est possibilis propter ipsa objectaabilia, quæ concipit : ergo quod apprehenditur à phantasia, vel imaginativa, est possibile.

Objicitur III. Facultas imaginatrix habet vim componendi species objectorum impossibilem : ergo potest facere ens rationis. Prob. antec. Phantasia apprehendit ubicationem, ovis V. G. lupum sibi inimicum in tali loco apprehendit, ubi non est : ergo conjungit species objectorum impossibilem. Prob. hæc conseq. Quia non tantum apprehendit colores, aut phantasticam externam figuram, sed ipsam lupi substantiam ; colores enim illi non sunt ovi contrarii, quantum in se sunt, cum sæpè similes videat, & tamen non fugiat : ergo ipsam substantiam lupi apprehendit, & conjungit cum loco illo. *Confirmatur* : Potest canis per phantasiam habere apprehensionem complexam impossibilem, & impossibilem omnino : ergo potest facere ens rationis mediante imaginativa. Prob. antec. Canis fustibus percussus falsò umbram locò hominis ipsum antea percutientis apprehendens ita apprehendit : *ab hoc fui læsus*, atque ita conjungitur percussio, aut ictus ut ab umbra proveniens, quod est impossibile ; cum enim umbra sit nihil, non potest dare ictus : ergo sensus internus potest facere ens rationis.

Respondetur neg. antec. ad cujus probat. neg. rursus, imaginativam apprehendere

dere formalem ubicationem, sicut jam antea negatum est. Ad illud de ove dicendum, posse quidem phantasiam diversas species combinare à sensibus externis sibi communicatas, per hoc tamen non facit ens rationis, quia non attingit unionem, & nexum in ratione objecti duorum impossibilem, sed tantum materialiter, quatenus scilicet materiales tantum qualitates sub certa figura repræsentat, & materiales partes unica apprehensione apprehendit, quas antea seorsim attigit, objecta autem per illas repræsentata sensus non unit, sed tantum juxta se ponit, vel ad summum accidentia extrinseca unit, quæ unio est possibilis; ex apprehensione autem istorum extrinsecorum accidentium, & partium materialium, in hoc, vel illo loco existentium, excitantur species lupi propter proportionem, & similitudinem cum accidentibus materialibus lupi, quibus excitatis movetur appetitus agni ex instinctu naturæ ad fugam ab apprehensione solummodo illorum accidentium ut sibi naturaliter disconvenientium, & sic utique terretur illis coloribus, non quidem tantum quæ coloribus, sed quæ talibus, scilicet repræsentativis talium, & similibus accidentium, atque ita patet ad probationem ultimam. Nec etiam verum est, quod agnus habeat speciem insensatam inimicitie lupi, quam conjungat cum tali loco, ut in Lib. de an. docetur. *Ad Confirmationem* neg. antec. ad cuius probat. dicendum, canem nihil impossibile apprehendere, sed solum apprehendit umbram secundum illam proportionem, quam hic, & nunc habet cum speciebus materialibus, & accidentibus extrinsecis hominis ipsum percutientis, & sic apprehendit, quod à re habente talem rationem fuerit affectus fustibus. Umbra autem ut sic non est nihil, & impossibile quid, sed omnino ens reale, nec umbra, ut nihil est, apprehenditur à cane, sed colores illi, & figura, ubi est umbra. Responsio est eadem, quæ in antecedente casu de ove.

40 *Obijcitur* IV. Videns à longè columnam, quam putat esse hominem, habet hanc apprehensionem: illud, quod video, est homo; sed objectum hujus apprehensionis est impossibile, & illa connexio hominis cum columna est chymærica: ergo sensus internus facit ens chymæricum.

Respondetur neg. suppositum maj. quod quis per sensum internum judicet, columnam esse hominem, sed apprehensâ columnâ excitantur species hominis propter aliquam proportionem accidentium extrinsecorum, & sic sensus solum apprehendit accidentia extrinseca hominis ibi, sine omni tamen unionem, aut judicio, vel collatione.

Obijcitur V. Intellectus potest facere 41 ens rationis: ergo etiam phantasia, vel imaginativa. Prob. conseq. Juxta Scotum 1. dist. 45. Phantasia est potentia collativa. Tum quia si quid obstaret, esset, quod phantasia tantum accidentia extrinseca naturarum, non ipsas naturas conjungeret: sed hoc non: ergo &c. Prob. min. Phantasia format sibi objectum, uti est cognitum ab intellectu: sed ab intellectu est cognitum quoad connexionem ipsarum naturarum: ergo etiam quoad hanc sibi format phantasia. Prob. maj. Quia quod intellectus intelligit, id ipsum phantasia phantasiatur; intellectus enim nihil agit, nisi coagente imaginativa; unde est illud Aristotelis: *oportet intelligentem phantasmata speculari*. Tum quia si phantasia non plus percipiat, quam accidentia, nec intellectus plus sciet, & discet; cum nihil sit in intellectu, quod non fuerit prius in sensu.

Respondetur conc. antec. neg. conseq. cujus probatio etiam negatur; quia Scotus cit. loc. non assertivè, sed dubitativè tantum loquitur, alibi autem expressè contrarium docet, sic Quodl. 17. n. 3. ait, vim collativam in potentia oriri ex immaterialitate; phantasia autem non est potentia immaterialis. Dein si etiam esset collativa, quia tamen non egreditur limites potentie sensitivæ, non nisi species sensatas componere, & unionem accidentium attingere posset. Ad illud *tum quia* conc. maj. neg. min. in cuius probat. si intelligatur quoad connexionem naturarum, neg. maj. & ad hujus probationem dicendum, verum esse, quod, cum intellectus operetur, etiam phantasia operetur, sed circa suum objectum, quod sensibilitatem non transcendit; unde cum intellectus naturas impossibiles, phantasia cognoscit figuram, colorem, & cætera accidentia illarum extrinseca. Ad ultimum illud, utique plura intellectus poterit, quam sensus, nec omnia eo modo, quo sunt in sensu, tantum sunt in intellectu; quæ enim per species materiales in sensu, sunt per species à materia depuratas, & intelligibiles in intellectu, & quæ occasionaliter in sensu, formaliter in intellectu possunt esse, ut patet in ente rationis ab intellectu fabricato, & sic etiam Aristoteles intelligendus est.

Nota, Intellectum posse facere ens rationis, ulteriori proba non indigere; si enim agas cum iis, qui admittunt entia rationis, est certum apud omnes; si cum aliis, proba ipsis, dari entia rationis, & eo ipso admittent tibi fieri ab intellectu; cum alia nulla potentia ita possit tribuere rei esse objectivum, sicut intellectus.

ASSERTIO III. Voluntas probabilius 42 potest facere ens rationis. Mastrius contra Poncium, & alios Scotistas.

Proba-

Probatur I. Voluntas est potentia collativa ex Scoto Quodl. 17. cit. non quidem per modum cognitionis, quatenus unum cognoscat in ordine ad aliud, bene tamen per modum acceptationis, quatenus unum vult propter aliud, V. G. media propter finem. Tum quia potest duo referre adinvicem, quæ non sunt referibilia à parte rei, ut dum perversè agens vult Deum propter creaturas, vult uti fruendis, & frui utendis. Tum quia est etiam reflexiva; quia voluntas aliquid volens sæpius per actum reflexum consentit, se velle: atqui talis collatio, & ordinatio non referibilia à parte rei habet solum esse objectivum in voluntate: ergo voluntas potest dare rei solum esse objectivum, cui tamen à parte rei repugnat esse; quia potest voluntas aliquid velle, quod nec est, nec esse potest, adeoque quid impossibile: sed illud ita volitum habet esse solum objectivum in voluntate: ergo voluntas potest rei dare esse objectivum. Prob. maj. Lucifer voluit, & appetiit æqualitatem Dei: sed æqualitas Dei à parte rei nec est, nec esse potest, consequenter habuit tantum esse objectivum in voluntate Luciferi.

Probatur II. Juxta Scotum 1. dist. 1. q. 1. art. 3. & 4. potest voluntas ex sua libertate objecto undequaque malo, & ab intellectu ostenso ut tali aliquam bonitatem aliunde desumptam, & voluntati vel in se, vel in alio objecto ostensam præfigere, qua bonitate præfixa tendit in illud objectum in se, & ex natura sua malum tanquam in bonum: ergo voluntas potest tribuere rei esse objectivum tantum, quale requiritur ad ens rationis, seu irreale constituendum. Prob. conseq. Quia in tali casu voluntas primò fingit bonitatem in tali objecto, quæ non est, nec esse potest in eo, & hanc non fingit intellectus: ergo voluntas potest dare esse objectivum rei; bonitas enim talis affixa, ordinata, & collata ad tale objectum habet tantum esse objectivum in eo, ipsumque objectum in se malum sub ratione boni habet tantum esse objectivum, licet antea bonitas in alio ostensa, & ipsum objectum malum in se habeant esse reale, tamen primum esse objectivum, & irreale accipiunt mediante voluntate transferente, & conjungente, & sic etiam primum esse objectivum accipiunt à voluntate.

43 *Obijciuntur:* Voluntas non potest ferri in aliquod objectum, nisi quod ipsi ab intellectu prius est ostensum: ergo licet feratur, aut possit tendere in aliquam bonitatem, quæ nec est, nec esse potest, tamen illa non faciet eam, sed ab intellectu jam factam præsupponet.

Respondetur dist. antec. Non potest ferri in objectum, nisi prius ipsi ostensum, seu cognitum vel in tali, & in hoc objecto, vel saltem in alio, transeat; sem-

Tract. II.

per in tali, & hoc objecto, neg. antec. quia sufficit, quod aliqua bonitas prius fuerit ostensa in alio, quæ dein per translationem, & applicationem voluntatis in alio accipit esse objectivum. Et hinc dixi *transeat*; quia quando voluntas per propriam malitiam ita affingit aliquam bonitatem objecto in se malo, tunc etiam ipsi quoad hoc esse objectivum intellectus non præostendit, & axioma: *nihil est volitum, quin præcognitum*, quando voluntas ordinate, & ordinariò modò agit, tunc tantum verum est, aut quando peccat ex ignorantia. Dein licet ens rationis præsupponeretur quoad esse cognitum, nondum tamen præsupponeretur eo ipso quoad esse volitum, & sic licet concederetur, ens rationis esse factum quoad primum esse, non tamen eo ipso deberet concedi quoad secundum; attamen standum in jam dictis, voluntatem etiam dare primum esse objectivum. Nec facessit negotium, quod aliqui volunt ex S. Thoma, voluntatem non esse collativam; quia præterquam, quod sufficiat ad ens rationis faciendum, potentiam dare posse esse objectivum, ex antecedentibus jam patet, voluntatem esse collativam; quia volendo media propter finem ea ordinat ad finem.

ASSERTIO IV. Ens rationis potest 44 fieri per omnes quatuor actus in Notabili III. explicatos. Mastrius hic disp. 3. q. 4. art. 2.

Probatur: Per omnes istos actus res aliqua accipere potest esse objectivum tantum in potentia: ergo per omnes quatuor fieri potest. Prob. antec. quoad *Actum absolutum*: Quia potest quis rem quandam concipere absque comparatione ad aliam, ut tenebras per modum formæ nigræ diffusæ per aërem, quæ forma nec est, nec esse potest: ergo. Prob. quoad *Actum collativum*: Omnis relatio fit per actum conferentem: sed potest intellectus relationes fingere, quæ nec sunt, nec esse possunt: ergo ens rationis potest fieri per actum collativum. Prob. min. Possumus locò denominationis extrinsecæ Creatoris in Deo fingere novam relationem subjectivam ad creaturam: ergo &c. Prob. quoad *Actum directum*: Quia intellectus potest formare aliquam chymæram non recordando, vel se reflectendo super eam, an facta sit, vel cognita per aliam cognitionem: ergo &c. Prob. demum quoad *Actum reflexum*: Nam quando quis se reflectit supra denominationem extrinsecam esse visum, cognitum &c. concipiendo per modum relationis subjectis intrinsecam, fit relatio rationis: item in intentionibus secundis logicalibus, quæ fundantur in ipsis operationibus intellectus, tunc propriè fit ens rationis quando intellectus se supra primum actum, quo naturam communem denominavit genus, refle-

reflectit, & denominationem generis concipit per modum relationis, seu formæ intrinsecæ: ergo per omnes præfatos quatuor actus potest fieri ens rationis.

45 *Obijcitur* I. Ens rationis debet fieri ad modum entis realis: ergo semper debet fieri per actum collativum, nunquam per absolutum.

Respondetur conc. antec. neg. conseq. quia illa non est propria comparatio, sed potius imitatio; comparatio enim propria fit, quando unum comparatur ad aliud tanquam ad suum terminum, imitatio, quando per similitudinem unum concipitur ad aliud.

Obijcitur II. Actus reflexus jam præsupponit ens rationis factum per priorem cognitionem: ergo per illum non fit. Prob. antec. à paritate. Per hoc, quod me reflectam super meam cognitionem, non produco de novo cognitionem, sed cognosco jam factam per aliam, scilicet directam: ergo pariter dum me reflecto quoad ens rationis, non facio, sed præsuppono factum per actum directum.

Respondetur dist. antec. Actus reflexus speculativus præsupponit ens rationis factum, conc. actus reflexus factivus, & practicus, neg. antec. Speculativus est, quo cognosco, & speculor ens rationis tanquam objectum, V. G. chymæram à me factam per actum antecedentem. Actus factivus, & practicus est, quo denominationem extrinsecam visi V. G. in pariete per prævium alium actum jam habitam fingo per modum formæ, & relationis intrinsecæ parieti. *Dices*: Sic sequitur, omne ens rationis fieri per actum reflexum. Prob. seq. ut paries cognoscatur visus, semper supponitur cognitio alicujus visionis ad ipsum terminatæ, ut fiat hircocervus, supponitur cognitio hirci, & cervi, & sic de aliis: ergo cum semper præsupponatur alius actus, omne ens rationis fiet per actum reflexum. *Contra*: Neg. seq. & ad ejus probat. dist. antec. Ut paries cognoscatur visus, ut fiat hircocervus &c. supponitur cognitio visionis, hirci, & cervi, ita ut semper actus, quo fit ens rationis, se reflectat super illam cognitionem, neg. antec. ita præsupponit, ut habita cognitione hirci, & cervi V. G. fingat hircocervum absque hoc, quod se reflectat, conc. antec. Ex dictis hucusque

46 *Infertur* I. Ens rationis fieri posse per omnes tres mentis operationes, si sermo sit de eo, quod non est secunda intentio logicalis. Prob. quoad 1^{am}. Potest intellectus apprehendere terminos repugnantes, ut alium Deum, chymæram, hircocervum, insuper potest apprehendere totam propositionem, qualis est V. G. equus est rationalis: ergo &c. Prob. quoad 2^{am}. Potest intellectus multa, quæ nec sunt, nec esse possunt, judicare per mo-

dum assensus, ut dum dicit; homo est brutum &c. etiam per modum dissensus, ut dum dicit: chymæra non est, ubi habet duplex objectum objectivè, negationem chymære, & ipsam chymæram: ergo &c. Prob. quoad 3^{iam}. Quando intellectus facit hunc discursum: Deus est: ergo injustus est: deducit aliquid, quod nullatenus sequi potest, & non tantum concipit ibi antecedens, & consequens, sed etiam consequentiam, seu illationem, quæ nec est, nec esse potest à parte rei, nisi in illo pravo discursivo conceptu: ergo &c. *Dices*: Per dissensum, dum V. G. dico, hircocervus non existit, intellectus destruit existentiam hircocervi, & esse illius: ergo per hunc actum intellectus non facit ens rationis; cum enim destruat illius esse, non dat ipsi esse. *Contra*: Per hunc actum dissensus intellectus intentionaliter destruit existentiam physicam hircocervi, & illius esse extra intellectum, nihilominus dum de eo aliquid negat, concipit objectivè, & sic constituitur objectivè in intellectu.

Infertur II. Si sermo sit de ente ratio- 47
nis logico, seu secundis intentionibus logicalibus, sive pertineant ad primam, sive ad secundam, sive ad tertiam operationem, tantum fieri posse per primam mentis operationem. Ratio est; quia quando intellectus concipit animal V. G. & dicit *genus*, & si concipit rem abstractè, & dicit *animalitatem*, quæ in prima operatione contingunt quoad hos terminos simplices ita concipiendo: & quando in hac propositione V. G. animal quoddam est rationale, animal dicitur *subjectum*, & rationale *predicatum*, verbum est *copula*, quæ pertinent ad secundam mentis operationem: & quando in ista argumentatione V. G. omne risibile est rationale: Josephus est risibilis: ergo est rationalis, duæ primæ propositiones dicuntur *premissæ*, *antecedentes*, *inferentes*, & tertia *conclusio*, seu *illatio*, *consequentia*, & totum artificiosum compositum *Syllogismus*, quomodo contingit in tertia mentis operatione, in his omnibus tantum habetur denominatio extrinseca generis, *animalitatis*, *subjecti*, *predicati*, *copula*, *premissarum*, *antecedentis*, *inferentis*, *conclusionis*, *illationis*, *Syllogismi*, *consequentia*, & tunc primum fit ens rationis logicum formaliter, quando intellectus per actum reflexum rationem, seu denominationem generis, (& sic de cæteris) cognoscit tanquam relationem, vel formam intrinsecam, correlationem realem inferentis ad illatum, & illati ad inferens &c. quæ omnes fictiones logicales fiunt per primam mentis operationem, quia concipiuntur per modum denominationum intrinsecarum, formarum, relationum absque affirmatione, vel negatione, quæ fiunt per primam mentis operationem.

& dist. 35. q. un. §. *Potest dici ad quaestionem.*

QUÆSTIO III.

De Causa Increata Entis Rationis.

48 *Nota I.* Doctores non convenire circa Deum quoad cognitionem entis rationis; alij enim volunt, Deum cognoscere ens rationis indirectè tantum, quatenus cognoscit illam cognitionem, vel actum, quo mediante fit. Ita Suarez, Ruvius &c. Alij volunt, Deum omnino non cognoscere ens rationis. Ita Vasquez &c. Alij verò omnino volunt, Deum cognoscere ens rationis, & quidem directè. Ita Scotistæ ferè omnes tenent.

Nota II. Duplicem posse dari actum circa ens rationis in ordine ad præsens punctum, qua scilicet cognitione Deus faciat ens rationis, unum *practicum*, & *factivum*, uti jam insinuatum est in præcedentibus, quo mediante ens rationis fit, & habet respectu ejusdem rationem tam objecti, quàm effectûs; alium esse actum *speculativum* tantum, quo mediante ens rationis non fit, sed jam factum cognoscitur, & respectu hujus habet rationem objecti tantum.

Nota III. In hoc etiam Doctores non convenire, utrùm Deus possit facere ens rationis; nam Vasquez, & plures Recentiores sicut tenent, non posse Deum cognoscere ens rationis, ita etiam tenent, non posse facere. Disceptatio autem hic suscipitur cum illis solum, qui nobiscum tenent, ens rationis consistere in illo esse objectivo, quod nec est, nec esse potest, cogitatur tamen, ac si esset, per comparisonem ad ens verum; non autem controversia est cum iis Doctoribus, qui docent, ens rationis formaliter consistere in denominatione extrinseca; quia hoc modo certum est, Deum posse facere ens rationis, sicut certum est, posse facere denominationes extrinsecas, cognoscendo se ipsum, & alia à se distincta. Nec contrahitur cum iis, qui asserunt, ens rationis fieri per solos actus falsos, aut indebitos; quia sicut nec potest fallere, nec falli, nec indebitos habere actus Deus, ita hoc modo nec posset facere ens rationis.

49 *ASSERTIO I.* Deus cognoscit entia rationis à nobis facta. Citati in Not. I.

Probatur I. Ex S. Scriptura Sap. 8. *Scit versutias Sermonum, & dissolutiones argumentorum, & monstrat, antequam fiant*: atqui entia rationis revera monstra quædam sunt: ergo Deus cognoscit entia rationis. Autoritas Scoti etiam pro hac Sententia citatur pluribus in locis, ut 1. dist. 30. q. 2. §. *respondeo igitur.*

Probatur II. Ratione: Deus tanquam Scrutator cordium cognoscit omnes cogitationes hominum cognitione comprehensiva: atqui nequit intimè comprehendere aliquem actum, nisi etiam comprehendat ipsum objectum actûs, quod intellectum ad talem actum determinat: ergo Deus hominum cognitiones, & earum objecta comprehendit: subsumo: sed objectum actûs, quo cognoscitur, & fit ens rationis, est ipsum ens rationis, ut dum quis affirmat, equum esse rationalem, hominem esse brutum: ergo Deus cognoscit ens rationis à nobis factum. *Confirmatur*: Deus non perfectè cognosceret ignem, nisi etiam ejusdem facultatem caloris productivam cognosceret, nec hanc cognosceret perfectè absque cognitione caloris: ergo etiam non cognosceret intellectum perfectissimè, nisi in eo quoque cognoscat facultatem cognoscendi, & faciendi ens rationis, nec eam facultatem poterit cognoscere absque ente rationis.

Probatur III. Si Deus non cognosceret ens rationis, non posset cognoscere omnem propositionem veram: consequens est falsum: ergo etiam antecedens. Prob. seq. maj. Multæ sunt propositiones, quæ pro objecto habent entia rationis, ut hircocervus est impossibilis, chymæra est intellecta, est ficta &c. sed hæ propositiones veræ non possent à Deo cognosci, si ab eo nequeant cognosci entia rationis: ergo si Deus nequit cognoscere entia rationis, non poterit cognoscere omnem propositionem veram. Prob. min. Non potest cognosci, aliquam propositionem esse veram, nisi cognoscatur, eam esse conformem suo objecto; veritas enim propositionis consistit in conformitate ad suum objectum: sed esse conformem suo objecto, non potest cognosci, si non cognoscatur ipsum objectum: ergo dictas propositiones Deus non potest cognoscere esse conformes suis objectis, & sic veras, si non cognoscat entia rationis; hæc enim sunt objecta illarum.

Respondet Vasquez, Actus intellectûs, qui versantur circa entia rationis, solum dicere ordinem ad extrema realia, & sic Deum cognoscere sola extrema realia, V. G. equum, & rationale, non autem ipsam unionem inter ea, quæ sola est ficta, & ens rationis. *Contra*: Etiam ipsa extrema possunt esse fictitia. Tum quia illa unio expresse cognoscitur ab homine: ergo Deus non cognosceret omnia, quæ homo cognoscit, si eam non cognosceret, consequenter nec omnes hominum cognitiones, & cogitationes cognosceret. Tum quia Deus cognoscit, illum actum, V. G. equus est rationalis, esse falsum: ergo non tantum extrema, sed ipsam unionem inter ea debet cognoscere; nam ideo est actus

actus falsus, quia unio inter ea apprehensa est falsa, & impossibilis; nam ipsa extrema etiam possunt facere actum verum, ut equus non est rationalis.

50 *Obijcitur* I. Si Deus cognoscit ens rationis à nobis fabricatum, vel cognoscit idem numero, vel aliud simile? sed neutrum dici potest: ergo &c. Prob. min. Non primum; quia ens rationis à nobis factum ita dependet à nostro intellectu, ut dependere nequeat à quovis alio intellectu. Non secundum; alias enim non cognosceret ens rationis à nobis factum, & insuper Deus non potest facere ens rationis.

Respondetur conc. maj. negando min. & dicendo, quod Deus cognoscat idem numero ens rationis à nobis factum; illud autem, quod dicitur, dependere ita à nostro intellectu, ut non possit ab alio dependere, dist. non potest dependere ab alio quoad fieri, in esse, & conservari, conc. in cognosci denuo, neg.

Obijcitur II. Si Deus cognosceret ens rationis à nobis factum, jam cognosceret illud ad modum entis veri; quia sic continetur in nostra fictione: atqui ita cognoscendo ad modum entis veri est illud facere: ergo Deus cognoscendo ens rationis à nobis factum, illud faceret, contra nos.

Respondetur, Deum cognoscere ens rationis formaliter, & sicuti est; quia videt, esse figmentum, & ens rationis, & mediatè illud solum attingit per modum entis veri, quatenus videt, sic esse objectum nostri intellectus. *Dices*: Voluntas nostra ideo de novo facit ens rationis, licet jam antea factum sit ab intellectu, quia est nova causa dans ipsi novum esse objectivum: sed quando intellectus divinus cognoscit ens rationis à nobis factum, est integra nova causa dans novum esse objectivum: ergo cognoscendo faciet illud.

Respondetur dist. maj. Ideo voluntas facit; quia præter esse objectivum cognitum dat novum esse objectivum intrinsecum, scilicet esse volitum, conc. quia dat extrinsecum, neg. maj. & dist. min. Sed intellectus divinus cognoscendo ens à nobis factum dat novum esse objectivum extrinsecum, conc. intrinsecum, neg. min. Quia per solum esse intrinsecum formale fit ens rationis.

Obijcitur III. Deus debuisset cognoscere ens rationis ab æterno: sed tunc non fuit humanus intellectus fingens: ergo &c.

Respondetur, quod, sicut Deus ab æterno nos, & omnia nostra cognovit, sic etiam nostrarum cogitationum objecta cognoverit, sicut si fuissent ab æterno.

51 **ASSERTIO II.** Deus vi illius cognitionis, qua cognoscit ens rationis à nobis factum, non facit ens rationis. Amandus & alij Scotistæ contra Poncium.

Probat I. Deus cognoscit entia rationis à nobis facta solummodo per actum speculativum, & contemplativum, non autem per actum practicum, & factivum: sed per actum speculativum non fit ens rationis, sed jam factum ut terminus, & objectum ejus supponitur, ut ex Not. II. patet: ergo vi illius cognitionis, qua Deus cognoscit ens rationis, non facit ens rationis.

Probat II. Ens rationis non potest esse extra potentiam sui fabricativam, imò neque extra illum actum, quo dicitur formari; quia totum suum esse debet habere in illo, & vi illius, sed quando Deus cognoscit entia rationis à nobis facta, non solum attingit illa ut extra suum actum, sed etiam extra suum intellectum: ergo ex vi illius cognitionis non facit. Totum, quod contra potest objici, consistit in hoc, quod ens rationis fiat cognoscendo illud, &tribuendo ipsi esse objectivum, quod verum est de cognitione prima, & practica tantum, ac de esse objectivo formali intrinseco, non autem extrinseco, & cognitione secunda, ac speculativa.

ASSERTIO III. Deus probabiliter facit ens rationis. D. Thomas, Ovieda, Arriaga, & multi Scotistæ. Scotus autem quoad hoc videtur esse problematikus, cum in variis locis variè loquatur pro, & contra.

Probat I. Quia facere ens rationis est dare illi esse objectivum per cognitionem: sed hoc Deus potest: ergo potest facere ens rationis. Prob. min. Hæ, & similes cognitiones non possunt Deo negari: *repugnat equus rationalis, repugnat unio inter partes hominis, & leonis, nequit esse alius Deus præter me* &c. dicit enim ipse in Scriptura, *non est alius Deus præter me*: atqui in istis actibus Deus cognoscit, & apprehendit equum rationalem, unionem inter partes hominis, & leonis, alium Deum, licet per modum impossibilem, & per dissensum quoad esse reale, & physicum à parte rei, quæ omnia ante actum divinum in se prorsus nullum habuerunt esse, nec à parte rei habere possunt unquam, jam autem sunt objectivè, & habent esse in intellectu divino per cognitionem: ergo Deus potest dare rei esse objectivum tantum, & consequenter facere ens rationis.

Probat II. Deus cognoscit entia rationis directè, & independentè ab intellectu nostro: ergo dat illis primum esse objectivum intrinsecum, & formale; dum enim cognoscit independentè à potentia creata, ejusdem fabricativa, nulli possunt habere esse, nisi in intellectu divino. Prob. antec. Tum quia factibile ut factibile potest cognosci directè, & non tantum per cognitionem potentie factivæ, aut factionis: ergo intelligibile ut intelligibile potest cognosci directè, & non

& non tantum per cognitionem potentia intellectiva, aut intellectiois. Tum quia impossibili omni intellectu Deus cognosceret negationem, seu repugnantiam hircocervi: sed non potest cognoscere negationem absque eo, cujus est negatio: ergo &c. Maj. absque imperfectione admissa non potest negari in Deo. Prob. min. Hæc determinata negatio est remotio potius hircocervi, quam leonis, & negat potius esse hircocervi, quam leonis: ergo Deus eam cognoscens cognoscit potius remotionem, & non esse hircocervi, quod non habet respectu leonis, & sic consequenter cognoscit etiam potius hircocervum. Tum quia Deus ex sua perfectione debet cognoscere omnem veritatem: sed actus, quo dicit Deus, repugnat hircocervus, est aliqua veritas, & actus verus: ergo Deus debet eum habere, & consequenter mediante ipso cognoscere hircocervum, licet negando eum.

53 *Probat* III. Quidquid est perfectionis in creatis, & nullam dicit repugnantiam, aut imperfectionem in Deo, hoc Deo non debet denegari: sed ens rationis facere dicit perfectionem in intellectu creato, & nullam dicit repugnantiam, vel imperfectionem in Deo: ergo facere ens rationis non debet Deo denegari. Prob. min. quoad primam partem, quod facere ens rationis dicat perfectionem in intellectu creato: illimitatio, & extensio ad plura objecta dicit in potentia perfectionem: sed posse cognoscere non tantum ens materiale, sed etiam spirituale, & immateriale, posse cognoscere ens rationis, illique dare esse objectivum, est illimitatio, & extensio ad plura objecta: ergo dicit in intellectu creato perfectionem; auct enim ejus universalitatem. Prob. maj. Determinatio, & limitatio ad tale objectum tantum, scilicet sensibile, dicit imperfectionem in potentia sensitiva, & ob eam denegatur ipsi facere ens rationis: ergo contraria illimitatio, & extensio ad objecta dicit in intellectu perfectionem. Prob. min. principalis quoad secundam partem, scilicet quod facere ens rationis in intellectu divino non dicat repugnantiam, vel imperfectionem: Deus faciendo ens rationis nihil fingit: ergo facere ens rationis in Deo non dicit imperfectionem. Prob. antec. Cognoscere rem, sicut in se est cognoscibilis, non dicit imperfectionem, nec ullam fictionem: sed Deus faciendo ens rationis cognoscit rem, sicut in se est cognoscibilis: ergo nihil fingit. Prob. min. Ens rationis ex natura sua dicit analogiam ad ens verum, & hinc ex natura sua petit ad modum entis veri concipi: sed Deus faciendo ens rationis ita concipit: ergo concipit rem, sicut in se, & ex natura sua est cognoscibilis. Et ita cum tota imperfectio se habeat ex parte ob-

Tract. II.

jecti, quod non petit per proprium conceptum, sed extraneum, & alienum concipi, scilicet per conceptum entis, sic poterit etiam intellectus divinus concipere illud ad modum entis realis: quia ad perfectionem ipsius spectat rem concipere, sicut petit concipi.

Obijcitur I. Si Deus posset facere ens rationis, necessario deberet posse fingere: sed hoc de Deo dici nequit: ergo &c.

Respondetur neg. seq. maj. quia tunc tantum dicitur quis fingere, quando concipit ita impossibile, ut illud affirmet esse, quomodo contingit in actibus falsis, quando autem impossibile, V. G. hircocervus ita concipitur intentionaliter, & objective, ut simul negetur, esse realiter, nihil fingitur, sed dicitur, quod res est. Et ita Deus concipit.

Obijcitur II. Quando Deus dicit: *chymæra repugnat*, vel *alius Deus à me repugnat*, dicit, quod est à parte rei: ergo non facit ens rationis.

Respondetur, duo hic esse, repugnantiam chymære scilicet, & alterius Dei, & hoc datur, nec ex ista parte Deus facit ens rationis. Alterum, quod apprehenditur ipse alius Deus, seu chymæra, & hoc est ens rationis, quod non habet aliud esse, quam objectivum in intellectu divino apprehendente, & hoc modo fit ens rationis.

Obijcitur III. Habere esse objectivum in intellectu dicit non solum cognosci, sed etiam apprehendi existens, vel affirmari: sed hoc Deus non facit: ergo non facit ens rationis.

Respondetur neg. maj. quia ut ex definitione entis rationis patet, est tantum illud, quod habet esse objectivum in potentia sui fabricativa, apprehensum quidem ad modum entis veri, non tamen affirmatum ut tale existere, & tale potest Deus apprehendere esse in intellectu, non autem dari à parte rei, quale esse intellectus divinus negat de eo.

Obijcitur IV. Deus concipiendo ens rationis directe, in se, seculso quod sit fabricatum à nobis, cognosceret rem aliter, ac sit in se: sed hoc Deo repugnat: ergo &c. Prob. maj. Cognoscere V. G. hircocervum est cognoscere hircum per modum partis conjungibilis cum cervo: sed hoc est cognoscere rem aliter, ac est in se: ergo &c.

Respondetur neg. maj. ad cujus probat. dist. maj. Cognosceret hircum per modum partis conjungibilis rationaliter, seu ratione, conc. realiter, neg. maj. cognoscere autem istas partes ut rationaliter conjungibiles, est cognoscere rem, sicuti est; quia ita sunt conjungibiles.

Obijcitur V. Cognoscere V. G. relationem denominativam objecti intrinsecè, & sic de aliis, est cognoscere aliquid, quod

quod nec est, nec esse potest: sed hoc in Deo absurdum est admittere: ergo &c.

Respondetur dist. maj. Est cognoscere aliquid, quod nec est, nec esse potest realiter, conc. rationaliter, neg. maj. Dist. etiam min. Absurdum est hoc in Deo admittere, scilicet cognoscere aliquid, quod nec est realiter, nec rationaliter, conc. quod quidem non est realiter, adhuc autem rationaliter, neg. min. & conseq.

56 *Objicitur* VI. Si Deus faceret ens rationis, hoc faceret per actum dissensus dicendo: hircocervus est impossibilis: sed per actum talem dissensus ens rationis fieri non potest; per illum enim potius destruitur: ergo &c.

Respondetur dist. maj. Deus faceret ens rationis per actum dissensus, dissentiendo nimirum quoad existentiam physicam, & realem, conc. quoad existentiam intentionalem, & objectivam, neg. maj. Nam quando Deus dicit, hircocervus est impossibilis, per hunc actum dissensus tollit tantum unionem realem, non autem rationalem; quia illud Deus debet cognoscere, quod negat. Potest etiam negari major; quia Deus potest intentionaliter aliqua identificare modo quodam compositivo, & judicativo; quia sicut Deus dicere potest: ego sum Deus, Petrus est homo, homo est possibilis, ita etiam dicere potest: hircocervus est impossibilis. Et si illi essent meri intuitus, & actus simplicissimi, quibus Deus certificaretur, se esse Deum, Petrum esse hominem, idem dici tandem posset etiam de actu illo, quo negatur hircocervus realiter, & sic exinde non posset dici, Deum non facere ens rationis; quia adhuc deberet hircocervum concipere.

Objicitur VII. Deus non potest concipere, quæ non sunt distincta, ut distincta, quæ non sunt relata, ut relata, quæ sunt negativa, ut positiva; quia sic conciperet rem aliter, ac sit in se: ergo nec potest facere ens rationis.

Respondetur dist. maj. Deus non potest concipere, quæ non sunt distincta realiter, ut distincta realiter, conc. maj. non potest concipere, quæ non sunt distincta realiter, ut distincta rationaliter, neg. maj. Et sic etiam concipit, quæ non sunt relata realiter, ut relata rationaliter, quod est cognoscere rem, sicuti est; nam Deus concipit quidem ens rationis instar entis veri, & ad similitudinem ejus; quia ex natura sua ita petit concipi, non tamen à parte rei ut verum ens concipit, & hinc etiam apud Deum nulla falsitas, nullus error intercedere potest.

57 *Objicitur* VIII. Ens rationis fit per actum falsum; cum debeat concipi aliter, ac sit: sed Deus non potest habere actum falsum: ergo &c.

Respondetur neg. maj. in Deo absolute ex mox dictis; quia Deus nunquam concipit rem aliter, ac sit in se, & sic nunquam per actum falsum; quia hoc tantum tunc contingit, quando res aliter concipitur, ac sit in se, ut si concipiatur hircocervus V. G. dari à parte rei.

Objicitur IX. Modus cognoscendi compositivus Deo repugnat: sed ens rationis non fit, nisi per modum cognoscendi compositivum, duo scilicet intentionaliter conjungendo, & identificando; ergo &c. Prob. maj. Modus cognoscendi sequitur modum essendi: sed hic in Deo simplicissimus est: ergo &c. Et certe modus cognoscendi compositivus à perfecta ratione simplicitatis deficit.

Respondetur neg. maj. ex jam dictis ad objectionem sextam. Ad ejus probationem dicendum, sicut in Deo propter infinitatem omnia realiter identificantem, non datur aliqua compositio perfectionis ad perfectionem, ita nec datur compositio cognitionis cum cognitione, quasi semper esset alia, & alia cognitio distincta in Deo, sed est unica tantum; cum hoc tamen stat, quod Deus possit habere modum cognoscendi compositivum compositione objectiva, scilicet representando sibi objecta simplicia ut simplicia, composita ut composita.

Resolvuntur aliqua Quæsitæ circa Ens Rationis.

Quæsitum I. An Negationes, & Privationes sint entia rationis? 58

Respondetur negativè; quia negationes, & privationes dantur à parte rei independenter ab ulla potentia fabricativa entis rationis: sed quod ita datur à parte rei, non est ens rationis: ergo negationes, & privationes non sunt entia rationis. Prob. maj. Quia si nullus daretur intellectus, aut alia potentia entis rationis fabricativa, verum esset dicere, quod paries niger haberet privationem albedinis, homo negationem irrationalitatis, istæque, & similes propositiones V. G. paries est niger, homo est cæcus, homo non est irrationalis, sunt veræ à parte rei, & ex natura rei; quia istæ privationes, & negationes sunt aptæ natæ verificare propositiones, nullo cogitante, vel fingente intellectu: ergo similes negationes, & privationes sunt reales, licet non strictè, & non quid rationis, nisi fundamentaliter tantum.

Quæsitum II. Quomodo ens rationis dividatur?

Respondetur I. Nullam esse divisionem entis rationis in relationem, negationem, & privationem. Ratio facilis, & clara est;

est; quia illa divisio non est bona, cujus membra non continentur sub diviso; sed membra dividenda, ut patet, non continentur sub diviso: ergo divisio est nulla. Dein si divisio illa vendatur ut adæquata entis rationis, jam eo ipso excluduntur à serie entium rationis pura figmenta, & entia ficticia, ut chymæra, hircocervus, homotaurus &c. hæc enim non sunt relationes; quia non concipiuntur per modum relationis ad aliud. Nec sunt privationes; quia non fiunt per modum carentiæ in subjecto apto. Nec sunt negationes simplices, quæ ab omni subjecto præscindunt; quia negatio ut ens rationis statuitur, dicit carentiam formæ conceptam ad modum entis, extra subjectum, & quasi per se subsistentem: at chymæra non dicit carentiam, sed aliquid positivum, V. G. animal quoddam per se unum ex homine, & leone compositum, & quasi substantiam aliquam rationis. Si autem quis vellet dicere, divisionem entis rationis in relationem, negationem, & privationem non in sensu formali, sed fundamentaliter intelligendam esse, quatenus præbent fundamentum fingendi formale ens rationis, licet verum sit, quod ita possint præbere fundamentum, non tamen divisio esset adæquata; quia dantur entia rationis, ut hircocervus, homotaurus &c. ad quæ nec relationes, nec privationes, nec negationes præbent fundamentum.

Dices: Concipimus non tantum id, quod non est, ac si esset, verum etiam quod est necessarium, ac si non esset, ut si negemus de homine rationalitatem: ergo non omne ens rationis est formaliter positivum, sed etiam dantur negativa. *Contra*: Neg. consequ. quia ipsam negationem concipimus ad formam positivi; dum enim nego, hominem esse rationalem, seu concipio hominem non rationalem, fingo id, quod à parte rei non est, ac si esset, & fingo veritatem in propositione, ubi nulla est. Sicut ergo veritas in propositione reali est quid positivum, sic etiam veritas ficta in propositione, consequenter omne ens rationis consistit formaliter in aliquo positivo. *Dices*: Chymæra non est ens reale: ergo est negatio entis realis: ergo cum chymæra sit ens rationis, ens rationis erit negatio. *Contra*: Conceditur antec. & negatur utraque consequ. quia nulla est argumentatio: homo non est Angelus: ergo homo est negatio Angeli, cum homo sit quid positivum, licet possit indicari per illam negationem. *Dices*: Negationes, & privationes sunt intelligibiles: ergo sunt entia positiva. Patet consequ. Quia intelligibilitas est passio propria entis positivi: atqui negationes, & privationes non sunt entia positiva realia: ergo erunt entia positiva rationis, consequenter negationes.

& privationes sunt entia rationis. *Contra*: Dist. antec. Sunt intelligibiles intelligibilitate terminativa, conc. antec. intelligibilitate motiva, neg. antec. & consequ. ejusque probationem, præsertim quoad intelligibilitatem terminativam; imò falsa est etiam quoad motivam universaliter; quia relationes, seu entia relativa movere non possunt ad sui cognitionem secundum communem, & tamen sunt entia positiva: ergo intelligibilitas non est propria passio omnis entis positivi, aut ut sic.

Respondetur II. Ens rationis bene dividitur cum proportionem ad divisionem entis realis, ad cujus modum concipitur.

Probat: Ens rationis dicit analogiam ad ens reale, & in omnibus propter talem analogiam ad similitudinem, & proportionem entis veri, & realis potest concipi: ergo etiam ejusdem divisio investiganda erit cum proportionem ad divisionem entis realis; quidquid enim habet ens reale simpliciter à parte rei, hoc etiam habet ens rationis secundum quid, & analogice ministerio intellectus. Unde sicut dubium non est, quin intellectus possit concipere aliquod ens rationis cum modo per se stantis, ut dum fingit homotaurum ad modum substantiæ per se subsistentis, & aliud cum modo in hærentis, & intrinsecè efficientis aliquid, ut dum concipit intellectionem in lapide tanquam propriam ipsius operationem, sic quoque dubitari non potest, quin ens rationis, sicut ens verum, dividi possit in substantiam, & accidens. Et cum intellectus possit intelligere, ens rationis afficere ens aliud per modum respectus purè ordinantis unum ad aliud, sicut relationes rationis, & aliud per modum formæ absolutæ, ut moles corporis cogitata in hircocervo, iterum ens rationis accidentale cum proportionem ad accidens verum dividi poterit in absolutum & respectivum. Et rursum quia intellectus ex accidentibus absolutis potest aliquod considerare per modum formæ absolutæ tribuentis extensionem, ut si Angelum consideraret à forma quadam distincta habere capacitatem ad implendum locum, & aliud per modum formæ absolutæ tribuentis activitatem, ut si consideraret Deum habere formam realiter distinctam, per quam posset calefacere, accidens rationis absolutum potest dividi in quantitatem, & qualitatem. Ex quibus etiam patet, dari entia rationis absoluta, & non merum respectiva.

Respondetur III. Ens rationis juxta totam suam latitudinem dividi in ens fundatum, & non fundatum.

Probat, & explicatur: Illa entia rationis dicuntur habere sui fundamentum, quæ non temerè, & gratis tantum ab intellectu finguntur, sed ex speciali quadam

occasione, & motivo urgente intellectum ad fictionem eorum, quod patet maxime in secundis intentionibus logicalibus, V. G. generis, speciei, quæ animali ex communicabilitate, & universalitate ejus, & naturæ humanæ ratione determinatæ talis essentiæ contentæ sub animali, & participantis illud, conveniunt; item in relationibus rationis, quæ considerantur in objectis denominatis extrinsecè &c. Illa verò entia rationis dicuntur non fundata, seu non habere sui fundamentum, quæ gratis tantum, & ex nullo tali motivo, & occasione finguntur, ut patet in ente merum chymarico, hircocervo V. G. quia ipsæ naturæ reales ex se, natura sua, & proprietate rei non ita movent intellectum ad fingendam unionem chymaricam inter ipsas, licet intellectus ex sua illimitatione ad objecta assumat occasionem fingendi, & faciendi ens rationis: ergo cum dentur aliqua entia, ut patet ex explicatione, quibus aliquid in re extrinsecè correspondet, & aliqua, quibus nihil ita correspondet, ratione cujus magis hoc, quàm aliud deberet fingi, & adstrui, divisio data in ens fundatum, & non fundatum erit bona. *Confirmatur*: Qui ex rationabili aliquo motivo, occasione, signis, aut indicijs aliquid judicat, aut opinatur, dicitur habere suæ opinionis, aut judicij fundamentum, qui verò absque tali motivo judicat, vel opinatur, dicit absque fundamento temerè, & gratis judicare, vel opinari: ergo à paritate rationis si quis habet occasionem, & motivum adstruendi ens rationis ex ipsis proprietatibus rerum, dicitur id facere cum fundamento in re, si autem non faciat ex tali motivo, vel occasione, dicetur facere sine fundamento in re.

Quæsitum III. An ens rationis habeat etiam suas proprias affectiones?

62 *Respondetur* I. Habere suo modo. Ratio est, tum quia quomodo aliquid habet essentiam, eodem etiam modo habet affectiones illi proportionatas: sed ens rationis suo modo habet propriam essentiam: ergo etiam proprietates ei convenientes; hæ enim propriè comitantur essentiam. Tum quia, ut ait Scotus, in entibus rationis non tantum invenitur prædicatum in quid, & quale essentiale, sed etiam in quale accidentale convertibile: sed tale est proprium, seu proprietas: ergo ens rationis habet suas proprietates. Tum quia de ente rationis possunt formari nedum propositiones in primo modo dicendi per se, sed etiam in secundo modo: sed in secundo modo dicendi per se prædicatur passio de subjecto: ergo ens rationis habet suo modo proprias affectiones.

63 *Respondetur* II. Ens rationis habere in communi omnes illas affectiones, quæ

conveniunt enti reali in communi, ad cujus modum concipitur.

*Probat*ur: Ens rationis in se suo modo est *unum*; est enim in se indivisum, & à quocunque alio distinctum, & hinc ad quodcunque aliud comparetur, natum est esse idem, vel diversum suo modo. Est suo modo *verum* in essendo; quia veritas quæ passio entis consistit in intelligibilitate, seu conformitate entis, seu rei ad intellectum: atqui ens rationis est intelligibile; quia potest terminare conformitatem cognitionis ad se ipsum, ut præsertim fit, quando actu reflexo, vel speculativo cognoscitur, sicuti est. Habet etiam entitatem ad modum entis veri, consequenter & intelligibilitatem: ergo ens rationis habet esse *verum*, seu proprietatem veritatis suo modo. Dein voluntas sæpe fertur in aliquod bonum apprens, & fictum tantum, ut patet in voluntate Luciferi appetentis æqualitatem Dei: ergo ens rationis habet etiam suo modo bonitatem: atqui esse *unum*, *verum*, *bonum* sunt proprietates simplices entis realis in communi: ergo ens rationis habet proprietates simplices entis realis in communi. Denique ens reale habet etiam affectiones, & passiones disjunctas, ut *contingens*, *necessarium*, *idem*, *diversum*, *finitum*, *infinitum*: sed etiam has habet ens rationis: ergo &c. *Prob. min.* Quia possumus Deum concipere ad modum venerabilis Senis semper durantis, & infinitæ virtutis: ergo potest ipsi competere esse infinitum; quoad reliqua alias patet: ergo omnes proprietates entis realis in communi possunt enti rationis in communi applicari.

Respondetur III. Ens rationis in particulari habere proprietates illorum entium, ad instar quorum fingitur.

*Probat*ur: Quia proprietates sequuntur essentiam rei: ergo cum entia rationis semper concipiantur ad modum entium realium, etiam sic in particulari concepta habebunt proprietates illorum. Et sic si concipiatur ad modum substantiæ, etiam proprietates substantiæ ipsi competent, si ad modum accidentis, etiam hujus affectiones affectabit. *Dices*: Si ens rationis est intelligibile, vel est intelligibile per speciem propriam, vel per speciem entis realis? sed neutrum dici potest: ergo ens rationis non est intelligibile. *Prob. min.* Quia non est intelligibile per speciem propriam; ens enim rationis non est objectum motivum, sed tantum terminativum, & sic partialiter etiam non potest concurrere ad producendam sui notitiam, consequenter, nec ad producendam sui speciem; quia tam notitia, quàm species est aliquid reale, quale ens rationis non est. Nec potest esse intelligibile per speciem alienam; quia species

eius objecti disparati non potest causare notitiam alterius objecti disparati, ut per speciem hominis non possum venire in notitiam leonis; quia species in tantum aliquid repræsentat, in quantum est ejus similitudo, quod repræsentat: cum ergo species entis realis non sit similitudo entis rationis, illud etiam non repræsentabit.

Contra: ens rationis non cognoscitur per speciem propriam, sed per speciem entis veri; licet enim species entis veri per se primò repræsentet ens reale, per se secundò tamen etiam potest repræsentare ens rationis, quia ens rationis quoad posse repræsentare virtualiter continet; neque in hoc est aliqua inconvenientia, quòd species objecti unius generis sit repræsentativa objecti alterius generis, quando scilicet unum continetur in alio; videmus enim speciem albedinis esse virtualiter repræsentativam similitudinis in ea fundatæ, quamvis sit alterius generis, quod maximè in nostro proposito dicendum est; quia dicimus, ens rationis, quando in cognitione directa attingitur, non cognosci adæquatè, & sicuti est in se, sed quia per speciem alienam, ita & ad modum alieni, nempe entis veri realis concipitur; quando verò in cognitione reflexa attingitur, sicuti est, tunc asserendum, non concurrere speciem entis realis ad illam cognitionem; nam tota tunc activitas tribuenda est virtuti reflexivæ intellectûs, ut innuit Doctor q. 3. universi. ad 3. Ex his omnibus

65 *Inferitur*, & deducitur, non dari speciem propriam entis rationis, ut per primam partem argumenti benè probatur, & ulteriori ratione sic stabiliri potest; quia imprimis hæc species non potest esse producta ex phantasmatibus, cum ens rationis non sit sensibile, & consequenter proprium phantasma non habeat. Neque etiam educta esse potest ex ipso ente rationis; cum species sit accidens reale, quod non nisi ex subiecto reali est educibile. Quod autem in secunda parte argumenti asseritur, scilicet speciem objecti disparati non posse repræsentare aliud objectum disparatum, universaliter non est verum, contrarium namque patet in specie accidentis, quæ species nedum accidens, verum etiam substantiam, quantumvis respectu accidentis sit disparata, repræsentat. Hinc licet accidens, & substantia in essendo non ita conveniant, sicut leo, & homo, tamen conveniunt in repræsentando; sic etiam licet ens reale, & rationis in essendo non ita conveniant, conveniunt tamen in repræsentando, quòd nimirum utrumque per eandem speciem possit repræsentari, unum per se primò, alterum per se secundò.

QUÆSTIO IV.

De Ente Rationis Logico, seu secundis Intentionibus.

Nota I. Universaliter non ita aspernandas 66 aut transeundas esse secundas Intentiones, ut faciunt Neoterici, nihil de ipsis tractando, aut non nisi modicè perstringendo; quia circa ipsas versatur Logica, ut ab Aristotele est contexta, nec tamen etiam ita fusè de ipsis esse disputandum more Thomistarum, & aliquot Scotistarum, integros edendo tractatus de ipsis. Necessaria itaque hic à minùs necessarijs discernemus, & tangemus. *Intentio* autem hic non sumitur pressè pro tendentia voluntatis in suum finem, sed latè pro tendentia intellectûs in rem cognitam, seu pro conceptu intellectûs; at quia conceptus intellectûs est duplex, *formalis*, & *objectivus*, sic etiam duplex erit *intentio*, *formalis*, & *objectiva*. Formalis est actus ipse intellectûs tendens in objectum; objectiva est ipsa res, in quam tendit intellectus, & utraque tam formalis, quam objectiva est duplex, una *prima*, altera *secunda*.

Nota II. Hic non esse quæstionem de 67 secunda intentione formali; hanc enim fatentur omnes, esse ens reale; quia est actus ipse intellectûs, quo secundariò tendit in rem, sed institui quæstionem de intentione secunda objectiva, qualis dicitur res illa, quæ terminat secundariam tendentiam intellectûs ad ipsam, sicut prima objectiva dicitur res illa, quæ terminat tendentiam primariam intellectûs. *Contra* si fors non nemo dicat: res ut intellecta dicitur intenta in concreto, non intentio in abstracto: ergo res terminans tendentiam intellectûs non benè dicitur intentio. *Respond.* ex Scoto q. 14. universi. etiam hoc nomen *intentio* esse concretum; intentio enim, quantum intentio, est applicabilis rei, inquit Doctor, atque ideo significat quidditatem intentionis in concernentia ad rem ipsam; vel saltem omnes eo nomine utuntur, ac si concretum esset; in adhibendis autem vocabulis communi loquentium usui standum est, ut monuit Doctor 4. dist. 1. q. 2.

Nota III. Cum secundæ intentiones 68 logicales inventæ sint ad repræsentandas res ipsas secundum methodum, & brevitatem, ut jam alibi dictum est, conferri etiam secundas intentiones cum primis, sicut imagines cum rebus imaginatis, & hinc etiam, sicut quidquid tribuitur imagini, verificatur de re, cujus est imago, ita etiam quidquid tribuitur secundis intentionibus.

tionibus, de rebus ipsis verificatur, exceptis prædicatis, quæ ponunt differentiam inter ipsas primas, & secundas intentiones; hinc non valet: *genus est ens rationis, seu secunda intentio: animal est genus: ergo animal est ens rationis, seu secunda intentio*; quia prædicatum esse ens rationis, seu secundam intentionem discernit genus (& sic de aliis secundis intentionibus) ab ipsis rebus in se, seu primis intentionibus, sicut esse figuram, seu picturam discernit imaginem à re ipsa, cujus est imago. Porro dupliciter secundæ intentiones primis applicari possunt, sicut & secundæ ad se invicem, *prædicatione exercita, & signata*. Exercita secundum Doctorem q. 14. univers. est illa, quæ fit in rebus, vel intentionibus per verbum *sum, es, est*, ut *homo est animal*; signata verò est illa, quæ fit per terminos secundarum intentionum per verbum *dici, & prædicari*, ut: *genus prædicatur de pluribus specie differentiibus*, in qua prædicatione, quia non prædicatur, quod natum est prædicari, & non subjicitur, quod natum est subjici, sed quod deberet poni à parte prædicati, ponitur à parte subjecti, ut in exemplo allato patet, hinc non tam prædictio, quam signum prædicationis dici debet, & sic talis prædictio propriè prædictio haud dici debet. Attamen etiam in suo genere veram prædicationem dicere non ita inconveniret, cum quo tamen semper manet, & negari nullatenus potest, prædicationem exercitam esse magis propriam prædicationem, quod primo statim intuitu ante oculos ponat identificationem prædicati cum subjecto, quod non facit prædictio signata.

69 ASSERTIO I. Prima intentio est objectum actu cognitum vel absolute per actum rectum, aut reflexum, vel in ordine ad aliud per actum collativum secundum aliquod attributum conveniens ex natura rei ante intellectus negotiationem. Mastrius q. 8. art. 1.

Probatur: Quia objectum esse actu cognitum secundum aliquod attributum conveniens ex natura rei ante intellectus negotiationem, scilicet in suo ordine, dicit objectum terminare primam tendentiam, seu intentionem intellectus: sed propter talem terminationem res dicitur prima intentio: ergo &c. Potest autem primò res ita concipi ab intellectu in suo ordine *actu recto, & absoluto*, ut si quis hominem intelligat, quid sit in se: *actu reflexo*, ut quis se reflectat super priorem cognitionem: *actu etiam collativo*, ut si quis concipiat hominem participare naturam animalis, animal non includere naturam hominis, quæ omnia homini, & animali in suo ordine conveniunt. Dictum autem est, *objectum actu cognitum*, quia non sufficit ad primam intentionem,

ut sit cognoscibile, quia sicut objectum non dicitur cognitum, & intellectum, nisi quando actualiter terminat actum intellectus, sic non habet esse primò intentionem, vel primam intentionem, nisi quatenus primò terminat actum intellectus, & ut cognoscibile tantum poterit dici prima intentio remotè.

ASSERTIO II. Secunda intentio est 70 comparatio passiva, quæ reperitur inter duo, vel plura objecta ad invicem comparata in aliquo attributo rationis ficto ab intellectu per modum relationis mutue inter illas. Colligitur ex Scoto 1. dist. 23. q. un.

Probatur: Illa dicitur intentio, seu conceptus intellectus formalis secundarius, qui nec rem, nec habitudinem realem ejus ad aliud, nec alterius ad illam exprimit, nec formatur immediate circa rem in suo ordine, sed in alio ordine: ergo cum illa sit intentio, seu conceptus secundus objectivus, qui correspondet secundo formali, & ab eo exprimitur, secunda intentio objectiva dicenda erit res expressa secundum aliquam habitudinem rationis in alio ordine ad aliud, seu ad aliam rem, quæ erit dicta comparatio passiva. Qualis comparatio est V. G. dum natura humana in attributo illo rationis, scilicet esse prædicabilis de Petro, Paulo, Joanne, & aliis individuis humanis concipitur, & econtra individua humana in esse subijcibilis comparantur ad naturam humanam, quæ comparatio fingitur per modum mutue relationis inter naturam, & individua humana, quæ etiam ideo apprehenduntur non secundum attributa à parte rei ipsis convenientia, & in suo ordine, sed in alio secundum illa addita rationis; nam nec prædicabilitas naturæ, nec subijcibilitas individuis ex natura rei, & in suo ordine convenit. Ideo secunda intentio objectiva dicenda erit comparatio illa passiva in aliquo attributo rationis, concepta ab intellectu inter illa objecta adinstar respectus inter illa objecta versantis, & quatenus objecta per illam ad se invicem referuntur, & non ad intellectum comparantem; quia licet illud esse comparatum ad intellectum nihil dicat, nisi relationem rationis, quæ resultare concipitur in rebus collatis, tamen adhuc per eam res exprimitur in suo ordine, cum aliud non exprimitur, nisi realis terminatio, qua objectum terminat actum realem mentis collativum, & ita est prima duntaxat intentio. Nec demum potest intelligi per comparisonem passivam ipsa denominatio extrinseca derelicta in objectis ex terminatione actus comparantis; quia denominatio extrinseca convenit rebus nullo fingente intellectu, cum aliud realiter non sit, quam ipsemet actus collationis ad objecta terminatus.

Respon-

71 *Respondet* I. Mayronius, primas intentiones esse ipsas naturas, & quidditates rerum, secundas earum aptitudines, V. G. in homine ratio speciei est aptitudo communicabilitatis pluribus naturaliter inexistens humanitati. *Contra*: Illæ aptitudines conveniunt rebus ex natura rei, & sunt rationes fundandi secundas intentiones; ergo non debent confundi cum ipsis secundis intentionibus.

Respondent II. Primas intentiones non esse aliud, quàm ipsa nomina res in se significantia, ut homo, animal &c. & secundas intentiones esse alia nomina his nominibus imposita, ut genus, species; quia prima significant res, prout sunt, secunda, prout à nobis concipiuntur mente. *Contra*: Hæc sententia confundit nomina, seu signa primarum, & secundarum intentionum cum ipsis intentionibus, quod omnino inconvenit.

Respondent III. Intellectum semper primò intelligere res reales, & his intellectis secundariò intelligere ens rationis: ergo universim entia realia sunt primæ intentiones, & entia rationis secundæ. *Contra*: Secunda intentio est semper ens rationis relativum, cum fiat per collationem rerum adinvicem in attributo rationis, ens vero rationis abstrahit ab absoluto, & respectivo: ergo falsum est, quòd secundæ intentiones universim possint esse entia rationis. Dein ad secundam intentionem propriam non sufficit quæcunque cognitio secunda, qualis in omni ente rationis reperitur respectu intentionis, seu cognitionis primæ entium realium, sed requiritur, quòd fundetur supra rem, secundum quod cognita est, & comparata cum alia in attributo rationis: ergo allegata ratio ruit.

72 *Respondent* IV. Plures Scotistæ, omne ens rationis ex actu collativo resultans esse secundam intentionem: sed tale est omne ens relativum rationis: ergo omnis relatio rationis est secunda intentio. *Contra*: Scotus 1. dist. 23. q. un. §. *Contra istud*. Docet, omnem secundam intentionem esse relationem rationis, sed non quæcunque. Dein intentio secunda est talis relatio rationis, quæ præsupponit in re esse cognitum, V. G. animal in ratione superioris cognitum, tanquam rationem proximam fundandi secundam intentionem, scilicet genus: sed non omnis relatio rationis hoc ita petit: ergo &c. Patet min. de relatione Creatoris in Deo, ubi esse cognitum non se tenet ex parte fundamenti; non enim Deus ideo fundat relationem Creatoris, quia cognitus est, sed quia Creator &c. & ideo exprimit Deum in suo ordine secundum realem habitudinem, quam dicit creatura ad ipsum. Et ex Scoto cit. secunda intentio est relatio rationis in utroque extremo; quia derelinquitur per ra-

tionem in objectis comparatis ad invicem in attributo rationis: sed relationi Dei ad creaturas respondet in altero extremo, scilicet creatura, relatio realis.

Respondent V. RR. Secundas intentiones dici illas, quæ secundæ motioni, seu secundæ intentioni formali obijciuntur: ergo cum non tantum esse prædicatum, esse subjectum &c. sed etiam esse cognitum, esse apprehensum &c. cum reflexè concipiuntur per modum relationis, obijciuntur secundæ intentioni formali intellectus, propriè erunt secundæ intentiones, & universaliter omnes relationes rationis, quæ præsupponunt, & fundantur in priore aliqua cognitione, vel in objecto resultant, prout denominato à priori cognitione. *Contra*: Relatio cogniti in objecto ad potentiam cognoscentem non est rationis in utroque extremo; quia habitudo intellectus ad objectum est realis, per illam exprimitur in suo ordine, scilicet habitudo potentie ad objectum, & objectum terminare actum potentie. Et potest ipsa intellectio realis reflexè cognosci, & sic obijci secundæ intentioni formali; per secundam autem intentionem res debet exprimi extra suum ordinem, quod fit per actum collativum rei in aliquo attributo rationis. *Dices*: Dum objectum cognitum recogitatur ut cognitum, intelligitur sub aliquo attributo, quod ei non competit ex natura rei, scilicet sub relatione rationis ad potentiam cognoscentem, & sic extra suum ordinem: ergo &c. *Contra*: Neg. assumptum; quia per illam rationem aliud non exprimitur, quàm objectum terminare actum intellectus, quod est à parte rei, & pertinet ad conceptum rei primarium.

Quæres, per quem actum fiant secundæ intentiones?

Respondetur, materialiter, & fundamentaliter fieri per actum collativum intellectus, non quidem omnem, sed illum duntaxat, quo res comparantur in aliquo attributo rationis, formaliter verò fieri per actum reflexum, quo talis comparatio passiva concipitur in objectis comparatis ad modum veræ relationis, & mutue inter illa. Ratio est; quia talis comparatio passiva ante actum reflexum, quo concipitur ad modum relationis, est tantum denominatio extrinseca in objectis comparatis derelicta ex terminatione actus collativi: ergo ante talem actum non habet esse actuale, & formale rationis, sed tantum materiale, & fundamentale; cum verò tali actu concipitur ad instar veræ relationis inter illa objecta, tunc suscipit formale esse rationis.

ASSERTIO III. Si secundæ intentiones applicentur primis mediâ prædicatione exercita, prædicantur accidentaliter, & denominativè tantum, si verò applicentur

tur media prædicatione signata, potest fieri etiam prædicatio essentialis.

Probatur I. pars: Proprius modus prædicandi accidentium de suis subjectis est prædicari illa accidentaliter, & denominativè: sed secundæ intentiones non sunt, nisi quædam relationes rationis, quas intellectus velut accidentia quædam intentionalia tribuit primis intentionibus: ergo non nisi etiam accidentaliter, & denominativè ea applicat. Et sicuti accidentia realia de suis subjectis prædicantur in concreto, non in abstracto; dicitur enim, homo est albus, non albedo, ita dicendum est de his prædicationibus secundarum intentionum respectu primarum; unde animal dicitur genus: non genericitas, & sic de aliis; quia hic etiam est proprius modus prædicandi accidentium de suis subjectis, ut concreta prædicentur de concretis.

Probatur II. pars: Hæ & similes prædicationes sunt signatæ: genus prædicatur in quid de pluribus speciebus, species de pluribus individuis: sed hæ sunt prædicationes essentielles: ergo &c. Non tamen exercentur similes prædicationes, nisi in terminis primarum intentionum, (esto possint etiam exerceri in secundis, quando intentiones se habent ut superius, & inferius; unde valet dicere: universale prædicatur de genere: ergo genus est universale) ut docet Scotus q. 14. Hinc ista prædicatio signata in secundis: *species prædicatur in quid de pluribus individuis*, ita exercetur, & prædicatur in terminis primarum intentionum, *Petrus est homo, Paulus est homo*. Et ratio est, ait Doctor; quia secundæ intentiones, maximè quando copulantur per verbum prædicari, supponunt primas intentiones pro fundamentis, & ideo tales prædicationes verificari debent per terminos primarum.

76 *Obijciatur I.* Oppositum nequit prædicari de opposito: sed ens reale, & rationis sunt opposita; quia habent contradictoria prædicata: ergo &c.

Respondetur, ens, & non ens esse contradictoriè opposita, non autem ens reale, & rationis; unde potius dici debent disparata, velut substantia & accidens, & ideo sicut tali disparatione, vel qualicunque oppositione non obstante, adhuc accidens prædicatur de substantia denominativè, ita pariter poterit ens rationis de reali prædicari, & secunda intentio de prima.

Obijciatur II. Homo per se prædicatur de pluribus differentibus numero: ergo per se est species. Consequentia tenet per locum topicum à definitione ad definitum. Si assumptum negetur; quia prædicari convenit per se intentionibus, rebus verò tantum per accidens, ut docet Scotus q. 14. universi. *Contra* est; quia si

homo per accidens tantum, & non per se de inferioribus prædicatur: ergo Petrus per accidens tantum est homo, & non per se. Consequentia valet; quia ideo Petrus est homo; quia homo prædicatur de suis inferioribus, & eo modo est homo, quo modo homo prædicatur de ipso; valet enim consequentia à signata prædicatione ad exercitam; unde si prædicatio signata non est per se, nec exercita erit talis.

Respondetur neg. assumpt. si ly *per se* determinet inhærentiam, (quæ denotatur, quando ly *per se* construitur cum copula) id est, si intelligatur, prædicari de pluribus numero differentibus, tanquam prædicatum uniri cum homine, & per se illi inhærerere, ac competere; quia sicut species per accidens inest, & competit homini, ita & prædicari de pluribus numero differentibus. Verum tamen est assumptum, si ly *per se* determinet inhærens, (determinatur autem hoc, si ly *per se* construatur cum prædicato, quod est in assumpto tò *prædicari*) id est, si intelligatur, quod prædicari per se de differentibus numero inest quidem homini, at non per se, sed solum per accidens, & sic data ratio inter arguendum in solutione est sufficiens. Ad impugnatur neg. consequ. & ad probatur dicendum, valere utique consequentiam à signata ad exercitam, quotiescumque illa fit in terminis secundæ intentionis, quomodo propriè est prædicatio signata, & virtualiter continet exercitam, non autem quando fit in terminis primæ intentionis, ut in argumento allato.

ASSERTIO IV. Potest una secunda intentio applicari alteri, tam exercitè, quam signatè, tam essentialiter, quam accidentaliter.

Probatur I. pars: Dicitur enim, *genus est species universalis*, & *universale prædicatur de genere*. Cujus ratio est; quia, ut docet Scotus q. 6. universi. potest intellectus præsertim ex vi sua reflexiva, quam habet super suos actus, unam intentionem secundam fundare super aliam, & sic de alia prædicare. Sic intentio generis, quæ tribuitur animali, dum ab intellectu comparatur universali ut inferius suo superiori, eo ipso fundat intentionem speciei, quæ intentio speciei fundata denominat priorem generis, scilicet fundantem, & dicitur genus formaliter esse genus, & denominativè species, seu, ut Doctor loquitur, *intentio fundans sumitur ut quid, fundata verò ut modus*, qui termini secundum Expositores ita intelligendi sunt, ut per ly *ut quid* denotetur quidditas, & natura, seu id, quod intelligitur, ut in dicto exemplo *est genus*, & per ly *ut modus* significetur determinatio, aut modus, sub quo res intelligitur, uti in exemplo allato *est species*. Tandem cum

cum intentio secunda prædicatur de se ipsa, ut potest fieri, non est intelligendum, quod eadem numero de se ipsa dicatur, sed eadem specie, ut cum dicitur, *species est species*; quia idem numero non potest applicari sibi ipsi ut additum, quilibet autem modus est quid additum: ergo &c.

78 *Probat*ur II. pars: Quia si intentio secunda, quæ alteri applicatur ut modus, sit illi superior, ut cum dicitur: *genus est universale, est secunda intentio, est ens rationis*, applicatur ut modus, & determinatio essentialis, & constituit prædicationem quidditativam superioris de inferiori; si verò intentio alteri applicata sit inferior, ut cum dicitur, *universale est genus*, vel disparata, ut: *genus est species*, tunc applicantur ut modus, & determinatio accidentalis; quia inferiora superioribus, & unum disparatum alteri disparato accidunt.

79 *Objicitur* I. Non potest dari modus modi; non enim datur actio actionis, nec unio unionis, & sic de aliis modis: cum ergo secunda intentio ut sic sit modus intelligendi primæ intentionis, non poterit per aliam supervenientem intentionem modificari, & denominari.

Respondetur, Quidquid sit de modis essendi, in modis tamen intelligendi, ut sunt intentiones secundæ, non implicare, dari modum modi, dummodo alter sumatur ut quid, & determinabile, alter ut modus, & determinans, ut fit in nostro casu.

Objicitur II. Intentio secunda dicitur talis, quia primæ supervenit, & in ea fundatur: ergo si potest una intentio alteri supervenire, & huic alia, dabitur non solum prima, & secunda intentio, sed etiam tertia, quarta, quinta &c.

Respondetur neg. antec. sed dicitur secunda intentio, quia explicat res in esse secundo, & attributo rationis, quod semper manet, & hinc semper sunt simpliciter secundæ, licet secundum quid fundantes etiam primæ dici possint respectu supervenientium.

80 *Objicitur* III. Fundamentum est majus ens fundato; quia hoc sustentatur in illo: sed una intentio non est ens majus, quam alia; nam omnes æquè pendent ex operatione intellectus: ergo &c.

Respondetur conc. maj. si fundatio exigit sustentationem, & influxum fundamenti, quod tamen non exigitur in proposito; sunt enim meræ relationes rationis, & totus influxus in ordine ad existentiam objectivam attenditur ex parte objecti. Dein etiam ex parte ipsorum entium rationis, seu inter ipsa etiam datur aliqua latitudo gradualis.

Objicitur IV. Sequeretur, dari in entibus rationis, seu in intentionibus secundis fundandis, & applicandis una super

Tract. II.

aliam processum in infinitum: sed hic omnino vitandus est: ergo &c.

Respondetur, Licet in entibus realibus non debeat admitti processus in infinitum, tamen inconveniens non esse, eum admittere in relationibus rationis, ut expresse docet Scotus 4. dist. 6. q. 10. sub Lit. E. cum id aliud non sit, quam intellectum posse successive in infinitum intelligendo reflectere se supra objecta cognita, & illa comparare in attributo rationis. Si autem Doctor admittat gradum ultimum in entibus rationis, loquitur tantum ex suppositione, quæ est falsa.

DISPUTATIO III.

De Universalibus in Communi.

Absolutis præcedentibus Quæstionibus de natura entis rationis, & secundarum intentionum ut sic in genere, consultò jam hic ad explicandas intentiones logicæ in specie descendimus, & ab eis incipimus, quæ *universalia, seu predicabilia* dicuntur, eò quod eorum cognitio multum deserviat ad ordinanda prædicamenta; nam & Porphyrius Author Tractatus de Universalibus, opus, quod de iis per explicationem Generis, Speciei, Differentiæ &c. edidit, intitulavit *Isagogen*, id est, *Introductionem ad Aristotelis Prædicamenta*. Et licet solum præsentis instituti esset tractare de universali in prædicando, formali, in actu, quod propriè importat ipsam intentionem secundam universalitatis, & ideo *universale logicum* dicitur; quia Logicus per se considerat secundas intentiones, non autem per se huc spectaret agere de *universali in essendo*, quod dicitur universale metaphysicum, quatenus metaphysicus considerat naturas rerum secundum se; quia tamen universale in essendo est fundamentum universalis in prædicando, cum hoc in illo fundetur, & ideo illud etiam materiale, & fundamentale appellari consueverit, atque ideo logicum sine metaphysico benè intelligi haud queat, de utroque per appropriatas Quæstiones agemus.

QUÆSTIO I.

An Universale, seu Natura communis detur? & quomodo esse habeat à parte rei? nec non qualiter à singularibus distinguatur?

Nota I. *Universale* semper dicere unum aliquod respiciens multa; cum autem hoc contingere possit multipliciter, etiam uni-

universale multifariam accipi, & imò. quidem *in causando*, quomodo Deus, Sol, dicuntur universalia; quia dicunt unum aptum causare multa. 2dò. *in significando*, & hoc modo nomina homo, animal, rationem universalis obtinent; quia apta nata sunt significare multa. 3tò. *in re presentando*, ut idea Artificis plures domos representans. 4tò. *in essendo*, de quo modò hic, & definitur, aut describitur, quòd *sit aliquod unum aptum natum esse in multis*, cujus descriptionis bonitas in progressu satis patebit; exemplum autem esto natura V. G. hominis, seu humana, quæ est in omnibus hominibus. 5tò. *in predicando*, & benè describitur, *esse unum aptum natum dici, vel predicari de multis*, quod tamen fit meritò ejusdem secundæ intentionis logicæ per intellectum applicatæ illi naturæ communi, quæ dicitur universalis in essendo, ut cum animal de omnibus animalibus prædicatur per modum generis, & homo de pluribus hominibus per modum speciei, per quod patet, universale in essendo fundamentum esse universalis in predicando; ex eo namque, quòd natura humana est in Petro, & Paulo, ideo prædicatur de illis; & de hoc universali in essendo jam primò agemus, quòd tamen potius dici debet natura communis, quàm universalis; quia universalitas, propriè loquendo, nequit à parte rei convenire naturæ, & essentiæ, benè tamen communitas, id est, esse communem multis, ut docet Doctor 2. dist. 3. q. 1. ubi §. *ad questionem*, naturam de se nec esse universalem, nec particularem, sed ad utrumque indifferentem, & in fine quæst. ait, communitatem ex se convenire naturæ, non tamen universalitatem. Sunt autem circa præsentem difficultatem *duæ sententiae*, una *Realium*, qui asserunt, prædicatis quibusdam, quæ sunt intrinseca rebus singularibus, & in quibus singularia ipsa essentialiter conveniunt, qualia sunt V. G. esse animal, hominem &c. convenire à parte rei communitatem, & universalitatem quamdam, & hinc nomen *Realium* traxerunt. Altera sententia est *Nominalium*, qui negant talem universalitatem, & communitatem à parte rei, dicentes, nullam rem dari posse in rerum natura, quæ sit universalis in essendo, sive postmodum sit existens in singularibus, ut nos dicemus; sive ab illis separata, ut Plato agebat; sed dari solùm universale in significando, & representando; hinc non agnoscunt aliud universale, quàm nuda nomina, voces, & conceptus, ita, ut à parte objecti nulla unitas conveniat conceptui universalis, sed omnia à parte rei sint singularia, & ob solam illam nominum agnitionem Nominales dicti sunt.

Nota II. Platonem, si tamen Aristoteli fides adhibenda, posuisse, & asseruisse naturas communes per se existentes à parte rei extra singularia absque materia, à quibus singularia individua suam originem trahant, sicut si ex uno igne plures candelæ accendantur; unde agebat, essentiam hominis in communi potissimum esse hominem dicendam, homines verò particulares non absolute, sed hos homines esse appellandos, qui si corrumperentur, non tamen ideo perire naturam communem, sed esse ingenerabilem, & incorruptibilem, sicut impressis ab uno sigillo multis sigillationibus, corruptis his, non ideo sigillum corrumpitur, sed permanet, & naturas communes ita assertas *ideas* vocavit. Docent tamen clarè D. Augustinus lib. 83. q. 46. Scotus 2. dist. 3. q. 6. Aemilius noster 7. Metaph. tex. 52. quæstione 2. Platonem non posuisse dicto modo ideas, sed in mente divina, & locutum fuisse de mundo intelligibili.

Nota III. Licet Schola altera Realium in hoc nobiscum conveniat, naturam communem non solum non esse separatam à singularibus, sed nec etiam realiter distinctam, sicuti aliqui volebant ex hac ratione, quòd gradus inferior includat superiorem, non tamen econtra superior inferiorem, tamen adhuc cum Recentioribus nobiscum disconvenire quoad aliam distinctionem minorem; ipsi enim non aliam distinctionem inter naturam communem, & esse singulare, aut differentiam contrahentem agnoscunt, quàm *rationis ratiocinata*, id est, rationis cum fundamento in re, seu ex natura rei virtutalem, vel fundamentalem, tota autem Subtilium Schola inter naturam communem, & singularitates famosam suam *distinctionem mediam*, seu *ex natura rei formalem* cum suo Antesignano Doctore Subtili asserit, & tuetur. His omnibus notatis, quæritur, an detur natura communis, seu universale à parte rei, & quomodo?

ASSERTIO I. Universalia in essendo non sunt nudæ tantum voces vel conceptus, sed dantur à parte rei naturæ communes singularibus. Scholæ reales contra Nominales.

Probatum I. Autoritate Philosophi 4. 4. Metaph. 22. ubi eos carpit Philosophos, qui tantum singularia agnoscebant in rerum natura. Et 2. Metaph. 51. ait, rationem animalis communem eandem esse in omnibus speciebus. Et 7. Metaph. docet, definitionem non esse singulare, sed universale, quod etiam de Scientia dixerat 1. Post. c. 5. & 11. Item 1. Periherm. rerum alias ponit universales, alias singulares. Rursus 1. Post. c. 2. & 2. de an. c. 5. ait, universalia intellectu, singularia sensu cognosci; certum autem est, objectum præsertim motivum antecedere actum

actum potentiae cognoscentis aliquo modo: ergo hæc conclusio est peripatetica. Tandem etiam Aristoteles 7. Metaph. à Tex. 51. ubi ex instituto contra Platonem disputat de universalibus, naturis communibus concedit ultro, has esse veras res, neque in hoc Platonem corripuit, sed tantum in eo, quod eas per se primo putaverit extra singularia subsistere.

5 *Probat* II. Ratione desumpta ex significatione vocum, & conceptuum universalium: Vox *animal* V. G. non immediate significat hominem, & leonem, item vox *homo* non immediate significat Petrum, & Paulum, sed hæ, & similes voces significant aliquam naturam communem, in qua à parte rei citra quodcunque opus intellectus plura inferiora, & singularia conveniunt, & assimilantur. Item cognitio universalis, V. G. animalis, & hominis non immediate terminatur ad omnia particularia sub illo contenta: ergo immediatum objectum talis conceptus formalis universalis erit aliqua una natura ita communis illi, ut à parte rei in ipsa plura illa inferiora conveniant, & consequenter præter singularia à parte rei etiam naturæ communes concedi debent. Prob. assumptum: tam voces, quam conceptus communes non immediate significant, nisi res secundum rationem, qua concipiuntur: sed per tales voces, & conceptus universales inferiora, & singularia non concipiuntur secundum rationem singularitatem, aut rationum differentialem, in qua non assimilantur, & consequenter disconveniunt, sed concipiuntur secundum aliquam rationem communem, in qua assimilantur, & conveniunt: ergo etiam talem naturam realem illis communem immediate significabunt.

6 *Respondent* I. Voces, & conceptus communes omnia singularia significare immediate in confuso, & absque ulla distinctione.

Contra: Hanc responsionem solvit, & enervat assumpti probatio, quod scilicet tam voces, quam conceptus immediate tantum significant res secundum rationem, qua concipiuntur. Tum quia vel significant omnia singularia copulative, vel disjunctive? Non primum, ut ostendetur in probat. III. Neque secundum; quia alias fieret V. G. in ista propositione: *Petrus est homo*, prædicatio individui vagi, & non universalis de singulari; sensus enim foret: Petrus est vel hic, vel iste, vel ille homo &c. Tuia quia si omnia singularia confuse, seu prout confunduntur in unum, significantur, quænam alia erit illa una ratio, in qua confundi, & communicare dicuntur, nisi aliqua natura communis, quæ sit immediatum significatum vocis universalis, & immediatum objectum illius actus confusivi plurium in unum.

Respondent II. Illa plura confundi in unitatem similitudinis, & objectum immediatum per cognitionem universalem repræsentatum esse non aliquid unum, sed plura illa, non ut plura, & dissimilia, sed ut unum, & similia.

Contra: Fundamentum similitudinis, & unitatis, in quo illa plura sunt unum, utique non potest dicere pluralitatem ex 5. Meth. sed unitatem; quid autem hæc unitas erit, quam una natura communis, in qua conveniunt, & sunt unum, cuique universalitas immediate tribuitur? Tum quia per intellectionem universalis singularia non repræsentantur secundum proprias hæceitates, & alias rationes individuales; quia sic non ut similia, sed dissimilia repræsentarentur: ergo necesse est exprimi unam rationem aliquam communem omnibus. Tum quia cum singulare nequeat exprimi absque singularitate, aut aliqua ratione individuali, sicut albedo nequit exprimi absque albedine, per cognitionem autem universalis non exprimitur ratio individualis, hæceitas &c. ergo neque ullum singulare. Ne quidem possunt singularia dici repræsentari confuse absque aliquo prædicato omnibus communi. Nec etiam dicere valet, repræsentari per cognitionem universalis plura illa singularia non formaliter, sed materialiter, quatenus cognoscitur similitudo ipsorum, quæ cum singularibus identificatur. Quia ita cognosci non est cognosci immediate, sed tantum mediate ratione alterius immediate cogniti, cum quo identificatur. Tandem conceptus naturarum prædicamentali (de quibus hic) sunt univoci: ergo debet eis correspondere aliqua ratio una, in qua illa plura univocentur, & non sufficit unitas similitudinis, nisi ad analogum proportionalitatis constituendum juxta Adversarios &c. *Confirmatur*: Actus cognitionis universalis non attingit formaliter pluralitatem omnium individuorum; quia ob sui confusionem non attingit singularitates omnium: sed sic attringeret pluralitatem aliquo modo formaliter; quia si individua cognoscerentur ut similia: ergo ut distincta extrema; relatio enim similitudinis non potest esse, nisi inter extrema similia.

Probat III. Ex veritate prædicationis, in qua natura communis enuntiatur de aliquo particulari: cum dicitur *Petrus est homo*, proprium, & immediatum hominis significatum prædicatur de Petro; atqui sensus hujus propositionis non est, aut verificatur in suppositione materiali; foret enim iste sensus: *Petrus est hæc vox homo*; neque ly *homo* dici potest supponere pro conceptu formali; emergeret namque iterum sensus falsus, ut patet: neque pro tota collectione individuorum; quia hæc de Petro nequit verificari; alias enim nedum Petrus esset, sed esset etiam Paulus, Joannes,

nes, Jacobus &c. ergo id, quod de Petro prædicatur, est una natura aliquo pacto communis omnibus; quia inter illam, & inter Petrum significatur, & prædicatur connexio, & non inter Petrum, & inter vocem *homo*, aut cognitionem, seu conceptum formalem. *Confirmatur* imò. Si universale non unam naturam, sed immediate collectionem, & aggregationem omnium individuorum significat, non potest de singulis prædicari: sed hoc est falsum: ergo &c. Prob. seq. Illa tota collectio individuorum, in qua statuunt Nominales universalitatem V. G. naturæ humanæ, explicatur per hoc complexum *omnis homo*: sed hoc non potest de Petro V. G. prædicari; falsum enim est, quod Petrus sit *omnis homo*: ergo &c. *Confirmatur* 2dò. Universale, præterquam quod sit superius ad omnia inferiora, & de singulis debeat prædicari, insuper etiam debet prædicari de omnibus individuis collectivè sumptis: sed hoc fieri non posset, si universale aliud non esset, quam omnia individua simul sumpta collectivè: ergo &c. Prob. min. Quia tunc sensus hujus propositionis: *omnes homines sunt homo*, esset hic: *omnes homines sunt omnes homines*.

9 *Respondent*, naturam humanam confusè conceptam esse prædicabilem de quolibet individuo inadæquatè, id est, unam de uno, & aliam de alio.

Contra: Sic esset prædicatio identica, & nugatoria, neque superioris, aut universalis de inferiori, vel particulari, sed ejusdem de se ipso; quia nihil sub ly *homo* conciperetur, quod non æquè diceret ly *Petrus*; quia juxta Advers. non datur aliud significatum nominum communium, quam sunt ipsa individua: si ergo natura humana inadæquatè de Petro prædicatur, in quantum continet, seu est natura Petri, & sic de aliis, consequenter semper erit prædicatio identica, & ejusdem de se ipso, & quidquid dicant, aut diversimodè explicent, erit tantum discrimen in voce, & quoad modum loquendi, in re autem idem. *Reponis*: Etiam in nostra sententia non aliqua natura communis, & indifferens, sed ut contracta, & identificata cum Petro de ipso prædicatur, consequenter prædicatum non latius patet subjecto; quia dum contrahitur, universalitatem amittit, & sic eadem difficultas urget nostram sententiam. *Contra*: Nominales in natura communi, & præsertim in statu contractionis nullam indifferentiam, & communitatem, nec negativam, nec positivam admittunt, in nostra autem sententia extrinsecè tantum natura singularizatur, intrinsecè autem secundum suam rationem formalem latius patet subjecto, & jam contracta retinet adhuc indifferentiam quamdam negativam,

seu non repugnantiam, ut possit esse in alio individuo.

Respondent ad I. Confirmationem: Cum per illud complexum ratione signi *omnis* explicite, & distincta inter se singularia significantur, per universale verò in confuso tantum, non benè dicitur, universale explicari per illud complexum. *Contra*: Universale secundum Adversarios non importat unam naturam communem, sed immediate omnia individua simul sumpta: atqui illa collectio omnium individuorum benè, & sufficienter explicatur per illud complexum: ergo etiam ipsum universale, quod juxta ipsos consistit in illa collectione, vel universale non consistet in illa collectione, quod est nostrum intentum. *Ad II.* Confirmationem dicunt, falsum esse, quod universale debeat prædicari de omnibus individuis collectivè sumptis, benè tamen de singulis; quia omnia membra simul sumpta adæquant divisum. *Contra*: Communitas, & superioritas, quam universale dicit ad omnia membra, adhuc persistit, etiam si ab ipsis adæquetur, & hæc prædicatio, *omnes homines sunt homo*, est vera, quæ tamen est prædicatio speciei de individuis.

Probatur IV. Ex objecto Scientiæ: 10 Scientia est de universalibus ex 1. Post. 11. & 2. de an. 60. non autem de singularibus; quia hæc sunt merum contingentia, Scientia autem est de necessariis; tum quia singularia sunt propè infinita, de quibus certa Scientia haberi nequit; ergo ultra singularia dari debet natura communis ut immediatum Scientiæ objectum.

Respondent, Scientiam esse quidem de universalibus, non tamen de rebus, sed de nominibus, & conceptibus universalibus, in quibus singularia habent unitatem.

Contra: Res, non nomina definimus, & rerum proprietates ex realibus essentiis demonstramus. *Nec dicas*, Scientiam esse de nominibus, & conceptibus, ut tamen supponunt pro rebus. *Contra*: Vel res, pro quibus supponunt, sunt ipsa plura singularia, vel aliqua natura una illis communis? si secundum, habemus intentum; si primum, redibit idem argumentum, quod singularia non cadant sub Scientia. Conceptus etiam, & nomina sunt propè infinita: ergo de illis omnibus Scientia haberi nequit, nisi ut in aliquo communi conveniunt, quod ipsis erit commune non ut signum, sed ut res; alias daretur processus in infinitum. *Confirmatur*: In qualibet specie natura communis est primum, & immediatum subjectum passionis specificæ, non individua, sive simul, sive disjunctim sumpta; sic risibile dicitur prædicatum primum,

primum, & immediatum humanitatis, non Petri, & Joannis; his enim convenit solum mediata, & secundario ratione natura.

- 11 *Obijcitur I.* Aristoteles 7. Metaph. Tex. 45. quærens, an universale sit substantia, concludit, *impossibile esse, substantiam esse quodcunque eorum, quæ universaliter dicuntur.* Et 10. Metaph. Tex. 6. inquit: *Si autem nihil universalium possibile est, substantiam esse, nec hoc ipsum, ut unum quid præter multa, substantiam esse, possibile est, commune namque, sed ut prædicatio solum:* ergo &c.

Respondetur, Philosophum ibi absolute non negare, universalia esse substantias; quia ipsemet genera, & species in prædicamento ponit, esse substantias secundas, sed tantum negare, esse substantias eo modo, quo Platonici ponebant, separatas, & extra singularia existentes. Quo modo & sensu etiam loquitur in secundo loco, & negat, ea, quæ universalia sunt, esse posse substantias in sensu Platonis.

- 12 *Obijcitur II.* Ad existentiam requiritur singularitas: ergo natura communis à conditionibus individuantes præcisa non datur, consequenter universale, seu natura communis quid reale non erit, sed erit vel quid fictum, vel nomina, & conceptus communes, res ipsas singulares significantes.

Respondetur neg. consequ. Licet enim universale, seu universalitas pro formali à parte rei non detur, nec sit ens reale, bene tamen natura communis, quæ talem universalitatem accedente opere intellectus fundare potest. Et quamvis naturæ, ut præscindit à conditionibus individuantes, existentia repugnet, tamen ad hoc, ut ens reale dici possit, sufficit, quod possit existere in singularibus, seu conjuncta singularitatibus; quia mutantur entia realia, quæ non nisi consortio alterius existere valent, ut patet de accidentibus, præsertim respectivis.

- 13 *Obijcitur III.* Quidquid est in singulari, V. G. Petro, est ita determinatum ad petreitatem, ut nequeat esse in Paulo, ac aliis individuis: sed natura quæcunque est in singulari: ergo non potest esse universalis, & communis; universale enim est ita indeterminatum, ut possit esse in Petro, Paulo, & aliis.

Respondetur dist. maj. Quidquid est in singulari, est ita determinatum, ut nequeat esse in alio, determinatum vel intrinsecè, vel extrinsecè, conc. semper intrinsecè, neg. maj. Quia potest aliquid dupliciter esse singulare, vel intrinsecè, & per inclusionem singularitatis, quo modo solum individuum per singularitatem constitutum est singulare; vel extrinsecè, & per conjunctionem cum singula-

Tract. II.

ritate, qualiter natura tantum est singularis. Primo modo singularia sunt totaliter determinata, & non possunt esse in alio, non tamen secundo modo singularia; quia naturæ ita per accidens, & extrinsecè determinatæ ad unum à singularitate, non repugnat ab intrinsecò multis communicari, cum sui tamen divisione, & multiplicatione individuali.

Obijcitur IV. Omnibus prædicatis in singulari repertis convenit singularitas; cum sint singularia: ergo nullum potest in eis assignari prædicatum intrinsecum, quod de se sit commune, & universale. *Confirmatur*: Universalitas, & singularitas eidem convenire non possunt: ergo quomodocunque aliquid sit, aut dicatur singulare, non amplius potest ei competere universalitas; cum universale, & singulare dicant rationes oppositas; unum namque dicit aptitudinem esse in multis, alterum repugnantiam.

Respondetur dist. antec. Convenit singularitas vel intrinsecè, vel extrinsecè, conc. semper omnibus intrinsecè, neg. antec. Et hinc negatur consequ. quia cum sic sola individualis differentia sit intrinsecè singularis, natura autem tantum extrinsecè, & per identitatem cum tertio, potest esse intrinsecè, & per se communis, & universalis. *Ad Confirmationem* dist. antec. Eodem modo, conc. diverso modo, neg. sicut enim idem album dicitur alteri albo simile, & tamen dissimile nigro, sic eadem natura dici potest universalis formaliter per intellectum, & fundamentaliter ex se, & tamen singularis per hæceitatem, communis, & indeterminata intrinsecè, particularis, & determinata extrinsecè.

Obijcitur V. Natura abstracta, & præcisa ab inferioribus non est existens à parte rei, sed tantum per intellectum, neque habet communitatem, nisi beneficio talis abstractionis, vel præcisionis: ergo à parte rei non est communis, sed tantum per intellectum.

Respondetur neg. antec. quia abstractio non tollit conjunctionem naturæ cum singularitatibus; sive enim natura consideretur, prout præscindit ab hæceitatibus secundum se, quatenus à parte rei nunquam intrinsecè includit hæceitatem, licet sit cum ea conjuncta; sive consideretur, prout præscindit per intellectum, quatenus intellectus cognita naturam ut in se à parte rei non includente singularitatem, reperto hoc fundamento concipit naturam, non concepta singularitate, quæ abstractio originem ducit à prima, nullo modo tollitur conjunctio naturæ cum hæceitate; quia prima abstractio aliud non dicit, quam naturam ex se non habere hæceitatem, cum quo stat, posse habere ab alio. Altera abstractio solum dicit, intellectum attingere solum naturam,

ram, non hæceitatem, quod naturalem à parte rei conjunctionem non impedit.

- 16 *Objicitur* VI. Petrus est realiter, & adæquatè distinctus à reliquis hominibus: ergo natura, quæ V. G. prædicatur de Paulo, non potest prædicari de Petro, consequenter natura non est communis.

Respondetur dist. conseq. Natura, quæ prædicatur de Petro, non potest prædicari de Paulo, aut aliis, per existentiam, conc. per indifferentiam, neg. conseq. & cum hoc stat, quod natura sit communis per indifferentiam, non autem per existentiam, atque Petrus distinguatur à reliquis; quia stante hoc, adhuc alia est humanitas Petri, alia Pauli.

- 17 *Objicitur* VII. Repugnat, aliquid esse unum in se realiter, & dividi realiter, ac intrinsecè in plura, quæ sint adæquatè idem cum ipso, & tamen distincta inter se: ergo repugnat, naturam objectivè esse intrinsecè unam, & dividi realiter in plura, quæ sint adæquatè idem cum ipsa.

Respondetur dist. antec. Ac dividi realiter &c. quando aliquid dividitur secundum totalitatem potentialem, neg. antec. quod aliquid non possit esse unum, & realiter dividi, quando aliquid dividitur secundum totalitatem actualem, & essentialem, conc. quod non possit esse unum realiter, & sic dividi. Unde quia videmus, unitatem specificam stare cum multitudine numerali & unitatem genericam cum multitudine specifica, etiam potest unitas superioris bene consistere cum multiplicitate suorum inferiorum; quia generaliter loquendo unitas non excludit, nisi divisionem sibi oppositam; divisio autem potentialis non est opposita unitati essentiali; quia animal V. G. per differentias contrahentes non scinditur, & discerpitur in partes, sed natura communis animalis adæquatè est in quolibet, & contrahitur quoad totalitatem essentialem, quatenus omnibus, & singulis convenit secundum omnia sua prædicata intrinseca, & essentialia, at non est tota, & adæquatè in singulis quoad totalitatem potentialem; quia nullo inferiorum adæquatur totalitas ejus, seu latitudo potentialis quoad indifferentiam essendi in alio.

- 18 *Objicitur* VIII. Divisio, & indivisio versantur circa eandem rem immediatè: sed divisio hominis immediatè versatur circa Petrum, & Paulum; ergo & indivisio. Prob. min. Divisio enim universalis aliud non est, quàm clara cognitio inferiorum, vel partium dividendium; unde indivisio erit confusa cognitio inferiorum.

Respondetur neg. min. quod enim immediatè dividitur, est natura communis, dum per varias differentias contrahitur ad diversas species constituendas,

vel individua, ut ex paulò antè dictis colligere est. Hinc etiam falsa est minoris probatio; fit enim divisio naturæ formaliter à parte rei per proprias formalitates graduum contrahentium, & contracti; tamen per intellectum concedi potest, fieri per claram inferiorum cognitionem.

Objicitur IX. Omne immediatè prædicabile de Petro, & Paulo est necessario ipse Petrus, & Paulus: sed natura communis immediatè prædicatur de Petro, & Paulo: ergo aliud non est, quàm ipse Petrus, & Paulus &c. *Confirmatur*: Immediato objecto, ut immediatum est, actus universalis repugnat prædicatio adæquata cum Petro: ergo ut immediatum est, includit aliquid, per quod illi repugnat: sed hoc est Paulus: ergo quod includit, est Paulus, atque ideo est pars objecti immediati actus universalis.

Respondetur neg. maj. Quia quod immediatè prædicatur de inferioribus, non sunt ipsa inferiora, sed ratio quædam ipsis communis; alioquin enim esset identica, & nugatoria prædicatio ejusdem de se ipso, & non superioris de inferioribus, & hinc etiam negatur conseq. *Ad Confirmationem* conc. antec. cum conseq. sed neg. subsumptum illud, nimirum inclusum illud in natura, ratione cujus repugnat adæquatè prædicari de Petro, esse Paulum, sed est communitas indifferentiæ, quam natura in se habet ad constituendum Paulum, Joannem &c. uti constituit Petrum, & ob quam secundum se adæquatè de Petro prædicari nequit, sed ut cum ipso identificata ex se manet aliis communis, & indifferens.

Objicitur X. Quod existit ex vi alius, cujus actionis realis, est singulare; quia ex 1. Metaph. 1. actiones sunt circa singularia: sed quævis natura sic existit: ergo &c.

Respondetur dist. maj. Quod existit &c. terminando primariò, & immediatè actionem productivam, conc. maj. terminando eam tantum mediatè, & concomitanter ad productionem creaturarum, neg. maj. Naturæ autem universalium producuntur tantum concomitanter ad productionem singularium, ideòque etiam intrinsecè non sunt singulares.

Objicitur XI. Existencia est actus rei singularis: ergo quidquid existit, est singulare.

Respondetur dist. antec. Existencia rei terminantis primariò, & immediatè actionem productivam, perfecta, & ultimata &c. conc. existencia rei terminantis actionem productivam mediatè, & concomitanter tantum est actus rei singularis, neg. antec. & conseq. quia natura communis tantum mediatè per conjunctionem cum singularitatibus terminat actionem productivam.

21 ASSERTIO II. Naturæ communes dari non possunt, nisi singularibus perpetuò immersæ. Communis.

Probatur I. Ex ipso Aristotele deductis rationibus ex 7. Metaph. Implicat, essentiam, vel essentiæ partem esse extrarem, cujus est essentia; rei enim nihil magis intrinsecum est, quam propria essentia: sed natura communis, seu universalis in essendo sunt de essentia singularium, ut animal de essentia hominis, homo de essentia Petri &c. ergo impossibile est, talia universalis esse extra singularia, vel ab ipsis separata.

Probatur II. Omnis res, quæ solitarie existit, & per se immediatè subsistit in universo, est singularis, ac individua juxta illud Poëtij: *omne, quod est, ideo est, quia unum numero est*: ergo implicat in terminis universale in essendo per se existens, & subsistens à singularibus separatim. Pluribus rationibus stabilire hanc nostram sententiam, & impugnare falsam Platonis doctrinam, (si tamen etiam sic docuit) superledeo, præsertim cum moderno tempore nulla prorsus de hoc sit controversia.

22 ASSERTIO III. Naturæ communes singularibus realiter sunt identificatæ.

Probatur I. Distinctio realis attenditur penes diversitatem existentiarum, præsertim in creatis, ac propriè versatur inter rem, & rem: sed naturæ communi ut à singularitate præcisè non convenit existentia, sed tantum prout est cum ea conjuncta, & identificata: ergo cum existentiam non habeat diversam ab existentia singularis, sed ejusdem existentia existat, nequit ab eo realiter distingui. Prob. min. Omnis entitas propriam existentiam existens est singularis: ergo naturæ communi ut à singularitate præcisè nequit convenire existentia propria. Antec. patet; quia existentia est immediatus, & per se terminus actionis agentis realiter, quæ ad singulare terminatur.

Probatur II. Quæ realizantur per unam essentiam, & per unam pariter existentiam existunt, dici debent eadem realiter; nam sicut distinctio super diversitatem existentiarum, ita realis identitas fundatur super unitatem essentiæ, & existentia: sed omnes gradus metaphysici realizantur per unam essentiam, & per unam existentiam existunt in communi constituto: ergo nequeunt inter se realiter distingui. Prob. min. Essentia ex propria sua significatione dicit naturam integram ordinatam ad existentiam, formalitates verò, ut sunt gradus metaphysici, sunt tantum constitutivi essentiæ, nec ex se immediatè sunt capaces existentia, sed adæquatè existunt per existentiam totius entitatis conflata ex ipsis.

Probatur III. Si natura humana realiter distingueretur à Joanne, tunc etiam

taliter distingueretur ab ejus individuali differentia; cum enim ex ipsis constituitur unum compositum, quod est Joannes, non potest à Joanne distingui, quin etiam ab altera parte ejus distinguatur: sequela maj. admitti non potest: ergo &c. Prob. min. Ad distinctionem realem exigitur propria entitas, & existentia in utroque extremo: at ante singularitatem ex dictis jam, in Joanne humanitas non possidet ullam existentiam: ergo &c.

Objicitur I. De quibus à parte rei verificantur contradictoria, realiter identificata non censentur, sed distincta: atqui de natura communi, & singulari à parte rei verificantur contradictoria; ergo &c. Prob. min. Natura dicitur communicabilis pluribus, individuum verò, vel singulare incommunicabile, natura dicitur communis, & contrahibilis, differentia individualis dicitur propria, & contrahens: ergo &c.

Respondetur dist. maj. De quibus à parte rei verificantur contradictoria secundum rem, & rem, seu quæ toti rei absolute conveniunt, non possunt esse realiter idem, conc. secundum realitatem, & realitatem, seu quæ rei præcisè tantum secundum aliquam formalitatem inclusam conveniunt, neg. maj. Nam licet contradictio ex natura rei sit sufficiens signum distinctionis ex natura rei ante opus intellectus, non tamen semper distinctionis simpliciter; alia enim est *contradictio simpliciter secundum rem, & rem*, seu totum esse rei entitativum, seu physicum, uti existere, & non existere, produci, & non produci &c. quæ arguit etiam distinctionem realem strictam; alia est *contradictio tantum secundum realitatem, & realitatem*: seu quæ verificatur ratione formalitatum inclusarum, quomodo in homine secundum diversas formalitates verificatur esse sensitivum, quod ipsi quæ animali convenit, & discursivum, quod ipsi quæ homini rationali competit, ad qualia etiam contradictoria componenda sufficit sola diversitas formalitatum.

Objicitur II. Nihil potest sibi realiter identificare illud, sine quo aliquando potuit esse, imò absolute potest esse: sed juxta doctrinam Scoti 2. dist. 3. q. 1. humanitas in Petro potuit esse sine illa differentia individuali; nam sicut contracta fuit per Petreitatem, ita poterat contrahi per Pauleitatem, imò intrinsecè considerata adhuc retinet illam indifferentiam privativam, in qua Scotus ponit totam naturæ communiter: ergo &c. *Confirmatur* imò. Ita se habet natura specifica ad individuum, ut generica ad specificam: sed generica realiter distinguitur à specifica; quia animalitas reperiri potest, imò defacto reperitur, ubi non est humanitas: ergo &c. *Confirmatur*

matur 2dò. Humanitas, quæ est in Petro, realiter distinguitur à singularitate Pauli: ergo etiam à singularitate Petri. Prob. conseq. Quia quod distinguitur à pluribus ejusdem rationis, distinguitur à quolibet alio ejusdem rationis; cum non sit major ratio de uno, quam de alio.

Respondetur dist. maj. Nihil potest sibi identificare id, sine quo aliquando potuit esse post ejus productionem, conc. maj. quia talis separatio alicujus ab aliqua re jam producta, & existente absque ejus destructione manifestam indicat realem distinctionem inter illa: ante ejus productionem, neg. maj. quia cum hoc stare potest, quod in actuali ejus productione sibi illud identificet, cum antea indifferens esset ad illud sibi identificandum, vel non. Dist. etiam min. Humanitas in Petro potuit esse sine illa differentia individuali potentiâ logicâ, seu metaphysicâ, quæ explicatur per hoc, quod naturæ communi ut priori naturaliter consideratæ differentia contrahente, & antequam ad extra produceretur, non repugnet ex suo conceptu formali esse cum alia differentia, conc. min. potentiâ physicâ, & ad actum reducibili, idque post ejus productionem, neg. min. Itaque natura potest dici indifferens, ut per hanc, vel illam hæceitatem contrahatur, non quidem in statu existentia, sed in statu essentia, in illo nempe priori, in quo est indifferens, ut producat, vel non producat, & in illo priori, in quo Deus est indifferens ad producendum hoc individuum, vel illud; nam in illo priori sicut Deus est activè indifferens, ut naturam humanam producat in Petro, vel Paulo, ita quoque natura humana est indifferens passivè, ut per hanc individuationem contrahatur, vel illam; & quia natura etiam in statu existentia eadem prædicata essentialia retinet, quæ sibi conveniunt in statu essentia, hinc etiam in statu jam existentia, & sub individuatione adhuc, dicunt Scotistæ, naturam aliquo pacto indifferentem esse ad individuationes, quatenus nullam includit in sua ratione formali, & quantum est de se, non magis petit per istam determinari, quam per aliam. *Ad Confirmationem* 1am. neg. min. ita enim in homine animalitas cum rationalitate identificatur, sicut in Petro humanitas cum Petreitate; quod autem animalitas etiam reperiatur in bruto V. G. ubi non reperiatur rationalitas, non est contra nos; quia nos dum dicimus, naturam communem identificari cum differentia contrahente, loquimur de gradibus ejusdem essentia, qui in eodem reperiuntur constituto, sive sit species, sive individuum. Et animal ratione suæ latitudinis, & inadæquatæ identitatis quoad totalitatem potentialem, ex hoc, quod reperiatur in homine, & non cesset esse in leone, non

sequitur, ab homine distingui, aut separari; nam etiam ex hoc, quod anima ratione suæ illimitationis sit una, & eadem in pede, & in capite, non sequitur, dum est in pede, separari à capite; quia, dum est in pede, non cessat esse in capite.

Ad Confirmationem 2dam. dist. antec. Distinguitur &c. præcisè ratione naturæ, neg. ratione singularitatis, sub qua actu est, & quam sibi identificat &c. conc. antec. & neg. conseq. quia natura ut prior singularitate non distinguitur realiter ab aliqua singularitate, sed tantum formaliter; quia nata est ita esse sub una, sicut sub alia, sed ut actu est sub una, ratione illius distinguitur realiter à qualibet alia. Et quantum est ratione naturæ, omnes sibi singularitates realiter identificat, & omnes natæ sunt oriri ex natura; dum autem hæc non sunt, hinc venit, quia dum identificat unam, vel oritur una, non potest eo ipso habere aliam singularitatem.

Objicitur III. Non repugnat naturæ 25 separari à singularitate: ergo etiam non repugnat distingui realiter. Prob. antec. Natura præcedit individuationem prioritate naturæ: sed juxta Scotum, & Aristotelem 5. Metaph. 16. priora naturâ dicuntur illa, quæ possunt esse sine alijs, non alia sine ipsis: ergo natura potest esse sine singularitate, consequenter separari ab ea.

Respondetur neg. antec. Ad probationem dist. maj. Præcedit prioritate naturæ intelligendi, conc. essendi neg. maj. Est autem prioritas essendi, quæ explicatur per posse esse prius sine posteriori; prioritas intelligendi explicatur per posse unum absque alio, aut prius alio intelligi, quia non includit illud in suo conceptu; Aristoteles autem in min. cit. loquitur de prioritate essendi, non intelligendi. Dein etiam posset dici, naturam pro illo priori in se præcisè spectatam posse esse sine singularitate, repugnat tamen ex concomitanti necessitate intrinseca, ex qua petit aliquam hæceitatem, sicut homo in suo conceptu formali, & quidditativo præcisè potest esse sine risibilitate, non tamen potest aliunde, quia eam realiter sibi identificat, & emanat de necessitate naturæ.

Objicitur IV. Causa, & causatum 26 distinguuntur realiter; quia nihil causat se ipsum: sed natura est causa, à qua producitur individuatō; quia oritur ex intrinsecis naturæ principiis: ergo sunt realiter distincta.

Respondetur dist. maj. Causa, & causatum physicum distinguuntur realiter, quando scilicet causa per verum, & realem influxum agit, conc. maj. causatum, & causa metaphysica, qualis est in proposito in natura respectu hæceitatis, neg. maj. Unde

Unde propriè loquendo non dici debet, hæccitatem à natura effici, vel causari, sed tantum ab ea pullulare, & emanare.

27 **ASSERTIO IV.** Naturæ communes distinguuntur à Singularitatibus ex natura rei formaliter. Scotus 2. dist. 3. q. 1. & alibi sæpè, quem sequuntur omnes Scotistæ.

Probatur I. Principali Scotistarum fundamento ex via contradictionis, quo probare solent distinctionem ex natura rei formalem seu mediam inter distinctionem rationis, & realem strictè sumptam. Impossibile est de eodem, & secundum idem à parte rei verificari duo contradictoria: atqui de natura communi, V. G. animalitate, vel humanitate, & differentia sive specifica, sive individuali à parte rei verificantur contradictoria: ergo idem esse non possunt, sed necessario distinguere debent: atqui non sunt distincta realiter: ergo ex natura rei formaliter. Prob. minor ima. Animalitas, vel humanitas est ratio, secundum quam plura inferiora à parte rei conveniunt, & assimilantur inter se, differentia autem sive specifica, sive individualis est ratio, secundum quam illa plura non conveniunt, & non assimilantur: sed esse rationem conveniendi, & esse rationem non conveniendi sunt utique contradictoria: ergo &c.

28 *Probatur II.* Nulla natura creata est de se hæc, & singularis: ergo fit talis per aliquam realitatem superadditam, à se ipsa ex natura rei formaliter distinctam, & per consequens necessario ex natura rei formaliter distinguitur à differentia individuali, per quam singularizatur. Prob. assumpt. Quia si natura esset de se hæc, tunc non posset cum veritate intelligi sub ratione universalis, quod est falsum; quia sic omnes Scientiæ à medio tollerentur, cum sint universalium. Prob. seq. Quia tunc falleretur intellectus; nam conciperet rem aliter, ac est in se, & modo rei repugnante; si enim natura esset de se hæc, & singularis, & conciperetur ut communicabilis, conciperetur cum repugnantia; quia quod de se singulare, & hoc est, communicari non potest. *Confirmatur:* Qui conciperet Naturam divinam ut communicabilem, conciperet eam sub modo sibi repugnante; quia est de se hæc: ergo si natura humana esset de se hæc, qui eam conciperet ut communicabilem, conciperet eam sub modo sibi repugnante, & cum falsitate.

29 *Probatur III.* Immediatum subjectum proprietatum, quæ per se insunt rebus, est ipsa rerum essentia, & ipsa mediante conveniunt singularibus, ut patet ex ista causali: *Petrus est risibilis, quia homo est risibilis*; econtra subjectum immediatum accidentium communium sunt ipsa

singularia, quibus mediantibus naturis conveniunt, ut patet ex ista causali: *ideo homo currit, quia Petrus currit*; hæc autem mediatio, & immediatio aliquam distinctionem ex natura rei indicant, non tamen realem; ergo saltem ex natura rei formalem inter naturam communem, & individuum.

Respondent Nominales ad I. probatio- 39 nem. Possunt duo à parte rei per eandem simplicem entitatem convenire, & differre, seu assimilari, & distinguere, ita, ut se totis convenient, quia sunt similia, & essentia ejusdem rationis; & se totis differant, quia illæ essentia revera sunt divisæ; convenire autem, & differre, prout idem dicunt, ac assimilari, & esse distincta, seu divisa, non contradicunt; quia similitudo non excludit distinctionem, & divisionem, imò in terminis involvit distinctionem eorum, quæ sunt similia; bene tamen contradicunt assimilari, & esse dissimilia.

Contra: Petrus, & Paulus dicuntur substantialiter convenire per naturam, quæ in utroque est ejusdem rationis, sicut ob contrariam rationem Petrus, & Bucephalus differunt substantialiter; nec tamen obstante hoc, Petrus, & Paulus aliquo modo substantialiter dicuntur differre, quia aliquid substantiale est in uno, quod repugnat alteri; sed implicat, eandem omnino entitatem Petri posse esse in Paulo, & non posse, esse intrinsecè indifferentem, ut alteri possit competere, & non esse: ergo implicat, Petrum, & Paulum per eandem omnino entitatem inter se substantialiter convenire, & differre. *Confirmatur:* Convenire in tali sensu, & differre, seu esse divisa idem est, ac esse similia, & dissimilia: ergo contradicunt. Antec. patet ex hoc, quod Bucephalus habeat eandem cum Petro naturam genericam, animalis scilicet, dicitur convenire, seu *esse similis* cum Petro, quod autem habeat prædicata specifica diversa, dicitur differre, seu *esse dissimilis*.

Objicitur I. Natura, quæ est in Petro, 31 ut distincta à differentia individuali Petri, vel est eadem realiter cum natura, quæ est in Paulo, ut etiam à differentia individuali Pauli tecternitur, vel est alia, & alia realiter? Si primum: ergo eadem natura erit actu à parte rei communicata Petro, & Paulo, & sic universalis à parte rei. Si secundum: ergo illæ naturæ singulares erunt; quia quæ sunt ejusdem speciei, & rationis, & distinguuntur realiter, ejusdem speciei individua sunt.

Respondetur, illas naturas esse aliam, & aliam, negatur tamen, exinde sequi, illas naturas ideo distinguere realiter, & esse individua, seu singulares; quia distinctio realis non attenditur penes formalitates, sed penes entitates, ut sunt

capaces existentiarum; distinctio enim realis supponit diversitatem existentiarum; cum ergo naturæ secundum suas rationes formales sint incapaces existentiarum; has enim tantum habere possunt cum singularitatibus conjunctæ, etiam inter illas non potest esse realis distinctio, prout à singularitatibus præscindunt. *Instas*: Natura, quæ est in Petro, & ut à Petreitate distincta, vel est illa natura, quæ est in Paulo ut à Pauleitate distincta, vel non est? si non est realiter eadem cum ea: ergo est realiter distincta, etiam ut à singularitate præscindit.

Contra: Neg. conseq. Quia licet omnis distinctio sit non identitas, non tamen econtra; quia non identitas latius patet distinctione; cum etiam conveniat non enti, & non identitas multis convenire potest, quibus non potest convenire distinctio; sic igitur in proposito, licet natura, quæ est in Petro, & ut præscindit à singularitate, non sit eadem cum natura Pauli realiter, non tamen dici potest sub tali præcisione realiter distincta; quia ut à singularitate præcisa non est existentia capax, & sic realem distinctionem fundare nequit. *Urges*: Naturæ Petri, & Pauli sunt realiter separatæ, & una sine altera existere potest: potest etiam de ipsis dici, *hæc, & illa natura*: ergo realiter, ac etiam numero distinguuntur. *Contra*: Sunt realiter separatæ, & existere potest una sine altera immediate se ipsis, neg. meritò hæceitatum, quibus semper conjunctæ, & identificatæ realiter existunt, conc. Etiam abusive tantum diceretur *hæc, & illa natura*; quia numerus non bene ita applicatur naturis communibus, quæ manent communicabiles.

32 *Obijcitur* II. Naturæ Petri, & Pauli ut ab hæceitatibus præcisæ sunt inter se realiter distinctæ, & realiter conveniunt, ex quo quæritur, an se totis conveniant, & differant, an aliquo sui? neutrum potest dici: ergo &c. Prob. min. Non primum; quia sic aliqua duo secundum eandem entitatem convenirent, & differrent, consequenter rueret fundamentum principale Scoti pro distinctione formali. Nec secundum; quia alias istis naturis communibus deberet poni alia natura communis, & sic daretur processus in infinitum, & illæ duæ naturæ Petri, & Pauli essent duo individua ejusdem speciei; nam præter differentiam individuaalem, qua differunt, haberent adhuc realitatem communem, in qua convenirent.

Respondetur, illas naturas ut à singularitatibus præcisas non esse realiter distinctas, ut jam dictum est; quoad convenientiam autem dicendum, quod proprie, & in rigore loquendo duæ humanitates nequeant specificè, & essentialiter convenire in recto, sed tantum in obliquo; quia ipsæ non sunt convenientes in una

natura communi specifica, sed ipsæ sunt, quibus plura individua inter se conveniunt essentialiter, & quidditative, quod autem alteri est ratio essendi tale, secundum regulam communem illud non potest dici tale in recto, uti non dicitur, albedinem esse albam, sed esse, quo aliquid est album, sic etiam duæ humanitates præcisas singularitatibus nequeunt dici convenientes, & similes, nisi *ut quo*, non autem *ut quod*. *Instas*: Sunt entitates ejusdem rationis: ergo sunt similes. *Contra*: Neg. conseq. dicuntur enim ejusdem rationis, quia natura Petri ut prior hæceitate nata est ita contrahi ab hæceitate Pauli, sicut ab hæceitate Petri, & non ideo sunt ejusdem rationis; quia conveniunt in aliqua natura specifica.

Obijcitur III. Sicut nihil est in crea- 33 tura, quod non sit realiter creatum, & ideo non potest abstrahi ratio entis præscindens à creata, & increata, sic quoque in anima rationali nulla datur formalitas, quæ non sit spiritualis, & immortalis: ergo pari ratione non potest ab illa abstrahi ratio animalis præscindens à mortali, & immortalis, spirituali, & materiali, quæ æquè contrahatur ad equum materialem, & corruptibilem, ac animam spirituaalem, & immortalem.

Respondetur, non esse paritatem faciendam de gradibus transcendentibus, & prædicamentibus; quia in his, cum differentia prædicamentales non sint supremæ, & universalissimæ, ut modi entis *dependens*, & *independens*, *creatum*, & *increatum*, *participatum*, & *imparticipatum*, etiam illud inconveniens non sequitur, quod in transcendentibus, quod scilicet aliquod daretur de se nec creatum, nec increatum &c. Quare bene potest dari aliqua communis realitas, quæ secundum suam rationem formalem nec sit spiritualis, nec materialis, nec mortalis, nec immortalis, nisi materialiter, & identicè, secundum quod invenitur in homine, & in bruto; quia autem quidquid est creatum, est à Deo participatum &c. & quidquid est in Deo, totum à se ipso habet, & ideo cum sint modi universalissimi, nequit in toto ordine ensium aliquid reperiri, aut assignari, quod sub ipsis non cadat.

QUÆSTIO II.

*An, quomodo, & in quo statu
Natura habeat Communitatem, &
Unitatem?*

Nota I. Duplicem esse naturæ commu- 34 nitatem, indifferentiam, vel indeterminationem, *positivam* unam, *negativam*,

nam, aut *privativam* alteram. *Positiva* dicitur illa, secundum quam natura concipitur in se indivisa, & ab omnibus differentiis individualibus abstracta, æqualiter respiciens omnes, & singulas, quæ ratione etiam solet appellari indifferentia, seu indeterminatio *contraria*, quatenus positivè contrariatur determinationi actuali per differentiam, & eam penitus excludit; si namque illam secum admitteret, jam non æqualiter omnes respiceret, nec ab omnibus separata, & abstracta foret. *Communitas negativa* est, quam habet natura, etiam quando est à parte rei per differentiam contracta; quia in tali statu licet non possit dici absolutè, & positivè communis, ac indifferens, quia est ad unum individuum applicata, & appropriata, adhuc tamen talis dici potest negativè, quatenus licet sit hæc, & singularis, id tamen ex se non habet, vel ex suis principiis intrinsecis, sed id sibi obvenit à differentia, & sic adhuc in tali statu non est de se hæc, non est de se singularis, quod est esse negativè commune. Quæ duplex communitas adhuc aptius datur intelligi sub nomine aptitudinis essendi in multis, quæ itidem duplex est, una *proxima*, altera *remota*. *Proxima* est capacitas naturæ ad hanc, vel illam differentiam sibi copulandam, vel identificandam sine ullo impedimento, & convenit naturæ in statu abstractionis. *Remota* est eadem naturæ capacitas, impedita tamen per contractionem unius differentię, ne sit libera, & expedita ad aliam, propter quod impedimentum talis potentia nequit reduci ad actum. Non est autem intelligendum, quasi esset hæc aptitudo naturæ ad plura conjunctim; quia in creatis nec reperitur, nec reperiri potest à parte rei una, & eadem physica entitas in pluribus individuis, vel suppositis realiter distinctis, sed est ad plura tantum disjunctim, quatenus natura, quæ est in Petro, talis est conditionis, ut, quantum est de se, potuerit constituere Paulum, & cum eo identificari, & ideo vocatur communitas non *per inexistenciam*, quasi eadem entitas naturæ extra causas productæ sit in Petro, & in Paulo, sed *per indifferentiam*; quia ex se est indifferens, ut determinetur ab hac, vel illa differentia, quod autem potius ab hac, quam alia sit contracta, dependet à determinatione Dei; quia determinatio effectus quoad hæccitatem à Deo pendet, & non ex natura rei; nam Deus ab instanti æternitatis determinavit, ut effectus in tempore producendus esset hic, vel ille, & dum determinat, ut sit hic, ita determinat, ut potuerit etiam determinare, ut sit alter, & consequenter natura, prout à tali causa communicatur inferioribus, ita recipit hanc individuationem, ut nulla mutatione in ea subse-

cuta, aliam recipere potuerit ex sua indifferentia, quæ aptitudo, & communicabilitas est passio naturæ, & fluens à principiis, ut à singularitate distinguitur, quam ob causam etiam in positivo debet statui, non in negativo.

Nota II. Ipsismet Scotistas inter se non 35 convenire, qualiter natura sit communis pluribus; alij enim volunt, naturas ita communes esse individuis per inexistenciam, ut una, & eadem humanitas V. G. reperiatur in omnibus hominibus simul, & semel, nec humanitas unius differat ab humanitate alterius, nisi extrinsecè, & ratione differentiarum adjunctarum; quod tamen, ajunt, non intelligendum est de unitate numerica, quasi una, & eadem numero natura sit in omnibus, & singulis, quia hoc est proprium Mysterij SS. Trinitatis; sed debet intelligi de unitate illa propria naturarum, quæ importat indivisionem per principia essentialia, unde & dici solet *unitas formalis, & essentialis*, quæ ratione etiam dicitur unitas minor numerali. Alij autem politiones Scotistæ volunt, naturas esse communes per solam, & puram indifferentiam illarum ad essendum in pluribus disjunctim, ita, quod natura revera multiplicetur in individuis, & alia humanitas sit in Petro, & alia in Paulo, quæ tamen alietas inter eas cogitari nequit per modum distinctionis realis, nisi prout cogitantur conjunctæ hæccitatibus, atque hoc ita, ut unaquæque adhuc de se sit indifferens, & extrinsecè tantum determinata.

Nota III. In triplici statu naturam, 36 considerari posse. Primò secundum se, & absolutè in sua propria ratione, & dicitur *status essentia*, in quo naturæ conveniunt prædicata essentialia, & quæ necessariò consequuntur essentiam, scilicet prædicata tam primi, quam secundi modi. Secundò prout est in singularibus à parte rei, & dicitur *status existentia realis*, in quo natura est per hæccitates necessariò contracta. Tertiò consideratur, prout est objectivè in intellectu, & hic dicitur *status existentia objectiva*, in quo naturæ ea prædicata conveniunt, quæ illi conveniunt per virtutem præcisivam, vel comparativam intellectus. Primus status ordine naturæ saltem præcedit secundum; nam prius natura intelligitur in se, & deinde prout conjungitur cum hæccitatibus: ultimò sequitur status existentia objectiva, quatenus variis modis potest natura ab intellectu præscindi, & comparari. Præterea isti status sic se habent inter se, quod prædicata, quæ conveniunt naturæ in primo statu, cum ille sit status quidditativus, & prædicata itidem quidditativa, conveniant naturæ in quocunque alio statu; nam homo, vel humanitas tam in singularibus, quam in intellectu est essentialiter rationalis, & est

est risibilis; quæ verò naturæ conveniunt ratione aliorum statuum, nequeunt de natura dici in statu essentiae, quia aliud duo status accidunt naturæ, & constituitur in eis per aliquid superadditum; in statu quidem existentiae realis per hæceitatem superadditam, & in statu existentiae obiectivæ per operationem intellectûs & aliquam secundam intentionem; unde dicere non possumus, naturam in sua essentia esse singularem, vel universalem, quia utrumque prædicatum accidit naturæ; quare si hæc, & huiusmodi prædicata comparantur ad naturam absolutè sumptam, denominativè se habent, quia dominant naturam, non verò constituunt. Porro quoad gradus unitatis prædicamentalis Aristoteles 5. Metaph. c. 6. triplicem assignat unitatem, *numericam*, *specificam*, & *genericam*, cujus assignationis ratio est; quia una res potest ab alia distingui vel per sua principia materialia, & individualia tantum, vel per principia quoque formalia, ac essentialia, & hoc dupliciter, vel per proximiora, vel per remotiora. Primò modò distinguuntur Petrus, & Paulus, quia distinguuntur præcisè per suas hæceitates, quæ etiam dici solet *distinctio materialis*, quia sumitur à differentia individuali, quæ solet appellari *materia totius*. Secundò modò distinguuntur Petrus à Bucephalo, quia non distinguuntur tantum per differentias individuales, sed etiam per differentias específicas proximas, scilicet per rationalitatem, & irrationalitatem. Tertiò tandem modò distinguuntur Petrus, & lapis, quia non distinguuntur tantum per differentias individuales, aut específicas proximas, sed etiam remotas, quæ sunt genericæ, & hæc distinctio per differentias específicas proximas, aut remotas solet appellari communi nomine *distinctio formalis*, seu facta per principia formalia, quia sumitur à differentia formali, quæ dici solet forma rei. Quia igitur ex multiplicitate divisionis oritur multiplicitas unitatis, quæ per negationem divisionis explicari solet (quæ enim non habent divisionem, quatenus non habent, eatenus unum dicuntur, ut docet Aristoteles 5. Metaph. 11.) hinc sicut triplex assignatur diversitas, vel distinctio, *numerica*, *specificam*, & *genericam*, sic etiam triplex assignari debet unitas; & *unum numero* dicitur Petrus in se ipso, quia est in se indivisus per principia individualia, & à quocunque alio divisus. *Unum specie* dicitur Petrus cum Paulo, quia in principiis specificis sunt indivisi. *Unum genere* dicitur Petrus cum Bucephalo, quia sunt indivisi in principiis genericis. Unitas competens rebus ratione individualis differentiae dicitur *materialis*, sicut opposita distinctio materialis vocatur, & unitas competens

rebus ratione essentiae dicitur unitas *formalis*, sicut opposita distinctio formalis nuncupatur. Quæ omnes unitates ita inter se comparantur, ut una dicatur major aliâ, & illa dicitur major unitas, quæ minorem secum patitur divisionem; cum enim ejus ratio in negatione divisionis consistat, vel eam connotet, quanto unitas est major, tanto magis recedit à suo opposito; ex quo fit, unitatem numericam esse omnium maximam, quia nullam secum compatitur divisionem; quod enim est unum numero, est ita in se indivisum, ut amplius in alia similia dividi non possit. Unitas formalis specifica dicitur minor numerali, quia compatitur secum divisionem per hæceitates, unde unum specie potest esse numero multiplicatum; adhuc tamen hæc unitas dicitur major unitate formali generica, quia hæc secum admittit nedum divisionem per hæceitates, seu principia materialia, sed etiam per formalia, & essentialia, & ideo unitas formalis generica censetur omnium minima, quia admittit divisionem per differentias essentielles. Tandem hic advertendum, quod unitas formalis, quæ dicitur à natura retineri etiam in statu existentiae, & ad individua contracta, malè ab aliquibus, imò plerisque Recentioribus asseratur secundum genuinum Scoti sensum esse ita explicanda, quod hæc unitas minor unitate numerali sit una, & eadem positivè in omnibus individuis, nec multiplicetur in inferioribus; quia Scotus expressè contrarium docet 2. dist. 3. q. 6. ad quæstionem, dicens: *Concedo ergo, quod hæc unitas formalis non est alicujus entitatis existentis in duobus individuis, sed in uno tantum*. Et 3. dist. 8. q. un. in fine expressè docet, in singulis individuis naturam plurificari ad pluralitatem eorum cum plurificatione etiam formalis unitatis naturæ; unde ait, aliam esse formalem unitatem humanitatis Christi, & aliam humanitatis Mariæ. His benè notatis ad titulum Quæstionis sit

ASSERTIO I. Aptitudo remota, & indifferentia negativa convenit naturæ etiam in statu existentiae realis, non quidem reduplicativè, sed specificativè. Scotus 1. dist. 3. q. 1. cum omnibus suis, excepto degenerate Pontio: est autem contra Thomistas, & Recentiores potissimum.

Probatum I. Natura habet suam unitatem formalem etiam in statu existentiae: ergo etiam habet communitatem realem, etiam in individuis, saltem per indifferentiam. Antec. probabitur Assert. III. & IV. Conseq. patet; quia naturam habere communitatem in individuis nihil aliud est, quàm individua non dividi in natura, sed tantum per hæceitates, atque

ita in ea communicare à parte rei, & non per intellectum tantum, uti Aristoteles docuit 5. Metaph. 11. & 10. Metaph. ab initio, ubi individua dicit esse unum essentia, quia unum ratione, & definitione, ubi per ly *ratione* non intelligit præcisè conceptum mentis, ut Adversarij explicant, sed definitionem objectivam, quæ suam unitatem habet à parte rei sumptam ex unitate definiti.

Probatur II. Natura, quæ à parte rei in aliquo individuo reperitur, quantum est ex se, & ab intrinseco, vel est communicabilis alteri ab illo, in quo est, vel non? vel est apta alteri inesse per identitatem, vel non? Si primum, habetur intentum. Si secundum: ergo quando concipitur sub ratione communicabilis (quod toties fit, quoties concipitur sub ratione universalis) concipitur sub modo suæ essentia repugnante; quia de se non est communicabilis, nec ullam penitus secundum se habet aptitudinem, vel indifferentiam à parte rei, ut sit in pluribus.

38 *Respondent*, Naturam ex se nec communicabilem, nec incommunicabilem esse, neutrumque includere in suo conceptu quidditativo, posse tamen ab extrinseco utrumque ipsi convenire, incommunicabilitatem per differentiam individuaalem, communicabilitatem verò per intellectum præscindentem illam à differentia.

Contra: Nos quidem in his cum Adversarijs convenimus, sed dicimus, quòd tali indifferentia positivæ necessariò cor-
respondeat aliqua communitas naturæ à parte rei inchoata, & remota tanquam proprietas innata in secundo modo dicendi per se; quia quòd natura concipiat sub non repugnantia, oritur ex ejus principiis realibus, & alijs, si non ita oriretur, esset ei repugnans communitas. Tum quia, quòd Natura Divina non possit concipi sub non repugnantia tali, est, quòd sit essentialiter de se hæc: ergo quòd creatura possit sic concipi, est ideo, quia non est essentialiter hæc, consequenter sicut Natura Divina ratione suæ infinitæ perfectionis petit, ut sit de se hæc, & incommunicabilis, ita econtra ratione suæ finitæ, & limitatæ perfectionis petet, ut de se non sit hæc, & communicabilis, natura creata. Tum quia si natura quælibet creata se ipsa est singularis à parte rei, & non per realitatem superadditam, ut volunt Adversarij: ergo secundum se, & non tantum per accidens erit implurificabilis, & sic absque contradictione sub ratione universalis concipi nequibit, sicut dicimus de Natura Divina, quòd erat intentum argumenti principalis. *Dices*, esse disparitatem in hoc, quòd Natura Divina includat singularitatem in suo conceptu quidditativo. *Contra*: Ideo Natura Divina in suo conceptu includit sin-

Tract. II.

gularitatem, quia non fit singularis per realitatem superadditam: ergo pariter quia natura creata secundum se non fit singularis per realitatem superadditam, sed se ipsa, includet singularitatem in suo conceptu. Et si obtrudatur distinctio virtualis, vel rationis, qua distinguatur singularitas à natura, ubi vis erit par ratio, vel assignandum erit discrimen, quòd nunquam satis fiet.

Dices adhuc cum Oviedo, naturam ex se esse incommunicabilem, & intellectum vi abstractionis posse illam apprehendere sine incommunicabilitate, præcisè incommunicabilitate ex parte objecti, ubi intellectus præcisè omittit incommunicabilitatem, non tamen negat, & sic nulla est falsitas in actu. Dein, ait Oviedo, in nostra sententia natura non habet communicabilitatem positivam à parte rei, consequenter habet ejus negationem à parte rei: sed non obstante hoc potest intellectus naturam concipere cum communicabilitate positiva, quæ est contradictoriè opposita illi negationi: ergo pariter non obstante incommunicabilitate positiva naturæ potest intellectus in natura concipere communicabilitatem positivam contrariè oppositam illi incommunicabilitati, & sic ruet fundamentum nostræ probationis. *Contra* quoad 1mum. Implicat, conceptu quidditativo, & distinctè rem aliquam concipi præcisè aliquo prædicato, quòd est de ratione ejus formali, sicut implicat, quòd homo quidditativè concipiat sine rationalitate: ergo si juxta Adversarios natura est de se incommunicabilis, & singularitas de ejus ratione, nequit quidditativè ut communicabilis concipi. *Contra* quoad 2dum. Argumentum nostræ probationis tantum convincit, non posse naturam concipi sub aliquo prædicato opposito alicui prædicato essentiali, & à parte rei intrinseco naturæ; licet autem nos tribuamus negationem communicabilitatis positivæ à parte rei naturæ existenti sub differentia, non tamen ponitur talis negatio ut prædicatum essentialiale, & intrinsecum, sed potius accidentale, contingens, & adventitium in statu existentia ratione individuationis.

Probatur III. Natura à parte rei existens ex se, sive ex essentia sua non est incommunicabilis, & singularis; sed illud habet à differentia individuali, quæ est essentia extrinseca: ergo ex se erit indifferens, & communicabilis, saltem negativè, id est, non de se hæc, nec ex se singularis. *Confirmatur*: Naturam extrinsecè tantum, & non intrinsecè esse determinatam, non tantum per operationem intellectus, sed à parte rei ipsi convenit: ergo à parte rei existens in singularibus habet ex se communitatem negativam. *Prob. consequ.* Apud Scotistas natura-

naturam esse indeterminatam negativè non est aliud, quàm naturam ex se non habere principium illam determinans, quo fiat propria unius, sed tantum ipsi competere ab extrinseco, quod à parte rei citra operationem intellectus verum est: ergo &c. Dein non potest dici, ut volunt Adversarij, talem indeterminatorem convenire naturæ secundum se, prout ly *secundum se* dicit statum præcisionis, & solitudinis, qualis status non est status existentiae: ergo convenit naturæ præter opus intellectus. Prob. antec. Tum quia ly *secundum se* sumitur positivè, prout dicit statum essentiae, & prædicata essentialia primi, & secundi modi, quæ natura adhuc includit existens à parte rei. Tum quia natura non tantum per intellectum, sed ex natura rei præscindit ab hæc- ceitate; quia eam non includit in sua essentia. Tum quia sicut futurum contingens est, & absque repugnantia dicitur determinatum ad alteram partem extrinsecè, & indeterminatum adhuc intrinsecè, ita non repugnat naturæ in proposito esse determinatam extrinsecè, & simul intrinsecè indeterminatam.

40 *Respondet* Oviedo ad primum argumentum, singularitatem esse de conceptu quidditativo naturæ, si physicè sumatur ut existens à parte rei, non autem si metaphysicè, ut natura existit in intellectu præcisa à differentia.

Contra: Ut natura non dicatur de se hæc, & singularis, sufficit, quod singularitas non intret conceptum naturæ metaphysicè consideratæ; quia existentia, pro qua tantum convenit naturæ singularitas, non spectat ad quidditatem rei creatæ; unde rerum quidditates ab existentia præscindere dicuntur. Quia ergo conceptus metaphysicus præscindit à quocunque extraneo, & explicat puram rei quidditatem, etiam conditionibus materialibus substratam, à quibus etiam in statu metaphysico considerata ex natura rei præscindit, licet physicè conjuncta cum eis, verum erit, quod in ejus conceptu, qui eam quidditativè explicat à parte rei, non includatur singularitas. Deinde cum conjunctione, & identitate reali naturæ cum singularitate adhuc stat præcisio ex natura rei, & distinctio formalis inter naturam, & singularitatem: ergo singularitas non tollit naturæ indifferentiam. Ex quo etiam patet, argumentum Oviedi procedere, & fundari in falsa doctrina, quod formalitates metaphysicæ non dentur à parte rei immersæ per realem identitatem in entitatibus physicis.

41 *Objicitur* I. Communitas aufert omnem determinationem, quia dicit negationem determinationis: sed natura existens, licet non ex propriis principiis essentialibus, tamen ex principio extrinseco est determinata: ergo pariter per istam

determinationem auferetur omnis communitas, quia ad destruendum sufficit unum.

Respondetur neg. maj. absolutè loquendo; quia non obstante, quod materia in naturalibus sit affecta aliquâ formâ particulari, adhuc censetur subjectum commune omnium formarum, & ad omnes formas indifferens; cum forma adveniens non penitus ipsam trahat extra suam con- naturalem indifferentiam. Et aliqua opinio dicitur *communis*, non quia teneatur ab omnibus, sed quia à majori parte; quare etiam non bene dicitur, quod natura sub singularitate nequeat ullo pacto dici *communis*; Communitas enim non dicit ex vi Vocabuli negationem, sed potius indifferentiam, & positivam aptitudinem ad essendum in multis.

Objicitur II. Post determinationem 42 naturæ factam ad Petreitatem & Pauleitatem, vel natura adhuc est communis Petro & Paulo, vel non? si sic: ergo illa individua non differunt substantialiter, sed hypostaticè: si non: ergo falsa est Sententia Scoti.

Respondetur, post determinationem factam, naturam adhuc manere intrinsecè, objectivè, & metaphysicè communem & indifferentem; negatur tamen consequentia inde illata, quod individua illa non distinguantur substantialiter, seu quoad entitatem substantialem humanitatis, sed tantum *hypostaticè*, sicut Personæ Divinæ, quia non est una entitativè natura humana in Petro & Paulo, sed alia & alia entitativè (licet non sit alia essentialiter & specificè) quæ quidem naturæ humanæ, ut ab hæc- ceitatibus distinctæ, illa individua non distinguunt realiter individualiter, quia ut sic non dicunt individualitatem, seu hæc- ceitatem, quæ est radix distinctionis realis, individualis & numeralis, etsi adhuc distinguant illa individua entitativè, & substantialiter. Aliud est in Personis Divinis, in quibus est unicissima entitativè, substantialiter, realiter & individualiter natura Divina; adeoque quoad hanc nullo modo differre inter se possunt, sed tantum hypostaticè, hoc est, quoad personalitates.

Objicitur III. Si natura specifica po- 43 nitur communis, etiam generica debet ita poni; sed hoc est falsum: ergo. Probatur minor, quia sic multæ substantiæ discretæ essent in una substantia; cum tamen implicet, unam substantiam ex pluribus substantiis constitui.

Respondetur conc. maj. neg. min. quia cum tam Conceptus generici, quàm specifi- ci sint prædicamentales, fundantur in realitatibus communibus, quæ habent propriam formalem unitatem, cum hoc tamen discrimine, quod unitas formalis naturæ genericæ sit minor unitate specifi- ca, cum magis recedat ab unitate nume- rali

rali omnium maxima. Ad probationem minoris dicendum, non implicare in uno numero substantia plures superiores includi inter se etiam distinctas, non quidem numero, quia omnes per unam & eandem hæceitatem in eodem supposito induantur, sed distinctione formali, quæ nata est inter illas formalitates versari: insuper bene potest una per se substantia metaphysica constitui ex pluribus substantiis, quarum una sit per se actus, & alia per se potentia metaphysica, sicut physice constituitur unum per se compositum ex materia & forma, quarum una est per se actus, & altera per se potentia.

4 *Obijcitur* IV. Omne, quod est indifferens ad plura, potest Deus transferre ab uno eorum in aliud, ut patet de materia prima respectu formarum: ergo si natura V. G. humana, est de se ad plures hæceitates indifferens, poterit saltem à Deo transferri de una in aliam, & sic ab hæceitate, cui modo est identificata, separari, & alteri identificari.

Respondetur Dist. antec. Omne, quod est indifferens ad plura indifferentiâ physica & subjectivâ, qualem habet materia erga formam, quæ sunt res, habentes quælibet propriam hæceitatem & existentiam, & quælibet terminat propriam actionem productivam physicam, potest Deus transferre ab uno eorum in aliud, Conced. Antec. Omne, quod est indifferens ad plura, indifferentiâ metaphysicâ & objectivâ, qualem habet natura metaphysice communis respectu hæceitatis, quæ sunt tantum formalitates, non habentes duas hæceitates, nec duas proprias existentias, nec terminant duas proprias actiones productivas physicas, potest Deus transferre ab uno eorum in aliud, neg. antec. cum conseq. Nam ulterius sciendum, quod individuum physice sumptum V. G. tertia entitas Petri emanet omnes gradus metaphysicos, sicut etiam proprietates metaphysicas, & consequenter etiam emanat naturam humanam, seu humanitatem Petri, ac etiam Petreitatem, quæ humanitas est objectivè & metaphysice indifferens ad Petreitatem, vel Pauleitatem, cum ex suis prædicatis essentialibus & intrinsicis non petat magis unam, quam alteram; attamen physice & subjectivè non est indifferens, quod possit ulli alteri hæceitati identificari, quam Petreitati, quia tertia physica entitas Petri non potest aliam entitativè humanitatem, nec aliam hæceitatem, quam Petreitatem emanare, & hoc ideo, quia tertia physica entitas Petri non potest esse alia entitativè, physice & metaphysice tertia entitas, cum essentialiter rerum sint entitativè, physice & metaphysice immutabiles; at verò si tertia physica entitas Petri aliam entitativè humanitatem & hæceitatem emanaret, tunc ipsa esset alius entitativè, & meta-

physice homo, ut patet, imò etiam esset alius physice homo, siquidem humanitas & hæceitas metaphysice sumptæ identificantur tertiæ entitati physice Petri; quando autem unum identificatum mutatur, tunc etiam illud, cui est identificatum, mutari debet, ut iterum patet, alias essent separabilia, & eo ipso non realiter identificata: ergo tertia physica entitas Petri non potest aliam entitativè humanitatem & hæceitatem, quam illam, quam defacto habet, emanare, & consequenter propter hoc humanitas Petri non potest identificari alteri hæceitati, quam Petreitati, adeoque etiam non est physice & subjectivè indifferens ad Petreitatem, sed tantum objectivè & metaphysice; quo tamen non obstante Deus determinat Causam secundam ad individuum physicum producendum, quod etiam terminat actionem productivam physicam causæ suæ, etsi individualitas metaphysica seu hæceitas V. G. Petreitas necessariò emanetur ab individuo physico.

Obijcitur V. Si Natura per se communis est: ergo non potest esse singularis extrinsecè. prob. conseq. quando unum oppositorum per se & essentialiter competit uni, aliud oppositum nec per se, nec per accidens illi competere potest; quia enim homo per se est rationalis, nequit esse per accidens & extrinsecè irrationalis; atqui commune & singulare sunt opposita, & commune per se competit naturæ: ergo singulare nec per accidens & extrinsecè eidem competere potest.

Respondetur Neg. Conseq. ad probat. Dist. maj. si sint simpliciter & absolute opposita, sicut rationale & irrationale, Conced. maj. si solum sint opposita secundum quid Neg. maj. & similiter distincta minori neg. conseq. quia communi intrinsicè (quale est natura communis) solum absolute & simpliciter opponitur esse intrinsicè, per se, & essentialiter singulare (quale nunquam potest esse natura communis) esse verò extrinsecè & per accidens singulare (quale tantum fit natura communis, quando contrahitur per singularitatem, & ei identificatur) opponitur intrinsicè seu essentialiter communi tantum secundum quid, sicut nigro album secundum dentes.

Dices: Rationale nec extrinsecè & per accidens potest esse irrationale: ergo natura communis nec extrinsecè & per accidens potest fieri singularis.

Respondetur Concess. antec. neg. conf. Disparitas est, quia rationale & irrationale sunt differentie animalis specificæ, & essentialiter sibi oppositæ, adeoque ad invicem identificari non possunt, cum exigant specie, consequenter etiam numero distincta individua; secus est de natura communi & singularitate, & ex eo

vel maximè, quia natura communis, licet ex se nullam singularitatem sibi determinet, tamen ut existere possit, petit aliquam sibi identificari, cum nihil nisi singulare existere valeat.

- 47 *Obijcitur* VI. Natura humana dicitur esse communis, quia quantum est de se, est indifferens ad quamlibet differentiam individualement, & cum qualibet identificari posset: ergo etiam Petreitas erit communis, quia etiam ipsa est indifferens ad quamlibet naturam humanam, & cum qualibet identificari posset.

Respondetur Neg. antec. quia hæc non est adæquata ratio, sed hæc, quia natura humana non solum est indifferens, ut diversis differentiis individualibus identificari posset, sed etiam est capax constituendi diversa individua cum diversis differentiis individualibus; Petreitas verò, cum sit quid determinatum in esse individuali, non potest aliud individuum constituere, quam Petrum, cum quacunque demum natura humana identificaretur, & ob hoc indifferencia hæcceitatis nequit dici *communis*, quia non est determinabilis & actualis, sed determinans & actuans, nec est indifferens ad contrahi, & communicari, sed tantum ad contrahere.

- 48 *Obijcitur* VII. Quidquid prædicatur essentialiter de natura, prædicatur quoque & convenit individuis illius naturæ per primam Regulam Antepredicamentalem: ergo si indifferencia & communitas convenit essentialiter naturæ, conveniet etiam individuis, quod admitti nequit.

Respondetur, Dist. antec. Quidquid prædicatur de Natura absolute vel personaliter supponente, convenit etiam individuis, conc. antec. quidquid prædicatur de Natura simpliciter supponente, etiam convenit individuis, neg. antec. & Consequentia. Sunt enim alia prædicata, quæ competunt naturæ simpliciter supponenti, id est, pro suo immediato significato præcisè sumpto, & hæc competunt Naturæ, prout formaliter ex natura rei distinguitur à suis inferioribus, ex quibus prædicatis est etiam communitas: alia sunt prædicata, quæ competunt naturæ supponenti absolute & personaliter, in quantum non dicit naturam præcisè, sed ut dicit totum suppositum, & de his solum prædicatis intelligenda est regula illa ante-predicamentalis. *Dices*: Unitas formalis propria naturæ dicitur etiam de individuis; verum enim est dicere, quod Petrus est formaliter unus: ergo etiam communitas. *Contra*: Negatur paritas; quia communitas est attributum primi generis, naturæ simpliciter supponentis, & unitas formalis est attributum secundi generis, naturæ personaliter supponentis.

Obijcitur VIII. Natura secundum se 49 existit à parte rei, & non tantum ejus hæcceitas: ergo natura etiam secundum se habet certam, & determinatam entitatem: sed talis entitas se ipsa includit negationem divisionis in plures, qualis ipsa est: ergo & intrinsecè se ipsa nullo superaddito habet singularitatem, & incommunicabilem unitatem. Prob. min. subillata; quia hoc ipso, quod natura secundum se existit, & est determinata entitas, non potest dividi à se ipsa.

Respondetur dist. antec. Existit existentia sibi propria, neg. existit existentia individui, quod ex ipsa, & hæcceitate constituitur, conc. antec. dist. etiam consequ. Natura secundum se habet certam, & determinatam entitatem ad singularitatem, neg. determinatam quoad certum gradum entis utcunque, conc. consequ. in quo sensu etiam conceditur minor subillata; quia cum natura tali modo habet determinatum gradum entis vel genericum, vel specificum, habet etiam unitatem formalem sibi proportionatam, consequenter ita considerata non dividitur in plures tales, qualis ipsa est. Consequens autem illud dist. Ergo se ipsa habet singularitatem, & incommunicabilem est, prout excludit communicabilitatem positivam, conc. quia talem tantum habet ab intellectu: prout excludit communicabilitatem negativam, neg. consequ. quia ad communicabilitatem negativam alicujus entitatis non requiritur, quod sit divisibilis in plures, qualis ipsa est; hoc enim solum requiritur ad communitatem positivam, seu universalem, sed satis est, quod non petat magis ab una singularitate determinari, quam ab alia, quomodo dicitur esse non de se hæc, & singularis, qualis indifferencia directè singularitati repugnat.

ASSERTIO II. Natura est communis 50 pluribus per indifferenciam tantum, non autem per inexistenciam. Scotus 2. dist. 3. q. 1. & pluribus aliis in locis, recedunt tamen ab hac Magistri sui genuina doctrina plures alii Scotistæ.

*Probat*ur I. Ratione principali; nam Autoritate Doctoris probata manet ex Not. III. in fin. Quia si in omnibus individuis humanis V. G. datur una, & eadem omnino natura humana: ergo eadem omnino natura erit in Christo Domino, & Juda proditore, & sic eadem humanitas erit in cælo simul, & in inferno, erit simul misera, & beata. Tum quia admissa communitate naturæ per inexistenciam, necesse erit, in creatis admittere Mysterium Trinitatis; nam sicut eadem Natura divina est idem realiter cum tribus Personis, quin ipsæ Personæ sint idem realiter inter se; sic eadem omnino natura in creatis foret idem realiter cum pluribus singularitatibus, quin singularitates sint idem

idem realiter inter se : ergo &c. Prob. quoad utramque absurditatem evertendo penitus effugium, & responsionem Adversariorum, quæ est, quod natura Christi sit numero diversa à natura Judæ, & solùm eadem specie ; nam Adversarij naturæ communi per inexistentiā adscribunt solam unitatem specificam, quæ est unitas naturæ formalis, & propria, negant autem unitatem numericam ; hinc, ajunt, non inconvenit, aliquam naturam ejusdem speciei cum natura Christi esse miseram, ac in inferno torqueri. Similiter in Divinis eadem numero natura reperitur in tribus, non sic in creatis, ubi est tantum una specie, vel genere. Sed hæc responsio nihil evincit ; quia non ideo potius natura humana potest dici numero multiplicari, & dividi, quia in ipsa multiplicantur differentiæ individuales, & realiter cum ea identificantur, cum etiam in Natura Divina personalitates multiplicentur, & summè cum ea identificentur, non tamen ob id sic Natura Divina multiplicetur. Neque potius ideo, quod natura in creatis contrahatur, & actuetur per hæcceitates, non sic Natura Divina per personalitates, cum sit in ultima actualitate ; quia natura humana juxta Adversarios ita in se manet una formaliter, & positivè post adventum singularitatum, sicut antea : ergo per illas nullo modo dividitur, aut multiplicatur, etiam si contrahatur, & actuetur, consequenter cum sic esset eadem ratio, & paritas in creatis, & Divinis, pariter de ipsis loquendum foret, quod summam redolet absurditatem, ad quam evitandam dicendum, naturam in individuis multiplicari : quod ita

51 *Confirmatur* 1mo. Concretum substantiale nequit multiplicari sine multiplicatione formæ, ob quam solam rationem Divinæ Personæ sunt tantum unus Deus : cum ergo Petrus, & Paulus sint plures homines, etiam plures naturæ, seu formæ, & humanitates erunt. *Confirmatur* 2do. Petrus, & Paulus vel hypostaticè tantum differunt, & per hæcceitates, vel etiam aliquo modo substantialiter, & per naturam, ita, ut alia sit humanitas in uno, & alia in alio ? si hoc secundum, habetur intentum ; si verò primum : ergo differunt, sicut Personæ Divinæ, & non poterunt dici, nisi unus homo sub pluribus hæcceitatibus. *Confirmatur* 3to. Quælibet actio individui productiva communicat illi esse distinctum entitativè ab esse alterius individui : at non solam individuationem ; cum ipsa natura in se ponatur terminus formalis generationis univocæ : ergo in actione productiva multiplicatur in individuis natura, non quidem secundum esse essentiale, quod ab existentia præscindit, sed secundum esse reale, physicum, ac entitativum, quod existentiam concernit.

Dices, produci diversam numero, & eandem specie humanitatem. *Contra* : æquè inconvenit, eandem entitatem communem, dumodo unitas, & cōmunitas sit realis, pluries reproduci, ac singularem. Tum quia etiam illo admissio, adhuc in sententia opposita hæcceitates inter se realiter distinctæ identificarentur realiter in tertio absque eo, quod inter se identificari dicantur, quod est solum miraculum Trinitatis. Nec impedit, quod natura creata sit communis, Divina autem singularis, & particularis ; quia non obstante singularitate Natura Divina est tribus communis ; ibi enim nec singularitas cōmunitatem excludit, nec econtra, ut in creatis fit.

Probatur II. Ex opposita sententia sequetur, Deum non posse creare verè unum hominem V. G. Petrum, neque eum verè annihilare : sed : ergo. Prob. seq. maj. Creatio est productio totius entis, & secundum omnem ejus formalitatem ex nihilo, sicut pariter annihilatio est reductio totius entis in nihilum : at in opposita sententia & semper præexistet eadem natura Petri in aliis individuis ante ejus creationem, & semper remaneret post ejus destructionem : ergo nec verè creari, nec verè annihilari posset. *Confirmatur* : Videmus, naturam incipere secundum suum esse formale, ac entitativum, vel desinere in Petro, non autem in Paulo : ergo non est una, & eadem natura positivè in Petro, & Paulo per inexistentiā. Prob. conseq. Signum evidens distinctionis realis inter aliqua duo est separatio realis quoad existentiam : ergo cum desinat, vel incipiat natura existere in Petro absque eo, quod sic incipiat, aut desinat in Paulo, naturæ in ipsis erunt distinctæ.

Respondet Canonicus, ad creationem sufficere, si nihil præexistat singulare, & ad annihilationem pariter, quod nihil remaneat singulare ; nam singularia sunt, quæ terminant quamlibet productionem, vel destructionem.

Contra : Ad veram creationem, ut à generatione secernitur, exigitur, ut nihil præexistat entitatis intrinsecè componentis rem creatam, & pariter ad annihilationem propriè dictam, ut secernitur à corruptione, requiritur, ut nihil remaneat in rerum natura entitatis actualis, quæ intrinsecè rem annihilatam componebat : ergo data solutio non sufficit. Huc etiam applica dicta in 1. & 3. Confirmatione primæ probationis.

Respondet Pasqualigus, quod creatio tendit ad ponendam actualitatem rei, & annihilatio ad eam tollendam, quæ actualitas habet ut in individuo secundum esse inadæquatum naturæ, quod est esse adæquatum individui, quo esse inadæquato posito ponitur, & eo sublato tollitur individuum, & sufficit, quod nihil de hoc in

in individuo vel præcesserit, vel remaneat, natura autem non ponitur secundum totam suam latitudinem in unoquoque.

Contra: Vel illud esse inadæquatum naturæ in Petro est idem omnino cum esse inadæquato naturæ in Paulo, vel non? Si primum, tenet argumentum, ut prius, quod Petrus non possit creari, quia idem esse præcedit in Paulo; nec annihilari, quia post ejus destructionem remanet in Paulo. Si autem secundum dicatur: ergo non est una, & eadem natura in omnibus singularibus per inexistenciam, sed tantum per indifferentiam.

55 *Probat* III. Si natura à parte rei est una formaliter positivè in omnibus individuis, jam habet indifferentiam positivam respectu eorum, ut de omnibus, & singulis prædicari possit prædicatione dicente, hoc est hoc: sed ex Scoto 2. dist. 3. q. 1. §. *sed contra:* quod taliter est commune, & prædicari potest, est universale in actu: ergo juxta Adversarios datur universale in actu. Et licet Adversarij non reputent, hoc universale admittere esse inconveniens; quia cum non sit à singularibus realiter separatum, non est Platonicum, est tamen *quasi Platonicum*, quia est à singularibus realiter distinctum. Quod ita esse in contraria opinione, sic Prob. Natura humana ita est à parte rei in Petro, & Paulo una, & eadem positivè, ut possit existere à parte rei & sine Petreitate, & absque Pauleitate: ergo juxta Adversarios erit quoddam universale Platonicum à suis singularibus realiter distinctum; separatio enim in re est evidens signum realis distinctionis. Quamvis autem natura non possit esse absque aliquo individuo vagè, quia tamen potest esse sine quocunque determinato, destructo enim hoc, & illo, natura adhuc est in aliis, erit ab omnibus realiter distincta, sicut quantitas, licet non possit esse absque omni figura, quia tamen potest esse sine hac, & illa determinata, ponitur etiam re ipsa distincta ab illis, quod etiam patet de materia, & aliis pluribus.

56 *Objicitur* I. Unitas est carentia divisionis 5. Metaph. 11. sed natura humana, quæ est in Petro, & Paulo, à parte rei caret divisione formali, & essentiali: ergo à parte rei, ut est in pluribus, est una formaliter, & communis per inexistenciam. Prob. min. Tum quia Petrus, & Paulus non differunt in natura, & essentia, & natura unius non est distincta formaliter à natura alterius. Tum quia si Petrus non est essentialiter unum cum Paulo à parte rei, non magis differret à Bucephalo, quàm ab ipso Paulo. Tum quia Petrus, & Paulus in ratione hominis non sunt plura à parte rei. Tum quia habent eandem rationem, & definitionem: ergo sunt formaliter, & essentialiter unum, Tum quia

si non haberent unam communem rationem omnibus, non daretur univocatio nec in genere, nec in specie.

Respondetur, Imprimis omnia hic proposita verificari ob unitatem formalem naturæ in Petro, & Paulo per indifferentiam, & quia natura in utroque est ejusdem rationis, non autem quasi eadem natura sit simul realiter, & entitativè in utroque. Ad argumentum autem conc. maj. dist. min. caret divisione formali, & essentiali, id est, natura, quæ est in Petro, & quæ est in Paulo, sunt ejusdem rationis, & est una, & eadem amborum natura per indifferentiam, conc. min. caret divisione, id est, est una, & eadem amborum natura per inexistenciam, quasi sit eadem à parte rei entitas natura Petri, & Pauli, neg. min. Ad 1. min. probationem respondetur cum distinctione: Petrus, & Paulus non differunt in natura, id est, non habent naturas entitativè diversas, & secundum rem, neg. id est, non habent naturas essentialiter diversas, quæ nempe sint alterius, & alterius rationis, conc. Et licet Petrus, & Paulus distinctas habeant naturas, quia tamen hæ sunt ejusdem rationis, ideo non dicuntur distingui formaliter; quia duo individua distingui formaliter, non est tantum habere distinctam formam, sed etiam habere formam alterius rationis, ex quo tamen etiam non licet inferre, quod habeant eandem naturam entitativè. Ad 2. probat. Quamvis Petrus, & Paulus non habeant eandem naturam realiter, & entitativè, tamen adhuc magis differt Petrus à Bucephalo, quàm à Paulo; quia natura Petri, & Bucephali non solum sunt plures, sed etiam diversæ rationis, quia natura Petri non potest de se constituere Bucephalum, nec econtra. Ad 3. probat. dicendum, quod Petrus, & Paulus à parte rei necessariò sunt plures homines, quod signum est, non esse unam, & eandem humanitatem realiter, ac entitativè in utroque, sed plures, ejusdem tamen rationis. Ad 4. probat. In tantum individua ejusdem speciei eandem rationem, & definitionem habere dicuntur, in quantum habent naturas omnino ejusdem rationis, à quibus etiam prædicata quidditativa ejusdem omnino rationis desumuntur, unde postea intellectus conficit unam definitionem, quæ competit omnibus individuis ejusdem speciei. Ad ult. probat. neg. seq. quia ad univocationem prædicamentalem genericam, & specificam sufficit, si in univocatis sit una, & eadem natura per indifferentiam; quia hæc unitas sufficit, ut possit ab illis abstrahi una, & eadem ratio communis omnibus, & singulis, quantum satis est ad univocationem prædicamentalem.

57 *Obijcitur* II. Esse naturæ essentialæ, quod reperitur in uno individuo, reperitur etiam in alio, & prædicata, quæ tribuuntur uni, tribuuntur non similia, sed eadem alteri, ita, ut illud idem prædicatum, quod prædicatur de uno, prædicetur etiam de altero: ergo non similis natura, seu ejusdem rationis est in pluribus individuis, sed eadem, & consequenter habent eandem unitatem formalem communis. Prob. assumpt. Quando de Petro enuntiatur, quod sit animal rationale, hoc idem prædicatum potest singulis individuis applicari.

Respondetur dist. assumpt. Illud ipsum, & eadem prædicata essentialia prædicantur de alio prædicatione aptitudinali, & in potentia remota, quatenus natura, quæ est in Petro, æquè bene potuerat constituere Paulum, quæ prædictio aptitudinalis fundatur in identitate aptitudinali, conc. prædicatione actuali à parte rei, & in potentia proxima, neg. assumpt. Eadem autem natura per inexistenciam prædicari potest de pluribus proximè solum per intellectum, cum eam concipit per modum universalis, quam prædicationem actualem, vel aptitudinalem proximam acquirit natura ex operatione intellectus, & fundatur talis prædictio in communitate naturæ per indifferentiam, quam natura possidet citra fictionem, & ex qua in esse reperta intellectus astruit in natura etiam communitatem per inexistenciam, & facit eam actu universalem.

58 *Obijcitur* III. Si in singularibus aliud non esset, quam natura, utique non possent esse distincta, sed essent unum, & idem omnino à parte rei, quia individua per naturam conveniunt, non distinguuntur, ut ait Doctor 2. dist. 3. q. 6. ergo defacto etiam una, & eadem est natura realiter in omnibus entitativè indivisa in se, sed solum per differentias extrinsecè, alias si divisa esset, posset ipsa individua distinguere.

Respondetur, illas naturas præscindentes à singularitatibus non fore distinctas realiter, sed solum debere dici non idem inter se, ex quo adhuc negatur consequ. cum sua probatione; quia natura ut præscindens à singularitate, cum sit existentia incapax, non potest individua distinguere. Vide solutionem I. Object. Assert. IV. præced. Quæstionis.

59 *Obijcitur* IV. Si natura in pluribus individuis est in se, ac entitativè divisa, & non potius actualiter una in omnibus, & solum extrinsecè divisa, sequitur, singulare cujuscunque speciei esse imperfectum in illa specie; quia Petrus V. G. non haberet completè totam naturam communem, sed tantum partem ejus.

Respondetur neg. seq. quia hoc potius in opposita sententia sequeretur, quæ

asserit, eandem naturam esse in omnibus, & singulis individuis, suamque unitatem formalem habere adæquatè in omnibus simul sumptis, in singulis verò partialiter, & inadæquatè tantum, non autem in nostra Sententia, quia Petrus V. G. juxta nostram doctrinam habet naturam communem cum sua unitate formali, & hinc totam naturam communem, id est, quidquid est de ratione naturæ communis secundum totalitatem essentialem, non autem entitativam; cum non repugnet, præter naturam Petri aliam ejusdem rationis entitatem reperiri in Paulo.

Obijcitur V. Aristoteles 7. Metaph. 51. 60 ait, animal esse unum, & idem in homine, & equo, sicut tu tibi ipsi. Et Porphyrius in cap. de specie inquit: plures homines participatione speciei sunt unus homo, qui uterque modus loquendi innuit naturæ communitatem per inexistenciam: ergo.

Respondetur, allatam authoritatem significare, unum, & idem animal numero esse in homine, & equo, dum ait, *esse idem, sicut tu tibi ipsi*, sed ipsi Adversarij ponunt naturam in individuis non unitate numerica, sed minori, quam appellant formalem: ergo esset contra ipsos. Igitur juxta Doctorem, & Alensem Aristoteles ibi loquitur contra Platonem, genus scilicet, & speciem non dari posse substantias à singularibus separatas; quia alias sequeretur, idem numero animal esse in pluribus rebus separatim existentibus; cum sit unum, & idem animal in homine, & equo ex hoc, quod si definiantur homo, & equus ut animalia, dabitur in utroque eadem definitio. Porphyrius autem loquitur non de unitate reali, quam habet natura à parte rei, sed de unitate rationis, quam habet per intellectum sub ratione universalis, quæ unitas conceditur esse per inexistenciam.

Obijcitur VI. Cum Hurtado, qui disp. 61 5. Metaph. Sect. 2. probare conatur, naturam nec per inexistenciam, nec etiam per indifferentiam esse communem. Tum quia conceptus specificus hominis quidditativè prædicatur de multis hominibus; sed humanitas existens in solo Petro non ita prædicatur, quia non est in illis: ergo illa non est conceptus universalis. Tum quia sic etiam Petreitas posset dici universalis; quia sicut per te, ait, natura Petri poterat contrahi à Paulitate, ita Petreitas poterat contrahi per naturam Pauli. Tum quia tot forent universalis specifica hominis, quot sunt naturæ contractæ per singularitates, quia per te natura cujuscunque hominis est universalis. Tum quia esset aliqua ratio communis indifferens ad singularitatem Dei, & humanam: ergo neque natura erit communis per indifferentiam.

Respondetur dist. 1. probat. min. Human-

manitas existens in solo Petro non prædicatur de multis actu, & potentiâ proximâ, ac conjunctim, conc. potentiâ remotâ, & divisim, neg. min. hoc autem sufficit ad communitatem naturæ per indifferentiam, licet non sufficiat ad universalitatem à parte rei. Ad 2dum. neg. seq. cum sua probatione; quia Petreitas solum est indifferens ad contrahere, non autem ad contrahi, & communicari; quia ex se, & principiis intrinsecis determinata est cum natura ad constituendum Petrum, ita, quod non possit constituere Paulum, imò id ei intrinsecè repugnat, quod nequit de natura Petri asseri. Ad 3tium. neg. seq. cum sua probatione; quia falsum est, per Scotum naturam cujuscunque hominis esse universalem formaliter, & propriè, licet sit communis per indifferentiam; quia ad universalitatem requiritur communitas per existentiam. Et licet tot sint humanitates, quot homines, adhuc tamen una est tantum species humana; quia unaquæque non est nata fundare, nisi secundam intentionem ejusdem speciei, cum sint entitates ejusdem rationis. Ad 4tum. Argumentum concludit tantum contra Scotistas, tenentes, conceptus transcendentis Deo, & creaturis communes fundari in propriis, & adæquatis realitatibus à parte rei in eis existentibus, cujus contrarium suo loco tenebimus.

62 ASSERTIO III. Natura absolutè accepta, seu in statu essentiae habet propriam unitatem positivam. Scotus 2. dist. 3. q. 1. & 3. dist. 8. q. un. cum communiori Scotistarum.

Probatur I. Quodlibet ens, in quocunque gradu sumatur, est ex sua essentia unum, ac habet unitatem sibi proportionatam, quia unitas est adæquata passio entis; sed natura habet propriam essentiam, ac entitatem à singularitate distinctam ex natura rei, ut q. præced. probatum: ergo & propriam unitatem habet. Prob. min. Natura in statu essentiae considerata, & ut præcedit singularitatem, est, quod quidquid est rei, & per se obiectum intellectus, per se, ut sic, consideratur à Metaphysico, & exprimitur per definitionem; sed nihil potest verè, & propriè definiri, nisi sit per se unum, ut docet Aristoteles 4. Metaph. 10. Et lib. 7. Tex. 13. ergo natura in se, & essentialiter est verè, & positivè una. *Nec dicas* cum Averſa, unitatem, quæ est passio entis, salvari merè negativè, quatenus divisio non est de essentia naturæ; vel posse salvari etiam per rationem cum fundamento in re, quo pacto natura in intellectu est una. Dein ut natura possit uno nomine significari, & una definitione explicari, rursus sufficere, quod sit una negativè, id est, non dicat essentialiter divisionem, & possit

etiam concipi ab intellectu ut una. Nam *Contra* 1um est, quod passiones entis sint verè proprietates reales, & positivæ, & præsertim unitas transcendentalis reddat suum subjectum verè, & positivè unum: nequit ergo unitas salvari merè negativè, & per rationem. Et juxta Adversarios unitas formaliter consistit in negatione divisionis: ergo si hoc impedit, quò minus aliquid dicatur unum positivè, juxta ipsos nihil esset positivè unum. *Contra* 2dum est: Quod uno nomine significatur, & una definitione explicatur, est univocum univocatione sumpta ex unitate nominis, & definitionis: sed univocatio sic sumpta in unitate positiva fundatur: ergo definibile debet esse unum positivè, & non tantum negativè. Dein cum definitio debeat exprimere essentiam rei, ut est in se, non ut est in intellectu, etiam natura, ut possit verè definiri, hoc habebit ex se, & non tantum ab intellectu, consequenter non sufficit, quod tantum concipiatur ab intellectu ut una.

Probatur II. Passio convenit per se 63 primò naturæ, non singularibus; sed subjectum unius passionis debet esse per se, & positivè unum: ergo natura secundum se, & ut singularitatem præcedit, est verè, & positivè una. Major est Aristotelis 1. Post. Tex. 12. ubi risibile dicitur primum, & immediatum humanitatis prædicatum, non Sortis, vel Platonis. Prob. min. Quia unitas passionis pendet ex unitate subjecti. *Confirmatur*: Adæquatum subjectum passionis, V. G. risibilitatis non potest esse conceptus communis hujus, & illius hominis, & adæquata passio conceptus communis hujus, & illius risibilitatis; quia alias, dum passio prædicaretur de subjecto, non prædicaretur res de re, sed conceptus de conceptu, quæ prædicatio falsa est, quia unus conceptus non est alter. Et æquè parum potest dici, subjectum passionis esse ipsa singularia, quomodocunque passionem quisumat, etiam pro re, quod est accidens, quia non sunt secundum singularitatem propriam cujusque, cum in tali passione communicent: ergo erunt secundum naturam, seu potius ipsa natura erit subjectum passionis, utpote ejusdem rationis cum ipsa, alias subjectum non esset unum, nisi collectivè, & per aggregationem, quod nullatenus sufficit ad unitatem subjecti Scientiæ, de quo passiones demonstrantur in Scientia.

Probatur III. Unitas in indivisione 64 consistit: sed natura V. G. humana ex se habet indivisionem formalem, seu per principia formalia: ergo ex se habet formalem unitatem; quia ita ex se habet formalis divisionis negationem, ut omnino illi repugnet divisio formalis, & pluralitas positiva vi suæ essentiae, consequenter de se competit ei unitas positiva contra-

ria pluralitati. Et demum cum natura secundum se sumpta non possit abstrahere ab ente, nec ab unitate abstrahet; quia hæc sequitur necessario ad esse entis.

65 *Obijcitur* I. Naturæ in statu essentiae tantum conveniunt prædicata primi, & secundi modi dicendi per se: sed inter nullius modi prædicata reperitur unitas, imò natura in suis individuis multiplicata, & divisa est: ergo &c.

Respondetur neg. min. quia pertinet ad prædicata secundi modi, in quo ponuntur passionibus subjecti, qualis etiam est unitas.

Obijcitur II. Repugnat naturæ convenire oppositum eorum, quæ illi in sua essentia conveniunt: sed in singularibus convenit illi divisio opposita unitati: ergo &c.

Respondetur neg. min. quia divisio numeralis, quæ convenit naturæ in singularibus, non est opposita unitati specificæ.

Obijcitur III. Natura Divina cum sit essentialiter una, & secundum se, est etiam talis in tribus Personis: ergo si natura V. G. humana sit secundum se una, etiam erit in individuis talis; quia quidquid naturæ in statu essentiae competit, cum ea ad inferiora descendit.

Respondetur conc. totum; quia utique unitas specifica, quæ competit naturæ secundum se, descendit cum ea ad inferiora, cum ea tamen absque repugnantia stat pluralitas individualis.

Obijcitur IV. Natura considerata secundum se non habet ex omni parte sublatam divisionem, nec removet omnia principia pluralitatis; quia secundum se est indifferens ad pluralitatem, vel unitatem, & determinatè neutram sibi vendicat: ergo non simpliciter, sed tantum secundum quid erit una.

Respondetur dist. consequ. Ergo non erit simpliciter una, id est, absolute, & maximè una, scilicet numericè, conc. non erit una simpliciter specificè, neg. consequ. quia in hoc ordine est positivè una, & simpliciter, quæ est unitas minor numerali, quæ fit per principia materialia.

66 **ASSERTIO** IV. Natura etiam in statu existentiae, seu ad individua contracta retinet unitatem formalem. Scotus citatus.

Probat I. Ratione à priori: unitas formalis non tollitur per numericam pluralitatem; hæc enim illi non opponitur: ergo permanet adhuc in natura in statu existentiae. Prob. antec. Tum quia nulla unitas realis amovetur ab aliquibus, nisi illa aliquam diversitatem includant oppositam tali unitati; sed individua ejusdem speciei non includunt aliquam diversitatem extra intellectum oppositam unitati specificæ; quia diversitas eorum est solum

Tract. II.

numeralis: ergo. Tum quia quæ non sunt distincta, neque divisa extra intellectum, necessario sunt sic indistincta, & indivisa: sed individua ejusdem speciei sunt indivisa, & indistincta extra intellectum in eadem specie; quia circumscripto omni opere intellectus Sortes non distinguitur specie à Platone: ergo &c. Tum quia quæ distinguuntur realiter inter se, & non secundum omnem rationem inclusam in eis, habent aliquam unitatem realem, in illa scilicet ratione, in qua non differunt: sed individua ejusdem speciei distinguuntur realiter, & non secundum omnem rationem inclusam in eis; quia non secundum rationem specificam, sed tantum individuaalem: ergo habent aliquam unitatem realem propriè sumptam pro indivisione naturæ, non quidem per inexistenciam, sed per indifferentiam, & non tantum sumptam pro convenientia excludente dissimilitudinem naturarum.

Probat II. Ratione à posteriori: 67 magis inter se conveniunt à parte rei individua ejusdem speciei, quam cum individuis alterius speciei: ergo habent aliquam unitatem, quam non habent illa, quæ est unitas formalis naturæ specificæ, & fundamentum convenientiæ talis, ob quod non licet dicere, convenire non formaliter, sed fundamentaliter tantum, quia ex hoc ipso asseris unitatem specificam. *Nec licet dicere*, hanc convenientiam inter individua non esse unitatem à parte rei, quia se ipsis totis conveniunt, & differunt magis, & minus, *Nam* præterquam quòd convenientiam realem debeat præcedere unitas realis naturæ, super quam fundetur, non magis inter se differre possunt, quam se totis; sic enim in nullo conveniunt.

Probat III. Unitas formalis, ut jam dictum, est prædicatum secundi modi dicendi per se respectu naturæ in statu essentiae, quia est passio eam consequens in hoc statu: ergo natura eam non amittit, sed retinet eam etiam in statu existentiae. Patet consequ. Quia sicut existentia non destruit essentiam, sed potius perficit, & modificat, ita nec destruit ejus prædicata essentialia primi, vel secundi modi.

Obijcitur I. Non potest dari unitas, 68 quæ sit indivisio, nisi ratione entitatis indivisæ, quæ sit una: sed non datur in individuis entitas naturæ indivisæ, quia verè est multiplex, & divisa: ergo non datur talis unitas formalis naturæ à parte rei in pluribus individuis.

Respondetur neg. maj. quòd non possit dari unitas, quæ sit indivisio, nisi ratione entitatis indivisæ, id est, quæ non sit indivisio entitativa, & physica; quia datur unitas, quæ stat cum divisione entitativa, id est, plurium entitatum, quæ scilicet sint omnino ejusdem rationis in diversis individuis, ita ut ea, quæ constituunt

hoc

Y

hoc in esse specifico, de se sit indifferens ad constituendum aliud in eodem esse specifico, & ideo dicitur unitas indifferentiæ & metaphysica, quæ respicit essentiam realem naturæ, ut abstrahit à conditionibus individuantes; cum enim detur aliquis gradus entis diversus ab individuali, & minor eo, debet quoque admitti gradus unitatis ei correspondens, quæ appellatur unitas essentialis.

Obijcitur II. Aliqua esse formaliter, seu essentialiter unum, est habere unam formam, unam essentiam: sed forma, seu essentia in individuis, quæ est natura, non est una, sed multiplex, & divisa: ergo non sunt formaliter, seu essentialiter unum, supposita divisione reali.

Respondetur dist. maj. Est habere unam formam, unam essentiam unitate entitativa, & existentia, neg. unitate indifferentiæ, conc. maj. & sub eadem distinctione conc. & neg. min. cum consequ.

69 *Obijcitur III.* Quidquid est in uno individuo, est realiter divisum ab eo, quod est in alio individuo, etiam ipsa prædicata superiora essentialia sunt in illis divisa, ut humanitas, animalitas, corporeitas &c. ergo quæ sic adæquatè sunt realiter divisa, non possunt inter se à parte rei habere aliquam unitatem, & indivisionem.

Respondetur dist. antec. Est realiter divisum ab eo, quod est in alio individuo, entitative, & physice, conc. metaphysice, neg. antec. & dist. consequ. Non possunt inter se habere à parte rei aliquam unitatem, & indivisionem physicam, & entitativam, seu per existentiam, conc. metaphysicam, & per indifferentiam, ac quatenus adhuc sunt ejusdem rationis, licet ita divisa, neg. consequ. quia bene possunt ea, quæ à parte rei sunt divisa physice, esse indivisa metaphysice, & quæ sunt plura per existentiam, unum esse per indifferentiam.

70 *Obijcitur IV.* Vel talis unitas à parte rei est una in omnibus, & singulis individuis, quod neque nos concedimus, vel sunt in singulis singulæ unitates? Et neque hoc; quia tunc ratione talis unitatis unum individuum non potest dici ab alio indistinctum, & unum cum eo, sed potius distinctum; quia res secundum communem modum singulæ per suas peculiare, & proprias unitates inter se distinguuntur.

Respondetur, in singulis individuis cum natura multiplicari formales unitates, quæ tamen unitates non distinguunt essentialiter illa individua inter se, bene verò ab individuis alterius speciei distinguunt, respectu autem individuorum ejusdem speciei quælibet unitas formalis particularis est ratio assimilandi unum cum alio, cum unitas humanitatis Petri V.G.

non sit propria Petro, sed sibi communis cum Paulo per indifferentiam, sicut & ipsa natura; distinguendi proin Petrum à Paulo ratio sola est unitas ejus individualis, quæ est ipsi propria, & peculiaris.

Obijcitur V. Unum illud dicitur, quod est indivisum in se, & à quocunque alio divisum: sed natura habet solum hujusmodi indivisionem, quando concipitur præcisa à differentiis dividendibus, non autem quando à parte rei est in individuis; ergo ut est in individuis, non habet aliquam unitatem.

Respondetur, Majorem esse veram, si in debito sensu intelligatur, & in eo ordine, quo aliquid dicitur unum, & indivisum, sic V. G. natura humana dicitur una in se, id est, unitate specifica, & formali, & à quocunque alio divisa, scilicet à quacunque alia natura specie diversa à se; unum numero in se dicitur Petrus, & à quocunque alio à se numero diverso divisus. Quare neg. min. loquendo de unitate formali, & specifica; quia hæc competit naturæ in statu essentia velut ejus propria passio, ideoque eam sibi realiter identificatam in statu existentia retinet. Neque hæcceitates tollunt talem unitatem; quia multitudo numeralis non opponitur unitati specificæ, & formali, sed tantum individuali.

QUÆSTIO III.

Qualis sit Unitas Naturæ?

Nota I. Præter Nominales, qui negant, 71

ullo modo formalem unitatem in aliquo statu naturæ competere, sed tantum per intellectum, & alios, qui asserunt, naturam solummodo negativè esse unam, quatenus non est divisa, adhuc aliam esse opinionem, quæ asserit, naturam in statu essentia, seu secundum suum statum absolutum consideratam habere quamdam unitatem veluti mixtam ex formali, & numerali; quia quatenus convenit naturis solis, participat rationem unitatis formalis, quatenus autem conficit numerum ipsarum naturarum communium (humanitas namque & equinitas sunt duæ naturæ specificæ) habet rationem unitatis numeralis, non quæ est propria singularem, sed universalium; & secundum hanc unitatem naturam ad inferiora non descendere, ait Fonseca, seu illam inferioribus non communicare; quia ex eo, quod natura in inferioribus multiplicatur, tollitur hujusmodi unitas. Sed contra hanc opinionem facit, quod talis mixtio omnino repugnet, siquidem unitas singularis est propria individuorum, consequenter

quenter malè tribuitur naturis communibus, & unitas formalis est propria naturarum, & hinc ista ponitur communicabilis, illa incommunicabilis, ista secum patitur aliquam divisionem, illa nullam prorsus: ergo tale mixtum omnino repugnat. Tum quia omnia prædicata, quæ competunt naturæ in statu essentiae, conveniunt ei quoque in alijs statibus, cum sint prædicata primi, vel secundi modi: ergo si hæc unitas conveniat naturæ in statu essentiae, etiam competit ei in statu existentiae; quia prædicata primi, & secundi modi sunt realiter identificata naturæ, consequenter hic modus dicendi ex ipsa sui explicatione repugnat, cum dicat, naturam hanc unitatem inferioribus non communicare. Itaque cum hæc unitas omnino implicet, status nostræ quæstionis procedit de unitate formali, quam quæstione præcedente asseruimus.

Nota II. Aversam cum alijs Recentioribus aliam unitatem naturæ in individujs non agnoscere, quam nudæ similitudinis, & conformitatis, quibus à via, & doctrina Scoti degener Pontius adhæsit.

72 **ASSERTIO I.** Unitas formalis naturæ in statu essentiae est unitas realis, seu à parte rei naturæ conveniens, minor unitate numerali. Scotus 2. dist. 3. q. 1.

Probatur I. Relationes primi modi, *idem, simile, æquale*, cum sint relationes æquiparantiae, fundantur super unum, seu super unitatem: sed hæc relationes necessario requirunt fundamentum reale, & rationem fundandi realem: ergo unitas, super quam fundantur, debet esse realis. Min. patet; quia relationes illæ sunt reales, quæ non possunt fundari, nisi super quid reale. Subsumitur cum Scoto: atqui ista unitas non potest esse numeralis; quia nihil unum, & idem est simile sibi ipsi: ergo erit unitas minor numerali. Prob. subsumpt. Quia implicat, talem realem relationem fundari in unitate singulari unius individui, & terminari ad unitatem alterius individui: ergo. Prob. antec. Tum quia duo individua in singularitatibus sunt omnino dissimilia, consequenter unitates singulares sunt rationes fundandi dissimilitudinem, non verò similitudinem. Tum quia tunc similitudo non fundaretur super uno, sed super duobus contra Aristotelem. Nec juvat dicere, has relationes non esse reales, sed tantum rationis, & ideo non requirere fundamentum reale. Nam ipsimet Adversarij saltem dicunt, non temerè, sed cum fundamento in re esse ab intellectu fabricatas, quod fundamentum aliud non poterit assignari, nisi unitas naturæ minor numerali; nam, ut probatum est, unitas singularitatis est potius fundamentum dissimilitudinis, quam similitudinis.

Probatur II. Generans univocè realiter 73
convenit in natura cum genito, quod patet de igne generante ignem: sed non conveniunt in aliquo uno numero: ergo conveniunt realiter in aliqua forma communi, quæ est ratio realis convenientiæ in utroque, consequenter datur unitas naturæ minor unitate numerali. *Confirmatur:* Sicut ignis univocè convenit cum alio igne in natura, sic duo prima extrema realia unius contrariæ oppositionis, qualis est inter album, & nigrum V. G. eo ipso quod contraria sunt, disconveniunt realiter in natura inter se: ergo ex eo, quod ita inter se disconveniunt, debet quodlibet extremum quæ extremum specialiter pro se esse unum aliqua unitate reali; atqui non unitate numerali: ergo unitate ea minori. Prob. subsumpt. Quia tunc præcisè hoc album, vel præcisè aliud album esset primum contrarium huic nigro; sed hoc est inconveniens: ergo &c. Prob. min. Quia tunc essent dicendæ tot contrarietates primæ, quot sunt individua contraria, quod falsum est; quia licet hæc, & illa albedo V. G. realiter opponantur adinvicem, non tamen sunt prima extrema; non enim albedo contrariatur nigredini, quia hæc albedo contrariatur illi nigredini, sed quia albedo ut sic contrariatur nigredini ut sic. Et quod plures albedines, & nigredines ad se invicem opponantur, convenit eis non tantum per accidens, sed per se ex natura rei, ac ideo ex 1. Post. c. 5. per rationem alicujus communem ex natura rei.

Probatur III. Unius actionis sensitivæ 74
V. G. visus est unum objectum secundum aliquam unitatem realem: sed non secundum numeralem: ergo datur aliqua unitas minor numerali. Maj. patet; quia actio sensus terminatur ad aliquod unum à parte rei. Min. prob. Quia sensus visus V. G. cognoscit duo ova omnino æqualia in albedine, & quantitate ut unum objectum, scilicet habere aliquam unitatem; sed non numeralem, quia sensus non attingit condiciones individuales: ergo attingit illa ut unum unitate minore numerali, scilicet specifica, quæ est ratio motiva ipsius: *Si dicas*, attingere ut unum unitate confusionis, & similitudinis, probas unitatem specificam; quia unitas similitudinis debet habere sui fundamentum, quod erit natura una specifica.

Probatur IV. Si omnis unitas realis 75
est numeralis: ergo omnis diversitas realis est numeralis: consequens est falsum: ergo &c. Prob. seq. Quia unum, & multa, idem, & diversum sunt opposita; at quot modis dicitur unum oppositorum, totidem dicitur & reliquum: ergo si omne unum est tantum unum numero, etiam omne diversum erit tantum diversum numero. Prob. min. principalis, seu sequelæ falsitas; quia tunc omnia essent æquæ

æquæ distincta; nam omnis diversitas numeralis, in quantum numeralis, est æqualis; sed hoc est falsum: ergo &c. Prob. min. Major namque est distinctio inter Petrum, & Bucephalum, quàm inter Petrum, & Paulum; quia diversitas realis naturarum, quæ est in Petro, & Bucephalo, arguit, ipsos non tantum materialiter, & realiter, sed etiam formaliter, & essentialiter esse diversos, quod est falsum respectu Petri, & Pauli. *Confirmatur*: In qualibet re individua præter entitatem singularitatis invenitur entitas naturæ, quæ non est de se hæc; ergo sicut illam sequitur propria unitas numeralis, ita entitatem naturæ sequitur propria unitas realis, quæ dicitur formalis. Prob. conseq. Quia omnem entitatem suam sequitur unitas ei proportionata; cum unitas sit affectio entis.

76 *Obijcitur* I. Omnis entitas extra intellectum est singularis; quia universale tantum datur in intellectu: ergo nulla datur à parte rei unitas formalis minor numerali. Prob. conseq. Quia sicut res se habet ad entitatem, ita quoque ad unitatem.

Respondetur ex Scoto 2. dist. 3. q. 6. §. *Ad questionem*, aliquid posse esse, & dici singulare, & unum numero tripliciter. *Primo*, & *per se*, ut differentia individualis. *Per se*, sed non *primo*, ut ipsum individuum. Denique *per accidens* & *denominativè*, ut ipsa natura communis in individuo existens, quæ secundum se, id est, prout dicit prædicata essentialia, primi, & secundi modi, non est de se hæc, sed communis per indifferentiam, quomodo dicitur habere unitatem minorem numerali; quia rei, quæ per se est una unitate numerica, omnino repugnat esse sub alia singularitate.

Obijcitur II. Si est aliqua unitas realis minor unitate numerali, aut est alicujus in eodem uno numeraliter, aut in aliquo alio? Non primum; quia quidquid est in eodem numero, est unum numero: nec est in duobus; quia in eis est nihil unum numero realiter, cum hoc sit proprium suppositis divinis.

Respondetur, unitatem formalem minorem numerali esse alicujus entitatis, quæ est in aliquo, quod est idem numero. Cum autem dicitur, quidquid est in eodem individuo, est unum numero, respondendum est, esse unum numero vel *primo*, ut hæcceitas, vel *per se*, sed non *primo*, ut individuum, vel *per accidens* solum, & *denominativè*, ut ipsa natura.

77 *Obijcitur* III. Non datur natura habens statum medium inter singularem, & universalem: ergo neque datur unitas formalis media inter universalem, & singularem. Prob. conseq. Vel enim talis unitas spectatur ut singularis, & sic utique datur à parte rei, sed cum unitate sin-

gulari; vel concipitur confuse, & universalis, & sic utique habet unitatem universalem, sed tantum in intellectu.

Respondetur neg. antec. cum conseq. quia natura, licet non possit inveniri, nisi vel sub statu singularitatis à parte rei, vel universalitatis per. & in intellectu, in utroque statu suam retinet essentiam, quæ de se nec est universalis, nec particularis, sed ad utrumque indifferens, neutrum ei essentialis, sed utrumque accidentale, & ab extrinseco, unum per hæcceitatem, alterum per intellectum, ideo secundum hunc statum, in quo ipsi convenit etiam unitas formalis de se, & ab intrinseco, natura statum medium possidere dicitur inter universalem, & singularem, sicut & ipsa unitas competens ei pro hoc statu, quod ita probatur: Illud dicitur medium respectu aliquorum, quod secundum se neutrum sibi determinat, sed cum utroque potest stare: atqui natura secundum se formaliter una cum unitate singulari stare potest, sicut cum unitate universali, quia utraque sibi accidit: ergo verè dici potest mediare cum sua unitate formali inter utramque.

Obijcitur IV. Si natura specifica suam habet unitatem formalem, etiam generica habebit ob eandem rationem: sed hoc est falsum: ergo &c. Prob. min. Quia in genere latent æquivocationes, 7. Physic. 29. Et hoc ipsum Doctor expressè negat 2. dist. 3. q. 1. litt. B. ubi ait, genus non habere talem unitatem.

Respondetur conc. maj. neg. min. Aristoteles autem allegato loco non est locutus absolute, quasi vellet omnem prorsus unitatem à conceptu generis ablegare, sed comparative ad speciem, quæ cum per solas differentias ultimas dividatur, longè majorem habet unitatem, quàm genus, in quo etiam sensu intelligendus est Doctor loco cit.

ASSERTIO II. Unitas formalis naturæ 78 est ab unitate singulari ex natura rei formaliter distincta. Communis tuentium distinctionem ex natura rei formalem, contra omnes, qui eam negant.

*Probat*ur omnibus illis rationibus, quibus Quæst. præced. Assert. IV. probavimus distinctionem formalem, & actualem ex natura rei naturæ ab hæcceitate; si enim, ut ibi probatum est, natura ex natura rei formaliter distinguitur à Petreitate V. G. licet cum ipsa realiter identificetur, consequenter in proposito est dicendum, quod unitas formalis, quæ consequitur naturam per modum propriæ passionis, formaliter distinguatur ab unitate numerali, quæ sequitur hæcceitatem, quod ulterius Probat; Tum quia nihil omnino idem ex natura rei potest esse proxima ratio fundandi relationes oppositas, scilicet identitatis, & diversitatis:

tis : sed unitas formalis naturæ est proxima ratio fundandi identitatem inter Petrum, & Paulum, & unitas numeralis est ratio fundandi diversitatem inter eos : ergo ex natura rei ab invicem distinguuntur. Tum quia implicat intelligere, quod Petrus, & Paulus sint inter se idem, & diversi sine ulla distinctione ex natura rei saltem in fundamentis proximis. Tum quia unitas, penes quam attenditur generatio univoca, distinguitur ex natura rei ab illa, penes quam non attenditur ; sed illa est unitas naturæ formalis, hæc autem est unitas singularis : ergo &c. Tum quia in unitate naturæ potest fieri comparatio ex 7. Metaph. 29. in unitate autem numerali non potest fieri ; quia unum, & idem sibi met comparari non potest : ergo sunt unitates ex natura rei distinctæ. Tum quia unitas naturæ formalis stat cum multitudine numerali opposita, utique unitati numerali, sed hoc fieri non potest absque distinctione unitatum ex natura rei : ergo &c. Tum tandem genus indivisionis numeralis, & genus indivisionis formalis aliud sunt ex natura rei ; quia prima divisio est in principiis tantum materialibus, hæc autem in formalibus : ergo & ipsæ unitates ab invicem ex natura rei erunt distinctæ ; quia unitas vel in indivisione consistit, vel saltem eam necessario connotat.

79 *Obijcitur* I. Sequeretur, quod Petrus esset duo ; sed : ergo &c. Prob. seq. Quia duæ unitates faciunt dualitatem. Et dici deberet, in Petro esse duas humanitates, unam communem, alteram particularem.

Respondetur negando primam seq. Tum quia natura, & hæc natura non distinguuntur realiter. Tum quia gradus communes cum singularitatibus non ponuntur in numerum, quia per eandem hæcceitatem individuuntur ; ac ideo negatur probatio, quia illæ duæ unitates tantum faciunt numerum realitatum ejusdem rei, non autem rerum, propter quod patet etiam, falsam esse secundam sequelam in argumento positam.

Obijcitur II. Essentia non distinguitur ab eo, cujus est essentia ; sed humanitas Petri, à qua Petrus habet formalem unitatem unius hominis, est essentia realis ipsius : ergo unitas essentiæ non distinguitur à numerali.

Respondetur neg. min. sumendo essentiam pro integra ejus entitate, non autem pro quidditate communicabili ; nam in hoc sensu humanitas est tantum altera pars essentiæ, seu entitas Petri, & altera compars est hæcceitas, & ideo Petrus, & ejus humanitas distinguuntur, sicut includens, & inclusum.

Obijcitur III. Idem est ex natura rei in Petro esse hominem, & esse hunc hominem ; quia non est homo, nisi in quan-

Tract. II.

tum hæc humanitas veram habet humanitatis essentiam : sed per hanc humanitatem est unus homo formaliter : ergo utraque unitas formalis, & numeralis est eadem res.

Respondetur : Idem est esse hominem, & hunc hominem, si sermo sit de entitate reali, conc. maj. si de formali, neg. maj. quia esse hominem, & esse hunc hominem habent se sicut includens, & inclusum. Potest etiam negari min. quia Petrus potius dicitur unus homo formaliter per humanitatem ut sic, & per hanc humanitatem dicitur hic homo, seu unus individualiter homo.

Obijcitur IV. Quidquid est in re in dividua intrinsecum, & essentialiale, non distinguitur ex natura rei ab illa : sed natura est intrinseca, & essentialis individuo : ergo non distinguitur ex natura rei ab ipso, consequenter nec ejus unitas.

Respondetur neg. assumpt. tanquam universaliter verum ; nam materia est intrinseca, & essentialis composito physico, à quo adhuc realiter distinguitur, concessa que min. negatur consequ. quia natura adhuc ex natura rei ab ipso individuo constituto ratione hæcceitatis distinguitur, quam supra ipsam addit individuum, & ab ipsa singularitate, sicut determinabile à determinante.

Obijcitur V. Sequeretur, naturam posse intuitivè videri sine hæcceitate, & sic illam unitatem non esse aliam unitatem distinctam à numerali, sed ipsam unitatem numeralem, quod est contra nos : ergo &c. Prob. seq. quoad primum ; quia hac ratione ponitur à Scoto, posse Divinam Essentiam videri intuitivè sine Personis. Prob. quoad alterum ; quia si ita viderentur V. G. humanitas Petri, & humanitas Pauli, viderentur ut distinctæ loco, & subjecto : ergo viderentur ut distinctæ numericè, quia istæ sunt conditiones individuales.

Respondetur, sequelam illam primam veram esse de cognitione intuitiva intellectuali ; quia etiam naturæ communes possunt esse objectum sufficiens intuitivæ cognitionis, saltem respectu intellectus separati ; cum autem ad objectum intuitionis non sit necessaria existentia immediatè, & propriè dicta, quæ solis rebus, non autem realitatibus competit, nisi per identitatem, sed sufficiat identica existentia, & concomitans, ac absolutè loquendo sufficiat præsentia rei in se, & non tantum in specie ; hinc negatur altera sequela, quod scilicet illa unitas non esset distincta à numerali, sed ipsa numeralis ; nam licet cognitio intuitiva sensus terminetur ad individuum, & singulare, atque rem propriè existentem, cum sensus sit singulare, non tamen ita necessariò intellectus, ut mox dictum. Et sic etiam cognoscerentur ut distinctæ loco, & sub-

jecto

Z

jecto concomitanter, & identicè tantum, & non per propriam existentiam immediatè se ipsis, & primariò, quod solum est conditio individualis.

ASSERTIO III. Unitas formalis naturæ multiplicatur cum ipsa in individuis. Scotus 2. dist. 3. q. 6. & 3. dist. 8. q. un. in fine jam allegatus in Not. III. q. præced. ad fin. & Scotistæ politiores.

82 *Probat. Talis debet asseri communitas unitatis naturæ, qualis est communitas ipsiusmet naturæ: sed communitas ipsius naturæ est per indifferentiam tantum, non autem per inexistenciam, ut probatum est q. præced. Assert. II. ergo cum non sit eadem natura in omnibus, scilicet una, & eadem entitas physica sub diversis differentiis individualibus, sed revera sit multiplicata in quolibet individuo, etiam ipsa unitas formalis erit sic multiplicata. Prob. maj. Ideo Scotistæ oppositæ sententiæ tuentur, unitatem naturæ esse unam in omnibus, & singulis individuis, quia putant, unam, & eandem entitatem naturæ esse in omnibus individuis: cum ergo ipsi in hoc decipiantur, & ex falsa suppositione procedant, bene alias locuturi, nos econtra in veritate sentientes de communitate naturæ per indifferentiam solum, & cum sui multiplicatione, talem quoque asserere tenebimur unitatem, ejusdemque communitatem. Verum quidem est, quod metaphysicè loquendo non sit alia natura Petri à natura Pauli; quia Metaphysicus considerat essentiam naturæ præscindendo ab existentia, nullo autem pacto naturæ in suis principiis constitutivis differunt, sed sunt ejusdem essentiae, & rationis.*

83 *Objicitur I. Natura, quæ est in individuis, secundum se considerata, sive secundum suam essentiam verè habet à parte rei carentiam divisionis essentialis: ergo etiam habet unitatem sibi propriam realem in omnibus adæquatè. Prob. antec. Natura secundum se considerata non est divisa in plures diversas essentias, & distinguitur ab omni alia essentia: ergo &c.*

Respondetur dist. antec. Natura secundum se habet carentiam divisionis essentialis, si sit sermo de indivisione physica, & entitativa naturæ, quæ pertinet ad existentiam potius, quàm ad essentiam, neg. antec. quia sic esset una in omnibus per inexistenciam. Si sermo sit de indivisione Metaphysica, & propriè essentiali, quæ consistit in connexionem prædicatorum essentialium, conc. antec. & neg. consequ. Ad probat. Si natura metaphysicè consideretur, prout dicit connexionem prædicatorum essentialium, & ut præscindit ex natura rei, vel saltem per intellectum ab existentia, dicit indivisionem in plures essentias, quando autem consideratur physicè involuta cum existentia sub-

nomine entitatis, tunc dividitur in plures essentias individualiter.

Objicitur II. Sequeretur, Petrum, & Joannem inter se specie distingui; quia in unoquoque non est tantum diversa unitas numeralis, sed etiam specifica, imò distingui & genere; quia eadem ratione, qua in ipsis geminatur unitas formalis speciei, geminari quoque debent unitates generis generalissimi, & subalterni.

Respondetur neg. seq. quia natura humana Petri, & natura Joannis habent solum distinctas unitates per accidens, extrinsecè, & numeraliter, ac ex principiis individualibus, non autem ex principiis intrinsecis, & essentialibus; multitudo autem unitatum formalium, quæ arguit distinctionem specificam, est ea solum, quæ naturis intrinsecè convenit, & per principia essentialia, qualis est inter Petrum, & Bucephalum, non verò inter Petrum, & Joannem; quia licet, ut ait Doctor 2. dist. 3. q. 7. D. Et 1. dist. 17. q. 3. Y. inter individua ejusdem speciei reperiatur distinctio formarum, non tamen formalis, vel, ut alij dicunt, licet reperiatur distinctio, & pluralitas essentialium, non tamen essentialis.

Objicitur III. Sequeretur, hanc unitatem formalem non esse minorem numerali. Prob. seq. In tantum vocat eam Doctor minorem numerali, quia potest stare cum multitudine numerali; at non stat cum multitudine numerali, si ad multitudinem individuorum multiplicetur, sed solum si una duntaxat ponatur communis omnibus: ergo &c.

Respondetur neg. seq. quia non obstante multiplicatione unitatis formalis adhuc est minor numerali; quia de se est communis, & indifferens ad plura constituenda disjunctim, quod hæceitati ab intrinseco repugnat.

Objicitur IV. Sequeretur, naturam prius in se dividi, quàm per individuales differentias; sed hoc est falsum, quia immediata divisio speciei est per hæceitates: ergo &c. Prob. seq. Unitas formalis in natura præcedit individua; ergo si sunt distinctæ unitates formales naturæ in singulis individuis, intelligitur divisa natura ante singularitates.

Respondetur neg. seq. quia licet unitates humanitatum Petri, & Pauli præcedant individuales secundum se consideratæ, tamen non præcedunt ut distinctæ; quia non distinguuntur ab invicem intrinsecè, & ex propriis principiis essentialibus, sed extrinsecè solum, & concomitanter per conjunctionem ad differentias individuales, & ideo nunquam sequitur, naturam prius in se esse divisam, quàm per individuales differentias. Dein natura potius secundum unitatem universalem dicitur dividi, secundum quam concipitur ut totum universale in partes ejusdem

dem rationis divisibile, secundum autem unitatem formalem potius dicitur determinari, & contrahi tanquam pars potentialis indifferens ad plura numero constituenda disjunctim.

- 85 *Obijcitur* V. In individuis non est alia multitudo, nisi quæ provenit ab esse individuali, quod est naturæ extrinsecum: sed nullum extrinsecum ponit multitudinem in eo, cui est extrinsecum: ergo per esse individuale non multiplicabitur natura, sed adhuc remanebit una in singulis individuis sua unitate formali.

Respondetur concedendo, quod individuatō non ponat in natura multitudinem essentialē, quia est extra naturæ essentialitatem, ponit tamen multitudinem entitativam, cum hæcceitati sit realiter identificata natura, & ideo ad ejus plurificationem debet quoque natura realiter, ac entitative plurificari, quo pacto etiam plurificatur unitas identificata cum natura.

- 86 *Obijcitur* VI. Natura in individuis ita est eadem in se, ac sit præcisa individuatione. & solum dicit esse individuale superadditum; sed hoc esse individuale tantum ponit divisionem naturæ materiale, non autem immutat esse intrinsecum naturæ: ergo natura cum hoc esse individuali suam retinet unitatem formalem communis prorsus unam in omnibus.

Respondetur, majorem veram esse de unitate essentiali, quæ importat connexionem prædicatorum essentialium, in quibus individua non distinguuntur, quæque competit essentiali, quatenus abstrahit ab existentia; quia convenit illi, siue existat, siue non, est tamen falsa de unitate entitativa, & physica, ac reali. Et in eodem sensu accipienda est minor, quod scilicet non immutat individuatō unitatem essentialē naturæ, ita tamen, ut natura cum ipsa adhuc, & cum natura unitas formalis multiplicetur entitative, & realiter, non verò formaliter, & essentialiter.

- 87 **ASSERTIO IV.** Unitas formalis naturæ in individuis non importat solam, & nudam similitudinem, sed unitatem indifferentiæ antecedentem, quæ est fundamentum proximum talis similitudinis, & conformitatis. Scotus 2. dist. 3. q. 1. cum suis communiter.

*Probat*ur, Licet satis constet ex fundamentis, & probationibus pro Assert. I. hujus quæst. adductis, præsertim prima statim, ex qua ulterius sic. Quia dum Aristoteles 5. Metaph. assignat fundamentum proximum relationum primi modi, ait, illas fundari supra unitatem; atqui non potest dici, Aristotelem accepisse unitatem fundamentaliter, scilicet pro convenientia illa, quæ à parte rei reperitur inter individua ejusdem speciei, quæ sit fundamentum, unde postea intellectus fabricat unitatem illam formalem plurium

naturarum inter se similium, unico conceptu sibi representando illas: ergo &c. Prob. min. Quia sic dici deberet, unitatem fundari super convenientiam, & similitudinem, & non econtra, quod aperte est contra Aristotelem cit. loco: ergo &c. Tum quia si dicta unitas non esset, nisi convenientiæ, & similitudinis, ut volunt Adversarij, perinde esset, ac si dixisset Aristoteles, similia fundari super similitudinem, æqualia super æqualitatem; sed hoc dici non posse, patet ex ipso Aristotele: ergo &c. Tum quia comparatio supponit aliquam similitudinem inter extrema comparata; quia comparatio fit in specie atoma ex 7. Physic. 29. sed comparatio supponit revera aliquam unitatem realem formæ, in qua extrema comparantur: ergo etiam similitudo supponit talem unitatem. Prob. min. Nam si dicamus A. est albus B. certum est, quod A. & B. participant albedinem, & in ea convenient; at non conveniunt in albedine singulari: ergo in albedine utrique communi habente unitatem specificam, & minorem unitate numerali. Min. patet; quia alias duo singularia participarent unum, & idem accidens secundum magis, & minus. *Dices*: A. se ipso esse simile B., & econtra. *Contra*: Sic dicendum foret, similitudinem fundari non supra unum, sed supra duo, & unitas singularis A. quæ est ratio ipsum discriminandi à B. esset ratio assimilandi, & convenientiæ inter utrumque, quod repugnat. *Confirmatur* Assertio quærendo, quid sit illud, in quo omnia singularia alicujus speciei sunt essentialiter conformia, & similia; vel enim est ens reale, vel rationis? hoc secundum dici non potest; quia similitudo est realis. Si est aliquid reale, hoc non erit natura aliqua singularis pluribus communicabilis; quia hoc tantum reperitur in Divinis: ergo erit aliqua natura una communis per indifferentiam. *Si dicas*, fundamentum talis similitudinis esse omnia singularia ut conformia. *Contra* est; nam omnia singularia ut conformia vel dicunt aliquid præter ea absolute considerata, vel non? Si non, cum ut sic considerata sint plura ut plura, & ut talia sint ratio conformitatis, & unitatis, jam ratio pluralitatis in quantum talis esset formalis ratio conformitatis, & unitatis, quod est impossibile. Si autem dicant aliquid præter ea absolute considerata, vel est aliquid accidentale? Et hoc non; quia alias omnes homines per aliquid accidentale essent essentialiter conformes, quod implicat. Vel est aliquid substantiale? Et hoc erit reale unum aliquod; cum verò apud ipsos nihil unum sit reale præter singulare, sequitur, omnes homines ut conformes essentialiter includere aliquod singulare, seu aliquod unum numero præter eos absolute sumptos, quod est absurdum; quia tunc aliquod singulare

gulare in creatis esset pluribus communicabile, quod solum divinis Personis reservatur: ergo illud, in quo omnes homines essentialiter conveniunt, erit natura in omnibus una unitate indifferentiæ, & omnibus communis communitate ejusdem indifferentiæ.

- 88 *Respondet* Poncius, Quod si requiritur aliqua unitas antecedens similitudinem inter naturam Petri, & Pauli, illam non esse aliam, quam repræsentabilitatem per eandem speciem, aut conceptum formalem, ita scilicet, ut quæcunque duo sunt repræsentabilia per eandem speciem, aut conceptum formalem, seu cognitionem, illa debeant dici una, & consequenter similia.

Contra: Objectum non accipit unitatem suam à conceptu, sed potius econtra conceptus ab objecto; quia potentiæ specificantur per actus, & actus per objecta: ergo malè dicitur, Petrum, & Paulum esse unum essentialiter; quia sunt per eundem conceptum formalem repræsentabiles, quasi unitatem accipiant ab illo actu confuso, & ab unitate illius actus; cum potius unitas illius conceptus pendeat ex unitate naturæ in illis reperta. Tum quia talis formalis conceptus Petri, & Pauli essentialiter repræsentativus est univocus: ergo correspondere debet illi in Petro, & Paulo una ratio naturæ saltem per indifferentiam, vel unus conceptus objectivus, super quem fundetur univocatio conceptus formalis; quia sola unitas similitudinis tantum analogiam, non propriam univocationem fundat.

- 89 *Obijcitur* I. Similitudo, & conformitas individuorum adinvicem datur à parte rei inter ea; quia Petrus, & Paulus V. G. uterque dicitur homo, uterque animal &c. cum ergo à parte rei ratione talis similitudinis hæc prædicata sint ipsis communia, meritò appellari potest unitas formalis naturæ; quia ipsius ope dicuntur res *convenire*, id est, *quasi in unum venire*, scilicet in unam proportionem, & similitudinem. *Confirmatur*: Aristoteles 5. Metaph. c. 5. vocat huiusmodi relationem æquiparantiæ nomine unitatis dicens: *Eadem sunt, quarum substantia una, similia, quorum qualitas una, aequalia, quorum quantitas una*: ergo similitudo, & conformitas plurium individuorum sub eadem specie rectè dicitur formalis unitas naturæ, & talis unitas ritè per talem conformitatem explicatur.

Respondetur neg. conseq. quia cum ex doctrina ipsorum similitudo in terminis involvat distinctionem eorum, quæ sunt similia, unitatem dicere nequit. Et talis similitudo, per quam plura etiam quasi in unum venire dicuntur, non ducit nos in unitatem univocationis, sed interdum solius proportionis, & analogiæ, & ideo unitas formalis naturæ per puram simili-

tudinis, & conformitatis unitatem non bene explicatur, nisi præcedat unitas indifferentiæ, super quam fundetur essentialis convenientia plurium individuorum in eadem specie. *Ad Confirmationem*: Aristoteles expressè dicit, ut supra cit. tales relationes fundari supra unitatem substantiæ, qualitatis, vel quantitatis, hinc non ipsam similitudinem, aut æqualitatem vocat unitatem, sed fundamentum illarum proximum nominat unitatem.

Obijcitur II. Possunt dari similitudi- 90 nes, & reales convenientiæ sine hoc, quod dentur unitates reales: ergo non inconvenit, individua ejusdem speciei dici una per solam, & nudam similitudinem absque reali unitate inter ea. *Prob. antec.* Tum quia duæ singularitates V. G. naturæ humanæ sunt similes; nam utraque secundum Scotum est modus extrinsecè determinans naturam communem, eamque reddens incommunicabilem, nulla tamen est realis unitas inter illas; cum sint modi omnino simplices: ergo &c. Tum quia Deus convenit cum creatura in aliqua ratione entis realis, quæ consistit in eo, quod sit aliquid extra nihil, nulla tamen est realis unitas inter Deum, & creaturam, sed se totis distinguuntur. Tum quia tres Personæ Divinæ sunt similes in ratione Personæ, seu suppositi naturæ rationalis, realiter tamen se totis sua simplicissima entitate distinguuntur: ergo &c.

Respondetur dist. antec. Possunt dari similitudines reales actuales, & positivæ absque hoc, quod dentur unitates reales, neg. similitudines fundamentales, & virtuales solum, ratione quarum potest ab aliquibus abstrahi conceptus inadæquatus, in quo confuse repræsententur, conc. antec. & neg. conseq. In tribus autem allatis exemplis pro antec. probatione est tantum similitudo fundamentalis, & virtualis, non autem actualis, & positiva; quia Deus, & creaturæ, duæ hæcceitates, & duæ personalitates, cum sint ultimo constitutiva, sunt inter se primò diversa in realitate, & ideo fundare nequeunt realem, & positivam similitudinem, sed ad summum puram negationem dissimilitudinis; aliud est de speciebus, & individuis, quæ non sunt primò diversa, sed in aliquo realiter conveniunt. Quod autem duæ hæcceitates, Deus, & creatura sint ita primò diversa, & non ita bos, & homo V. G. Petrus, & Paulus, ratio est; quia Deus simplicissimus in nulla realitate comuni cum creatura convenit, hæcceitates autè & Personalitates sunt ultimi modi determinantes naturam, ideoque non amplius resolubiles in ultiores modos, & realitates; bos autem, & homo, Petrus, & Paulus inter se propriè differentes etiam in aliqua realitate convenire debent.

QUÆ-

QUÆSTIO IV.

De Universali Logico, seu in prædicando.

91 *Nota I.* Ad intelligentiam præsentis difficultatis huc revocandam esse distinctionem communitatis *negativa*, & *positiva*, quas declaravimus in Not. I. q. II. præced. quia ad rationem formalem universalis duo requiruntur, unitas, & communitas, & quidem communitas *positiva*, ac aptitudo proxima, quæ naturæ tantum per intellectum, illam à differentia individuali præscindentem, competit, ita, ut ex æquo omnia inferiora respiciat, & non magis unum, quam alterum. Ex quo etiam patet, quod universale logicum formaliter constituatur per relationem rationis naturæ communis velut superioris ad inferiora, & subicibilia; quia stante dicta unitate, & communitate, universalitas in natura universalizata necessario ponit ordinem rationis ad plura, quo apta constituatur ad essendum in illis, & prædicandum de illis; nam si prædicabile esse de pluribus ponatur formale constitutum universalis logici, jam erit essentialiter relativum; quia prædicabilitas dicit ordinabilitatem universalis ad plura; si autem ponatur ut propria passio ejus, adhuc habetur intentum; quia talis passio non potest fluere à natura, ut est à parte rei; cum nulla natura à parte rei ut una, & indivisa est, aut esse potest in pluribus ob impedimentum extrinsecum differentie contrahentis. Neque fluere potest à natura ut abstracta à singularitate; nam licet ut sic sit una, tamen ut sic præscindit potius à singularibus, quam quod ea concernat: ergo oriri non potest, nisi à naturæ unitate cum ordine ad essendum in pluribus. Ac ideo etiam ratio proxima fundandi universalitatem in natura communi manet unitas, non quidem realis à parte rei naturæ competens, sed major, qua natura in statu præcisionis objectivæ concipitur habere unitatem indifferentem positivè, ut possit esse absque impedimento in omnibus, & singulis inferioribus non tantum disjunctim, sed simul, & conjunctim, quomodo tandem natura secundum Doctorem potest dici habere unitatem numeralem objectivam per denominationem extrinsecam à conceptu mentis, non in se, sed sicut conceptus hominis ut sic est unus numero, ita objectum ejus in ratione objecti unum numero dici potest. Supposito igitur, quod formalitas universalis in actu constituatur in respectu rationis ad inferiora, adhuc dubitatur, & controvertitur non parum, cum duplex constitui

Tract. II.

possit respectus rationis ad inferiora in natura, nimirum vel ad essendum in illis, vel ad prædicandum de illis, quisnam istorum constituat essentiam universalis, cui dubio occasionem dedere plures definitiones universalis, quas assignavit Aristoteles modò definiens illud per *esse in*, ut 7. Metaph. 45. modò per *dici de*, ut 1. de Interpret. c. 5. modò per utrumque, ut 1. Post. 25. ubi inquit, *esse unum in multis, & de multis*.

Nota II. Supponendum ex Lib. de An. 92 duplicem in nobis reperiri intellectum, (quomodo sint distincti, docetur in propria materia) alium *agentem*, alium *passibilem*, seu *passibilem*. Agens est ille, qui ex speciebus ab objectis sensibus impressis, & adhuc intellectui utpote potentie spirituali non proportionatis elicit speciem spirituales, & ut vocant, intelligibiles, & intellectui passibili imprimit, qui talis dicitur, quatenus specierum receptivus est. Deinde observandum, actum collativum, quo res aliqua non in se, sed in ordine ad aliam consideratur, posse terminari ad res, ut invicem comparatas in aliquo attributo reali, vel comparatas in attributo rationis, & conveniente non ex natura rei in suo ordine: & utriusque tam primi, quam secundi generis actus collativus duplex est, *simplex*, & *compositus*. *Simplex* est, quo concipitur unum in ordine ad aliud sine aliqua affirmatione, & ideo pertinet ad primam operationem; potest enim & ipsa simplex apprehensio esse comparativa, quomodo relationem ipsam semper apprehendimus. *Compositus* est, quo intellectus ita unum ad aliud comparat, ut per actualem prædicationem unum de alio asserat. Tandem quam plures Thomistæ docent, universalitatem convenire posse naturæ omnino immultiplicabili à parte rei tam naturaliter, quam supernaturaliter, nec requiri, quod communicabilitas, per quam constituitur universale, habeat fundamentum ex parte objecti, sed sufficere, quod habeat ex parte nostri, quatenus intellectus denudando naturam ab individuatione illam concipit cum quadam communicabilitate, & hoc modo defendunt, naturam cujusque Angeli, et si à parte rei numeraliter immultiplicabilem, fieri posse universalem, si concipiatur sine individuatione. Sed Sententia communis oppositum tenet, & requirit aliquam multiplicabilitatem vel actualem, vel aptitudinalem, vel naturalem, vel saltem supernaturalem.

Nota III. Universale à Porphyrio divisum esse in quinque prædicabilia, seu universalia, scilicet *Genus*, *Speciem*, *Differentiam*, *Proprium*, & *Accidens*, non tamen in tota sua latitudine sumptum, sed limitatum, & prædicamentale tantum: attamen comprehendit in hac divisione

non

non tantum illa, quæ directe in prædicamento ponuntur, sed etiam quæ per reductionem, & à latere; differentia enim non ponuntur in recto, sed à latere, & proprium reductivè tantum ponitur in prædicamento sui subjecti. His positis, & notatis sit

94 **ASSERTIO I.** Universale in prædicando non datur à parte rei, sed tantum per operationem intellectus. Scotus mox citandus, estque communis.

Probat I. *Authoritate* Scoti 2. dist. 3. q. 1. & seq. ubi licet tribuat naturæ à parte rei quamdam unitatem minorem unitate numerali, & aptitudinem ad essendum in multis, tamen ibi se expressè declarat, hoc non sufficere ad rationem universalis in actu. Et §. *ad questionem*. docet apertè, naturam de se nec esse universalem, nec particularem, sed ad utrumque indifferentem. Et in fine questionis ait, quod communitas convenit naturæ ex se, non tamen universalitas. Item 1. dist. 23. quæst. un. versus finem inquit, universalitatem non convenire homini, nisi per actum intellectus operantis, & negotiantis: ergo &c.

Probat II. *Authoritate* Aristotelis, qui loquens 1. de an. tex. 8. de universali logico ait, aut nihil esse in rebus, aut posterius esse; quia nimirum opere intellectus fit per abstractionem ab eis. Et 1. Post. c. 20. dicit, universale in sola intelligentia habere esse.

Probat III. *Ratione à priori*, quam Scotus adducit 2. dist. 3. q. 1. litt. H. Universale in actu illud est, quod habet unitatem indifferentem, secundum quam est in potentia proxima, ut dicatur de quolibet supposito prædicatione dicente, *hoc est hoc*; nam universale 1. Post. 25. est illud, quod est unum in multis, & de multis; sed nihil secundum quamlibet unitatem in re est tale: ergo nulla natura à parte rei dici potest universalis propriè, & in rigore. Prob. min. Quia licet alicui existenti in re non repugnet esse in alia singularitate ab illa, in qua est, cum tamen non reperiatur, nisi in uno individuo, non poterit de quolibet inferiori, sed de uno tantum dici: ergo &c.

95 *Obijcit* I. Natura universalis est objectum intellectus, unde Scientia dicitur esse de universalibus; sed objectum præcedit actum suæ potentia: ergo &c.

Respondetur dist. maj. Natura ut universalis materialiter, & remotè ob suam indifferentiam negativam, ut notat Doctor 2. dist. 3. q. 1. §. *ad questionem*. Est objectum intellectus, conc. ut universalis formaliter, neg. maj. *Instas*: Doctor 1. dist. 3. q. 6. §. *contra istam opinionem*. Docet, universalitatem formalem esse saltem conditionem objecti intelligibilis; sed objectum præcedit actum etiam secundum conditionem, quæ re-

quiritur ad rationem objecti: ergo. *Contra*: Doctor ibi loquitur de universalitate materiali, & remota. Si etiam contendatur, loqui de formali, intelligendus est non de conditione prærequisita, sed tantum concomitante actum intellectus.

Obijcit II. Non potest unitas naturæ universalis attendi ex unitate conceptus mentis: ergo ex unitate à parte rei. Prob. antec. Quia aliàs sequeretur, quod multiplicatis numero conceptibus naturæ humanæ in pluribus intellectibus, plures quoque naturæ humanæ universales forent.

Respondetur neg. antec. quod nullatenus possit attendi unitas universalis ab unitate conceptus; quia ab hoc suscipit unitatem numeralem objecti per extrinsecam denominationem, ut notat Doctor 2. dist. 3. q. 1. H. quatenus est unum de numero intelligibilium, & nos jam supra insinuavimus. Neque ex hoc sequitur, esse diversa numero universalia; quia concretum, præsertim accidentale, quale est in casu universale, non multiplicatur ex multiplicatione formarum, quando est idem subjectum: at hic natura, quæ est subjectum intentionis universalitatis, est semper una in sua unitate formali: ergo licet pluries multiplicetur forma, aut fundetur supra naturam intentio universalitatis, non ideo concretum, seu universale dicitur multiplicari. Ex quibus patet, utique sic unitatem universalis attendi debere ex unitate formali naturæ competente ipsi à parte rei, quia in ea universale fundatur.

Obijcit III. Datur à parte rei singulare in actu: ergo & universale in actu; quia relativa sunt simul naturæ.

Respondetur dist. antec. Datur à parte rei singulare in actu materialiter sumptum, conc. formaliter sumptum, neg. antec. Dist. etiam conseq. Ergo & universale in actu, pro materiali sumptum, conc. pro formali, neg. conseq. Et sic etiam, si uniformiter sumantur, sunt relativa, & simul naturæ. Sumitur autem tam singulare, quam universale formaliter, dum sumuntur pro intentionibus inferioritatis, & superioritatis, & sic solum sunt per intellectum prædicantem, & subjicientem illa ad invicem. Materialiter sumuntur, dum accipiuntur pro rebus substratis illis intentionibus, & sic sunt à parte rei.

Obijcit IV. Prædicamenta sunt entia realia, & extra animam; sed in ipsis continentur naturæ universales: ergo &c.

Respondetur dist. maj. Sunt entia realia ratione naturæ, quæ denominatur universalis, conc. ratione ipsius universalitatis, neg. maj. & dist. min. In prædicamentis continentur naturæ universales præcisè quæ universales formaliter, neg. min. fundamentaliter, seu quæ naturæ,

turæ, conc. min. & similiter distinguendum est conseq.

97 *Obijcitur V.* Universale cadit sub sensu ut ejus objectum ex 2. Post. in fine: sed quod cadit sub sensu, est reale à parte rei: ergo &c. Maj. ulterius probatur; nam licet sensus non attingat naturam, nisi sub singularitate, non tamen attingit singularitatem, ut docet Doctor 2. dist. 3. q. 1. C. imò sæpè apprehenditur res distans sine cognitione differentie contrahentis, ut dum cernimus, aliquod esse animal, sed non cognoscimus speciem, vel esse hominem; ergo &c.

Respondetur dist. maj. Universale cadit sub sensu ut ejus objectum, id est, natura communis est ratio quidem motiva, ita tamen, ut singularitas adhuc sit conditio moventis, ita ut, quod sentitur, semper sit singulare, conc. maj. secus, neg. maj. Hinc quia omnia, quæ cadunt sub sensu, sunt singularia, vera est minor, ideoque quod à longè attingitur, semper est aliquod singulare, ut docet Scotus 4. dist. 8. q. 2. §. *has omnes conclusiones*, licet confusè, & indistinctè; quia semper attingitur sub conditionibus individuantes temporis, & loci, ut animal, vel hominem hic, & nunc ambulans.

Obijcitur VI. Intellectus concipit naturam universalem; ergo talis est à parte rei. Prob. conseq. Intellectus non mutat realiter objectum, nec verè potest illi tribuere, quod à parte rei non convenit.

Respondetur neg. conseq. cujus probatio quidem vera est, quod intellectus non mutat objectum realiter, mutat tamen objectivè, nec propterea falsum dicit concipiendo naturam ut universalem; quia licet attributum universalitatis non conveniat naturæ à parte rei formaliter, & actualiter, convenit tamen fundamentaliter, & virtualiter, quod sufficit ad falsitatem tollendam.

ASSERTIO II. Universale essentialiter constituit relatio ineffendi. Scotus citandus, & plures è suis fidelioribus.

98 *Probatur I.* Autoritate Scoti, qui quidem q. 6. univers. §. *dicendum*, de hac re dubius mansit, dicens, quod si definitio universalis tradita 1. Periherm. c. 5. quod est prædicabile de pluribus, sit vera definitio, tunc esse unum in multis, per quod definitur 1. Post. 25. erit passio, & econtra, si ista est vera definitio, tunc prædicabile de multis erit passio: at quia postea 2. dist. 3. q. 1. §. *sed contra*, (qua doctrina semper standum est; quia in Libris Sententiarum multa revocavit, quæ alibi dixerat, & majorem ibi habet auctoritatem) acceptat pro vera definitione illam, quæ traditur 1. Post. per *esse in*, tenendum est, in Sententia Doctoris

potius *esse in*, quam *dici de* esse universalis essentiam; nam loco cit. ex hoc, quod universale concipitur unum in multis, vel saltem sic proximè aptum esse in illis ob naturæ indifferentiam positivam, expressè arguit, & deducit, quod sit in proxima potentia, ut dicatur de multis; ergo juxta Doctorem *dici de* præsupponit *esse in*, consequenter hoc erit essentia, illud verò passio.

Probatur II. Ratione: id, quod primò 99 intelligimus de aliquo, dicimus, esse essentiam ejus, sed primum, quod intelligitur de universali logico, & in actu, est esse in multis: ergo hoc spectabit ad essentiam ejus. Prob. min. Tum ex Aristotele, qui 1. Post. 25. in definitione suprà in Not. I. in fine posita utrumque attribuens universali logico prius tribuit *esse in*, postea *dici de*. Tum ex ratione; quia *esse in* est causa *dici de*; at omnis causa eo modo, quo est causa, est prior eo, cujus est causa: ergo etiam *esse in* erit prius *dici de*. Prob. maj. Sicut, quia hoc est in illo realiter, ideo enuntiamus hoc de illo realiter, sic etiam quia hoc est in illo per rationem, ideo enuntiamus hoc de illo per intellectum.

Probatur III. Natura Petri cum sua 100 unitate formali in ipso existens redditur communis positivè multis eo ipso, quod consideretur, per positivam aliquam unitatem, & communitatem esse non tantum ad Petrum contractam, sed ab omnibus individuis simul, & semel participatam: ergo per hanc solam apprehensionem naturæ simul, & semel in pluribus habetur universale in actu absque hoc, quod natura dicatur de hoc, & illo; nam talis unitas, & communitas positiva in multis sufficit ad constituendum universale in actu, sicut utique sufficeret ad universale in actu à parte rei, si daretur una natura communis per inexistenciam à parte rei.

Probatur IV. Evidenter: universale 101 prædicari, vel prædicabile esse de pluribus aliud non est, quam ut superius enuntiar, vel enuntiabile esse de illis ut de inferioribus; at inferiora non sunt, nisi per inclusionem superioris in illis: ergo prius intelligetur *esse in*, quam *dici de*; cum in prædicatione aliqua prius sit esse tale, quam dici tale, si sit, aut concipiatur ut prædicatio vera. Etiam si autem tantum contenderetur de inclusione possibili, non actuali, tamen sicut *esse in* in actuali præcedit *dici de* actuale, sic etiam præcedit *esse in* aptitudinale *dici de* aptitudinale.

Respondent Scotistæ oppositum tenen. 102 tes ad probat. I. ex Scoto adductam, & ajunt, Scotum, dum ex *esse in* deducit *dici de*, non loqui de *esse in* rationis, sed reali, & sic de universali incompleto, & fundamento tantum, Sed

Contra: Doctor ibi loquitur de unitate in multis positiva, quæ constituit universale in potentia proxima, quæque complet universale in actu, sicut ipse jam pridem docuerat 7. Metaph. q. 13. n. 19. dum ait, *universale completum esse, quod est in pluribus, & de pluribus*: ergo loquitur de *esse in* rationis; quia unitas realis, quam natura habet per indifferentiam negativam, non constituit naturam proximè prædicabilem de multis, sed remotè.

Respondent iidem Scotistæ ad II. probat. concedendo min. si sermo sit de *esse in* reali, quod constituit tantum communitatem negativam; quia hoc, ajunt, præcedit, & est causa *dici de*, sed remota solum, quod non sufficit ad constitutionem universalis logici, sed tantum metaphysici; negando verò min. si sermo sit de *esse in* rationis; sic enim *esse in* sequitur *dici de*, quia universale est unum in multis, quia dicitur de multis, vel saltem non præcedit, sed sunt prorsus idem *dici de*, & *esse in* in hoc sensu; prædicatio namque, quæ fit superioris de inferioribus per intellectum, non est, nisi quædam identificatio rationis illius cum multis. Et hinc ad I. probat. ex Aristotele ajunt, si loquatur *de esse in reali*; jam non definit universale logicum, sed metaphysicum; si loquatur *de esse in rationis*, hoc non distinguitur ab ipso *dici de*; quia prædicatio non est, nisi identificatio rationis prædicati cum subjecto. Ad II. probat. dicunt, valere, & procedere de prædicationibus, quæ sunt formaliter veræ à parterei, non in illis, quæ sunt formaliter veræ per intellectum tantum, à parte rei autem fundamentaliter solum.

Contra quoad respons. ad I. probat. Aristoteles ibi fuit locutus de universali logico, consequenter de *esse in* rationis, quod maximè patet; quia definivit per actum essendi in multis, non per aptitudinem. Si verò *esse in*, & *dici de* non distinguuntur, frustra institueretur quæstio, quodnam sit essentia, & quodnam passio; quia vel utrumque sic foret aut essentia, aut passio. Et prædicatio unius de alio formalis non est identificatio unius cum alio, sed est per prædicationem ostendere, quòd hoc est in illo; quia talis identitas præsupponitur ut causa veritatis prædicationis. *Contra* quoad respons. 2. probat. Si prædicari accidentis de subjecto præsupponit *esse accidentis in subjecto*, non est ratio, cur idem non dicatur de prædicatis per rationem formaliter, quòd prius præsupponatur *esse in*, postea de illis enuntietur. Probatur paritas sic: Simplex apprehensio præcedit compositionem, quia hæc spectat ad secundam, illa ad primam operationem; sed per illam natura apprehenditur in pluribus, per

istam prædicatur de pluribus: ergo *esse in* præcedit dici de in omni prædicatione.

Objicitur I. Autoritas Porphyrij, 103 qui definit universalia per prædicari de multis, non autem per *esse in*. Item Autoritas Scoti, qui q. 15. univers. §. *dicendum*, docet, rationem universalis *esse dici de*, & sufficientiam universalium assignat per *dici de*, quod ita probat. In quid, & in quale sunt differentie essentielles dividentes universale in communi, & constituentes quinque universalia; sed in quid, & quale dividunt, & contrahunt prædicari de pluribus, ut constat ex definitionibus prædicabilium: ergo prædicabilitas est ratio universalis.

Respondetur, falsum esse, quòd omnia universalia definiuntur per *dici de*; quia proprium, & accidens definiuntur per *esse in*; nam *proprium est, quod non indicat quid rei, soli autem inest, & conversim prædicatur. Accidens autem est, quod potest adesse, vel abesse, sine subjecti corruptione. Vel: Quod potest eidem inesse, & non inesse.* Dein non statim inferri debet, *dici de esse de essentia universalium*, si per illud soleant describi, & eorum sufficientia assignari; quia genus, & species per ipsum actum prædicandi definiuntur, & tamen certum est, actualem prædicationem non esse de essentia universalis, nec proprietatem, sed accidens commune, ut actus ridendi in homine. Et ipse Scotus non tantum q. 12. & 19. univers. sed etiam q. cit. 15. fatetur, in quid, & quale prædicari non esse per se differentias universalis, sed modos potius, qui, in quantum important conceptus contrahentes dicentes quale, possunt appellari differentie.

Objicitur II. Hoc interest inter *dici de*, & *esse in*, ut passim Dialectici docent, & ipse Scotus q. 4. univers. quòd *dici de* per se competit secundis intentionibus, rebus verò per accidens, econtra verò *esse in* rebus per se competit, & secundis intentionibus per accidens: ergo cum universale sit secunda intentio, ejus ratio erit *dici de*, non *esse in*.

Respondetur, Dialecticos, & ipsum Scotum posse intelligi de *esse in* reali; hoc enim per accidens convenit intentionibus secundis, quatenus fundantur in primis. Scotus autem ibi tantum agebat, *esse in* convenire per se rebus, & per accidens intentionibus.

Objicitur III. Universale logicum, ut à metaphysico secernitur, dicitur universale in prædicando, & metaphysicum in essendo: ergo *esse in* est ratio metaphysici, & *dici de* logici.

Respondetur, Ne æquivocatio contingeret in vocabulo, universale logicum in communi usu loquendi universale in prædi-

prædicando appellari consuevisse, & per prædicabilitatem à metaphysico distingui, licet *esse in reale*, per quod explicatur universale metaphysicum, non impediatur, quin adhuc universale logicum dici possit *in essendo*, loquendo *de esse in rationis*.

105 ASSERTIO III. Universale essentialiter constituit relatio in essendi, tam ut dicit actum, quam ut dicit aptitudinem. Scotus cit.

Probat I. Quoad actum: Scotus cit. vult, universale in actu dici, dum est in potentia proxima, ut prædicetur de multis simul: sed nunquam est in potentia magis propinqua ad sic prædicandum, nisi quando actu concipitur unum in multis: ergo relatio in essendi, ut dicit actum, essentialiter constituit universale. Patet. min. Quia tunc immediate potest sequi talis prædicatio, nec unquam fieri potest talis prædicatio, nisi prius natura concipiatur nedum apta, sed etiam actu existens in pluribus. Quod Doctor adhuc expressius habet 4. dist. 43. q. 2. F. dicens, universale esse *simul dicibile de omnibus singularibus*, in quibus *salvatur*, quibus exprimit, universale in actu etiam salvari in singularibus post actuale communicationem. Accedit clara Authoritas Aristotelis, qui Post. 25. & lib. 2. in fine volens universale in actu definire, illud exprimit per actum, non per aptitudinem, ut indicaret, nedum cum aptitudine, sed etiam cum actu ipso essendi in multis consistere universalitatem: ergo &c. Ratio etiam pro hac Assertionem est; tum quia proprium est naturæ universalis esse prædicabilem de multis in ratione universalis: ergo actualis prædicatio de multis, quæ fit, vel fundatur in actuali communicatione naturæ per intellectum ad illa multa simul, non tollit universalitatem; actus enim non destruit aptitudinem ad ipsum, ut risus risibilitatem, imò potius perficit, & ponit in actu secundo. Tum quia si universalitas non consistit cum ipso actu essendi in multis, nulla dabitur actualis prædicatio universalis de suis inferioribus, & singularibus; sed hoc est falsum: ergo &c. Patet. maj. Quia tunc actu universale dicitur de suis singularibus, quando natura actu per positivam suam unitatem ut una in omnibus est concepta: ergo si cum tali actu essendi ita in omnibus non consistat universalitas, etiam tunc ejusdem non erit prædicatio de inferioribus.

Dices: Natura, dum est in inferioribus, definit esse universalis; quia amittit unitatem, quam habebat in statu præcisionis objectivæ, eò quod dividatur in plura ejusdem nominis, & rationis. *Contra*: Solum dividitur secundum esse materiale, & numericum, non verò secundum proprium, & formale; quia una, & eadem sibi correspondet formalis unitas,

Tract. II.

ut est in omnibus inferioribus adæquatè, hinc licet per contractionem naturæ ad inferiora dissolvatur ejus unitas, quam acquirit ex vi præcisionis objectivæ, quæque consequitur ipsam ante divisionem in ratione totius potentialis, adhuc tamen post divisionem perseverat unitas, quæ sequebatur in ratione totius essentialis, & ad esse, quod natura essentialiter dicit, per prædicationem tribuitur individuis.

Probat II. Quoad aptitudinem: 106 tum quia Aristoteles 7. Metaph. definivit universale per aptitudinem, dicens, esse illud, *quod aptum est, ut pluribus insit*, & loquitur de universali formali, & in actu, & non metaphysico tantum, ut notat Scotus, & reliqui Expositores. Tum quia per universale in actu illud intelligitur, quod est commune, vel saltem communicabile multis cum sui divisione, remanente tamen adhuc aliqua ejus unitate: sed aptitudo proxima, & indifferentia positiva constituit naturam in tali statu: ergo talis aptitudo sufficit ad constituendum universale in actu. Patet min. Quia licet natura à parte rei sit ita communis, ut ei non repugnet ab intrinseco esse sub alia singularitate ab ea, sub qua est, disjunctim, non tamen est ita communis, ut possit esse in multis conjunctim, nisi per aptitudinem illam proximam, & indifferentiam positivam, quam habet ab intellectu. *Confirmatur*: Actuali communicationi rationis, qua natura concipitur una per inexistentiā in multis cum sola divisione numerali, correspondere debet potentia, seu aptitudo proportionata: ergo si actualis communicatio constituit universale in actu secundo, ac velut in exercitio, aptitudo, & potentia illi correspondens constituet universale velut in actu primo, consequenter relatio in essendi, etiam ut dicit aptitudinem, constituit universale. *Dices*: Universale logicum constituitur tale per actuale relationem ad multa non aliter ac album constituitur tale per actualem albedinem: atqui album definitur subiectum actu affectum albedine, non autem potens illā affici: ergo pariter universale logicum erit natura actu affecta relatione ad multa: atqui non potest concipi natura actu relata, quin concipiatur actu in multis: ergo non potest concipi universalis logicè, quin concipiatur actu una in multis, consequenter universale logicum definitur unum actu in multis secundum rationem. *Contra*: Neg. subsumpt. quia licet verum sit, universale logicum fieri per actualem comparisonem ad inferiora, & non aptitudinalem, hæc tamen actualis comparatio universalis non fit semper ad inferiora, in quibus actu consideratur inclusum, sed interdum in quibus consideratur aptum includi. Neque ex actualitate in comparisonem licet inferre

B b

inferre actualitatem etiam in inclusione; quia ante actuale inclusionem ipsa inferiora sunt ut potentia includere, sicut ipsum superius ut potens includi, & sic terminant relationem superioris, & universalis, antequam consideretur actualis inclusio in multis. *Instas*: Inferiora non sunt, nisi per actuale superioris inclusionem: ergo etiam non terminant relationem illius in ratione universalis, nisi per esse in actuale. *Contra*: Neg. assumpt. quia sicut ad formalitatem superioris non est necessaria inclusio actualis in inferioribus, sed sufficit etiam potentialis, ita inferiora sunt actualia, non tantum, quando actu includunt superius, sed etiam quando considerantur, id, quod actu eis convenit, posse includere & contrahere superius.

107 *Obijcitur* contra, primum membrum Assert. III. Ut natura sit universalis, requiritur indeterminatio positiva: sed hanc indeterminationem non habet natura eo ipso, quod ponitur contracta, sive id sit à parte rei, sive per intellectum: ergo universalitas repugnat cum actu essendi in multis; quia hic est status contractionis. *Confirmatur* imo. Quamvis natura de se indifferens sit ad singularitatem & universalitatem disjunctim, tamen hæc duo in natura repugnant conjunctim: sed status contractionis est status singularitatis: ergo in tali statu repugnat universalitas. *Confirmatur* 2do. Universale formaliter ita habet indeterminationem ad plura, ut sit incapax determinationis ad unum; at natura in statu contractionis est determinata ad unum per differentiam contrahentem: ergo non est universalis.

Respondetur ad tria argumenta simul in unoquoque distinguendo min. eamque concedendo de natura contracta à parte rei, negando autem de contracta per intellectum; nam licet per contractionem realem natura amittat indifferentiam positivam, non tamen per contractionem rationis; quia dum natura contrahitur à parte rei, cum una, & eadem nequeat esse simul, & semel in pluribus, determinatur ad unum, & fit illi propria, & sic illi repugnat universalitas; quando verò contrahitur per intellectum, cum ut sic objective considerata non repugnet una, & eadem in pluribus cum sola diversitate numerali, tunc non consideratur ut contracta ab uno solum, sed ab omnibus inferioribus simul, & semel, & omnia indifferenter respicit, & constituit.

108 *Obijcitur* II. Natura contracta non prædicatur ut indifferens, ac indeterminata, sed ut applicata isti individuo, & ut unum cum illo, alias enim verè non prædicaretur: ergo non manet universalis; quia remotâ indifferentiâ tota universalitas ruit.

Respondetur, verum esse antecedens, quod universale maneat applicatum ad unum ex vi actualis prædicationis, cum eo tamen stat, quod adhuc ex vi aptitudinalis remaneat ad alia indifferens, & ideo etiam retinet universalitatem; unde dum dicimus, *Petrus est homo*, ly *homo* non amittit universalitatem, ut enim eam amitteret, deberet conceptus communis mutari in singularem.

Obijcitur III. Natura non habet universalitatem, nisi in suppositione simplici, ut cum dicitur, *homo est species*, *homo est universale* &c. sed quando per actuale contractionem prædicatur actu de individuis, non habet suppositionem simplicem, sed personalem; verificatur enim de individuis: ergo in actuali prædicatione non habet universalitatem.

Respondetur neg. maj. nam natura retinet etiam universalitatem in suppositione absoluta, quæ est acceptio termini communis pro significato tam mediato, quam immediato, ut, *homo est animal*, *risibilis* &c. sub qua potest etiam ad individua descendere; ex quo falsa est etiam minor; quia non semper, dum natura de individuis prædicatur, est suppositio personalis.

ASSERTIO IV. Dici de, seu relatio prædicandi est passio universalis, solum ut dicit aptitudinem.

Probat quoad I. Quando sunt aliqua duo attributa, quæ eidem rei conveniunt, si unum est causa alterius, non potest id, quod est causa, esse passio subsequens illud, cujus est causa, sed potius econtra: atqui esse in multis, & prædicari, seu dici de multis conveniunt universali, & esse in est causa dici de: ergo *esse in multis* erit essentia, & *dici de* erit passio. Minor probata est supra.

Probat quoad II. Universale in actu habet aptitudinem, ut proximè, & immediatè prædicetur de multis: sed hæc aptitudo non convenit universali in primo modo dicendi per se, seu essentialiter; quia sic convenit *esse in*, ut probatum est: ergo conveniet in secundo modo dicendi per se, consequenter ut passio. *Confirmatur*: Actualis prædicatio non est, nisi exercitium, & actus prædicabilitatis, ut actualis risus risibilitatis, & sicut ridere, & posse ridere se habent respectu hominis, sic prædicari, & posse prædicari respectu universalis: atqui non exercitium risibilitatis, seu actualis risus, vel ridere, sed ipsa risibilitas est passio hominis: ergo pariter hic non exercitium, & actus prædicabilitatis, sed ipsa prædicabilitas erit passio universalis, præsertim etiam cum juxta Doctorem 7. Metaph. 45. actus ipse prædicandi accidat universali, intellige, separabiliter, non inseparabiliter, & per necessariam metaphysicam emanationem, sicut passio.

Obji.

110 *Obijcitur* : Passio proportionata universali debet esse rationis, non realis : sed sola actualis prædicatio est ratio rationis, prædicabilitas verò est realis ; cum talis aptitudo competat naturæ etiam à parte rei ; ergo &c.

Respondetur dist. min. Prædicabilitas fundamentalis, & remota est realis, conc. min. sed hæc non est passio universalis. Prædicabilitas proxima, & immediata, quæ solum est passio universalis, est realis, neg. min. *Instas* : Nulla datur relatio rationis aptitudinalis, sed quælibet est actualis, cum ambo extrema habeant actualem existentiam objectivam : ergo prædicabilitas non potest esse rationis. *Contra* : Neg. antec. quia possunt superius, & inferius invicem actu conferri in ratione subijcibilis, & prædicabilis, in quo sensu collatio eorum erit relatio aptitudinalis.

ASSERTIO V. Universale non fit per actum intellectus agentis, sed possibilis. Doctor 5. Metaph. q. 11. Et lib. 7. q. 13. Et 1. dist. 3. q. 7. & alibi cum suis.

111 *Probat*ur : Juxta Scotum 4. dist. 45. q. 3. & ut in lib. de an. docetur, intellectus agens transfert quidem objecta de ordine in ordinem, id est, de ordine materialium ad ordinem immaterialium, producendo scilicet ex phantasmate species intelligibiles spirituales repræsentantes naturam quidem à materialitate depuram, sed adhuc cum conditionibus individuantes, seu singularizantibus ; intellectus verò possibilis naturam ulterius abstrahit à conditionibus individuantes, hisque non intellectus illam intelligit, ut potest ex virtute sua : atqui per illum intellectum tantum potest fieri universale, qui naturam abstrahit à conditionibus individuantes : ergo cum hoc tantum faciat intellectus possibilis, per illum solum fiet. Major est doctrina Scoti, ac aliorum cum ipso sentientium communiter. Minor est Adversariorum, qui ideo dicunt, universale fieri ab intellectu agente ; quia putant, illum non tantum naturam depurare à materialitate per abstractionem ex phantasmate specierum intelligibilium, sed etiam depurare à singularitate, seu conditionibus individuantes. Deinde etiam dato, & non concesso, intellectum ita abstrahere speciem, ut etiam depuret naturam à conditionibus individuantes, adhuc non poterit dici efficere universale in actu ; quia tota ejus efficientia, quam exercet mediante illa speciei abstractione tanquam vera actione de genere actionis terminatur ad illam speciem ; sed illa species est quid singulare : ergo &c. Unde etiam concessa intellectui agenti illa abstractione à conditionibus individuantes, ad summum poterit dici, efficere universale in repræsentando, quatenus produceret speciem, quæ ex data hypothese esset repræsentativa universalis.

Obijcitur I. Scotus 1. dist. 3. q. 6. §. 112 sed contra istam opinionem, vers. Non arguitur hæc. Habet, quod in specie relucet universale. Et 7. Metaph. q. 16. manifestè declinat in alteram partem : ergo &c.

Respondetur, Concesso etiam, intellectum agentem tales abstrahere species, tantum sequi, quod formet speciem, qua mediante possibilis intellectus naturam intelligens sine individuatione formet universale, in quo sensu potest dici, in specie relucere actu universale, quatenus ab intellectu possibili objectum est actu inspectum. Ad 2. locum dicendum, Scotum in Metaph. loqui de universali habituali, quod est species intelligibilis ; in 2do autem loquitur de universali actuali. Vel dic. in Metaph. communem tunc temporis secutum esse sententiam, suam verò docuisse 2. dist. 3. q. 1.

Obijcitur II. Universale est objectum intellectus possibilis : sed tale objectum præparatur ei ab intellectu agente, dum species abstrahit à phantasmatibus, talæque objectum præcedit quæcunque actum intellectus possibilis : ergo &c.

Respondetur Universale fundamentaliter tantum esse objectum intellectus, id est, natura, ut à singularitate præscindit aut præcisione negativa, quomodo præscindit à parte rei, quatenus formalitas naturæ non est formalitas hæcceitatis, aut præcisione positiva, qualiter præscindit, cum per intellectus singularitate denudatur.

ASSERTIO VI. Universale non fit 113 per actum absolutum, sed collativum.

*Probat*ur : Natura nequit concipi una in multis, quod ex definitione universalis requiritur, nisi concipiatur in ordine ad multa : sed hoc fieri nequit per abstractionem, quasi hac posita statim in natura resultet respectus ad inferiora absque interventu novi actus, qui collativus dicatur, ut volunt Adversarij : ergo debet fieri per comparisonem. Prob. min. Tum quia intellectus per abstractionem concipit naturam, non concepto aliquo inferiori : ergo potius illam ab inferioribus segregat, quam concipiat cum ordine ad illa, aut communem illis, & hoc verum est de intellectu tam possibili, quam agente. Tum quia relatio rationis, & secunda intentio, qualis est universalitas, non habet esse per resultantiam ex vi positionis extremorum, sed ex vi cognitionis, & negotiationis intellectus, & ex vi actus abstractivi potius tollitur à natura quilibet respectus ad inferiora, quam ponatur : ergo &c.

Obijcitur I. 1. Post. & 1. de an. uni. 114 universale dicitur posterius singularibus ; quia fit per abstractionem ab eis, ut omnes exponunt : ergo non fit per comparisonem, sed per abstractionem. *Confirmatur* : Si natura non præscindatur, & abstrahatur

tur à differentiis, nunquam acquireret unitatem requisitam ad universale: ergo fiet per actum abstractivum, non collativum.

Respondetur, Expositores plus non velle, quàm quòd abstractio naturæ à statu existentiae, & concretionis realis cum singularibus sit ut prævia dispositio, ut scilicet natura, quæ à parte rei erat una omnium per solam indifferentiam, post abstractionem factam concipi possit in omnibus una per inexistentiā actū, vel aptitudine saltem, per quem actum natura propriè fit universalis; quia unitas naturæ quæ universalis non est unitas absoluta, sed relativa. Per quod etiam patet *Ad Confirmationem*, abstractionem quidem requiri, & concurrere ad universale, non tamen per ipsam compleri, sed potius per comparisonem.

Obijcitur II. Universale est unum aptum inesse multis: sed habet requisitam unitatem, & aptitudinem per actum abstractivum: ergo per hunc fit. De unitate patet. Prob. min. de aptitudine: Natura habet à parte rei aptitudinem, remotam tamen, & impediam à differentia individuali: sed hoc impedimentum unice tollitur, dum natura à differentia abstrahitur, & ex remota fit proxima: ergo aptitudinem requisitam habet universale per actum abstractivum.

Respondetur neg. min. si sermo sit de aptitudine requisita ad universale; quia licet concedendum sit, naturam abstractam à differentia individuali esse communem positivè, minimè tamen adhuc actu universalis dicenda est; quia nondum concipitur apta ad essendum in pluribus simul, sed tantum disjunctim, concipitur autem talis per novam relationem Rationis; nequit enim talis aptitudo esse realis, & tunc tantum dici potest universalis in actu; unde ad universalitatem requiritur, vel quòd sit actu in multis, vel saltem quòd sit apta ad essendum in illis conjunctim, quæ aptitudo non habetur ex vi solius abstractionis, sed novi actus comparativi supervenientis.

Obijcitur III. Natura fit singularis ex vi differentiae contrahentis: ergo fiet universalis ex vi actus præscindentis illam à tali differentia.

Respondetur dist. conseq. Fit universalis ex vi actus præscindentis metaphysicè, id est, se habet indifferenter positivè ad hanc, vel illam individuationem divisim, conc. fit universalis logicè, ut possit scilicet esse una in pluribus conjunctim, neg.

115 **ASSERTIO VII.** Universale non fit per actum compositum, sed simplicem, comparativum secundi generis.

Probat quoad I. Per actum collativum compositum fit actualis prædicatio: sed hæc jam præsupponit universale for-

male constitutum: ergo non primum fit per eam. Maj. patet ex Not. II. Prob. min. Actus prædicandi est velut exercitium prædicabilitatis: ergo supponit naturam prædicabilem: atqui prædicabile, cum sit passio universalis, supponit illud jam constitutum: ergo etiam supponit illud constitutum actus prædicandi. Deinde relatio rationis, quæ consurgit ex actuali prædicatione, non sufficit ad constituendam universalitatem; quia hæc refert naturam necessariò ad multa: at prædicatio actualis indifferenter refert universale ad unum, & ad multa: ergo &c.

Probat quoad II. Quia ex dictis Disp. præced. quæst. 4. Assert. 2. universale est secunda aliqua intentio: sed ex ibi dictis secundæ intentiones fiunt per actum comparativum aliquorum in attributo quodam rationis: ergo etiam universale per talem actum collativum fit, non tamen nisi materialiter, & fundamentaliter; nam formaliter fit, cum intellectus reflectens se supra naturam comparatam in attributo rationis ad inferiora, concipit talem comparisonem in natura ad modum cujusdam veræ relationis ad inferiora terminatam, ut cit. Assert. in fine dictum est.

Obijcitur contra I. partem Assert. 116 Nequit intellectus comparare naturam ad individua, nisi cognoscat in eis esse, & eis convenire: sed non cognoscitur eis convenire, nisi quatenus prædicatur de illis: ergo fit universalis per comparisonem compositam, non autem simplicem.

Respondetur neg. min. quia datur simplex comparatio spectans ad primam mentis operationem distincta à composita, quæ spectat ad secundam; potest enim intellectus per simplicem apprehensionem in propositione dubia concipere prædicatum in ordine ad subjectum absque affirmatione, vel negatione: intellectus per simplicem intuitum attingit similitudinem duorum alborum ad invicem absque aliqua affirmatione: in sensu non est operatio enuntiativa, & tamen oculus cernit per simplicem intuitum albedinem in pariete, æstiativa ovis cognoscit inimicitiam in lupo &c. in quali simplici comparatione plurium etiam convenientia, vel disconvenientia eorum attingi potest, ut ovis disconvenientiam cum lupo, & intellectus convenientiam inter duo alba apprehendit, & sic demum potest etiam natura abstracta concipi pluribus convenire conjunctim & aptitudinaliter, & actualiter, quæ utraque conceptio sufficit ad universale. Jam explicatâ universalis essentiâ, & declarato, per quem actum fiat: ulterius hic

Quæres I. Quanam sit germana Universalis definitio? 117

Respon-

Respondetur, esse hanc, quod sit unum in multis cum sui multiplicatione, & divisione, cujus vera intelligentia hæc est. Dicitur unum, intellige, unitate rationis; quia de ratione universalis est, ut sit prædicatum univocum de suis inferioribus, (sive dein accidentaliter, sive essentialiter conveniat illis) alias enim si tale non esset, nec diceret rationem unam, jam non esset unum in multis, sed una ratio esset in uno, & alia in alio. Per ly in multis datur intelligi, quod unitas universalis non debet esse numerica, sed communis; Tum quia univocatio propriè spectat ad terminum communem. Tum quia universale directè opponitur singulari, quod adhuc magis declaratur per particulas ad maiorem expressionem additas cum sui multiplicatione, & divisione, scilicet numerali, ita ut, licet ratione ejusdem naturæ universalis formaliter, & essentialiter indivisæ possint humana individua dici unus homo in communi, tamen ratione divisionis numeralis, etiam in ipsam naturam redundantis, possint dici non tantum plura individua, sed etiam plures homines. Ob dictæ multiplicationis numeralis defectum Natura Divina tribus Personis communicata, neutiquam dici potest universalis.

118 *Quæres II.* Quomodo natura aliqua fiat universalis?

Respondetur, plura intervenire; Primo enim apprehendit intellectus singularia, ac realem eorum convenientiam. Secundo abstrahit naturam illam, quæ erat ratio convenientiæ, à singularibus, quæ abstractio etiam fieri potest ab uno singulari, considerando nimirum naturam absque consideratione expressa talis individui. Tercio comparat naturam sic præcisam ad individua in attributo reali, quatenus scilicet ab omnibus participabilem æqualiter disjunctim. Quarto comparat ut omnibus communicabilem conjunctim, & sic constituitur universale formale in actu primo. Quinto comparat comparatione simplici concipiendo ut unam formaliter in omnibus per inexistentiam, & solum numericè divisam, & sic constituitur universale formale in actu secundo. Sexto cum natura in tali statu sit proximè prædicabilis de omnibus, quibus inesse concipitur, exercet talem universalitatem comparatione composita, seu actu collativo composito, enuntiando naturam de singulis prædicatione dicente, hoc est hoc.

119 *ASSERTIO VIII.* Ad hoc, ut fieri, seu fundari possit universalitas logica, seu intentio universalitatis, non requiritur, quod natura sit actu plurificata in multis. D. Thomas lib. 1. de interpret. lect. 10. Et Opusc. 56. post medium. Scotus 2. Tract. II.

dist. 3. q. 7. Et q. 18. universi, & alij plures.

*Probat*ur: Natura Solis, Lunæ, Phœnicis &c. est naturaliter implurificabilis, & actu minimè multiplicata, & tamen potest concipi ut universalis: ergo ut fundari possit universalitas logica, non requiritur, quod natura sit actu multiplicata. Prob. antec. pro altera parte; quia unò tantum existente individuo adhuc natura potest concipi ut indifferens ad plura: sed hoc sufficit ad universalitatem fundandam: ergo existente unico tantum sole adhuc potest concipi ut universalis. Imò nullo prorsus existente individuo V. G. humano adhuc natura humana posset ut universalis ab Angelo concipi.

Objicitur I. Ut natura universalis fiat, indiget abstractione; at si individua à parte rei non existant, non est, unde abstrahatur: ergo &c.

Respondetur conc. maj. neg. min. quia natura ab uno solo individuo abstrahi potest sufficienter ad universalitatem logicam. Ratio est; quia natura ita abstracta ab uno solo non plus est illius, quàm aliorum quorumcunque similium, & ad omnia individua manet indifferens positivè, sive actualia, sive saltem possibilia, à quibus ad minimum ab intellectu Angelico natura abstrahi potest, qui à sensu non dependet in cognoscendo.

Objicitur II. Dicit de sequitur esse in: ergo si natura à parte rei non est in multis, non poterit præcisè prædicari de multis, nec consequenter fieri universalis.

Respondetur neg. conseq. quia universale non constituitur per actum essendi in multis à parte rei, vel prædicandi de multis, sed per esse, aut saltem posse esse in multis per intellectum, quæ tamen multa à parte rei sint possibilia.

Objicitur III. Non quia natura aliqua est potens existere, ideo actu existit: ergo à pari non quia aliqua natura est potens existere in pluribus, debet dici universalis in actu, sed tunc tantum, quando existit in illis.

Respondetur neg. parit. quia ad actua-lem naturæ existentiam necessariò requiritur actualis positio extra causas, ad universalitatem autem naturæ actua-lem non requiritur actualis in multis existentia, sed sufficit possibilis, aut potentialis.

ASSERTIO IX. Ad hoc, ut fieri, seu fundari possit universalitas logica, non est necessarium, ut natura sit plurificabilis in multis naturaliter. Citati.

*Probat*ur: Tum quia eodem modo se habet natura quoad universalitatem, si multiplicetur per unam potentiam, V. G. naturalem, ac si per aliam, scilicet supernaturalem: ergo multiplicatio ejusdem per naturalem non est necessaria. Tum quia

quia aliàs natura Solis, & Lunæ non possent concipi ut universales, nec fundamentum adæquatum omnibus naturis assignaretur, quæ universalis fieri possunt; quia ab agente naturali nec Sol, nec Luna multiplicari possunt: ergo tale fundamentum potius erit potentia logica, seu non repugnantia, ut à parte rei multiplicentur, licet non naturaliter, modò saltem supernaturaliter.

122 *Objicitur* I. In definitione universalis non dicitur, cui non repugnat, sed quod aptum est esse in multis: ergo non sufficit non repugnantia, sed requiritur potentia positiva naturalis.

Respondetur, per ly *aptum natum* significari, quòd natura ex suis principiis intrinsicis esse possit in multis, sive id explicetur positivè per aptitudinem, sive negativè tantum per non repugnantiam, & quocunque modo explicetur, non significat tantum potentiam physicam, sed etiam logicam.

Objicitur II. Aristoteles definivit universale secundum illam potentiam, quam ipse cognovit: sed non cognovit, nisi potentiam physicam: ergo &c.

Respondetur neg. min. quia Aristoteles in multis agnovit potentiam logicam, cognovit scilicet, multa non implicare, quæ virtute agentium naturalium fieri non posse vidit; sic enim 6. Physic. docet, continuum esse in infinitum divisibile, & tamen continui divisio non potest per agens naturale in infinitum protrahi.

Objicitur III. Juxta Aristotelem omni potentia passivæ naturali correspondet activa naturalis; alioquin enim videretur potentia passiva esse frustranea in natura, si per nihil in natura posset reduci ad actum, colligitur ex 3. de an. text. 18. ergo cum in natura sit potentia passiva ad multiplicari, debet ei correspondere in eadem etiam potentia activa.

Respondetur cum Scoto q. 1. Prol. 6. *Ad Argumenta.* Et 4. dist. 43. q. 3. ad 1. neg. antec. esse universaliter verum, etiam juxta Aristotelem; quia in corpore datur potentia passiva naturalis ad animam recipiendam, & tamen tota natura creata non potest eam inducere. Ut ergo potentia illa naturalis passiva non sit frustra, sufficit, ut correspondeat activa in natura, id est, in tota coordinatione entium, ait Doctor, puta, agens supernaturale, per quod possit reduci ad actum.

123 **ASSERTIO X.** Ad hoc, ut fieri, seu fundari possit universalitas logica, necessarium est, ut natura sit multiplicabilis supernaturaliter saltem. Citati.

Probat I. Non repugnantia, seu capacitas ad multiplicari est fundamentum universalitatis logicæ; est enim tale universale unum in multis: sed natura de se immultiplicabilis talem non repugnantiam habere nequit, etiam per intellectum:

ergo nec potest fundare universale logicum. Prob. min. Ideo implicat in Natura Divina talis non repugnantia, ita, ut neque per intellectum ipsi competere possit; quia est de se hæc, & immultiplicabilis: ergo ob eandem rationem repugnabit naturæ de se immultiplicabili, etiam per intellectum; nam ratio intelligendi repugnaret objecto suo intellecto.

Probat II. Illa natura immultiplicabilis, prout concipitur sub ratione universalis, vel concipitur cum repugnantia ad esse in multis, vel sine tali repugnantia, & cum indifferentia ad esse in multis: sed utrumque implicat: ergo &c. Prob. min. Nam primum implicat; quia sic universalitas conciperetur simul cum repugnantia ad esse in pluribus, quod repugnat. Nec secundum dici potest; aliàs enim Natura intrinsicè, & ex se implurificabilis conciperetur ab intellectu sub modo sibi omnino repugnante, scilicet sub aptitudine ad pluralitatem, quod implicatorium esse, de se patet; quia nequit intellectus hominem rationalem concipere sub rudibilibus; conciperet sic asinum, non hominem.

Respondet I. Potest aliquid à parte 124 rei numeraliter immultiplicabile ex nostro concipiendi modo sine contradictione concipi ut universale; sic quia Angelica natura non concipitur à nobis, ut in se est præcisè, & secundum principia individualia, sed secundum naturam specificam præcisam à conditionibus, individuanti-bus & cum materialia per divisionem materiæ plurificari possint, nos autem Angelos per modum materialium concipiamus, bene [natura] Angelica ut plurificabilis concipi potest.

Contra: Non obstante hoc modo concipiendi per similitudinem ad materialia, adhuc oportet eos intelligere secundum prædicata eis non repugnantia. Tum quia si non concipiantur secundum prædicata eis competentia, falsò, imò non ipsi Angeli, sed alia à nobis conficta quædam intelligentur. Tum quia sic etiam Natura Divina concipi posset ut universalis; quia etiam Deum pro nunc per modum rei materialis intelligimus, quæ omnia implicant. Tum quia nec verum est, multiplicationem numericam provenire ex divisione materiæ; multiplicatio enim numerica actualis fit per differentias individuales, naturam dividentes, & contrahentes; quia ista sunt principia formalia individuantiæ naturam. Multiplicitatis aptitudinalis, quia est passio naturæ creatæ, radix petenda est ex parte ipsius naturæ, quòd scilicet individuatio non sit de essentia naturæ, ob quod concipitur, esse multiplicabilem, & contrahibilem per differentias.

Respon-

Respondetur II. Licet natura Angelica sit ex se determinata ad unum individuum reale, manet tamen indifferens ad plura ficta, & ideo bene concipi potest ut potentialis, & universalis.

Contra: Species essentialiter prædicatur de inferioribus: sed natura Angelica nequit taliter prædicari de Angelis fictis. Tum quia eodem modo Natura Divina fieri posset universalis.

Objicitur I. Universalitas est ratio rationis: ergo illi sufficiunt inferiora plura apprehensa solum per intellectum, licet alias sint impossibilia. Prob. conseq. Quia relationi rationis sufficit pro termino aliquid rationis.

Respondetur concedendo antec. loquendo scilicet de universalitate pro formali sumpta, negando verò conseq. quia intentio universalitatis non potest alicui ab intellectu applicari, nisi supposito fundamento in re. Et universale respiciens plura inferiora ficta non est, nisi abusive universale; quia sic non respicit plura, in quibus possit esse, quod tamen requiritur ad universale logicum, saltem disjunctim.

Objicitur II. Aptitudo essendi in multis conjunctim, ut est de ratione universalis, ac etiam prædicabilitas non convenit naturæ à parte rei, sed ut est in intellectu: ergo non est attendenda conditio naturæ in se, sed quam habet in intellectu.

Respondetur, Illam aptitudinem proximam essendi in multis conjunctim, quæ est in intellectu tantum, debere habere fundamentum in re, scilicet aptitudinem remotam essendi in multis disjunctim.

125 *Objicitur* III. In entibus rationis, & chymeris, quæ omnino repugnant à parte rei, concipimus rationem universalis logici, scilicet genera, & species: ergo hoc etiam potest fieri in alijs naturis à parte rei immultiplicabilibus.

Respondetur conc. antec. neg. conseq. quia sicut entia rationis concipimus ad modum verorum entium realium, sic etiam imitatur in entibus rationis quoad universalitatem entia vera, & sic entia rationis suo modo sunt possibilia & multiplicabilia.

Objicitur IV. In Sententia Aristotelis corpora cœlestia sunt per quamcunque potentiam immultiplicabilia; quia unumquodque illorum constat ex tota materia, nedum actuali, sed etiam possibili in sua specie: atqui illa fieri possunt universalia: ergo idem dici debet de alijs naturis immultiplicabilibus.

Respondetur, Aristotelem posuisse illa corpora immultiplicabilia non ab intrinseco, sed ab extrinseco tantum, id est, non quia forma, & natura eorum non sit alteri communicabilis, sed quia non est alia materia susceptiva talis formæ.

Quæres, An naturæ directæ in prædicamento non ponibiles, ut sunt naturæ incompletæ, & partiales, materia forma, & similes, quæ per reductionem tantum ad totum in prædicamento ponuntur: item prædicata transcendentia, quæ sunt super prædicamenta, scilicet ens, unum, verum, bonum possint fundare intentionem universalitatis?

Respondetur affirmativè. Tum quia licet Scotus 1. dist. 3. q. 3. §. *contra istam univocationem*. Et dist. 8. q. 3. S. & T. neget, transcendentia esse genus, non tamen negat, esse universale. Et Aristoteles 3. Metaph. tex. 10. ait, ens, & unum esse maxime universalia. Item 2. dist. 3. q. 6. §. *Ad questionem quintam præcedentem*, ait Doctor: *Quid est natura in quocunque genere totalis, vel partialis? non est de se hoc*; omnis autem natura, quæ non est de se hæc, potest fundare universalitatem: ergo &c. Sic etiam q. 7. sub A. ait in universum, quod *qualibet quidditas creatura potest intelligi sub ratione universalis absque contradictione*. Tum quia naturæ omnes, etiam incompletæ, & transcendentes habent id, in quo conveniunt, unitatem scilicet essentia, & reperiuntur in pluribus, vel saltem reperiri possunt cum tali unitate, & de illis prædicari ut superius de inferiori: sed hoc est sufficientissimum fundamentum ad fundandam intentionem universalitatis logicæ: ergo &c. Tum quia plures formæ, plures materiæ, plura entia, si invicem conferantur, non minus conveniunt in ratione materiæ, formæ, entis, quam plures V. G. homines in ratione humanitatis: ergo ratio formalis universalis in omnibus illis servari potest. Tum quia quod aliqua natura sit apta fundare universalitatem, non oritur ex ejus complemento, nec ex ejus limitatione, sed præcisè ex ejus multiplicabilitate in plura ejusdem rationis: sed id æquè convenit omnibus naturis: ergo &c. Ex qua ratione etiam *alia universalia* dici possunt *transcendentalia*, alia *prædicamentalia*, de quibus ultimis Porphyrius tantum egit; quia in ordine ad cathogorias illa tractavit: alia *completa*, alia *incompleta* ex parte fundamenti, & naturæ tantum vocari valent.

Infertur tandem, etiam negationes, & privationes fundare posse universalitatem; quia, sicut Scotus ait 1. dist. 23. G. ab hac V. G. & illa negatione potest abstrahi conceptus communis negationis in comuni verè univocus, licet hoc non ita propriè intelligendum sit, sicut de naturis realibus.

ASSERTIO XI. Universale logicum 127 bene dividitur in quinque Prædicabilia in Notabili III. assignata. Doctor Subtilis q. 8. & 12. Et hanc, sicut & reliquas Assertionem hujus Quæstionis tenet Mastrius disp. 4. Log. per totum.

Probatur I. Ex parte universalitatis; dividitur enim hic universale non pro materiali, scilicet ratione naturæ, sed pro formali, ratione nimirum universalitatis, & prædicabilitatis. Natura universalis vel est in multis essentialiter, vel accidentaliter: si essentialiter, tunc est in illis vel ut tota essentia, & ut tota quidditas individuorum; hæcceitates enim non pertinent ad esse formale, sed materiale, & ad integritatem individui, & hæc est *Species*. Vel est in illis ut pars essentiæ, aut materialis, & contrahibilis, & hoc est *Genus*, aut ut pars formalis, & contractiva, & hæc est *Differentia*. Si natura inest pluribus accidentaliter, id vel promanat ab essentia rei, & sic est *Proprium*: vel provenit ab extrinseco tantum absque necessaria connexionione, aut dependentia ab essentia, & hoc est *Accidens*: ergo hæc divisio ex ista parte est adæquata, & bona.

Probatur II. Ex parte prædicabilitatis: Quidquid prædicatur de aliquo, prædicatur vel essentialiter, vel per modum inhærentiæ, & qualitatis, hoc est, vel *in quid*, vel *in quale*. Si in quid, vel ut tota essentia, & sic est *Species*: vel ut pars, & sic est *Genus*. Si in quale, vel essentialiter, & sic est *Differentia*: vel in quale accidentale, & hoc vel convertibile egrediens à principiis subjecti, & sic est *Proprium*: vel accidens ab extrinseco commune, & sic est *ultimum universale*: ergo etiam ex ista parte data divisio est sufficiens, & bona; quia ex universalitate oritur prædicabilitas, & eò ipso, quod unum est in multis, & quomodo, ita est prædicabile de illis.

128 *Respondet* Aversa: Species non est tota essentia individui, & verè se habet in individuo ad Modum partis materialis, cum contrahatur per differentiam individualementem: ergo malè distinguuntur duo prima prædicabilia in hoc, quod Species dicat totam essentiam suorum inferiorum, Genus verò partem.

Contra: Negatur, quod Species non dicat totam essentiam individui; licet autem natura specifica contrahatur per gradum individualementem, hic tamen gradus non ad quidditatem individui, sed tantum ad integritatem totius entitatis spectat ut quid materiale superadditum; alias enim individua inter se essentialiter differrent. Responsionis ratio est; quia ad quæstionem *quid est* de individuis motam, per quam quæstionem inquiritur essentia, respondetur per naturam specificam, ut V. G. quid est Petrus? est homo; at per individualitatem respondetur tantum ad interrogationem *quis est*? V. G. quis est ille? est Petrus.

129 *Obijcitur*, pauciora esse universalia, quam quinque enumerata I. Soli Generi, & Speciei competit vera ratio universalis:

ergo illa sola erunt universalia. *Prob. antec.* Potissima conditio universalis est, ut sit prædicatum univocum: sed hæc conditio duobus dictis tantum convenit; ergo &c. *Prob. min.* Univoca essentialiter dicuntur de suis subijcibilibus: sed solum Genus, & Species essentialiter de suis subijcibilibus dicuntur; ergo sola illa sunt univoca. *Confirmatur*: Cap. de Substantia negat Aristoteles, accidentia de subjecto univocè dici; quia non prædicantur essentialiter. Et in Antepædicam. c. 2. distinguit esse in subjecto, & dici de subjecto, aitque, de subjecto dici hominem de homine, in subjecto autem esse Scientiam in anima, albedinem in muro: sola ergo prædicata essentialia propriè dicuntur de subjecto, consequenter illa sola universalia.

Respondetur neg. antec. in cujus pro- 130
bat. neg. min. & in probat hujus major ut universaliter vera; quia Aristoteles in definitione univocorum data in Antepædicam. c. 1. fuit locutus pressè, de ij scilicet, quæ essentialiter dicuntur, ut univoca distingueret contra denominativa, quod nihil impedit, quin aliquod accidens maneat prædicatum univocum, licet de subjectis non prædicetur quidditative; prædicatio enim univoca abstrahit ab essentiali, & denominativa, nec ad universale plus requiritur, ut ex ejus definitione constat, quam ut prædicetur secundum unam rationem præcisam, quomodo accidentia bene prædicari possunt de pluribus subjectis in concreto; possunt enim ab intellectu abstrahi, & comparari ad illa plura. *Ad Confirmationem* dicendum, Aristotelem negare accidentia univocè dici, intelligendo essentialiter prædicari, propter quod illa à ratione universalium non excludit, nam 2. Post. tex. 8. sic loquitur: *universale namque est prædicativum id, quod monstratur*: sed quod monstratur est *proprium*: ergo &c. Quod autem c. 2. in Antepædicam. accidens, & proprium à dici de subjecto excludat, non est mirum, cum etiam excludat differentiam, quam tamen univocè prædicari, postea docet c. de substantia; talis verò exclusionis ratio est; quia ibi accipit universale pro eo, quod dicitur de propriè inferioribus, & ponitur in linea recta prædicamentali, quale tantum est genus, & species.

Obijcitur II. Tot sunt prædicabilia, 131
quot sunt prædicata: sed 1. Top. c. 3. prædicata sunt quatuor, definitio, genus, proprium, & accidens: ergo &c.

Respondetur neg. antec. quia aliud est loqui de prædicabilibus, aliud de prædicatis topicis; nam nos hic de prædicabilibus loquimur, in quantum deserviunt prædicamentis, quomodo comparantur ad inferiora, & prædicantur de pluribus, longè

longè aliter cit. loc. Aristoteles agit de prædicatis, scilicet in quantum dicunt illud, per quod terminari potest, & solvi quæstio dubitabilis, seu problema, quod ibi solvendi modum tradit, ponitque ad hoc quatuor prædicata, duo *in quid*, quæ sunt genus, & definitio, & duo *in quale*, scilicet proprium, & accidens; quia omnis quæstio solvi potest, respondendo per aliquod istorum.

132 *Objicitur* III. Genus, & differentia continentur in specie, quam componunt: ergo membra dividenda coincidunt, consequenter non sunt quinque prædicabilia.

Respondetur dist. antec. Genus, & differentia continentur in specie, si fundamentaliter sumantur, conc. sic enim sunt gradus metaphysici speciem componentes in ratione totius essentialis: si spectentur, & sumantur formaliter, neg. antec. quia sic ut distinctæ intentiones constituunt distincta universalia, nec unum spectat ad formalitatem alterius.

133 *Objicitur* IV. Omne accidens vel est genus, vel est species; cum habeat propria inferiora, de quibus essentialiter prædicatur, ut constat de colore respectu albedinis, & nigredinis: ergo quintum prædicabile superfluit.

Respondetur dist. antec. Si comparetur ad propria inferiora, de quibus essentialiter prædicatur, ut color V. G. ad albedinem, & nigredinem, nigredo ad hanc, & illam &c. conc. antec. si comparetur ad subjecta, quæ accidentaliter denominat, ut ad lapidem, lignum, parietem &c. neg. antec. quia sic constituit quintum prædicabile.

134 *Objicitur* V. Hæc divisio potest ad bimembrem reduci, dividendo scilicet universale in prædicabile essentialiter, & accidentaliter, ad quæ reliqua reducuntur: ergo est data per membra superflua.

Respondetur: Licet Porphyrius potuisset datam divisionem ita reducere, & restringere ad bimembrem, si tradidisset per rationes generales, & ampliùs etiam plurificare, si tradidisset per speciales, ordo tamen doctrinæ poscebat, ut non nisi illo determinato modo universale divideret, cujus rei Ratio est; si enim universale divisum fuisset per rationes generales, scilicet in essentialiter, & accidentale, tunc formalis effectus, quem universale præbere debet subjecto, ad quod se habet tanquam forma quædam, nimis fuisset indeterminatus, & confusus, qui tamen esse debet determinatus, nec ita sensim, & determinatè Porphyrius docuisset modum applicandi secundas intentiones primis; quia nimis remotè. Si verò divisisset per rationes magis speciales, scilicet genus in generalissimum, & subalternum, differentiam in genericam, & specificam,

Tract. II.

membra fuissent superflua; quia in ordine ad subicibilia eundem semper servant prædicandi modum, quem totum divisum; nam utrumque genus semper prædicatur essentialiter per modum partis potentialis, differentia per modum partis actualis, sic etiam accidens, sive separabile sit, sive inseparabile, semper contingenter unitur subjecto &c.

Objicitur, quòd sint plura universalia, 135 quàm quinque; imò. Individuum vagum, V. G. *quidam homo*, item definitio V. G. *animal rationale*, possunt dici de pluribus, ut Petro, Paulo, Joanne &c. ergo etiam induunt rationem universalium.

Respondetur neg. conseq. nam Doctor q. 12. universi. ait, definitionem non constituere distinctum prædicabile ab aliis; quia non habet unum prædicandi modum, scilicet in quid, vel quale, sed ob genus, & differentiam, quæ continet, duplici quasi modo prædicatur. Vel demum, inquit Scotus, si definitio constituit universale, sanè distinctam non erit à prædicabili, quod constituit definitum; quia habet eundem modum prædicandi, quem habet definitum respectu inferiorum. Individuum autem vagum non est aliquod universale; quia non importat aliquid unum commune pluribus, sed ipsa singularia sub disjunctione: cum ergo individuo vago nullum apponi possit signum particularitatis, aut universalitatis; non enim dicimus, *omnis quidam homo*, *aliquis quidam homo*, quæ tamen signa apponi possunt termino communi dicendo, *omnis homo*, *nullum animal*, *aliquod animal* &c. hinc terminus communis non est censendus, sed particularis potius sub disjunctione sumptus.

Objicitur II. In Christo Domino 136 prædicatio naturæ humanæ est substantialis, & tamen non est generis, nec speciei, nec alterius prædicabilis, possetque hoc prædicatum dici de pluribus, si Pater, & Spiritus Sanctus aliam, & aliam humanitatem assumerent: ergo addi debet sextum membrum; non enim est essentialis habitudo, nec accidentaliter inter subjectum, & prædicatum.

Respondetur: Cum numerus prædicabilium 137 auspiciari non debeat ex varietate rerum prædicatarum, sed modorum prædicandi, ideo, cum in proposito homo dictus de Deo, esto in se sit species, tamen respectu Dei habet modum prædicandi accidentis, non debet constituere novum prædicabile, sed ad quintum reduci.

Objicitur III. Prædicamenta sunt decem: ergo etiam prædicabilia. 138 Prob. conseq. Quia divisio prædicamentorum data est penes diversitatem modorum prædicandi: ergo cum decem assignata sint prædicamenta, etiam supponuntur decem modi prædicandi, seu decem prædicabilia.

Respon.

D d

Respondetur neg. conseq. ad cuius probat. neg. antec. divisionem prædicamentorum factam esse præcisè juxta modorum prædicandi diversitatem, sed multò magis, & specialiter attendendo rem ipsam, quæ prædicatur; ex quo factum est, ut numerus prædicamentorum superet in duplo numerum prædicabilium; quia res, & naturæ prædicabiles in se sunt decem; cum autem modus prædicandi, penes quem numerus prædicabilium solum attenditur, sit tantum quintuplex, sicut connectio rerum cum subjectis quinque tantum modis fieri potest, ideo etiam quinque tantum numerantur prædicabilia.

139 *Obijcitur* IV. Existencia, Subsistentia, personalitas, unio substantialis, & similes modi non prædicantur ut genus, species, aut differentia, quia non constituunt rei essentiam; nec ut proprium, quia non fluunt necessariò ab essentia, cum sine illis esse possit; nec ut accidens, cum sint modi substantiales: ergo dabitur sextum prædicabile, scilicet modus substantialis.

Respondetur, Admissis his modis substantialibus gratis tantum (aliud enim de unione materiæ cum forma in Physica, & de subsistentia in Metaphysica docetur) dicendum, si accipiantur, ut dicunt aptitudinem, ad quartum prædicabile, scilicet ad proprium esse reducendos, si sumantur, ut dicunt actum, ad quintum, nimirum ad accidens; quia absque destructione essentiae, id est, conceptus quidditativi subjecti, de quo prædicantur, abesse possunt. Nec impedit, quod sint substantiales; quia accidens prædicabile dicitur omne prædicatum accidentarium non pertinens ad essentiam rei, etsi in se sit substantia, ut vestis respectu hominis; aliud est de accidente prædicamentali, quod solum est illud, quod non est substantia.

140 **ASSERTIO XII.** Data divisio universalis logici in quinque prædicabilia est generis in species.

*Probat*ur: Quia universale ad illa quinque comparatum prædicatur de illis secundum idem nomen, & rationem, & de pluribus specie differentibus: ergo se habet ut genus ad illa. Prob. antec. Ex una parte definitio universalis in communi verificatur essentialiter de singulis quinque prædicabilibus, scilicet quod sit unum aptum esse in multis, & dici de multis; ex alia autem parte intentiones prædicabilium adinvicem non accidentaliter, & numericè, sed essentialiter, & specie distinguuntur; alia enim species universalitatis est genericas, alia specieitas, & sic de aliis: ergo &c. Hæc tamen divisio non est immediata, sed mediata tantum, quod hinc patet; quia universale non descendit immediatè ad quinque illa, neque est illorum genus proximum; quia prius

dividitur in illud, quod dicitur essentialiter, & quod dicitur accidentaliter, quæ duo iterum subdividuntur, deveniuntque tandem ad has quinque species.

Obijcitur I. Sequeretur, speciem aliam quam directè prædicari de suo genere, quod implicat: ergo &c. Prob. seq. Verum enim tunc esset dicere, universale esse genus ad illa quinque, inter quæ genus est primum prædicabile tanquam quædam species.

Respondetur, illam propositionem, universale est genus, esse veram denominativè; quia universale sumitur ut quid, genus ut modus, quatenus est ratio, sub qua universale consideratur, dum ad sua inferiora confertur.

Obijcitur II. Sequeretur, unam speciem disparatam de alia prædicari; vera enim esset prædicatio, quod genus esset una species universalis, differentia alia &c. & sic de aliis.

Respondetur, ut ad priorem objectionem, quod genus, differentia, proprium, & accidens sint, & dicantur species denominativè, & accidentaliter, ac ut modus.

Obijcitur III. Sequeretur, etiam prædicari oppositum de opposito, scilicet speciem de genere, cui saltem relativè opponitur.

Respondetur neg. seq. quia, ait Doctor, intentiones non opponuntur, nisi utraque accipiat ut quid, vel utraque ut modus; dum autem in prædicatione dicitur, genus est species, intentio generis sumitur ut quid, & intentio speciei ut modus, & ideo non prædicatur oppositum de opposito. Finaliter

Quæres adhuc I. An universalia sint in rebus, vel potius in intellectu, id est, an sint entia realia, vel rationis.

Respondetur, Si sumantur materialiter pro naturis, quæ denominantur universales, esse in rebus, seu entia realia, si verò formaliter sumantur, esse entia rationis, & tantum objectivè in intellectu.

Quæres II. An sint corporea, vel incorporea?

Respondetur, formaliter nec corporea, nec incorporea esse; quia sic non sunt, nisi quædam secundæ intentiones; materialiter verò vel corporeum, ut homo respectu Petri, & Pauli, vel incorporeum, ut natura Angelica respectu Gabrielis, & Raphaëlis, vel abstrahens ab utroque per indifferentiam; quia & hoc, & illud esse potest, ut substantia, quæ est apex in prædicamento, vel abstrahens per essentiam, ut ens rationis; quia negationes corporeitatis, & incorporeitatis conveniunt ei essentialiter; sunt enim illæ differentiae entis realis.

Quæres III. An sint in singularibus, vel potius ab eis separata.

Respon-

Respondetur, materialiter esse in singularibus quoad realem identitatem, quoad formalem distinctionem ab eis posse dici extra. Formaliter autem possunt aliquo modo dici ab eis separata, quatenus universalitas tanquam ens rationis habet tantum esse objectivum in intellectu; possent tamen etiam dici cum illis conjuncta per intellectum; quia constituuntur per esse in illis actu, vel aptitudine.

145 *Quæres IV.* An sint substantiæ, vel accidentia?

Respondetur, cum intentio universalitatis fundari possit super naturas substantiales, & accidentales, & formalitates ab his abstrahentes, materialiter esse posse substantias, accidentia, & ab his abstrahentia, formaliter verò nec substantias, nec accidentia realia, bene tamen accidentia rationis dici posse; quia sunt secundæ intentiones, quæ sunt relationes rationis.

146 *Quæres V.* An sint æterna, vel temporalia.

Respondetur, formaliter non esse æterna; tandiu enim sunt, quamdiu ab intellectu fiunt; materialiter autem quoad essentiam, seu necessariam prædicatorum essentialium connexionem esse æterna, quoad existentiam autem non esse æterna; quia hanc habent in singularibus, ad quorum corruptionem desinunt. Huc usque de universalibus in communi, nunc sit

DISPUTATIO IV.

De Universalibus in Particulari.

QUÆSTIO I.

De Genere.

1 *Nota I.* Dum quæritur, an Genus definiri possit, non esse quæstionem de definitione sive accepta pro conceptu quidditativo, & essentiali rei, quo modo omne id, quod est ens per se intelligibile, sive habeat genus, & differentiam, sive non habeat, ut ens, definiri potest, sed esse quæstionem de definitione explicante quidditatem rei per genus, & differentiam, vel saltem per aliqua, quæ genus, & differentiam circumscribant. Porphyrius cap. 2. definivit Genus logicum, esse illud, quod prædicatur de pluribus specie differentiibus in eo, quod quid est, quæ definitio est etiam ipsius Aristotelis 1. Top. c. 4. & à Scotto q. 15, univers. ut legitima recipitur.

Nota II. Cum Genus, ut à Porphyrio definitur, tanquam nomen concretum importet genericitatem ut formam afficientem aliquam naturam, & ideo in concreto, non in abstracto definiatur, non definiri solam intentionem secundam, neque nudam naturam illius intentionis capacem, sed vel utrumque ex æquo, vel unum in ordine ad aliud, ut ferè omnes conveniunt. Ut verò bene intelligatur, quodnam sit definitum in definitione Porphyriana, attendenda est duplex prædictio exercita, & signata, quarum prima, scilicet exercita pertinet ad primas, signata verò ad secundas intentiones. Tunc autem aliquid exercitè convenit, & prædicatur de aliquo, quando à parte rei aliquid cuidam inest, ut dum dicitur, *homo est rationalis*, ubi prædicatum *rationalis* verè inest, & prædicatur exercitè de homine, & tunc signatè aliquid alicui convenit, & prædicatur, cum illi convenit tantum ut signo, per quod significatur, attributum illud verè, & exercitè convenire rei, cujus est signum, sic equo picto convenit ferocitas, & de illo prædicatur; quia ferocitas non exercitè, & realiter inest equo picto, sed signatè, quatenus est signum, per quod significatur, ferocitatem exercitè convenire equo vero. Sic dicitur, speciem prædicari de individuo, non quòd species, seu secunda illa intentio dicatur de individuo per verbum *est*, dicendo, *individuum est species*, seu *secunda intentio*, sed prædicari de individuis dicitur signatè de intentione; quia intentio *species V. G.* est signum, quòd natura illa, vel res, quibus applicatur intentio, verè, & exercitè prædicetur de individuo.

Nota III. Dupliciter considerari posse 3 individua, 1. ut sunt à parte rei, & sic nullum datur individuum, quod immediate sub genere contineatur; cum omne tale contineatur sub aliqua specie infima, add. prout ab intellectu concipiuntur sub gradu naturæ superioris, non considerato gradu specifico, quem revera participant, ut si venientem à longè ex motu, vel alia naturali proprietateprehendas, esse individuum aliquod animalis, non tamen distinctè percipias, an sit equus, vel asinus, diceris cognoscere individuum inadæquatè, & incompletè, in qua acceptione dicitur esse hoc animal. Dicuntur autem individua hoc modo considerata incompleta, & generica; tum quia non attinguntur secundum totam suam essentiam completam, quam habent à parte rei. Tum quia formaliter, & immediate participant naturam genericam. Et hæc individua tali modo debere admitti, non quidem à parte rei, sed apud intellectum inadæquatè concipientem, tenet ipse Scotus. Admissa tamen tali prædicatione generis tam de individuis com- quam incompletis,

completis, adhuc dubitatur, an in his prædicationibus servet semper universalitatem generis, vel potius induat modum speciei.

4 ASSERTIO I. Genus definiri potest definitione pressè sumpta.

*Probat*ur : In definitione generis est assignabilis conceptus genericus, & differentialis : ergo genus definiri potest definitione pressè sumpta. Prob. antec. Quia juxta Scotum 4. dist. 1. I. etiam in intentionibus logicis habentibus conceptum per se unum invenitur suo modo genus, & differentia, quod quidem in nostro proposito patet ; nam in genere reperitur communis ratio universalis, scilicet esse in, vel dici de pluribus tanquam conceptus genericus, reperitur etiam ratio particularis hujus contractiva, scilicet esse in, vel prædicari de pluribus specie differentibus tanquam conceptus differentialis : ergo &c. *Confirmatur* : Genus est unum per se intelligibile ; quia hic de eo est sermo, non prout dicit aggregatum ex prima, & secunda intentione, quasi utramque in recto includeret, sed vel ut dicit primam, & connotat secundam, vel ut secundam dicit, & connotat primam : ergo est strictè definibile.

5 *Objicitur* I. Generis non datur genus, aliàs daretur processus in infinitum : ergo definitio generis non est rigorosa ; quia hæc requirit genus, & differentiam.

Respondetur dist. antec. Generis non datur genus essentialiter tale, conc. accidentaliter, & denominativè, neg. antec. quia universale ut sic est essentialiter, & ut quid universale, & ut modus, seu denominativè genus ad illa quinque prædicabilia. Nec sequitur processus in infinitum ; quia genus prædicabile non ut genus, sed ut species subijcibilis respicit universale in communi ut suum genus.

Objicitur II. Solius speciei est propria definitio 7. Metaph. 4. at genus nequit esse species : ergo &c.

Respondetur neg. min. quia genus est species subijcibilis in ordine ad universale, non quidem essentialiter, & ut quid, sed accidentaliter, & ut modus.

Objicitur III. Genus primum prædicabile est omnibus generibus commune : ergo non habet supra se genus, quod ejus definitionem ingredi possit.

Respondetur dist. conseq. Non habet aliud supra se, quod sit essentialiter genus, & ut quid, conc. quod sit accidentaliter, & ut modus genus, neg. conseq. Quia universale ut modus, & denominativè est genus ad quinque prædicabilia, ut autem universale affici possit modo genereitatis, non inconvenit, ipsum etiam contineri accidentaliter sub genere.

ASSERTIO II. Definitio data à Porphyrio est essentialis. Hanc, & priorem tenet Scotus q. 15. univers. & celebriores Scholæ.

*Probat*ur : Illa est vera, & essentialis definitio, quæ constat verè genere, & differentia ; sed dicta definitio ita constat : ergo &c. Prob. min. Illud est verum genus, quod convenit cum pluribus secundum eandem rationem univocè, & secundum idem nomen : sed dicta definitio tali genere constat : ergo &c. Prob. min. Locò generis ponitur prædicabile de pluribus ; sed genus in hoc univocè convenit cum omnibus aliis universalibus ; quia omnia sunt prædicabilia de pluribus : ergo &c. Quòd autem per dictas particulas etiam distinguatur ab individuo, & omnibus aliis, quæ prædicabilia non sunt, non impedit, quò minùs adhuc retineant locum generis ; quia, ut notat Doctor 1. dist. 11. q. 2. sub litt. C. genus proximum potest distinguere ab omnibus ijs, quæ non continentur sub eodem genere cum definito ; nam animal distinguit hominem à lapide ; hinc etiam omnia prædicabilia per prædicari de pluribus ab omnibus individujs distinguì possunt. Locum autem differentia in data definitione obtinent reliquæ particulae ; per ly enim *differentibus specie* distinguitur genus à specie, quæ prædicatur de pluribus differentibus numero tantum, quod tamen ita intelligi debet, ut ad differentiam istorum duorum prædicabilium non sufficiat sola diversitas specifica, vel numerica inferiorum, sed attendatur etiam ex modo, quo unum, & alterum communicatur inferioribus, & de ijs prædicatur vel completè, & ut tota essentia, sicut species, vel incompletè, & ut pars tantum essentia, veluti genus. Ratio hujus est ; quia aliàs sequeretur, plura, quàm quinque prædicabilia esse admittenda : sed : ergo &c. Prob. seq. Ex paritate rationis, differentia generica, ut sensitivum, & differentia specifica, ut rationale forent appellanda distincta universalia : ergo plura forent asserenda, quàm quinque. Prob. antec. Differentia generica, scilicet sensitivum prædicatur de pluribus specie differentibus, & differentia specifica, scilicet rationale de pluribus numero differentibus : ergo si ex hac præcise ratione genus, & species dicantur distinguì, & diversa constituere prædicabilia, etiam id de differentia generica, & specifica dicendum foret, quod est falsum, & contra communem. Ergo ex hac etiam ratione distinctio generis à specie attendenda est, quòd genus prædicetur ut pars essentia, species verò ut tota essentia. *Neg. dicas* cum Pontio, Genus superius, V. G. substantiam ut sic prædicari per modum magis incompleti, quàm genus inferius, V. G. substantiam corpoream ; quia hæc est

est tantum potentialis ad substantias corporeas, illa autem ad omnes tam corporeas, quam spirituales: ergo si genus à specie distinguitur, quia unum prædicatur completè, & alterum incompletè, etiam ex hac ratione genus superius, & inferius distinguuntur. *Contra* enim est, quod, cum utrumque genus prædicetur per modum partis materialis essentiæ, & incompletè, censentur habere eundem prædicandi modum, & sic non distinguuntur; quia magis, & minus tantum in eadem linea non variant speciem, ut constat de magis, & minus albo. Tandem per ultimam particulam *in quid* distinguitur genus ab aliis tribus prædicabilibus, Differentia, Proprio, & Accidente, nam duo ultima absolute prædicantur in quale, & accidentaliter; differentia verò licet etiam prædicet essentiam, non tamen absolute in quid per modum per se stantis, & termini substantivi, sicut genus, sed in quale quid per modum determinantis, & qualificantis, & per modum termini adjectivi, & advenientis generi. Ita exponit Doctor q. 12. universi.

7 *Obijcitur* I. Data definitio non convenit soli definito: ergo non est essentialis. Prob. antec. Convenit enti, quia hoc prædicatur de pluribus specie differentibus in quid; ens autem non est genus, ut testatur Aristoteles 3. Metaph. c. 3. Item convenit animæ in comuni; quia hæc dicitur de rationali, vegetativa, & sensitiva, quæ specie differunt; anima verò in communi non est genus, quia non ponitur in linea recta. Item Aristoteles 7. Top. c. 2. & 1. Post. 21. dicit, differentiam prædicari in quid: ergo data definitio non habet, in quo differat genus à differentia, consequenter non soli definito convenit.

Respondetur neg. antec. cujus probat. dist. Convenit enti, prout transcendit solum substantiam, & accidens, id est, convenit enti finito, conc. quia sic est genus; convenit enti, prout transcendit Deum, & creaturam, neg. quia sic non est genus; quia de ratione generis est, ut dicat relationem ad plures species, Deus autem non est species, sed essentialiter est substantia individua, & singularis. Deinde genus debet esse contrahibile per differentias; ens autem ad Deum non contrahitur per differentiam, faciendo compositionem metaphysicam; quæ omnia requiruntur, ut aliquid de pluribus dicibile in quid per modum partis essentiæ dicatur genus. Ad illud de anima conceditur, habere rationem generis ad illa tria, quod autem non ponatur directè in prædicamento, non est ex parte universalitatis, sed naturæ, quæ est incompleta, & partialis. Ad illud de differentia dicendum, Aristotelem solum

Tract. II.

velle, quod differentia prædicetur in quid quoad rem prædicatam; quia prædicat attributum essentialè, & partem quidditatis specificæ, non tamen quoad modum; quia prædicat per modum qualitatis, & adjacentis; sicut autem forma perfectior est materiâ, sic modus prædicandi in quale quid est perfectior, quam modus prædicandi in quid solum.

Obijcitur II. Data definitio non convenit omni generi: ergo non convenit omni definito. Prob. antec. Non convenit universali, quod loco generis ponitur in hac definitione: ergo &c. Prob. antec. Quia universale, quod ponitur genus in ista definitione, latius patet, quam ipsum genus definitum: ergo &c.

Respondetur neg. antec. cum probationibus, & dicendo, universale, in quantum ponitur genus in definitione, accidentaliter contineri sub genere primo prædicabili, quatenus scilicet, quidquid convenit generi, ut genus est, convenit etiam universali, quatenus à tali intentione denominatur.

Obijcitur III. Ex Aristotele c. 4. de 8 Substant. *Substantia secunda prædicantur in quale quid*: sed genera sunt substantiæ secundæ: ergo prædicantur in quale quid, consequenter malè dicitur, prædicari in quid.

Respondetur, Aristotelem tantum velle, substantias secundas non prædicari de primis, ranquam per se subsisterent realiter distinctæ, ut posuit Plato, sed prædicari in quale quid, prout sic prædicari est idem, ac prædicari per modum alicujus essentialiter inclusi, & realiter identificati. Dein notant aliqui, Aristotelem non dixisse, illas prædicari in quale quid, sed significare quale quid.

Obijcitur IV. Animal, quod est in Petro, vel Bucephalo, non potest in quid prædicari, nisi de Petro, & Bucephalo, quos solos quidditative constituit: ergo malè dicitur, quod genus prædicetur in quid de pluribus.

Respondetur: Licet animal, quod constituit Petrum, & Bucephalum, de ipsis solis possit prædicari, tamen ob indifferentiam, quam ut contractum retinet, est remotè etiam de alijs prædicabile, & si ab intellectu præscindatur ab illa differentia propter indeterminationem positivam, est etiam proximè prædicabile.

Obijcitur V. Genus etiam prædicatur de pluribus genere differentibus: ergo malè hoc tantum dicitur, quod prædicetur de pluribus specie differentibus. Antec. patet; quia substantia prædicatur de corpore, & spiritu, quæ & ipsa sunt genera.

Respon-

Respondetur, Genera superiora prædicari de pluribus genere differentibus, non quatenus genera sunt, sed quatenus subalterna, quo sensu dicuntur species subijcibiles.

Obijcitur VI. Definitio, quæ datur per proprietatem rei, non est essentialis: sed hæc definitio datur per *dici de*, quod tantum est passio, seu proprietas universalis, ut jam in præcedentibus diximus: ergo non est essentialis.

Respondetur dist. min. Hæc definitio datur per *dici de radicale*, sive ut dicit radicem prædicandi, conc. per *dici de actuale*, vel aptitudinale, neg. min. cum conseq.

Obijcitur VII. Hæc definitio continet aliqua, quæ non spectant ad essentiam definiti, scilicet illa plura, de quibus dicitur genus: ergo non est essentialis.

Respondetur, illa plura poni in definitione oblique tantum, & connotative; respectus enim semper definitur in ordine ad terminum, & terminus ponitur in ejus definitione ut additum, hinc definitio ista, licet sit essentialis, tamen est data per additamentum.

10 ASSERTIO III. Data definitio intelligenda est de natura, ut subest intentioni, si sermo sit de prædicatione exercita, si autem sermo sit de prædicatione signata, intelligenda est de intentione ut applicata naturæ. Est de mente Doctoris 2. dist. 3. q. 1. Mastrius disp. 5. q. 1. art. 1.

Probat quoad I. Prædictio exercita convenit naturæ, non intentioni: ergo si definitio Porphyrii, quæ data est per *ly prædicari de pluribus*, intelligatur in sensu prædicationis exercitæ, natura, non intentio erit definita. Antec. patet tum ex declaratione prædicationis exercitæ data in Not. II. Tum quia, ut docet Doctor 2. dist. 3. q. 1. universale prædicatur de pluribus in quid, non quidem quatenus est ens per accidens constitutum ex natura, & relatione, sed tantum per rationem naturæ, quæ est ens per se unum, & in inferioribus essentialiter inclusum: atqui taliter prædicari in quid est prædicari exercite: ergo prædictio exercita convenit naturæ; dicitur enim, *homo est animal*, non autem *homo est genus* &c. Verum tamen est, naturam non esse sic proximè prædicabilem, nisi actu sit sub relatione universalitatis, & indeterminatione positiva ad plura; quia non est in potentia proxima, ut actu dicatur de illis, nisi per talem relationem, & indeterminationem, quæ ipsam facit actu universalem. Et in hoc sensu loquendo de ista prædicatione intelligendum est, quod hic definiatur natura, ut substat intentioni, non quod principaliter definiatur totum constitutum, nec natura principaliter, & ut quod, intentio autem ut quo, quasi intentio esset formalis ratio prædicandi

naturæ, (est namque solum simplex conditio, cui natura substat, & ponitur in statu universalitatis) non inquam, ita; quia quod prædicatur de pluribus inferioribus quidditative, ita prædicatur, ut ex vi prædicationis descendat ad essendum in illis non solum secundum id, quod prædicatur, sed etiam secundum rationem formalem, à qua habet, ut prædicetur: atqui genereitas non ita descendit ad inferiora; ergo in hoc sensu nequit esse ratio formalis, cur genus prædicetur.

Probat quoad II. De eo intelli- 11 genda est definitio, loquendo de prædicatione signata, cui soli hæc prædictio convenit, & est propria; sed est propria solis intentionibus: ergo de iis est intelligenda. Prob. min. Quia genus pro secunda intentione est id, quod signatè juxta explicationem in Not. II. datam de pluribus specie differentibus prædicatur: ergo quoad nostrum propositum data definitio est intelligenda de intentione. Quia tamen signum respicit signatum, & secundis intentionibus utitur Logicus ut signis primarum, ideo dicendum est, non definiri à Porphyrio solam intentionem generis, sed ut concernit naturam, cujus est signum, ita quod, cum dicitur, genus est illud, quod prædicatur, sensus sit, quod genus est secunda intentio applicabilis illi naturæ, quæ verè, & exercite de pluribus specie differentibus affirmatur.

Obijcitur I. Nihil obstat, quin defi- 12 nitio data intelligatur de aggregato, seu composito ex natura, & secunda intentione, ita, ut utrumque directè definia- tur, natura ut materiale, intentio ut formale: ergo nos malè juxta diversitatem prædicationis intelligimus. Prob. antec. Quia illa duo conficiunt unum per se: ergo &c. Prob. antec. Natura animalis V. G. ut capax genereitatis dicit ordinem ad illam tanquam potentia ad suum actum: sed quod fit ex duobus sic ordinatis, est unum per se: ergo &c. Prob. min. Quia ex actu, & potentia fit unum per se.

Respondetur neg. antec. cum sua probat. ac rursus negatur major illa, quod scilicet naturam inter & intentionem sit ordo potentie & actus, qui possit constituere unum per se; quia ad tale constituendum requiritur vera substantialis unio ex per se actu, & per se potentia, quæ nunquam reperiuntur inter subjectum, & formam accidentalem, & ideo, cum nunquam possit ex illis ens per se unum resultare, ut docet Aristoteles 6. Metaph. 4. & 5. sed illud aggregatum semper maneat ens per accidens ex rebus simpliciter pluribus, & diversorum prædicamentorum, hinc una definitione definiri non potest.

13 *Obijcitur* II. Quod res, seu natura non possit esse definitum in definitione generis. Logicus per se considerat secundas intentiones, primas verò tantum per accidens, quatenus sunt fundamenta secundarum: ergo & secundas tantum definit; si enim Logicus rem definiret, & non intentionem, esset artifex realis, quod Logico non conceditur.

Respondetur, Logicum non definire, nec considerare solas, & nudas res, sed res sub intentione, quod sufficit ad scientiam rationalem, & ut non dicatur artifex realis; quia parum refert dicere, quod Logica sit de secundis intentionibus ut applicatis primis, vel de primis, ut substantiis secundis.

Obijcitur III. Quod hic definitur, est univocum ad omnia, quæ possunt denominari genera, sive sit ens reale, sive rationis, sive substantia, sive accidens: sed ad hæc omnia nihil datur reale univocum: ergo non res, sed intentio definitur.

Respondetur cum Doctore, quod res illa, quæ hic definitur, non est una unitate univocationis, sed tantum habet unitatem proportionis, modus tamen, quo hic definitur, est univocus omnibus generibus; quia omnes naturæ eodem modo conveniunt in modo prædicandi de suis inferioribus. Quia autem saltem adest unitas univocationis ex parte modi, sufficit, ut definitio generis sit una, eique unum correspondeat definitum.

14 *Obijcitur* IV. Si res sub intentione definitur, tunc res per accidens definitur: atqui sic absolute debet dici non defini: ergo res non definitur. Prob. min. Quia definitio convenit definito per se, non per accidens.

Respondetur neg. maj. in sensu nostræ assertionis; quia nos non dicimus, quod secunda intentio sit ratio formalis, per quam natura constituatur de pluribus prædicabilis, quomodo bene concluderetur, quod sicut talis intentio accedit naturæ, ita etiam & prædicabilitas, ac definitio generis per accidens tantum naturæ competat; sed nos dicimus, universale essentialiter prædicari de pluribus ratione naturæ inclusæ in illis, intentionem autem tantum esse conditionem, quæ naturam in actu proximo constituit ad exercitium talis prædicabilitatis, & ideo falsum est, definitionem convenire naturæ ratione ipsius intentionis in tali sensu.

15 *Obijcitur* V. Formale definitum debet esse, quod ipso nomine formaliter, & per se importatur; sed nomen concretum, quale in proposito est genus, non significat formaliter, & per se subiectum, sed tantum pro connotato: ergo genericitas, non natura hic definitur.

Respondetur negando maj. ut universaliter veram; nam album V. G. quod etiam est concretum accidentale, potest defini ratione formæ principaliter significatæ, ut, *album est disagregativum visus*, & ratione subiecti, ut, *album est substantia habens albedinem*; sic in proposito, licet genus principaliter importet genericitatem, loquendo tamen de prædicatione exercita, potest etiam natura defini.

Obijcitur VI. Genus pro secunda intentione sumptum non prædicatur in quid de pluribus speciebus, aut inferioribus; quia hoc convenit naturæ: ergo non potest dici, quod intentio definiatur.

Respondetur neg. conseq. quia licet, loquendo de prædicatione exercita, genus pro intentione secunda non possit defini, tamen potest defini loquendo de prædicatione signata, & in quantum intentio est applicata naturæ, ut jam supra probatum est.

ASSERTIO IV. Genus prædicatur de individuis specificis, & completis mediante specie, de individuis verò genericis, & incompletis immediate per se ipsum. Quoad I. partem communis: quoad secundam Scotus I. dist. 3. q. 6. vers. *Item ultimo*. Matrius cit. art. 3. & per plures alij.

Probat quoad I. Illud mediate prædicatur de aliquo, quod non cognoscitur alteri convenire, nisi mediante cognitione tertij; sed genus non cognoscitur convenire individuis completis, nisi mediante cognitione tertij, scilicet speciei: ergo genus de individuis completis tantum mediate prædicatur, mediante scilicet specie. Prob. min. Ideo in hac propositione V. G. *Petrus est animal*, ly *animal* cognoscitur convenire Petro; quia prius cognoscitur esse in homine, scilicet in specie: ergo genus non cognoscitur convenire individuis completis, nisi mediante cognitione tertij; nam Petrus ideo est animal, quia homo est, & participat naturam genericam mediante specifica.

Probat quoad II. Hæ prædicationes sunt veræ, *hoc animal est animal*, *hoc vivens est vivens*, ubi prædicatum significat naturam in communi, & subiectum eandem naturam singularizatam; sed inter naturam in communi sumptam, & in singulari nullum dari potest medium: ergo genus immediate prædicatur de individuis incompletis. *Confirmatur*: Illud immediate dicitur de aliquo, quod non cognoscitur convenire illi media cognitione alicujus tertij; sed natura communis cognoscitur convenire individuo incompleto non media aliqua cognitione tertij cujusdam: ergo immediate de eo prædicatur. Prob. min. exemplo etiam à Scoto adducto: Dum quis à longè videt, & ex certo motu, vel signo cognoscit

scit animal, non cognoscendo tamen, cujus sit speciei, tunc nulla alia cognitione habita in veritate de ipso dicere potest, hoc animal est animal: ergo prædicatur natura communis immediate absque cognitione tertij. Licet autem inter talem prædicationem mediet aliquid, prout individua sunt à parte rei, non tamen mediat aliquid, prout in tali casu à cognoscente imperfectè concipiuntur.

- 18 *Objicitur* I. Gradus ita prædicantur de inferioribus, sicut sunt dispositi in serie, & linea prædicamentali; sed in ea serie inter gradum genericum, & individuum mediat species: ergo gradus genericus non prædicatur de individuis, nisi media specie.

Respondetur dist. min. Inter genus, & individuum completum, & adæquatè cognitum mediat species, conc. incompletum & inadæquatè cognitum, neg. min. quia individuum incompletum est immediatum generi, & ideo etiam bene potest fieri digressio immediata de extremo ad extremum; quia hæc sunt immediata.

Objicitur II. Quando dicimus, hoc animal est animal, idem est, ac si dicamus, Petrus est animal; quia articulus demonstrativus determinat, & designat aliquod singulare existens; sed nullum est, vel esse potest singulare, nisi determinatæ speciei: ergo hoc animal significat individuum non genericum, sed specificum.

Respondetur negando maj. ejusque probationem mox in maj. adjunctam dist. Articulus demonstrativus determinat singulare entis, conc. singulare speciei infimæ, neg. Unde licet articulus *hoc* demonstret singulare speciei infimæ, in quantum singulare alicujus universalis non potest esse in rerum natura, nisi in singulari, attamen non determinat singulare infimæ speciei clarè, distinctè, & adæquatè, sed confusè, ideo non sequitur, quin intellectus concipere possit rationem magis universalem cum individuo, non conceptis gradibus intermedijs.

- 19 *Objicitur* III. Animal non multiplicatur, nisi per rationale, & irrationale: ergo non datur hoc animal, nisi quatenus datur hic homo, hic leo.

Respondetur conc. antec. dist. conseq. Non datur hoc animal à parte rei, nisi quatenus datur hic homo, aut hic leo, conc. non datur per intellectum inadæquatè concipientem, neg. conseq.

Objicitur IV. Ratio Generica præcisè sumpta est indifferens, & quasi in potentia essentiali, ut per differentiam specificam determinetur: ergo donec intelligatur hoc modo determinata, non potest intelligi proximè capax individuationis, consequenter nec per intellectum inadæquatè concipientem dantur hæc individua.

Respondetur dist. conseq. Non potest intelligi proximè capax individuationis specificæ ante determinationem specificam, conc. nam individuum specificum speciem includit, & ideo genus ad ipsum non potest contrahi, nisi media specie. Non potest intelligi capax individuationis genericæ ante determinationem specificam, neg. conseq. quia, cum individuum genericum speciem non includat, potest genus immediate ad ipsum contrahi.

Objicitur V. Corpus non potest contrahi etiam per intellectum per differentiam hominis, scilicet rationale, nisi media differentia rationali: ergo neque animal est determinabile per differentiam hujus animalis V. G. Petri, nisi mediâ differentia hominis. Prob. conseq. Non est major connexio inter sentiens, rationale, & Petreitatem, quam inter substantiam, corpus, vivens, sentiens, rationale.

Respondetur neg. conseq. & parit. disparitas est in hoc; quia individuum genericum non nisi gradum generis includit, & ideo bene potest genus immediate per singularitatem ejus contrahi, gradus autem specificus infimus V. G. hominis, scilicet rationale includit essentialiter omnes gradus superiores, & ideo non potest ad se substantiam, aut corpus contrahere, nisi medio vivente, & sentiente.

ASSERTIO V. Si Genus comparatur ad individua completa sive diversæ, sive ejusdem speciei, semper prædicatur per modum generis, si verò ad incompleta comparatur, prædicatur per modum speciei. Maffrius cit.

Probat quoad I. Genus ex dictis est, quod habet modum prædicandi de pluribus specie differentibus incompletè, & per modum partis: sed genus comparatum ad individua completa, etiam ejusdem speciei, retinet talem prædicandi modum: ergo verè prædicatur per modum generis. Prob. min. Illud prædicatur incompletè, & per modum partis, quod non dicit totam essentiam subjecti; sed genus, dum prædicatur de individuis completis quibusvis, non dicit totam essentiam subjecti, ut patet in hac prædicatione, Petrus est animal; quia non dicit humanitatem: ergo &c. *Confirmatur* 1mo. Ex dictis genus prædicatur mediatè de individuis completis: ergo incompletè, & sic per modum generis; nam prædicari mediatè est prædicari partem essentia, & non totam essentiam. *Confirmatur* 2do. Dum dico V. G. Petrus est homo, restringitur quidem natura humana ad unum solum individuum, quia tamen manet apta, ut dicatur de pluribus numero, adhuc est prædictio speciei: ergo pariter quando dico, Petrus est animal, Paulus est animal, Joannes est animal, erunt prædicationes generis; quia licet ex vi actualis prædicationis

tionis restringatur animal ad plura solo numero differentia, manet tamen aptum, ut prædicetur de pluribus aliis specie differentibus, quæ aptitudo sufficit ad universalitatem genericam.

22 *Probat*ur quoad II. Ideo prædicatur genus de individuis completis juxta dicta per modum generis, quia prædicatur mediatè, sive incompletè: ergo cum de individuis incompletis prædicetur immediatè, id est, completè, prædicabitur per modum speciei. *Confirmatur*: Ideo illa prædicatio, Petrus est homo, est speciei, quia prædicatum totam dicit essentiam subjecti: ergo etiam ista, hoc animal est animal, erit prædicatio speciei; quia *ly animal* dicit totam essentiam illius individui generici, in quo aliud non reperitur, nisi natura animalis, & hæcceitas, quæ non pertinet ad naturam, seu essentiam.

23 *Objicitur* I. Secundum rem, & confusè hoc animal etiam dicit differentiam specificam, ac insuper talis natura est contrahibilis per differentias específicas: ergo respectu talis individui generici fiet tantum prædicatio incompletè, & per modum partis.

Respondetur neg. conseq. quia nos hîc non attendimus, quid sit, aut fieri possit in re, sed juxta nostrum modum concipiendi, qui etiam sufficit ad distinguenda prædicabilia, alias genus non distingueretur à specie, cum species genus includat. Et natura generis consideratur hîc ut contrahibilis tantum per differentias individuales, & ut tota essentia: ergo non potest ipsi tribui, nisi ratio speciei.

Objicitur II. Quando quis videt quatuor individua animalis, duos scilicet homines, & duos equos, & explicitè cognoscit, ea esse animalia, non tamen scit qualia, tunc ab illis potest abstrahere unam rationem universalem de illis prædicabilem: sed illa ratio est generica; quia convenit pluribus specie differentibus: ergo de illis individuis incompletis genus prædicatur per modum generis, & non speciei. *Confirmatur*: Ratio specifica convenit solis individuis ejusdem speciei: sed hîc non essent individua ejusdem speciei: ergo non posset esse hîc ratio specifica.

Respondetur neg. min. quia illa ratio est specifica; cum concipiantur illa individua hîc & nunc tantum ut numero differentia, & sic ratio animalis dicit totam essentiam. *Ad Confirmationem* min. Non essent individua ejusdem speciei in statu realis existentiae, & à parte rei, conc. ut à vidente hîc, & nunc concipiuntur, in cujus conceptu sub ratione generis, animalis scilicet, solo numero differrent, neg. min. cum conseq.

24 *Objicitur* III. Ad prædicationem generis non requiritur, imò est prorsus im-

Tract. II.

pertinens cognitio totius essentiae subjecti: ergo cum dicimus, hoc animal est animal, non prædicatur tota essentia de subjecto.

Respondetur dist. conseq. Non prædicatur tota essentia de subjecto, quam habet à parte rei, conc. non prædicatur tota essentia illius, prout stat sub nostro conceptu, neg. conseq. quia cogniti tota essentia est esse animal.

Objicitur IV. Ideo dicuntur individua generica, quia de illis prædicatur genus per modum generis: ergo si hîc non prædicetur genus per modum generis, non erunt individua generica, sed specifica.

Respondetur neg. antec. nam hoc animal & illud animal dicuntur generica, & non specifica, quia ex consuetu loquendi modo illa dicuntur individua specifica, quæ genus participant mediante specie, unde quia ista genus participant immediatè, ideo generica appellari consueverunt.

Resolvuntur adhuc aliqua 25 Quæsitæ de Genere.

QUÆSITUM I. Quodnam sit correlativum Generis, quod ei correspondet in ratione subjicibilis.

Respondetur, Primum, & immediatum esse species, mediatum individua; quia ratione specierum prædicatur de individuis, quando de illis prædicatur per modum generis, quando enim de individuis incompletis immediatè, & per se ipsum prædicatur, tunc induit modum speciei, & talis prædicatio ad secundum spectat prædicabile, non ad primum.

QUÆSITUM II. An Genus unica relatione referatur ad species, & individua? 26

Respondetur, Si intellectus eodem actu prædicet naturam genericam de specie, & individuis, eadem indivisibili relatione attingere utrumque, secus autem, si hoc fiat diversis actibus. Posset tamen etiam non incongruè responderi cum P. Amando, duplicem esse relationem, unam immediatam ad species, alteram mediatam ad individua.

QUÆSITUM III. Quomodo Genus possit in quid prædicari exercitè, & in recto de suis inferioribus dicendo, homo est animal, equus est animal? nam ut aliquid de alio verè prædicetur in recto, debet aliquo modo dicere totum id, quod dicit subjectum; hoc enim de rigore importare videtur copula *est* in illa prædicatione, *homo est animal*, ut scilicet sensus sit, animal est totum illud, quod est homo: cum igitur in proposito, ut constat ex dictis, animal dicat tantum partem essentiae suorum inferiorum, non videtur posse cum veritate de

de illis enuntiari in prædicatione exercita, & in recto, sicuti non bene diceretur, homo est anima, homo est corpus, sed habens animam, aut corpus.

Respondetur cum Scoto q. 16. univers. Genus, licet dicat partem tantum essentiae, etiam ut totum potentiale, tamen, dum prædicatur de specie dicendo, homo est animal, verè prædicari ad modum totius. Probat: Genus prædicatur ad modum concreti; sed prædicatum in concreto ex consequenti significat totum id, quod importatur per subjectum *in ratione habentis* sumptum: ergo genus prædicatur sic ad modum totius, & est prædicatio vera; quia prædicatio vera est, quando prædicatum idem est cum subjecto: sed quando universale prædicatur de inferiori in concreto, prædicatum est idem cum subjecto *in ratione habentis*, ita, ut sensus hujus propositionis, *homo est animal*, sit iste, *habens humanitatem est habens animalitatem*: ergo dum genus prædicatur de specie, est prædicatio vera.

- 28 *Obijcitur* I. Si genus dicit totam rationem subjecti: ergo erit prædicatio identica, & nugatoria, ut cum dicitur, Petrus est Petrus; sed hoc dicere est absurdum: ergo &c.

Respondetur neg. conseq. quia hic non importatur identitas ex parte principalis significati, sed tantum ex parte connotati; nam subjectum se habet ut inferius, & totum, prædicatum ut superius, & pars, & sic formaliter distinguuntur.

Obijcitur II. Genus est quid incompletum: ergo prædicatur ut pars.

Respondetur dist. antec. Sumptum in abstracto, & secundum rem, conc. ex modo significandi, & ex consequenti, neg. antec. cum conseq. quia sic prædicatur ut totum, & ut identificatum ex parte connotati.

- 29 *Obijcitur* III. Partes physicae, & integrantes magis distinguuntur à toto, quam metaphysicae; illae enim realiter distinguuntur à toto, istae non: sed illae in concreto prædicantur de toto dicendo, homo est animatus, est corporatus, est capitatus: ergo istae velut magis intimae poterunt verè prædicari de toto, etiam si sumantur ut partes.

Respondetur, solum sequi, partes metaphysicas posse prædicari de toto in concreto nomine substantivo, quia sunt intimiores physicis, quod patet de genere, ut homo est animal, ubi partes physicae solum prædicari possunt adjectivè, ut homo est capitatus &c.

Obijcitur IV. Omne concretum est denominativum: ergo si genus de specie prædicatur in concreto, prædicabitur denominativè, quod falsum est, quia prædicatur univocè.

Respondetur neg. antec. cum conseq. nam omne denominativum est quidem concretum, non econtra; nam denominativa propriè sunt illa, quae cadunt ad subjectum, vel quasi subjectum, & ideo nomine adjectivo significantur, & prædicantur in quale, animal autem non cadit ad subjectum, vel quasi subjectum, nec nomine adjectivo significatur, sed substantivo, & prædicatur in quid.

QUÆSITUM IV. Quomodo Genus 30 contineat species, & differentias, an actu, vel potentiâ tantum?

Respondetur, continere solum potentiâ; Tum quia genus ut sic præscindit ab omnibus speciebus, & differentiis: ergo eas actu non includit. Tum quia alias genus actu opposita containeret; quia differentiae sunt diversae, & oppositae. Tum quia genus ut sic est formalitas distincta à differentiis: ergo eas actu non includit. Tum quia genus est susceptivum differentiarum solum divisim: ergo illas in potentiâ tantum continet. Continet ergo genus species tanquam suas partes subjectivas, de quibus est prædicabile in quid, & dicitur respectu earum *totum potentiale*, quod ita continet suas partes, ut tamen ex illis non componatur, sed tantum de illis sit prædicabile, & illas potius componat, & sic singulae partes sint ipsum totum. Respectu verò differentiarum dicitur tantum pars per illas perfectibilis, & determinabilis; nam sicut materia quaelibet suscipit formas, quibuscum constituit varias species, ita genus diversas suscipit differentias, quibuscum metaphysicè componit diversas species.

Obijcitur I. Universale est totum 31 quoddam ex Aristotele 1. Physic. c. 4. sed totum componitur ex partibus, quas actu continetur: ergo & genus.

Respondetur, Aristotelem loqui tantum de toto potentiâ, quodammodo, & similitudinariè tali.

Obijcitur II. Genus prædicatur de speciebus; ergo debet eas continere; ad hoc enim, ut sit vera prædicatio, prædicatum debet continere, quidquid continet subjectum.

Respondetur conc. antec. neg. conseq. de continentia actuali, & conc. de potentiâ. Ad probat. dicendum, quod in proposito quidem sit idem cum subjecto in ratione habentis, licet non sint idem formaliter in ratione totius, & partium.

Obijcitur III. Quod generi est realiter identificatum, illud actualiter unitivè, & non tantum potentialiter continet: sed differentiae realiter identificantur cum genere: ergo.

Respondetur neg. min. differentiae enim secundum se non identificantur realitati genericæ, sed ratione tertij, scilicet speciei, quam constituunt, non autem uniuntur

untur unione aliqua distincta, sicut materia, & forma, sed se ipsis, & per identitatem in tertio.

Objicitur IV. Genus est relativum ad species: ergo actu dicit illas, & earum differentias.

Respondetur, Genus tantum respicere species, & differentias velut terminum suæ aptitudinis, non autem tanquam partes intrinsecas, & formales.

32 **QUÆSTUM V.** An Genus sit species infima universalis?

Respondetur affirmativè, quod scilicet non dentur plures species genericitatis, sed una sola atoma, seu infima. Probatur ex divisione universalis, quam diximus Disp. præced. quæst. 4. Assert. XII. esse generis in suas species infimas. *Confirmatur*: Omnia genera sive suprema, sive subalterna, sive substantialia, sive accidentalialia, aut quæcunque cogitari possunt, habent eundem modum essendi, & prædicandi de illis, nempe per modum partis materialis: ergo datur tantum una species atoma genericitatis, cujus ratio in communi omnibus generibus convenit tanquam individuis naturæ genericæ, formaliter, seu secundo-intentionaliter acceptæ.

33 *Objicitur*: Triplex distingui solet genus, *generalissimum*, seu summum, & supremum, supra quod aliud non extat genus, quale censetur esse substantia; quia supra se non habet, nisi ens, quod non est genus, eò quod transcendens sit commune Deo, & creaturis: Genus *medium*, seu *subalternum*, quod tam supra se, quam infra se habet aliquod genus, ut corpus; habet enim supra se substantiam, & infra vivens, & animal: Genus denique *infimum*, seu *proximum*, quod infra se non habet aliud genus, ut animal; sub ipso enim immediatè ponuntur species, ut homo, leo: sed hæc continentur sub genere, & specie distinguuntur: ergo genus non est species infima. Prob. min. Illa specie differunt, quæ diversas habent definitiones, & passionem: sed genus supremum, & subalternum sunt hujusmodi, ut patet ex Porphyrio c. de specie: ergo &c. Tum quia genus supremum, & subalternum plus differunt, quam duo tantum genera subalterna; sed hæc tantum numero differunt: ergo illa differunt specie; quia inter distinctionem numericam, & specificam non datur medium.

Respondetur: Licet genus supremum, & intermedium quatenus talia specie distinguantur, non tamen essentialiter distinguuntur in ratione generis, & universalis; cum eodem modo sint in multis, & prædicentur de multis; quod enim genus supremum nulli alteri subjiciatur generi, intermedium verò subjiciatur, accidit illis, quatenus genera sunt, & universale.

QUÆSTIO II.

De Specie secundo Prædicabili.

Nota I. Speciem ad duo comparari posse, vel ad genus, cui subjicitur, & dicitur *species subjicibilis*, vel ad inferiora, de quibus prædicatur, & dicitur *species prædicabilis*. Species autem sub ratione subjicibilitatis triplex assignatur, *Summa*, seu suprema, quæ nullam habet speciem supra se, sed immediatè sub genere supremo ponitur, ut corpus in prædicamento substantiæ: *Media*, seu subalterna, quæ non immediatè ponitur sub genere supremo, sed habet speciem supra se, ut vivens, quod habet supra se corpus tanquam speciem respectu substantiæ, & sub se animal tanquam speciem respectu viventis: *Infima*, seu specialissima, & ultima (vel alio nomine *atoma*, id est, sine divisione; quia non potest dividi in alias species, licet in individua dividatur) quæ species nullas amplius habet sub se species, ut homo, qui tantum habet individua; quia continetur immediatè sub genere ultimo, & proximo, scilicet animali. Propter assignatum duplicem respectum subjicibilitatis, & prædicabilitatis Porphyrius c. 2. duplicem etiam speciei assignavit definitionem, definiendo prædicabilem per ordinem ad inferiora, & dicendo: *Species est, quæ de pluribus numero differentibus in quid prædicatur*, subjicibilem verò in ordine ad superiora dicendo: *Species est, quæ subjicitur generi, & de qua genus in quid prædicatur*. Cumque species duplicem istam dicat habitudinem, subjicibilitatis ad superiora, & prædicabilitatis ad inferiora, necessariò per unam harum constitui debet in ratione secundi universalis, de qua quæritur, quænam sit illa?

Nota II. Non esse quoad conservationem, quæstionem de genere, & specie, ut sunt tota quædam actualia, id est, ut dicunt sua prædicata essentialia; sic enim omnes concedunt, & genus in unica specie, & speciem in unico individuo conservari posse; quia secundum totam suam essentiam communicantur cuilibet suo inferiori, qua ratione dicimus, totum animal esse in specie humana, & totam humanitatem in Petro, sed non totaliter. Est igitur difficultas de genere, & specie, ut sunt tota potentialia, seu universalialia tam metaphysica, quam logica, & sensus est, an ad conservandam suam totalitatem potentialem secundum statum ei connaturaliter debitum exigit genus plures actu species, & species plura individua, an potius sufficiat aptitudinalis respicientia, &

& quod illæ plures species respectu generis, & plura individua respectu speciei sint possibilia?

- 36 ASSERTIO I. Per utramque definitionem à Porphyrio traditam bene definitur species. Communis Doctorum, & Scotus q. 21. univers.

*Probat*ur : Per illam definitionem aliquid bene definitur, per quam adæquatè definiti essentia explicatur, ipsumque distinguitur à quocunque, quod non est ipsum : sed utraque harum definitionum adæquatè explicat essentiam speciei in suo ordine, & ipsam distinguit à quocunque, quod non est species : ergo per utramque bene definitur. Prob. min. explicando utramque : & quidem in definitione speciei prædicabilis ly *prædicatur de pluribus* locum generis obtinet, & in eo sensu intelligendum venit, quo in definitione generis declaravimus. ly *numero differentibus* ponitur loco differentia, rursumque ita intelligi debet, sicut in definitione generis ly *specie differentibus*, quoad modum prædicandi completè scilicet totam essentiam. Prob. min. quoad definitionem speciei subjicibilis. Dicitur, quod *species sit quæ &c.* intellige *illud universale*, & sic rationem generis habet, & convenit cum reliquis prædicabilibus, & distinguitur ab individuo, quod licet subjiciatur generi, non tamen ut universale, sicut species subjicibilis. De reliquis particulis potest dici, obtinere locum differentia; nam cum genus ut genus formaliter non subjiciatur, sufficienter per illas distinguitur species à genere. Si dicas : Species subjicibilis non est universale : ergo per hanc particulam non poterit distingui ab individuo. Respond. dist. antec. non est universalis formaliter, & reduplicativè sumpta, ut species, conc. non est universalis specificativè, & materialiter sumpta, neg. antec.

- 37 *Objicitur* contra definitionem speciei prædicabilis I. Deus prædicatur in quid de pluribus numero differentibus, Patre, Filio, & Spiritu Sancto : ergo definitio non soli definito convenit.

Respondetur neg. antec. in sensu definitionis nostræ; quia juxta hanc debet aliquid prædicari in quid cum sui divisione, ac multiplicitate numerali, quod deficit in Natura Divina.

Objicitur II. Persona de tribus Personis Divinis, ut Personæ sunt, prædicatur in quid; quia juxta Scotum 1. dist. 23. q. un. fin. & dist. 26. q. un. infra Y abstrahibilis est ab illis conceptus Personæ, qui & in ipsis re ipsa multiplicatur : sed conceptus Personæ Divinæ ad illa tria supposita non est species : ergo definitio convenit aliis à definito.

Respondetur, admittendo talem conceptum, dici debere, illum habere modum prædicandi speciei, non tamen pro-

priè esse speciem; quia species propriè dicta ad hæcceitatem potentialitatem dicere debet, tali autem conceptui communi nulla realitas potentialis responderet.

Objicitur III. Differentia, Proprium, & Accidens prædicantur in quid, & ut tota essentia de suis inferioribus numero differentibus; rationale enim, risibile, & album prædicantur ut tota essentia de hoc rationali, de hoc risibili, & de hoc albo : sed hæc non sunt species : ergo &c.

Respondetur dist. min. Differentia, & sic de aliis, non est species reduplicativè, & ut est differentia, dum scilicet comparatur ad suum subjectum, vel quasi subjectum, cujus est differentia, conc. min. differentia non est species specificativè sumpta, & ut comparatur ad sua inferiora, neg. min. & conseq.

Objicitur contra definitionem speciei subjicibilis. Omnis species prædicabilis debet esse subjicibilis; alias enim in definitione malè diceretur, *quæ subjicitur generi* : sed datur species prædicabilis, quæ non est subjicibilis : ergo &c. Prob. min. Genus generalissimum substantiæ, si comparatur ad hanc, & illam substantiam tanquam ad individua incompleta, induit rationem speciei; sed hæc nulli superiori est subjicibilis : ergo saltem respectu individuum genericorum datur species prædicabilis, quæ non est subjicibilis.

Respondetur dist. maj. Omnis species prædicabilis debet esse subjicibilis, si est prædicabilis de suis individuis, ut sunt à parte rei, conc. ut sunt in nostro intellectu secundum inadæquatum concipiendi modum, neg. maj. sic enim benè potest esse species prædicabilis, quæ non est subjicibilis. Porphyrius autem, dum definivit speciem subjicibilem, fuit locutus de specie, quæ prædicatur de individuis completis, & ut sunt à parte rei, non de illis, quæ sunt secundum nostrum concipiendi, aut intelligendi modum.

ASSERTIO II. Species constituitur intrinsecè, & formaliter in esse universalis non per ordinem ad superiora, quibus subjicitur, sed ad inferiora solo numero differentia, de quibus prædicatur. Scotus cit. loc. in sol. ad 4. estque communissima contra Cajetanum.

*Probat*ur : In tantum species est unum universale, & de numero universalium, in quantum participat rationem universalis in communi, sicut homo in tantum est verum animal de numero animalium, in quantum participat rationem animalis : sed universale in communi formaliter constituitur in esse universalis per ordinem ad inferiora, quibus inesse, & de quibus prædicari potest : ergo etiam species constituetur in ratione universalis per ordinem

nem ad inferiora, & non per ordinem ad superiora, & consequenter per prædicabilitatem, & non per subjicibilitatem. Prob. min. Quia universale respectu sui termini se habet ut superius, unde illum sibi subjicit, non autem ei subjicitur; ergo species non constituitur in esse universalis per esse subjicibilem superioribus, sed per esse prædicabilem de inferioribus. *Confirmatur* 1mo. Implicat, quod relatio in communi tendat ad unum terminum, & relatio sub ea contenta veluti species tendat ad oppositum: ergo cum universale in communi constituatur in esse talis per ordinem, & habitudinem ad inferiora, consequenter quodlibet universale sub eo contentum debet in esse talis constitui per relationem ejusdem rationis, & non per oppositam. *Confirmatur* 2do. Subjicibilitas speciei, & individui est ejusdem formaliter rationis, licet ex parte materialis fundamenti differant: ergo species per subjicibilitatem nequit constitui in esse universalis; cum eadem subjicibilitas competat individuo.

40 *Objicitur* I. Propria ratio speciei est esse correlativum generis: sed hanc rationem correlativi non habet per ordinem ad inferiora, de quibus prædicatur, sed per ordinem ad genus, sub quo ponitur: ergo per hunc constituitur.

Respondetur dist. maj. Propria ratio speciei est esse correlativum generis secundum illam rationem præcisè, quantum est universale aliquod, neg. secundum rationem formalem, in quantum est species generis, conc. maj. Primò autem modò est correlativa non ad genus, sed ad inferiora sua, scilicet individua, sicut genus habet rationem universalis per ordinem ad inferiora, nempe species.

Objicitur II. Quod immediatè subjicitur generi, est universale: sed species quatenus subjicibilis immediatè subjicitur generi: ergo quatenus subjicibilis est universalis.

Respondetur dist. maj. Quod immediatè subjicitur generi, est universale materialiter, seu fundamentaliter, & specificè, conc. formaliter, & reduplicativè, neg. maj. quia talis constituitur per habitudinem, & ordinem ad sua inferiora, per respectum verò subjicibilitatis inferioritatem, non autem universalitatem, seu superioritatem exercet.

41 *Objicitur* III. Ideo homo est animal, quia continetur sub animali: ergo species est universale, quia continetur sub universali: sed in quantum continetur sub universali in communi, est subjicibilis: ergo in quantum subjicibilis erit universalis.

Respondetur neg. antec. cum conseq. quia homo non ideo dicitur animal, quia animali ut sic subjicitur, sed potius econtra ideo subjicitur animali, quia verè homo

est animal, & participat rationem animalis; & sic etiam in proposito species non ideo est universalis, quia subjicitur universali, sed econtra ideo subjicitur universali ut sic, quia verè est universale, & participat rationem ejus per respectum ad inferiora sua.

Objicitur IV. Ut species subjiciatur generi, requiritur, ut abstrahatur ab individuis; sed quando abstrahitur aliquid ab individuis, & subjicitur superiori, fit universale: ergo quandoquidem species quæ subjicibilis abstrahit ab inferioribus, quæ subjicibilis erit universalis.

Respondetur conc. maj. dist. min. Fit universale proximè, & logicè, neg. min. remotè, & fundamentaliter, conc. min. dist. etiam conseq. Species qua subjicibilis est universalis fundamentaliter, & remotè, conc. proximè, & logicè, neg. conseq. Hic autem sermo est de universali logico, non remoto. Dein licet etiam concederetur, tunc speciem fieri universalem logicè, nihil faceret contra nos; quia tunc non ex subjectione præcisè ad superiora fieret universalis, sed vi abstractionis ab inferioribus.

Objicitur V. Genus subalternum non 42 constituitur in esse universalis subalterni per prædicabilitatem, sed per subjicibilitatem: ergo etiam species præcisè per subjicibilitatem constitui potest in esse universalis. Prob. antec. Quia non constituitur in tali universalitate per prædicabilitatem de pluribus specie differentiibus, quia hæc etiam convenit generi supremo; nec per eam, quæ est de pluribus numero differentiibus, quia hæc etiam convenit speciei infimæ: ergo per nullam prædicabilitatem constituitur, sed præcisè per subjicibilitatem.

Respondetur dist. antec. Genus subalternum constituitur per subjicibilitatem in quantum genus, neg. in quantum subalternum, conc. antec. quia sub hac ratione subjicitur generi, & ipsum non est genus, sed species potius subjicibilis; quatenus verò genus est, constituitur per prædicabilitatem de pluribus specie differentiibus. Nec obstat, quod talis prædicabilitas competat etiam generi supremo; quia genus supremum, & subalternum non differunt essentialiter in ratione generis, & universalis.

Objicitur VI. Genus generalissimum 43 non constituitur in hac suprema universalitate per ordinem ad inferiora, sed præcisè per hoc, quod supra se aliud genus non habeat: ergo genus subalternum in sua coarctata universalitate constituitur præcisè per hoc, quod supra se habeat aliud genus. Prob. antec. Scotus 1. dist. 8. q. 3. O. docet, non esse de ratione generis generalissimi plures sub se habere species.

Respondetur dist. antec. Genus generalissimum præcisè constituitur per hoc, quod supra se aliud genus non habeat, in quantum generalissimum est, conc. in quantum genus est, neg. antec. in quo sensu etiam intelligendus est Scotus, quod scilicet generi generalissimo ut tali prorsus accidat habere sub se species; quia non constituitur in tali esse per ordinem ad inferiora, sed per negationem ordinis ad aliud superius.

- 44 **ASSERTIO III.** Tam species, quam Genus ad sui conservationem quoad universalitatem logicam non requirunt plura inferiora actu à parte rei existentia, bene tamen actu objectivè in intellectu existentia, & possibilia. Scotus q. 18. univers. fin.

Probat I. De existentia à parte rei. Quia hæc sunt universalia essentialia, & quidditivè prædicantia de suis inferioribus; atqui ad veritatem prædicationis essentialis nec subjecti, nec attributi existentia requiritur, ut patet, cum dico, homo est rationalis: ergo &c.

- 45 *Probat* II. De existentia objectiva in intellectu: Universalitas logica est relatio conveniens naturæ per opus intellectus; sed non potest esse, neque cognosci relatio sine suo termino: ergo cum adæquatus terminus universalitatis sint inferiora, non potest hæc relatio fundari in natura, nisi intelligatur terminata ad illa plura per intellectum apprehensa, quod est habere existentiam objectivam, quæ etiam sufficit ad terminandam universalitatem; quia relatio non majorem actualitatem requirit in termino, quam ipsa habeat: cum ergo genus logicum ut sic objectivè solum in intellectu existat, ad summum requireret in termino existentiam objectivam, cui vel actu inesse concipiatur, vel proximè potens inesse.

- 46 *Probat* III. De possibilitate: De ratione naturæ universalis est, ut sit, vel possit esse una in multis: sed natura, cui repugnat multiplicari in plura, nequit esse una in multis: ergo nequit esse universalis. Prob. min. Quia illa multa, in quibus conciperetur esse, deberent esse ab intellectu conficta ut possibilia, vel actu existentia; sed hoc dici nequit: ergo &c. Prob. min. Quia respectu talium individuorum fictorum natura prædicari non posset; ens enim reale non dicitur quidditivè de ente rationis: ergo.

- 47 *Obijcit* I. Quando conceptus naturæ Angelicæ V. G. Gabrielis præcisè considerata prædicatur de individuo, in quo est, fit prædicatio superioris de inferiori, quia conceptus ille non est ita determinatus, sicut conceptus individui; sed respectu istius naturæ nulla plura sunt possibilia: ergo dari potest species universalis absque eo, quod sint plura possibilia.

Respondetur neg. maj. quia quod ille conceptus non sit ita determinatus, non venit ex ipsa formali ratione naturæ, sed solum ex opere intellectus cum repugnantia ex parte objecti; quælibet enim natura Angelica in sententia Thomistarum est de se hæc, & sic ille conceptus jam erit implicatorius, & solum ficta esset illa prædicatio superioris de inferiori.

Obijcit II. Individuum Gabrielis ponitur in prædicamento substantiæ, & non ponitur immediatè sub genere: ergo sub aliqua specie atoma, quæ erit prædicabilis de ipso.

Respondetur, quod in data hypothesis poneretur Gabriel immediatè sub genere; ideo enim regulariter ponuntur individua immediatè tantum sub genere, quia aliquo modo ex natura rei distinguuntur natura, & individuatio, quæ hæc secus se habent, & una est æquè proxima generi, ac alia. Vel si poneretur sub specie atoma, illa foret subijcibilis tantum, non verò prædicabilis, nisi de uno solo.

Obijcit III. Ipsæ naturæ Angelicæ sunt in prædicamento ut substantiæ secundæ: sed hæc sunt universale c. de substantia: ergo &c.

Respondetur: Essent substantiæ secundæ, quia univocè prædicarentur de primis, non quidem eo modo, quo genera, & species, seu universalia, cum à parte rei non forent ampliores, quam primæ, scilicet ipsa individua, sed eo modo, quo ait Aristoteles c. de substantia, etiam differentias univocè prædicari de primis substantiis.

Obijcit IV. Natura Michaëlis, & Gabrielis differunt specie, & constant ex genere, & differentia: ergo sunt species prædicabiles.

Respondetur neg. conseq. quia illa compositio ex genere, & differentia solum facit, ut sint species subijcibiles; ut autem forent prædicabiles, opus esset, ut illa differentia esset possibilis in pluribus individuis à parte rei.

ASSERTIO IV. Ad universalitatem etiam metaphysicam Species, & Genus requirunt plura inferiora possibilia, non actu existentia. Scotus cit. & per plures alij.

Probat quoad I. Natura universalis metaphysicè debet esse capax universalitatis logicæ; sed quæ habet tantum unum inferius possibile, non est capax universalitatis logicæ: ergo nec erit universalis metaphysicè. *Confirmatur* imò. Universale metaphysicum definitur illud esse, quod est aptum esse in multis saltem remotè: ergo terminus adæquatus universalitatis genericæ in hoc sensu sunt plures species possibiles, & universalitatis specificæ plura individua possibilia. *Confirmatur* 2dò specialiter quoad genus: Ideo genus posset salvari in unica tantum specie possibi-

possibili, aliis implicantibus, quia adhuc veniret in ejus compositionem per modum partis materialis, & prædicaretur incompletè de illa, ut volunt Adversarij; sed hoc est falsum: ergo &c. Prob. min. Pars materialis debet esse contrahibilis, & determinabilis per differentiam; sed sic genus non esset contrahibile: ergo &c. Prob. min. Quando unum non magis patet, quàm alterum, non potest dici unum contrahibile per aliud; sed in data hypothesi, si V. G. unica tantum species humana esset possibilis, tunc animal non magis pateret, quàm homo: ergo neque posset dici contrahibile ab homine; quia spectaret ad ultimum distinctivum ejus, cum ei soli conveniret, & sic, quia animal non esset divisibile in alias specie naturas præter humanam, qui diceret animal, semper diceret etiam rationale, saltem implicite, & concomitanter, atque ita esset prædicatio completa. Deinde differentia est gradus essentialiter separans rem ab alia idem genus participante: ergo essentialiter est generi, pluribus differentiis specificis esse contrahibile, & consequenter plures species possibiles respicere.

Probatur quoad II. Universale metaphysicum est illud, quod est aptum esse in multis, consistitque universalitas metaphysica in relatione aptitudinali: ergo etiam terminus solum aptitudinalis sufficit, qualis erunt respectu generis V. G. de quo maximè controvertitur, species ipsæ possibiles sub genere, nec requiritur actualis; quia nec universalitas consistit in hoc, quod habeat plures partes subjectivas, in quibus actu existat.

50 *Obijcitur* I. Differentiæ specificæ sunt oppositæ, & velut contrariæ: sed existente uno contrariorum, debet existere & aliud 2. Cœl. 18. ergo si existat una species, debet & alia tanquam Contrarium ejus existere.

Respondetur neg. maj. pro altera parte; quia differentiæ specificæ non sunt propriè contrariæ, quia earum oppositio reducitur potius ad privativam, quatenus una semper est perfectior, alia imperfectior. Aristoteles autem 2. de cœlo locutus est de contrariis propriè dictis, & non de omnibus oppositis, de quibus potius in postprædic. dixit, non esse necessarium hoc existere, si existit illud.

51 *Obijcitur* II. Genus nequit esse sine differentia, cum qua constituit speciem; sed differentia facit actu differre speciem constitutam ab omni alia specie, quod esse nequit, nisi aliæ species actu existant: ergo debent existere.

Respondetur conc. maj. & min. quoad primam partem, neg. autem min. quoad secundam partem; quia differentia distinguit speciem, quam constituit, non solum à speciebus actu existentibus, sed etiam

possibilibus distinctione reali negativa.

Obijcitur III. Potentia generis ad plures species est potentia naturalis; sed hæc debet reduci ad actum, ne frustra sit: ergo debent actu existere plures species.

Respondetur, Argumentum probare nimium: ergo nihil; probaret enim, quod genus deberet defacto sub se continere infinitas syncategorematicè species; quia ad tot est in potentia, & non ad duas, aut tres tantum. Et ne potentia naturalis dicatur esse frustra, sufficit, ait Doctor 4. dist. 49. q. 10. §. *Ad 1. Argumentum*, ut sit reducta ad actum in aliqua specie, vel individuo.

Respondetur ad aliqua Quæsitade Individuo.

QUÆSITUM I. Quomodo definiatur Individuum correlativum Speciei.

Respondetur, Si individuum primò intentionaliter spectetur pro re illa, quæ denominatur individuum, & cui repugnat dividi in plura se ipsa, idest, in plura inferiora ejusdem rationis, quorum quodlibet sit ipsum, definiri à Porphyrio ita: *Individuum est, cujus collectio proprietatum in nullo alio eadem erit*, quæ proprietates his versibus designantur:

*Forma, Figura, Locus, Tempus cum
Nomine, Sanguis,*

*Patria, sunt septem, quæ non habet
unus, & alter.*

Quæ definitio non est quidditativa, sed descriptiva, & data per accidentia extrinseca, & separabilia. Si autem Individuum spectetur secundo-intentionaliter, idest, in ratione individui, seu secundæ intentionis attributæ rei, cum duplicem fundare possit relationem rationis, unam subijcibilitatis, per quam constituitur correlativum speciei, sub qua immediatè ponitur, alteram prædicabilitatis, qua constituitur potens prædicari non de aliquo inferiori, sed de se ipso, ideo etiam dupliciter in hac acceptione individuum definivit Porphyrius, & quidem sub ratione prædicabilitatis ita: *Individuum est illud, quod de uno solo prædicatur*, ubi per prædicatur non intelligas solum identicè, nisi de individuo completo, ut cum dicitur Petrus est Petrus, sed etiam formaliter, & directè, scilicet quoad individua incompleta, ut cum dicitur, Petrus est hoc animal, hoc rationale, hoc risibile, hoc album &c. quia in his prædicationibus prædicatum est suo modo diversum à subjecto; cum per illud aliquid magis explicetur, quàm per subjectum, quomodo fit in prædicationibus formalibus. Quando

Aristoteles negat in Antepredic. & c. de Substantia, & 2. Prior. c. 27. individuum prædicari de aliquo, intelligendus est tanquam de inferiori, non autem tanquam de subjecto, quomodo in allato exemplo de Petro tanquam individuo completo prædicantur individua incompleta hoc rationale, hoc risibile, hoc album &c. quæ respectu Petri habent rationem formæ. Ex parte subicibilitatis definivit Porphyrius Individuum sic: *Individuum est, quod continetur sub specie*, quod maxime intelligendum est de individuo specifico, & subiectione immediata; posset tamen etiam intelligi de individuo generico, quod immediatè subicitur etiam generi, & genus de ipso in ratione individui non prædicatur, nisi per modum speciei.

54. QUÆSITUM II. Utrum ab omnibus individuis possit abstrahi conceptus communis singulis, & prædicabilis de quolibet inferiori in quid, & sic per datas definitiones explicetur ratio individui ut sic univocè communis omnibus?

Respondetur affirmativè. *probat* I. *Authoritate* Scoti, qui 1. dist. 23. q. un. in fin. concedit, ab ultimis differentiis, & constitutis per eas abstrahi posse ab intellectu inadæquatè concipiente rationem communem in quid. Idem Colligitur ex 1. dist. 2. q. 3. §. *Ad illa*. Ubi docet, hanc propositionem esse, singulare est universale; quia licet, quod concipitur, sit singularitas, modus tamen, sub quo concipitur, est universalitas; quia quod concipitur, ut concipitur, habet indifferentiam ad plura. Idem asserit q. 12. Univers. in solut. ad 3. ubi ait, quod individuum ut sic est species respectu intentionis. *Probat* II. *Ratione*: omnes individuationes, & hæcceitates non modo in communi nomine, sed etiam in ipsa ratione hæcceitatis conveniunt; ita enim Petreitas, & Pauleitas intrinsecè, & quidditivè participant rationem eandem hæcceitatis, sicut Petrus, & Paulus humanitatem: ergo poterit abstrahi conceptus, & ratio aliqua communis omnibus individuis. Tum quia definitio individui ut sic est communis omnibus individuis: ergo aliquod commune ipsis per eam exprimitur, & quidem commune univocum; quia æquivocum definiri non potest. Tum quia individuo ut sic competunt signa quantitatis *omnis*, *nullus* &c. dicimus enim, omne individuum, nullum individuum; sed hæc signa non competunt, nisi rebus communibus: ergo individuum ut sic erit terminus communis. Tum quia possumus individua concipere in hoc ut similia, quod scilicet non sint ulterius divisibilia in plura inferiora: ergo univocè conveniunt in ratione individui. Tum quia hic syllogismus est bonus: omne individuum est incommunicabile; sed Petrus est individuum; ergo

Petrus est incommunicabilis; atqui si nihil datur commune univocum individuis, etiam ut individua sunt, hic Syllogismus erit vitiosus: ergo debet aliquid commune admitti. *Prob. subsumpt.* Si medius terminus, qui in præfato Syllogismo est ly *individuum*, non est univocus, tunc emergent quatuor termini, extremitates namque non poterunt jungi in tertio, sed una secundum unam, alia secundum aliam rationem unientur: ergo dictus Syllogismus erit vitiosus, si ly *individuum* non importat aliquam rationem communem univocam.

Objicitur I. Sic ultimæ differentiæ non 55 erunt primo diversæ; quia in aliquo quidditivè conveniunt: non habebunt conceptum simpliciter simplicem, & ultimò determinantem; quia adhuc resolvi poterunt in conceptum communem, & proprium, & tandem dabitur processus in infinitum; quia si ultimis differentiis assignari potest id, in quo conveniunt, & per quod differunt, eadem erit ratio de istis differentiis, per quas differunt; sed hæc admitti non possunt: ergo &c.

Respondetur neg. omnes istas sequelas in sensu nostræ assertionis, in qua non dicimus, quod ab ultimis differentiis abstrahatur conceptus communis adæquatus realitatem importans, quomodo bene tenerent sequelæ, sed tantum dicimus, quod abstrahatur conceptus inadæquatus nullam importans realitatem. *Instas*: Saltem non evitatur processus; quia hic etiam dari potest in conceptibus inadæquatis. *Contra*: Cum intellectus possit ad libitum in infinitum redire ad hujusmodi abstractiones faciendas, non est inconveniens, in istis formalibus præcisionibus talem admittere processum, qui tamen non admittitur in præcisionibus objectivis; quia ratio, quæ abstrahitur per secundum, & tertium actum, est eadem, quæ fuit abstracta per primum, in qua etiam datur status.

Objicitur II. Individuum definitur à 56 Porphyrio esse id, quod de uno tantum prædicatur, & cujus proprietatum connexio in nullo alio reperitur; sed si ab omnibus est abstrahibilis conceptus communis omnibus, jam non de uno solo, sed de pluribus prædicabitur: ergo &c.

Respondetur dist. maj. Quod de uno solo prædicari potest ut quid, quantum scilicet tale est, conc. ut modus, seu sub modo concipiendi, neg. maj. ut quid est singulare, ut modus concipitur etiam ut commune, & universale; quia confusè tantum, & inadæquatè cognoscitur. *Instas*: Porphyrius post definitiones individui datas adjungit hæc exempla, Socrates, hoc album: ergo non definivit individua in communi, & confusè, sed clarè. *Contra*: Porphyrius illa exempla attulit, non

non quia immediatè Socratem, & hoc album definiverit, sed ideo, quia omne, quod signatur in secundis intentionibus, exerceatur in primis. *Urget*: Si non immediatè definivit Socratem, & hoc album, tunc hæc prædicatio, Petrus est homo, esset tantum mediata; quia inter Petrum, & hominem mediareratio individui humani, sicut inter eum, & animal mediat species: ergo &c. *Contra*: Neg. seq. cum probat. & paritate adducta; quia in nostro casu datur tantum medium per rationem, quod non est inconueniens, sicut non est inconueniens, individua generica immediatè ponere sub genere per rationem, inter Petrum autem, & animal mediat à parte rei species. *Replicat*: Si mediareratio, deberet poni in prædicamento; sed non ponitur: ergo &c. *Contra*: Neg. seq. quia ibi tantum ponuntur naturæ, & realitates, non autem modi naturæ, & puri conceptus inadæquati.

57 *Obijcitur* III. Formalis ratio differendi nequit esse ratio conveniendi; sed individuatio est formalis ratio differendi; ergo in ea nequit esse ratio convenientiæ.

Respondetur dist. maj. Si eodem modo sumatur, conc. si diverso modo sumatur, neg. maj. Dist. etiam min. Individuatio est formalis ratio differendi clarè cognita, & perfectè, conc. in communi, & confusè cognita, neg. min. cum conseq.

Obijcitur IV. Talis ratio communis esset simul & semel communis, & singularis; sed hoc implicat: ergo &c. Prob. maj. Communis enim esset, quia conveniret individuis omnibus; singularis autem, quia ipsa singularis est.

Respondetur dist. maj. Talis ratio esset communis ut modus, & singularis ut quid simul & semel, conc. utrumque sub eadem ratione, neg. maj. & sub eodem sensu distincta min. neg. conseq.

Obijcitur V. Sic natura humana cum illa individuatione aliquid componeret; sed: ergo &c. Prob. min. Illud compositum vel esset commune? & hoc non; quia sic natura illa non esset individuata: vel esset singulare? & neque hoc; quia sic jam ratio individuationis non esset communis, sed propria.

Respondetur neg. seq. maj. quia natura concepta cum communi illa individuatione non efficeret compositum aliquod unum in intellectu nostro; quia individuatione non concipitur in tali statu per modum contrahentis, & determinantis, sed potius per modum contrahibilis, & determinabilis.

58 *Obijcitur* VI. Hæc ratio communis deberet esse contrahibilis per differentias individuales; sed in individuatione non potest dari ratio contrahibilis, & contractiva: ergo nequit dari conceptus com-

Tract. II.

munis, qui postea contraheretur per Petreitatem, Pauleitatem &c. Prob. min. Differentia individualis secundum rationem formalem individuationis est ultimum contractivum: ergo non potest ulterius contrahi, alias esset species.

Respondetur dist. min. Sub eadem ratione, conc. min. sub diversa ratione, neg. min. Dist. etiam probat. min. Differentia individualis est ultimum contractivum ut quid, verè, & à parte rei, conc. veluti modus, & conceptus, neg. quia per intellectum inadæquatè concipientem potest fieri universalis ut modus.

QUÆSITUM III. Quodnam sit discrimen inter individuum, seu singulare, aut unum numero, (hæc sunt synonymina) & suppositum, ac personam?

Respondetur, Individuum, seu singulare, aut unum numero esse, cui repugnat dividi in plures partes subjectivas, id est, in plura inferiora, ut hæc albedo, hic lapis, & in quolibet prædicamento reperitur tam substantiæ, quam accidentis; Suppositum verò reperitur tantum in prædicamento substantiæ, & dicitur illud, quod est alteri incommunicabile tam ut quo, id est, sicut forma subjecto, quam ut quod, id est, sicut superius inferiori. Persona tandem reperitur tantum in genere naturæ intellectualis, & definitur, quòd sit intellectualis nature incommunicabilis existentia, ita, quòd suppositum supra individuum addat, quòd sit substantia, & persona supra suppositum, quòd sit substantia intellectualis, & sic ista tria se habent ut magis, & minus amplum; nam omnis persona est suppositum, sed non econtra, & omne suppositum est unum numero, seu individuum, sed non econtra.

QUÆSTIO III.

De Differentia.

Nota I. Differentiam à Porphyrio di-

60 vidi in communem, propriam, & propriissimam. Communis est accidens faciens aliquam rem differre à se, vel ab alia re, ut V. G. albedo respectu hominis, quæ facit ipsum differre à se ipso, & ab aliis hominibus non albis. Propria est accidens inseparabile, seu proprietas, per quam subjecta differunt propriè; sic risibilitas facit hominem differre propriè ab equo, qui hinnibilis est. Propriissima est, quæ facit rem essentialiter differre, & quæ cum genere constituit speciem, ut rationalitas respectu hominis; illa enim cum animalitate constituit speciem humanam, quæ species per rationalitatem essen-

H h

essentialiter differt à bruto. De qua divisione quæritur, an sit adæquata? Deinde cum differentia essentialis simpliciter faciat differre unum ab alio, sicut simpliciter etiam in esse constituit, econtra autem accidentaliter faciat tantum differre secundum quid, sicut & rem tantum secundum quid in esse constituit; modus enim faciendi differre fundatur in modo constituendi, non immerito dubitatur, an hæ differentia habeant quid commune univocum, adeoque an divisio differentia in communi sit univoci in sua univocata, an potius tantum analogi in sua analogata?

61 *Nota II.* Porphyrium quinque assignasse definitiones differentia, & hoc quidem pro diversitate munerum ejusdem; nam munus primum differentia est dividere genus, unde vocatur *divisiva*, ut patet de corporeo, & incorporeo, quæ dividunt substantiam, sicut rationale, & irrationale dividunt animal. Per hoc munus tradita est definitio tertia, quæ ita sonat: *Differentia est id, quod suapte natura ea, quæ sunt sub eodem genere, separat*; differentia namque separando ea, quæ sunt sub eodem genere, multiplicat species, & mediante hac multiplicatione habet genus, ut essentialiter dividatur, seu ponatur in pluribus essentialiter diversis. Secundum munus differentia est constituere speciem per modum partis actualis, pro quo munere tradita est prima definitio, quæ ita se habet: *Differentia est, quæ species excedit genus, vel abundat à genere*, ut alij legunt, cujus definitionis sensus est, quod differentia est, quæ cum genere constituit speciem, ita, quod ibi ponitur species ut correlativum differentia, in quantum species est constituta, & differentia constitutiva. *Abundat à genere* ponitur pro constituere, & propria ratione constituendi; quia non ut genus constituit speciem. Hoc idem munus adhuc magis explicuit Porphyrius per quintam definitionem à se traditam, quod *differentia sit id, quod ad substantiam, rationemque confert, & quod pars ejus est rei, cujus differentia dicitur esse*. Et ob hoc munus vocatur differentia *constitutiva*; cum corporeum constituat corpus, & rationale hominem. Tertium munus est distinguere species ab invicem; illud enim principium, quod constituit unam rem, eandem distinguit ab alia, ut patet de corporeo, per quod corpus constituitur, & distinguitur à spiritu. Et hoc munus explicatur per quartam definitionem, quæ sic assignatur: *Differentia est id, quo singula differunt*. Porro licet hæc tria officia reperiuntur in omni differentia, attamen per illa non constituitur differentia in esse universalis; unde inspiciamus secundam definitionem, quæ tradita est de differentia in ratione

universalis, & est hæc, quod *sit illa, quæ predicatur de pluribus differentibus specie in quale quid*, ex qua patet, quod in esse universalis per prædicari constituatur, cumque Logici potissimum sit considerare differentiam secundò-intentionaliter sumptam, & in ratione universalis, videndum, an allegata hæc definitio secunda sit bona?

Nota III. Dum quæritur, an differentia includat genus, non esse questionem de differentia in sensu materiali, ac identico, prout nimirum significat rationale, seu rationalitatem habens; sic enim certum est, includere genus, & differentiam superiorem illud constituentem; sed questionem esse de differentia pro formali, nimirum secundum perfectionem illam, seu gradum, per quem constituit hanc, vel illam speciem.

Nota IV. Nominales, sicut non ad- 62 mittunt universalis in essendo ullo modo, sed tantum in significando, ita etiam negare compositionem speciei ex genere, & differentia factam, sive realem, sive rationis. Similiter Thomistæ, sicuti negant, genus, & differentiam, aliosque gradus metaphysicos esse ex natura rei actualiter distinctos, ita in proposito docent, compositionem speciei ex genere, & differentia esse tantummodò rationis cum fundamento in re, ita quod, cum dicitur, speciem componi ex genere, & differentia, sensus sit, conceptum objectivum speciei componi ex conceptu objectivo generis, & differentia. His præmissis, & notatis sit

ASSERTIO I. Divisio differentia à 63 Porphyrio assignata est adæquata, & univoci in sua univocata, cum analogia tamen admixta.

Probatur quoad I. Hujus divisionis membra dividenda nec excedunt divisum, nec econtra divisum excedit membra dividenda: ergo est adæquata. Prob. antec. maximè quoad 2. partem; quia divisum non continet aliud, quam illa tria membra: ergo &c. Prob. antec. Nulla res potest ab alia differre, nisi mediante aliqua re separabili, vel mediante aliqua re inseparabili: si mediante aliqua re separabili, tunc differentia est *communis*; si mediante re inseparabili, tunc vel mediante aliqua re, quæ est de essentia ipsius, & sic est differentia *propriissima*, vel mediante aliqua re, quæ non est de essentia ipsius, & sic differentia ejus *propria*: ergo nihil aliud continetur sub divisio, adeoque divisio est adæquata.

Probatur quoad II. Non obstante, 64 quod substantia dici soleat ens simpliciter, & accidens secundum quid, adhuc tamen apud Doctorem 1. dist. 3. q. 2. §. *Secundò*, conceptus entis ponitur univocus respectu utriusque: ergo etiam non obstante, quod differentia essentialis dicatur

catur facere simpliciter differre rem, sicut ipsam simpliciter in esse constituit, & differentia accidentalis dicatur facere tantum secundum quid differre, sicut hoc modo rem tantum constituit in esse, adhuc abstrahetur conceptus univocus, & talis ponetur respectu utriusque differentia. Prob. conseq. Quia sicut accidens in se est verum ens, & tantum comparative ad substantiam dicitur tale secundum quid, & ideo adhuc est ipsius ratio entis communis, sic etiam differentia accidentalis in suo genere est vera differentia, & tantum comparative ad essentialem dicitur secundum quid talis, & hinc etiam ipsi competit cum essentiali eadem ratio communis differentia. Quod autem differentia essentialis, & propriissima sit perfectior communi, & propria, hoc non destruit univocationem, sed puritatem univocationis, & infert analogiam, alioquin nullum genus univocum esset; quia sub ipso una species est perfectior altera.

56 *Obijcitur* contra primam partem I. Differentia individualis, seu hæcceitas non reducitur ad communem differentiam; quia non est separabilis ab individuo, nec reducitur ad propriam; cum non conveniat accidentaliter ipsi; nec ad propriissimam; cum non faciat differre essentialiter: ergo datur aliqua differentia ultra tres assignatas.

Respondetur, Differentiam individua-lem reduci ad propriam, & facere suo modo differre accidentaliter.

Obijcitur II. Genera faciunt differre; animal enim distinguit hominem à lapide: sed non continentur inter membra istius divisionis: ergo &c.

Respondetur, Differentiam esse ita rationem differendi, ut non sit ratio conveniendi, ob quod genera excluduntur à ratione differentia, nisi differentia in valde largo sensu accipiat.

66 *Obijcitur* III. Porphyrius dixit, differentiam propriam suscipere magis, & minus: sed risibilitas V. G. non suscipit magis, & minus, & tamen facit differre: ergo non potest reduci ad propriam: subsum. Sed inter assignata aliud membrum non est, ad quod posset reduci: ergo datur unum præter illa.

Respondetur, Porphyrium non voluisse, omnem differentiam propriam suscipere magis, & minus, sed tantum aliquas suscipere posse.

67 ASSERTIO II. Differentia tertium universale, quæ est communis infima, & subalternæ, ita definiri debet: *Differentia est, quæ predicatur de pluribus in quale quid.* Scotus q. 27. Univers. Magistrus, & alij.

*Probat*ur: Definitio, ut sit legitima, & bona, debet ita dari, ut competat omni definito: sed in his terminis solis competit omni hinc definito, non autem

si addantur cum Porphyrio illæ particulæ, *specie differentibus*: ergo in his terminis dari debet. Prob. min. Definitum hic est differentia non tantum subalterna, sed etiam infima: sed prædicari de pluribus specie differentibus non competit differentia infimæ, quæ prædicatur tantum de pluribus numero differentibus: ergo definitio data à Porphyrio cum illis particulis non competit omni hinc definito, competit autem, si nobiscum omittantur, & dicatur tantum, *quæ predicatur de pluribus in quale quid*; quia utraque tam subalterna, quam infima ita prædicatur; est enim utraque in pluribus per modum partis formalis essentialis; per ly enim *in quid* ostenditur, pertinere ad essentialiam rei, per ly autem *in quale* ostenditur, esse partem formalem essentialis, & qualificantem; quia prædicari in quale est prædicari per modum informantis, & alteri adjacentis. Porphyrius ergo tantum definivit differentiam subalternam.

ASSERTIO III. Differentia in ratione 68 tertij universalis non constituitur per ordinem ad speciem, quam constituit, sed per ordinem ad inferiora speciei. Scotus, & Scotistæ, qui tenent datam definitionem, & RR. omnes.

*Probat*ur: Differentia per solum respectum ad inferiora speciei constituitur in esse superioris: ergo cum universale quæ tale essentialiter sit superius respiciens plura, per dictum respectum constituetur in ratione universalis. Prob. conseq. Superius debet latius patere, quam inferius; at æquale non latius patet æquali, sed cum eo convertitur in subsistendi consequentia: ergo æquale respectu æqualis non est superius, sicut res se habet cum differentia respectu speciei, quæ converti possunt; valet enim, est rationale: ergo homo. *Confirmatur*: Universale constituitur per ordinem ad multa: sed species tantum importat naturam essentialiter unam: ergo per respectum ad eam differentia non constituetur in ratione universalis, sed per ordinem ad speciei inferiora, à quibus habetur pluralitas.

Obijcitur I. Natura constituitur uni- 69 versalis in ordine ad ea, de quibus primò, & immediatè prædicatur: sed differentia primò, & immediatè prædicatur de ipsa specie, & mediante specie de inferioribus: ergo &c.

Respondetur dist. maj. De quibus primò, & immediatè prædicatur tanquam superius de inferioribus, conc. secus, neg. quia non unaquæque immediata prædicatio sufficit ad constituendum universale. Dein etiam genus respectu individuum suam retinet universalitatem, de quibus tamen tantum mediatè prædicatur.

Obijcitur II. Differentia prædicatur de specie, & non ut singulare: ergo ut universale.

Respondetur dist. conseq. Ergo prædicatur ut universale materialiter, & specificativè, ut sensus sit, differentia, quæ prædicatur de specie, est universalis, conc. formaliter, & reduplicativè, quasi respectu speciei, & hujus prædicationis esset universalis, neg. conseq. quia talis est respectu inferiorum, sicut species subijcibilis est universalis materialiter solum, id est, non per talem comparisonem, sed respectu inferiorum.

70 *Obijcitur* III. Eodem genere prædicationis prædicatur differentia de specie, & inferioribus ejus: ergo si de inferioribus prædicatur ut universale, etiam de ipsa specie ut tale prædicabitur.

Respondetur dist. antec. Prædicatur eodem genere prædicationis quantum ad hoc, quod prædicatur tam de specie, quam ejus inferioribus ut differentia, & in quale quid, conc. quantum ad habitudinem, seu respectum, neg. antec. quia de specie prædicatur ut æquale de æquali, de inferioribus verò ut superius.

71 *Obijcitur* IV. Respectu illius constituitur differentia in ratione tertij universalis, respectu cujus exercet suum proprium modum prædicandi in quale quid; sed hunc exercet respectu speciei, & non ejus inferiorum: ergo &c. Prob. min. Respectu quorum prædicatur in quale quid, debet habere rationem partis formalis; sed hanc rationem partis formalis habet respectu speciei, non ejus inferiorum: ergo &c. Prob. min. Respectu inferiorum habet rationem partis materialis: ergo non formalis. Prob. antec. Ad plura illa inferiora contrahitur per alias rationes determinantes ipsam; sed quod ita contrahitur, habet rationem partis materialis: ergo &c.

Respondetur dist. maj. Respectu cujus exercet proprium modum prædicandi in quale quid, & insuper prædicatur ut superius, conc. secus, neg. Dein differentia tam respectu speciei, quam inferiorum ejus dicitur pars formalis; falsum enim est, differentias superiores dividi, & contrahi per inferiores ad modum partis materialis; nam id verificatur tantum identicè, & concomitanter ratione generis.

72 *Quæres*, an differentia infima, & subalterna specie differant in ratione prædicabilis?

Respondetur negativè. Tum quia alias sex essent prædicabilia. Tum quia de ratione differentia, ut est tertium prædicabile, est solum prædicari de pluribus in quale quid, & per hoc distinguitur à cæteris universalibus; sed hoc utrique differentia convenit: ergo &c. Tum quia differentia semper prædicatur per modum

partis sive subalterna, sive infima, & per accidens est, quod prædicatio sit de pluribus specie, vel numero differentibus: ergo &c.

ASSERTIO IV. Differentia formaliter 73 non includit genus, nec differentia inferioriorem. Scotus 4. dist. 11. q. 3. §. *Ad rationes*. estque communis contra quosdam Recentiores, & Nominales.

Probat I. Aristoteles 4. Top. c. 2. & lib. 6. c. 3. ac 3. Metaph. 10. docet, genus non esse de essentia differentiarum: ergo differentia formaliter illud non includit.

Probat II. Differentia contrahit genus: ergo illud non includit. Antec. est certum, & conseq. patet; alias enim idem se ipsum deberet contrahere, ac se ipso magis latè pateret; in quantum enim esset id, quod contrahitur, magis pateret se ipso, in quantum esset id, quod contrahit.

Probat III. Si differentia inferior includit essentialiter superiorem, ac ipsum genus, quod dividit, jam species non differret à differentia; quia in specie nihil continetur quidditativè præter genus, & differentiam. Tum quia sic differentia esset æquè simpliciter principium distinguendi simul, & conveniendi speciei, quam constituit; quia formaliter includeret id, scilicet genus, vel differentiam superiorem, in quibus species conveniunt. Tum quia hæc definitio, homo est animal rationale, esset vitiosa; quia animal semel per se, & semel in rationali inclusum poneretur, & sic idem bis. Tum quia sic species non esset metaphysicè composita, etiam per nostrum intelligendi modum; quia compositio est duarum partium, quarum una non includit alteram. Tum quia si rationale, & irrationale includunt animal, & sensibile, in quo conveniunt, debent per alias differentias discerni, quæ omnia dicere inconvenit: ergo dicendum, differentiam nec genus, nec differentiam superiorem includere.

Obijcitur I. Aristoteles 7 Metaph. 43. 74 tria docet de ultima differentia. Primum, quod in definitione parum refert, si ultima tantum differentia ponatur, vel etiam omnes superiores; quia ultima includit omnes. Secundum, quod ultima differentia est tota speciei substantia, & ideo, si ea ponatur in definitione, non licere aliam superiorem addere; quia committeretur nugatio. Tertium, quod ad inveniendam differentiam ultimam alicujus speciei debemus dividere superiorem per duas inferiores oppositas; clarum autem est, quod divisum formaliter sumptum includitur in singulis membris dividendibus: ergo juxta Aristotelem differentia inferior formaliter includit superiorem.

Respondetur cum Doctore, Aristotelem ibi assignare duplicem modum definiendi,

niendi, vel per supremum genus, & omnes differentias, vel per proximum genus, & ultimam differentiam; & subdere postea, parum referre, quod in definitione, quæ datur per proximum genus, ponantur differentia superiores, quia omnes includuntur in genere proximo; non autem dicit Aristoteles, quod omnes includantur in differentia ultima, nisi in sensu materiali, & identico. Quoad secundum, quod dicit, ita intelligi debet, quod differentia ultima dicatur tota speciei substantia non totaliter, sed completivè; quia complet substantiam rei, & determinat in ultimo esse specifico. Tertium quoque intelligendum est, non quod verè differentia superior dividatur per differentias inferiores oppositas propriè, & formaliter, sed materialiter tantum, & identicè ratione generis, quod constituit.

75 *Obijcitur* II. Non potest concipi rugibile formaliter, quin formaliter concipiatur sensibile, & vivens: ergo hæ differentia superiores includuntur formaliter in illa inferiori. Prob. antec. Quia rugitus est formaliter quædam sensatio, & actus vitalis: ergo non potest intelligi, quin intelligatur vita, & sensibilitas.

Respondetur neg. antec. ejusque probat. dist. Rugitus leonis, ut est quidam effectus formalis procedens à ratione formali rugibilitatis, est formaliter sensatio, neg. antec. ut est effectus totius speciei, sive totius naturæ, conc. antec. & neg. conseq. Sicut autem rugibile in concreto non potest intelligi sine sensibili, & rationale in concreto sine animali, sic rugitus etiam in concreto importat sensationem, hoc tamen non oritur ex formali continentia sensibilis in rugibili, sed ex necessaria præsuppositione sensibilis tanquam determinabilis ad rugibile tanquam determinans.

76 *Obijcitur* III. Rationalitas est substantia: ergo includit differentias superiores. Prob. antec. Quia non est accidens: ergo est substantia; cum non detur medium.

Respondetur dist. antec. Est substantia identicè, conc. formaliter, neg. antec. Dist. etiam conseq. Ergo includit identicè rationes superiores, conc. formaliter, neg. conseq.

77 *Obijcitur* IV. Hæc propositio est essentialis, & per se, rationale est sensitivum, est animal &c. ergo prædicatum essentialiter includitur in subjecto.

Respondetur, Rationale in dicta propositione sumi materialiter pro habente rationalitatem, & sic vera est in sensu identico, non formali. *Instas*: Rationale formaliter sumendo vel illæ prædicationes sunt per se, vel per accidens? Non per accidens; quia tunc ex animali, &

Tract. II.

rationali fieret unum per accidens: ergo per se. *Contra*: Prædicantur per accidens, cum distinctione tamen, si enim intelligatur accidentalitas prædicabilitatis, conc. si intelligatur accidentalitas prædicamenti, neg. quia prædicari per accidens stat dupliciter, vel per accidens prædicabile, vel per accidens prædicamentale: genus prædicatur per accidens de differentia primo modo, quia est juxta rationem illius; non autem secundo modo, quia spectant ad idem prædicamentum, & ideo ex eis adhuc fit unum per se.

ASSERTIO V. Compositio speciei ex 78 genere, & differentia, quæ dici solet metaphysica, licet non sit realis ex re, & re, ut physica, est tamen formalis ex natura rei ex realitate, & realitate, & non solummodo rationis ex diversis conceptibus objectivis. Scotus. 2. dist. 3. q. 6. Et 1. dist. 8. q. 3. §. *Teneo opinionem meam mediam*. Et Scotistæ communiter.

Probatur I. Juxta modum distinctionis generis, & differentia explicandus est modus compositionis speciei; sed genus, & differentia non sunt tantum gradus distincti ratione, sed ex natura rei tanquam duæ realitates diversæ: ergo etiam compositio erit tanquam ex realitate, & realitate. Prob. min. Gradus genericus est ratio convenientiæ à parte rei, gradus differentialis non est: gradus genericus ut ratio magis communis differentialem in compositione metaphysica præcedit, & à differentiali contrahitur: gradus genericus est perfectibilis, non autem differentialis, sed perfectivus; sed hæc omnia, cum involvant contradictionem actualem, salvari nequeunt absque distinctione aliqua actuali ex natura rei: ergo sunt realitates distinctæ ex natura rei.

Probatur II. Hæc compositio repugnat 79 simplicitati divinæ: ergo est formalis à parte rei. Prob. conseq. Compositio rationis non lædit simplicitatem Divinam: ergo si hæc ex genere, & differentia lædit ipsam, erit formalis à parte rei, & non tantum rationis. Antec. patet apud Adversarios, qui in Divinis admittunt distinctionem virtualem, quæ fit ab intellectu cum fundamento in re. *Confirmatur*: Ad salvandam compositionem metaphysicam in natura creata non sufficit, ipsam esse resolvablem in conceptum communem, & proprium cum fundamento in re ab intellectu inadæquatè concipiente: ergo requiruntur realitates ex natura rei distinctæ. Prob. antec. Deus ab intellectu inadæquatè concipiente in gradibus transcendentalibus entis, substantiæ, spiritus, viventis &c. concipitur convenire cum creatura, & in proprijs differre: ergo & ipse esset metaphysicè compositus. *Nec dicas*, hanc compositionem repugnare Deo, non quia sit aliquo modo realis, & ex natura rei, ac supponat distinctionem inter hos gradus,

gradus, sed ex illimitatione, & infinitate Naturæ Divinæ, ratione cujus nullus gradus in ea concipi possit communis, aut potentialis, & contrahibilis propter summam simplicitatem, & actualitatem. *Contra* enim est, quod ex hoc ipso, quod in creatura detur talis gradus communis, potentialis, & contrahibilis, infertur distinctio aliqua ex natura rei, quia omne potentiale est in ordine ad aliud potentiale, & contrahibile ab alio, non à se ipso contrahibile est. Dein potest concipi in Deo gradus communis entis, substantiæ &c. præscindens à particulari, quæ præcisio tamen non tollit summam simplicitatem; quia ad ipsam sufficit summa identitas à parte rei inter illa, quæ præscinduntur ab invicem. Nec etiam potentialitas concepta in illa ratione communi ad particularem tollit actualitatem, quæ à parte rei reperitur in illa ratione.

*Probat*ur III. Ad compositionem formalem ex natura rei, ut distinguitur à compositione rationis, duæ conditiones requiruntur. Prima est distinctio componentium ex natura rei formalis; altera est, quod una pars ex componentibus habeat rationem potentiæ, & altera rationem actûs; sed ambas istas conditiones habent conceptus generis, & differentię: ergo &c.

80 *Obijcitur* I. Idem secum ipso nequit dictam efficere compositionem; sed genus est idem realiter cum differentia: ergo nequibit cum ea realem efficere compositionem, sed rationis tantum.

Respondetur dist. maj. Idem realiter perfectè cum alio, aut secum, ut sunt Perfectiones Divinæ ob propriam cujusque infinitatem perfectissimè sibi invicem identificatæ, conc. quod nequit realem efficere compositionem. Idem cum aliquo imperfectè, nimirum solum ratione tertij, in quo aliqua uniuntur, ut est in proposito de genere, & differentia, neg. maj. Ex quo patet ad min.

81 *Obijcitur* II. Distinctio formalis non sufficit, ut genus dicatur potentiale ad differentiam: ergo inter genus, & differentiam non potest esse compositio realis; quia hæc requirit, ut unum sit in potentia ad alterum. Prob. antec. Quia aliàs etiam Essentia Divina deberet esse perfectibilis ab Attributis Divinis; cum sint ab invicem formaliter distincta.

Respondetur, nos non dicere, genus esse potentiale ad differentiam ob solam distinctionem formalem inter ea repertam, aliàs etiam Essentia Divina posset dici potentialis ad Attributa Divina, sed nos asserere, esse potentiale ad illam, quia non est infinitum, sicut Essentia & Attributa Divina; deinde ob imperfectam ejus identitatem cum ea; quia est identitas mendicata à tertio, à quo si abstrahantur, non sunt idem realiter, unde realitas ge-

nerica, ut præcedit differentialem, erit verè potentialis ad illam, & perfectibilis per illam.

Obijcitur III. Si natura generis differt in se à differentia sua: ergo jam in se includit differentiam, per quam distinguitur à differentia sua.

Respondetur neg. conseq. nam genus, & differentia non dicuntur propriè differre; quia propriè differentia debent etiam in aliquo quidditative convenire; sed genus, & differentia in nullo quidditative conveniunt, sed propriè dicuntur diversa, id est, se totis dissimilia, & non per aliquid sui, ut docet Aristoteles 3. Metaph. 10.

QUÆSTIO IV.

De Proprio.

Nota I. *Proprium* hinc sicut alia universalia 82

lia tam primò, quàm secundò intentionaliter spectari posse. *Primò intentionaliter* sumitur pro ipsa proprietate reali, quæ realiter fluit ab essentia, & cum essentia reciprocatur, seu necessario, & convertibiliter naturæ convenit, ut est V. G. risibilitas in homine. *Secundò intentionaliter* capitur pro eadem proprietate quidem, affecta tamen universalitate logica in ordine ad speciem, vel potius individua ejus. *Proprium* primò intentionaliter Porphyrius adhuc *quatuor modis* accepit. *Primò* pro eo, quod convenit soli, non tamen omni, ut homini esse Medicum, Philosophum, Theologum. *Secundò* quod convenit omni, sed non soli, ut homini esse bipedem. *Tertio* quod convenit omni, & soli, sed non semper, ut homini canescere. *Quarto* quod convenit omni, soli, & semper, ut homini esse risibile. Quæritur proin, quomodo, & quale proprium hinc definia-

tur? *Nota* II. Cum proprium non constituatur in ratione universalis per ordinem ad speciem, sed per ordinem ad individua, seu inferiora speciei, cujus ratio est; quia solum respectu inferiorum speciei dicitur superius, de quibus prædicatur, cum specie autem dicitur ad convertentiam, & æquè latè patet, hinc etiam quæritur, quomodo proprium secundò intentionaliter sumptum definia-

tur? *Nota* III. Dum controvertitur de se- 83
parabilitate proprii à subjecto, non esse sermonem de proprio in tribus primis acceptionibus sumpto; quia sic certum est, quod possit à subjecto non Divinà modò, verum etiam naturali virtute separari, sed controverti de proprio in quarta conside-

ratione,

ratione; quam controversiam excitat illa particula *semper*; quia enim asseritur, quod semper ei convenire debeat, in questionem vocatur, an hoc ita necessarium sit, ut nec divinitus separari possit?

84 ASSERTIO I. Proprium in ratione proprii ita definiri debet: *Proprium est, quod non indicat quid rei, soli autem inest, & conversim predicatur.* Aristoteles 1. Top. c. 4.

*Probat*ur explicando: Et quidem quod detur hæc definitio de proprio sub ratione Proprii, non sub ratione universalis, exinde patet; quia definitur per ordinem ad unum solum, & per prædicari convertibiliter, quæ duo repugnant universali. Dicitur autem in definitione, *Non indicat quid rei*, intellige à priori; quia à posteriori bene indicare potest, per quod significatur, proprium non esse prædicatum intra essentiam; quia tunc illam indicaret à priori, sed esse prædicatum extra essentiam. Additur, *soli autem inest*; quia proprium sub ratione proprii opponitur communi, & ideo, sicut commune dicit relationem communicativi, seu convenientiæ ad multa, ita proprium dicit relationem convenientiæ ad unum cum exclusionem communicationis ad extraneum. Tandem per *ly conversim predicatur*, significatur necessaria, & mutua connexio, quæ inter subjectum, & ejus passionem intercedit ratione cujus se invicem inferunt in subsistendi consequentia, ut, *est homo: ergo risibile, est risibile: ergo homo.* Ex quibus colligitur, tres condiciones requiri, ut aliquod prædicatum dicatur proprium, & 1^a est, quod non sit prædicatum intra essentiam, 2^a quod conveniat soli, 3^a quod necessariam habeat cum subjecto connexionem.

85 *Objicitur*: Calor est proprium ignis, & tamen convenit aliis; item risibilitas est proprium Petri, & tamen non convertitur cum ipso: ergo particula definitionis non bene assignantur.

Respondetur dist. 1. part. antec. Calor est proprium ignis in toto rigore, neg. quia non convenit soli. Suo modo in laxiori sensu, conc. Dist. etiam altera pars: risibilitas est proprium Petri, primario, neg. secundario, conc. antec. & neg. consequ. quia ad rationem proprii tantum requiritur, ut convertatur cum suo subjecto adæquato, & primario, quod est ipsa natura, & essentia, à qua fluit, non autem necesse est, ut convertatur cum naturæ inferioribus, seu individuis; quia ipsa tantum sunt subjecta inadæquata, & secundaria.

86 ASSERTIO II. Proprium quarto modo tantum sumptum est rigorose proprium, & ideo illi soli competit data definitio. Scotus q. 31. univers.

*Probat*ur: Ad proprium rigorosum, quod hic definitur, requiruntur insinuatæ supra tres condiciones: sed hæc solum inveniuntur in proprio quarto modo, proprijs autem aliorum modorum semper deficit una: ergo solum proprium quarto modo erit proprium rigorosum. *Prob.* min. quoad alteram partem; nam proprium primi modi convenit soli, sed non semper, (loquimur hic de proprio in ratione proprii, & hinc non attendimus ad convenire omni; quia hæc conditio convenit proprio in ratione universalis, ibi enim attenditur in ordine ad plura potissimum) & ratio est; quia *esse Medicum* accipitur ibi, ut dicit actum, & ideo est separabile etiam naturaliter; quia esse potest, ut nullus homo medicinam ediscat. Eadem ratione proprium tertio modo non est verè proprium; quia *canescere* accipitur, ut dicit actum, quomodo non semper convenit homini; proprium autem secundo modo, licet accipiatur, ut dicit habitudinem, & non actum, quia actu habere duos pedes non semper convenit homini; adhuc tamen non est in rigore proprium, quia non convenit soli homini: remanet ergo, quod solum proprium in quarto modo sit rigorose proprium, quod hic definitur. Possunt tamen etiam propria aliorum modorum in aliquo sensu reduci ad proprium quarti modi, & præfatam participare definitionem, si nimirum sumantur, ut dicunt aptitudinem, quæ ex principiis essentialibus specierum ortum ducit, ut aptitudo ad esse Medicum, quæ originatur ex sola natura rationali. Tandem si esse bipedem referatur non ad naturam humanam, sed ad illam naturam animalis, quæ communis est omnibus bipedibus, ut à quadrupedibus distinguuntur, etiam reducetur ad quartum proprium, quia sic dicetur convenire soli, & semper. Ex his

Quæres, an proprium rigorose, seu 87 in quarto modo dicat semper aptitudinem, ita, ut nequeat dicere actum.

Respondetur, Regulariter quidem, ac ut plurimum dicere aptitudinem, interdum tamen etiam actum; nam proprium est triangulo habere tres angulos, non tantum aptitudine, sed etiam in actu. Et sic de pluribus alijs.

88 ASSERTIO III. Proprium secundo intentionaliter ita definitur, *quod sit illud, quod est predicabile de pluribus in quale accidentale necessario, & intransmutabiliter.* Communis Doctorum, & Scotus q. 30. univers.

*Probat*ur, & declaratur: Per *ly esse predicabile de pluribus* convenit cum alijs prædicabilibus, & significatur, proprium non esse universale respectu solius speciei, ut in Not. II. dictum. Per hoc, quod explicite non addatur *numerus*, vel *species*, significatur, ad hoc prædicabile non solum

lūm spectare proprium specificum, ut risibile, sed etiam proprium genericum, ut sensibile. Per ly *in quale accidentale* significatur distinctio à tribus universalibus prioribus, Genere, Specie, & Differentia, quæ dicuntur essentialia; quia spectant ad essentiam rei. Tandem per ly *necessariò, & intransmutabiliter* insinuatur distinctio proprii quarti prædicabilis ab accidente quinto prædicabili, quod contingenter, & separabiliter prædicatur.

89 *Obijcitur* I. Prædicari in quale accidentale, & necessariò repugnant eidem: ergo malè definitur quartum prædicabile per utrumque simul.

Respondetur dist. antec. Repugnant eidem, id est, quarto prædicabili, neg. quinto prædicabili, conc. antec. & neg. conseq.

Obijcitur II. Nigredo de corvo, albedo de cygno non prædicantur necessariò, saltem necessitate absoluta, qualem nos requirimus ad quartum prædicabile, & tamen sunt propria quarti modi: ergo definitio malè data est.

Respondetur neg. antec. quoad alteram partem; quia corvus sine repugnantia potest sub opposito intelligi, sicut & cygnus, & ideo nigredo, & albedo respectu eorum sunt accidentia quinti prædicabilis, sub opposito autem proprii non potest subjectum intelligi sine repugnantia, & præiudicio essentiae ipsius, & ideo proprium maiorem, & magis intrinsecam connexionem habet cum subjecto, quam accidens inseparabile; quia hoc non habet radicem in principiis naturæ, licet ex aliqua causa extrinseca separari non possit quoad existentiam.

90 *Obijcitur* III. Solum commune potest esse universale; sed quod est proprium alicui, non potest esse commune: ergo neque universale.

Respondetur dist. min. Proprium, quatenus est proprium, & respectu cuius est proprium, non est commune, & universale, conc. respectu illorum plurium individuorum illius naturæ, cui immediatè convenit. neg. min.

Obijcitur IV. Universale constituitur in ordine ad ea, de quibus immediatè prædicatur; sed propria non immediatè prædicantur de pluribus; quia risibile V. G. prædicatur de Petro, Paulo &c. ac aliis individuis mediante homine tantum: ergo non sunt universalia.

Respondetur dist. maj. De quibus primò, & immediatè prædicatur tanquam superius de inferiori suo, conc. secus, neg. maj. Dist. etiam min. Non prædicantur immediatè immediatione causæ, vel subjecti, conc. immediatione modi prædicandi, superioris scilicet de inferiori, neg. min. & conseq. Dein, ut jam in simili dictum est, etiam genus respectu

individuorum suam retinet universalitatem, de quibus tamen tantum mediante specie prædicatur: ergo major non est universaliter vera.

Obijcitur V. Accidens dividi solet in prædicamentale, & prædicabile; sed proprium comprehenditur sub accidente prædicabili; quia hoc est, quod prædicatur extra essentiam: ergo proprium non est distinctum universale ab accidente.

Respondetur: Licet accidens ita dividi soleat, & insuper proprium contineatur sub accidente prædicabili; quia tamen hoc subdividitur per modos prædicandi diversos essentialiter, quales sunt prædicari extra essentiam cum necessaria connexionem cum ipsa, & sine tali connexionem, ideo proprium, quod retinet modum prædicandi cum necessaria connexionem cum subjecto, distinctum constituit universale ab eo, quod sine tali necessaria connexionem prædicatur.

Obijcitur VI. Prædicari in quale essentialiter unum tantum constituit prædicabile: ergo etiam prædicari in quale accidentale.

Respondetur neg. conseq. & parit. quia datur tantum unus modus prædicandi in quale essentialiter, duplex autem in quale accidentale, ut jam dictum est.

Obijcitur VII. Modus prædicandi est idem in proprio, & accidente: ergo proprium non erit distinctum universale ab accidente; nam quod res sit connexa, quæ prædicatur, cum subjecto, vel non sit connexa, hoc habet se per accidens in ordine ad prædicationem, nec ratione connexionis illius unum alio modo prædicatur, quam aliud.

Respondetur neg. antec. cum probat. illa; quia ratione necessariæ, vel contingentis connexionis prædicati cum subjecto variantur essentialiter prædicabilia quoad modum prædicandi. *Dices*: In prædicatione non explicatur illa connexio: ergo ad eam non est attendendum. *Contra*: Etiam in actuali prædicatione generis, & differentiae solus exprimitur modus prædicandi in quid, & per modum termini substantivi, qui utrique communis est, non autem exprimitur, quod genus dicat partem essentiae, & species totam, & tamen distincta constituunt prædicabilia.

ASSERTIO IV. Proprium, seu passio propria metaphysicè emanans ab essentia non potest etiam per Dei potentiam absolutam separari à suo subjecto. Scotus q. 33. universi, quem omnes sequuntur Scotistæ.

Probat I. Conclusio demonstrationis, in qua passio demonstratur inherere subjecto, est adeò vera, ut per nullam potentiam possit falsificari, qualis est conclusio hujus Syllogismi demonstrativa, *omne rationale est risibile: homo est rationalis: ergo homo est risibilis: ergo proprium,*

proprium, seu passio à subjecto per nullam potentiam separari potest; quia aliàs redderetur illa conclusio falsa, nec esset amplius æternæ veritatis; si enim Deus separaret risibilitatem ab homine, dum fit demonstratio, falsum esset dicere, *homo est risibilis*.

Probat II. Si Deus potest separare propriam passionem à subjecto: ergo nullum erit discrimen inter proprium quantum prædicabile, & accidens commune inseparabile naturaliter, v. g. inter risibilitatem respectu hominis, & nigredinem respectu corvi, & æthiopis, à quibus nigredo est inseparabilis naturaliter. *Prob. conseq.* Quia utriusque connexio cum subjecto esset eodem modo necessaria, videlicet secundum communem naturæ cursum, & per potentiam Dei absolutam utrumque separari posset à subjecto: ergo non esset discrimen.

94 *Probat* III. Implicat, quod causa necessaria possit poni sine suo effectu, sed essentia est causa necessaria proprietatis: ergo implicat, unam esse sine alia, aut separari ab alia. Nec obstat, quod frigus separaretur ab aqua; quia hæc imprimis non est sic necessaria causa frigoris. Dein tantum separatur per introductionem oppositi caloris, in animam verò v. g. non potest introduci oppositum intellectus, aut risibilitatis. *Confirmatur* nostra Assertio: Sequeretur, nos nunquam habere posse scientificam cognitionem, sed de quacunque etiam demonstrata conclusione dubitare debere; quis enim scit, an non, dum fit demonstratio, Deus separaret, vel separaverit passionem à subjecto?

95 *Respondet* I. Talem conclusionem, v. g. homo est risibilis, esse veram, & æternæ veritatis radicaliter, quatenus in homine necessario semper manet radix risibilitatis quæ est rationalitas, licet non sit talis formaliter. Vel adhuc etiam posse dici formaliter veram; quia licet risibilitas non esset in homine secundum existentiam, & ita hæc non esset vera, homo existit risibilis, esset tamen vera ista, *homo est risibilis*; quia adhuc risibilitas esset in homine secundum naturalem connexionem, & per se, ac secundum naturalem facultatem, & innatam exigentiam, & hinc cum veritas illius sit ita necessaria, abstrahit ab existentia. *Contra* imò. Sumendo risibilitatem radicaliter, erit illa conclusio vera prædicatione primi modi, scilicet ratione rationalitatis de homine, falsa autem, & contingens sumendo proprietatem risibilitatis in secundo modo dicendi per se, quod implicat; implicat enim, quod præmissa sit necessaria formaliter, & conclusio formaliter contingens. *Contra* 2dò. Connexio per se prædicati cum subjecto oritur ex necessaria inhærentia prædicati cum subjecto: ergo si risibilitas necessario non inest homini, non

Tract. II.

erit vera propositio secundum connexionem per se in secundo modo. *Contra* 3tò. Veritas necessaria conclusionis non est solum physica, secundum naturalem facultatem, & innatam exigentiam, sed est etiam logica, & absoluta, ita, quod nequeat subjectum sine passione intelligi, vel sub opposito ejus; aliàs enim etiam accidentia naturaliter inseparabilia possent demonstrari de suis subjectis; cum physica connexione, seu secundum innatam exigentiam inhæreant ipsis. *Contra* 4tò. Veritas propositionum necessaryarum non pendet quidem ex actuali existentia extremorum, postulat tamen, quod, si extrema existant, prædicatum verè existat in subjecto; unde veritas earum propositionum ampliat ad omne tempus, ita, si fuit homo, etiam fuit risibilis, si est, existit talis, si erit, erit quoque talis.

Respondet II. Principaliter ad secundam probat. In illo casu hominem mansurum radicaliter risibilem, ut supra jam dictum. *Contra*: Etiam corvus, & æthiops manent radicaliter nigri; maneret enim in ipsis principium radicale illius nigredinis, scilicet talis complexio, & temperamentum, sicut in homine rationalitas: ergo nullum foret discrimen. *Ajunt*, separata risibilitate ab homine, si sibi, & virtuti suæ relinquatur, statim iterum emanare risibilitatem, non ita est de accidente quinti prædicabilis. *Contra*: Quia non modò accidentia inseparabilia, sed etiam naturaliter separabilia, si subjecta sibi relinquuntur, & non impediuntur à contraria aliqua potentia, post factam despoliationem iterum se reducant ad pristina accidentia, ut patet de aqua calida iterum se reducete ad pristinum frigus: ergo nulla disparitas in allata responsione.

Objicitur I. Omne prius, in quantum prius, est saltem per divinam potentiam separabile à suo posteriori; sed subjectum est prius naturæ passioni ex Aristotele in Postprædicam. c. Simul: ergo potest saltem per Dei potentiam separari ab illo.

Respondetur, dist. maj. Omne prius realiter distinctum potest separari à suo posteriori, conc. omne prius realiter identificatum, & formaliter tantum distinctum, neg. maj. & sic distincta min. neg. conseq. Passio autem est realiter identificata naturæ, & formaliter tantum distincta.

Objicitur II. Si subjectum nequit esse sine passione, jam dependeret ab illa, & sic esset posterius eà; si autem non dependeret: ergo jam potest esse sine illa.

Respondetur dist. Penderet ab ea pendentia coëxigentia, quo sensu dicere solemus, causam formalem pendere à suo effectu formali, quatenus nequit esse sine illo, conc. pendentia aliqua, quæ arguat posterioritatem in subjecto, neg.

Objicitur III. Quidquid est in aliquo instanti, in quo non est aliud, potest à Deo confer-

conservari pro quocunque alio instanti sine illo: sed subjectum est in aliquo priori instanti naturæ, in quo non est sua propria passio: ergo &c.

Respondetur dist. maj. Quidquid est in aliquo instanti temporis, & durationis, in quo non est aliud, potest à Deo conservari sine illo, conc. maj. quod est in instanti naturæ tantum, in quo non est aliud, neg. maj. nullius autem rei existentia mensuratur per instans naturæ; quia naturâ prius dicitur tantum id, quod in aliquo instanti intelligitur, in quo non intelligitur aliud, non autem quod in aliquo instanti existit, in quo non existit alterum.

97 *Objicitur* IV. Quantitas est passio substantiæ corporeæ, calor ut octo ignis, & frigus aquæ, & tamen de potentia Dei absoluta possunt hæc ab illis separari: ergo &c.

Respondetur negandô, quod allegata illorum subjectorum sint propria, seu passionis in rigore, sed sunt accidentia quædam illis connaturaliter debita; quare potius propensio, quæ est illis innata ad recipiendum talia accidentia, debet dici eorum subjectorum proprietas.

Objicitur V. Passio causatur à subjecto in genere causæ efficientis; sed Deus potest impedire omnem causalitatem causæ efficientis: ergo etiam causalitatem subjecti respectu passionis, consequenter hanc ab illo separare.

Respondetur dist. maj. Passio causatur à subjecto in genere causæ efficientis physiciæ, neg. maj. metaphysiciæ, conc. maj. dist. etiam min. Deus potest impedire causalitatem causæ efficientis physiciæ, conc. metaphysiciæ, neg. min. Subjectum autem non causat passionem physicè per realem influxum, sed metaphysicè per simplicem pullulationem, & emanationem.

QUÆSTIO V.

De Accidente.

98 *Nota*, Quæstionem hanc non esse de Accidente respectu suorum inferiorum, ut de colore respectu albedinis, & nigredinis, & de albedine respectu hujus, vel illius albedinis; quia sic fatentur omnes, in ordine ad illa habere rationem generis, vel speciei; sed quæstionem esse de accidente in ordine ad sua subjecta, respectu quorum propriè dicitur accidens, ut albedo respectu nivis, & lactis, de quibus potest accidentaliter prædicari in concreto, nam in abstracto potest solum de suis inferioribus prædicari essentialiter, ut hæc albedo est albedo. Accidens autem Porphyrius ita definivit; *quod potest abesse,*

vel adesse sine subjecti corruptione. Vel quod potest eidem inesse, & non inesse. Et de his quæritur, utrum sint data de accidente, ut est universale formaliter, quod alii negant, eò quod *abesse, & non abesse* habeat accidens ex natura sua à parte rei. Aliqui item asseruerunt, universalitatem quinti prædicabilis fundari solum per accidens commune, quod à substantia contradistinguitur. Alii voluerunt, quod subjecta, respectu quorum constituitur quintum universale, debeant esse solo numero differentia, ita, ut respectu specierum plurium nequeat dari accidens genericum, sed solum respectu individuorum accidens specificum, unde nolebant, album dici quintum prædicabile respectu cygni, nivis, & lactis, sed propriè respectu hujus nivis, hujus lactis &c. Quibus prænotatis sit

ASSERTIO I. Accidens quintum prædicabile est verè, & propriè universale. Scotus q. 34. Univers.

*Probat*ur: De essentia universalis est, quod sit unum in multis cum sui multiplicatione, præcindendô ab hoc, quod sit essentialiter in illis, vel accidentaliter; sed accidens in concreto sumptum est unum in pluribus subjectis: ergo accidens est essentialiter universale, licet non sit universale essentialiter; quia quibus convenit, accidentaliter convenit, non essentialiter. Prob. min. Quia Petrus est albus, Paulus est albus, Joannes est albus &c. ac insuper non habet idem esse album à parte rei Petrus, & Paulus &c. ergo accidens est in pluribus cum sui multiplicatione.

Objicitur I. De ratione universalis est, quod includatur in sibi subjectis essentialiter, & identificetur cum illis: sed ita se accidens non habet in ordine ad subjecta, quibus accidit: ergo respectu eorum etiam universale non erit.

Respondetur negandô maj. præsertim ut universaliter veram; nihil enim ponitur in definitione universalis, quod debeat prædicari de pluribus in quid, & essentialiter, sed sufficit, quod prædicetur denominativè, dummodo ratio prædicans sit in se una, nec requiritur etiam identitas realis naturæ cum pluribus, in quibus est, sed sufficit etiam identitas quædam accidentalis, seu qualiscunque concretio naturæ ad illa, sicut in prædicationibus essentialibus intellectus prædicandô identificat naturam unam cum pluribus inferioribus essentialiter, etsi in re non sit eadem in illis per inexistenciam.

Objicitur II. Sequeretur, posse dari universale à parte rei; sed: ergo. Prob. seq. maj. Accidens habet rationem universalis in ordine ad plura subjecta, quibus inesse potest: ergo si Deus, ut posset, poneret idem accidens in pluribus subjectis à parte rei, daretur universale à parte rei.

Responde-

Respondetur neg. seq. maj. quia universale dicitur esse in multis per sui multiplicationem, & divisionem, sed in casu idem numerò indivisum accidens diceretur de pluribus per solam sui replicationem. Et hinc licet essent plura alba, album tamen non esset universale respectu illorum; quia forma ipsa accidentalis est, quæ importatur per concretum hujus universalis, & non multiplicatur, subjectum verò multiplicatur tantum ut connotatum, non ut principale significatum.

Objicitur III. Universale potest prædicari de multis, antequam à parte rei existat, quia in natura sufficit, quod præcedat aptitudo pluribus inessendi; sed id accidenti convenire nequit: ergo &c. Prob. min. Quia accidens non potest verè prædicari de subjecto, nisi præsupposità actuali existentia illius.

Respondetur dist. min. Id accidenti convenire nequit, si sit sermo de exercitio prædicationis accidentalis de pluribus, quod fieri nequit sine existentia subjectorum, quibus actualiter insit, conc. Si sit sermo de aptitudine ad talem prædicationem, neg. min. nam, ut jam ex præcedentibus constat, essentia universalis non tantum consistit in ipsomet actu essendi in multis, sed etiam salvatur in ipsa aptitudine proxima ad essendum in eis. *Instas.* Subjecta non existentia respiciuntur ab accidente per modum possibilitium, in quibus possibiliter esse potest: sed existentia possibilis non prædicatur accidentaliter, sed essentialiter, & necessario, ut Adam possibiliter est albus: ergo universalitas quinti prædicabilis non bene constituitur in ordine ad subjectaabilia, sed debent esse existentia. *Contra.* In prædicabilibus aptitudinalibus quinti prædicabilis non prædicatur possibilitas, aut existentia possibilis de subjectis non existentibus; sic enim concluderet argumentum: sed prædicatur ipsa forma accidentalis, quæ illis inesse potest contingenter. Unde forma illa quidem necessario habet possibilitatem essendi in subjectis, sed contingenter, non necessario.

102 ASSERTIO II. Accidens in ratione universalis definitur à Porphyrio saltem implicitè per assignatam supra in notabili definitionem. Scotus loc. cit.

*Probat*ur, & explicatur cum Doctore q. 35. univers. ubi explicans definitionem accidentis ait, illa verba *adesse, vel abesse* hic non capi realiter, & primò intentionaliter, ut sensus sit, potest inhærere, vel non inhærere, afficere, vel non afficere subjectum præter ipsius subjecti corruptionem, sed intelligi secundò intentionaliter, ut sensus sit, quod possit affirmari, vel negari de aliquo subjecto, ita, ut affirmatio, vel negatio nihil deroget essentia subjecti, sic ut subjecti essentia ex hujusmodi affirmatione, vel negatione non destruat

sive enim Petrus dicatur albus, sive niger, semper tamen manebit in ipso eadem essentia. Et sic etiam patet, quod, dum dicitur, *præter subjecti corruptionem*, per nomen subjecti non intelligatur subjectum inhærens, sed prædicationis. Et ita definitionem debere intelligi.

*Probat*ur; Consideratio enim accidentis primò intentionaliter sumpti, ut idem sonat, quod inhærens, vel alteri adiacens, spectat ad Metaphysicum, & est potius consideratio accidentis prædicamentalis, quàm prædicabilis, de quo hic loquimur. Tum quia si definitio traderetur de accidente reali, tunc divisio accidentis realis in separabile, & inseparabile directè, repugnare definitioni, quia ex vi illius per verba adesse, & abesse quodcumque accidens constituitur separabile absque subjecti corruptione. Ex quibus patet, definiri in ratione universalis; quia per hoc, quod potest adesse, vel abesse sine subjecti corruptione, hoc est, prædicari affirmativè, vel negativè, subintelligitur de pluribus cum sui multiplicatione, saltem implicitè, ut notanter in Assertionem dictum est; quia non definitur explicitè per ordinem ad plura subjecta, ut fieri deberet, ut explicitè in ratione universalis describeretur, & sic habebit rationem generis, quia per hoc convenit cum aliis prædicabilibus; per illud verò, quod possit affirmari, vel negari, differt ab omnibus aliis, quæ non sic contingenter, sed necessario conveniunt suis inferioribus, de quibus prædicantur.

Objicitur: Mors, conflagratio, debita temperies in animali, calor in summo &c. sunt accidentia; sed hæc non possunt adesse, vel abesse sine subjecti corruptione: ergo per hoc malè definitur accidens. 103

Respondetur dist. min. Non possunt adesse, vel abesse sine subjecti corruptione quoad existentiam, conc. quoad essentiam, neg. min. & conseq. *Instas*: Esse vivens est prædicatum essentiale respectu animalis; sed hoc per mortem tollitur: ergo non tantum existentia, sed etiam essentia læditur. *Contra*: Dist. maj. Vivens nominaliter sumptum, ut dicit aptitudinem, & absolvitur à tempore, est prædicatum essentiale, conc. vivens verbaliter, seu participialiter, ut dicit actum, neg. maj. & hoc secundò solum modò opponitur ipsi mors. Dist. etiam min. Hoc tollitur per mortem in prima acceptione, neg. in secunda, conc. min. & neg. conseq.

ASSERTIO III. Universalitas Accidentis fundari potest supra quodcumque prædicatum contingenter conveniens alteri, sive illud sit prædicatum substantiale, sive accidens prædicamentale. Scotus 3. dist. 7. q. 1. D. Thomas 1. Post. 9. Et 1. Top. 4. Lichetus, Mastrius, & alii. 104

Probatur: Tum quia hîc definitur accidens prædicabile, non prædicamentale: sed sub eo etiam substantia continetur, quatenus potest de alio per accidens prædicari: ergo &c. Tum quia numerus prædicabilium non sumitur ex varietate rerum, quæ prædicantur, sed ex varietate modi, quo prædicatum cum subiecto connectitur; atqui prædicata substantialia possunt alteri contingenter convenire non minus, quam accidentia: ergo poterunt ipsa quoque hanc universalitatem fundare. Prob. min. Forma substantialis afficit materiam, & de eadem prædicatur non in quid, sed denominativè, & in quale; dicimus enim, materiam esse informatam, corpus esse animatum, hominem vestitum à vestibus, vas deauratum ab auro &c. sed hæ prædicationes sunt contingentes, & quidem separabiliter, nec ad ullum prædicabile reduci possunt, nisi ad hoc quintum: ergo &c. Dein ad rationem quinti universalis non requiritur inhærentia in alio, sed sola convenientia contingens.

105 *Obijcitur* I. Quod verè est, nulli accidit ex 1. Physic. sed substantia verè est: ergo nulli accidit, consequenter nullo modo prædicabitur accidentaliter.

Respondetur dist. maj. Nulli accidit metaphysicè, & inhærenter, trans. maj. logicè, & per prædicationem, neg. maj. nam abesse, & adesse in definitione tantum sumitur pro affirmari, & negari, non pro inhærerere, vel non inhærerere; concessa min. dist. etiam conseq. Nulli accidit metaphysicè, conc. logicè, neg.

Obijcitur II. Quod prædicatur per modum quinti prædicabilis, debet habere modum inhærentis: sed hunc substantia non habet, ac insuper modus prædicandi sequitur modum essendi: ergo substantia non potest prædicari per modum quinti prædicabilis.

Respondetur neg. maj. de accidente prædicabili, quæ tantum vera est de accidente prædicamentali. Dein modus prædicandi sequitur modum essendi rei simpliciter, prout est in se absque respicientia ad aliud, sic negatur, modus prædicandi sequitur rem cum sua respicientia ad aliud, qualis in substantia in casu nostro est accidentalis. conc.

106 **ASSERTIO IV.** Accidens constituitur in esse quinti prædicabilis in ordine ad subiecta nedum numerò, sed etiam specie diveria. Communis.

Probatur: Dantur accidentia quædam, quæ non solum communia sunt pluribus individuis, sed etiam pluribus speciebus: ergo non solum per ordinem ad subiecta numerò distincta, verum etiam ad distincta specie potest constitui in esse universalis. Prob. antec. Quia album est commune quid prædicabile de cygno, lacte, & nive: ergo &c.

Obijcitur: Individua sunt propria accidentium subiecta, non verò species: ergo de solis individuis prædicari poterunt.

Respondetur dist. antec. Individua sunt accidentium subiecta inhærentis, conc. antec. prædicationis accidentalis, neg. antec. & conseq. Sufficit autem, speciem esse subiectum prædicationis, ut sit subijcibile hujus quinti prædicabilis.

DISPUTATIO V.

De Prædicamentis in Communi, & de substantia, quantitate, & qualitate in Particulari.

Postquam in præcedenti Disputatione egimus de Isagoge Porphyrii, seu parte introductoria ad Aristotelis Prædicamenta, jam recto tramite tendimus ad ipsas Cathégorias, seu Prædicamenta explicanda, à quibus ipse Aristoteles suæ Peripateticæ Doctrinæ fecit initium, & hoc quidem non de ipsis materialiter acceptis, & pro substrato, quomodo dicunt res in Prædicamento reponibiles; ut sic enim ad Metaphysicam spectant, sed formaliter acceptis, quo sensu significant res ut ordinatas adinvicem, & connexas secundum debitam subjectionem, & prædicationem, sive coordinationes illas in ratione prædicabilis, & subijcibilis, & ut sic quid rationis dicunt, scilicet relationes ordinis inter superiora, & inferiora; prædicationes enim, quamvis habeant fundamentum in rebus, formaliter tamen fiunt ab intellectu. Antequam verò ad Prædicamenta in particulari descendamus, ipsum Aristotelem secuti, agemus prius de Antepædicamentis, seu necessariis quibusdam ad collationem, & ordinationem rerum in Prædicamentis. Sit igitur

QUÆSTIO I.

De Univocis, Æquivocis, & Denominativis.

Nota, Res ipsas ex se nec univocas, nec æquivocas esse, sed tales dici, in quantum à nobis hîs, vel illîs nominibus significantur, & ideo tam univocatio, quam æquivocatio, & rebus, & vocibus conveniunt per intellectum, primariò tamen vocibus, & secundariò rebus; quia istæ non dicuntur tales, nisi in ordine ad voces univocas, aut æquivocas. Hinc etiam communiter distinguuntur univoca, & æquivoca in activa, seu univoca univocantia,

cantia, & æquivoca æquivocantia, & sunt nomina ipsa univocè, vel æquivocè significantia, & in passiva, seu univoca univocata, & æquivoca æquivocata, & sunt res ipsæ illis nominibus significatæ. Rursus alia sunt Denominativa denominantia, quæ sunt formæ ipsæ denominantes, ut fortitudo, quæ Petrum, & Paulum denominat fortes, & alia denominativa denominata, quæ sunt res ipsæ denominatæ, ut Petrus, & Paulus, qui à fortitudine denominantur fortes. Quibus notatis sit

2 ASSERTIO I. Univoca bene definiuntur ab Aristotele in Prædicamentis c. j. quorum nomen est commune, & ratio substantiæ importata per nomen est eadem.

Probatur declarandò: Dicitur, quorum nomen, per quod univoca conveniunt cum æquivocis, & denominativis, nomen tamen non sumitur in rigore, prout contradistinguitur à verbo, sed latè, ut comprehendit etiam verbum, participium, & quamlibet orationis partem; nam in his omnibus contingere potest univocatio. Dicitur, commune, ad insinuandum, nomen debere esse omnino unum, & idem non solum per easdem litteras, sed etiam per eandem pronuntiationem, & syllabarum quantitatem; unde quælibet diversitas tollit univocationem. Per ly ratio intelligitur conceptus objectivus; quia Aristoteles definivit hîc univocata, seu passiva, id est, res ipsas, non quidem nudè inspectas, sed prout nominibus significantur, & ut subsunt secundis intentionibus univocationis, ita, ut definitum in hac definitione sit secunda intentio constitutiva univocorum significata in concreto, quomodo supponit pro ipsis rebus univocatis. Cujus ratio est; quia Aristoteles in data definitione non dixit, univoca sunt, sed univoca dicuntur. Tum quia etiam ad Logicum pertinet propriè res definire, prout substant secundis intentionibus. Per ly Substantia non intelligitur substantia in rigore, prout distinguitur ab accidente, & constituit primum prædicamentum, sed sumitur hîc pro essentia, & quidditate, & quidem pro ea, quæ per nomen illud significatur, quod denotatur per ly importata per nomen. Tandem dicitur, est eadem, ad innuendam differentiam formalem univocorum ab æquivocis, ubi non eadem, sed diversa ratio substantiæ.

3 Quæres I. An semper ratio significata per nomen univocum debeat essentialiter convenire univocatis? vel an sufficiat, quòd etiam accidentaliter conveniat?

Respondetur, Duplicem esse univocationem, unam magis propriam, ubi per nomen significatur eadem ratio essentialis pluribus communis, & in eis essentialiter inclusa, & talia dicuntur prædicata uni-

Tract. II.

voca essentialia, quæ etiam sola hîc definire voluit Aristoteles, ut docet Doctor q. 6. Prædicam. & ratio est, quia Aristoteles c. de Substantia. docet, accidentia prædicari non posse de subjectis nomine, & ratione, quod utique falsum est, si sub hac definitione comprehendere voluisset Univoca accidentalialia; Aliam minùs propriam, in qua nomen univocationis latè accipitur, ita, ut significet rationem pluribus communem, sive illa postea sit accidentalis, sive essentialis; & ideo admitti debent non solum univoca essentialia, sed etiam accidentalialia, quam distinctionem Scotus insinuat ponens differentiam inter prædicatum univocum, & univocè prædicari, 1. dist. 3. q. 3. & dist. 8. q. 3. P. ubi per prædicatum univocum intelligit univocum accidentale, quòd de suis subjectis prædicatur secundum idem nomen, & eandem rationem accidentalem, ut album de cygno, & nive; per prædicatum verò, seu prædicari univocè intelligit univocum essentialiale, quòd de suis inferioribus prædicatur secundum eandem rationem essentialem, ut animal de homine, & equo.

Quæres II. An ratio significata per nomen æquè primò, & principaliter convenire debeat omnibus univocatis, vel possit etiam convenire uni principaliter, & primariò, alii minùs principaliter, & secundariò?

Respondetur cum Scoto q. ult. Prolog. Rursus aliam esse univocationem perfectam, & completam, aliam diminutam, & incompletam. Perfecta est, quando ratio essentialis per nomen commune importata est in pluribus secundum eundem essendi modum, secundum eundem ordinem essentialem, & secundum eundem perfectionis gradum, quæ univocatio physica appellari solet, & hæc univocatio utpote perfectissima solis speciebus infimis competit, quæ in suis inferioribus sunt secundum eundem essendi modum, ordinem, & perfectionis gradum; nam omnia inferiora individua sunt ejusdem perfectionis essentialis, ad quam proin puram, & perfectam univocationem quatuor requiruntur condiciones; quarum prima est unitas conceptus tam formalis, quam objectivi, 2da, quòd eodem modo essendi sit in omnibus, 3tia, quòd descendat in illa eodem ordine, 4ta, quòd univocata sint ejusdem perfectionis essentialis. Univocatio incompleta, & diminuta est, cum inter aliqua reperitur sola similitudo formæ, quatenus secundum eandem rationem imbibitur in illis, quæ est prima conditio simpliciter necessaria ad univocationem, deficiunt tamen cætera, quæ non sunt simpliciter necessaria, ut in conceptu entis respectu Dei, & creaturæ, substantiæ, & accidentis, & hic est minimus gradus univocationis. Vel potest deficere saltem aliqua conditio ex cæteris, utpote

L I

potest

potest reperiri eadem ratio in aliquibus secundum eundem essendi modum, non tamen descendit ad illa secundum eundem ordinem, ut numerus respectu binarii, & trinari. Vel si eodem ordine ad illa descendit, non tamen secundum eundem perfectionis essentialis gradum reperitur in illis, sicut se habet genus respectu specierum; quia una species est perfectior aliâ ratione differentia nobilioris. Et ad hanc incompletam univocationem non requiritur æqualitas, & uniformitas in participanda eadem communi ratione, consequenter nec ad univocationem absolutè, & in tota sua latitudine sumptam, quo sensu univoca definivit Aristoteles.

5 ASSERTIO II. Æquivoca dicuntur, quorum nomen est commune, ratio verò substantia importata per nomen est diversa.

*Probat*ur, & explicatur, sicut definitio univocorum; nam *nomen* rursus extenditur etiam ad verbum. Per *ly ratio* intelligitur conceptus objectivus. Per *ly substantia* intelligitur essentia, seu quidditas, non autem prædicamentum, seu categoria prima. Per *ly diversa* insinuat differentia æquivocorum, omniâque reliqua intelligenda sunt, sicut de univocis dictum est.

6 *Obicitur*: Omne definibile debet esse quid univocum, & unum; sed æquivoca sunt essentialiter multa 7. Metaph. 32. nec habent ullam rationem, in qua convenient; aliâs enim essent univoca: ergo non possunt definiri.

Respondetur, Æquivoca essentialiter, & ut quid, multa esse, accidentaliter, denominativè, & ut modus univocari, & evadere univoca, quatenus fundare nata sunt secundam intentionem ejusdem rationis in una ratione communi, quæ omnia denominat æquivoca, in quo etiam sensu sunt unius definitionis capacia. *Instas*: Ergo non definiuntur ab Aristotele æquivoca ut sic, sed potius quatenus rationem univocorum induunt. *Contra*: Si *ly quatenus* reduplicat, seu cadit super rationem, aut rem definitam, neg. quia hîc revera definiuntur æquivoca, pro formali tamen sub secunda intentione, in qua accidentaliter conveniunt, & eorum natura explicatur veluti in esse signato: Si *ly quatenus* reduplicat conditionem, & modum definiti, conc. seq. quia conditio rei definibilis est, quod sit univocum quid vel essentialiter, vel saltem accidentaliter, ut est in proposito.

7 *Quæres* I. In quotuplici differentia sint æquivoca?

Respondetur, In duplici; alia enim dicuntur à casu, & alia à consilio. Æquivoca à casu, vel fortuna, seu pura sunt tunc, quando merè fortuito aliqua eodem nomine appellantur, nulla habita inter illa convenientia ratione. Æquivoca à

consilio sunt, quando aliquibus imponitur idem nomen ob aliquam convenientiam, & proportionem inter ipsa repertam, ita *ridere* dicitur de homine, & *prato* ob lætitiæ, & hilaritatis rationem, & homo dicitur de homine vero, & *picto* ob convenientiam in externa figura. Hæc etiam æquivoca contingunt, quando ob specialem affectum, vel effectum alicujus Sancti, vel alterius imponitur puello, aut filio lustrali à Patrinis idem nomen.

Quæres II. An nomen æquivocum significet plura actu, vel aptitudine?

Respondetur, significare actu: & Ratio est; quia vis significativa vocis exercetur tunc in ordine ad illas res, quibus imposita est, cum actu profertur: ergo cum hæc vox *canis* v. g. profertur, actu debet aliquid significare præter se ipsam. Tum quia hoc sermone prolato, *canis movetur*, possunt plura actu concipi, quia unus accipere potest canem pro animali terrestri, alter pro marino, alius pro sydere cœlesti.

Quæres III. An absolutè loquendò nomen æquivocum dici debeat unum, vel plura nomina?

Respondet Doctor q. 8. Elench. posse dici *unum multiplex*, *unum* scilicet *materialiter*, quatenus est unus sonus, una vox; & *multiplex formaliter*, quia plures habet significationes. Tamen quantum spectat ad modum loquendi, potius dici debet unum, quàm multiplex: nam nomen æquivocum est compositum, & concretum quoddam accidentale, & artificiale ex nomine pro materiali, & significatione pro formali, concreta autem, & composita accidentalia non multiplicantur pro diversitate formarum, si unum sit omnium subjectum.

Quæres IV. An in conceptu, seu mente reperiri possit æquivocatio, sicut in voce?

Respondetur. In conceptu ultimo, seu ultimato, qui est conceptus ipsius rei significatæ per vocem, non dari æquivocationem. Ratio fundamentalis est; quia cum conceptus sit naturalis imago rei quoad unitatem, & diversitatem, ideo proportionatur rebus ipsis, ita, ut ejusdem rei sit unicus conceptus, & plurium rerum plures: cum ergo in mente non sit idem conceptus rerum diversarum, quæ appellantur unico nomine, consequenter nec poterit esse æquivocatio. Aliud est de voce; quia enim ipsa non est intrinsecè significativa, sed ex impositione, hinc non repugnat, eidem voci diversas convenire impositiones.

ASSERTIO III. Denominativa dicuntur, quæcunque ab aliquo solo differentia casu secundum nomen habent appellationem.

*Probat*ur, & explicatur cum Mastro ex Scoto q. 8. Prædicam. & q. 28. Prædicab. ad Tertium. Et 2. dist. 12. q. 1. ad 1. Cum concretio formæ, & naturæ alicujus possit

possit esse duplex, ut Doctor advertit q. 16. universi. ad 1. Et 1. dist. 5. q. 1. B. alia ad suppositum ejusdem naturæ, ut homo, alia ad suppositum alterius naturæ, vel subiectum, ut album, ita casus, seu cadentia formæ ad aliud potest esse vel sicut accidentis ad subiectum, vel sicut formæ ad suppositum ejusdem naturæ; hinc advertendum est, per ly *casu* in data definitione debere intelligi cadentiam formæ ad subiectum, seu suppositum alterius naturæ, non autem propriæ; quia aliàs esset denominativum essenziale, cum tamen Aristoteles hinc sola denominativa accidentalia intendat definire. Id, *secundum nomen habent appellationem*, non debet intelligi, quasi per nominis derivationem ab alio, sed potius quia prædicantur secundum nomen tantum de re denominata; *appellare* enim quandoque accipitur pro *prædicari* ex 2. Top. c. 2. & ita explicavit hanc particulam ipse Aristoteles c. de substantia, dum dicit, differentias essentielles non prædicari denominativè, bene tamen accidentia de suis subiectis; quia prædicantur de illis *secundum nomen tantum*, id est, *accidentaliter*, non essentialiter, ubi tamen nomine accidentis intelligitur, quidquid non est de essentia subiecti. Itaque sensus definitionis est iste, quod denominativa dicantur ea nomina concreta, quæ à suis abstractis differunt in modo significandi, qui est significare per modum adjacentis, & secundum illud nomen adjectivum habent virtutem denominandi, id est, denominativè prædicandi de subiecto. Ex quibus

12 *Infertur I.* Communem illam definitionis intelligentiam passim apud Expositores receptam, scilicet quod denominativa, quæ semper sunt concreta, cum forma dominante, quæ semper est abstracta, convenient in principio nominis, quod insinuat per ly *secundum nomen habent appellationem*, & differant in fine, & terminatione, seu desinentia ejusdem, quod innuitur per ly *solo casu*, id est, cadentia nominis, nimis esse grammaticalem, & hinc cum Doctore cit. loc. esse rejiciendam. Tum quia alioqui excluderentur à ratione denominativorum multæ prædicationes denominativæ, ut à Musica mulier musica, & à virtute homo studiosus; nam in priore prædicatione est convenientia in principio, & fine vocis, in posteriori verò est tam in principio, quam in fine differentia.

13 *Infertur II.* Duas condiciones ad denominativa requiri, quarum prima est, ut convenient cum forma dominante in principali significatione. Secunda, quod differant in modo significandi; nam cum omnis forma accidentalis, quæ in subiecto est, dupliciter sumi possit, uno modo sub propria consideratione, quatenus ipsa secundum se præcisè, consideratur præscin-

dendò ab omni alio, & tunc ipsa significatur in abstracto; alio modo, prout informat subiectum, & sic est in concreto; unde ipsa in abstracto, & denominativum in concreto eandem significant formam, licet sub diverso modo considerandi. Prima conditio colligitur ex eo, *quod secundum nomen habent appellationem*; hoc enim insinuat, quod convenient in principali significato formæ, quæ prædicatur; altera ex eo, quod *solo casu* differunt; nam ex hoc significatur diversus significandi modus, scilicet in concreto, & in abstracto.

Infertur III. Hic definiri solum Denominativa, quæ sunt talia à forma intrinseca, ut paries albus ab albedine inherente ipsi, non verò, quæ talia sunt à forma extrinseca, ut paries visus à visione. Ratio est, quia considerantur per Cadentiam formæ ad subiectum, quod forma intrinsecè denominat, non verò per ordinem ad aliud, quod solum respicit in ratione termini, ac proinde extrinsecè tantum denominat. Ulterius sequitur 14

QUÆSITUM I. Quid Denominativa seu concreta, v. g. Album, doctus, & alia similia principaliter & primariò significant, an formam vel subiectum?

Respondetur, significare formam, & connotare subiectum. Ita Scotus q. 8. circa Prædicam. & 1. dist. 8. q. 1. & dist. 12. q. 1. §. *ad questionem*. & Aristoteles c. de substantia post medium ait, Denominativa sive concreta significare solum qualitatem, hoc est principaliter importare. Ratio est, quia id principaliter significatur, quod principaliter obijcitur intellectui audientis, at Denominativa principaliter obijciunt intellectui formam, cum eam explicitè dicant & in propria specie, subiectum verò tantum confusè: Ergo etiam eam principaliter significant, quod tamen intelligendum venit de Denominativis *in se, & absolute sumptis*, id est, *extra propositionem*, quia in propositione pro subiecto vel prædicato posita significant juxta exigentiam illius extremi, cui in propositione conjunguntur, mox principaliter formam, mox principaliter subiectum; sic quando dicitur: *Homo est doctus*, principaliter prædicatur forma de subiecto, & non subiectum de semetipso. E contra quando dicitur: *Album est frigidum*, album significat principaliter subiectum, quia frigus non inheret albedini, sed subiecto. 15

Obijcitur I. Id principaliter significatur, quod dicitur in recto, quando concretum explicatur; sed concretum explicatur & definitur per subiectum in recto, & formam in obliquo, ut *album est res habens albedinem*: ergo.

Respondetur: Ex Scoto 1. d. 4. q. 1. fin. cum dicitur: *album est res habens albedinem*, non esse per se significati expressionem, sed potius quandam nominis explicationem,

quâ Vulgus utitur, unde magis propriè diceretur, quodd *album est albedo existens in subiecto*. Et Summulistæ ajunt ex hoc, quodd concretum etiam explicetur per subiectum in recto, non benè deduci, ipsum principalius significari, sed tantum, quodd concretum pro ipso supponat, & non pro forma; pro illo enim dicitur nomen supponere apud Logicum, quodd importatur in recto.

Objicitur II. Eadem sunt principia constitutiva & distinctiva rei; sed concretum distinguitur ab abstracto per subiectum: ergo per hoc etiam constituitur, consequenter etiam subiectum principalius significatur. *Confirmatur*: Quia id principaliter significatur, quodd est principalius; sed subiectum est principalius, tum quia est substantia, tum quia est constitutum concreti: ergo.

Respondetur Neg. min. nam unum concretum differt ab alio, ut album à nigro per formam, non per subiectum. Negatur etiam ultima consequentia; nam etiam ex eo, quodd concretum à suo abstracto differat per subiectum, non benè deducitur, subiectum principalius significari, quia concretum & abstractum non differunt in re significata, sed tantum in modo significandi. *Ad Confirmationem* Neg. maj. quia primitas significati non attenditur ex primitate secundum rem, sed ex primitate impositionis; sicut enim significatum nominis non pendet ex natura rei, sed ex intentione imponentis, ita & primum significatum ex eadem intentione pendet.

Objicitur III. Si album v. g. formam per se significat, hæc propositio: *pomum est album*, sic exponi deberet: *pomum est albedo habens subiectum, vel unita subiecto*, quæ tamen expositio falsa est, cum potius sic debeat exponi: *pomum est unitum albedini, vel habens albedinem*.

Respondetur, neutro illorum modorum debere exponi propositionem illam, quia non debet dici: *Pomum est albedo*, quia albedo in abstracto non potest prædicari per modum adjacentis & informantis de subiecto, quodd tamen debet fieri. Nec debet dici: *pomum est unitum albedini*, sed potius: *Pomo inheret albedo*, in sensu & rigore logico, quia accidentis est uniri, & inherere; at sic per *album* non importatur subiectum in recto, sed ipsa forma albedinis, non quidem in se, sed per modum adjacentis, & informantis.

16 **QUÆSITUM II.** Unde Denominativa, seu concreta essentialia & accidentalia suam desumant unitatem, & pluralitatem, an à forma, vel subiecto, aut supposito?

Nota, licet *Denominativa* in rigore sint tantum concreta accidentalia, & *univoca* sint tantum concreta substantialia, eum Aristoteles distinxit univoca à de-

nominativis, nihilominus denominativa late sumpta comprehendunt etiam concreta essentialia, ita ut per ly *Nomen*, seu *accidentaliter* in definitione Denominativorum positum, possit intelligi illud prædicatum, quodd non est de essentia rei. Concreta tamen essentialia dicuntur à Scoto *Prædicata univoca & univocè dicta*, quia de suis subiectis prædicantur essentialiter; concreta verò accidentalia etsi dicantur prædicata univoca, non tamen *univocè dicta*, quia non prædicantur essentialiter, sed accidentaliter. Jam ad Quæsitum

Respondetur: Unitas & pluralitas Concretorum Accidentalium & Adjectivorum desumitur ex unitate & pluralitate subiectorum vel suppositorum, unde ad unitatem, vel multiplicationem talium concretorum non sufficit sola unitas vel multiplicatio formæ. Ita Scotus 1. d. 12. q. 1. cum suis apud Mastrium disp. 2. Log. q. 6. art. 2. Ratio est, quia *accidens* sicut & nomen *adjectivum*, primò & per se afficit subiectum, vel substantivum, cui adjacet, & non alterum adjectivum, nam solum subiectum vel substantivum potest terminare dependentiam accidentis & adjectivi, non autem accidens vel adjectivum; cum autem accidens vel adjectivum non tribuat suum formalem effectum, nisi subiecto, vel substantivo, quodd afficit, sequitur, quodd *terminus numeralis*, duo, tria &c. tribuat suum effectum formalem *numerationis* subiecto, vel substantivo, ad quodd terminatur; unde si una albedo esset in tribus subiectis, dicerentur *tria alba*, quia tam nomen numerale *tria*, quam *album* sunt adjectiva, & ideo ambo terminantur ad tertium scilicet subiectum, & illi tribuunt suum effectum formalem, quodd cum in casu sit triplex, tria etiam erunt alba. Quæ etiam ratione si plures Divinæ Personæ eandem assumerent humanitatem, dicerentur *plures humanati & Incarnati*; econtra verò si plures albedines essent in eodem subiecto, *unum* duntaxat diceretur *album*, sicut defacto unus habens multas scientias est unus sciens, & si una Persona Divina plures assumeret humanitates, diceretur *unus tantum humanatus, unus incarnatus*.

Dices: Ergo in divinis ritè dici possunt *tres aterni, tres immensi, tres omnipotentes*, quia in divinis sunt tria supposita, à quibus pluralitas desumitur concretorum adjectivorum, qualia sunt *Immensus, Omnipotens, Aternus* &c. Atqui hoc est contra Symbolum S. Athanasii, in quo dicitur: *Non tres aterni, nec tres immensi, nec tres omnipotentes, sed unus aternus, unus immensus, unus omnipotens*: ergo.

Respondetur cum Mastrio citato, concedendo sequelam in rigore sermonis. Si *aternus, immensus* &c. sumantur adjectivè. Ad Symbolum S. Athanasii dicendum est, ideo ab ipso negari hunc loquendi modum

dum de tribus Æternis, Immensis &c. quia cum careamus propriis nominibus substantivis, v. g. Æternor, Immensor, Omnipotentor &c. utpote quæ non sunt in usu, hinc illa concreta Adjectiva Æternus, Immensus, Omnipotens &c. in Symbolo S. Athanasii sumuntur substantivè, non adjectivè, & quia una tantum est Æternitas, Immensitas, Omnipotentia &c. In tribus SSS. Personis Divinis, ideo dicitur tantum unus æternus, immensus &c. nimirum substantivè, ut ex sequenti Quæsito clariùs patebit.

17 QUÆSITUM III. Unde desumatur Unitas & Pluralitas Concretorum Substantivorum?

Respondetur I. Unitas concretorum Substantivorum desumitur 1. ex unitate formæ seu naturæ, esto multa supposita eam participant: 2. Ex unitate suppositi, etiamsi plures supponit naturas. Ita Mastrius cit. cum pluribus aliis. Ratio primi est, quia, ut fides docet, esto sint tres Divinæ Personæ, seu supposita, in quorum quolibet est eadem Natura Divina velut forma, est tamen unus tantum Deus, si verò in tribus Personis Divinis essent tres distinctæ realiter Naturæ Divinæ, forent tres Dii, sicut ex eo, quod Petrus & Paulus sint duo supposita habentia duas naturas realiter distinctas, sunt duo homines: Ergo unitas formæ infert unitatem concreti substantivi. Ratio secundi est, quia Pater in Divinis dicitur unus tantum Productor, etsi habeat duas formas productivas, scilicet intellectum & voluntatem, & Christus dicitur una tantum substantia vivens, etsi in se contineat & supponit duas naturas substantiales viventes, Divinam scilicet & humanam: Ergo ex unitate suppositi etiam desumitur unitas concretorum substantivorum, adeoque tunc est unum tantum concretum substantivum, ubi vel est tantum una forma seu natura, vel unum tantum suppositum.

18 Dices: Pluralitas concretorum accidentalium, sicut & Adjectivorum substantialium seu essentialium juxta dicta desumitur ex sola subjecti, vel suppositi pluralitate, & eorum unitas ex sola subjecti vel suppositi unitate: ergo idem dicendum de concretis substantivis.

Resp. Neg. conseq. Disparitas est, quia in concretis accidentalibus & adjectivis, unicum tantum adest potens terminare dependentiam termini numeralis, nimirum subjectum vel suppositum, ideo unitas & pluralitas eorum desumitur à sola unitate, vel pluralitate subjecti, vel suppositi, in concretis verò substantivis duo ad sunt substantiva, quorum utrumque valet terminare dependentiam termini numeralis, unum non ultimè, scilicet forma seu natura, & alterum ultimè, videlicet suppositum: ergo ut multiplicentur, utrumque debet multiplicari, ut statim dicetur.

Tract. II.

Respondetur II. Pluralitas concretorum substantivorum desumitur ex pluralitate formarum & suppositorum simul. Ita Mastrius cit. Ratio patet ex responsione præcedenti, nam etsi plures sint personæ seu supposita in Divinis, quia tamen non sunt plures Naturæ Divinæ, sed una, non plurificatur concretum Deus; & econtra licet in Christo sint duæ naturæ substantiales, Divina nimirum & humana, non tamen Christus dicitur duæ substantia, sed una, quia in Christo unicum tantum est suppositum, nimirum persona Verbi Divini: Ergo ut multiplicetur concretum substantivum, requiritur multiplicatio formæ & suppositi simul; cujus ratio ulterior esse potest, quia concretum substantivum æquè importat formam & suppositum in recto tanquam res per se stantes, & ejusdem prædicamenti, adeoque ut multiplicetur, necessaria erit utriusque multiplicatio. Econtra verò concretum accidentale & adjectivum, etiamsi principaliter significet formam, hæc tamen significatur ut adjacens subjecto vel supposito, adeoque per se nequit terminare dependentiam termini numeralis, sed mediante subjecto vel supposito, adeoque si subjectum vel suppositum sit unum vel multiplex, etiam unum vel multiplex erit concretum accidentale & adjectivum; at in concreto substantivo cum tam forma quam suppositum significantur tanquam per se stantia, & non ut adjacentia, utrumque potest terminare dependentiam termini numeralis, & consequenter si unum tantum multiplicetur, totum concretum substantivum non multiplicabitur, cum unum tantum non sit totum concretum substantivum, sed utrumque simul.

QUÆSTIO II.

De Analogis.

Nota I. Analogiam esse vocem græcam, & idem significare, quod latine Proportio, Comparatio, seu Proportionalitas, ut habetur ex Quintiliano lib. 1. c. 6. ita ut Analogia ex vi nominis significet diversitatem cum aliqua similitudine mixtam, & ejus vera ratio consistat in proportionem plurium rerum, quam habent ad invicem secundum diversas rationes, unde etiam Analoga dicuntur illa, quorum nomen commune est, & ratio significata per illud nomen partim est eadem, partim diversa. Quæ definitio est communis, & ex ipsa deducitur, Analogiam debere dicere aliquod nomen commune, & rationem illi nomini substantem, quæ ratio obiectiva aliquam unitatem, & aliquam diversitatem importet. Quantum attinet ad Analogia species, Authores multum inter

Mm

ter

ter se discrepant, & varii variè assignant, & explicant, præsertim verò dissentiunt quoad illa duo Vocabula *proportionis* & *proportionalitatis*; alii enim confundunt, alii econtra volunt, diversas constituere Analogiæ species. Nos autem ne de Nomine, aut Verbis contendamus, relicto Vocabulo *proportionis*, nomine *Proportionalitatis* utemur.

20 *Nota II.* Analogum sumi posse dupliciter, *formaliter* scilicet, & *materialiter*. Analogum *materialiter* est ipsummet Prædicatum, quod denominatur Analogum; *formaliter* verò est ipsamet ratio Analogiæ, quæ ipsum tale denominat; quare dum quæritur, an, & quomodo Analogum mediet inter univocum, & æquivocum, quæstio procedit de analogo tam formaliter, quàm materialiter sumpto, & juxta diversam analogi acceptionem quæstio diversimodè resolvenda est.

21 **ASSERTIO I.** Dantur tres tantum species Analogiæ, Attributionis scilicet, Proportionalitatis, & Inæqualitatis. *Mastrius disp. 2. Log. q. 5. art. 1.*

Probatur: Si ulla adhuc species esset admittenda, tunc esset admittenda analogia transcendentia: sed transcendentia se sola analogiam inducere non potest, sed tantum ratione inæqualitatis annexa, quæ in inferiora descendit: ergo transcendentia non constituet distinctam speciem analogiæ. *Prob. min.* Transcendentia ex suo primo conceptu non dicit partim similitudinem, partim dissimilitudinem (quæ est ratio analogiæ) eorum, quibus commune est prædicatum transcendens: ergo ex se, & conceptu transcendentia non poterit constituere analogiam. *Prob. antec.* Transcendentia ex se, & suo primo conceptu transcendentia dicit solummodo exclusionem à prædicamento, & indifferentiam ad finitum, & infinitum, in quibus duobus per se primus conceptus transcendentia consistit, ut docet Doctor 1. dist. 8. q. 3. N. & O. ergo ex se non dicit requisitam similitudinem, & dissimilitudinem, consequenter nec rationem ad analogiam requisitam.

22 *Respondent:* Tunc aliquam rationem esse analogam, quando in ea inferiora aliquo modo conveniunt, & differunt; sed sola transcendentia, & inclusio entis v. g. in ultimis differentiis hominis, & leonis facit, ut homo, & leo convenient in ratione entis, prout præcisa, & in eadem, prout inclusa in ultimis differentiis ipsorum distinguantur: ergo sola transcendentia analogiam causat. *Contra:* Negatur suppositum min. quod scilicet ens sit ita transcendens, ut non solum essentialiter, & quidditative imbibatur in suis inferioribus, verum etiam in ipsorum differentiis, ac in suis modis contrahentibus. Ratio est, quod scilicet non includatur in

modis; quia contractio entis per modos fit ad instar compositionis, & additionis: ergo ratio contracta, quæ est ens, est extra rationem contrahentis, quæ est modus; nam compositio petit, ut una pars sit extra aliam, quod patet de genere contracto per differentias per veram compositionem. Quod autem non includatur in differentiis, intellige, ultimis, quæ sumuntur ab una realitate non amplius contrahibili in realitatem, & realitatem, sed omnino simplici, ratio est, quia tunc ultimæ differentiæ non essent differentiæ; convenirent enim in ratione entis, & sic per aliud deberent differre, de quo quæritur, utrum ens quidditative includat, vel non? si non, habetur intentum, scilicet ens formaliter non includi in ultima differentia; si autem ens formaliter includat, quæritur denuo, per quidnam ipsum differat? & sic esset processus in infinitum. Jam explicandæ sunt assignatæ tres analogiæ species.

Analogia attributionis est illa, secundum 23 dum quam aliqua habent nomen commune, rationem verò substantiæ secundum illud nomen eandem secundum terminum, & diversam secundum habitudinem. Sic *sanum* dicitur analogum attributionis; sanum enim convenit medicinæ, pulsui, cibo, &c. & ipsi debitæ complexionis, & dispositioni animalis, ita, ut hæc omnia participant idem nomen commune, scilicet sanum, rationem substantiæ, seu sanitatis, quantum ad terminum, etiam eandem; quia unumquodque tanquam suum terminum dicit sanitatem, seu tendit ad sanitatem, & eandem debitam, ac bonam dispositionem, & complexionem animalis, sed dicunt diversam in ratione tendentiæ, seu ipsæ habitudines, quas dicunt, sunt diversæ; medicina namque dicit habitudinem, & respectum in ratione efficientis sanitatem, cibus in ratione conservantis, pulsus in ratione significantis, debita dispositio significat sanitatem, seu potius est ipsa sanitas in se.

Analogia proportionalitatis sunt illa, 24 quæ licet habeant rationes simpliciter diversas, quia tamen sunt proportionaliter similes, ideo participant commune nomen. Et horum varia possunt afferri exempla; nam Aristoteles ipse 2. Post. 87. attulit exemplum *spina*, & *offis* dicens, ita se habere spinam in pisce, sicut os in aliis animalibus. Et 1. Eth. cap. 6. affert exemplum *visus*, quod nomen dicitur de intellectu, & oculo; quia dicimur videre corporaliter, & intellectualiter. Sic etiam nomen *Leo* dicitur de animali illo irrationali, & Christo Domino propter proportionem fortitudinis, & principatus. Item dicitur Christus *Agnus* propter proportionem mansuetudinis cum illo animali. *Risus* dicitur de homine, & prato propter proportionem hilaritatis, & lætitiæ. Unde tunc

tunc semper ista analogia intercedit, quando nuncupamus aliquid eodem nomine à proportionem, quam habet ad aliam rem.

25 *Analogia inæqualitatis* sunt illa, quorum nomen est commune, & ratio secundum illud nomen est eadem, inæqualiter tamen participata quoad perfectionem. Sic homo, & brutum conveniunt in nomine, & ratione animalis, sed homo participat naturam animalis contractam per rationalitatem, quæ differentia est perfectior irrationalitate contrahente animal ad brutum; unde fit, ut natura animalis in homine sit multò perfectior, quam in bruto, non quidem per essentiam ipsius animalis præcisè, sed per differentiam rationalitatis adjunctam, ob quam rationem natura animalis partim est eadem, partim diversa in homine, & bruto, quæ inæqualitas tollit puram univocationem, & inducit veram analogiam.

26 **ASSERTIO II.** Analogum materialiter sumptum non mediat inter univocum, & æquivocum, sed semper cum alterutro est permixtum. Scotus 1. dist. 8. q. 3. in solut. ad tertium. E. Mastrius, contra Thomistas.

*Probat*ur: Tum quia inter contradictoriè opposita non datur medium aliquod: sed univoca, & æquivoca sunt contradictoriè opposita, materialiter scilicet sumpta: ergo inter illa non datur medium, seu analogum purum, quod nec cum univoco, nec cum æquivoco esset permixtum. Prob. min. Univoca dicunt eandem rationem communem, æquivoca non dicunt eandem, sed diversam: Univocatio dicit unitatem, & identitatem conceptus quidditativi, æquivocatio non dicit talem unitatem, sed multipliciter: ergo sunt contradictoriè opposita. Tum quia omnis res necessariò vel habet eandem rationem substantiæ cum alia vel diversam; sic analogia proportionalitatis, quæ maxime volunt Adversarii mediare inter univoca, & æquivoca, v. g. risus de homine & prato, vel habet in utroque eandem rationem, sicut respectu utriusque habet idem nomen, & sic erit univocè risus; vel non habet eandem, sed diversam, & sic erit æquivocè risus. Tum quia prædicatum analogum tunc est, cum pluribus convenit, sed inæqualiter, & independentem ab alio: sed potest huiusmodi prædicatum cum tali ordinis, & analogiæ unitate habere unitatem, & communitatem vel solius nominis, ut est de risu respectu hominis, & prati, vel etiam solius rationis, ut patet de ente respectu Dei, & creaturæ: si primum, erit analogum æquivocum; si secundum, erit analogum univocum: ergo cum unitas analogiæ stare possit cum unitate univocationis, & æquivocationis, cur dicatur mediare potius inter ea, quam cum alterutro coincidere? Tum quia ex hac etiam potissimum ratione ipse Aristoteles in An,

teprædicam. cum egisset de æquivocis, & univocis, nullum deinceps instituit sermonem de analogis; quia addito ordine prioris, & posterioris habent eundem modum prædicandi cum univocis, & æquivocis, & cum eis coincidunt. Hinc etiam patet, quòd si aliqua prædicata præter unitatem ordinis aliquam communitatem non habeant, quam nominis, ut risus respectu hominis & prati, erunt analogia æquivoca, si verò etiam habeant communitatem in ratione, licet inæqualiter, erunt analogia univoca.

*Obijci*tur I. Ad univocationem requiritur, quòd ratio communis æqualiter participetur à suis inferioribus; sed hoc in analogis non fit, ut patet de ente respectu Dei, & creaturæ, substantiæ, & accidentis: ergo admitti debent pura analogia.

Respondetur, majorem esse omnino falsam loquendò de univocatione simpliciter, & absolute sumpta; quia Aristoteles in definitione univocorum illius æqualitatis nullam fecit mentionem, & alias nullum genus esset univocum; quia inter species cujuscunque generis datur inæqualitas essentialis ob differentias contrahentes, quarum una est perfectior altera. Verum tamen est, quòd illa æqualitas requiratur ad univocationem omnino perfectissimam.

*Obijci*tur II. Univocorum est omnino eadem ratio, æquivocorum omnino diversa; at analogorum partim est eadem, partim diversa, ut patet ex eorum definitione ab omnibus recepta: ergo mediant.

Respondetur: Univoca non esse ita omnino eadem, primum dictum est; unitas enim analogiæ composibilis est cum unitate univocationis absolute sumptæ, non tamen puræ. Dein dist. conseq. Ergo mediant formaliter sumpta, conc. materialiter sumpta, neg. quod omnia Adversariorum argumenta tantum probant.

*Obijci*tur III. Univocum ut sic dicitur 28 convenientiam plurium sub eadem ratione præscindendò à diversitate, sicut econtra æquivocum taliter dicit diversitatem; sed analogum dicit simul utrumque: ergo non potest coincidere; alias enim præscinderet, & non præscinderet à convenientia, aut diversitate in ratione communi.

Respondetur concedendo, quòd ipsamet ratio univocationis à diversitate præscindat, non tamen præscindit ita ipsum prædicatum univocum, nisi sit purum; quia potest esse simul analogum. Nec implicat, unum, & idem prædicatum importare convenientiam, & diversitatem, sub diversis tamen rationibus, analogiæ nimirum, & univocationis in ipso conjunctæ.

ASSERTIO III. Analogum formaliter sumptum mediat inter univocum, & æquivocum. Citati.

Probatur : Unitas analogiæ est major unitate æquivocationis ; quia hæc est unitas solius nominis, supra quam analogia addit unitatem attributionis, vel proportionis, est autem minor unitate univocationis ; quia quæ sunt unum per habitudinem attributionis, vel proportionis, non est necesse, quod talem habitudinem habeant secundum eandem rationem omnibus intrinsicè participabilem, sed sufficit, quocunque modo illam fundent, ut patet in exemplis de sano, & risu : ergo unitas analogiæ nunquam formaliter confunditur cum unitate univocationis, vel æquivocationis, consequenter mediat inter utramque, licet cum utraque sit composibilis.

QUÆSTIO III.

Quot sint Prædicamenta, & quomodo inter se distinguantur?

30 *Nota*, Prædicamentum esse quoddam artificiosum opus ab intellectu formatum, & constructum ex naturis Rerum in certa, & determinata serie collectarum secundum dispositionem superioritatis, & subiectionis cum fundamento in re, in quo ordine, seu structura rerum velut fundamentum sunt individua, quæ statim sequitur species specialissima : deinde genera subalterna, si adsint ; non enim est de ratione prædicamenti, quod adsint talia genera : tandem est genus generalissimum, quod tanquam tectum, & supremum se habet in illa rerum collectione, ut nullum supra se tanquam genus respiciat, & hoc genus supremum vocatur Prædicamentum, reliqua verò sub eo contenta non vocantur prædicamenta, sed esse in prædicamento. Genus autem generalissimum potest dupliciter sumi, primò in rigore, prout est ille gradus supremus, & communissimus, qui non habet alium superiorem habentem rationem generis ; alio modo pro gradu generico, non simpliciter, & absolute supremo, sed secundum quid, & in aliquo certo ordine, quo sensu videtur locutus esse Scotus 4. dist. 10. de summis decem generibus. Tandem quando quæritur, quomodo prædicamenta inter se distinguantur, est quæstio de illis materialiter acceptis, scilicet pro prima intentione, non formaliter, & pro secunda intentione ; quia sic clarum est, non distinguere, nisi distinctione numerali rationis, ut docet Doctor q. 11. Prædicam.

31 **ASSERTIO I.** In uno sensu unum duntaxat debet Prædicamentum constitui, in alio sensu plura, vel pauciora. *Mastrius, Pontius, Hurtadus, Arriaga, Oviedo, Aversa cum communi Recentiorum.*

Probatur quoad I. Prædicamenta vocantur genera suprema ; at loquendò in

uno sensu, prout accipitur genus supremum pro gradu illo communissimo, qui non habet alium supra se habentem rationem generis, est unum tantum genus supremum ; ergo & unum tantum prædicamentum, quod erit ens finitum, non autem ens transcendentaliter sumptum Deo, & creaturis ; quia sic rationem generis non habet, cum non importet à parte rei realitatem communem Deo, & creaturis, cum quibus tanquam pars potentialis componat, sicut ad genus requiritur.

Probatur quoad II. Tum quia ens finitum immediatè dividitur in substantiam, & accidens : ergo sumendò genus supremum pro secundum quid supremo poterunt constitui duo prædicamenta. Prob. consequ. Nam sicut omnes substantiæ sub substantia in communi continentur, ita omnia accidentia sub accidente in communi ; consequenter substantia, & accidens in dicto sensu erunt duo suprema genera. Prob. anteced. Quia quam unitatem, & communitatem habet substantia respectu substantiarum, eandem habet accidens respectu accidentium. Tum quia sicut accidens in communi univocè dicitur de omnibus accidentibus tam absolutis, quam respectivis, ita accidens absolutum univocè dicitur de omnibus absolutis, & respectivum de respectivis, & ita tria tantum suprema genera constitui possent, substantia, accidens absolutum, & accidens respectivum. Tum quia quam unitatem, & communitatem, adeoque genericam universalitatem, habet respectus intrinsicè adveniēns ad omnes tales respectus, eam pariter habet respectus extrinsecè adveniēns ad omnes similes respectus, consequenter hac ratione quatuor possent constitui prædicamenta, substantia, accidens absolutum, respectus intrinsicè adveniēns, & respectus extrinsecè adveniēns, atque ita dilatandò, vel restringendò conceptus mentis augeri potest, vel minui prædicamentorum numerus ad libitum.

Obijcitur : Aristoteles 10. Metaph. 12. 32 & 5. Metaph. 12. vocat illa decem genera primò diversa, quæ mox infra assignabimus ; sed primò diversa in nulla realitate generica conveniunt : ergo non habent supra se aliquod genus, in quo convenirent, consequenter sunt decem prædicamenta in rigore.

Respondetur, Aristotelem ibi docere, alia esse diversa, quæ scilicet in nulla realitate conveniunt, & alia differentia, quæ in aliqua conveniunt, & inter differentia ponit decem illa genera, & sic locus est pro nobis.

ASSERTIO II. Ad majorem communitatem, & faciliorem captum decem constituuntur Prædicamenta. *Citati.*

Probatur I. Autoritate Aristotelis, qui c. 4. de Prædicam. hunc denarium numerum

merum ex decem rerum significationibus ita specificat: *Eorum, quæ secundum nullam complexionem dicuntur, id est, ensium categoricorum incomplexorum, unumquodque aut substantiam significat, aut quantum, aut quale, aut ad aliquid, aut ubi, aut quando, aut situm, aut habere, aut agere, aut pati.*

Probatur II. Ratione: Divisio, in qua membra simul sumpta adæquant divisum, ac membra inter se sunt distincta, est bona, & adæquata; sed talis est divisio prædicamenti in decem genera: ergo &c. *Prob. min.* Quia divisum hîc, seu prædicamentum ut sic, seu genus supremum est ens finitum in tota sua latitudine, ut supra probatum est; sed nullum est ens finitum, quod non spectet ad aliquod ex istis decem, & insuper sunt inter se distincta, ut assert. seq. dicitur: ergo divisio est adæquata. *Prob. min.* Nam omne ens reale finitum aut est substantia, aut accidens: si substantia, constituet primum prædicamentum; si est accidens, vel est absolutum, vel respectivum; si absolutum, habentur duo prædicamenta, *Quantitatis*, & *Qualitatis*; si est relativum, aut est intrinsecus adveniens, & sic consurgit quartum prædicamentum *Ad aliquid*, seu *Relatio*; aut est extrinsecus adveniens, & hoc vel pertinet ad causalitatem, vel ad mensuram, vel ad ordinem; si ad causalitatem, vel activè, vel passivè, & sic resultant duo prædicamenta *Actionis*, & *Passionis*. Si ad mensuram, vel quantitatis permanentis, & habetur prædicamentum *Ubi*, vel *successivæ*, & habetur prædicamentum *Quando*. Si pertinet ad ordinem, tunc vel ad ordinem partium, & habetur categoria *Situs*; vel ad ordinem totius, & habetur prædicamentum *Habitûs*. Hanc tandem denariæ divisionis rationem probant diversæ interrogationes, quæ nec plures, nec pauciores, quàm decem de ente aliquo singulari fieri solent, quibus omnibus respondetur per dictas categorias, ut discutienti patebit.

34 *Obijcitur I.* 5. Metaph. 14. octo tantum enumerat Aristoteles omittens situm, & habitum: ergo &c.

Respondetur, Aristotelem includere in supra cit. loco, ac etiam hîc implicite in illis verbis, *similiter & in aliis* paulo post appositis.

Obijcitur II. Si actio, & passio constituunt duo suprema genera: ergo similiter ubi activum, & ubi passivum, situs activus, & situs passivus.

Respondetur neg. conseq. & parit. Quia actio, & passio veram, & realem rationem agendi, & patiendi præferunt, non ita ubi activum, & passivum.

35 *Obijcitur III.* Quando non est quid reale, sed denominatio extrinseca: ergo si est prædicamentum, etiam aliæ similes
Tract. II.

denominationes, quarum infinitæ esse possunt, erunt prædicamenta.

Respondetur, verum quidem esse antecedens, interim tamen esse vulgarem apprehensionem, & opinionem, quod sit reale quid, cum existere in tempore sit quid notissimum, sicut ipsum tempus, & hinc toleratur inter prædicamenta realia, aliud est de aliis denominationibus extrinsecis.

Obijcitur IV. A causalitatibus causarum efficientis, & materialis sumuntur duo genera, scilicet actionis, & passionis: ergo etiam duo debent assignari à causalitatibus causæ formalis, & finalis.

Respondetur, causalitatem, aut actionem finalis causæ ad actionem reduci, formalis verò ad passionem; quia quando subjectum informatur, verè patitur, & totum constitutum quodammodo patitur, licet sit tantum dicenda actio, & passio minus propriè, & grammaticaliter.

ASSERTIO III. Prædicamenta inter se realiter distinguuntur. Doctor 2. dist. 3. q. 4. D. quem sequuntur Scotistæ omnes contra Thomistas, & plures Recentiores.

Probatur I. ex Scoto cit. Nulla res potest esse sub disparatis speciebus; quia nulla res habet duplicem essentiam: ergo nulla res potest esse in duobus prædicamentis, sed tantum in uno, consequenter res diversorum prædicamentorum sunt inter se realiter distinctæ.

Probatur II. Quæ numero differunt, realiter differunt; sed res diversorum prædicamentorum numero differunt: ergo realiter. *Prob. min.* Quia distinctio generica arguit specificam, & numeralem; sed res illæ genere differunt: ergo specificè, & numeraliter.

Probatur III. Substantia est separabilis ab omni absoluto accidente, cum sit prior omni accidente naturâ, tempore, & definitione 7. Metaph. c. 1. Item quantitas est realiter distincta à qualitate; qualitas autem, & quantitas tanquam accidentia absoluta sunt priora, & distincta à relationibus, cum sint illarum fundamenta, & termini. Similiter relationes prædicamentales tam intrinsecus, quàm extrinsecus advenientes sine se invicem esse possunt aliquo modo, aut saltem in diversis reperiuntur subjectis, quod additur propter actionem, & passionem: ergo inter omnia decem prædicamenta reperitur separabilitas, quæ est signum distinctionis realis, consequenter ipsa etiam realis distinctio.

Obijcitur I. Aristoteles c. de qualitate in fine concedit, idem posse ad plura prædicamenta spectare secundum diversas rationes: ergo &c.

Respondetur, Vel Aristotelem ibi locutum esse ex sententia aliorum, vel voluisse, quod est in uno prædicamento essentialiter, posse esse etiam in alio accidentaliter
N n

liter, ut Plato essentialiter in prædicamento substantiæ, & accidentaliter ob relationem paternitatis spectare ad prædicamentum relationis.

Objicitur II. Inter actionem, & passionem tantum intercedit distinctio rationis: ergo &c. Prob. antec. Actio, & passio juxta Philosophum 3. Physic. Tex. 19. sunt unus motus realiter: ergo &c.

Respondetur neg. antec. ad cujus probationem dicendum, Aristotelem solum velle, quod sint idem motus, si sumantur materialiter pro re acta, seu termino, non autem formaliter; nam formaliter actio, & passio sunt duæ relationes in agente, & passio tanquam subjectis distinctis fundatur.

38 *Objicitur* III. Substantia, & accidens habent eodem gradus essentielles, & solum per modum essendi *per se*, & *essendi in* distincta sunt; sed inter gradus essentielles rei intercedit sola distinctio virtualis: ergo etiam inter gradus substantiæ, & accidentis, consequenter & inter ipsa prædicamenta.

Respondetur neg. maj. nam omnia prædicamenta sunt genera diversa, species diversæ, habentque differentias essentielles diversas, alias dici posset, quod homo sit quidditative substantia, sicut accidens.

Objicitur IV. Risibilitas, & aliæ relationes aptitudinales substantiarum sunt illis realiter identificatæ, & tamen adhuc sunt in prædicamento *ad aliquid*, cum sint intrinsecus advenientes: ergo res unius prædicamenti non est necessario realiter distincta à re alterius prædicamenti.

Respondetur neg. antec. pro altera parte; quia omne realiter identificatum spectat ad illius prædicamentum, cui est identificatum, non formaliter, & directe, sed reductivè, & per identitatem. Et esse relationem intrinsecus advenientem spectat ad relationem prædicamentalem, qualis risibilitas non est, sed potius transcendentalis.

39 *Objicitur* V. Figura secundum Scotum est in genere quantitatis, dum per se consideratur à Geometra; sed est etiam in prædicamento qualitatis secundum Philosophum c. de qualitate: ergo &c.

Respondetur cum Scoto, quantitatem esse nomen æquivocum, & duo significare; nam aliquando significat superficiem terminatam lineis, & sic est in genere quantitatis, aliquando verò significat terminationem linearum, quæ realiter distinguitur à superficie, & sic est in genere qualitatis, quare non idem, sed realiter diversa sunt, quæ essentialiter spectant ad diversa prædicamenta.

QUÆSTIO IV.

Quæ res, & cum quibus conditionibus requisitis ponantur in Prædicamento?

Nota, Rem aliquam in prædicamento 40
poni aliud non esse, quàm rem à nobis concipi sub ratione superioritatis, vel inferioritatis, seu posse habere rationem subjecti in illa serie, & coordinatione rerum, quæ prædicamentum appellatur, seu in illo ordine deducto à supremo genere per species intermedias usque ad ultimum individuum. Tripliciter autem aliqua res poni potest in prædicamento, primò directe, seu in linea recta, secundò indirectè, seu ad latus, tertiò reductivè. In recta linea ponitur genus supremum, & ea, de quibus prædicatur in quid, scilicet genera subalterna, species, & individua. Ad latus ponuntur differentiæ essentielles, per quas naturæ genericæ dividuntur, & species constituuntur. Reductivè denique ponuntur, quæ nec sunt genera, neque species, neque individua, neque differentiæ essentielles, aliquo tamen modo pertinent ad illa, quæ ponuntur; quia vel sunt partes integrantes, ut caput, manus, brachia &c. vel sunt partes essentielles physiciæ, ut materia, & forma respectu compositi physici, vel passionis, ut risibilitas respectu hominis, vel sunt termini rerum, ut puncta respectu lineæ, vel negationes earum, vel aliud quid hujusmodi. Hic est quæstio de illis, quænam directe in prædicamento ponantur?

ASSERTIO I. Directè in prædicamento 41
ponuntur Entia realia, Entia per se, & Entia incomplexa. Communis.

Probat I. De entibus realibus: Aristoteles 5. Metaph. 14. & 6. Metaph. 4. dividit ens in ens in anima, & in ens extra animam, seu reale, & hoc secundum in decem prædicamenta subdividit. Tum quia prædicamenta sunt coordinationes eorum, quæ verà essentiâ constant, quod non solum de prædicamentis, ut à Metaphysico considerantur, verum est, sed etiam ut à Logico considerantur; non enim alia prædicamenta iste ab illo considerat; sed tantum entia realia verà essentiâ constant: ergo &c. Atque hinc rejiciuntur à prædicamentis negationes, privationes, & entia rationis, quò minùs saltem directe ponantur; cum enim non sint simpliciter entia, sed illæ entium spolia, hæc verò umbræ tantum, nequeunt directe poni in prædicamentis realibus, sed ad summum reductivè in prædicamento eorum, quorum sunt spolia, simulacra, & umbræ. Idem etiam dicendum de existentia, & passionibus entium.

Probat

42 *Probatur II. de Entibus per se*: Quia quæ directè ponuntur in prædicamentis, debent habere unam essentiam; sed hanc habent sola entia per se: ergo sola entia per se directè in prædicamento possunt poni. Maj. patet; quia constructiones categoriarum ordinatæ sunt secundum prædicabilitatem essentialem superiorum de inferioribus, & horum subicibilitatem ad illa, quæ tantum respectu entium, quæ unicâ essentiâ constant, vera sunt. Minor quoque patet; quia entia per accidens important essentialiter plura entia, quæ per se, & ex natura sua non sunt ordinata ad mutuam unionem ad modum perfectivi per se, & perfectibilis per se, ut patet de acervo lapidum, & de concretis accidentalibus, qualia sunt album, dulce, & cætera similia, quæ sicut æqualiter important formam, & subjectum tanquam entia diversa, ita ad diversa prædicamenta spectant, ut album ratione subjecti, quod est substantia, ad prædicamentum substantiæ, ratione formæ verò ad prædicamentum qualitatis, atque ita excluduntur à prædicamento omnia artificialia quæ talia. *Dices*: Quantitas discreta, cum sit ex pluribus quid aggregatum, est ens per accidens; sed hæc directè ponitur in prædicamento quantitatis: ergo, &c. Item Scientia est in prædicamento qualitatis, & est unum aggregatione ex pluribus habitibus, imò est quid ex absoluto, & respectu ad objectum intrinsecè constituta: ergo, &c. *Contra*: Quantitas discreta non est vera species prædicamenti quantitatis, ut infra in proprio loco patebit. Dein scientia ponitur, ut una species qualitatis in prædicamento, quatenus dicit unum per se habitum, non ut dicit illam aggregationem.

43 *Probatur III. de entibus incomplexis*: Tum quia Aristoteles cap. ult. in antepædic. divisit ea in decem prædicamenta, quæ secundum nullam complexionem dicuntur, id est, quæ sunt incomplexa, seu simplicia, ut homo, substantia, animal, &c. Ubi nota, etiam definitionem posse directè poni in prædicamento, si sumatur, ut æquipollens speciei, & ut secundum rem est quid incomplexum, quia ratione habet unum modum prædicandi speciei in quid, secus verò, si sumatur, ut explicitè dicit genus, & differentiam; quia sic non habet unum modum prædicandi, nec potest dici species. Tum quia tractatio prædicamentorum, eorum divisio, & distinctio facta est ad constituenda prima elementa, & inveniendos simplices rerum conceptus: ergo constitui debent ex rebus incomplexis.

ASSERTIO II. Entia in Prædicamento ponibilia debent esse completa, & finita essentialiter.

44 *Probatur I. Quoad esse completum*, tum Authoritate Aristotelis, qui 7.

metaph. 8. expressè materiam rejicit à prædicamento ob ejus intotalitatem. Item Scoti, qui 2. dist. 12. q. 1. D. materiam ponit solum reductivè in prædicamento, quod etiam docet de corpore pro altera parte compositi 4. dist. 11. q. 3. & alibi. Tum ratione: In linea recta prædicamentali constituuntur ea, quæ esse possunt subjectum, vel prædicatum formalis prædicationis; nam ibi superiora essentialiter prædicantur de suis inferioribus, & inferiora recipiunt prædicationem illorum, eisque subjiuntur; sed nihil, quod habet modum partis, & incompleti, potest esse subjectum, vel prædicatum formalis prædicationis, sed sola entia completa: ergo, &c. min. patet; quia pars de toto prædicari non potest exercitè, & in recto; non enim potest dici, homo est anima, corpus, manus, vel pes, &c. ergo nullum incompletum potest directè poni in prædicamento, sed sola completa. Quod tamen non intelligendum est de solis completis simpliciter, sed etiam de completis secundum modum, ita, ut recipiant prædicationem essentialem universalis superioris; unde partes similes, & homogeneæ, v. g. plures partes aquæ unius vasis aquâ impleti ponuntur in prædicamento substantiæ; nam quævis pars aquæ est vera aqua, & recipit prædicationem aquæ tanquam totius integralis, & superioris; hinc illæ partes sunt vera individua aquæ, & per accidens ipsis est, quod sint partes. Hæc omnia ut clariùs intelligantur, sciendum, tunc aliquid esse physicè totale, & completum, quando non est natum concurrere ut pars ad compositionem physicam essentialem, vel integram, vel si etiam est natum concurrere ad compositionem integram, adhuc tamen ita concurrit, ut habeat denominationem totius, quod constituit, eandemque essentiam metaphysicam, ut dictum de partibus homogeneis aquæ, quæ eandem essentiam & denominationem totius aquæ recipiunt. Metaphysicè verò completum tunc aliquid censetur ad hoc, ut in prædicamento collocari possit, si est prædicabile de suis inferioribus in quid, & per modum totius potentialis, ac veluti per se stantis, ut sunt genera, & species, hinc differentię excluduntur, quæ non prædicantur de suis inferioribus per modum per se stantis, sed per modum adiacentis, determinantis, seu qualificantis.

Probatur II. quoad esse finitum: Quidquid in prædicamento ponitur, aut est genus, aut species, aut individuum; atque talia esse possunt sola entia in essentia finita, non autem infinita: ergo, &c. Prob. min. Ens enim in essentia infinitum non potest esse genus; quia ex eo, quod est infinitum, non est perfectibile à differentia, cujus est perficere genus essentialiter. Non est species; quia hæc constat ex genere,

nere, & differentia, quæ si non sunt infinita, nequeunt etiam infinitum constituere. Nec est individuum; quia hoc constat ex specie, & individuali differentia, species non est infinita, ut dictum, neque differentia; quia hæc est partialis, & incompleta: ergo, &c.

- 45 **ASSERTIO III.** Specificata Entia in præcedentibus Assertionibus collocantur in prædicamento, siue genera sint, siue species, siue individua. Communis.

*Probat*ur quoad individua; de generibus enim, & speciebus satis constat ex jam dictis: Tum quia individuum est ens per se unum, incomplexum, finitum, & completum in se, continens omnia prædicata lineæ prædicamentalis: ergo, &c. Tum quia Aristoteles in prædicamento substantiæ per se explicavit substantiam primam, & secundam, id est, singularem, & universalem. Tum quia radix per se ad arborem spectat, & basis ad columnam: sed individuum est radix, & basis prædicamenti ex Scoto 2. dist. 3. q. 4. D. & 3. dist. 22. B. ergo, &c.

- 46 *Objicitur* I. Porphyrius claudit prædicamenta genere summo, & specie infima, & ad individua descendere prohibet; quia sunt propè infinita juxta præceptum Platonis: ergo, &c.

Respondetur, debere claudi genere summo; quia apex debet poni prædicatum, de quo nihil aliud dicitur in linea recta, & basis debet poni subjectum, cui nihil aliud subjicitur, ut docet Scotus mox in 2. cit. Porphyrius autem solum curavit enumerare prædicata essentialia, & Plato noluit, individua in prædicamento poni, quatenus infinita sunt, non verò quatenus individua.

Objicitur II. Individua per se ad essentiam non spectant: ergo neque ad prædicamenta per se spectabunt. Prob. consequ. Prædicamenta ad scientiam ordinantur, & sunt pars præcipua Logicæ, quæ est scientia.

Respondetur, non esse necessarium, ut omnia immediatè ad scientiam spectent, quæ ponuntur in prædicamento, & sicut individua spectant ad prædicamentum, ut subjecta participantia omnes gradus superiores, ita ad seriem prædicamentalem spectant veluti id, ex quo ut ex fundamento ædificium prædicamenti construatur.

Objicitur III. Principalis est conditio eorum, quæ in prædicamento ponuntur, quòd sint univoca; sed individua non sunt univoca: ergo non sunt in prædicamento.

Respondetur dist. maj. Est conditio eorum, quæ ponuntur in prædicamento ut gradus prædicabiles, & communes, conc. eorum, quæ ponuntur solum ut subjicibilia, veluti individua: neg. maj.

Quæres I. Quomodo res debeant poni in prædicamento, an in concreto, vel in abstracto?

Respondetur, in prædicamento substantiæ debere poni in concreto, in prædicamentis verò accidentium poni in abstracto, non tamen abstractione ultimata, quamvis etiam in concreto possint collocari. Ratio primi est clara; quia substantia, corpus, vivens, animal, homo in prædicamento substantiæ posita sunt concreta. Tum quia res ibi ponuntur in prædicamento, in quantum gradus superior est essentialiter prædicabilis de gradu inferiori; sed in abstracto non possunt fieri hæc prædicationes; non enim dicimus humanitas est animalitas, sed homo est animal: ergo, &c. Ratio secundi est; quia entia de prædicamento accidentis tam in concreto, quàm in abstracto verè possunt de se invicem prædicari, & sibi invicem subjici: ergo tam in concreto, quàm in abstracto poni possunt. Prob. antec. Quia istæ sunt veræ prædicationes, hoc album est album, hæc albedo est albedo, album est coloratum, albedo est color, &c. ergo, &c. Dictum autem est, non ultima abstractione; quia hæc abstractione abstracta tantum abstrahunt à subjecto, quod concernunt, non tamen ab inferioribus, ut albedo tantum abstrahit à ligno per album connotato, non autem ab hac, vel illa albedine, & sic salvatur adhuc ordo subjicibilitatis, & prædicabilitatis, qui non salvatur in ultimò abstractis, quæ etiam abstrahunt ab individuis, ut albedineitas, quæ non dicitur amplius de inferioribus, ut hac, & illa albedine.

Quæres II. Quænam sint divisiones prædicamentorum?

Respondetur, Aristotelem post definitiones Univocorum, Æquivocorum, & Denominativorum in Antepædicamentis duas addidisse divisiones. *Prima est eorum, quæ dicuntur*; nam alia dicuntur cum complexione, ut homo albus, alia sine complexione, ut homo, equus; ex ex qua divisione habetur conditio eorum, quæ in prædicamento poni debent, scilicet incomplexio; nam Aristoteles ea, quæ sunt incomplexa, divisit in decem prædicamenta. Unde etiam patet, hanc divisionem principaliter esse rerum, seu conceptuum objectivorum, & minùs principaliter vocum, quatenus per eas significantur res, & conceptus; nam Scientia prædicamentorum non est de vocibus. *Secunda divisio est eorum, quæ sunt*, id est, in rerum natura. Alia de subjecto dicuntur, & in subjecto nullo sunt, ut substantiæ universales, v. g. homo, qui non est in subjecto, intellige, vera, & reali inhaesione, quomodo accidentibus convenit, sed tantum dicitur de subjecto prædicationis, nempe de individuis tanquam inferioribus.

inferioribus. Alia in subiecto sunt, & de subiecto sunt, & de subiecto nullo dicuntur, ut accidentia particularia, v. g. hæc albedo, quæ est in subiecto, nempe pariete, sed non dicitur de subiecto prædicationis; quia non habet inferius, de quo prædicetur. Alia de subiecto dicuntur, & in subiecto sunt, ut accidentia universalia, v. g. Scientia, quæ est in intellectu tanquam subiecto inhæſionis, & dicitur de subiecto prædicationis, utpote de Logica, de qua prædicatur. Alia denique nec in subiecto sunt, nec de subiecto dicuntur, ut Petrus, Paulus, qui in nullo subiecto inhæſionis sunt, & de nullo subiecto prædicationis dicuntur; quia non habent inferiora sub se, & huiusmodi sunt omnia individua substantialia.

49 Quæres III. An, aut quæ sint Regulæ antepædicamentales?

Respondetur, ex duabus divisionibus præcedentibus duas deduci, quas Aristoteles tradit cap. 3. *Prima Regula* est: Quando unum de altero prædicatur, ut de quidditative inferiori, quæcunque de prædicato dicuntur, etiam de subiecto dici necesse est. Sic quia homo essentialiter prædicatur de Petro tanquam inferiore, & de homine dicitur animal, etiam de Petro dici debet. Valet hæc regula ad cognoscendum ordinem eorum, quæ ponuntur in prædicamento; nam quæ in recta linea ponuntur, debent esse essentialiter subordinata, ita, ut superiora in inferioribus includantur, & de illis quidditative dicantur. Unde patet, Regulam valere tantum pro prædicatis essentialibus. *Secunda Regula* est: Diversorum generum, & non subalternatim positorum diversæ sunt species, & differentia, subalternorum verò nihil prohibet, easdem esse differentias. Quæ Regula est propria iis, quæ ponuntur in prædicamento in linea laterali, & transversa, ita, ut possimus generibus differentias constitutivas, & divisivas assignare. Possunt autem aliqua genera tripliciter dici diversa, & primò sunt alia, quæ in nullo genere superiori conveniunt, quæ scilicet sunt diversorum prædicamentorum, ut animal, & scientia. Secundò alia, quæ sunt sub aliquo genere, inter se verò se habent ut disparata, ut animal, & planta, quæ dicuntur subalterna, quatenus in uno tertio conveniunt, scilicet in corpore, & vivente. Tertio sunt alia, quæ collocantur in eodem prædicamento, unum tamen sub alio, ut animal, & vivens, quæ dicuntur propriissimè subalterna.

50 Quæres IV. An genera diversorum prædicamentorum nullam habeant communem differentiam constitutivam, aut divisivam?

Respondetur, nullam habere. Ratio est; quia quæ habent communes differentias, participant eandem naturam; sed

Tract. II,

genus unius prædicamenti non participat naturam alterius; ergo non habent communes differentias. Maj. patet, Prob. min. Ipsa prædicamenta sunt impermixta, & nullum participat naturam alterius; ergo & genera posita in illis; quia hæc participant naturam sui prædicamenti. Quòd autem convenient in ente, non impedit, quò minus dicantur primò diversa, vel in nulla communi differentia convenientia; nam licet sic videantur convenire in aliqua differentia communi transcendentali, videlicet limitationis, vel finitatis, Philosophus tamen loquitur de differentia communi prædicamentali.

Quæres V. An Genera inter se subordinata habeant communes differentias superiorum constitutivas?

Respondetur: Habere omnes communes, quod etiam de generibus, sub communi tertio contentis verum est. Ratio est; quia animal v. g. habet supra se duo genera, corpus, & vivens; atqui horum differentias constitutivas habet sibi communes: ergo, &c. Prob. min. Animal includit corporeum, quæ est differentia constitutiva corporis; includit animatum, quæ est differentia constitutiva viventis; includit etiam sensibile, quæ est propria ipsius animalis: ergo, &c. Item animal, & planta, quæ quidem non inter se subordinantur, sed sub communi tertio continentur, scilicet corpore, & vivente, habent differentias constitutivas corporis, & viventis. Dum autem hic dicimus, horum generum easdem esse differentias constitutivas, nihil aliud significatur, quàm rationem generis superioris inveniri in inferioribus, non verò differentiam constitutivam generis superioris esse ultimam constitutivam generis inferioris; implicat enim, ly *corporeum* ultimam constitutivam animal; quia alias ultra corporeum non deberet includere gradum sensibilis.

Quæres VI. An differentia divisiva unius generis possit esse divisiva alterius generis?

Respondetur, Nullam posse esse; Quia si una differentia divisiva unius generis esset divisiva alterius generis, sequeretur, idem esse in diversis generibus subalternis; sed hoc implicat, quia implicat genera disparata, etiam ejusdem prædicamenti, eandem habere essentiam, ut patet de animali & planta: ergo, &c. Prob. seq. Quorum differentia est una, illa unam habent essentiam; unitas enim non potest provenire, nisi ab una essentia, & eadem aliqua differentia, sicut diversitas à diversa.

Post Tractationem Prædicamentorum in Comuni, jam rectò ordine descendimus ad tractanda prædicamenta in particulari, & cum absoluta præcedant respectiva, & inter prædicamenta absoluta primum locum

cum obtineat substantia; hinc sequentes Aristotelem, ordimur à substantia, de qua sit.

QUÆSTIO V.

Quæ sit ratio formalis Substantiæ, & in quo sensu constituat genus supremum hujus Cathegoriæ?

53 *Nota*, Licet verum sit, nos pro hoc statu purum quidditativum conceptum habere non posse de substantia, cum pro isto statu non nisi mediantibus accidentibus illum venari possimus, tamen nos intendere hinc indagare, & assignare rationem illam, quâ proximius, ac intimius substantia attingitur, & circumscribitur. Et quidem substantia, ut hinc de ea loquimur, potest sumi trifariam, *communissime, communiter, & strictè*. Primò modò substantia dicitur omne illud ens, quod est per se, sive per se existit, & non in alio per inhærentiam, sive actualiter, sive aptitudinaliter, sive talem essendi modum à se habeat, sive ab alio, & in hoc sensu sumpta substantia adæquatè distinguitur ab accidente, comprehenditque DEUM, substantias creatas tam simplices, quàm compositas, & partes earum tam essentielles, quàm integrales; licet enim forma sit in materia, & pars integralis in toto, nullum tamen horum est in alio tanquam accidens in subjecto; quia inhærere convenit tantum illi, quod non est per se actus, nec facit unum per se cum subjecto, cui inhæret. Et hoc modo substantia non dicitur à *substando*; quia DEUS in hoc sensu est substantia, & tamen nulli rei subest, nullaque accidentia suscipit, sed dicitur substantia à *subsistendo*, id est, à *per se stando*, & non in alio ad modum accidentis. Secundò modò sumpta substantia, scilicet communiter est quodcumque ens pariter in se, & per se existens, & non in alio ad modum accidentis, non tamen à se, sed ab alio. Et in hoc sensu substantia simul cum accidente dividit ens finitum, & limitatum, & comprehendit omnem substantiam creatam tam completam, quàm incompletam, tam simplices, quàm compositas, & partes earum tam essentielles, quàm integrales, diciturque tam à per se subsistendo, quàm à substando. Tertiò modò, scilicet strictè sumpta substantia dicitur omne ens in se, & per se existens, licet non à se, prout per se esse excludit non solum inhærere, & in alio esse per modum accidentis, verum etiam ut excludit esse in alio, ut pars in toto, vel in alia comparte per modum informantis. Et in hoc sensu comprehendit solum substantias creatas completas, tam simplices, quàm compo-

fitas, excludendò partes earum tam essentielles, quàm integrales. In quo ergo sensu ex istis tribus substantia constituat genus supremum hujus Cathegoriæ, controversia est.

ASSERTIO I. Ratio formalis substantiæ constitutiva est perfectitas, quæ non consistit in negatione aliqua. Communis quoad perfectitatem: quod verò non consistat in negatione, tenetur communiter à Scotistis, & speciatim defendit Mastrius disp. 7. Log. q. 1. art. 1. n. 1. Et disp. 11. Metaphys. q. 1. n. 4.

*Probat*ur quoad I. partem: Illud est ratio formalis constitutiva alicujus, quod per se constituit ipsum in esse talis, & simul ipsum distinguit ab omni alio, quod non est tale; sed esse ens per se, seu perfectitas constituit substantiam in esse substantiæ, & distinguit ipsam ab omni alio: ergo perfectitas erit ratio formalis constitutiva substantiæ. Major est certa. Minor prob. Quia nihil est ita per se, nisi sola substantia, & quælibet substantia est ita per se, consequenter esse per se, seu perfectitas est formale constitutivum substantiæ, & quidem si *ly per se* sumatur, prout accepimus, & diximus de substantia communissime sumpta supra, tunc competit substantiæ etiam acceptæ in sensu ibi posito; si autem *ly per se* capiatur, ut in secundo, & tertio sensu, tunc pariter competit substantiæ etiam in illis sensibus captæ.

*Probat*ur quoad II. partem: Tum quia si hoc dicatur de substantia, idem dicendum videtur de accidente, quoad inalienabilitatem ejus rationem constitutivam, quod scilicet dicat puram negationem existendi in se, & per se; sed hoc dicere redolet summam absurditatem: ergo, &c. Minor patet; quia sic præter rationem entis nihil aliud esset positivum in toto ordine entium. Tum quia si inalienabilitas in accidente ponitur quid positivum: ergo id magis verum erit de substantia, quæ est perfectior, aut accidens perfectius erit substantiæ, quod est absurdum. Tum quia nihil simpliciter repugnat alicui enti per solam negationem; sed inhærentia, seu inhærere in alio simpliciter repugnat substantiæ: ergo non per solam negationem. Prob. maj. Omnis talis negatio debet fundari in aliquo priori positivo, ratione cujus competat talis negatio: ergo nihil repugnat per solam negationem. Prob. antec. à pari: Negatio hinc in homine fundatur in rationalitate utique positiva, & sic de aliis, consequenter idem dicendum de inalienabilitatis, seu inhærentiæ negatione, & repugnantia respectu substantiæ, quod scilicet fundetur in perfectitate positiva. Sed *Dices*: Perfectitas explicatur per negationem essendi in alio veluti in subjecto ad modum accidentis: ergo consistet in negatione. *Contra*. Neg. consequ. quia etiam spiritualitas,

tas, quæ est differentia positiva substantiarum spiritualium constitutiva, explicatur per immaterialitatem, & incorporeitatem, quæ sunt negationes materialitatis, & corporeitatis, & sic de sexcentis aliis. Sic etiam non potest explicari relatio, nisi per ordinem ad extrema, hæc tamen non sunt essentia ejus.

55 ASSERTIO II. Nec substantia communissimè sumpta, nec communiter sumpta constituit supremum genus hujus Cathegoriæ. Scotus 4. dist. 6. q. 10. M. & est communis Thomistarum, & Scotistarum contra Nominales, qui constituunt genus supremum hujus prædicamenti substantiam communissimè sumptam, ut in eo etiam DEUM ipsum reponant, & contra quosdam alios, qui volunt substantiam communiter sumptam, ut in prædicamento etiam recludant partes substantiales, sive essentielles, & phycas, ut sunt materia, & forma, sive integrantes, ut caput, manus, pedes &c.

*Probat*ur quoad substantiam communissimè sumptam; nam quoad substantiam communiter sumptam, prout etiam comprehendit substantias incompletas, patet, & probatum est Assert. II. q. præced. Tum quia S. Augustinus lib. 7. de Trinit. c. 5. expressè ait: *Manifestum est, Deum abusive vocari substantiam.* Et ita eum refert Scotus 1. dist. 8. q. 3. §. *teneo opinionem meam mediam*: ergo cum sub substantia communissimè sumpta etiam comprehendatur Deus, sub illo sensu substantia non potest constituere genus supremum hujus cathegoriæ. Tum quia omnimodis implicat dicere, Deum constitui per additionem alicujus; sed si Deus poneretur in prædicamento sub genere, deberet dici, ipsum constitui per additionem alicujus: ergo &c. Prob. min. Realitas generis semper est potentialis ad realitatem differentiæ, à qua formaliter petit ultimò actuari, & compleri; atqui si Deus poneretur sub genere, tunc utique ex illo etiam constitueretur, atque ita necessariò exigeret additionem differentiæ, consequenter dicendum foret, Deum constitui per additionem alicujus, & sic metaphysicè componi, quæ omnia divinæ simplicitati, infinitati, & necessitati repugnant.

56 *Respondent* I. Hanc compositionem ex genere & differentia esse tantum rationis, & sic non destruere divinam simplicitatem. *Contra*: Genus, & differentia dicunt diversas realitates, consequenter afferunt veram compositionem metaphysicam. Tum quia etiam si non distinguerentur ex natura rei ante opus intellectus, tamen diversitas conceptuum generis, & differentiæ, ne sit ficta omnino, debet habere fundamentum in re, & sic inferret saltem compositionem radicaliter, et si non formaliter, & ex natura rei.

Respondent II. Assignari posse differentiam infinitam, quæ contrahat conceptum communem Deo, & creaturæ. *Contra*: Tam conceptui generis, quàm differentiæ repugnat infinitas, cum de sua ratione habeant rationem partis, quod infinito repugnat.

Respondent III. Communiter Nominales, Deum esse in genere sublati imperfectionibus, finitate scilicet, & limitatione, atque ita sub genere latè sumpto, quod vocant genus transcendente. *Contra*: Sicut ens non potest esse genus respectu Dei, & creaturæ, sic nec substantia communissimè sumpta, nisi abuti velimus vocabulò generis, & in tam lata significatione accipere, ut idem sit, quod prædicatum univocum, in quo sensu non negamus, Deum sub genere esse. Si autem de genere cum sapientibus, ut oportet, loqui velimus, jam statim implicat, dari genus transcendente; quia cum genus suapte natura importet conceptum potentialem, & per modum partis, semper de se quid finitum est, & limitatum, transcendens verò, cum dicat conceptum indifferentem ad finitum, & infinitum, præscindit à limitatione. Substantia itaque communissimè sumpta, cum sit transcendens, non poterit appellari genus.

*Obijcit*ur I. Damascenus lib. 1. de fid. c. 9. & lib. 1. Instit. c. 7. dicit, incorporeum esse differentiam substantiæ, & sub se continere Deum, & Angelos. August. 5. de Trinit. c. 8. ait, quædam prædicamenta dici propriè de Deo, scilicet substantiam, relationem, & actionem, cætera impropriè, & metaphoricè. Item Aristoteles 12. Metaph. 50. appellat Deum primam substantiam. Et 1. Eth. c. 6. & 5. Metaph. 15. inter exempla eorum, quæ sunt in prædicamento, numerat Deum: ergo &c.

Respondetur, Damascenum in Elementario c. 8. & lib. 1. de fide c. 1. & 8. & Augustinum 7. de Trinit. c. 3. affirmare, Deum non esse ens, scilicet prædicamentale, sed supra ens, neque substantiarum, sed supra substantiam, qui loquendi modus apertè ostendit, non fuisse Patrum intentionem Deum in prædicamento reponendi. Voluerunt igitur in citt. LL. solummodo terminos, quibus significantur prædicamenta, etiam posse convenire Deo, & posse Deum eodem nomine substantiæ nominari, quò ipsum prædicamentum vocatur, non quidem in sensu prædicamenti, quod involvit imperfectiones potentialitatis, limitationis &c. sed in proprio sensu absque imperfectionibus, quo modo Deus est substantia. Aristoteles ibi nomine Dei non intellexit verum Deum, sed talem, qualem antiqui ponebant.

*Obijcit*ur II. Infinitas addita quantitati, & qualitati eas non extrahit à prædicamenti quantitatibus, & qualitatibus; si enim daretur linea infinita, adhuc ad cathegori-
am

riam quantitatis spectaret: ergo neque addita substantiæ ipsam extrahet ab hoc prædicamento.

Respondetur neg. parit. aliud enim est loqui de infinito simpliciter, qualis est infinita substantia, & aliud de infinito secundum quid, quale est infinita quantitas, vel qualitas, quæ infinitas non aufert omnem potentialitatem, & limitationem in genere entis, sed tantum in tali genere; hinc esset quidem illimitata quantitas, non autem illimitatum ens, & cum hac infinitate stat ratio generis, non autem cum infinitate simpliciter.

59 *Obijcitur* III. Substantia amplè sumpta, ut comprehendit creatam, & increatam, importat conceptum verè unum illis communem: ergo constitui potest series una prædicatorum incipiendo ab hujusmodi conceptu communissimo, qui prædicetur essentialiter, & in quid de omnibus substantiis, & hoc diceretur unum totius substantiæ prædicamentum.

Respondetur concedendò, constitui posse talem prædicatorum seriem, sed negandò, quòd prædicatum illud substantiæ communissimum haberet rationem generis; quia cum sit conceptus transcendens, nullam à parte rei præfert realitatem; unde neque contrahibilis esset per conceptus verè differentiales.

60 *Obijcitur* IV. Saltem reductivè pertinebit Deus ad hoc prædicamentum tanquam principium, & causa totius substantiæ creatæ: ergo &c.

Respondetur: Cum Deus sit æquè principium, & causa accidentium, sic etiam deberet ad illorum prædicamenta reduci, quòd falsum est. Insuper sic imperfectò modò participaret rationem illius prædicamenti substantiæ.

Obijcitur V. Saltem poterit constitui prædicamentum substantiæ increatæ, distinctum à prædicamento creatæ, & in ipso Deus reponi, & tale prædicamentum erit ens substantiale, completum, spirituale, à se, æternum: ergo &c.

Respondetur, illud prædicamentum fore tantum rationis; quia illa series prædicatorum esset tantum ordinatio conceptuum conficta à nostro intellectu concipiente eandem prorsus rem per modum magis, & minus communis; prædicamentum verò accipitur pro coordinatione realitatum, quæ natæ sunt facere compositionem Metaphysicam, quæ Deo repugnat; nec esset distinctum à prædicamento substantiæ creatæ, quia illa prædicata ens substantiale, completum, spirituale, sunt prædicata communia Deo & creaturis.

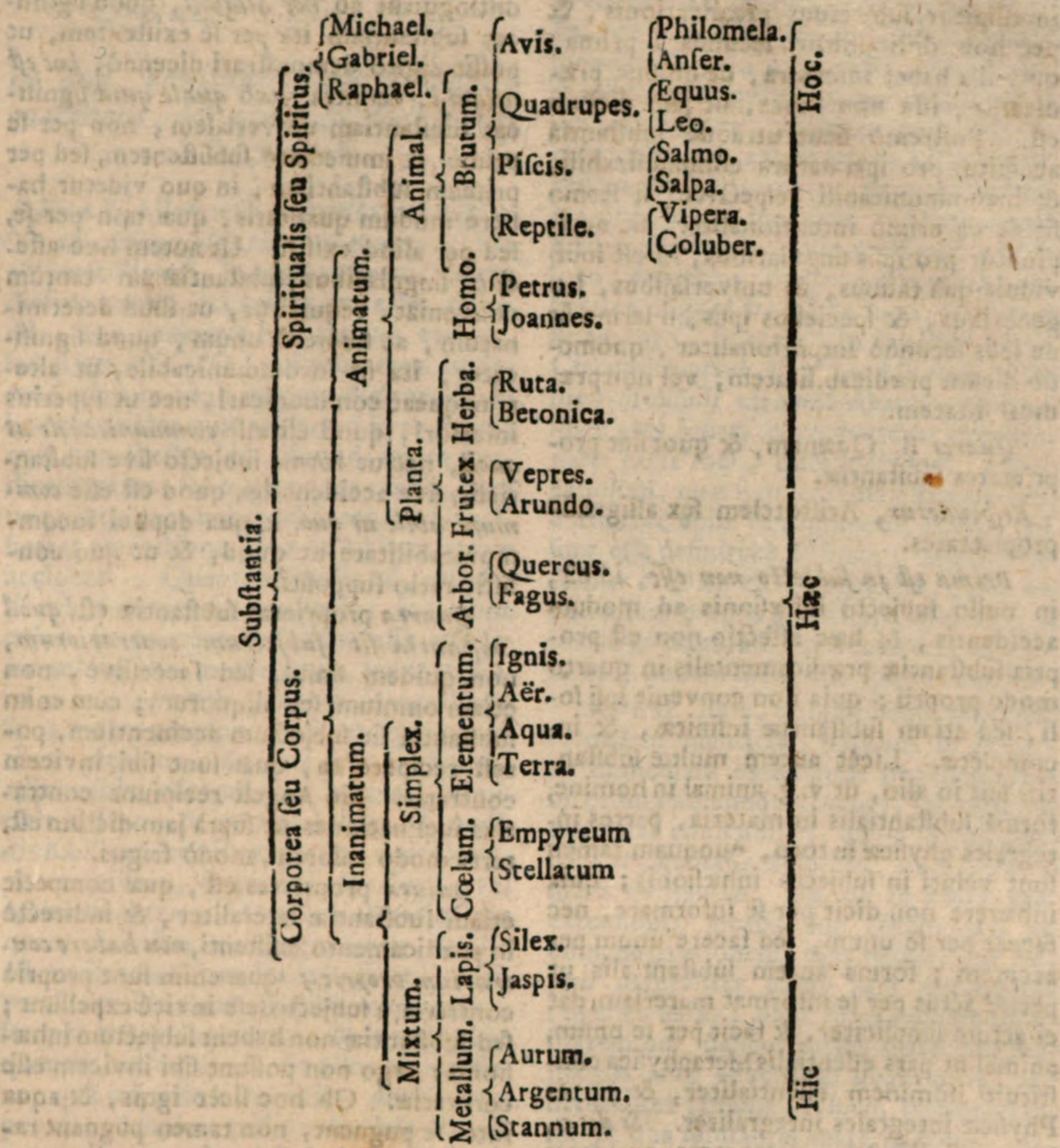
61 **ASSERTIO** III. Supremum Genus hujus categoriæ constituit substantia strictè, seu in tertio sensu sumpta. Citati pro priori Assertionem.

*Probat*ur: Per substantiam in tertio sensu sumptam intelligitur finita & completa, contrahibilis per differentias ad omnes finitas substantias completas tam corporeas, quàm incorporeas; atqui hæ omnes substantiæ ponuntur in prædicamento isto: Ergo supremum genus erit substantia ad has omnes substantias communis. Prob. min. quoad Angelos & corpora cœlestia; tum quia Aristoteles 5. Metaph. & lib. 7. textu 5. inter species substantiæ numerat dæmonia, Cœlos & Astra. Tum quia & Angelis & corporibus Cœlestibus competunt conditiones reponibilia in prædicamento: ergo. Prob. antec. Quia sunt entia realia, finita, completa; quod de cœlis certum est, & de Angelis etiam patet, quia ut docet Doctor 2. dist. 1. q. 6. non possunt informare materiam, & in alterius venire compositionem per modum partis, item sunt entia incomplexa, ac univocè convenientia cum aliis substantiis inferioribus sublunaribus in ratione communi substantiæ. Tum quia ipsis conveniunt affectiones hujus prædicamenti, substant enim accidentibus, Angelus nimirum intellectibus & volitionibus, corpora cœlestia quantitati & luminis; admittunt etiam contraria, nam Angelus contrariorum affectuum, scilicet amoris & odii, est capax, & cœlum modò illuminatur, modò lumine privatur, afficitur raritate, & densitate, vel saltem opacitate, & Diaphaneitate, quæ sunt contrariæ qualitates. Et licet Angeli non habeant compositionem physicam ex materia & forma, habent tamen Metaphysicam ex realitate potenti & actuali, quæ compositio necessaria est, ut aliquid sit reponibile in prædicamento.

Pro clariori Notitia hujus categoriæ 62 seu prædicamenti substantiæ juxta communem modum & morem ponimus hic seriem prædicamenti substantiæ, seu *Arborem*, quam vocant, *Prædicamentalem*, in qua Arbore Genus Supremum est *Substantia finita & completa* modò jam declaratò. Hæc dividitur in *Spiritualem*, & *Corpoream*, spiritualis in varias Angelorum species; Corpus in *Animatum*, & *Inanimatum*, Inanimatum in *Simplex*, & *Mixtum*, quorum quodlibet varias sub se continet species. Corpus Animatum seu vivens dividitur in *vegetativum tantum*, ut *planta*, atque etiam in *sensitivum*, ut *animal*; Vegetativum tantum seu vivens Insensitivum dividitur in varias Plantarum species; vivens verò sensitivum seu Animal in *Rationale*, & *Irrationale*; Irrationale in varias Brutorum species; Rationale dividitur in Individua Humana, ut sunt Petrus, Paulus &c. Quam dispositionem Categoriarum seu Prædicamenti substantiæ non ita perfectam assignavit Porphyrius cap. de specie, quia non ad amissum omnia enu-

enumeravit genera, sed ea tantum, quæ instituto, quem & nos quoque imitabimur. potiora erant; hoc enim satis erat ibi suo Sequitur nunc

Schema Prædicamenti Substantiæ.

Quæres I. Quæ, & qualis sit divisio Substantiæ?

63 Respondetur, Aristotelem c. 5. de Categor. quod est de Substantia, divisisse Substantiam in Primam, & Secundam, in qua divisione Substantia benè accipitur pro quocunque directè ponibili in isto Prædicamento, quo sensu dicitur Substantia Prædicamentalis, & comprehendit Supremam, Intermediam, & Infimam; atque ita accepta dividitur in Primam, & Secundam, id est, illam, quæ ponitur infimò locò, id est, quæ non potest amplius communicari pluribus, cum non amplius habeat inferiora sub se, quales Substantiæ primæ sunt omnia Individua & singularia; & in illam, quæ ponitur in aliquo superiori loco, seu quæ pluribus est communicabilis, quia inferiora habet sub se, quales Substantiæ sunt ipsæ Naturæ communes seu superiores. In hac divisione si Substantia prædicamentalis sumatur pro prima intentione, id est, pro natura & essentia

Tract. II,

reali, quomodo potissimum jam in data explicatione accepimus, & posuimus, quatenus affici potest intentionibus Universalitatis, & Singularitatis, sic erit divisio Subiecti in accidentia; quia secundæ intentiones Universalitatis, & singularitatis accidunt Substantiæ. Si verò sumatur, prout præferret illam secundam intentionem ordinabilitatis in prædicamento, sic erit divisio generis in species; quia ita dividitur ordinabile in prædicamento in prædicabile & ultimum subicibile. Si tandem etiam quis dicere vellet, hanc non tam esse divisionem, quàm enumerationem & seriem quandam eorum, quæ in hoc prædicamento ponuntur, velut cum dicitur: Discumbentium hic est primus, ille secundus, non ita inconueniens & improbabile videretur. Quantum ad Definitiones istarum substantiarum attinet, Aristoteles cit. l. substantiam primam ita definivit, *quæ nec est in subiecto, nec dicitur de subiecto*; secundam verò, *quæ non est*

est in subiecto, sed dicitur de subiecto, ubi per *non esse in subiecto* intelligitur subiectum inhæſionis, & sic distinguitur ab accidente utraque. Per *dici de subiecto* intelligitur subiectum prædicationis, & per hoc distinguitur secunda à prima; quia illa habet inferiora, de quibus prædicatur, ista non habet, ut jam dictum est. Postremò sicut utraque substantia accipitur pro ipsa natura communicabili, & incommunicabili respectivè, si sermo sit de ea primò intentionaliter, sic accipiuntur pro ipsis singularibus, id est individuis quà talibus, & universalibus, seu generibus, & speciebus ipsis, si sermo sit de ipsis secundò intentionaliter, quomodo dicunt prædicabilitatem, vel non prædicabilitatem.

64 *Quæres* II. Quænam, & quot sint proprietates substantiæ.

Respondetur, Aristotelem sex assignasse proprietates.

Prima est in subiecto non esse, id est, in nullo subiecto inhæſionis ad modum accidentis, & hæc affectio non est propria substantiæ prædicamentalis in quarto modo proprii; quia non convenit ipsi soli, sed etiam substantiæ infinitæ, & incompletæ. Licet autem multæ substantiæ sint in alio, ut v. g. animal in homine, forma substantialis in materia, partes integrales physici in toto, nunquam tamen sunt veluti in subiecto inhæſionis; quia inhærere non dicit per se informare, nec facere per se unum, sed facere unum per accidens; forma autem substantialis ut per se actus per se informat materiam, dat ei actum simpliciter, & facit per se unum, animal ut pars essentialis Metaphysica constituit hominem essentialiter, & partes Physicæ integrales integraliter. *Si dicas*, hanc affectionem competere accidenti Eucharistico. *Contra* est, quòd licet accidens separatum in Eucharistia non sit actualitèr in subiecto inhæſionis, est tamen aptitudinaliter, substantia autem non est actualiter, nec aptitudinaliter. Et hæc affectio convenit substantiæ in communi.

Secunda est, quòd prædicetur univocè de inferioribus, hoc est, secundum idem nomen, & rationem essentialiter inclusam, quæ conditio convenit determinatè secundis substantiis, quæ secundum nomen, & secundum naturam prædicantur de primis, & singularibus, ut homo de Petro, & Paulo, non autem convenit primis substantiis, tales enim non habent inferiora, de quibus possint prædicari.

Tertia est significare hoc aliquid, id est, significare aliquod determinatum, & singulare non ulterius communicabile, ad differentiam secundarum substantiarum, quæ significant quale quid, id est, aliquod indeterminatum universale, & communicabile pluribus, unde patet, hanc affectio-

nem determinatè convenire primis substantiis. Hic autem in prædicamentis *quale quid* non sumitur, ut in prædicabilibus, sed sumitur hîc, prout contra distinguitur ab *hoc aliquid*, quod significat substantiam ita per se existentem, ut possit digitò demonstrari dicendò, *hoc est aliquid*, econtra verò *quale quid* significat substantiam universalem, non per se primò, & immediatè subsistentem, sed per primam substantiam, in quo videtur habere modum qualitatis, quæ non per se, sed per aliud existit. Ut autem hæc affectio singularibus substantiarum tantum conveniat, requiritur, ut illud determinatum, ac numerò unum, quod significatur, ita sit incommunicabile, ut alteri nequeat communicari, nec ut superius inferiori, quod est esse *communicabile ut quod*, nec ut forma subiecto sive substantialis, sive accidentalis, quod est esse *communicabile ut quo*, in qua duplici incommunicabilitate ut quod, & ut quo consistit ratio suppositi.

Quarta proprietas substantiæ est, *quòd substantia sit subiectum contrariorum*, non quidem simul, sed successivè, non etiam omnium, sed aliquorum; cum enim substantia sit subiectum accidentium, potest recipere ea, quæ sunt sibi invicem contraria. Sic Angeli recipiunt contrarias inclinationes, ut suprà jam dictum est, terra modò calorem, modò frigus.

Quinta proprietas est, quæ competit etiam substantiæ lateraliter, & indirectè in prædicamento existenti, *non habere contrarium propriè*; quæ enim sunt propriè contraria, à subiecto sese invicè expellunt; sed substantiæ non habent subiectum inhæſionis: ergo non possunt sibi invicem esse contrariæ. Ob hoc licet ignis, & aqua inter se pugnent, non tamen pugnant ratione substantiæ, sed ratione qualitatum, caloris nimirum, & frigoris, ut innuit Doctor 10. Metaph. q. 14.

Sexta tandem proprietas est *non suscipere magis, & minus* ut accidentia, quæ etiam omni substantiæ convenit. Licet autem quædam substantiæ sint digniores aliis, ut Angeli hominibus, & homines brutis, unum tamen non est magis substantia, quàm aliud, quamvis etiam sit major substantia Gigantis, quàm Pigmæi. Quòd si dicat Aristoteles, primas substantias esse magis substantias, quàm secundas, hoc est tantum, quia secundæ non substant accidentibus, nisi prout sunt in primis; homo enim non dicitur albus, vel niger, nisi quia Sortes, vel Plato est albus, & primæ pluribus substant, quàm secundæ; quia substant omnibus aliis, quibus substant secundæ, & cum hoc ipsis secundis. Insuper primæ per se subsunt, secundæ tantum in primis, & per primas. Tandem cum dicitur, substantias non suscipere magis, & minus, hoc etiam

etiam est, comparandò primas ad primas, & secundas ad secundas.

QUÆSTIO VI.

In quo consistat Ratio formalis quantitatis, & quomodo distinguatur à Substantia?

65 *Nota I.* Aliam esse quantitatem virtutis, aliam quantitatem molis. Illa est perfectio rei, secundum quam una res dicitur magis, vel minus perfecta, quam alia, hæc competit non tantum creatis, sed etiam ipsi DEO, qui propterea in Sacra Scriptura sæpe *magnus* dicitur, & de hac quantitate non est sermo in præsentibus; quia non spectat ad aliquod unum prædicamentum, sed vagatur per omnia, cum unaquæque res habeat sibi proprias identificatas perfectiones, sive sit substantia, sive accidens. Quantitas molis est, quæ solis rebus corporeis convenit, & ratione cujus unum corpus dicitur esse majus, aut minus alio, non virtute, sed extensione, aut munerò partium integralium. Sunt autem præcipue *quatuor*, quæ quantitas continua, de qua hic loquimur, afferre solet corpori, cui inhæret, primò est mensura, & mensurabilitas, secundò divisibilitas, tertio extensio, quartò impenetrabilitas, & ea vel actualiter, vel aptitudinaliter. *Mensura* est ratio, per quam quantitas rei cognoscitur, & alia est mensura *activa*, & alia *passiva*. Activa est res illa, quæ aliquid mensuratur, seu per quam inquiritur, & investigatur quantitas alicujus rei, sic Ulna est mensura, quæ inquiritur quantitas domus, vel panni. Mensura passiva dicenda est ipsa res, cujus quantitas, & magnitudo investigata est, ut est v. g. domus, vel pannus mensuratus, & hæc utraque tam actualiter, quam aptitudinaliter spectari potest. *Divisibilitas* est, secundum quam aliqua res activè dividere potest aliam rem, vel ipsa res passivè dividi ab alia in suas partes, vel entitativas, vel quantitativas, & integrales ad differentiam rerum spiritualium, quæ sunt omnino indivisibiles in hujusmodi partes. *Extensio* est positio partium alicujus extra se invicem, estque duplex, una in ordine ad se, seu partium in toto, quæ vocatur entitativa, alia in ordine ad locum, seu partium in loco, quæ vocatur quantitativa. Potest autem utraque dupliciter spectari, prima quidem uno modo, quod solum importet pluralitatem partium in toto, & distinctionem entitativam unius ab alia; alio modo, ut ultra hanc distinctionem addat etiam ordinem unionis earum ad invicem, quatenus quælibet certa pars immediatè unitur alii parti, & non im-

mediatè omnibus, sed servant ordinem, quem postulat totum ipsum integrale, nulla habita ratione loci, ut aliæ sint mediæ, aliæ extremæ. Secunda extensio, in ordine scilicet ad locum, alia est actualis, per quam singulis partibus rei correspondent singulæ partes loci; alia aptitudinalis, per quam etiam si actu essent omnes corporis partes in eodem spatio compenetratæ, adhuc tamen actualem extensionem petunt in eo, & unam esse extra aliam etiam localiter. Aliter autem adhuc dupliciter dicitur aliquid esse in loco, *definitivè*, & *circumscriptivè*. *Definitivè* aliquid ita est in loco, ut totum sit in toto, & totum in qualibet parte. *Circumscriptivè* est aliquid in loco, si ita loco divisibili circumscribatur, ut quælibet pars locati correspondeat determinatæ parti loci, quomodo sunt in loco ea solum, quæ sunt extensa quantitativè; entitativè enim tantummodò extensa possunt esse definitivè in loco. *Impenetrabilitas* tandem est repugnantia, quam habet unum corpus quantitate affectum, & localiter extensum, ut penetretur ab alio, & sit in eodem loco, aut spatio cum illo.

Nota II. Illos, qui nobiscum rationem formalem quantitatis statuunt in exigentia immediata extensionis impenetrabilis in ordine ad eundem locum, ita velle, ut quantitas aliud non sit, quam forma quædam accidentaliter absoluta, quæ superveniens substantiæ, ubi de se capax erat extensionis localis sine repugnantia ad compenetrationem, eam reddit capacem, imò naturaliter exigitivam extensionis impenetrabilis; nam illam impossibilitatem non habent partes materialis substantiæ ante adventum quantitatis, sed naturaliter possunt invicem compenetrari, & una substantia materialis cum alia, quantitas verò superveniens ita illas extendit, ut unaquæque distinctum postulet locum, nec possit oppositum contingere sine miraculo.

Nota III. Nominales non distinguere quantitatem velut accidens quoddam à substantia corporea, cæterisque ejus accidentibus realiter, sed affirmare, esse ipsammet earum rerum entitatem, ita, ut substantia sit per se quanta, & extensa, pariter & qualitas, atque ideo in quacunque re non unam assignare quantitatem, sed tot, quot sunt entitates physice in ea, ita, quod alia sit quantitas materiæ, & alia formæ, & alia aliorum accidentium.

ASSERTIO I. Ratio formalis quantitatis non consistit in ratione mensuræ. 67 Colligitur ex Doctore 4. dist. 49. q. 16. Mairius disp. 9. Phys. q. 1. art. 1. Amanus, & alii.

Probatur: Ratio formalis alicujus constitutiva est omnium primum, quod intelligitur in tali re constituta; sed esse mensuram non est primum, quod intelligitur

in quantitate: ergo non est ejus ratio formalis constitutiva. Prob. min. Prius convenit quantitati esse extensam, quàm esse mensuram, sive activam, sive passivam: ergo esse mensuram non est primum in quantitate. Prob. antec. Nam ideo quantitas potest esse mensura activa, seu ratio cognoscendi aliam quantitatem ignotam per ejus applicationem, quia est extensa, & habet plures partes integrales extra se positas, secundum quas potest se coextendere alteri quantitati, eademque ratione potest mensurari, quia extensa est: ergo prius convenit quantitati esse extensam, quàm esse mensuram, consequenter ratio mensuræ non constituet quantitatem formaliter.

ASSERTIO II. Ratio formalis quantitatis non consistit in divisibilitate. Citati.
68 *Probatur*: Quia prius est esse extensum, quàm esse divisibile: ergo esse divisibile non est primum, quod convenit quantitati, consequenter non est ratio ejus formalis constitutiva. Prob. antec. Ideo quantitas est divisibilis instrumentò corporeò, quia habet plures partes ad invicem impossibiles in eodem spatio; nam nihil est divisibile, quod taliter non habet partes: ergo, &c. *Confirmatur*: Essentia est indemonstrabilis de eo, cujus est essentia, sed divisibilitas de quantitate demonstratur à Philosopho 6. Physic. cap. 1. ergo non est essentia quantitatis.

Objicitur I. Philosophus 5. Met. cap. 13. inquit, divisibilitatem per se primò competere quantitati, & cæteris per quantitatem: ergo, &c.

Respondetur: Divisibilitatem, quæ debet fieri per interpositionem alicujus instrumenti corporei, competere aliis per quantitatem; hæc autem divisibilitas est tantum passio quantitatis, & hoc solum voluit Philosophus, ut ipsum explicat Scotus 4. dist. 1. q. 5. F.

Objicitur II. Scotus 4. dist. 12. q. 2. ait, qualitatem corpoream à quantitate separatam non esse actu divisibilem, sed tantum potentiâ remotâ: ergo per quantitatem fit proximè talis: ergo cum qualitas sit talis per quantitatem, quantitas erit magis talis, scilicet ex se, & per se.

Respondetur dist. antec. Qualitas separata à quantitate non est divisibilis actu ab agente naturali, quod dividere nequit, nisi instrumentò corporeò, conc. non est actu divisibilis ab agente supernaturali, vel Angelo in partes scilicet entitativas, & integrantes, neg. antec.

69 ASSERTIO III. Ratio formalis quantitatis non consistit in extremitate, aut extensione partium in ordine ad se. Citati.

Probatur I. Quoad primum sensum, seu modum in Not. I. assignatum, quod scilicet non consistat essentia quantitatis in hac extremitate partium, ut nimirum dicit solam pluralitatem partium, & distin-

ctionem entitativam illarum, quatenus hæc pars non est in illa. Tum quia quod est essentia, & ratio constitutiva unius, non potest competere alicui alteri distincto ab hoc, cujus est ratio constitutiva; sed hæc extremitas convenit substantiæ corporeæ ex se citra quantitatem: ergo non potest esse ratio constitutiva quantitatis, & sic nec dici potest, quod sit hæc extremitas partium à quantitate, sed prior illâ, vel potius præscindendò ab illa. Prob. min. Substantia corporea citra quantitatem essentialiter distinguitur à substantia incorporea, & spirituali; sed non distinguitur per aliud ab incorporea, nisi per dictam extremitatem: ergo hæc illi competit citra quantitatem. Prob. min.

Quantitas non distinguit corpoream substantiam ab incorporea: ergo dicta extremitas partium. Prob. antec. Nullum accidens potest unam substantiam essentialiter distinguere ab alia; sed quantitas est accidens: ergo, &c. Tum quia quantitas adveniens substantiæ potest illi tantum tribuere partes extensionis accidentales, non autem substantiales: ergo partes substantiales jam præsupponuntur. Prob. antec. Quia accidens non causat suum subiectum, nec partes accidentis partes *sui subiecti* adequati, sed e contra: ergo, &c. Tum quia certum est, quod non solum in capite sit distincta pars quantitatis ab ea, quæ est in pede, sed etiam alia pars substantiæ: ergo ipsa substantia citra quantitatem habet extremitatem partium entitativarum. Prob. antec. Quia aliàs eadem substantia indivisibilis secundum entitatem esset in pede, & in capite, imò & in toto corpore, quod falsum est.

Probatur II. Quod non consistat in extremitate partium in secundo sensu, prout scilicet dicunt ordinem, ita ut una pars sit immediatè uni parti, & hæc immediatè alteri parti unita; Quia cogitari non potest substantia corporea cum distinctione entitativa partium sine unione, & continuatione illarum ad invicem: ergo hæc extremitas partium in hoc secundo sensu non est distincta à prima, aut saltem prima concipi nequit sine hac secunda. Antec. patet; quia aliàs jam non amplius conciperetur substantia corporea, sed in indivisibilia resoluta.

Respondent Thomistæ communiter, præsertim quoad I. probationem, substantiam, ut natura præcedit quantitatem, habere pluralitatem partium in potentia, non in actu, & in hoc distingui à re spirituali. *Contra*: Vel intelligunt, quod substantia ante quantitatem omnino actu non habeat partes, sed expectet per adventum quantitatis? & hoc dici non potest; quia substantia nequit mendicare entitatem suarum partium à quantitate. Vel intelligunt, quod quidem habeat ante quan-

quantitatem partes, sed tantum actu non distinctas. Sed neque per hoc tollitur, quin sint distinctæ; quia etiam cum subsunt quantitati, ita se habent in potentia, quatenus non sunt divisæ, & separatæ. Et si habeant partes substantiæ realem identitatem ante quantitatem, hæc identitas realis planè non posset destrui per accidens superveniens, consequenter jam antea erunt distinctæ.

Obijciatur: Philosophus in Prædicamento quantitatis explicuit essentiam quantitatis permanentis per positionem partium in toto, & per ordinem ad se invicem, quod etiam fecit Doctor Philosophum imitatus 4. dist. 10. q. 1. M. ergo, &c.

Respondetur, distinctionem partium, & illarum unionem, ac ordinem ad invicem in substantia reperiri seclusâ quantitate, ut jam dictum est, ac ideo quando Philosophus explicat essentiam quantitatis per positionem partium in toto, certè positionem non sumpsit pro coordinatione illa partium præcisè in toto, sed prout ultra hunc ordinem addit etiam extremitatem in loco impenetrabilem in actu primo, & solum præscindebat ab extensione actuali locali, & in actu exercito, quæ est positio de genere sitûs: quod etiam solum intendit Doctor.

71 **ASSERTIO IV.** Ratio formalis Quantitatis non consistit in extremitate, aut extensione partium in ordine ad locum. Citati.

*Probat*ur I. Quòd non in extensione locali actuali; quia si intelligatur per hanc extensionem præsentia situalis, per quam corpus toti loco actu coextenditur, & partes corporis partibus loci, tunc sustineri omnino nequit; tum quia Aristoteles distinxit positionem de genere quantitatis à positione de genere sitûs, & hæc supervenit illi: ergo non sunt confundendæ. Tum quia quantitas est accidens absolutum, præsentia situalis respectivum, & concipi nequit sine actuali ordine ad locum. Tum quia præsentia situalis separari potest à quantitate, & hæc sine illa existere, uti defacto contingit in Venerabili Sacramento, ubi Corpus Christi existit cum sua quantitate sine locali extensione de genere sitûs. Si autem prætendatur, hoc in alio sensu esse intelligendum, quomodocunque explicetur, non poterit evinci intentum. Tum quia sicut actu esse in loco supponit existentiam rei locatæ, ita & existentiam quantitatis, quæ locatur; locus enim posterior est re locata. Tum quia Philosophus posuit ultimum coelum & extensum, & quantum, & tamen negavit esse in loco. Tum quia quantitas est accidens absolutum: ergo malè statuitur ejus essentia in actuali ordine ad locum.

Tract. II.

*Probat*ur II. Quòd essentia quantitatis non consistat in extensione aptitudinali ad locum. Tum quia talis capacitas reperitur etiam in substantia materiali, & oritur ex partibus, ut habent extensionem in ordine ad se, & ad totum: ergo non est constitutiva formaliter quantitatis. Prob. antec. Sicut in se una pars in substantia est extra aliam, ita quoque citra quantitatem petunt naturaliter, ut una sit extra aliam in loco: ergo eadem aptitudo, & capacitas competit partibus entitativis, quæ competit quantitativis. Tum quia ex eo, quòd substantia spiritalis partibus careat, connaturalis modus ejus essendi in loco est simplex, & indivisibilis, ut nimirum sit tota in toto, & tota in qualibet parte: ergo ex opposito substantia materialis ex hoc, quòd non est simplex, sed habet extremitatem partium, connaturalis ejus modus essendi in loco erit extensus, & divisibilis, consequenter talis aptitudo competit substantiæ materiali citra quantitatem, atque ita hanc non constituet.

Obijciatur, quòd ratio formalis consistat in extensione locali actuali, I. Extendere rem in ordine ad locum est effectus formalis quantitatis; sed quantitas est forma dans actu effectum suum formalem: ergo actualiter extendet subjectum, in quo reperitur.

Respondetur: Extendere rem in ordine ad locum, seu actualem extensionem non esse effectum formalem primum quantitatis, quem necessario actu tribuit, sed actualem exigentiam extensionis impenetrabilis localis esse effectum primum, quantitatem autem actu denominare subjectum suum exigitivum talis extensionis.

Obijciatur II. In Sacramento Eucharistiæ propriè dicimus remanere quantitatem cum cæteris accidentibus; sed ibi non intelligimus aliud, quàm remanere extensionem illam, per quam occupatur locus, & spatium: ergo quantitas in tali extensione locali actuali consistit.

Respondetur, Nos ideo solum intelligere, in Sacramento remanere extensionem illam localem accidentium, quia intelligimus, remanere quantitatem cum suo naturali modo quantitativo, qualis est positio de genere sitûs, non quasi essentia quantitatis consisteret in illa extensione; nam econtra asserimus, Corpus Christi esse in Sacramento cum sua quantitate, nullam ibi concipiendò extensionem localem illius.

Obijciatur III. Non potest quantitas separari à figura recta, vel curva; sed figura concipi nequit sine actuali extensione: ergo neque quantitas.

Respondetur dist. min. Figura extrinseca, & situalis, quæ fundatur in positione de genere sitûs, concipi nequit sine actuali

actuali extensione, conc. figura intrinseca, & quantitativa, quæ fundatur in positione de genere quantitatis, neg. min. & conseq.

Obijcitur IV. Extreitas, seu positio partium in toto de genere quantitatis non solum facit, ut una pars sit distincta ab alia, sed etiam, ut sit actu distans: ergo quantitas actualiter extendit partes in ordine ad locum.

Respondetur dist. antec. Si per distantiam intelligitur dimensio media inter unam partem, & alteram, cui illa non est immediate unita, conc. positionem de genere quantitatis facere actu distare partes substantiæ impenetrabiliter, ubi prius distabant penetrabiliter tali modo; si per distantiam intelligatur spatium interjectum, neg. antec. quod sic faciat actu distare partes substantiæ; sic enim facit eas tantum distare in actu primo, & in aptitudine, quatenus suapte naturâ petunt diversa loca, quo sensu caput Christi in hostia localiter à pede distare dicitur, & non tantum entitativè.

75 *Obijcitur* V. Si essentia quantitatis non in extensione actuali, & extrinseca, sed in aptitudinali, & intrinseca ad actum primum spectante consistit, tunc extensio quantitativa non erit distincta ab extensione entitativa substantiæ; sed: ergo. Prob. seq. Quia tunc sub extensione quantitativa poterunt pedes hominis esse in eodem puncto indivisibili cum cæteris partibus.

Respondetur neg. seq. maj. Licet autem sub extensione quantitativa possint membra humani corporis se etiam in loco spatii compenetrare, ut patet modò de Corpore Christi in Eucharistia, negatur tamen in casu probationis, pedes esse extra caput solum entitativè, & in ordine ad se, seu in ordine ad totum; adhuc enim pedes sunt extra caput, & magis distantes aliis membris in ordine ad locum in actu primo, & aptitudine, quatenus suapte naturâ petunt loca diffita cum naturali repugnantia ad compenetrationem, quod non evenit de partibus substantiæ, & qualitatis.

76 *Obijcitur*, quod consistat in simplici extensione aptitudinali ad locum, præscindendò ab impenetrabilitate. Præsentia divisibilis, & situalis est modus ipsius quantitatis ex Scoto 4. dist. 10. q. 1. M. ergo quantitas consistit in principio exigitivo istius modi, quod circumscribimus per dictam extensionem aptitudinalem ad locum.

Respondetur dist. antec. Præsentia situalis cum repugnantia penetrationis partium rei situatæ ad invicem est modus quantitatis, conc. de qua etiam fuit locutus Doctor loc. cit. Præsentia situalis sine repugnantia præfatæ penetrationis, neg. antec. quia hæc convenit omnibus entibus materialibus, prout à spiritualibus se-

cernuntur. Dist. etiam conseq. Ergo quantitas consistit in principio exigitivo istius modi, qui est cum repugnantia penetrationis partium, conc. qui est absque repugnantia, neg. conseq.

ASSERTIO V. Ratio formalis quantitatis consistit in immediata exigentia extensionis impenetrabilis in ordine ad eundem locum, seu in extreitate partium impossibilem ex natura sua, & in actu primo in eodem loco. Citati.

Probatur: Quando datur aliquis effectus, qui est ita proprius alicui rei, ut repugnet, eum provenire ab alia re, tunc principium talis effectus est ratio formalis illius rei; atqui datur defacto respectu substantiarum corporearum effectus impenetrabilitatis, & hic effectus à nulla altera re provenire potest, nisi à quantitate: ergo principium exigitivum impenetrabilitatis est ratio formalis quantitatis. Prob. min. pro altera parte: Hic effectus non oritur ab ipsa substantia; quia exigentia extensionis localis substantiæ non est talis, ut excludat prorsus penetrationem. Neque oritur à materia, & forma, quas substantia includit, si est composita; quia hæc se compenetrant in composito. Neque provenit à qualitate; quia qualitates sunt quoque ad se invicem penetrabiles, & ad aliud; aliud verò amplius assignabile non est, nisi quantitas: ergo ab hac provenit, consequenter principium ejus exigitivum est quantitatis ratio formalis. *Confirmatur*: Illud bene statuitur alicujus essentia, à quo omnes proprietates emanant talis essentia; sed ab exigentia extensionis impenetrabilis omnes proprietates quantitatis emanant: ergo, &c. Prob. min. Nam fuit impenetratio, ut patet, quæ est prima passio quantitatis: fuit etiam divisibilitas, & mensura tam activa, quam passiva; ex eo enim, quod habet quid partes extensas impenetrabiles, dividi, mensurare, & mensurari potest: ergo.

Obijcitur I. Quod est prius in aliqua re, illud est essentia ejus, vel ratio formalis; sed prior est in quantitate ratio replendi, & occupandi locum, quam ratio expellendi aliam quantitatem: ergo illa, non autem ista erit quantitatis ratio formalis. Prob. min. Quia ideo expellit quantitas, quia occupat: ergo, &c.

Respondetur dist. min. Ratio replendi, & occupandi est prior in quantitate, quam ratio expellendi, seu impenetrabilitas prioritatis universalitatis, conc. quia cæteris rebus corporeis etiam convenit, sicut animal in homine dicitur prius rationalitate: est prior prioritatis causalitatis, neg. min. non enim absolutè verum est, unam quantitatem expellere aliam, quia locum replet, sed cum additò, quia replet impenetrabiliter; unde impenetrabilitas tanquam ratio specifica contrahit rationem replendi

replendi locum omnibus rebus corporeis convenientem.

Obijcitur II. Si per virtutem expulsi-
vam explicetur quantitas, sequitur, eam
fuisse à natura primariò ordinatam non
ad extendendum substantiam, sed ad im-
pediendum alterius corporis penetratio-
nem; sed: ergo.

Respondetur neg. seq. quia in quanti-
tate idem effectus est extendere substan-
tiam impenetrabiliter, & impedire alte-
rius quantitatis subingressum.

79 *Obijcitur III.* Habere partes inter se
impossibiles respectu loci convenit sub-
stantiæ seclusa quantitate: ergo cum ex-
treitas entitativa reperiatur in substantia
materiali ante quantitatem, & ex ea oria-
tur extreitas impenetrabilis in loco, jam
etiam hæc competet substantiæ ante quan-
titem. Prob. antec. Ideo namque una
pars est impenetrabilis cum alia, quia ha-
bet esse extra aliam, & ideo una res est
impenetrabilis in loco cum alia, quia in
se est extensa per suas partes; sed hæc
omnia competunt substantiæ citra quanti-
tatem: ergo &c.

Respondetur neg. antec. ad cujus pro-
bationem neg. iterum antec. quia impe-
netrabilitas partium non provenit ex sola,
& nuda extreitate partium entitativa, sed
ex tali partium extreitate, quæ suapte na-
turâ exigunt prorsus necessariò distincta
loca, ut sunt partes quantitatis. Extrei-
tas autem entitativa dicit tantum esse di-
visibiliter in loco, non ut divisibilitas ex-
cludit penetrationem, sed ut excludit mo-
dum essendi in loco definitivum, & spiri-
tuale, totum in toto, & totum in qua-
libet parte.

80 *Obijcitur IV.* Si impenetrabilitas esset
ratio formalis quantitatis, tunc non pos-
set fieri penetrabilis, sicut ex eo, quod
brutum est irrationale, non potest fieri ra-
tionale; sed: ergo.

Respondetur dist. seq. Non posset fieri
penetrabilis etiam à Deo, hoc est, ut prin-
cipium exigitivum impenetrabilitatis mu-
tetur in principium exigitivum penetrabi-
litis, & sic ipsa essentia quantitatis in-
vertatur, conc. prout ly *penetrabile* dicit
tantum negationem, seu suspensionem
actus secundi, seu impenetrationis actua-
lis, neg. seq. quia actus secundus impene-
trabilitatis, seu actualis impenetratio, vel
expulsio impediri, vel suspendi potest à
Deo, non autem ipsa impenetrabilitas, seu
exigentia.

Obijcitur V. Si essentia quantitatis be-
ne explicatur per radicem impenetrabili-
tatis: ergo æquè bene poterit explicari per
radicem divisibilitatis, aut mensuræ. Prob.
conseq. Ideo bene explicatur per illam ra-
dicem, quia impenetrabilitas est propriè
passio; sed etiam divisibilitas, & mensura
sunt passionēs: ergo.

Respondetur negandò conseq. & pari-
tatem, disparitas est, quia impenetrabili-
tas, intellige actualis, est passio omnium
prima, & ideo meliùs explicatur per ipsam
ratio formalis quantitatis, quàm per cæ-
teras passionēs; est enim rationi formali
proximior, quàm reliquæ.

ASSERTIO VI. Quantitas est acci- 81
dens realiter distinctum à substantia, &
aliis accidentibus materialibus. Scotus 4.
dist. 12. q. 2. §. *Ad questionem*, & alibi,
quem omnes Scotistæ sequuntur. D. Tho-
mas 3. p. q. 77. art. 2. & 4. Et 4. dist. 12.
q. 1. art. 1. estque communis contra No-
minales.

Probatur I. Autoritate Aristotelis,
qui 1. Physic. Tex. 15. distinguit quanti-
tatem, sicut qualitatem à substantia. Et 4.
Physic. 76. ait, solam quantitatem seclu-
sâ substantiâ esse loci occupativam. Et 2.
de an. 65. docet, substantiam esse sensibi-
lem per accidens, quantitatem verò per
se. Tandem 3. Metaph. Tex. 17. ex pro-
fesso probat, quantitatem non esse reali-
ter substantiam.

Probatur II. Ratione desumpta ex fi-
de: Quantitas panis in Eucharistia existit
absque substantia panis: ergo realiter se-
parantur. Prob. antec. Concilium Trid.
Sess. 13. Can. 2. docet, & declarat, desi-
nente substantia panis, & vini remanere
duntaxat species, scilicet accidentia eo-
rum, consequenter etiam quantitas rema-
net; alias enim non esset verum dicere,
quod remaneant omnia accidentia panis,
& conversio, quæ ibi fit, non solum de-
beret dici transubstantiatio, sed etiam
transaccidentatio; quia non sola substan-
tia panis, sed etiam ejus quantitas con-
verteretur in Corpus Christi.

Probatur III. In hostia consecrata post 82
recessum panis hærent, & manent quali-
tates illæ, sapor, color, odor &c. ergo in
aliquo subjecto communi, quod erit quan-
titas panis. Prob. conseq. motò unò illo-
rum accidentium movetur etiam aliud;
sed hujus alia ratio non est assignabilis,
quàm sustentatio in eodem subjecto, quod
necessariò est quantitas: ergo &c. Prob.
min. Non potest salvari recurrendò ad mi-
raculum, cum hujus non sit necessitas:
ergo &c. Prob. antec. Quia alias etiam
dicere possemus, quod in hostia consecra-
ta disgregare visum sit miraculum, quia
ad hoc, ut albedo naturaliter disgreget
visum, requirit subjectum, quod tamen
ibi non est, etiam in sententia Nomina-
lium. *Confirmatur:* In hostia consecra-
ta adest impenetrabilitas cum alia hostia
consecrata: atqui hæc non potest salvari
dicendò cum Nominalibus, qualitates
saporis, odoris, albedinis &c. quæ rema-
nent, propriam habere quantitatem sibi
realiter identificatam, & ita separata etiam
quantitate panis, existere impenetrabili-
rer:

ter: neque dicendô cum Recentioribus, illam impenetrationem unius hostiæ consecratæ cum alia oriri non à quantitate aliqua, sed ab ubicationibus unius hostiæ remanentibus, quæ nequeunt naturaliter cum ubicationibus alterius esse: ergo debet recurri ad quantitatem, quæ est subiectum commune accidentium illorum impenetrabilium. Prob. minor quoad primum; quia si ejusmodi qualitates haberent distinctas quantitates, non potuissent præfuisse simul in eadem substantia contra experientiam, quâ videmus, in eadem substantia panis esse compenetratas qualitates albedinis, coloris, saporis &c. vel certè si entitates materiæ, formæ substantialis, saporis, odoris, coloris, singulæ sunt etiam quantitates: ergo una quantitas penetratur cum alia, quia omnes istæ entitates in composito materiali sunt simul in eodem loco. Prob. min. quoad secundum: modus, qualis est ubicatio, non potest servari sine re modificata: ergo recedente substantia tanquam re modificata, etiam recedet ubicatio ejus tanquam modus.

Probat IV. Substantia est quoddam absolutum prius quantitate; sed omne tale potest esse sine alio: ergo etiam substantia sine quantitate in se, consequenter habet signum distinctionis realis ab illa. Tum quia prædicamenta diversa sunt inter se realiter distincta, ut jam ostensum est: ergo etiam substantia, & quantitas; quia constituunt duo prædicamenta.

83 *Obijcit* I. Idem corpus invariatur quoad omnia potest esse magis, & minus quantum: ergo quantitas non est accidens realiter distinctum à substantia, sed est eadem substantia ut respondens loco extenso, quæ cum respondet majori loco, dicitur magis quanta, cum minori, minus quanta. Antec. patet; eadem enim aqua, quæ prius occupabat duos palmos, per congelationem potest restringi ad locum, seu spatium palmare.

Respondetur neg. antec. quia implicat, corpus magis, vel minus extendi nullô penitus variatô. Ad probat. dicendum, quod si maneat in aqua congelata eadem quantitas, variatur tamen actualis extensio in ordine ad locum, quæ non est quantitas, sed modus quantitatis ex Scoto 4. dist. 10. q. 1. M. spectans ad prædicamentum sitûs, & sic idem corpus dicitur quidem magis, vel minus extensum, non tamen magis, aut minus quantum. Et si etiam dicatur magis, vel minus extensum per rarefactionem, & condensationem, adhuc non dicitur tale nullô penitus variatô, cum rarefactio, & condensatio sint veræ mutationes.

84 *Obijcit* II. Si quantitas est accidens realiter distinctum: ergo saltem Deus posset illam separare à substantia in instanti;

sequela est falsa: ergo & id, unde sequitur. Prob. min. Vel enim tunc manebit substantia adhuc extensa per totum spatium, ubi prius erat, vel confluet in punctum illius spatii, sed neutrum dici potest: ergo &c. Prob. min. Non enim dici potest primum; quia esse extensum est habere quantitatem. Neque secundum; quia fluxus in punctum illius spatii deberet fieri per motum localem, qui non potest fieri in instanti, sed in tempore.

Respondetur conc. seq. maj. neg. min. ad cujus probat. dicimus, substantiam quantitate exutam ex natura sua manere secundum omnes, & singulas sui partes in eodem situ, in quo prius erat sub quantitate; tum quia non tantum quantitas, sed etiam partes substantiæ erant in illo spatio: ergo non sufficit, ut sola cesset ibi esse quantitas, ut dicatur etiam cessare substantia. Tum quia substantia ratione suæ entitatis præcisâ quantitate potest dici indistans loco: ergo ratione suæ entitatis nata est fundare præsentiam ad spatium. Tum quia quantitas solum affert rebus præsentiam impenetrabilem: ergo cessatio quantitatis in loco non est cessatio substantiæ in loco, sed tantum cessatio tali modo, scilicet impenetrabiliter, consequenter ablata quantitate substantia naturâ suâ manet secundum omnes, & singulas sui partes in eodem situ, in quo prius erat sub quantitate, præsertim cum fluxus in punctum spatii non detur hic; quia intelligi nequit, rem esse alicubi, ubi prius non erat, nisi sit de novo ibi producta, vel adducta; sed non possunt partes substantiæ constitui in puncto, ubi prius non erant per productionem, quia supponimus, substantiam conservari, & solam quantitatem destrui; adductio verò intelligi non potest sine mutatione locali, quæ non potest fieri in instanti, sed successivè, & in tempore. Remanet ergo substantia in spatio, ut prius, non quidem indivisibiliter ad modum Angeli, sed divisibiliter, consequenter tota in toto, & pars in parte, quomodo tamen adhuc quanta dici non posset, quia non maneret quantitativè, id est, impenetrabiliter extensa, sed penetrabiliter, nec molem corpoream faceret aliis corporibus obistentem, nec ejus partes essent inter se invicem in eodem loco impossibiles.

QUÆSTIO VII.

An Quantitas discreta hujus Prædicamenti, & quæ Quantitatis continue sint species?

Nota I. Aristotelem c. de quantitate dist. 85 visisse quantitatem in continuam, & discretam,

discretam, hancque ibi definivisse, quod sit illa, *cujus partes non copulantur termino communi, sed sunt abinvicem soluta*, nec uniuntur realiter inter se, ut numerus ternarius trium hominum v. g. qui numerus, prout ad propositum nostrum facit, duplex assignari solet, *transcendentalis*, scilicet, & *prædicamentalis*. Transcendentalis est, qui coalescit ex rebus non quantitativis, & non materialibus, ut numerus trium Angelorum, trium animarum, diciturque vulgò *transcendentalis*; quia non determinat sibi certum prædicamentum, sed vagatur per res omnium prædicamentorum, ut substantiæ, qualitatis, relationum. Prædicamentalis est ille, qui conflatur ex rebus tantummodo quantitativis, ac ideo etiam numerus *quantitativus* dicitur, ut est v. g. numerus trium hominum, trium lapidum &c.

- 86 *Nota II.* Quantitatem continuam ex Philosopho esse illam, *cujus partes termino communi copulantur*, ut v. g. linea bipalmaris, *cujus partes omnes verâ unionem reali physicâ adinvicem sunt conjunctæ aliquo indivisibili copulativo*; alia autem est *permanens*, alia *successiva*: illa est, *cujus partes simul existere possunt*, ut quantitas lapidis, ligni &c. Successiva est, *cujus partes non possunt simul existere, sed sunt talis naturæ, ut una succedat alteri, qualis quantitas est tempus, motus.* Quantitatis continuæ permanentis species enumeravit Aristoteles c. de quantitate *lineam, superficiem, corpus, & locum*: quantitatis verò continuæ successivæ species assignavit *tempus, & motum*, & hæc quidem, ut dictum, c. de quantitate. Attamen 5. Metaph. c. 13. ubi accuratè magis, & ex propria loquitur sententia de quantitate, species quantitatis enumerans memorat tantum *lineam, superficiem, & corpus*, locum autem omittit, motum verò, & tempus, ait, esse quanta per accidens; hinc orta est controversia, utrum omnes sint veræ species quantitatis continuæ. Ulterius autem hinc observa *lineam, seu longitudinem esse quantitatem divisibilem penes longitudinem præcisè, non verò secundum latitudinem, & profunditatem.* Superficies, seu latitudo est quantitas divisibilis penes longitudinem, & latitudinem, non verò profunditatem. Corpus, vel profunditas est quantitas divisibilis penes omnes tres assignatas dimensiones, id est, quantitas longa, lata, & profunda, sumiturque corpus hinc non pro illo, quod est compositum substantiale ex materia, & forma, nec pro substantia corporea prædicabili in quid de omnibus substantiis completis corporeis, quod vocatur corpus metaphysicum, nec pro altera parte viventis, quæ cum anima ipsum constituit, quod vocatur corpus physicum, & pertinet ad prædicamentum
- Tract. II.*

substantiæ tanquam pars rei physicæ directè pertinentis ad ipsam, sed sumitur pro quantitate trium dimensionum assignatarum, quod communiter vocatur corpus *Mathematicum*.

ASSERTIO I. Quantitas discreta 87 non est verè species hujus Prædicamenti. Colligitur ex Aristotele 3. Physic. 68. ubi expressè negat, numerum esse ens per se unum, vocans illud plura entia, & plurius unitatum congeriem. Mastrius disp. 7. Log. q. 2. art. 1. n. 46. Pontius disp. 14. Log. q. 4. Scotus autem licet oppositam tenuisset sententiam, quæ tunc temporis erat communis, q. 16. Prædicam. & 4. Metaph. q. 2. & lib. 5. q. 9. postea tamen 1. dist. 24. q. un. manet totaliter problematicus.

Probatnr: Quantitas discreta consistit in numero; *hic enim solus est quantitatis discreta species absolute loquendo*: sed numerus non habet unitatem sufficientem, & requisitam ad hoc, ut aliquid possit propriè poni in prædicamento: ergo &c. Prob. min. *Quinque* solum assignantur *gradus unitatis*, ut docet Doctor 1. dist. 2. q. 7. Hh. in quorum primo ponitur *unitas aggregationis*, in secundo *unitas ordinis*, in tertio *unitas per accidens*, in quarto *unitas compositi per se*, in quinto demum *unitas simplicitatis*, ex quibus omnibus à parte rei numero non potest tribui, nisi primus, vel ad summum secundus, quatenus à parte rei datur aliquis ordo inter res numeratas, quando nimirum ipsæ res habent inter se connexionem, vel subordinationem quandam quantum ad locum, vel tempus, vel dignitatem, vel causalitatem, aut aliò modò; atqui neuter dictorum duorum graduum sufficit, ut aliquid sic unum ponatur in prædicamento: ergo &c. Prob. min. In cumulo lapidum reperitur prima unitas, in Republica, aut Exercitu reperitur secunda unitas; sed minime propter has unitates aut cumulus lapidum, aut Republica, aut Exercitus in prædicamento poni possunt: ergo neque numerus propter illas poni poterit, consequenter non erit vera species hujus prædicamenti, ad talem enim requiritur unitas per se, ut nuper jam dictum est.

Confirmatur primò: Unum album, & 88 plura alba non differunt specie: ergo neque unum, & plura una; atqui continuum, & numerus habent se sicut unum, & plura una: ergo non differunt specie. Prob. subsumpt. Quia numerus fit ex divisione continui ex 3. & 6. Physic. Tum quia numerus transcendens non est ens per se unum, sed sunt ipsa plura entia numerata, ut ipsi concedunt Adversarii: ergo neque numerus quantitativus erit una per se quantitas, aut una species quantitatis, sed plures quantitates numeratæ.

R r

Prob.

Prob. conseq. eodem enim modò ille numerus est multitudo unitatum transcendentium, sicut numerus quantitativus est multitudo unitatum quantitativarum.

Confirmatur secundò: Si numerus poneretur in prædicamento, tunc solùm pro materiali; atqui sic non potest in eo poni: ergo &c. Min. patet; quia, ut mox dictum, pro materiali non dicit, nisi plura quanta, seu plures res numeratas; quia numerus non est aliud, quàm ipsa quantitas in plures partes divisa, & sic non est quid unum. Maj. etiam prob. Quia solùm pro materiali est ens reale; formaliter enim solùm habet esse per intellectum, qui illa plura à parte rei non habentia unitatem colligit per modum unius, & tribuit ipsis esse unum secundum ordinem prioris, & posterioris, quam unionem à parte rei non habent ullo modo, sed semper sunt plura.

Dixi notanter suprà in probatione: *hic enim solus est quantitatis discreta species absolutè loquendò*; quia in tantum dicitur quantitas *oratio*, in quantum constat syllabis longis, & brevibus; est enim hinc sermo tantum de voce aliqua articulata ore prolata; at quomodocunque consideretur, nunquam erit quantitas aliqua per se, nec constituet speciem essentialiter à numero distinctam; si enim consideretur, ut est adunatio plurium syllabarum aliquem ordinem adinvicem servantium, sic planè non erit, nisi numerus syllabarum; si autem consideretur, quatenus constat syllabis, quarum una brevi mora proferri solet, alia longiori, nec sic erit per se quanta; quia de per accidens est, quòd una syllaba longiori, alia breviori tractu proferatur; talis enim mensurabilitas non ex natura rei, sed ex hominum voluntate, hanc syllabam corripientium, illam producentium illis convenit, & sic una tantum absolutè loquendò erit species quantitatis discretæ, scilicet numerus, seu multitudo, quæ, ut invenitur in syllabis, dicitur *oratio*, ut in cæteris continuis, dicitur *numerus*, atque ita accidentaliter tantum differunt, in quantum numerus non determinat sibi subiectum, sed inveniri potest in omnibus continuis divisis, & separatis, oratio autem invenitur solùm in syllabis alicujus vocis. Quòd autem Aristoteles c. de quantitate assignaverit illam, & specialiter numeraverit, est tantum, quòd ibi secutus fuerit vulgarem tunc temporis loquendi modum, s. autem Metaph. ubi ex propria loquitur sententia, species quantitatis assignans orationis non meminit.

89 *Obijcitur* I. Ratio quantitatis ita bene convenit discretæ, sicut continuæ: ergo &c. Prob. antec. Ratio quantitatis est extensio partium extra partes; sed etiam numerus habet partes extra partes; componitur enim ex partibus quantitativis,

quarum una necessario est extra aliam: ergo &c. Similiter etiam competunt proprietates quantitatis, æqualitas, vel inæqualitas, finitas vel infinitas, esse divisibile, mensurabile: ergo &c.

Respondetur neg. antec. quia in quantitate discreta una unitas non est pars componens cum alia unum ens per se, unde non habet partes extra partes, sed potius tota extra tota, quorum quodlibet propriam habet extensionem. Sic etiam non propriè, sed tantum proportionem quadam solent ei tribui passionem quantitatis; quo sensu etiam tribui solent multitudini transcendentali, quæ tamen ob id non asseritur spectare ad hoc prædicamentum.

Obijcitur II. Scientiæ realis debet statui objectum ens per se, & reale; de ente enim per accidens non datur vera scientia 6. Metaph. 2. sed numerus est objectum Arithmeticæ, quæ est scientia realis: ergo numerus erit ens per se unum, & reale.

Respondetur, Ipsos imprimis Adversarios teneri ad solutionem hujus argumenti, cum proportionem numerorum, & proportionalitates æquè bene Arithmetica demonstret in numero transcendentali, quem tamen ipsi non distinguunt à rebus numeratis, quæ non faciunt speciem unam in genere entis. Dein dici potest habere pro objecto non formalem unitatem numeri, sed materiale numeri, ipsas nempe rerum multitudines, ut adinvicem comparabiles per habitudines proportionis, & proportionalitatis. Demum cum demonstrationes Arithmeticæ ita bene procedant in supputatione entium rationis, sicut realium, ablatisque omnibus entibus realibus, adhuc Arithmetica remaneret, & exerceri posset in ipsa multitudine entium rationis, non ita absone quis diceret, eam non limitari ad genus scientiæ realis. Ita Mastrius.

Obijcitur III. Nullo intellectu considerante sunt tot elementa, tot cœli &c. ergo etiam quoad formale numerus est à parte rei, & quid reale.

Respondetur neg. conseq. Quia solùm à parte rei datur materiale numeri, nempe illæ res numerabiles, quæ ab intellectu in unum colligi possunt, & unitatem numeri non habent, nisi ab intellectu. *Instas*: Intellectus non facit numerum, sed illum agnoscit: ergo secundum suam formalitatem præcedit opus intellectus. *Contra*: Solùm ex usu loquendi solet dici numerus; quia à parte rei sunt quid numerabile. *Dices*: Ergo saltem ista numerabilitas ponit in ipsis unitatibus formalitatem aliquam, ratione cujus possit dici numerus habere in rebus unitatem realem, ac per se absque ullo ordine ad animam. *Contra*: Neg. conseq. Quia illa numerabilitas revera est tantum denominatio extrinseca proveniens illis rebus ab intellectu potente

potente colligere, aut mensurare illarum multitudinem.

92 ASSERTIO II. Quantitatis continuæ veræ, & propriæ species sunt Linea, Superficies, & Corpus. Est communior cum Mastro.

*Probat*ur: Tum quia Aristoteles tam hic cap. de quantitate, quàm 5. Metaph. c. 13. has tres species assignat quantitatis continuæ singulas describendò. Tum quia hæc tria essentialiter participant rationem communem quantitatis, & unumquodque essentialiter illi addit differentiam, quâ ab alio illorum essentialiter differat: ergo sunt veræ species quantitatis. Prob. antec. Quia omnia illa tria sunt essentialiter extensiones impenetrabiles, habentes partes extra partes impenetrabiles, diversimodè tamen, & cum differentia; Linea enim est formaliter quantitas continua extensa secundum dimensionem formalem longitudinis, superficies est quantitas continua extensa secundum dimensionem formalem latitudinis, Corpus est quantitas continua extensa secundum dimensionem formalem profunditatis.

93 *Obijcitur* I. Linea distinguitur à superficie per carentiam latitudinis, & superficies à corpore per carentiam profunditatis: ergo non sunt veræ species; quia hæc distinguuntur per quid positivum.

Respondetur neg. antec. Quia sicut unaquæque species constituitur per peculiarem positivam extensionem, ita per eandem ab alia essentialiter distinguitur, licet hoc quandoque à posteriori per negationem soleat explicari, ut in proposito.

Obijcitur II. Genera prædicantur de suis speciebus essentialiter, & substantivè; sed quantitas denominativè dicitur de linea, & superficie; dicitur enim, linea est quanta: ergo &c.

Respondetur, Etiam ipsum corpus, ac ipsam quoque quantitatem ita denominari; dicitur enim, corpus est quantum, quantitas est tanta, est extensa &c. Ideo est speciale privilegium quantitatis, ut de suis speciebus nedum substantivè, quia linea dicitur quantitas &c. sed etiam sub forma denominativa prædicetur.

94 *Obijcitur* III. Species debet esse quid completum; sed linea, & superficies sunt quid incompletum: ergo &c. Prob. min. Ideo punctum non censetur propria species quantitatis, sed quid incompletum, quia ordinatur ad constitutionem lineæ; sed etiam linea essentialiter ordinatur ad constitutionem superficiem, & superficies ad constitutionem corporis: ergo &c.

Respondetur dist. min. Linea & superficies sunt quid incompletum, si spectantur, ut materialiter suo modo corpus componunt, conc. si spectantur, prout directè recipiunt & essentialiter prædicationem

quantitatis, sicuti ipsum corpus, neg. min. Unde sicut gutta aquæ potest directè in prædicamento poni, sicut tota aqua, quia recipit prædicationem totius directè, licet componat aliam, vel totam aquam, ita hic dicendum: aliud est de materia, & forma tanquam partibus; quia ipsæ non recipiunt directè prædicationem substantiæ prædicamentalis, sicut nec punctum lineæ.

Obijcitur IV. Una species essentiali- 95 ter non includitur in alia; sed linea secundum propriam extensionem includitur in superficie, & utraque in corpore, propter quod etiam corpus habet trinam dimensionem: ergo &c.

Respondetur dist. min. Linea includitur in superficie materialiter, & præsuppositivè, quatenus scilicet superficies indiget lineis, quæ sunt longæ, & corpus superficiebus, quæ sunt latæ, ad suarum partium continuationem, conc. formaliter, quasi longitudo superficiem, & utraque corporis esset essentialis extensio, neg. min. Quod patet in quantitate discreta, in qua unus numerus alium præsupponit ad sui constitutionem, non tamen est formaliter ille; quare cum dicimus, corpus est longum, est latum, est prædicatio tantum materialis.

ASSERTIO III. Locus, Motus, & 96 Tempus non sunt veræ species Quantitatis continuæ.

*Probat*ur quoad locum: Vel enim locus sumitur materialiter, vel formaliter; sed neutro modo potest constituere veram quantitatis continuæ speciem: ergo &c. Prob. min. Materialiter enim non est, nisi superficies concava corporis continentis, ut docuit Aristoteles 4. Physic. 41. & sic non constituit speciem à superficie distinctam; quia nullam peculiarem addit superficiem extensionem, sed solam continentiam, vel ad summum figuram, scilicet concavam. Formaliter verò est relatio continentis vel circumscriptionis activæ fundata in superficie concava corporis locantis, & terminata ad convexam locati, quo modo omnino non spectat ad hoc prædicamentum; quia nullus respectus pertinet ad prædicamentum absoluti, sed propriè spectat ad prædicamentum ubi, ut docet doctor.

*Probat*ur quoad Motum, & Tempus: Tum quia Aristoteles 5. Metaph. c. 13. motum, & tempus ponit quanta per accidens, seu accidentaliter, & merè ab extrinseco: ergo non sunt veræ species quantitatis continuæ; quia species debent genus includere essentialiter. Tum quia, ut in Physica docetur, motus dicit quid respectivum: ergo non potest spectare ad hoc prædicamentum: & quia tempus, ut etiam in Physica monstratur, non est quid realiter distinctum à motu, etiam

huc spectare non poterit. Ex dictis pro complemento

- 97 *Colligitur*, In rigore loquendô Genus supremum hujus prædicamenti esse quantitatem continuam permanentem, quæ dici solet quantitas molis, & immediatè sub se continet tanquam proprias species Lineam, superficiem, & Corpus; quia ratio quantitatis est extensio impenetrabilis; sed hæc extensio tribus tantum modis potest diversificari, scilicet in longum, latum, & profundum, nec alius modus potest cogitari, ut Mathematici demonstrant: ergo &c. Sunt etiam omnes istæ species infimæ; quia linea v. g. non dividitur, nisi in curvam, & rectam, superficies in concavam, & convexam, corpus in rotundum, & quadratum; omnes autem hujusmodi differentię sunt accidentales; quia rectitudo, & curvitas, concavitas, & convexitas &c. solum dicunt varias figuras, figura verò accedit quantitati, & quidem separabiliter; nam quæ inseparabiliter accidunt, seu *Quantitatis proprietates*, sunt 1. *non habere contrarium*, intellige de contrarietate propriè dicta; 2. *non suscipere magis, & minus*, id est, non posse intendi, bene verò extendi; est enim una quantitas major alterâ, seu magis extensa; 3. *dividi in partes integrales*; 4. *habere æqualitatem, aut inæqualitatem*; 5. *esse rationem mensuræ tam activam, quam passivam*.

QUÆSTIO VIII.

De Qualitate.

- 98 *Nota*, Qualitatem tripliciter sumi posse, primò pro cujuscunque rei essentiali differentia, quo sensu dixit Porphyrius, differentiam prædicari de pluribus in quale quid. Secundò pro quocunque accidente sive absoluto, sive respectivo, quo sensu idem Porphyrius dixit, omne accidens prædicari in quale. Tertiò tandem pro speciali quodam, ac determinato accidente, quo quales esse dicimur, & in hoc sensu constituit hoc prædicamentum velut supremum genus, & ita declarat Aristoteles ipse in textu, dum qualitatem describendô dixit *esse formam illam accidentalem, qua denominamur quales*; unde per *ly quales* excluditur differentia essentialis, per quam aliquid dicitur *qualequid*, item accidentia cætera, à quibus subjectum non propriè quale denominatur, sed quantum, vel relatum, vel alio modo. Quia verò per datam definitionem essentia qualitatis non nisi confusè explicatur, sicuti utrique confusè explicaretur essentia quantitatis dicendô, *es-*

se illam formam, qua denominamur quanti, idcirco circa qualitatis definitionem valde insudant Authores. Hic etiam bene sustineri potest, non enumerasse Aristotelem ad amissim omnes qualitatis species, sed magis famosas, quod manifestè ipsemet insinuavit, dum post explicationem quartæ speciei ait, *& fortasse quidam alii apparent qualitatis modi, sed qui maxime dicuntur, sunt hi*.

ASSERTIO I. Qualitas bene definitur, quòd sit accidens absolutum, ratione cujus subjectum qualificatum potest intendi, & remitti, intellige: *Primò & non dependenter ab alio*. Mastrius Disp. 7. Log. quæst. 3. art. 1.

*Probat*ur: Per hanc definitionem qualitas bene distinguitur à quocunque alio accidente, & ejus formalis effectus distinctius designatur, qui est asserre subjecto pluralitatem partium intensivarum; sicut effectus formalis quantitatis est asserre subjecto pluralitatem partium extensivarum, quàm absolutè dicendô, quòd sit forma, à qua denominamur quales. Sicut igitur de quantitate diximus, quotiescunque essentialis ratio, & differentia alicujus rei nos latet, tunc universaliter loquendô optimè circumscribitur per propriam passionem, præsertim primam, & proximam, ut inde arguamus, principium ejus exigivum esse essentiam ipsam illius rei; sed talis proprietas, & passio est suscipere magis, & minus, seu intendi, & remitti per definitionem importata: ergo per eam optimè circumscribitur essentia qualitatis. Prob. min. Quia talis affectio convenit soli qualitati *primò & independententer ab alio*; licet enim Relationes etiam formaliter & per se possint suscipere magis & minus, non tamen *primò*, sed dependenter à qualitate, in qua fundantur: convenit omni; quia nulla est, quæ sit incapax intentionis, & remissionis; & convenit semper: ergo &c.

ASSERTIO II. Qualitas bene dividitur cum Aristotele in quatuor classes:

I. In *Habitum, & dispositionem*, ubi per habitum intelligitur universaliter omnis qualitas subjectum disponens ad operandum, vel patiendum, ab extrinseco ei proveniens, quæ tamen ab eo sit mobilis difficulter, quomodocunque id eveniat. Per dispositionem similiter omnis qualitas intelligitur ab extrinseco proveniens, & subjectum ad operandum, vel patiendum disponens, quæ tamen ab eo sit faciliter mobilis, undecunque hoc sit, & ideo membra hujus combinationis non distinguuntur essentialiter, sed tantum accidentaliter, & qualitas communis utrique membro, & prima hujus classis constitutiva est qualitas proveniens subjecto ab extrinseco, & illud ordinans, ac præparans ad agendum vel patiendum, & non tantum ad sic agendum, vel patiendum, sed etiam ad

ad simpliciter agendum, vel patiendum. Unde hic ponuntur non tantum quæ ad agendum, sed etiam patiendum disponunt, ut agritudo, quæ sunt ab extrinseco adventitiæ, non autem innatæ qualitates, ut scientia, virtus, vitium, caliditas, frigiditas in homine, sanitas &c. non solum quæ dant faciliter agere, id est, magis, aut minus, ut habitus acquisiti, sed etiam quæ dant simpliciter, ut sunt habitus supernaturales, calor in aqua, qui dat ei simpliciter posse calefacere. Et cum Amando bene describitur habitus, quod sit *qualitas non innata subjecto, sed ab extrinseco proveniens, difficulter mobilis, elevans, & facilitans ad agendum, vel patiendum*; cujus descriptionis bonitas ex explanatione jam data facile patet.

foi II. In naturalem potentiam, & impotentiam. Per naturalem potentiam intelligitur qualitas innata, qua simpliciter vel facile subjectum eâ præditum agit, vel resistit contrario. Per naturalem impotentiam non tantum intelligitur defectus, vel privatio potentiae, sic enim qualitas non foret, sed significat modum qualitatis, secundum quod illa est principium difficultatis agendi, vel faciliter patiendi; unde non tantum sumi debet pro facultate debili, aut imbecilli agendi, & resistendi, sed etiam pro qualitate positivè retardante, & impediente subjectum ab actione, vel resistantia. Ab hac specie excluduntur principia agendi, quæ sunt realiter identificata subjecto, qualia sunt intellectus, & voluntas &c. nec huc spectant facilitates, quas aliquis acquirit per multos actus, & exercitia frequentata, ut saltator habet potentiam ad saltandum v. g. quia tales non sunt innatæ, sed ab extrinseco proveniunt. Qualitates autem huc spectantes, quibus subjectum præditum simpliciter agit, sunt calor in igne, frigus in aqua, gravitas in gravi, levitas in levi; calor enim est potentia calefactiva ignis, frigus frigefactiva aquæ; qualitates autem non necessariò requisitæ ad simpliciter agendum sunt v. g. perspicacitas ad videndum, velocitas ad intelligendum, subtilitas ad discurrendum. Ad impotentiam etiam spectant insalubritas, cujus exemplum affert ipse Aristoteles, quæ subjectum positivè reddit facile ad patiendum, & mollietis, quæ est qualitas reddens subjectum positivè facile, ut patiatur divisionem. Et universim ad hanc classem spectant omnes virtutes activæ à subjectis suis realiter distinctæ, omnesque agilitates, seu aptitudines naturales tam hominum, quam brutorum, non tamen ipsæ potentiae, vel passionibus propriæ.

102 III. In passionem, & passibilem qualitatem. Per patibilem, seu passibilem qualitatem intelligitur illa juxta mentem Aristotelis, quæ firmiter, & diu subjecto inhaeret, seu quæ in subjecto se habet per modum per-

Tract. II.

manentis, ut rubor proveniens ex naturali complexionem. Per passionem intelligitur illa, quæ de facili transit, ut rubor idem tantum ex verecundia procedens; unde ad hanc speciem revocantur omnes sensationes intentionales sensuum, quæ causantur ab objectis sensuum, ut dum color visum, sapor gustum, sonus auditum, calor & frigus tactum, odor olfactum movent, & actione, vel immutatione intentionali afficiunt: item aliæ passionibus per se afficientes animam, ut sunt omnes affectus, qui appellantur passionibus appetitus sensitivi, ut ira, amor, odium &c. Ex quo constat, membra combinationis hujus non nisi accidentaliter differre. Tum quia ipse Aristoteles significat, passionem in passibilem qualitatem posse transire, si ex aliquo accidente, aut alio modo in subjecto perseveranter maneat. Tum quia ubi est idem formalis effectus in specie, non possunt diversæ causæ assignari; sed taliter se habent passio, & passibilis qualitas; rubedo enim, & pallor, sive diu permanent, sive citò transeant, æqualiter habent rubeum quid, vel pallidum quid efficere; ac denominare pro tempore, quo subjecto inhaerent, nimirum vel in esse quieto, & permanenter, vel in fieri, & transeunter: ergo &c.

IV. In formam, & figuram. Ubi forma vel omnino non est quid distinctum à figura, vel saltem non nisi accidentaliter, hic enim non intelligitur aliqua forma substantialis, nec aliæ accidentales, sed ea solum, quæ cum figura convertitur, ita tamen, ut forma dicat dispositionem aliquam specialem, quam habent partes secundum colores, & quantitatem simul debitè proportionatam, à qua res denominatur pulchræ, & gratiosæ, figura verò dicat solam debitam dispositionem secundum quantitatem linealiter, & superficialiter, & sic spectat ad dispositionem sitûs, prout verò dicit superficiem, & linearum terminationem, spectat ad hoc prædicamentum. Primò modò forma pertinet ad res animatas, posteriori verò ad res inanimatas; nam ab ista linearum terminatione præcisè res dicitur recta, curva, quadrata, rotunda.

ASSERTIO III. Data divisio ut sufficiens quidem est amplectenda, non tamen tanquam generis in species per differentias, sed subjecti in accidentia. Communis Scoticarum.

Probatur I. pars: Nulla est assignabilis qualitas, quæ vel hic non sit explicitè jam posita, vel saltem reduci non possit: ergo est sufficiens divisio. Prob. antec. recensendò omnes qualitates, de quibus difficultari posset, & primò quidem difficultatur de pulchritudine, ac deformitate, agritudine, ac sanitate, de quibus tamen dicendum est, quod eo sensu, quo

quo dicuntur qualitates, (in se namque simplices entitates non sunt, sed potius aggregata ex diversis; pulchritudo enim est quid aggregatum ex colore, & debita membrorum proportionem, ægritudo, & sanitas ex debita, vel indebita humorum temperie:) reduci debeant ad quartam classem. Licet autem Aristoteles dixerit, qualitates quartæ speciei non suscipere magis, & minus, ut suscipere possunt pulchrum, & deforme, ægrum, & sanum, hoc tamen non voluit dictum de omnibus qualitatibus quartæ speciei, sed tantum aliquibus Mathematicis, quæ veræ qualitates non sunt. Proinde quatenus sanitas, & ægritudo validè, vel debiliter disponunt ad opera exercenda, recensuit Aristoteles eas in prima specie, juxta quod autem salubritas, & insalubritas sunt innatæ, vel acquisitæ, recensuit eas in secunda specie. Secundò dubitatur de actibus intellectus, & voluntatis; dicendum est autem cum Scoto Quodl. 13. C. c. posse commodè reduci ad primam, vel tertiam speciem; ad primam quidem sub dispositione; licet enim per illos nihil causari possit, ut per actionem productivam, quia ipsi non sunt actiones productivæ, sed termini potius talium actionum, possunt tamen velut principium quo, & ratio producendi aliquid causare, nempe habitum; hoc enim sensu dicimus, habitum fieri ex frequentatis actibus, ut ex rationibus producendi. Ad tertiam autem seriem reduci possunt sub passione, si præcisè considerentur ut termini operati per actiones intellectivas, & tunc negandum est, qualitatem sensibilem esse adæquatum genus illius tertie speciei. Si objiciatur Auctoritas Aristotelis, dicendum, illum fuisse locutum de qualitatibus sensibilibus in illa tertia classe, utpote manifestioribus. Tertio tandem est difficultas de qualitatibus supernaturalibus, ut sunt Fides, Spes, Charitas, Lumen gloriæ, Character, qui per quædam Sacramenta imprimuntur. Dicendum, Fidem, Spem, Charitatem, ac etiam Lumen gloriæ vocari habitus, & quidem tres primos Theologicos, & sic contineri sub habitu, sicut & maxima pars qualitatum supernaturalium. Character verò, si ponatur forma absoluta, uti 4. Sentent. probabilius tenetur, potest in secunda reponi, quatenus est potentia quædam supernaturalis, vel melius ponitur in prima serie sub habitu; quia est de difficili, imò nunquam mobilis, & est suo modo dispositio ad bene agendum, est quoque dispositio in anima ad gratiam, ad varia munera suo ordini respectivè competentia &c. est enim forma prior, sine qua non reciperetur forma posterior, seu gratia conferibilis per Sacramentum initerabile non reciperetur ex pacto divino, nisi prius recepto characterem. Hinc ait Doctor 4. dist. 6. q. 10. M. qualitates super-

naturales omnino debere reponi in prædicamento qualitatis; quia illis verè convenit ratio generica qualitatis. Nec supernaturalitas aliquid impedit; quia naturalitas, & supernaturalitas non sunt conditiones, nisi per comparisonem ad agens; talis autem comparatio non variat aliquid quantum ad esse in genere; quia res ponitur in genere secundum suam propriam quidditatem formalem, circumscripta relatione ad agens, seu causam efficientem.

Probatur II. pars Assertionis: Aristoteles, tradita divisione in has quatuor assignatas combinationes, ait, illos esse diversos modos qualitatis; sed talis divisio non est generis in species: ergo, &c. Tum quia res unius speciei essentialiter transire nequit ad aliam speciem, nec potest simul sub pluribus speciebus contineri; atqui eadem qualitas ad plures qualitatis classes pertinere potest: ergo, &c. Prob. min. Calor in aqua pertinet ad primam speciem, in igne ad secundam, ut scilicet virtus naturalis ejusdem; in quantum verò causat passionem in sensu tactus, pertinet ad tertiam classem: ergo illi sunt tantum diversi modi accidentales qualitatis, non autem differentie essentielles. Melius igitur qualitas divideretur in spirituales, & corporeas, corporea in sensibilem, & insensibilem, sensibilis in visibilem, & invisibilem, visibilis ut color in disgregativum, & congregativum, ut sunt albedo, & nigredo, & hæc in sua individua. Nec officit, quod hæc differentie spirituales, & corporeas, &c. videantur esse differentie substantiæ; quia cum alia sit essentia substantiæ, & alia qualitatis, nec differentie utriusque erunt eadem, sed diversò modo uni, & diversò alteri competent. Finaliter

Quæres, quasnam Qualitas habeat proprietates?

Respondetur, primam esse habere contrarium, & hæc convenit qualitati tam in concreto, quam in abstracto; frigidum enim contrariatur calido, & sic in concreto, ac frigiditas caliditati, & sic in abstracto. Secunda proprietas est *suscipere magis, & minus*, seu intendi, & remitti; una enim qualitas est intensior aliâ, unum calidum magis calidum alio, quia habet plures gradus caloris, quam illud, & idem in diverso tempore modo magis, modo minus calidum esse potest. Tertia proprietas, quæ etiam qualitati in quarto modo convenire videtur, est, ut secundum qualitatem, quam habet aliquid, dicatur *simile, vel dissimile*, sicut secundum quantitatem dicitur æquale, vel inæquale.

DISPUTATIO VI.

De Relatione, & reliquis Prædicamentis,

QUÆSTIO I.

Quid dicant Relatio transcendentalis, & prædicamentalis, & quomodo distinguantur à rebus, seu extremis?

1 *Nota I.* Quòd relatio secundum suam rationem præcisam, siue sit realis, siue rationis, definiatur, quòd, *sit ratio formalis, quæ unum respicit aliud*; unde in quacunque relatione tria considerari debent, *subjectum* scilicet, seu *fundamentum*, quod refertur, *ratio fundandi*, per quam refertur, & *terminus* ad quem refertur, cuius exemplum esse potest similitudo Petri ad Paulum in albedine; nam Petrus relatus est subjectum, seu fundamentum relationis, Paulus est terminus, albedo est ratio ipsam fundandi, quæ etiam suo modo in relatione Relationis inveniuntur; nos tamen hîc de ea non loquimur, sed de reali, quæ scilicet existit in rebus, vel saltem existere potest, secluso quocunque opere intellectûs, ita, quòd suum esse non est suum intelligi, ut est in relationibus rationis, quod etiam patet ex conditionibus, quæ ad eam requiruntur ex Scoto 1. dist. 31. q. un. §. *ad quæst.* quarumque *Prima* est, quòd extrema ejus sint realia, ita, quòd in ratione fundandi, & terminandi ab intellectu non dependeant. *Secunda* est, quòd sint realiter distincta; quia idem ad se ipsum referri non potest. *Tertia*, quòd oriatur ex natura extremorum, & non per actum comparativum intellectûs. Hæc tamen intelligenda sunt *de relatione strictè reali*, quæ versatur inter res, nam relatio non strictè realis, qualis est distinctio formalis inter animalitatem, & rationalitatem v.g. Petri, non requirit Extrema realiter distincta, sed tantum formaliter ex natura rei.

2 *Nota II.* Præcipuam Relationis strictè realis esse divisionem in *prædicamentalem*, & *transcendentalem*, quarum discrimen à diversis diversum assignatur, nos cum Doctore 2. dist. 1. q. 5. dicimus, relationes prædicamentales esse illas, quæ suis fundamentis accidunt, ac proinde ab eis separabiles sunt; econtra illæ sunt transcendentales, quæ suis fundamentis non accidunt, sed sunt idem, non quidem essentialiter, sed realiter, ita, ut ab ipsis pror-

sus sint inseparabiles, ut relatio creaturæ ad DEUM, materiæ ad formam, &c. Et sic sufficienter inter se distinguuntur, ac etiam patet, quare hæ dicantur transcendentales, illæ verò prædicamentales; quia enim illæ rebus omnino accidunt, accidit namque huic albo esse simile, Petro esse filium, Paulo esse patrem, &c. hinc peculiare genus accidentis constituere debet, quod est hoc quartum prædicamentum; at verò quia relationes, quas dicimus transcendentales, transcendunt, & quasi pervadunt ipsam rei entitatem, peculiare genus accidentis non constituunt, & ita neque peculiare prædicamentum, sed per reductionem spectant ad prædicamenta rerum, quibus realiter identificatæ sunt, & hac peculiari ratione etiam istæ dicuntur transcendentales præter illas, quæ conveniunt enti, antequam in decem prædicamenta descendat. Alia adhuc dicitur relatio *secundum esse*, & alia *secundum dici*. Relativa secundum esse sunt illa, quæ sunt essentialiter relativa, ita, ut eorum essentia sit ad aliud se habere; relativa verò secundum dici sunt illa, quæ relativa sunt accidentaliter tantum, & denominativè, formaliter verò, & essentialiter sunt absoluta. Negant Nominales absolute, quibus se passim subscribunt Recentiores, relationes prædicamentales esse veras, ac reales formas accidentales, sed asserunt, esse tantum denominationes extrinsecas desumptas ex collectione, seu combinatione rerum, ita, ut relatio prædicamentalis aliud non sit, quam concomitantia, & coexistentia duorum extremorum, & similitudo, v.g. duorum alborum combinatio, æqualitas duarum quantitatum bipalmarium, vel alterius certæ mensuræ coexistentia, &c. & sic negant omnino relationes prædicamentales. Quòd si objicias, in hac opinione auferri unum prædicamentum, irident dicendò, non ob hoc auferri ab Ecclesia unum Sacramentum, aut Decalogi præceptum. Quibus notatis, & præmissis sit

ASSERTIO I. Relationes transcendentales rebus realiter identificantur. Doctor 2. dist. 1. q. 5. §. *Ad quæstionem.* Thomistæ communiter.

*probat*ur cum Doctore mox cit. hōc modō: Omnis illa relatio est realiter identificata cum fundamento, sine qua fundamentum esse, implicat ab intrinseco; nam quæ sunt inseparabilia ab extrinseco, possunt esse realiter distincta, ut patet de partibus unitis realiter distinctis à toto, sine quo tamen esse non possunt, quia earum inseparabilitas provenit ab earum unionem, quæ est extrinseca, & illis accidit; sed nulla res, etiam de potentia DEI absoluta, esse potest sine ordine, quem dicit transcendentaliter ad aliam, ut creatura sine relatione dependen-

dentia ad DEUM, accidens sine dependentia aptitudinali ad substantiam, materia sine ordine ad formam, & sic de aliis: ergo, &c. Prob. maj. Nunquam implicat ab intrinseco prius separari à posteriori, nisi ob identitatem realem, ut constat de subjecto, & propria passione; sed fundamentum semper necessario est prius relatione transcendentali, & implicat ab intrinseco separari ab ea: ergo ob identitatem realem inter ea.

4 *Obijcitur* I. Sequeretur, omnia entia mundi esse relativa: sed: ergo. Prob. seq. maj. Quia omnia dicunt dependentiam ad DEUM.

Respondetur, solum esse inconveniens ponere omnia ad aliquid, seu relativa formaliter, & quidditative, non tamen realiter, & identice.

Obijcitur II. Prædicamentum relationis constituitur ex relationibus secundum esse: sed istæ relationes sunt tales: ergo spectant ad prædicamentum relationis, consequenter rebus accidunt.

Respondetur, non quascunque relationes secundum esse constituere prædicamentum relationis, sed illas tantum, quæ rebus accidunt, quales non sunt transcendentales.

Obijcitur III. Relatio transcendentalis semper essentialiter pendet ab extremis: ergo realiter à fundamento distinguitur; quia dependentia essentialis semper infert distinctionem realem inter dependens, & terminum dependentiæ.

Respondetur, Relationem transcendentalem dici essentialiter pendere à fundamento eo modo, quo passio dicitur pendere à subjecto, proprie tamen dici non posse essentialiter dependere, quia non est ab eo realiter, & physice causata.

5 **ASSERTIO II.** Relationes transcendentales formaliter à fundamento suo absoluto distinguuntur. Doctor citatus contra Thomistas, & Neotericos, qui passim supponunt, hujusmodi relationes rebus identificari non solum realiter, sed etiam formaliter, & quidditative, esseque penitus eandem entitatem absolutam fundamenti, quæ non est purè absoluta, sed in ipso intrinseco conceptu includere ordinem ad aliud, sine quo essentialiter, & quidditative nequeat intelligi, & ita, inquiunt, in ratione potentiæ ordinem ad actum essentialiter imbibi, & in ratione actus ordinem ad objectum, in ratione partis essentialiter incompletæ ordinem ad aliam partem, ut sunt materia, & forma, & sic in multis aliis.

*Probat*ur: Tum quia S. Augustinus 7. Trinit. cap. 2. ait, omne, quod relative dicitur, esse aliquid excepto relativo; ergo fundamentum relationis est aliqua entitas formaliter non includens relationem. Tum quia alias in definitione hominis, equi, lapidis, &c. poni deberet re-

latio dependentiæ ad DEUM: sed: ergo. Prob. seq. maj. Definitio enim quidditativa continet, quidquid est de essentia definiti, & sine quo definitum nequit quidditative intelligi. Tum quia realitas relationis non includit formaliter realitatem absoluti, neque econtra: ergo necessario simpliciter entitas absoluta formaliter distinguitur à relativa. Prob. assumpt. Entitas absoluta, ut sic est formaliter ad se, relativa ut sic est formaliter ad aliud: ergo una non includitur in conceptu formali, & præciso alterius, alioquin eadem omnino entitas per eundem formalissimè conceptum esset simul ad se, & non ad se, ad aliud, & non ad aliud, quod implicat; ea enim ratione, quæ est ad se, non est ad aliud, & ea ratione, quæ est ad aliud, non est ad se. Et hoc æquè concludit tam de relatione transcendentali, quam prædicamentali; quia utraque est essentialiter habitudo ad aliud, & in utraque eadem contradictio, & absurdum sequitur.

Obijcitur I. Inveniuntur res quædam ex propria conditione, & essentia sua ita imperfectæ, ut illarum essentia neque à DEO possit intelligi absque ordine, & respectu ad aliud, ut accidens absque ordine ad substantiam, habitus, & potentia ad objectum: ergo talis respectus est de conceptu quidditativo talium rerum.

Respondetur: Illas habitudines, & respectus non requiri ad habendum conceptum purè quidditativum, sed quietativum; quia forma quælibet nedum accidentalis, verum etiam substantialis perfecte non exprimitur, & quietative, nisi insinuetur subjectum, cujus est forma; potest tamen accidens definiti sine ordine ad subjectum, sed hic non erit conceptus rei quietativus, sed tantum quidditativus, per quem perfecte DEUS, & fortè etiam Angeli attingunt quidditatem accidentis absoluti.

Obijcitur II. Accidens realiter, & essentialiter est ens aptum inherere substantiæ: ergo dicit ordinem intrinsecum ad substantiam, sine quo quidditative concipi, & explicari nequit.

Respondetur dist. antec. Accidens formaliter sumptum pro per se significato, scilicet pro ipsamet accidentalitate, & inherencia accidentis est quid relativum essentialiter, conc. quia sic est ipsamet relatio accidentalitatis, & inherentiæ: accidens sumptum materialiter, scilicet pro denominato ab accidentalitate, v.g. pro albedine, neg. antec. quòd sit essentialiter quid relativum.

Obijcitur III. Si entitas creaturæ formaliter distinguitur à relatione dependentiæ, nec in ejus essentia includitur, vel ut sic est à DEO dependens, vel independens? non secundum: ergo primum; consequenter

quenter jam relatio est de essentia creaturæ.

Respondetur, entitatem creaturæ absolutam præcisè, & secundum se consideratam neque esse dependentem, neque independentem formaliter, sed esse dependentem fundamentaliter, quia ipsi debetur formalis dependentia; sicut homo formaliter nec est risibilis, nec non risibilis in primo modo dicendi per se, sed tantum radicaliter, quatenus in secundo signo ei debetur risibilitas.

7 **ASSERTIO III.** Relatio prædicamentalis est forma accidentalis fundamento superaddita ut quid ab eo realiter distinctum. D. Thomas in 1^a primæ, q. 13. art. 7. & q. 28. art. 1. Scot. 2. dist. 1. q. 5. & 3. dist. 1. q. 1. & 4. & alibi, estque communis Thomistarum, & Scotistarum contra Nominales, & Recentiores.

Probatur I. Illud est forma accidentalis, quæ advenit enti jam completo, & insuper ab eo est separabilis; sed talis est relatio prædicamentalis: ergo relatio prædicamentalis est forma accidentalis superaddita fundamento, & actu, ac quidem realiter distincta ab eo, cum separabilitas sit signum distinctionis realis. Prob. min. Nam album solitarium est sine similitudine, quæ postea in eo resultat ad alterius albi ortum, & evanescit ad alterius interitum, atque ita rei jam constitutæ advenit, & rursus decedit, consequenter etiam separabilis est.

8 *Probatur II.* Dantur in creaturis denominationes purè relativæ: ergo etiam relationes, quæ sunt prædicamentales. Antec. patet; quia utique dantur denominationes reales relativæ similis & dissimilis, æqualis & inæqualis, & aliæ hujusmodi fundatæ super unum, & multa, quas ipsimet Adversarii concedunt, esse denominationes relativæ purè prædicamentales: quo admissio Prob. conseq. Quia omnis denominatio nova positiva realis debet provenire à forma nova reali: sed illæ denominationes similis, & dissimilis sunt denominationes novæ, quia antecederent ad productionem aliorum alborum non erant: sunt reales; quia antecederent ad omne opus intellectus, & citra omnem fictionem: sunt insuper inter extrema realia, & reali reperta ratione fundandi: ergo ab aliqua forma nova, scilicet relatione. *Confirmatur*: Similitudo non dicit præcisè conceptus duorum albedinum, sed aliquid amplius, scilicet habitudines illarum, quæ explicantur per *sicut*: ergo denominatio similis non potest sumi à duobus albis simul coexistentibus. Prob. antec. Si similitudo non diceret, nisi duas albedines simul existentes, non posset dici de unoquoque extremo, sicut potest, & debet dici, vel denominare utrumque; sed: ergo. Prob. seq. maj. Nullum enim extremum dicit

Tract. II.

duo, sed unum tantum; quod autem dicitur duo, de uno dici non potest. Tum quia duæ formæ absolutæ, v. g. duæ albedines non faciunt, nisi numerum binarium albedinum, nec tribuunt denominationem relativam, cum denominatio proportionari debeat formæ denominanti: ergo ad denominationem relativam similitudinis debet dari forma relativa, seu relatio. Tum quia Adversarii explicare debebunt, quomodo hoc album, & illud album extrema dicantur? cur hoc dicatur terminus, & illud fundamentum? si enim nihil mediat inter ea, quomodo extrema dicentur? ideo enim in composito materia, & forma dicuntur extrema, quia mediat inter ea unio. Et quomodo unum extremum dicitur fundamentum, aliud terminus? unus enim conceptus absolutus alterius conceptus absoluti terminus dici non potest. Tum quia totum esse relationis juxta Philosophi definitionem est ad aliud se habere: ergo terminus relationis, qui est illud aliud, non potest esse de essentia, sed aliquid aliud à relatione distinctum. Tum quia nihil potest referri realiter ad se: ergo terminus non est de essentia relationis, alias idem referretur ad se, non ad aliud. Tum quia si v. g. terminus auferatur, vel manet essentialiter relatio, vel non? si non: ergo relatio est realiter distincta à fundamento, consequenter fundamentum nullo modo potest dici ipsa relatio essentialiter: si verò maneat, dicendum foret, manere relationem absque respectu unius ad aliud, cum hic non detur, ubi deest alterum extremum, ad quod referatur; quod omnino implicat.

Probatur III. In Divinis secundum fidem dantur relationes reales: ergo & in creatis. Prob. conseq. Relationis ratio est communis tam in Divinis, quam in creatis: ergo si in Divinis dantur, etiam in creatis. Prob. antec. Si non esset communis, tunc ideo, quia in Divinis est substantialis, in creatis autem accidens; sed hæc ratio nihil officit: ergo, &c. Prob. min. Non obstante, quod Scientia in DEO dicat substantiam, in creatis verò accidens, quia ratio Scientiæ in communi abstrahit à creata, & increata, tamen ratio Scientiæ est communis DEO, & creaturis: ergo pariter non obstante, quod relatio in DEO dicat substantiam, in creatis accidens, tamen relationis ratio potest esse communis DEO, & creaturis, consequenter si in Divinis dantur relationes, etiam in creatis.

Probatur IV. Quidquid est in duobus albis simul existentibus, id totum est in duobus sibi invicem succedentibus: ergo si similitudo non dicit aliquid reale supra entitates absolutas eorum, ita simile erit unum album existens alteri futuro, sicut alteri

T

alteri eodem tempore existenti, quod tamen communiter negant ipsimet Adversarii, qui ad relationem prædicamentalem, etiam ut ab ipsis conceditur, requirunt terminum actu existentem. Prob. consequ. à pari: Numerus duorum alborum, quia nihil dicit super entitates absolutas illorum, præsertim secundum Nominales, ita salvatur in illis simul existentibus, sicut sibi invicem succedentibus: ergo etiam ita in proposito, quia similitudo nihil dicit præter entitates absolutas illorum, tam bene salvabitur & in simul existentibus, & sibi succedentibus.

II *Obijcitur* I. Aristoteles 5. Physic. 10. docet, ad relationem non dari motum; quia advenit subjecto, ac recedit absque ulla ejus mutatione per solam mutationem alterius extremi: ergo.

Respondetur, Aristotelem ibi tantum negasse mutationem propriè dictam, quæ scilicet est ad terminum per se intentum ab agente, non autem negare voluisse, ait Doctor, per hujusmodi relationes subjectum mutari mutatione communiter dicta, quæ nihil aliud est, quam subjectum aliter se habere nunc, quam prius, dum nimirum ad extrema posita necessario consequuntur relationes, non tamen propria acquisitione, & novitate acquiruntur.

12 *Obijcitur* II. Positis duobus albis, quocunque alio præciso, dicuntur similia, duæ quantitates palmares æquales, album, & nigrum, secluso alio, sunt dissimilia; si enim addas relationes dissimilitudinis, hæc potius convenientiam causant, quam discrepantiam; quia illæ duæ relationes sunt ejusdem rationis, & magis inter se conveniunt, quam album, & nigrum; ita dic de quantitate palmari, & bipalmari, quod se ipsis sint dissimiles.

Respondetur: Duo alba, duo palmaria, album, & nigrum, &c. secluso quocunque alio respectu, sunt similia, æqualia, dissimilia, &c. formaliter, neg. fundamentaliter, conc. sicut humanitas, præcisa risibilitate, dicitur risibilis fundamentaliter, non formaliter: cum ergo Adversarii hac doctrina in aliis utantur, non est, cur eam hic ita rejiciant. Licet autem illæ dissimilitudines inter se magis convenient, quam album, & nigrum, tamen non præbent, nisi denominationem dissimilis, quia hæc denominatio præcisè est eorum formalis Effectus: sic dicendum de inæqualitate inter duas quantitates majorem, & minorem, quod non consistat in tanta entitate quantitatis, sed in respectu tantæ quantitatis ad alteram majorem, vel minorem; quamvis enim quantitates sint se ipsis formaliter tantæ, non tamen se ipsis formaliter ordinantur inter se, sed per formam respectivam superadditam; quia forma absoluta non potest tribuere formaliter habitudinem

ad aliud. *Dices*: Similia ex 5. Met. dicuntur, quorum qualitas una, id est, ejusdem rationis; sed talia forent duo alba absque ullo modo superaddito; nam modus superadditus non faceret illa ejusdem rationis, sed talia reperiret: ergo secluso alio se ipsis dicuntur formaliter similia. Sic etiam æqualia dicuntur formaliter, quæ sunt ejusdem mensuræ; sed duæ quantitates palmares secluso alio per se ipsas dicuntur ejusdem mensuræ: ergo, &c. *Contra*: Scotus ait, cit. lib. 5. Met. Similitudinem, & æqualitatem definiri per fundamenta, seu fundamentaliter; quia cum relatio in se sit minimæ entitatis, ac intelligibilitatis, facilius per fundamenta dignoscitur, & definitur.

Obijcitur III. Petrus est essentialiter diversus à Bucephalo: ergo relatio diversitatis, qua sic dicuntur diversi, nequit esse accidens eorum entitatibus superadditum; nam tunc per illam denominarentur diversa accidentaliter, non essentialiter.

Respondetur neg. consequ. cum sua probatione; quia relatio diversitatis, qua Petrus, & Bucephalus denominantur diversi formaliter, esto in se sit accidens, dicitur tamen substantialis, & essentialis, quia distinguit substantias per rationes essentielles diversas. Et ita sæpius relationes sumunt denominationem ex natura extremorum, inter quæ versantur; sic enim unio inter materiam, & formam, licet in se sit accidens, tamen substantialis appellatur; quia est inter substantias, & sub ratione substantiali unibiles.

Obijcitur IV. Ex absurdis, quæ sequerentur; sequeretur enim primo, quod Petro movente digitum totus orbis imutaretur; quia novi respectus distantie causarentur in omnibus entibus, & in ipso quoque infiniti ferè respectus distantie ressaltarent. Secundo, quod agens creatum agere posset in quantamcunque magnam distantiam, & simul esset causa infinitorum ferè effectuum; si enim existant ubique terrarum infinita alba, & hic de novo unum producat album, hoc solum album produceret infinitas entitates relativas in singulis illis albis quantumcunque distantibus. Tertio, quod saltem de potentia DEI absoluta duo alba possent esse non similia; quia cum sint priora similitudine, possent ab ea separari, & sine ea conservari, & sic non essent similia, vel essent similia absque similitudine. Quarto, quod posset idem accidens esse simul, & semel in pluribus subjectis distinctis, & locis distinctis, nimirum relatio dupliciter, qua numerus quaternarius hominum est duplus respectu binarii; insideret enim illis quatuor hominibus.

Respondetur neg. primum, quod tanquam absurdum ponitur; cum enim omnia, quæ sunt in universo, sint adinvicem

cem ordinata, & connexa, necessaria est talis perennis, & continua in entibus mutatio, præsertim cum mutatio ad huiusmodi relationes propriè nomen physice mutationis non mereatur, sed sit tantum communissimè dicta. Nec etiam inconvenit in uno, & eodem Ente tot concedere relationes distinctionis, distantie, quot sunt entia in universo; quia eas portare non est onus neque enti, neque intellectui, nisi fortè grosso, ut ait Mayronius. Ad secundum: Cum relatio proximè, & immediatè producat à solo fundamento, positio tamen terminò veluti conditione necessariò requisita, per resultantiam quamdam, & naturalem sequelam, & ita terminus non concurrat per verum, & physicum influxum ad resultantiam relationis, hinc distantia non obstat, quò minus positio terminò resultet relatio in fundamento in quantacunque distantia, & multæ quidem in multis fundamentis. Illa tamen naturalis resultantia non excludit veram efficientiam eo modo, quo descensum deorsum in lapide dicimus naturaliter resultare ex ipsa lapidis gravitate, ad hanc tamen resultantiam concurrere removens prohibens ut conditionem sine qua non, id scilicet, quod removeret impedimentum prohibens lapsum lapidis. Ad tertium: Licet Scotistæ passim negent, aut relationem posse esse sine extremis, etiam de potentia Dei absoluta, ob essentialem dependentiam ab eis, aut extrema sine relatione ob necessariam ejus sequelam ad ea, & hoc de mente Doctoris, qui ubicunque loquitur de relatione intrinsecus adventente, semper constanter docet, sequi absoluta necessitate positis extremis; ac insuper inficiantur, prius realiter distinctum à posteriori, posse ab eo separari, si hoc ex illo dimanet per naturalem sequelam, ac necessariam concomitantiam, ut patet de figura, quæ realiter distinguitur à quantitate, & tamen secundum communem nequit Deus facere quantitatem sine figura. Tamen quidquid sit de hoc, nos dicimus, quòd si per possibile, vel impossibile à duobus albis auferretur relatio, non mansura similia formaliter, sed tantum fundamentaliter, ut jam dictum est supra. Ad 4tum negatur sequela illa; quia sicut numerus ex nuper dictis non est ens aliquod per se unum, sed solum multitudo plurium entium, sic relatio numeri majoris ad minorem, vel econtra, non est una relatio simplex, sed in quolibet subjecto sua relatio, quatenus est pars componens illam multitudinem, quod potest familiari exemplo declarari de pluribus navim trahentibus; nam in quolibet est relatio non trahentis simpliciter, & adæquatè, sed coadjuvantis ad trahendum, & sic in solidum constituunt integram tractionem.

QUÆSTIO II.

De essentiali Relationis Prædicationalis Constitutivo, ejusque Subjecto, seu fundamento.

Nota I. Thomistas quidem ex D. Thoma p. p. q. 28. art. 2. admittere, relationem constitui tam per *esse ad*, quam per *esse in*, sed tamen *esse in* convenire relationi secundum rationem genericam accidentis, & *esse ad* secundum rationem propriam, & specificam relationis; nam ut observat Maltorius hic ex Baggio 1. dist. 3. q. 5. in fundamento relationis creatæ, quæ est accidens, alia est *ratio fundamenti*, & *alia subjecti*, & ideo in eo duæ habitudines *essendi in* sunt distinguendæ, una ad fundamentum sub ratione subjecti, in quantum est accidens, quæ propriè dicitur inherencia, alia ad fundamentum re-duplicativè sub ratione fundamenti, in quantum est relatio, & hæ duæ habitudines in relatione creatâ sunt distinctæ, quod ex eo patet, quòd relatio divina includat rationem *essendi in* velut in fundamento, non tamen velut in subjecto; cum non sit accidens, ut docet Doctor 4. dist. 12. q. 1. in fine.

Nota II. Duplex distingui solere subjectum, seu fundamentum relationis *proximum*, & *remotum*. Proximum est illud, in quo immediatè est relatio, remotum, in quo est tantum mediatè; sic v. g. relatio æqualitatis proximè est in quantitate, remotè in substantia, relatio similitudinis proximè in qualitate, remotè in quantitate, & substantia. Nota autem, solum fundamentum proximum absolute dici debere fundamentum, remotum verò dici debere subjectum relationis, non fundamentum. Dein licet multoties ratio fundandi proxima cum fundamento proximo confundi soleat, præcipue quando fundamentum proximum confertur cum remoto; tunc dicitur ratio fundandi, ut albedo, quæ dicitur ratio fundandi similitudinem inter Petrum, & Paulum, tamen in hoc ratio fundandi proxima à fundamento proximo distinguitur, quòd fundamentum proximum relationis non est ita *quo*, quin etiam possit esse *quod*; potest enim suscipere denominationem relationis, quia & quantitas dicitur æqualis, & qualitas similis; at ratio fundandi est ita *quo*, ut nequeat esse *quod*; quamvis enim & duas quantitates dicamus æquales, & duas albedines similes, non tamen unitas, quæ est ratio proxima fundandi huiusmodi relationes æquiparantiæ, denominatur similis, æqualis &c. Et quamvis ejusdem relationis possint esse plura subjecta diversarum rationum, proximum

ximum scilicet, & remotum, tamen esse plura ejusdem rationis, & æquè immediata, omnino impossibile est; quia cum relatio sit verum accidens, & per se unum, unicum etiam subjectum in hoc sensu postulabit. Hic etiam quæritur, an sicut unum album refertur ad aliud per relationem similitudinis realiter distinctam ab extremis, ita etiam illa similitudo referatur ad aliam similitudinem per aliam relationem similitudinis?

17 ASSERTIO I. Relatio essentialiter, & specificè constituitur tam per *esse ad*, quàm per *esse in*. Mastrius.

*Probat*ur: quoad *esse ad* primò res per se clara jam est; nam ipse Aristoteles rationem relativorum semper explicavit per *esse ad aliud*, & Doctor 1. dist. 26. q. un. C. ait, relationem, ut relatio est, *esse ad aliud*, adeò, inquit, quòd si non sit ad aliud, utique relatio non est. Et probatur; nam *esse ad aliud* est differentia specifica relationis, eamque essentialiter distinguit ab accidentibus absolutis; atqui quòd ita distinguit, etiam essentialiter, & specificè constituit: ergo &c.

*Probat*ur quoad *esse in*: *Esse in*, ut sumitur pro ratione essendi in veluti in fundamento, non minùs concurrit ad constitutionem tanquam ratio specifica, quàm *esse ad*: ergo licet ratio essendi in subjecto tantùm concurrat ad constitutionem relationis prædicamentalis veluti ratio generica; quia sic vel est ipsa ratio accidentis in communi ad absolutum, & respectivum, vel saltem eam nobis circumscribit, tamen ratio essendi in tanquam in fundamento erit ratio essentialis, & constitutiva specifica. Prob. antec. Tum quia relatio ut relatio est habitudo essentialiter inter duo extrema: ergo talis habitudo æquè petit essentialiter fundari, ac terminari. Tum quia non minùs implicat, relationem esse sine fundamento, quàm esse sine termino: ergo si ratio essendi ad est essentialis relationi, ut relatio est, etiam ratio essendi in erit essentialis. Tum quia eadem sunt principia constituendi, ac distinguendi; sed Aristoteles 5. Metaph. distinguit relationes etiam penes fundamenta, puta, secundùm id, juxta quòd se habent ad fundamentum: ergo ratio essendi in etiam constituit relationem, ut relatio est. Tum quia ratio essendi in velut in fundamento convenit præcisè relationi, ut à cæteris entibus distinguitur, & relationibus prædicamentilibus, ut ab accidentibus aliorum generum secernuntur: ergo relationi competit ut differentia propria, & ratio specifica non minùs quàm *esse ad*, ita tamen, ut ratio *essendi in*, & *ad* non sint duæ differentiæ, sed unam, & adæquatam nobis circumscribant constituentem genus relationum in tali suo esse; quia

ratio essendi ad aliud in relatione revera aliud non est in re, quàm certus, & peculiaris modus efficiendi realiter suum subjectum, nempe referendo, & ordinando ad aliud. Tum tandem quia hoc est etiam de mente Doctoris; nam 4. dist. 13. q. 2. in solut. ad 3. princ. ait, quòd dependentia relationis ad fundamentum est essentialissima, ita quòd sine ea non potest esse ratio relationis.

Objicitur I. Aristoteles semper definit 18 relationem per *esse ad*, nunquam per *esse in*: Ergo.

Respondetur, Aristotelem jam supposuisse ut manifestam rationem essendi in; quia si relatio est ordo ad aliud, certè est ordo alicujus ad aliud, & ideo tantùm per *esse ad* definit; nam hoc etiam solum apud veteres ignorabatur, non autem illud.

Objicitur II. Si utraque habitudo est de essentia relationis: ergo relatio erit ens per accidens, & sic non constituet prædicamentum; quia ad hoc requiritur ens per se. Prob. conseq. Aliqua duo non possunt facere unum per se, nisi unum sit per se actus, aliud per se potentia, 8. Metaph. Tex. ult. sed istæ duæ habitudines non ita se habent: ergo &c.

Respondetur, Argumentum procedere ex falsa suppositione & imaginatione, quasi in relatione essent cogitandæ duæ habitudines, una ad fundamentum, altera ad terminum, quòd falsum est; nam ipsamet relatio est una simplex habitudo fundata in fundamento, & terminata ad terminum, cui æquè essentialis est fundari, ac terminari.

Objicitur III. Quodcumque aliquid 19 commune dividitur per duas differentias, pro quocumque signo una constituit speciem, pro eodem & alia constituit; sed ens dividitur per absolutum, & respectivum tanquam per differentias: ergo pro eodem signo, pro quo absolutum constituit speciem per *esse ad se*, pro eodem etiam respectivum constituet speciem per *esse ad aliud*: atqui absolutum priùs naturà est ad se, quàm insit alteri: ergo etiam respectivum priùs naturà erit ad aliud, quàm in alio, consequenter utrumque non erit de essentia; quia essentialium unum non est priùs naturà alio.

Respondetur, Imprimis argumentum procedere de *esse in* tanquam in subjecto, nos autem loquimur de *esse in* tanquam in fundamento, & ideo non est ad rem. Tamen ad argumentum neg. min. scilicet ens dividi primò per absolutum, & respectivum; nam ens prædicamentale priùs dividitur in ens in se, & in ens in alio, & hoc postea primùm dividitur in absolutum & respectivum. Negatur etiam min. subillata, quòd ens absolutum priùs naturà sit ad se, quàm in alio, accipiendò esse

esse in radicaliter, sic esse in alio vel naturâ præcedit in accidente absoluto esse ad se, sicut communiora solent minus communia præcedere, vel saltem simul naturâ habebit utrumque, quod idem erit cum proportionem dicendum de esse in alio, & esse ad aliud in accidente respectivo.

20 ASSERTIO II. Subjectum, seu fundamentum Relationis prædicamentalis debet esse ens reale, ac finitum. Communis in Scholis Realium.

Probatur I. Quoad ens reale. Tum quia relatio, ut dictum est, est accidens reale fundamento superadditum: ergo necessario tale fundamentum erit ens reale; quia non ens nequit per modum subjecti sustentare verum accidens reale. Tum quia, ut dictum est q. præced. in respons. ad secundum absurdum 4. object. relatio suam entitatem realem habet à fundamento in genere causæ efficientis: ergo fundamentum necessario debet esse ens reale; quia nemo dat, quod non habet. Potest tamen in laxiori sensu dici, quod privatio fundet relationem realem principii in ordine ad generationem, quatenus tamen in tantum illa relatio, & similes dicuntur reales, quatenus dantur nullo cogitante intellectu, non quod sint vera entia realia positiva, cum talia non possint fundari in non ente, quale est privatio v. g.

Probatur II. Quoad ens finitum: Nova relatio realis in Deo nequit admitti ut adveniens in tempore, neque ut in eo existens ab æterno: ergo ens infinitum, sive Deus nequit esse fundamentum relationis prædicamentalis. Prob. antec. quoad 1. partem ex perfecta simplicitate Dei: Relatio prædicamentalis veram facit compositionem cum eo, cui advenit in tempore; sed talis compositio Deo repugnat: ergo repugnat, DEO advenire in tempore novam relationem. Min. patet; Deus enim perfecte simplex est, & ideo secundum S. Augustinum II. Civit. n. 10. nihil est in Deo, quod non est ipse, nec tale unquam admitti potest; sed talis relatio componens esset aliquid, quod non est ipse: ergo nequit admitti. Prob. antec. quoad secundam partem, quod neque ab æterno: Perfecta Dei necessitas est ex se esse tale circumscripto quocunque, quod est aliud à se: ergo nulla in Deo potest admitti realitas neque ab æterno, neque etiam in tempore, quæ necessario coëxigat aliud à se; atqui relatio realis necessario coëxigit ad suum esse aliud à se, scilicet terminum: ergo in Deo nequit admitti potest; tale enim necessario coëxigens aliud à Deo non esset illo coëxacto non existente, & per consequens aliquid, quod perfecte esset idem Deo, non esset, si aliquod aliud, quod non est necessarium ex se, non existeret.

Tract. II,

Obijcitur I. Relationes secundi modi²¹ relativorum, quæ nimirum fundantur in actione, & passione, sunt reales, & mutue. s. Metaph. c. 15. sed tales sunt relationes Dei ad creaturam, in quantum ipse est causa, & hæc effectus illius: ergo &c.

Respondetur: Majorem tantum ut veram concedi posse in creatis, non autem in Divinis, & hinc posse negari min. quia defectu mutuitatis omnes relationes creaturæ ad Deum ad tertium modum reduci possunt, ubi universim collocantur relationes non mutue.

Obijcitur II. Sicut forma est in aliquo,²² ita denominat illud: ergo si non est aliqua relatio in Deo ad creaturam realiter, Deus non est realiter Creator, non est realiter Dominus.

Respondetur concedendò, Deum non dici realiter Creatorem, & Dominum intrinsecè, & subjectivè, sed extrinsecè, & terminativè, quatenus terminat realiter creationem passivam in creatura existentem.

Obijcitur III. Relationes oppositæ dant²³ denominationes oppositas: ergo creatio passiva in creatura existens nequit Deum denominare activè creatorem, sicut filia- tio nequit denominare Patrem.

Respondetur dist. antec. Relationes oppositæ dant denominationes oppositas subjectivè, conc. terminativè, neg. antec. hic autem non inconvenit dicere, eandem relationem unam denominationem præbere subiecto, cui inhaeret, intrinsecè, & subjectivè, & oppositam termino extrinsecè, ac terminativè, sicut eadem visio intrinsecè denominat oculum videntem, terminativè, & extrinsecè parietem visum.

Obijcitur IV. Quando aliquid denominatur denominatione, quæ est in altero, accipit denominationem illius: ergo & Deus denominatur denominatione in creatura existente, diceretur creatura.

Respondetur dist. antec. Si denominatio sit uniformis, conc. secus, neg. at in proposito una est intrinseca, & subjectiva, altera extrinseca, & terminativa, & hanc Deus accipit à creatura.

ASSERTIO III. Potest una relatio²⁴ fundari supra aliam. Scotus 2. dist. 1. q. 5. H. ac alibi sæpe, & cum ipso Scotistæ omnes contra Thomistas.

Probatur I. à Doctore autoritate Euclidis 5. lib. Geometriæ, ubi definit proportionalitatem esse duarum proportionum similitudinem; sed proportio, & proportionalitas sunt similitudines: ergo &c.

Probatur II. Denominationes novæ relativæ debent provenire à formis novis relativis, & quidem realibus, si ipsæ denominationes sint reales; atqui non minus dantur inter duas relationes denominationes novæ reales, quàm inter duo

Uu

alba,

alba, aut duo quanta: ergo etiam novæ formæ reales relativæ, seu relationes. In majori continetur unum ex præcipuis fundamentis, quibus supra probavimus relationes reales prædicamentales. Min. probatur: Duæ paternitates sunt similes æquæ inter se, ac duæ albedines, estque similitudo inter eas diversa ab ipsis entitas, illis namque accidit; quod patet ex hoc, quia stante v. g. paternitate Petri, incipit de novo esse similis, si alia paternitas de novo ponatur, & desinit esse similis, eadem destructâ, incipit esse diversa ab albedine, si hæc de novo producat, desinit esse diversa, si destruat albedo: ergo dantur inter relationes novæ relationes; cum non sit major ratio de his, quam de absolutis, aut assignare debent Thomistæ discrimen.

25 *Respondent* aliqui, paternitates non posse fundare relationem similitudinis ad invicem, bene tamen albedines; quia relatio est minimæ, ac debilissimæ entitatis, unde non poterit esse causa nec materialis, nec effectiva alterius formæ, & effectus. *Contra*: Hac responsione stante, manet adhuc difficultas, quomodo salventur illæ novæ denominationes in relationibus absque formis novis. Dein materia prima est imperfectior forma substantiali, & tamen ipsam sustentat: ergo fundamentum non debet necessario esse perfectius re sustentata. Nec fundata gravabit in tantum fundantem, cum hæc innitatur absoluto, & insuper fundata sit debilioris entitatis fundante. Tandem cum efficientia relationum fiat per modum simplicis resultantiæ, non est opus maxima entitate, & virtute ad illam, quæ resultat.

26 *Respondent* alii, disparitatem quoad relationes esse in hoc quod relatio sit modus; at modus non habet modum in eo genere, quo modificat secundum illam universalem regulam, id, quo aliquid est tale, se ipso, & non per aliquid aliud est tale; sic actionis non est actio, nec figuræ figura, & ita similitudo se ipsa refertur, paternitas se ipsa dicitur similis, vel diversa. *Contra*: Licet modi non detur modus in eodem genere, quo ipse modificat, quomodo etiam intelligenda venit illa regula, tamen datur in diverso genere, quia quod est *quo* in uno genere, potest esse *quod* in alio genere, ut cognitio lapidis, quæ hîc est *quo*, & sic non eget alia cognitione, quando autem ipsa reflexè cognoscitur, tunc est *quod*, & opus habet alia cognitione, qua representetur. Sic in proposito licet relatio se ipsa referatur ad suum terminum oppositum, ut paternitas ad filium, neque ad hoc alia indigeat relatione superaddita; quia respectu illius est *quo*, ad disparatum tamen se ipsa non refertur, v. g. ad aliam paternitatem in ratione similis, vel ad aliquod absolutum in ratione dissimilis, sed indiget no-

va relatione similitudinis, & diversitatis: cuius Ratio est; quia paternitas respectu filii utique habet rationem relationis, non tamen respectu albi, vel alterius paternitatis, sed habet rationem entis disparati, & ideo in ordine ad illa bene fundare potest relationem similitudinis, vel diversitatis absque hoc, quod relationis dicatur esse relatio.

Obijcitur I. Aristoteles 5. Metaph. c. 27. 15. Tria tantum fundamenta relationum posuit, unitatem substantiæ, quantitaris, & qualitatis pro primo genere, actionem, & passionem pro secundo, & mensuram pro tertio; sed relatio nihil horum est: ergo.

Respondetur, Aristotelem loc. cit. per unitatem substantiæ intelligere unitatem essentiae, quæ etiam in accidentibus reperitur.

Obijcitur II. Daretur processus in infinitum in relationibus realibus; sed: ergo. Prob. seq. Si enim paternitas fundat relationem similitudinis ad aliam paternitatem, & econtra, tunc hæc similitudo rursus fundabit similitudinem ad aliam, & econtra, quæ similitudines erunt etiam inter se similes.

Respondetur neg. seq. nam licet duæ paternitates dicantur similes per similitudinem singulis superadditam, tamen si hæc similitudo conferatur cum altera, quæ reperitur inter alias duas paternitates, se ipsa dicitur similis illi, & non per aliam superadditam; Tum quia implicat, unam sine altera conservari, cum sint simul naturæ; est autem regula generalis, quod quando fundamentum nequit esse sine termino, ad quem refertur, relatio, qua refertur, non est ab ipso realiter distincta. Tum quia cum in unaquaque denominatione veniendum sit ad aliquid, quod in illo ordine denominandi est ita *quo*, ut nequeat esse *quod*, ut albedo nequit esse alba, seu quod est album, sed id, quo aliquid est album; sic in proposito sistendum semper est in illis relationibus, quæ dicuntur ad aliud per denominationem ejusdem rationis cum illa, quam intrinsicè secum afferunt, ut dum similitudo dicitur similis, diversitas diversa; ad suscipiendas enim has denominationes non indigent relatione realiter distincta.

QUÆSTIO III.

De Terminis Relationis.

Nota I. Non esse hîc quæstionem, an per aliquam potentiam possit relatio sine termino conservari; sicut enim à Deo nequit relatio conservari sine fundamen-

to,

ro, ita nec sine termino: nec esse quæstionem de relatione transcendentali; hæc enim utique ad terminum non realem, neque actu existentem terminari potest, ut patet de potentia, quæ respicit actum etiam ut possibilem, & non actu existentem: Scientia habet ordinem ad scibile non necessario existens, imò & ad ens rationis, quod existere nequit, saltem à parte rei, aut strictè realiter, ut sunt negationes, & Entia rationis, sed esse solum quæstionem de relatione prædicamentali, aut ad prædicamentalem reducibili, (quod additur ob aliquas relationes imperfectas, quæ non habent omnes condiciones ad realem exactè necessarias) & quidem in statu actualis-existentiæ considerata, non in statu essentiæ, an scilicet petat terminum realem actu existentem in rerum natura?

30 *Nota II.* Alios esse terminos totales, & adæquatos, quorum scilicet singuli per se sumpti sufficientes sunt ad terminandam relationem suæ speciei, ut se habent plures filii in ordine ad paternitatem; quilibet enim solus, & per se sumptus sufficit ad terminandam paternitatis relationem; Alios verò esse inadæquatos, & parciales, ita, ut singuli per se sumpti insufficientes sint ad terminandam relationem, sed simul sumpti constituunt unum totalem, & adæquatum, quo sensu singulæ partes sunt termini inadæquati dependentiæ totius, & individua universalitatis speciei. Quæstio hæc non est de terminis partialibus, & inadæquatis; constat enim, unam relationem ad plures huiusmodi terminos tendere; quia in omnes illos tendit velut in unum adæquatum. Nec est quæstio de terminis specie distinctis; sic enim constat rursus, ad plures terminos plures quoque, ac diversas tendere relationes, ut in eodem homine alia est relatio filiationis ad patrem, alia paternitatis ad filium, alia similitudinis ad album; sed est quæstio de terminis adæquatis ejusdem rationis, & solò numero inter se distinctis.

Nota III. Ulterius hæc quæri, an id, quod terminat relationem, sit correlatio alterius extremi, num potius entitas absoluta illius, ut v. g. inter Petrum patrem, & Paulum filium filiatio Pauli sit terminus paternitatis formalis, an potius substantia genita Pauli? Controvertitur etiam inter Thomistas, & Scotistas, an ratio fundandi debeat esse plurificata in extremis, ut illa dicantur realiter inter se referri secundum illam, v. g. an, ut Petrus dicatur realiter similis Paulo, debeat albedo, quæ est ratio fundandi talem relationem esse in illis extremis geminata?

31 *ASSERTIO I.* Relatio prædicamentalis petit terminum realem, & actu existentem, Scotus 4. dist. 6. q. 10. §. *Scilicet restant.*

Probatur: Relatio prædicamentalis ex dictis est accidens, realiter distinctum à suo fundamento; atqui si sufficeret terminus possibilis, & non necessario requiretur terminus actu existens, non esset realiter distincta: ergo non sufficit terminus possibilis. Prob. min. Illa relatio non distinguitur realiter à fundamento, quando fundamentum non potest esse sine suo termino, ad quem dicit relationem; sed fundamentum relationis prædicamentalis nequit esse sine termino possibili: ergo si hic sufficit ad relationem prædicamentalem, hæc non erit distincta realiter à fundamento. *Confirmatur:* Quia licet tam ad relationem transcendentalem, quam prædicamentalem coëxigatur terminus, ut dicatur resultare actu relatio, tamen diversimodè; ibi enim sufficit aptitudinalis, ut patet de potentia, quæ respicit etiam actum possibilem, non tamen sufficit aptitudinalis ad prædicamentalem, ut actu resultet; ut enim quis actu dicatur Pater, non sufficit, ut respiciat filium in solo statu possibilitatis, sed debet filium respicere in actu realis existentie, alioquin & Beatissima Virgo MARIA non solum dici posset Mater Christi, sed etiam aliorum; quia alios potuit habere filios, seu plures posibles.

Quæres, an relationes, quæ terminantur ad non ens, seu ad aliquam negationem, vel privationem, qualis est distinctio, qua forma dicitur à sua privatione distingui, & dependentia compositi physici à privatione in fieri, & respectus, quem dicit creatio ad non esse rei immediate præcedens, possint dici reales, ac prædicamentales, & actu subiectum denominantes?

Respondetur affirmativè; Tum quia ex natura rei sequuntur ad fundamentum. Tum quia terminus earum, esto non sit quid positivum, adhuc tamen non est ens rationis habens esse præcisè per opus intellectus, sed est vera negatio realis, quæ etiam dici potest actu existere, quomodo saltem negationibus, & privationibus existentia competere potest. Dicuntur tamen hæc relationes adhuc non strictè, seu exactè reales in omni rigore.

ASSERTIO II. Ad Multiplicationem numericam Termini numero quoque multiplicantur Relationes. Scotus 3. dist. 8. q. un. & Scotistæ passim contra Thomistas.

Probatur I. Sequeretur ex opposito, relativa non esse simul naturā; sed hoc est fallum: ergo, &c. Prob. seq. maj. Pater successivè generans plures filios nondum est correlativum primi, sed etiam secundi, & tertii filii, hosque, secundum scilicet & tertium, non tantum naturā, sed etiam tempore præcedit: ergo si Pater ad posteriores filios non nova acquisita relatione, sed priori illa, & eadem, qua ad primum filium referebatur, referatur,

referatur, jam in ratione correlativi præcessit.

34 *Probatur II.* Si unica est paternitas ad omnes filios, & non alia & alia, vel mortuò primò filiò manet adhuc paternitas ad alios, vel non manet? neutrum potest dici: ergo, &c. *Prob. min.* Si non maneret: ergo pater in ratione patris non referretur ad filios superstites, quod falsum est omnino, nec ipsi Adversarii admittunt. Dicere autem, quòd maneat, non minorem infert absurditatem; Tum quia talis relatio tunc diceretur pendere ab unoquoque illorum terminorum; quia singulos attingit; nam cum totum esse relationis sit ad aliud, pendet essentialiter à termino; & simul diceretur non pendere ab unoquoque, quia pereunte uno eadem relatio maneret. Tum quia etiam posset, imò deberet dici, manere, & non manere; manere quidem, ex suppositione; non manere autem, quia juxta Adversarios est unica relatio ad primum, & alios filios; sed mortuò primò destruitur tota relatio ad illum: ergo etiam ad reliquos, eò ipsò, quòd supponatur unica tantum.

Probatur III. Ratio, quòd Adversarii ponant, & admittant multipliciter specificam relationum, est multiplicitas specifica terminorum: ergo pariter multiplicitas numerica terminorum erit ratio multiplicandi numerò relationes. *Prob. conseq.* Quilibet numerò terminus est potens terminare relationem sine dependentia unius ab altero: ergo quilibet producit novam relationem.

35 *Obijcitur I.* Id, quod nos dicimus fieri per plures relationes, seu paternitates, potest fieri per unicam: ergo ista multiplicatio gratis asseritur. *Prob. antec.* Eadem numero visio primò attingens duos, v.g. homines, plures postmodum occurrentes attingit per solam sui extensionem, & non per additionem aliarum visionum de novo: ergo idem ad evitandam multipliciter entium sine necessitate de relatione dicendum, scilicet ad productionem novi termini ejusdem rationis, v.g. novi filii non resultare in Patre novam relationem paternitatis, sed priorem extendi ad illum, & sic deinceps.

Respondetur neg. antec. ad cujus probationem dicendum, eandem numerò visionem non posse ad plura objecta extendi. Dein etiam dicendò, quòd possit, id sanè non erit, nisi per novos saltem attingentiæ respectus additos. Nec potest in relatione, v.g. paternitate admitti talis extensio; Tum quia hæc extensio prioris relationis ad novum terminum non potest intelligi per eandem præcisè terminationem, quæ est ad priorem terminum, sicut anima non potest extendi ad novam partem ex alimento additam per informationem priorem, sed per novam: ergo debet extendi per aliam terminatio-

nem, quæ non erit, nisi nova relatio. Tum quia paternitas fundatur supra generationem, vel saltem illam necessario sequitur: ergo sicut Pater non attingit secundum, & tertium filium generatione prioris filii per majorem ejus extensionem, sed per novam generationem, ita etiam illum respicit per novam paternitatem.

Obijcitur II. Non possunt in eodem 36 subjecto recipi plura accidentia solo numero differentia; quia omnis distinctio numerica accidentium sumitur à subjecto: ergo nequeunt esse in eodem subjecto plures respectus solo numero differentes.

Respondetur neg. antec. cum sua probatione; quia omnes formæ tam substantiales, quam accidentales non per subjectum, quod illis est prorsus extrinsecum, sed per proprias hæcceitates individuuantur formaliter. Unde tunc tantum repugnant in eodem subjecto plura accidentia solo numero differentia, quando omnia tribuerent eundem prorsus effectum, quod in casu nostro non fit; quia hæc numero relatio refert ad hunc numerò terminum, & alia ad alium, sicut quando quis videt plures homines unumquemque per propriam speciem, & sic in oculo habet plures species intentionales solo numero distinctas, hæc numerò species repræsentat Petrum, illa Paulum.

Obijcitur III. Si plures numerò paternitates possunt esse in eodem, jam iste 37 non esset unus pater, sed plures; quia ad multiplicationem abstracti multiplicatur etiam concretum; sequela est falsa: ergo, &c.

Respondetur neg. seq. cum sua probat. quia ad multiplicationem concretorum non sufficit sola multiplicatio formarum, sed etiam requiritur multiplicatio suppositorum; quia concretum non solum significat formam, sed etiam connotat subjectum, & sic utriusque plurificationem exigit; unde habens plures scientias dicitur tantum unus sciens.

Obijcitur IV. Filius per unicam numerò relationem filiationis respicit 38 duos terminos, scilicet utrumque parentem: ergo nec inconvenit, patrem per eandem relationem respicere plures filios.

Respondetur neg. assumpt. quia filius duas habet relationes saltem numerò distinctas, quarum unâ respicit patrem, & aliâ matrem, & una manet sine altera, pereunte scilicet altero parentum. Deinde etiam transmissio gratis antecedente, negatur conseq. & paritas; quia pater, & mater sunt termini per se connexi dependentiæ filii; quia alter sine altero non sufficit ad generationem, & consequenter ad terminandam filiationem; at in proposito

unusquisque filius est terminus adæquatus, & totalis paternitatis.

38 *Obijcitur* V. Multiplicatis terminis non multiplicatur fundamentum: ergo neque relatio.

Respondetur neg. conseq. quia vel sola multiplicatio terminorum, vel fundamentorum sufficit ad multiplicandas numericè relationes, (loquendò tamen de fundamentis, & terminis adæquatis, & totalibus) & sufficit illimitatio fundamenti ad plures relationes fundandas, ac termini ad plures terminandas; dantur enim plurium alborum ad unicum album plures similitudines, & sic de pluribus aliis.

Obijcitur VI. Effectus formalis relationis secundæ jam positus est per primam; ergo superfluit secunda. Prob. assumpt. Effectus formalis esset constituere hunc patrem; sed sufficienter constituitur hic pater per primam: ergo.

Respondetur neg. antec. cum sua probatione; quia nullius relationis est constituere hunc Patrem substantialiter; nam ille pater dicitur hic ante quamcunque formam accidentalem; itaque effectus huius numerò relationis est referre patrem ad hunc numerò terminum, & alterius ad alium numerò terminum. Et licet plures concurrant paternitates, non tamen dicitur plures patres, sed pluries pater.

39 *Obijcitur* VII. Plures trahentes navim unica relatione respiciuntur à navi, plures colores ab una potentia visiva, plures formæ ab una potentia materiæ, plures actus ridendi ab una risibilitate; ergo, &c.

Respondetur dist. Respiciuntur unica relatione totali, conc. partiali, neg. antec. quia singula illa in exemplis allatis assignata sunt termini tantum parciales, & inadæquati, qui in simul sumpti respiciuntur una relatione totali; quia sic faciunt terminum adæquatum, & totalem, de quo solo hic nos loquimur.

40 **ASSERTIO III.** Relatio tam non mutua, quam mutua terminatur ad absolutum. Doctor I. dist. 30. q. 2. cum suis contra Thomistas.

Probatur I. quoad Relationem non mutua: Quia huiusmodi relationes non mutue, quæ dicuntur tertii modi, non habent correlationem in termino: ergo non possunt dici terminari ad respectivum, sed ad entitatem termini absolutam. Antec. patet; Relatio enim Scientiæ ad scibile, sensus ad objectum, ac etiam creaturæ ad DEUM sunt relationes non mutue, & tertii modi; atqui hæc non habent correlationem in termino: ergo, &c.

41 *Probatur* II. quoad relationem mutua: Tum quia sicut relatio præexigit fundamentum, ita etiam præexigit terminum: ergo eadem relatio illa non po-

Tract. II.

test terminari ad respectivum, seu correlationem termini. Prob. conseq.

Quia sic correlatio termini præsupponeretur relationi fundamenti; sed hoc implicat: ergo, &c. Prob. min. Quia relationes mutue sunt simul naturæ, & in eodem signo consurgunt positis extremis: ergo implicat, unam præsupponi alteri. Tum quia termino, ut terminus est, accidit, quòd referatur; quia terminare relationem alterius est mera denominatio extrinseca proveniens tantum ex eo, quòd aliud sit ad ipsum supposita in eo ratione terminandi: ergo ratio formalis terminandi in termino non est referri, seu ipsa mutua relatio, sed ipsa entitas absoluta termini. Tum quia causa in relativis mutuis, v.g. inter duo alba est eadem, cur unum referatur ad aliud: ergo si in uno est absolutum quid, & in altero crit. Antec. patet; Si enim quæretur, cur hoc album referatur ad aliud, assignatur albedo, & sic de alio reciproce. *Confirmatur* hæc ratio. Palmus est æqualis alteri palmo, non autem æqualitati illius palmi, album est simile alteri albo, non autem similitudini, seu relationi alterius albi: ergo absolutum, non autem respectivum terminat. Si autem paternitas v.g. referatur ad aliam in ratione similis, tunc paternitas, quæ est terminus, dicitur quid absolutum, esto non ut quid, saltem ut modus; quia similitudo unius paternitatis respicit formaliter entitatem alterius paternitatis, & non similitudinem mutuam illius.

Respondent Thomista, hæc omnia non-42
stra argumenta verificari solum de termino radicali, & materiali, qui est entitas ipsa absoluta, non autem procedere de termino formali, seu ratione formali terminandi, quæ est opposita relatio fundata in illa entitate absoluta. *Contra*: Nostra argumenta procedunt de ratione formali terminandi, quam dicimus esse entitatem absolutam; quia sicut in similitudine duorum alborum albedo in extremo est ratio formalis fundandi eam, ita in alio est ratio formalis terminandi. Tum quia entitas absoluta alterius extremi est ratio sufficiens ad specificandam relationem, insuper habet rationem ultimi, & finis, in quem tendit relatio; quia talis finis est albedo, non similitudo. Demum illa semper est necessaria ad terminandam relationem, non autem relatio mutua, ut patet in relativis non mutuis; sed hæc constituunt formaliter terminum, seu rationem formalem terminandi: ergo entitas absoluta est formaliter terminus. *Confirmatur*: Quia Pater formaliter respicit id, quod generat: sed generat entitatem absolutam filii, non relationem: ergo &c.

Obijcitur I. Relativa quatenus forma-43
liter talia exercent oppositionem mutuam, id est, se mutuo respiciunt, ita ut relationes

Xx

referatur, jam in ratione correlativi præcessit.

34 *Probatur II.* Si unica est paternitas ad omnes filios, & non alia & alia, vel mortuò primò filiò manet adhuc paternitas ad alios, vel non manet? neutrum potest dici: ergo, &c. *Prob. min.* Si non maneret: ergo pater in ratione patris non referretur ad filios superstitēs, quod falsum est omnino, nec ipsi Adversarii admittunt. Dicere autem, quòd maneat, non minorem infert absurditatem; Tum quia talis relatio tunc diceretur pendere ab unoquoque illorum terminorum; quia singulos attingit; nam cum totum esse relationis sit ad aliud, pendet essentialiter à termino; & simul diceretur non pendere ab unoquoque, quia pereunte uno eadem relatio maneret. Tum quia etiam posset, imò deberet dici, manere, & non manere; manere quidem, ex suppositione; non manere autem, quia juxta Adversarios est unica relatio ad primum, & alios filios; sed mortuò primò destruitur tota relatio ad illum: ergo etiam ad reliquos, eò ipsò, quòd supponatur unica tantum.

Probatur III. Ratio, quòd Adversarii ponant, & admittant multipliciter specificam relationum, est multiplicitas specifica terminorum: ergo pariter multiplicitas numerica terminorum erit ratio multiplicandi numerò relationes. *Prob. conseq.* Quilibet numerò terminus est potens terminare relationem sine dependentia unius ab altero: ergo quilibet producet novam relationem.

35 *Obijcitur I.* Id, quod nos dicimus fieri per plures relationes, seu paternitates, potest fieri per unicam: ergo ista multiplicatio gratis asseritur. *Prob. antec.* Eadem numero visio primò attingens duos, v. g. homines, plures postmodum occurrentes attingit per solam sui extensionem, & non per additionem aliarum visionum de novo: ergo idem ad evitandam multipliciter entium sine necessitate de relatione dicendum, scilicet ad productionem novi termini ejusdem rationis, v. g. novi filii non resultare in Patre novam relationem paternitatis, sed priorem extendi ad illum, & sic deinceps.

Respondetur neg. antec. ad cujus probationem dicendum, eandem numerò visionem non posse ad plura objecta extendi. Dein etiam dicendò, quòd possit, id sanè non erit, nisi per novos saltem attingentiæ respectus additos. Nec potest in relatione, v. g. paternitate admitti talis extensio; Tum quia hæc extensio prioris relationis ad novum terminum non potest intelligi per eandem præcisè terminationem, quæ est ad priorem terminum, sicut anima non potest extendi ad novam partem ex alimento additam per informationem priorem, sed per novam: ergo debet extendi per aliam terminatio-

nem, quæ non erit, nisi nova relatio. Tum quia paternitas fundatur supra generationem, vel saltem illam necessariò sequitur: ergo sicut Pater non attingit secundum, & tertium filium generatione prioris filii per majorem ejus extensionem, sed per novam generationem, ita etiam illum respicit per novam paternitatem.

Obijcitur II. Non possunt in eodem 36 subjecto recipi plura accidentia solo numero differentia; quia omnis distinctio numerica accidentium sumitur à subjecto: ergo nequeunt esse in eodem subjecto plures respectus solo numero differentes.

Respondetur neg. antec. cum sua probatione; quia omnes formæ tam substantiales, quàm accidentales non per subjectum, quod illis est prorsus extrinsecum, sed per proprias hæcceitates individuuntur formaliter. Unde tunc tantum repugnant in eodem subjecto plura accidentia solo numero differentia, quando omnia tribuerent eundem prorsus effectum, quod in casu nostro non fit; quia hæc numero relatio refert ad hunc numerò terminum, & alia ad alium, sicut quando quis videt plures homines unumquemque per propriam speciem, & sic in oculo habet plures species intentionales solo numero distinctas, hæc numerò species repræsentat Petrum, illa Paulum.

Obijcitur III. Si plures numerò paternitates possunt esse in eodem, jam iste 37 non esset unus pater, sed plures; quia ad multiplicationem abstracti multiplicatur etiam concretum; sequela est falsa: ergo, &c.

Respondetur neg. seq. cum sua probat. quia ad multiplicationem concretorum non sufficit sola multiplicatio formarum, sed etiam requiritur multiplicatio suppositorum; quia concretum non solum significat formam, sed etiam connotat subjectum, & sic utriusque plurificationem exigit; unde habens plures scientias dicitur tantum unus sciens.

Obijcitur IV. Filius per unicam numerò relationem filiationis respicit duos terminos, scilicet utrumque parentem: ergo nec inconvenit, patrem per eandem relationem respicere plures filios.

Respondetur neg. assumpt. quia filius duas habet relationes saltem numerò distinctas, quarum unà respicit patrem, & alià matrem, & una manet sine altera, pereunte scilicet altero parentum. Deinde etiam transmissio gratis antecedente, negatur conseq. & paritas; quia pater, & mater sunt termini per se connexi dependentiæ filii; quia alter sine altero non sufficit ad generationem, & consequenter ad terminandam filiationem; at in proposito

unusquisque filius est terminus adæquatus, & totalis paternitatis.

38 *Obijcitur* V. Multiplicatis terminis non multiplicatur fundamentum: ergo neque relatio.

Respondetur neg. conseq. quia vel sola multiplicatio terminorum, vel fundamentorum sufficit ad multiplicandas numericè relationes, (loquendò tamen de fundamentis, & terminis adæquatis, & totalibus) & sufficit illimitatio fundamenti ad plures relationes fundandas, ac termini ad plures terminandas; dantur enim plurium alborum ad unicum album plures similitudines, & sic de pluribus aliis.

Obijcitur VI. Effectus formalis relationis secundæ jam positus est per primam; ergo superfluit secunda. Prob. assumpt. Effectus formalis esset constituere hunc patrem; sed sufficienter constituitur hic pater per primam: ergo.

Respondetur neg. antec. cum sua probatione; quia nullius relationis est constituere hunc Patrem substantialiter; nam ille pater dicitur hic ante quamcunque formam accidentalem; itaque effectus huius numerò relationis est referre patrem ad hunc numerò terminum, & alterius ad alium numerò terminum. Et licet plures concurrant paternitates, non tamen dicitur plures patres, sed pluries pater.

39 *Obijcitur* VII. Plures trahentes navim unica relatione respiciuntur à navi, plures colores ab una potentia visiva, plures formæ ab una potentia materiæ, plures actus ridendi ab una risibilitate; ergo, &c.

Respondetur dist. Respiciuntur unica relatione totali, conc. partiali, neg. antec. quia singula illa in exemplis allatis assignata sunt termini tantum parciales, & inadæquati, qui in simul sumpti respiciuntur una relatione totali; quia sic faciunt terminum adæquatum, & totalem, de quo solo hic nos loquimur.

40 **ASSERTIO III.** Relatio tam non mutua, quam mutua terminatur ad absolutum. Doctor I. dist. 30. q. 2. cum suis contra Thomistas.

Probat I. quoad Relationem non mutua: Quia huiusmodi relationes non mutue, quæ dicuntur tertii modi, non habent correlationem in termino: ergo non possunt dici terminari ad respectivum, sed ad entitatem termini absolutam. Antec. patet; Relatio enim Scientiæ ad scibile, sensus ad objectum, ac etiam creaturæ ad DEUM sunt relationes non mutue, & tertii modi; atqui hæc non habent correlationem in termino: ergo, &c.

41 *Probat* II. quoad relationem mutua: Tum quia sicut relatio præexigit fundamentum, ita etiam præexigit terminum: ergo eadem relatio illa non potest.

Tract. II.

test terminari ad respectivum, seu correlationem termini. Prob. conseq. Quia sic correlatio termini præsupponeretur relationi fundamenti; sed hoc implicat: ergo, &c. Prob. min. Quia relationes mutue sunt simul naturæ, & in eodem signo consurgunt positæ extremis: ergo implicat, unam præsupponi alteri. Tum quia termino, ut terminus est, accidit, quòd referatur; quia terminare relationem alterius est mera denominatio extrinseca proveniens tantum ex eo, quòd aliud sit ad ipsum supposita in eo ratione terminandi: ergo ratio formalis terminandi in termino non est referri, seu ipsa mutua relatio, sed ipsa entitas absoluta termini. Tum quia causa in relativis mutuis, v.g. inter duo alba est eadem, cur unum referatur ad aliud: ergo si in uno est absolutum quid, & in altero erit. Antec. patet; Si enim quæretur, cur hoc album referatur ad aliud, assignatur albedo, & sic de alio reciproce. *Confirmatur* hæc ratio. Palmus est æqualis alteri palmo, non autem æqualitati illius palmi, album est simile alteri albo, non autem similitudini, seu relationi alterius albi: ergo absolutum, non autem respectivum terminat. Si autem paternitas v. g. referatur ad aliam in ratione similis, tunc paternitas, quæ est terminus, dicitur quid absolutum, esto non ut quid, saltem ut modus; quia similitudo unius paternitatis respicit formaliter entitatem alterius paternitatis, & non similitudinem mutuam illius.

Respondent Thomista, hæc omnia non 42
stra argumenta verificari solum de termino radicali, & materiali, qui est entitas ipsa absoluta, non autem procedere de termino formali, seu ratione formali terminandi, quæ est opposita relatio fundata in illa entitate absoluta. *Contra*: Nostra argumenta procedunt de ratione formali terminandi, quam dicimus esse entitatem absolutam; quia sicut in similitudine duorum alborum albedo in extremo est ratio formalis fundandi eam, ita in alio est ratio formalis terminandi. Tum quia entitas absoluta alterius extremi est ratio sufficiens ad specificandam relationem, insuper habet rationem ultimi, & finis, in quem tendit relatio; quia talis finis est albedo, non similitudo. Demum illa semper est necessaria ad terminandam relationem, non autem relatio mutua, ut patet in relativis non mutuis; sed hæc constituent formaliter terminum, seu rationem formalem terminandi: ergo entitas absoluta est formaliter terminus. *Confirmatur*: Quia Pater formaliter respicit id, quod generat: sed generat entitatem absolutam filii, non relationem: ergo &c.

Obijcitur I. Relativa quatenus forma- 43
liter talia exercent oppositionem mutuam, id est, se mutuo respiciunt, ita ut relationes

Xx

tiones sint rationes se mutuò respiciendi; sed mutuò se respicere consistit in hoc, quòd quodlibet eorum respiciat aliud, & ab illo alio respiciatur, quod est terminare relationem ejus: ergo una relatio terminat aliam.

Respondetur concedendò, unam relationem aliam respicere, & ab ea vicissim respici, negandò tamen, respicere aliud, & ab eo respici esse terminare; quia unum propriè terminare respectum alterius est ita ab eo respici, ut illud vicissim non respiciat; quia *terminare* non est tendere, nec ullo modo illud essentialiter includit, sed terminare est essentialiter sistere tendentiam alterius ad se ipsum, & ideo est propriè munus entitatis absolutæ, quæ ita ad aliud non tendit, & hinc cum correlatio termini respiciat denuo, & tendat, terminus non est.

- 44 *Objicitur* II. Relationes divinæ respiciunt formaliter suos terminos quoad relationes mutuas oppositas; paternitas enim in Divinis non respicit aliquid absolutum, sed Filiationem: ergo idem erit in creatis.

Respondetur: Illos, qui tenent, Personas divinas per absoluta constitui, juxta nostram Assertionem hinc debere negare antec. nos tamen tenentes, (de quo in I. Sentent.) constitui per personales proprietates formaliter relativas, negamus consequentiam, & paritatem; quia in Divinis relatio constituit suppositum in esse Personæ ab alia realiter distinctæ, nec ante relationem intelligitur in ratione Personæ distinctæ, nec habet aliquid, quod terminet relationem personalem; non autem sic est in creatis, ubi prius intelligitur res absoluta secundum entitatem suam, secundum quam terminare potest relationem alterius extremi.

- 45 *Objicitur* III. Relativa ex Aristotele sunt simul naturâ; atqui sic non essent simul naturâ: ergo. Prob. min. Quia entitas absoluta, & genita filii, ad quam paternitas juxta nos terminatur, est prior filiatione, & sic ipsa paternitas est prior filiatione.

Respondetur neg. min. ad cujus probat. neg. quòd ideo paternitas sit prior filiatione; quia tam substantia generans Patris, quam genita filii præcedunt relationes paternitatis, & filiationis prioritate naturæ, & in secundo signo simul resultant per indivisibilem concomitantiam, & sic adhuc correlativa sunt simul naturâ.

Objicitur IV. Sic forent omnes relationes non mutux, & tertii modi, quia omnes tenderent ad absolutum; sed: ergo.

Respondetur neg. seq. quia relatio mutua, & non mutua in hoc non distinguuntur, quòd una terminetur ad absolutum, altera non terminetur ad absolutum,

sed distinguuntur in hoc, quòd in relatione mutua resultet relatio realis ex parte utriusque extremi, ubi in relatione non mutua ex parte termini non resultat relatio realis ad aliud extremum.

ASSERTIO IV. Ut duo dicantur⁴⁶ similia realiter, non est absolutè necessarium, ut ratio fundandi relationem geminetur in ipsis, sed si eadem numerò albedo esset in duobus subjectis, adhuc inter illa foret realis similitudo. Doctor Subtilis 1. dist. 31. q. un. & Quodl. 6. per totum cum omnibus suis Discipulis contra Doctorem Angelicum cum Suis.

Probat: Ad relationem realem tres conditiones sufficiunt, scilicet quòd extrema sint realia, quòd sint realiter distincta, & quòd relatio oriatur ex natura extremorum citra opus intellectus; sed ita res se haberet, si eadem v. g. numerò albedo esset in Petro, & in Paulo: ergo, &c. Min. patet; quia forent duo similia nullo cogitante intellectu, & realia, ac realiter distincta: ergo, &c. Deinde cur duo alba eandem specie albedinem habentia sint similia similitudine reali, & non duo alba eandem numerò albedinem habentia? nam hæc etiam sunt similia nullo cogitante intellectu, & non potest non oriri similitudo inter illa extrema ex natura rei. Unde ergo similitudo rationis?

Respondent, fundamenta proxima esse, 47 quæ primò referuntur, remota verò, seu subjecta referri mediantibus illis, ut albedo in Petro, & Paulo sunt primò similes, Petrus autem, & Paulus mediantibus illis. Et dum dicitur, extrema relationis debere esse distincta, hoc non tantum de extremis materialibus, & remotis, sed vel maximè de proximis intelligendum est, quia hæc sunt, quæ primò referuntur. *Contra*: Licet res defacto ita se habeat, & ordinariè in creatis ita contingere soleat, hoc tamen totum est per accidens ad realitatem relationis; quia relationes præsertim primi modi petunt unitatem in ratione fundandi, & non distinctionem, vel pluralitatem. Et licet in tali casu ratio fundandi unam relationem non distingueretur à ratione terminandi, distingueretur tamen à termino totali; quia terminus totalis non esset præcisè albedo in altero extremo, sed ipsum extremum cum albedine, similiter fundamentum esset subjectum cum albedine, atque ita extrema totalia distinguerentur à parte rei, quod sufficeret ad realitatem relationis.

QUÆSTIO IV.

Quotuplex sit Relatio prædicamentalis, & an detur unum Genus supremum hujus Prædicamenti?

48 *Nota*, per Relationem *intrinsecus advenientem* illam intelligi, quæ necessariò confurgit positò fundamentò, & terminò, seu quæ oritur ex natura extremorum: per *extrinsecus* verò *advenientem* intelligi illam, quæ non ex natura extremorum insurgit, sed virtute alicujus, quod ab extrinseco venit, nec pertinet ad rationem extremorum, ut extrema sunt, id est, ut habent rationem fundamenti, & termini. Dein observa, quòd sicut ferè omnes extra Scholam Scoti negant divisionem Relationis in intrinsecus, & extrinsecus advenientem, ita etiam à nobis discrepent in assignando constitutivo hujus Prædicamenti, & determinando supremo ejus genere.

49 **ASSERTIO I.** Relationes prædicamentales bene distinguuntur in intrinsecus, & extrinsecus advenientes. Scotus 3. dist. 1. q. 1. §. *Ad illud in oppositum*. Et alibi cum tota Subtilium Schola.

Probatur: Membra hujus divisionis quoad propriam cujusque naturam, & rationem sunt essentialiter diversa: ergo divisio est admittenda necessariò. Prob. antec. Oriri positòs extremis in rerum natura, secluso quocunque alio ex propria, & præcisa eorum virtute, & non ita, sed virtute alicujus extrinseci insurgere est alia, & alia essentialiter ratio; sed dantur relationes utroque modo insurgentes: ergo, &c. Prob. min. Relationes similitudinis, & æqualitatis positòs extremis in rerum natura etiam in quacunque distantia resultant nullo alio requisito: Relatio paternitatis, & filiationis, supposito homine generante, & genito, necessariò resultat, econtra relatio actionis positòs extremis in esse, v. g. igne, & ligno in rerum natura, etiam activo eodem modo se habente secundum potentiam activam, & passivo secundum passivam, ex solo defectu alicujus extrinseci, v. g. debitæ applicationis, non resultat, hoc verò adjunctò resultat: sic etiam *ubi* non oritur ex natura extremorum, v. g. posita hac Schola, & insuper in rerum natura existente (*alibi*) discipulo, non oritur ideo statim relatio præsentia litatis inter ipsa extrema, nisi fiat debita eorum approximatio: ergo dantur relationes utroque modo resultantes.

50 *Objicitur I.* Istæ relationes coincidunt: ergo non sunt apta membra divisionis. Prob. antec. Positò Petrò, &

Paulò, tanquam fundamentò & terminò, non statim resultat relatio similitudinis, resultat autem statim posita albedine, quia albedo est fundamentum proximum similitudinis; sed eodem modo se habent aliæ illæ relationes actionis, præsentia litatis, &c. quas nos vocamus extrinsecus advenientes: ergo coincidunt. Prob. min. Positòs activò, & passivò, loco, & locabili non statim resultat relatio actionis, aut præsentia litatis, sicut positò Petrò, & Paulò, quia tantum sunt fundamentum, & terminus remotus; adde verò fundamentum proximum, quod hic est approximatio, statim resultabit relatio, sicut inter Petrum, & Paulum addita albedine: ergo pariformiter se habent relationes illæ, consequenter non est distinguendum inter illas.

Respondetur neg. antec. ad cujus probat. neg. min. quia necessitas similitudinis procedit ex natura termini, & fundamenti quæ talium, hujus scilicet, & illius albi, & necessariò oritur ab extremis absolute inspectis, nec à DEO impediri potest, non sic respectus actionis, & passionis, ubicationis, &c. sed eorum necessitas procedit ab aliquo extrinseco, quod rationem nec fundamenti, nec termini habet; nam terminus proximus, & immediatus actionis, v. g. calefactionis est aqua secundum suam potentiam passivam proximam, & terminus passionis est ignis secundum suam potentiam activam proximam, ad quæ *in ratione termini spectata* non facit applicatio, sed omnino extrinseca est, & sic de aliis, v. g. posito corpore, & loco naturali, quæ sola sunt extrema respectu relationis *ubi*, non necessariò sequitur *ubi*, posita materia, & forma, quæ rursum sunt extrema unionis, non necessariò sequitur unio, &c. sequitur tamen *ubi*, posito corpore in loco naturali, sequitur unio posita forma in materia; poni autem in loco, in materia non spectat ad rationem alicujus extremi quæ talis, sed est quid omnino extrinsecum.

Objicitur II. Causa non potest causare suum effectum in quacunque distantia, sed requiritur debita approximatio; Petrus, & Paulus positi in rerum natura non statim fundant relationem propinquitatis, sed tantum debite approximat; atqui relatio actionis, & propinquitatis spectant ad hoc quartum Prædicamentum: ergo relationes hujus prædicamenti non necessariò resultant positòs extremis.

Respondetur dist. maj. pro prima parte: Requiritur debita approximatio ad causam ut agentem, conc. ut producentem, neg. Causa ut agens, v. g. ignis ut agens respicit passum, seu subjectum, in quod agit, scilicet aquam, & sic requiritur approximatio, ut produciens respicit suum effectum, v. g. calorem, ad cujus productionem non requiritur approximatio aliqua,

qua, ut patet, nisi fors in aliis per accidens, ex quo patet ad min. pro hac parte, relationem actionis non huc spectare. Ad alterum autem dicendum, relationem propinquitatis sequi necessario entitates Petri, & Pauli ut ubicatas, & ideo dici debet intrinsecus adveniens; quia necessario consurgit inter extrema proxima, quæ sunt entitates ubicatæ, & non entitates Petri, & Pauli in se, quia sic sunt remota tantum.

52 **ASSERTIO II.** Solùm Relationes intrinsecus advenientes constituunt hoc quartum Prædicamentum. Doctor citatus.

Probatur: Si omnis relatio esset unius genericæ rationis, essent tantum quatuor prædicamenta, scilicet tria absoluta, & unum respectivum contra nostra dicta superius: ergo ad salvandum famulum illum denarium prædicamentorum numerum convenientissime distinguitur relatio prædicamentalis in intrinsecus, & extrinsecus advenientem ita, ut illa constituat quartum prædicamentum, ista verò veluti majoris ambitus per varias adhuc differentias contracta ad varia genera relationum, & quidem suprema in suo ordine, constituat sex ultima prædicamenta. *Confirmatur:* Aristoteles recensendò relationes quarti prædicamenti meminit semper earum, quæ ex ipsamet extremorum positione resultant, & distribuendò alia sex ultima prædicamenta recolat ea, quæ ultra extremorum positionem aliud quid extrinsecum exigunt, ut insurgant: ergo &c.

53 **ASSERTIO III.** Datur supremum genus hujus prædicamenti quarti, seu potius Relationum. Scotus q. 25. Prædicam. in 3. argum. ad oppositum. Et 1. dist. 21. ad tertium princip.

Probatur: Illud est verum genus, quod secundum unam rationem dicitur de omnibus suis inferioribus, & quidem specie diversis; sed relatio dicitur secundum unam, & eandem rationem de omnibus relationibus seu inferioribus, & specie diversis: ergo est verum genus. Prob. min. Ratio, seu conceptus relationis ut sic est habitudo unius ad aliud: sed juxta hanc dicitur de omnibus: ergo &c. Tum quia omnes relationes habent eundem modum denominandi substantiam scilicet in comparatione ad aliud; sed accidentia, quæ eodem modo denominant substantiam, sunt unius generis: ergo & relationes. Tum quia si etiam fingantur duo suprema genera relationis, ut aliqui faciunt, cum illa haberent inter se convenientiam in ratione essendi ad aliud, jam ab ipsis poterit abstrahi conceptus communis utrique essentialis, & hic ipse erit genus supremum.

54 *Obijciuntur I.* Omnis relatio debet habere suum fundamentum; sed talis relatio

non haberet fundamentum: ergo &c. Prob. min. Quia illa relatio deberet habere fundamentum abstractum ab omnibus fundamentis aliarum relationum particularium; sed ab istarum relationum fundamentis non potest abstrahi fundamentum commune univocum ipsis: ergo &c.

Respondetur neg. min. Cum suæ probationis minore; quia licet non possit abstrahi aliquod unum fundamentum commune fundamentis particularium relationum ratione entitatis, quia sic ad diversa prædicamenta pertinent; potest tamen reductivè aliquod commune fundamentum haberi.

Obijciuntur II. Hæc relationi in communi, quæ dicitur supremum genus, non potest assignari terminus adæquatus: ergo non datur. Prob. antec. Vel enim ille terminus esset correlativum, & jam sic erunt duo suprema genera; quia jam inter hæc duo neutrum esset superius altero, sed omnino in communitate paria; vel ille terminus esset absolutum, & pariter sequeretur, dari duo suprema genera; nam in termino necessario sequeretur correlatio adæquata alteri relationi.

Respondetur negandò antec. & ad ejus probationem dicendò, terminum relationis in communi ut sic esse aliquam entitatem, ut habet vim sufficientem ad terminandum, quæ ut plurimum est absoluta, & si interdum est relativa, ut si una relatio fundatur in alia, id facit, ut habet conditionem aliquam communem cum entitate absoluta, seu in quantum ut modus est quid absolutum, ut jam nuper diximus; unde in nostra sententia non sequitur, dari duo genera suprema, quia terminus relationis in communi non est relativus. Et fundatur hæc responsio in doctrina illa Scotica suprà tradita, quod relatio non terminetur ad respectivum, sed absolutum. Post hæc adhuc

Quæres I. Unde desumenda sit specificatio Relationum?

Respondetur I. Duplicem esse Relationum distinctionem, unam intrinsecam, quæ nimirum attenditur penes aliquod intrinsecum, & essentialè in relatione, alteram extrinsecam, quæ attenditur penes aliqua, quæ licet necessaria sint ad relationis constitutionem, adhuc tamen ad eam extrinsecè concurrunt. Dein observandum, quod fundamentum, & terminus relationis dupliciter sumi possint, vel materialiter, scilicet pro entitatibus materialibus eorum, vel formaliter, pro rationibus nempe formalibus fundandi, ac terminandi relationem.

Respondetur II. Distinctionem specificam intrinsecam Relationum sumi ex propriis, & intrinsecis earum differentiis. Ratio est; quia essentialiter rerum distinguuntur ab aliis essentialiter per eadem principia,

pia, quibus constituuntur; eadem namque sunt principia constitutiva, & distinctiva; sed relationes intrinsecè, & essentialiter constituuntur per proprias differentias: ergo per eas etiam ab aliis distinguuntur. Major est certa: min. etiam patet; cum enim relationes sint accidentia, non constant ex materia, & forma, & cum non sint omnino simplicia, necessario exigunt compositionem ex genere, & differentia.

Respondetur III. Distinctionem specificam extrinsecam Relationum sumi tam à fundamento, quam à termino, non quidem materialiter, sed formaliter consideratis. Ratio est; quia quodcumque habentur fundamenta proxima, & formalia specie diversa, vel tales termini, habentur etiam specie diversæ relationes: ergo hæc specificantur ab ipsis. Prob. antec. Ratio formalis, & proxima fundandi, vel terminandi relationem similitudinis est unitas, dissimilitudinem verò pluralitas; sed unitas, & pluralitas sunt specie distinctæ: ergo rationes proximæ specie distinctæ fundant, aut terminant specie distinctas relationes; albedo enim, ut dicit unitatem, fundat, vel terminat relationem similitudinis, ut verò dicit pluralitatem, fundat, vel terminat relationem dissimilitudinis. *Dices*: Ab eo relatio habet unitatem, & distinctionem, à quo habet esse, quia eadem sunt principia essendi, & distinguendi; sed relatio habet esse à solo fundamento, non à termino; nam positò terminò ut conditione, efficienter dimanat à solo fundamento: ergo relatio à fundamento, & non à termino habet unitatem, & distinctionem. *Contra*: Transmissa maj. dist. min. habet esse à fundamento quantum ad entitatem, & realitatem ejus, cum fundamentum tantum sit causa ejus, conc. quoad specificationem, neg. min. nam relatio non habet esse à fundamento utcumque, sed præcisè positò terminò, & cum relatio ex propria sua natura ordinetur etiam ad terminum extrinsecum, ideo etiam accipit unitatem, & distinctionem ab eo, quod non inconvenit; hoc enim etiam in potentiis evenit, quæ non dimanant ab actibus, & tamen ab eis specificantur extrinsecè, uti etiam actus specificantur ab objectis, à quibus non semper accipiunt esse.

56 *Quæres* II. Quot sint modi Relativorum?

Respondetur, Aristotelem ex triplici fundamento assignasse tres, docens 5. Metaph. c. 15. quædam relativa secundum unitatem, vel numerum, seu multitudinem dici, ut simile ad simile, æquale ad æquale, duplum ad dimidium, quædam dici secundum potentiam activam, & passivam, ac etiam potentiarum actiones, ut calefactivum ad calefactibile, calefaciens ad calefactum, & omnino activum ad pas-

Tract. II.

sivum; quædam tandem dici secundum mensuram, ut mensurabile ad mensuram, scibile ad scientiam, sensibile ad sensum. Qui tres modi ita explicantur, & declarantur:

I. *Modus* est eorum Relativorum, vel 57 Relationum, quæ fundantur super unitatem, & multitudinem. Possunt autem tripliciter extrema convenire, & unam naturam, id est, ejusdem rationis participare, & tripliciter etiam disconvenire. Et quidem quoad unitatem *primò* possunt duo extrema convenire in essentia, substantia, seu quidditate, & oritur relatio identitatis, sive in substantia, sive in accidente. *Secundò* possunt aliqua convenire in quantitate, quatenus quantitas unius non excedit quantitatem alterius, neque exceditur, & oritur relatio æqualitatis, ratione scilicet actualis extensionis æqualis in utroque. *Tertiò* possunt aliqua convenire in qualitate, & oritur relatio similitudinis, in ratione nimirum pariformis extensionis. Jam etiam econtra possunt aliqua disconvenire, *primò* in natura, seu essentia, ita, ut habeant illas alterius & alterius rationis, & exurgit relatio diversitatis. *Secundò* possunt disconvenire in quantitate, & oritur relatio inæqualitatis. *Tertiò* possunt disconvenire in qualitate, quatenus habent omnino diversas qualitates, vel quidem easdem, sed non in eodem gradu, & insurgit relatio dissimilitudinis. Et ita patet, primi Modi Relativorum esse sex species, *Identitatem*, & *Diversitatem*, *Similitudinem*, & *Dissimilitudinem*, *Æqualitatem*, & *Inæqualitatem*, ex quibus communiter super unitatem fundari dicuntur Identitas, Similitudo, & Æqualitas, super multitudinem autem Diversitas, Dissimilitudo, & Inæqualitas.

II. *Modus* est eorum Relativorum, seu 58 Relationum, quæ fundantur super actionem, & passionem, seu potentiam activam, & passivam, ut paternitas, & filiatio, & in universum relatio causæ, & effectus. Ad illam autem quæstionem, qualem similes relationes habeant rationem proximam fundandi, num ipsam actionem, & passionem, num potentiam activam, & passivam, an verò ipsas substantias producentis, causantis, generantis, & producti, causati, generati? Respondendum est, esse potentiam activam, & passivam, non quidem nudas, sed ad actum reductas per actionem, ita, ut actio, & passio sint conditiones necessario requisitæ. Ratio est; quia similes Relationes paternitatis, & filiationis, causæ, & effectus, producentis & producti &c. non possunt fundari in ipsa actione, & passione, ratio enim fundandi proxima debet tam diu manere, quamdiu manet relatio; actio autem transit manente v. g. paternitate. Neque potest fundari in ipsa substantia v. g. patris,

Y y

patris, & filii præcisè; quia substantia v.g. Pauli nudè sumpta non respicit, aut attingit substantiam Petri tanquam filii in ratione effectûs sine potentia generativa, consequenter ipsa potentia generativa erit talis ratio proxima fundandi paternitatem. Nec refert, quòd potentia generativa non denominetur pater; quia non est necesse, quòd accidens semper denominet subjectum proximum, cui inhæret; nam intellectio inhæret proximè animæ, & tamen totus homo dicitur intelligere. Tandem observandum, esse aliquos effectus, qui tam in fieri, quàm conservari dependent essentialiter à causa secunda, ut constat de lumine, sono &c. alii verò ab ea dependent in eo instanti tantum, quo fiunt, non verò deinceps, ut domus ab ædificatore, filius à patre, unde etiam hi in primo tantum instanti fundant relationem realem dependentiæ ad causam, non autem postea, sed deinceps ex ipso actu causalitatis transacto remanet denominatio, quòd hoc fecit, & illud factum est, quæ utique est realis denominatio, sed non realis relatio dependentiæ, ideo Paternitas & filiatio in Creatis non sunt veræ Relationes, quia filius post productionem suam non amplius dependet à Patre, & manet Paternitas in Patre vivente, etiam filiò mortuò, & econtra: sed sunt tantum denominationes reales relictæ à reali Relatione productionis activæ Patris, & passivæ filii. In Divinis autem Paternitas & filiatio (sicut etiam spiratio activa & passiva) sunt veræ Relationes semper manentes, quia generatio & spiratio activa & passiva in perpetuum durant. Ita ex Scoto Mastrius hic.

59 III. *Modus* est eorum Relativorum, seu Relationum, quæ fundantur super mensuram, & mensurabile, quales sunt scientiæ ad objectum, visus ad objectum visum, & universaliter sensus ad sensatum, quæ sunt, & dicuntur relationes non mutux; quamvis enim actus sciendi, & videndi relationem dicant ad objecta, objecta verò econtra non referuntur ad actus.

60 *Quæres* III. Quot sint Proprietates Relationum?

Respondetur, Aristotelem in cap. *Ad aliquid* quinque assignasse. *Prima* est habere contrarium, sic dissimilitudo contrariatur similitudini, quod tamen intelligendum est ratione fundamentorum, quæ se pellunt formaliter ab eodem subjecto, qualia possunt esse albedo, & nigredo. Hæc proprietas etiam non convenit omnibus; quia pater, & filius non contrariantur sibi propriè. *Secunda* est suscipere magis, & minus, hocque fundamentaliter, imò etiam formaliter, dependenter tamen à qualitate, in qua fundantur; quia si in duobus æqualiter albis albedo remittatur, etiam similitudo ipsa remittitur &c.

Sed nec ista omnibus convenit; quia esse patrem, aut filium v.g. in indivisibili consistit. *Tertia* est, quòd ea, quæ sunt ad aliquid, dicantur ad convertentiam, id est, quòd illatio valeat ab uno ad aliud, ut: pater est: ergo filius est, & econtra, filius est: ergo patris filius. *Quarta* est, quòd relativa sint simul naturæ, id est, quòd posito uno, ponatur & aliud. *Quinta* denique, quòd sint simul cognitione, id est, quòd ad cognitionem unius sequatur, & sequi possit cognitio alterius.

QUÆSTIO V.

De sex ultimis Prædicamentis in communi, & de Actione, & Passione in particulari.

Nota I. Authores satis discrepare in assignanda ratione, in qua consistent hæc Prædicamenta; aliqui enim volunt, ea consistere in mera denominatione extrinseca, ita, ut præter formas absolutas, à quibus tales sumuntur denominationes, reale nihil dicant; unde *Ubi* v.g. apud ipsos aliud nihil est, quàm denominatio illa extrinseca, quæ provenit substantiæ à superficie continente, *Quando* à tempore mensurante, *Habitus* à veste adjacente &c. quæ sententia tribuitur S. Thomæ. Alii aliter sentiunt.

Nota II. Actionem dupliciter posse sumi, primò prout Actio est productio aliqujus termini, & agere sumitur pro actu efficiendi, & producendi, quomodo actionem sumunt Thomistæ, & Recentiores, ut aliam non agnoscant; econtra Scotistæ aliam actionem assignant, scilicet illam, quæ non est productiva termini, sed transmutativa subjecti, ita, ut pro termino non respiciat aliquem effectum per ipsam factum, sed aliquod subjectum per ipsam transmutatum. Dein actio, ut hoc quintum Prædicamentum constituit, definitur à Gilberto, *esse illa, secundum quam in id, quod subicitur, agere dicimur*, quam Doctor 4. dist. 13. q. 1. ita explicat, quòd sit respectus ipsius agentis, quo agens dicitur *formaliter* agens, ubi nota ly *formaliter*; quia agens effectivè non dicitur agere actione, sed sua virtute absoluta, ut ignis effectivè dicitur agere calore, sed formaliter dicitur agere actione. Unde aliter calidum calore calefacit, & aliter calefactione; nam calore calefacit ut principio effectivo, & fundamentaliter, quod dicitur ratio agendi, calefactione verò ut principio formali denominandi calidum agens, ita, quòd ly *secundum quam* dicit habitudinem causæ formalis, & formæ proximè denominantis agens. Dicitur tandem *in id, quod subicitur*, ad differentiam

rentiam productionis, quæ respicit pro termino non subjectum transmutatum, sed formam in illo productam, v.g. calorem in aqua. Alia est actio substantialis, quæ terminatur ad substantiam, alia accidentalis, quæ terminatur ad accidens, v.g. quantitatem, aut qualitatem. Passio formaliter sumpta, ut hoc constituit Prædicamentum, accipitur pro respectu opposito actioni, qui subjectivè residet in passio, sicut actio econtra in agente.

63 ASSERTIO I. Sex ultima Prædicamenta sunt puri respectus. Scotus 4. dist. 13. q. 1. cum Suis contra Thomistas, & Recentiores.

Probatur: Hæc Prædicamenta ab aliis distinguuntur per meros respectus: ergo etiam per eos constituuntur. *Prob. antec.* Actio, & passio dicunt eandem formam fluentem, seu motum in fluxu, aut in fieri, qui formaliter sumptus spectat ad prædicamentum sui termini, prout autem ipsa constituunt hoc prædicamentum, distinguuntur ab illa forma, & à se invicem per superadditos respectus transmutantis, & transmutati. *Ubi* dicit superficiem, quæ pertinet ad quantitatem, & distinguitur ab ea per respectum superadditum continentia. *Situs* in se dicit partes quantitatis, sed quoad hoc prædicamentum variò modò ordinatas ad locum. *Quando* dicit tempus ut mensuram rei temporaneæ. *Habitus* etiam dicit rem alterius prædicamenti, sed quoad hoc prædicamentum ut ab alio habitam; ubi patet, omnia ista prædicamenta dicere aliquid pertinens ad alia prædicamenta, in quantum autem considerantur, prout dicunt ista prædicamenta, dicere respectum aliquem extrinsecus advenientem, & per hunc ab alia re distinguui. Cum autem isti respectus non ex natura extremorum insurgant, sed ultra illa petant aliquod extrinsecum pro eorum resultantia, scilicet approximationem, hinc meri respectus extrinsecus advenientes dicuntur. *Confirmatur*: Quod ex intrinseca sua natura dicit ordinem ad aliud, non est quid absolutum, sed necessariò respectivum; sed hæc prædicamenta ex intrinseca eorum ratione dicunt ordinem ad aliquid extrinsecum: ergo, &c. *Prob. min.* Illud dicit ordinem ad aliud quid extrinsecum, quò ablato etiam ipsum tollitur; sed hæc prædicamenta ablato aliquo extrinseco tolluntur; nam ablato effectu, vel passio tollitur actio, ablato locò tollitur ubi, &c. ergo, &c.

64 ASSERTIO II. Actio, prout constituit hoc Prædicamentum, pro termino non respicit aliquem effectum per ipsam factum, sed aliquod subjectum per ipsam transmutatum. Scotus cit. §. *Ad hujus autem difficultatis.*

Probatur: Tum ex definitione in Not. II. posita, & declarata; quia id, quod subicitur actioni agentis, non est effectus per ipsum productus propriè loquendò, sed materia, circa quam agit. Tum quia si respiceret effectum aliquem productum, tunc esset respectus dependentia effectus ad causam, & sic intrinsecus adveniens, & spectans ad quartum prædicamentum. Tum quia calefacere, & frigefacere, calefieri, & frigefieri, delectari, & tristari sunt tales actiones; sed hæc respiciunt subjectum transmutatum, non effectum productum, quæ exempla ipse Aristoteles affert: ergo, &c. *Prob. min.* Ignis dicitur calefacere aquam, non calorem, & aqua calefieri, non calor, voluntas dicitur tristari, & delectari, &c. ergo, &c. Tum quia subjectum dicitur passum, non effectus, ita, ut passio sit in subjecto, non in effectu: ergo agens, ut respicit passum, non dicit habitudinem productivi, sed transmutantis. Tum quia, ut arguit Doctor, potentia activa est principium transmutandi aliud, in quantum aliud §. Met. 16. ergo actio est transmutatio alterius, in quantum est alterum: sed respectus productionis non est propriè transmutatio; quia non respicit aliud, in quantum aliud, sed potius facit aliud.

ASSERTIO III. In hoc Prædicamento actionis continentur actiones substantiales. Mastrius.

Probatur: Tum quia fors ideo excludendæ essent, quia non sunt accidentia; sed formaliter, ac entitativè actio terminata ad substantiam est æquè accidens, ac terminata ad quantitatem, aut qualitatem; nam generatio v.g. substantialis solum talis dicitur extrinsecè, denominatione à termino sumpta, quia est substantia: ergo, &c. Tum quia tantam connexionem habet actio accidentalis cum suo termino, quantam substantialis cum suo: ergo vel omnes reduci debent ad prædicamentum sui termini, vel omnes ad hoc. Tum quia aliæ relationes fundatæ in substantia, & ad substantiam terminatæ adhuc spectant ad prædicamentum relationis, non autem substantiæ: ergo idem dicendum de actione terminata ad substantiam. Sic etiam potest dici, actionem immanentem sumptam pro ea, quæ est ad terminum manentem in agente, seu quæ idem seipsum immutat, ut actio, quæ aqua calida se reducit ad pristinam frigiditatem, spectare ad hoc prædicamentum.

Infertur, Passionem à Scoto 4. dist. 66 13. rectè definiri, quòd sit respectus passi ad agens, seu transmutati ad transmutans. Quia actio, & passio formaliter sumptæ sunt respectus oppositi, & mutuò se inferunt: ergo sicut actio est respectus transmutantis ad transmutatum, ita econtra passio

passio erit tantum respectus transmutati ad transmutans, non producti ad producens.

- 67 *Quæres*, Cur passio distinctum constituat prædicamentum ab actione, cum tamen relativa mutua ad idem soleant spectare prædicamentum?

Respondetur ideo; quia prædicamentorum distributio naturalis, ac necessaria ita non est, sed artificiosè inventa pro commodiori captu ad evitandam rerum confusionem, ideo etiam hæc duo prædicamenta ordinata esse.

QUÆSTIO VI.

De Ubi, & Situ, Quando, & Habitu.

- 68 *Nota* I. Ex applicatione superficiæ concavæ corporis locantis, quæ dicitur *locus*, ad corpus locatum duplicem exurgere respectum, unum continentiaæ activæ in ipsa superficiæ continente, & dicitur *Ubi activum*, alium continentiaæ passivæ in ipso corpore contento, & dicitur *Ubi passivum*, & utrumque dividitur in *circumscriptivum*, & *definitivum*. *Circumscriptivum* est præsentia rei extensa in loco, seu cum commensuratione rei locatæ ad locum, & e contra, ita, ut sit tota in toto, & pars in parte. *Ubi definitivum*, seu incircumscriptum est præsentia rei inextensa in loco, & sine commensuratione, ita, ut sit tota in toto, & tota in qualibet parte. Dein ubi circumscriptivum dividitur in *penetrabile* ex sua natura, quod convenit omni substantiæ, & accidenti corporeo, seclusa quantitate, & in *impenetrabile* ex sua natura, quod convenit soli quantitati, quæ est radix impenetrabilitatis, & cæteris per illam.

- 69 Rursus Ubi definitivum aliud est *naturale*, & suapte natura determinatum ad certum spatium, & locum, quod ex natura rei spiritibus convenit: aliud est *supernaturale*, nec ex sua natura determinatum ad certum locum, & spatium, quale est Ubi Sacramentale Corporis Christi in Eucharistia; quia est ibi totum in tota, & totum in qualibet parte hostiæ, & potest esse in quibuscunque hostiis consecratis. Ex quibus omnibus constat, quod Ubi in communi ad Activum, & passivum, circumscriptivum, & definitivum (nam modus essendi in loco indefinitè, & immensivè sine ullo limite, qui soli DEO competit, non spectat ad hoc prædicamentum) sit genus, seu apex hujus prædicamenti.

- 70 *Nota* II. *Situm*, qui alio nomine *positio* dicitur, alium esse, qui dicit formaliter ordinem partium in toto, per quem circumscribimus differentiam quantitatis continuæ, & significat ordinem partium

in toto, & inter se, ut capitis ad collum, & sic de reliquis partibus sine respectu actuali ad locum, in quo etiam distinguitur ab altero situ, qui constituit hoc prædicamentum, & dicit ordinem partium locati actualem ad partes loci. Spectat tamen etiam Situs primi generis ad hoc prædicamentum, saltem reductivè, cum sit respectus etiam extrinsecus adveniens; nam partes totius, quæ sunt extrema hujus Situs, seu positionis, possent esse invicem separatæ, & tunc non esset ordo illarum partium in toto.

ASSERTIO I. *Ubi* est modus peculiaris præsentiaæ localis realiter superadditus rei locatæ, & loco. Scotus Quodl. 11. & 2. dist. 2. q. 6. & 4. dist. 10. q. 1. & 2. Mastrius disp. 11. Phys. q. 3. art. 1. n. 39. cum reliquis Scotistis, Neoterici, & alii passim.

*Probat*ur: Tum quia potest esse corpus v. g. in rerum natura, & etiam hæc superficies ambiens absque, quod tale corpus dicatur esse hîc, seu in tali loco: ergo hoc corpus esse hîc, seu in tali loco aliquid superaddit entitatibus loci, & corporis, eritque intima conjunctio rei, & loci, sive præsentia hujus corporis in eo loco, & hoc est, quod dicitur, & appellatur *Ubi*. Et cum positum in tali loco possit denuo amittere talem præsentiam, manentibus entitatibus loci, & rei locatæ, sequitur, modum *Ubi* realiter ab utroque distingui. Tum quia ad mutationem loci novam corpus v. g. dicitur de novo præsens, contentum, & locus continens reali denominatione: ergo novâ formâ, aut modo reali; cum non possint dari novæ denominationes reales sine mutatione nova reali ex Doctore 4. dist. 16. q. 2. si enim res eodem modo permanent, eadem quoque manebunt denominationes ab ipsis desumptæ. Dein vel denominatio contenti provenit à loco in corpus virtute alicujus de novo superadditi, vel non? si primum, habetur intentum; si secundum: ergo quamdiu corpus, & iste locus existunt in rerum natura, semper corpus eodem modo denominabitur.

Dices, ut corpus v. g. dicatur de novo in loco, sufficere solam localem indistantiam unius ab alio, quæ indistantia est simplex negatio distantiaæ. *Contra*: Motus realis, & positivi assignari debet terminus realis, & positivus; sed motus localis est motus realis, & positivus: ergo per eum non acquiritur sola negatio distantiaæ, sed indistantia positiva. *Dices*, per motum acquiri terminum realem, scilicet novam superficiem ambientem, vel novum spatium, ratione cujus res dicitur esse, ubi prius non erat, quod totum fit, & habetur per solam denominationem extrinsecam, & connotationem novi loci extrinseci. *Contra*: Terminus motus localis ita per ipsum acquiritur, ut de

de novo per ipsum accipiat esse; nam regulariter motum concomitatur actio realis, cui etiam assignari debet novus realis, & positivus terminus; sed in motu locali de novo non fit entitas spatii, vel loci; sed in se supponitur: ergo non potest esse terminus motus localis. Tum quia ita necesse est, ubicationem esse mobili intrinsecam, sicut est modus ipse; quia motus est ratio, quâ terminus ejus intrinsecè pendet à subjecto.

73 ASSERTIO II. *Ubi* est forma merè relativa. Scotus cit. Maffrius cit. art. 2. contra Recentiores, qui *Ubi* ponunt formam absolutam.

*Probat*ur: *Ubi* est entitas modalis; sed talis est quid relativum, non absolutum: ergo & *Ubi*. Prob. min. Modus talis esse debet naturæ, ut ipsi fatentur Averfarii, quod nequeat esse sine re, cujus est modus, sed necessariò perat illi esse affixus; atqui talis conjunctio, & necessitas manifestè petit, & infert entitatem relativam: ergo, &c. Prob. min. Quia omnis entitas absoluta potest per se esse, & conservari; hac enim ratione dicimus, quantitatem, & qualitatem posse separatas à substantia existere, & conservari: ergo si modus non ita separatim possit existere, & conservari, non erit entitas absoluta, sed relativa. Nec potest dici, esse formam absolutam essentialiter respectum includentem, etiamsi hic ponatur transcendentalis; quia tunc non esset genus, aut quid per se unum.

74 *Objicit*ur I. Ad relationem non datur motus 5. Physic. 10. quia relatio non perditur, vel acquiritur per se primò: ergo cum ad *Ubi* sit per se motus, non potest esse pura relatio.

Respondetur dist. antec. Ad relationem intrinsecus advenientem non datur per se motus, nec per se primò acquiritur, vel amittitur, conc. & de hac fuit locutus Aristoteles loc. cit. ad relationem extrinsecus advenientem, neg. antec. cum conseq. quia hæc habet propriam novitatem, & ita potest esse terminus motus.

*Objicit*ur II. Si *Ubi* esset relatio, non posset esse, nisi relatio propinquitatis, & indistantiæ; non enim alia per motum localem acquiritur: sed hæc sunt relationes intrinsecus advenientes, cum necessariò sequantur extrema: ergo & hæc esset talis, consequenter non ad hoc prædicamentum spectaret.

Respondetur reg. maj. quia per motum duplex acquiritur respectus in re locata, primus est intimæ præsentialitatis ad locum, & hic per se primò acquiritur, & in eo consistit modus *Ubi*, alter est tantæ distantiae, vel propinquitatis ad aliam rem, qui necessariò consequitur ad primum, sicut similitudo id albedinem.

75 ASSERTIO III. *Situs* est habitudo extrinsecus adveniens partium rei sita, Tract. II.

tæ, seu locatæ ad locum, & econtra. Maffrius.

*Probat*ur: Quia ex applicatione partium loci ad locatum duplex exurgit respectus mutuus, unus in partibus loci terminatus ad partes locati, & dicitur *situs activus*, alter in partibus locati terminatus ad partes loci, & dicitur *situs passivus*: ergo bene dicitur, situm consistere in tali habitudine, seu ordine partium ad invicem. Et cum tam partes locati, quam loci possint esse in rerum natura absque tali ordine, & insuper jam habitum denuo amittere, cujus acquisitio etiam fit beneficiò alicujus extrinseci, scilicet approximationis, hinc bene dicitur esse respectus extrinsecus adveniens. Differt autem *Situs* ab *Ubi*, ut ex Scoto colligitur 4. dist. 10. q. 1. sub M. quod *Ubi* resultat (loquendò de passivo) in re locata ex habitudine ad totum locum, *Situs* verò ex habitudine partium rei locatæ ad determinatas partes loci, unde fit, ut invariato *Ubi* possit mutari *situs*, ut quando vinum agitur in vase, manet intra eandem superficiem concavam vasis, & in eodem loco, at singulæ partes vini respondent vicissim diversis partibus loci.

Explicatur Prædicamentum *Quando*, 76 ad cujus intelligentiam observandum, quod sicut res dicuntur esse in loco, vel spatio loci per *Ubi*, ita per *Quando* dicuntur esse in tempore, vel spatio temporis, & durationis hoc, vel illo, ut heri, hodie, superiori anno, &c. Solet autem duplex duratio realis distinguì, una extrinseca, quæ comparatur ad aliam rem, ut mensura illius, qualis est duratio motus primi cœli, qui quotidie conficitur ab Oriente in Occidentem; per durationem enim hujus regulatissimi motus durationes harum inferiorum rerum metiri solemus. Altera est duratio intrinseca, per quam res in se ipsa durat, quocunque alio extrinseco mensurante sublato. Ex coexistentia autem rei temporalis ad tempus, seu durationem, quæ est motus primi cœli, duplex consurgit respectus mutuus, unus in tempore ad rem temporalem tanquam respectus mensurantis ad mensuratum, & dicitur *Quando activum*, alter respectus consurgit in re temporali ad tempus, ut respectus mensurati ad mensuram, & dicitur *Quando passivum*, qui duo respectus, seu duo *Quando*, scilicet activum, & passivum, sunt species hujus Prædicamenti, quod constituit respectus aliquis utrique, seu ambobus communis. Quibus intellectis

Dicendum, hoc prædicamentum constitui, seu construi per coexistentiam ad aliquam extrinsecam durationem, scilicet ad motum primi cœli, non autem constitui per intrinsecam rerum durationem. Tum quia res præcisè per coexistentiam

ad motum primi cœli in ratione mensuræ dicuntur tanto, vel tanto tempore durare, id est, per diem, vel annum, dicuntur esse hodie, heri fuisse, &c. Unde etiam S. Thomas Opusc. cap. de Quando per adiacentiam temporis ad rem temporalem intelligit mensurationem. Tum quia non potest constitui hoc prædicamentum in duratione intrinseca, ut voluit Suarez, & alii; quia, ut ipse Suarez tenet, duratio intrinseca rei non est, nisi ejusdem existentia perseverans: at existentia non ponitur in diverso prædicamento à re, cujus est existentia; nam in sententia nostra, & ipsiusmet Suarez existentia rei realiter ipsi identificatur: ergo nec duratio, seu existentia rei ponetur in hoc, sed in illo prædicamento, cujus est existentia. Dein etiam in Sententia realiter distinguente durationem intrinsecam à re durante non bene poneretur, hoc prædicamentum ex ea constitui; nam hoc prædicamentum nec tempus, nec rem temporalem importat, sed quod ex adiacentia temporis in re temporali derelinquitur, ut constat ex definitione Gilberti, quæ ita sonat: *Quando est id, quod ex adiacentia temporis in re derelinquitur*; quare sicut Ubi non dicit formaliter locum, sed quod ex applicatione loci resultat in loco, sic in proposito Quando non dicit tempus, sed quod ex ejus applicatione resultat in re temporali, & mensurata per ipsum.

- 77 Explicatur *Habitus*, cujus prædicamentum Aristoteles explicavit per *calceatum esse, armatum esse*, hocque exemplo innixi Authores solam illam denominationem, ajunt, constituere hoc prædicamentum, quâ quis dicitur habere circa se vestes, & indumenta; quâ tamen acceptione ut prorsus indignâ dimissâ, ita explicandam esse constitutionem hujus prædicamenti cum Mastro cenfeo, ut per habitum intelligatur habitio illa media, qua subjectum dici solet habere formam, ita, ut ad hoc prædicamentum spectet omnis unio absoluti ad absolutum, omnis respectus subjecti ad formam, & econtra, omnis denique realis connexio inter partes ad invicem, siue essentielles sint, siue integrales. *Probat*ur: Quia unio præsertim informativa digna est, ut ei speciale assignetur prædicamentum: ergo, &c. Antec. prob. Tum quia unio est perfectior, quàm sit actio, quæ est unio, cum actio sit via ad unionem; sed actio constituit prædicamentum per se: ergo & unio. Tum quia si unio ponitur in prædicamento formæ, quam unit, ob connexionem, quam habet cum ea, pari ratione & actio non constituet speciale prædicamentum, sed ponetur in prædicamento formæ, cujus est productiva ob necessariam connexionem cum ea; sed: ergo, &c. & consequen-

ter dicta unio constituet speciale prædicamentum; atqui non potest constituere, vel concludi sub ullo alio, quàm sub isto prædicamento *Habitus*: ergo, &c. Prob. Subsumpt. inductione; Non enim pertinet ad prædicamenta absoluta substantiæ, quantitatis, & qualitatis; nam unionem intelligi in conceptu absoluto, & ad se, implicat, cum sit nexus duorum extremorum, & sic essentialiter relativa. Non ad prædicamentum Relationis; quia non oritur ex natura extremorum, sed, ut asurgat, petit eorum applicationem. Non pertinet ad prædicamentum actionis, & passionis; quia unio actio, qua agens unit formam cum materia, & unum extremum cum alio, est alia ab unione formali, qua ipsa extrema uniuntur; cum ista unio sit terminus per illam productus. Nec passionis; quia passio intelligitur in fieri ex vi agentis, & denominat subjectum calefactum v.g. unio autem caloris v.g. denominat calidum, & hoc in facto esse, ac in esse quieto sine ullo respectu ad agens. Nec pertinet ad Ubi; quia hoc dicit tantum præsentialitatem, & assistentiam, unio autem aliquid plus, scilicet informationem. Nec pertinet ad Situm aut Quando ob eandem rationem; quia Situs & Quando non informant: ergo ad prædicamentum *Habitus*, cum sit respectus adjacentiæ formæ ad subjectum.

Explicantur

POST - PRÆDICAMENTA.

Opposita. Oppositio, si amplissime sumatur, convertitur cum distinctione, & diversitate, sed si communiter accipitur, eadem est cum repugnantia. Propria autem oppositio est quid strictius repugnantia, & ab Aristotele hinc dividitur in quatuor species, scilicet in Oppositionem *contrariam, relativam, privativam, & contradictoriam*. Hinc tamen non est sermo de repugnantia, & oppositione complexorum, seu propositionum, de quibus in Summulis agitur, sed de repugnantia rerum incomplexarum, quæ in prædicamentis reponuntur, quales res sunt incomplexæ, non complexæ.

Oppositio Relativa est inter illa, quæ secundum id, secundum quod opponuntur, ad invicem se respiciunt, sic dimidium fundamentaliter, seu secundum suam propriam entitatem dicitur duplo oppositum, & secundum eandem entitatem suam dicitur respicere duplum, quia dicitur dimidium dupli, quod in illis oppositionibus non contingit; nam licet album dicatur opponi nigro, non tamen nigrum secundum suam propriam entitatem respicit; quia non dicitur nigri album.

Oppo-

Oppositio Contraria. Contrariè opposita juxta Aristotelem 10. Met. cap. 6. *sunt formæ reales, quæ sub eodem genere maximè distant, & ab eodem subjecto se mutuo expellunt, cui vicissim successivè nata sunt inesse.* Dicitur *forma reales*, per quam particulam differunt à privativis, & contradictoriis. quorum unum non est ens. Dicitur *sub eodem genere*, intellige, proximo, vel remoto, id est, sub eodem genere generalissimo prædicamenti, ut calor, & frigus sub genere qualitatis, albedo & nigredo sub genere coloris. Dicitur *maximè distant*, id est, essentialiter, & specificè distinguuntur, licèt in genere convenient. Dicitur *ab eodem subjecto*, per quæ verba explicatur effectus formalis contrariorum, qui est expulsio ab eodem subjecto, quibus additur notanter, *cui tamen vicissim successivè nata sunt inesse*, per quod notatur, quòd stante dicta expulsionem subjectum tamen utriusque debeat esse capax.

Oppositio privativa est repugnantia specialis inter formam, & carentiam formæ in subjecto apto ad illam habendam, ut est inter visum, & cæcitatem, auditum, & surditatem; unde visus, & surditas non opponuntur privativè, quia unum non est privatio alterius, nec habent fieri circa idem subjectum: neque visus, & negatio ejus in lapide, quia etsi unum sit alterius carentia, non tamen respiciunt subjectum commune, quod sit utriusque capax: nec visio, & ejus negatio in catello ante nonum diem sunt privativè opposita, quia etsi subjectum ex se sit capax, non adest tamen tempus à natura determinatum, nam ante nonum diem non debetur catello visio. Hinc ad hanc oppositionem tres conditiones requiruntur, prima, ut sint circa idem subjectum, secunda, ut subjectum sit utriusque capax, tertia, & in tempore determinato à natura.

Oppositio Contradictoria, seu *Negativa* est inter illa, quorum unum cum sit res, alterum est negatio ejusdem, vel sicut alii volunt, quæ secundum affirmationem, & negationem opponuntur, ut *lapis, non lapis*; quæ ratione differunt à privativè oppositis, quòd hæc necessariò connotent commune subjectum capax, illa verò à tali præscindant.

Explicantur

MODI PRIORIS.

79 Quinque assignavit Modos Aristoteles, quibus unum potest intelligi esse prius altero, videlicet *Tempore, Naturâ, Ordine, Dignitate, & Causalitate*, qui omnes Modi in his versibus continentur:

*Tempore naturâ, prius ordine, dic & honore;
Et causa effectû dicitur esse prior.*

Prioritas temporis, & durationis est, quando unum præcedit alterum duratione aliqua reali temporis, vel certè instanti aliquo reali, & hæc prioritas est perfectissima; quia simpliciter, & sine adjecto dicitur talis, ubi aliæ dicuntur prioritates cum adjecto, addendò scilicet, quòd præcedant naturâ, vel ordine, vel honore, dignitate &c. non autem absolute.

Prioritas naturæ est tunc, seu tunc aliquid dicitur altero prius naturâ, quando unum præsupponitur ad aliud, ut risibilitati præsupponitur rationalitas, & licèt convertibiliter dicantur, ut: *rationalis est: ergo risibilis est. risibilis est: ergo rationalis est*, tamen rationalitas est suò modò causa risibilitatis. Potest tamen unum altero prius dici naturâ etiam quando, vel à quo non convertitur subsistendi consequentia, sic animal dicitur prius naturâ homine, ubi quidem valet: *est homo: ergo est animal*, non tamen: *est animal: ergo est homo*.

Prioritas ordinis est ea, quæ reperitur inter præmissas v. g. & conclusionem, inter litteras, & dictionem, inter exordium, & narrationem.

Prioritas honoris, seu dignitatis est ea, quæ præcedunt, quæ sunt digniora. Sic Superior est dignior subditis, Dominus servis.

Prioritas causalitatis est ea, per quam causa dicitur prior effectû; sic sol præcedit illuminationem. Hoc tamen non debet intelligi de causa formaliter ut causa; quia ut suprâ dictum, correlativa formaliter sumpta sunt simul naturâ, sed debet intelligi de causa fundamentaliter spectata, quæ est prior suo effectû; unde homo generans dicitur prior homine genito. Cum autem Prius, & Posterius sint correlativa, ideo sicut est quintuplex prioritas, sic totuplex est *posterioritas*, *temporis* scilicet, *naturæ, ordinis, honoris, & causalitatis*.

MODI

Essendi simul explicantur.

Licèt tot modis possit aliquid dici simul cum alio, quot modis dicitur aliquid alio prius, aut posterius, Philosophus tamen de tribus tantum fecit mentionem tanquam de magis necessariis modis simultatis.

Primò modò aliqua dicuntur simul tempore, quæ scilicet fiunt in eodem tempore, & dicuntur simul inceptione, si verò aliqua sint in eodem tempore existentia, quamvis unum prius altero incepserit, possunt tamen simul dici tempore in duratione, & conservatione.

Secundò modò quædam dicuntur simul naturâ, ad quæ Aristoteles duas requirit condiciones, ut scilicet dicantur ad converten-

vertentiam, & unum non sit causa alterius, quomodo sunt simul relativa mutua formaliter accepta, ut paternitas, & filiatio.

Tertiò modò dicuntur quædam simul simultate divisionis, per quam duæ species dicuntur eodem instanti naturæ dividere genus: sic rationale, & irrationale, sunt simul simultate divisionis; quia licet unum secundum existentiam præcelsit alterum, nempe brutum hominem, sunt tamen simul in participando naturam animalis; quia pro eodem instanti, quo intelliguntur esse, illico participant rationem animalis, quæ est de essentia utriusque.

MODI

Seu Species habendi Enumerantur.

81 Octo Modos habendi adjecit hic Philosophus; nam aliquis potest dici habere *qualitatem*, ut habitum, & dispositionem, aut *quantitatem*, ut altitudinem duorum cubitorum, aut *ea, quæ circa corpus sunt*, ut vestimentum, aut *aliquid in corporis parte*, ut annulum in digito, aut *partem in corpore*, ut caput, & alia membra, aut *ut contentum in continente*, ut dolium, quod continet vinum, aut *possessionem*, ut domum, agrum, aut denique *mulierem*, à qua reciprocè habetur vir. Qui modi hīs versibus explicantur:

Affectum, quantum, vestitum, dic,
velut aurum,
Membrum, contentum possessio, sponsa
maritum.

DISPUTATIO VII.

De Signis, Vocibus, & prima Mentis Operatione.

QUÆSTIO I.

Quid, & quotuplex sit Signum?

1 *Nota I.* Doctores quoad definitionem Signi non convenire; quilibet enim cudit sibi fermè propriam. Dicit quidem Mastrius noster part. 1. Instit. Tr. 1. c. 2. n. 4. definitionem Signi, quam tradit S. Augustinus lib. 2. de Doct. Christ. c. 1. *Signum esse illud, quod præter sui cognitionem, quam ingerit sensibus, facit nos venire in cognitionem alterius*, esse ab omnibus passim receptam, quod tamen non invenio; quia enim ista definitio non compre-

hendit signa spiritualia, ut sunt v. g. Characteres in tribus Sacramentis initerabilibus impressi, ideo per plures, ut etiam comprehendant ista, aliter signum describunt; non tamen ideo contemnere dicendi sunt definitionem S. Doctoris, cum relinquunt illam in suo valore, & traditam ex mente S. Augustini pro signis solum materialibus instrumentalibus, quidquid dicat Amandus. Et Mastrius ipse eit. loc. dicit, quod data ab Augustino definitio signis formalibus conveniat, si prima pars omittatur, & dicatur, *signum esse illud, quod facit nos in alterius cognitionem venire*: ergo jam ipse non omnino ut universalem defendit, ob quod culpatur Poncium. Nostra mens infra patebit. Interim scias, non unò tantum modò, sed diversis posse aliquem in alterius cognitionem venire; vel enim fit per disciplinam, seu eruditionem, ut Magistri discipulos ducunt in cognitionem artium, & scientiarum. Vel fit per discursum, prout venimus per cognitionem creaturarum in cognitionem Dei. Vel fit per revelationem, sic Deus multa revelavit. Vel fit per propositionem, ut Ecclesia proponit Fidelibus dogmata fidei. Vel tandem per representationem, qualiter fumus ducit in cognitionem ignis latentis, hædera in cognitionem vini vendibilis, statua in cognitionem Cæsaris, vox homo in cognitionem hominis, & in hoc sensu loquimur hic de signo.

Nota II. Aliam esse denominationem *intrinsecam*, aliam *extrinsecam*. Intrinseca est à forma inhærente, seu inexistente rei denominatæ. Extrinseca est à forma non inhærente, sed existente extra rem denominatam, sic respectu oculi visio denominat intrinsecè, respectu parietis extrinsecè. Alia item est institutio signi *activa*, ipsa scilicet ordinatio, & institutio procedens à voluntate Regis, Reipublicæ, quæ ordinat talem rem ad significandum. Alia est institutio *passiva*, & est ipsum esse ordinatum, & institutum, quod incidit cum denominatione extrinseca. In præsentī quæritur, in quonam consistat ratio signi?

Nota III. Multifariam parti signum; 3 aliud enim dicitur *formale*, aliud *instrumentale*. Per signum formale intelligitur illud, quod absque sui prævia cognitione aliud repræsentat nobis, & in ejus cognitionem ducit, talia signa sunt species impressæ intelligibiles, & sensibiles, quæ licet prius non cognoscantur, ducunt tamen potentiam, cui inhærent, in cognitionem objectorum, quæ intelliguntur, & sentiuntur, talia sunt etiam species expressæ, ut intellectiones, visiones &c. Signum instrumentale est illud, quod præsupposita sui cognitione facit nos venire in cognitionem alterius. Sic fumus ducit in cognitionem ignis, hædera in cognitionem

tionem vini vendibilis. Primum, scilicet *formale*, vocat Doctor 2. dist. 3. q. 9. præcisè rationem cognoscendi, & *quo*, alterum vocat medium cognitum, & *quod*. Aliud est signum *naturale*, aliud *ad placitum*. Naturale est, quod ex natura sua independenter ab institutione aliquid repræsentat, & apud omnes Nationes idem significat, ut fumus ignem, fletus dolorem latentem, risus lætitiā. Ad placitum est, quod ex impositione aliud repræsentat, sic pulsus campanæ est signum futuræ lectionis, orationis, concionis, tuba in bello signum conflictus, hædera vini vendibilis, & omnes voces rerum, ad quas significandas sunt institutæ. Aliud rursus dicitur signum *speculativum*, quod tantum significat aliud, & non efficit, ut hædera vinum; aliud dicitur *practicum*, quod suum signatum & signat, & efficit vel moraliter, vel physicè, ut Sacramenta Novæ Legis signant, & causant gratiam Sacramentalem. Aliud rursus est signum *memorativum*, aliud *demonstrativum*, aliud *prognosticum*. Memorativum est, quod rem præteritam reducit in memoriam, ut Sacrum S. Crucis Signum Passionem Dominicam. Demonstrativum est, quod rem præsentem, & existentem significat, ut index horologii horam v. g. primam. Prognosticum est, quod rem futuram significat, ut rubedo in luna ventum oriturum, albedo serenitatem, & pallor pluviam juxta illud Poëtæ:

*Pallida luna pluit, rubicunda flat,
alba serenat.*

- 4 ASSERTIO I. Signum est id, quod cognitum potentiam cognitivam proximè, & immediatè ducit in cognitionem alterius vel propter connexionem, vel propter institutionem ad illud significandum. Est in re Poncii disp. 19. Log. q. 1. concl. 1. Baronis Apolog. 1. de Signo, act. 1. n. 10. Sannig Tr. 4. Log. dist. un. q. 1.

*Probat*ur, & explicatur: Hæc definitio constat genere, & differentia, adæquatè explicat naturam signi, convenit omni, soli, & semper signo à nobis definito: ergo est bona. Antec. patet: ly *id* tenet rationem generis, reliquæ particularē rationem differentię. Dicitur *quod cognitum*, per quod significatur, signum instrumentale esse hic definitum; hoc enim solum est, quod cognitum, seu præsupposita sui cognitione ducit in cognitionem alterius, & ideo solum à nobis definitum; quia ipsum ex ista ratione solum quoque est signum propriè, & in rigore, ad quod requiritur, ut sit medium cognoscendi cognitum, & non sufficit, ut tantum sit *quo*, seu ratio pura cognoscendi, & non prius cognita, ut diximus de signo formali. Dicitur *potentiam cognitivam*, ut intelligantur hic etiam definita signa spiritualia, ut Characteres Sacramentales,

Tract. II,

& si quæ dantur alia; hæc enim licet non ingerant speciem sensibus, cognita tamen ab intellectu principali potentia cognitiva ducunt illum in cognitionem alterius, v. g. potestatis acquiræ per Sacramentum initerabile. Ex quo patet, S. Augustini definitionem supra assignatam non complecti signa spiritualia, sed tantum materialia, utpote quæ solum ingerunt speciem sensibus, & ut notat Doctor 4. dist. 1. q. 2. & 3. maximè sunt apta tantum pro statu isto excitare intellectum conjunctum à sensuum ministerio dependentem, ut in alterius rei cognitionem veniat. Dicitur *proximè, & immediatè*, per quæ illa supra in Not. 1. specificata à ratione veri, & à nobis hic definiti signi excluduntur; Magister enim, vel Professor mediantibus tantum regulis, lectionibus &c. ducit discipulos in cognitionem, creaturæ in cognitionem Dei mediante discursu, Deus mediante revelatione, Ecclesia mediante dogmate Ecclesiastico. Ponitur *in cognitionem alterius* ad significandum, quod signatum debeat esse quid diversum à signo, & propterea excluditur à ratione signi objectum, & si quæ sunt alia, quæ ducunt in cognitionem sui ipsius; omne enim signum instrumentale hic definitum debet esse medium inter rem signatam, & inter potentiam cognitivam, sic autem non esset quid medium, sed ipsa res signata. Additur tandem *vel propter connexionem, vel propter institutionem ad illud significandum*, per quod excluditur Deus, qui ut cognitus in visione beatifica ducit quidem in cognitionem creaturarum, non tamen est signum; quia nec connexionem cum illis, ut fumus v. g. cum igne, nec institutionem ad illas significandas habet, ut v. g. hædera ad significandum vinum vendibile. Et ex his huc usque declaratis patet, definitionem datam optimè declarare naturam signi à nobis definiti, omnique, soli, & semper convenire.

*Obijci*tur I. Sicut hæc vox *calamus* significat illud instrumentum, quo formo litteras, sic hoc vocabulum *nomen* significandò omnia nomina significat etiam se ipsum: ergo sicut *calamus* significandò illud instrumentum est signum, sic quoque hoc vocabulum *nomen* significandò se ipsum erit signum sui ipsius.

Respondetur dist. antec. secundam partem: nomen significat se ipsum sub ea ratione, qua significat omnia nomina, id est, nomen ut sic, & in communi, sub qua ratione acceptum significat alia nomina in particulari, significat se ipsum ut sic, & in communi, neg. Nomen ut sic, & in communi significat se ipsum, ut dicit aliquod nomen in particulari, conc. Nomen autem ut sic, & in particulari sufficienter differunt, ut unum possit dici signare alterum; ut sic enim sumitur secundò intentione

A a a

tentio-

intentionaliter, in particulari verò primò intentionaliter, & materialiter. *Instas*: Species in speculo est ipsa, quæ videtur, & est ipsa, quæ movet, & excitat ad visionem sui: ergo idem poterit esse signum, & signatum. *Contra*: Imprimis non benedicatur ipsa species in speculo repræsentari, sed per ipsam objectum à tergo existens. Dein si ipsa videtur, habet se sicut objectum, quod suprà exclusimus à ratione signi, & sic in ratione objecti non est signum, sed adhuc in quantum se habet veluti statua in ordine ad objectum retrò positum. Quòd autem ipsa species materialis possit esse quod, patet, dum transit radius vitrum coloratum causans in pariete colorem ejus apparentem, qui est species vitri, & videtur per alias sui species. *Urget*: Dum recordor præteriti, ipsa species est signum, & signatum; res enim non ampliùs est: ergo &c. *Contra*: Res est secundum suum esse objectivum, & secundum illud per speciem repræsentatur, & sic species est solum signum, non signatum.

6 *Objicitur* II. Præmissæ cognitæ movent ad cognitionem conclusionis proximè propter connexionem, & tamen à nemine agnoscuntur pro signis: ergo malè definitum est signum per nostram descriptionem.

Respondetur dist. antec. Præmissæ movent ad cognitionem discursivam, conc. ad apprehensivam, neg. antec. *Instas*: Effectus ducit in cognitionem suæ causæ per discursum, ut eclipsis lunæ in cognitionem terræ interpositæ soli, & lunæ, risibilitas ut passio in cognitionem subjecti, puta, hominis; sed effectus agnoscitur respectu causæ pro signo: ergo discursus non obest signo. *Contra*: dist. min. Effectus est signum respectu causæ, quando mediante discursu per eum venit in cognitionem causæ, neg. min. Est signum tunc, quando propter naturalem connexionem, quam habet cum causâ, excitatâ specie ipsius excitari solet species causæ, conc. min. Et tali modo etiam causa est signum effectûs; quia pari ratione excitari solet species effectûs, quando excitatur species causæ, consequenter non est major ratio de uno, quàm de altero. *Urget*: In definitione tantum positum est, quòd signum debeat ducere in cognitionem; sed etiam discursus est cognitio: ergo non debet excludi. *Contra*: Ab omnibus unanimiter, licet in aliis discrepent, fuit intellecta cognitio apprehensiva, quia signa spectant ad primam mentis operationem; nam etiam bruta sua signa habent, quæ tamen nec judicant, nec discunt, ut patet in gallo gallinaceo, qui repertò cibò, dat vocis signum gallinæ, ut accurrat, canis evertit cacabum carne plenum igni appositum ob odorem ejus perceptum, & sic de pluribus aliis.

Urget adhuc: Omnia ferè signa ducunt in cognitionem discursivam: ergo &c. Patet antec. ut dum dicitur, fumus est: ergo ignis est. Hædera hic est apposita: ergo vinum vendibile est, & sic de aliis. *Contra*: Potest sæpius fieri discursus, ut jam suprà diximus de effectû respectu causæ, at tunc non vi signi præcisè quâ talis, sed potiùs vi antecedentis, aut præmissæ devenitur in talem cognitionem discursivam.

ASSERTIO II. Ratio constitutiva Signi ad placitum dicit denominationem realem extrinsecam derivatam à voluntate primi instituencis; naturalis verò signi ratio est ipsa connexio rei significantis cum re significata. *Mastrius Disp. 2. Log. q. 2. n. 12. Et 4. Disp. 1. de Sacram. in gen. q. 1. art. 2. n. 25. Colligitur etiam ex Poncio cit. concl. 3. & Barone cit. act. 2. n. 3. saltem quoad 1. partem.*

*Probat*ur quoad signum ad placitum I. Illa est ratio alicujus constitutiva, per quam res ponitur in esse tali; sed signum ad placitum ponitur in esse signi per denominationem realem extrinsecam derivatam à voluntate primi instituentis: ergo &c. *Prob. min.* Ideo hæc vox *homo* potiùs significat naturam humanam, quàm vox *lapis*, ramus pendens ante fores domus potiùs significat vinum vendibile, quàm calceus, vel alia res; quia vox *homo*, & *ramus* sunt ad hoc ordinata, & instituta, non autem alia res; sed esse ita ad hoc ordinatum, & institutum dicit solam denominationem extrinsecam: ergo à sola denominatione extrinseca provenit ratio signi ad placitum permanens. *Confirmatur*: Esse signum ad placitum, seu institutum ad tale quid significandum aliud non est, quàm terminasse actum voluntatis primò volentis, & instituentis talem rem, sicut esse visum & cognitum in pariete; sed hoc dicit tantum denominationem extrinsecam: ergo esse signum ad placitum in tali re dicit tantum denominationem extrinsecam.

*Probat*ur II. In voce imposita ad signi-
ficandum non reperitur aliquid, vel aliqua forma ex natura rei, neque in ipsa recipitur aliqua ex impositione sive absoluta, sive relativa realis: ergo erit tantum denominatio extrinseca. *Prob. antec.* Potentiæ vitales nihil reale extra se possunt producere; quia tantum sunt immanenter agentes: ergo voluntas instituentis nec in re volita, nec in voce instituta aliquam formam verè realem sive absolutam, sive relativam producet. *Confirmatur*. Idem potest institui ad omnino opposita significanda à diversis simul, & semel; sed relationes reales oppositæ eidem convenire nequeunt: ergo ex impositione non potest in re imposita derelinqui relatio realis.

*Probat*ur.

9 *Probat*ur III. Significatio potest in vocibus, & rebus mutari ex usu, & consuetudine: ergo non est quid reale intrinsecum vocibus v. g. ut vult D. Thomas 3. p. q. 62. art. 4. ad 1. sed penitus extrinsecum ex voluntate instituentium pendens juxta Doct. Subtilem, qui 2. dist. 42. q. 2. ad 2. ait: *Ex hoc, quod vox ad significandum est imposita, - - & ex hoc quod est significativa, non imprimitur sibi aliqua qualitas.* Dicitur tamen dicta denominatio extrinseca adhuc realis, non quod verè aliquid physicum reale importet, sed quia præter omne opus intellectus verum est dicere, tale signum esse ordinatum, & institutum ad significandum hoc, vel illud, sicut verum est dicere de pariete, esse visum, esse cognitum.

10 *Objicitur* I. Scotus 4. dist. 1. q. 2. ait: *hoc, quod est signum ex institutione, dicere ens rationis:* ergo nos male dicimus, hoc, quod est signum ex institutione, dicere denominationem realem extrinsecam.

Respondetur, Doctorem cit. loc. nulloatenus velle, quod signum formaliter quoad significationem dicat ens rationis; esset enim inconueniens, mysterium Sacramenti, de quo ibi agit, per relationem ab intellectu confictam explicare: vult ergo solum, ut ipsum explicat Mastrius, & Poncius, hoc, quod est signum ex institutione, dicere ens rationis, quatenus dicta denominatio extrinseca realis in signo ab intellectu nostro concipitur per modum formæ intrinsecè subjectum denominantis, & respicientis suum signatum, uti concipitur esse visum in pariete per modum relationis correspondentis visioni activæ, atque ita licet in re ratio signi sit quid reale, seu denominatio realis citra omne opus intellectus, formaliter tamen ex imperfectione nostri intellectus explicatur per relationem rationis. *Dices:* Nullo cogitante intellectu signum est completè signum: ergo debet habere suam rationem formalem signi citra quamcunque fictionem intellectus. *Contra:* Conc. antec. quia utique nullo cogitante intellectu signum habet, quod sit ordinatum, & institutum, & hoc solum requiritur ad rationem signi, quod autem concipiamus ut formaliter relativum, est penes intellectum tantum, imò, ut notat Cardin. de Lugo disp. 1. de Sacram. quando etiam concipimus similes denominationes, non semper concipimus formaliter relationes per fictionem, sed ipsum esse denominatum ad tale quid significandum.

11 *Objicitur* II. Omne relativum ex natura sua debet dicere, & involvere relationem; sed signum est relativum: ergo ex natura sua debet dicere, & involvere relationem. Min. patet; signum enim sine ordine ad signatum concipi nequit.

Respondetur dist. maj. Omne relativum debet dicere relationem eo modo, quo est relativum, conc. maj. aliter, neg. maj. sed signum est relativum formaliter per intellectum ita concipientem, conc. à parte rei, & per relationem realem, neg. min. Potest ad summum dici relativum fundamentaliter, quatenus præbet intellectui fundamentum concipiendi, & fingendi relationem, uti communiter denominationes extrinsecæ dicuntur entia rationis fundamentalia. *Probat*io min. neg. quia, ut jam dictum, signum perfectè concipitur in ratione signi, si concipiatur in suo esse denominato, & instituto, quod concipiatur ulterius cum relatione, potius est adscribendum imperfectioni intellectus in concipiendo. Jam

*Probat*ur facilè II. pars Assert. quid 12 enim facit, quod apud omnes fumus, & non ventus, v. g. significet ignem, risus lætitiā, gemitus dolorem, nisi quia ordinariè cum igne connexus est fumus, ordinariè ubi concitatur risus, interna latet lætitiā, ubi eduntur gemitus, intus premunt dolores? ergo connexio rei significantis cum re significata est ratio signi naturalis, quæ est sufficiens fundamentum fundandi relationem realem; ob illam siquidem connexionem talis res est apta significare, non verò alia. *Dices:* Sæpe eduntur gemitus, & suspiria, ubi nec minimus dolor sentitur: ergo non habent naturalem cum illo connexionem. *Contra:* Tales gemitus, & suspiria sunt tantum ficta, & idcirco nos per illa decipimur, sicut decipimur per verba mendosa, ob quod tamen nec verba suam significationem, nec gemitus, & suspiria suam aliā ordinariam connexionem cum dolore amittunt.

ASSERTIO III. Divisio signi in naturale, & ad placitum est adæquata. 13 Poncius cit. concl. 2. Amandus part. 4. Log. disp. 1. q. 2.

*Probat*ur: Illa divisio est adæquata, cujus membra dividendia exhaustiunt totum divisum; sed data divisio est talis: ergo est adæquata. Prob. min. Quidquid significat, significat vel dependenter, vel independentè ab institutione; si dependenter, est signum ad placitum, si independentè, est signum naturale, & alius significandi modus non superest: ergo dicta duo membra exhaustiunt totum divisum, atque ita divisio est adæquata.

14 *Objicitur* I. Canis præveniens dominum suum significat adventum ejus; sed neque naturaliter, neque ex institutione: ergo datur aliud signum præter naturale, & ad placitum. Prob. min. Quia canis cum adventu non habet connexionem, neque aliquis instituit canem prævenientem ad significandum adventum domini. Mappæ appositæ significant prandium, aut coenam:

cœnam; sed nec ex institutione, nec naturaliter ob dictas rationes: ergo, &c.

Respondetur neg. min. quoad 1. partem; quia canis præveniens dominum suum, cum quo exivit, significat adventum ejus naturaliter; quia naturale quasi est canibus ita præcurrere dominos suos, & licet non sit connexio infallibilis, est tamen sufficiens ad signum naturale, in quantum oppositum signo ex institutione. Et nõne canis præcurrens Tobiam, ut in S. Codice legitur, matri naturaliter significavit adventum filii sui? certò: ergo apud omnes Nationes videtur hoc habere. Quoad mappas, licet fors explicitè homines nihil unquam dixerint, aut determinaverint, quòd positæ significant prandium, aut cœnam, tamen satis hoc præstiterunt implicitè per iteratos actus. Dein possunt esse multæ Nationes, quæ prorsus de usu mapparum nihil sciunt, nihilque ipsis significarent, & sic non videntur posse dici signa naturalia.

- 15 *Objicitur* II. Res arte facta, ut statua Cæsaris, nec naturaliter, nec ex institutione videtur significare, & tamen est signum, & quidem instrumentale: ergo revera dantur alia signa præter assignata.

Respondetur neg. antec. Quia ars cum sit naturæ æmula, sic statua arte facta ob naturalem similitudinem, & proportionem, quam habet cum re, cujus est statua, erit dicenda signum naturale.

- 16 *Objicitur* III. Iris est signum nunquam deinceps futuri cataclysmi Gen. 9. sed nec est naturale, nec ad placitum: ergo datur aliud præter illa. Prob. min. Si naturale esset, hoc habuisset jam ante diluvium; sed: ergo. Si esset ad placitum, hoc haberet à DEO; sed neque hoc dici potest: ergo, &c. Prob. min. Quia aliàs omnia signa essent ad placitum; cum omnia sint ex instituto DEI, & omnia pendeant à DEI voluntate omnia creante, & instituyente.

Respondetur: Iridem respectu cataclysmi esse signum ad placitum institutum à DEO, negatur tamen, exinde sequi, quòd omnia signa sint ad placitum; quia licet omnia pendeant à DEI voluntate quoad sui productionem, & creationem, tamen possunt multa à DEO ita producta necdum ordinata, & determinata ad tale, vel tale quid significandum liberè institui, vel ab hominibus, vel ab Angelis, vel ab ipso DEO, multa verò jam sunt determinata, & habent connexionem.

QUÆSTIO II.

Quid Voces significant, & per qualem causalitatem exerceatur vocis significatio?

Nota: Quia quando externo Sermone 17 aliquid volumus manifestare, necessario tam conceptus formalis, quàm objectivus intervenit, id est, cognitio loquentis, & res, seu objectum cognitionis, hinc quæri, quidnam voces significant, an conceptum, seu cognitionem, vel objectum, seu rem, an verò utrumque, & quodnam principalius? Dum autem quæritur, per qualem causalitatem exerceatur vocis significatio, sensum esse, an, cum vox actu generat noticiam rei significatæ, hoc fiat per aliquam causalitatem physicam, & verum influxum, quò vox producat cognitionem, vel an fiat per causalitatem quasi moralem, id est, per quamdam excitationem, quæ vox excitat mentem auditoris, ut ad prolationem vocis, cujus significationem scit, statim eliciat rei significatæ conceptum meritò speciei impressæ illius, quam præhabet?

ASSERTIO I. Voces primò, & im 18 mediatè significant res. Aristoteles pluribus in locis, ut patebit infra. Scotus sufficienter tenet 1. Periherm. q. 2. expressè verò habet 1. dist. 27. q. 1. ad 2. princ. formalia afferam in probatione. Mastrius, Poncius, Baro, Sannig, Amandus, Boyvin, & alii Scotistæ, alique plures extra Scholam Scoti.

Probat I. Authoritatibus tum Sac. Scripturæ; nam Gen. 2. cap. *Appellavit Adam nominibus suis cuncta animantia, & universa volatilia cæli, & omnes bestias terræ*; sed appellare nominibus, id est, vocibus, animantia, volatilia, &c. id est, res, est illa immediatè significare: ergo juxta Scripturam voces immediatè significant res. Tum Authoritate Aristotelis, qui 1. Periherm. cap. 3. dicit: *Verba significant aliquid; constituit enim, qui dicit, intellectum*. Illud ergo significatur primò, cujus intellectus constituitur per vocem prolatam; sed per vocem prolatam intellectus immediatè constituitur rei, non conceptus: ergo res, non conceptus significatur immediatè, & primò per vocem. Item 1. Elench. cap. 1. ait: *Quia fieri non potest, ut res ipsas ferentes disputemus, nominibus pro rebus utimur*, sicut in ludo pro nummis utimur calculis: ergo cum immediatè pro rebus utamur vocibus, etiam immediatè res significabunt. Rursus 4. Met. 28. inquit: *Ratio, quam significat nomen,* est

est definitio; at definitio indicat veram essentiam rei: ergo, &c. Tum Auth. Scoti, qui 1. cit. loc. omnino expressè, & apertè sic habet: *Verbum autem exterius est signum rei, & non intellectus.* Unde ex illis, quæ statim ibi adjuncta habet, ulterius Assertio

19 *Probatur II. Ratione: Si voces non immediatè, & primò significant res ipsas, sed conceptus, sequeretur, omnem propositionem, in qua unum de altero enuntiatur, esse falsam; sed hoc dici nequit: ergo nec id, unde sequitur. Prob. seq. maj. Sensus enim tunc hujus v. g. propositionis, homo est animal, esset iste: conceptus, seu intellectio hominis est conceptus, seu intellectio animalis, qui utique falsus est. Item sequeretur, omnem propositionem de secundò adjacente, ut v. g. est ista: Antichristus est, esse veram; quia sensus ejus esset, conceptus Antichristi est, quod utique verum est; sed hæc sunt absurda: ergo, &c.*

20 *Probatur III. Ad pronuntiationem hujus vocis lapis audienti primò, & immediatè ingeritur notitia ipsius lapidis, & non cognitionis ejusdem: ergo per vocem lapis primò, & immediatè significatur ipsa substantia lapidis, & non ejus cognitio. Antecedens est certum, consequentia etiam patet; quia immediata vocis significatio est ab imponente; sed imponentis non instituit vocabulum ad significandum conceptum, sed rem lapidis: ergo, &c.*

Probatur IV. Potest res significari audienti vocem, qui nihil cogitat, aut cui nihil constat de conceptu loquentis, ut si ab aliquo non callente significationem vocis audiretur pronuntiari v. g. hæc vox germanica Fleisch: ergo à primo ad ultimum voces immediatè, & primò significant res, & non conceptus.

21 *Obijcitur I. Ex Autoritate Aristotelis, qui 1. Periherm. cap. 1. expressa hæc verba habet: Sunt ergo ea, quæ sunt in voce, earum, quæ sunt in anima, passionum nota, ubi, ut se mox in seqq. explicat, per passionem in anima intelligit intellectiones, & conceptus: ergo, &c.*

Respondetur cum Scoto supra 1. dist. 27. cit. Aristotelem non velle, quòd voces significant conceptus ut rem significatam directè, sed ut principale significativum, ita, ut non subordinentur in ratione signi, & signati, sed in ratione signi prioris, & posterioris; quia intellectus prius per cognitionem res apprehendit, dein illas immediatè per voces significat. Dices: S. Augustinus 15. de Trinit. cap. 11. ait: Verbum, quod foris sonat, est signum verbi eius, quod intus latet: ergo juxta mentem S. Patris verbum externum significat verbum internum, seu conceptum. Contra: Etiam juxta S. Augustinum verbum
Tract. II.

foris est signum verbi intus tanquam principalis significativi, non tanquam rei significatæ immediatè, & directè. Itarursus Doctor.

Obijcitur II. Juxta omnes res non significantur, nisi quatenus cognitæ; quòd enim actu externo volumus significare, necesse est, ut prius actu interno sit cognitum, & perceptum: ergo voces immediatè, & primò significant conceptus, & mediantibus illis res.

Respondetur: Res significari ut cognitæ, ita, ut ipsa cognitio mediet, & sit objectum, ad quòd directè, & primò voces essent impositæ, neg. ita, ut ipsa cognitio mediet tanquam conditio necessariò prærequisita; significare enim præsupponit intelligere, sic conc. antec. & neg. consequ.

Instas: Voces ad id sunt inventæ, ut homines suos exprimant conceptus: ergo immediatè, & primò illos significant. Contra: Dist. antec. Voces sunt inventæ, ut homines exprimant suos conceptus obiectivos regulariter loquendò, conc. formales, neg. antec. licet subin etiam immediatè non res, sed conceptus formales exprimere possint, sed tunc se habent ut res, non ut conceptus. Urges: Voces substituntur pro conceptibus tanquam signis: ergo prius debent significare conceptus, quàm res, quæ per conceptus tanquam per signa significantur. Contra: Dist. consequ. Debent prius significare conceptus in ratione signi prioris, & principalis, cui subordinantur ut signum minus principale, conc. debent prius significare conceptus in ratione rei significatæ, neg. consequ.

Obijcitur III. Intellectio, cognitio, intelligo, & similia, item synecathegoremata si, fortè, &c. significant immediatè conceptus, & affectiones animi: ergo, &c.

Respondetur dist. antec. Intellectio, cognitio, &c. significant immediatè conceptus, ut sunt res quædam, & objecta, conc. ut puri actus, & conceptus intellectus, neg. antec. cum consequ. Synecathegoremata si, fortè, &c. si affectionem quamdam, aut dubitationem animi significant, illam significant ut rem quamdam sub objecto intellectus cadentem, non ut actum, & purum mentis conceptum.

Instas: Sæpius significamus res in eodem statu, quem habent in nostro intellectu, ut dum significamus albedinem, vel aliud accidens in abstracto, quòd tamen in re non est abstractum: ergo voces adhuc significabunt immediatè conceptus. Contra: Etiam in hoc casu ita significant albedinem, vel aliud accidens in abstracto, ut non significant immediatè ipsam abstractionem loquentis, atque ita etiam in hoc casu sunt immediata signa rerum.

Obijcitur IV. Sequeretur, non dari mendacium. Prob. Mentiri est contra

Obijcitur IV. Sequeretur, non dari mendacium. Prob. Mentiri est contra

mentem ire, in nostra autem sententia non contra mentem, sed solum contra conceptum objectivum iretur: ergo, &c.

Respondetur neg. seq. quia potius ex opposito hoc sequeretur; si enim immediate significarentur conceptus, tunc semper ii, qui latent mente. Dein propositio per conformitatem ad rem in se, & non ad conceptus est vera, & falsa per difformitatem; Nam Aristoteles in *Prædicam. subst. tex. 30.* ait: *quia res est, aut non est, ideo propositio vera est, aut falsa*, consequenter si res aliter significatur, & pronuntiatur, quàm est, propositio erit falsa, & committetur mendacium, ad quod committendum sufficit, si non exprimantur conceptus objectivi, sicut sunt in Mente.

- 25 *Obicitur* V. Veritas, & falsitas sunt in propositione vocali ut in signo: ergo illud erit signatum, in quo veritas, & falsitas sunt primariò; atqui sic sunt in propositione mentali: ergo voces primò, & immediate significant propositionem mentalem.

Respondetur neg. conseq. quia illud debet esse signatum, quod signum principaliter per conformitatem respicit, & à quo habet, quòd verè pronuntietur, hoc autem est res signata, non propositio mentalis, in qua propriè est veritas.

- 26 **ASSERTIO. II.** Voces faciunt etiam venire in cognitionem conceptum.

*Probat*ur: Voces substituuntur locò conceptum; quia enim non possumus immediate propter impedimentum corporis causare notitiam conceptum nostrorum in intellectu alterius, sicuti Angeli, neque possumus alteri significare res, nisi prius conceptas, hinc fit, ut subrogentur voces, quibus mediis immediate res significantur, mediante tamen adhuc conceptu ut principali significante, ut suprà dictum; atqui taliter concipimus etiam conceptus: ergo voces etiam faciunt venire in cognitionem conceptum. *Confirmatur*: Ad hoc, ut alicui significem, me habere hunc conceptum, quòd Augusta Vindelicorum sit sat ampla civitas, non opus est, ut dicam, me hoc sentire, aut putare, sed sufficit proferre: Augusta est ampla: ergo voces præter rem ipsam, quam principaliter, & immediate significant, faciunt quoque venire in notitiam conceptum. Verùm cum voces sint propriè signa illius, respectu cuius dicuntur veræ, vel falsæ, solumque respectu rerum, non verò respectu conceptum dicantur veræ, vel falsæ, sic quoque solum respectu rerum erunt propriè signa. Quòd verò solum respectu rerum sint veræ. *Probat*ur; si enim ego dicam, Petrum esse in foro, & Petrus ibi sit, propositio est vera, stante, quòd sit conceptui meo difformis, si scilicet existimem, Petrum

non esse ibi: ergo voces solum respectu rerum sunt veræ, aut falsæ, atque ita licet faciant etiam venire in cognitionem conceptum, tamen illos propriè, & in rigore non significant.

Quæres: Quid significant Scripturæ, 27 & litteræ?

Respondetur: Significare etiam immediate res ipsas. Ratio est; Tum quia quando quis scribit epistolam, non intendit legenti significare voces, sed res ipsas, in quas etiam legens principaliter fertur: ergo scripturæ significant res ipsas. Tum quia si scriptura immediate significaret vocem, & non rem ipsam, hæc: *homo est animal*, & aliæ similes propositiones essent falsæ; sensus enim foret, *quòd vox homo sit vox animal*, quod utique falsum est. Faciunt tamen scripturæ notitiam vocum, quatenus locò illarum substituuntur, sicut substituuntur voces locò conceptum. *Dices*: Ex hoc sequi, legentem Scripturas eo ipso venire in notitiam rerum, quod tamen falsum est; multi enim sciunt legere latine, non tamen intelligunt: ergo Scripturæ solas voces significant. *Contra*: Neg. seq. quia ad hoc, ut Scripturæ significant res, non opus est, ut cuilibet potenti legere illas ingerant notitiam rerum, sed experto tantum, & instructo in illa lingua, sicut ex hoc, quòd aliquis audiat proferre voces, non sequitur, illas idcirco statim debere ipsi significare id, ad quod sunt institutæ, nisi habeat notitiam linguæ, quam quia etiam ipsi primò addicentes non habent, ideo etiam ipsis non ingerunt notitiam.

ASSERTIO III. Vocis significatio 28 exercetur per causalitatem moralem. Scotus 2. dist. 42. q. 2. ad 2. Mastrius disp. 2. Log. q. 2. n. 14.

*Probat*ur: Nullum accidens materiale habet virtutem physicè producendi qualitatem spiritualem; sed vox est accidens materiale, & cognitio, seu intellectio qualitas quædam spiritalis est: ergo vox non potest physicè producere cognitionem rei, consequenter tantum per causalitatem moralem, quatenus scilicet auditu immutato à voce significativa, immutatur phantasia, & memoria, & rememoratur rei, cui tale nomen fuit impositum, & sic excitat intellectum ad considerationem illius rei, cuius prius habuit notitiam. Requiritur ergo tam ex parte loquentis, quàm ex parte audientis triplex notitia, ipsius scilicet vocis, significationis ejus, & rei significatæ per ipsam; quia alias nec loquens vocibus posset uti, nec in audiente conceptus rei significatæ causari posset.

Obicitur: Si necessariò in audiente 29 requireretur notitia rei significatæ, tunc vel deberet esse actualis, vel habitualis: sed

sed neutra videtur requiri : ergo, &c. Prob. min. Non actualis; quia vox à loquente profertur, ut ingerat audienti notitiam rei significatæ : ergo talis notitia non debet prærequiri actu in audiente, sed potius de novo gignitur in audiente ad prolationem vocis. Neque debet esse necessariò, vel saltem semper habitualis; quia sæpe unus ex locutione, & doctrina alterius addiscit, quæ nunquam antè sciverat, ad hoc namque se etiam extendit significatio vocis, ut non solum possit in mentem reducere illa, quæ audiens aliquando cognovit, sed etiam ut de novo possit manifestare illa, quæ nunquam fuerunt ipsi nota.

Respondetur negandò min. & dicendò, quòd non quidem actualis requiratur notitia rei in audiente, sed habitualis, vel respectu ipsiusmet illius rei, cujus acquirit notitiam, vel saltem alterius, per cuius similitudinem, & notitiam insinuat ipsi aliqua res; licet enim audiens acquirit per voces cognitionem vel complexi cuiusdam, vel incomplexi, quam nunquam antè habuit, hoc tamen semper fit per voces earum rerum significativas, quarum species in mente habebat, ut si quis v. g. per voces tibi insinuare vellet avem, quæ solum in India nascitur, hoc utique explicabit per voces tibi notas, quòd nempe sit avis talis coloris, magnitudinis, &c. quarum rerum species jam pridem habebas in mente, & ex earum concursu devenis in notitiam illius avis.

QUÆSTIO III.

An Voces significant naturaliter, vel ad placitum, & num perfectius possint significare rem audienti, quàm nota sit loquenti?

30 *Nota* I. Dum quæritur, num voces naturaliter, vel ad placitum significant, quæstionem esse de vocibus articulatis, quæ ad certas leges idiomaticum linguæ, dentibus, & palatò formantur, non verò de inarticulatis, quæ absque ullis legibus efferuntur ore, ut sunt suspiria, gemitus, ejulatus &c.

Nota II. Cùm perfectio significationis vocum non tantum ex confusione, & distinctione in significando possit attendi, sed etiam ex veritate, & falsitate, quarum prima dicit perfectionem, secunda imperfectionem, ideo etiam hinc dubitari, quid veritas, & falsitas importent in vocibus, & unde desumi debeat, an ex conformitate, vel difformitate ad res significatas, an verò ex ipsamet cognitione vera, vel falsa præcedente in intellectu, ita, ut si

subordinentur iudicio, aut cognitioni veræ, vel falsæ, exinde & ipsæ tales sint?

Nota III. Quæstionem etiam institui, an distinctio, & confusio vocum in significando commensurentur conceptui loquentis, vel imponentis, ita, ut audienti clariùs, & distinctius significare non possint rem, quàm nota sit, vel concipiat ipse loquens, vel imponent, an verò contingere possit, ut perfectius, & distinctius significant voces rem ipsi audienti, quàm nota sit loquenti, aut imponenti, & quidem non tantum tunc, quando audiens jam antecederet habuit rei notitiam, sed etiam quando non habuit?

ASSERTIO I. Voces significant ad placitum. Aristoteles 1. Periherm. c. 2. Scotus 1. Periherm. q. 4. & alibi, estque communis.

Probatur I. Auth. S. Scripturæ, 2. Genes. ubi dicitur, Adam imposuisse nomina rebus: ergo significant ex impositione.

Probatur II. Si voces naturaliter significant, & non ad placitum, sequeretur, omnibus Nationibus eandem esse linguam; sed hoc est falsum: ergo &c. Seq. patet; quia voces naturaliter significantes, vel potius signa naturalia apud omnes eandem vim significandi habent.

Probatur III. Voces patiuntur mutationem in sua significatione; sed quæ naturaliter significant, non patiuntur mutationem, sed sunt omnino independentia ab hominum voluntate: ergo voces non significant naturaliter.

Probatur IV. Naturaliter significantia unam tantum rem determinatam significant, & non plura simul; sed eadem vox sæpe multa significat: ergo non potest esse signum naturale. Eadem quoque est ratio de litteris, ac de vocibus; nam nec istis insita est vis aliqua naturalis, sed ex hominum placito factum est, quòd hæc, & illa littera sic, vel sic efformetur, unde sicut non extant apud omnes eadem voces, ita nec litteræ eadem.

Obijcitur I. Genes. 2. Nomina ab Adamo imposita dicuntur propria rerum: ergo significant naturaliter, & non ad placitum.

Respondetur, Nomina rebus ab Adamo imposita ideo fuisse dicta propria earum, quia omnes deinceps illis usi sunt, sicut defacto nomen *homo* dicitur proprium animalis rationalis, quia facta semel institutione omnes eò utuntur ad id significandum. Et si fortè dentur aliquæ voces, quæ apud omnes idem significant, hoc tamen non habent naturaliter, sed quia ab omnibus ad id significandum sunt assumptæ.

Obijcitur II. Voces animalium significant naturaliter, ut *mugitus*, *rugitus*: ergo multò magis hominum. Prob. con. B b b 2 seq.

seq. Perfectius est significare naturaliter, quam ex institutione: ergo si hæc perfectio reperiatur in animalium vocibus, non debet denegari vocibus hominum.

Respondetur, voces inarticulatas animalium significare quidem naturaliter, ut *mu* v. g. mugitus tamen, & rugitus non esse meras voces naturales, sed articulatæ, & ita institutæ à Latinis, assumptæ primâ syllabâ *mu*, & *ru* propter convenientiam, & magis naturalem expressionem, & additis aliis. Quare neg. consequ. ejusque probat. dist. Perfectius est significare naturaliter voces articulatæ, quam ex institutione, trans. perfectius est significare naturaliter voces tantum inarticulatæ, quam ex institutione voces articulatæ, neg. quia perfectius est edere voces articulatæ ex institutione significantes, quam tantum edere inarticulatæ naturaliter significantes. Deinde homo habet utrumque; potest enim ut bruta edere voces naturales, & articulatæ ex institutione, in quo animantibus præstat.

34 *Obijcitur* III. Aristoteles 1. Polit. c. 2. ait, sermonem esse homini naturalem; sed sermo consistit in vocibus: ergo voces sunt homini naturales.

Respondetur, Aristotelem intelligendum esse per ly *naturale*, quod à natura sit ipsi indita potentia, & proclivitas ad formandum sermonem, & voces articulatæ, quas homines ad diversa significanda instituerunt, non tamen velle, quod illæ voces articulatæ naturaliter significant, & citra impositionem.

Obijcitur IV. Referunt Historici, pueros quosdam in silvis enutritos, & ad homines reductos naturaliter edidisse voces, & linguâ phrygiâ petiisse panem dicendô *bechor*: ergo voces à natura sunt inditæ, consequenter significant naturaliter.

Respondetur: Quidquid sit de fide hujus, & similium relationum, ac historiarum, ut fertur de Atyde Cræsi filio à natiuitate muto, milite tamen stricto ense Patrem invadente, in has voces erumpente: *miles noli Cræsum ferire*, vel nega factum, vel recurre ad miraculum.

35 ASSERTIO II. Veritas, & falsitas in vocibus est mera denominatio extrinseca desumpta ab objectis à parte rei ita se habentibus, vel non habentibus, sicut per voces significantur. Mastrius ex Doctore 2. dist. 42. ad 2. q. 2.

Probat I. Quod sit mera denominatio extrinseca: Voces in tantum sunt veræ, vel falsæ, in quantum significant; unica enim ratio fundandi veritatem, & falsitatem est significatio; sed significatio vocum formaliter est sola denominatio extrinseca ex voluntate primi instituentis in voces derivata: ergo etiam veritas, & falsitas supra ipsam fundata erit sola denominatio extrinseca.

Probat II. Quod hæc denominatio sumenda sit ex objecto à parte rei ita se habente, vel non. Tum Autoritate Aristotelis, qui in Prædicam. Subst. ait, *ab eo, quod res est, vel non est, oratio* (intellige, etiam vocalis) *dicitur vera, vel falsa*: ergo &c. Tum quia veritas signi consistit in conformitate ejus ad signatum: sed voces per se, & propriè sunt signa rerum: ergo in conformitate ad res, & non ad conceptus consistit veritas. Tum tandem voces possunt esse veræ, etiamsi conceptus in mente sit falsus, ut si res ita sit, sicut ego pronuntio, aliter tamen in mente habeo: ergo à re, & non à conceptu desumenda erit veritas, & falsitas.

Obijcitur: Veritas cognitionis dicit 36 formaliter relationem realem in cognitione ad rem extra, ut docet Scotus 4. dist. 8. q. 2. ergo idem dicendum erit de veritate in vocibus.

Respondetur neg. consequ. & parit. Quia conceptus mentales sunt signa naturalia rerum, & ideo bene possunt fundare relationem realem repræsentantis ad repræsentatum; at voces sunt signa ad placitum repræsentantes hoc, vel illud non ex intrinseca sua natura, sed ex mero hominum placito, & ideo veritas, & falsitas in ipsis à parte rei non nisi solam denominationem extrinsecam importare possunt.

ASSERTIO III. Possunt voces perfectius significare rem audienti, quam nota sit loquenti, etiam si res antecederet audienti habitualiter non fuerit nota. Scotus 1. dist. 22. q. 1. quem Sui satis communiter sequuntur.

Probat I. Si invictissimus Romanorum Imperator dicat supremo exercitus sui Duci, primam, quam occupaveris in tali, vel tali Regione civitatem, vocites eam nomine meo *Carolinam*, tunc audito hoc nomine Dux, qui civitatem occupavit, & vidit, perfectiorem ejusdem habebit cognitionem, & notitiam, quam ipse Imperator, qui nunquam civitatem vidisse supponitur: ergo perfectius potest vox aliqua significare rem audienti, quam nota sit loquenti, quando audienti habitualiter antea fuit nota. *Inquis*: In hoc, & simili casu major illa notitia in audiente non oritur ex vi vocis, & significationis ejus, sed ex specie antecederet impressa, quæ non est per se effectus significationis, sed merè per accidens se habet. *Contra*: Secundum dicta q. præced. in audiente prærequiritur notitia habitualis, seu species rei significatæ, vel alterius conformis, illiusque speciei, & notitiæ excitatio spectat per se in audiente ad significationem vocis, & ejus exercitium, quod aliter non habetur, quam per talem excitationem, & causalitatem moralem.

Probat II. cum Scoto cit. 1. Dist. 22. 38 q. 1. ubi ait, quod sæpe aliquod nomen possit

possit à viatore imponi ut aliquod signum, concepta ab ipso solummodo aliqua proprietate secundum Ethymologiam, ut hoc nomen *lapis*, à *læsione pedis*, nomen *homo* ab *homo*; atqui hæc nomina audienti non tantum significant illam proprietatem ab imponente conceptam, sed lapis insuper substantiam illam terream significat, & homo naturam humanam: ergo voces possunt plus significare audienti, quam ipse imponent, aut loquens per illas concepit. Prob. min. Quia si lapis audienti significaret solam læsionem pedis conceptam ab imponente, vel loquente, tunc hujus propositionis, *lapis lædit pedem*, esset sensus iste nugatorius, *lædens pedem est lædens pedem*, & sic non esset aliud significatum subjecti, & aliud prædicati; sed hoc est falsum: ergo &c.

39 *Probat*ur III. Qui perfectioris est intellectus, & subtilioris ingenii, perfectiorem de re aliqua concipiet notitiam, & perfectiorem proferet cognitionem: ergo si loquens non ita sagaci ingenio sit prædictus, sicut audiens, perfectiorem de re significata habebit cognitionem audiens, quam loquens. Atque ita cum perfectio significationis non tantum ex cognitione loquentis, sed etiam audientis pensanda sit, perfectius poterunt voces significare rem audienti, quam nota sit loquenti.

40 *Obicitur* I. Commune axioma est, facilius esse rem concipere, quam verbis explicare: ergo non poterit aliquis rem melius significare, vel verbis explicare, quam ipse concipiat.

Respondetur, sensum axiomatis esse, quod tunc, quando aliquis rem intuitivè vidit, & novit, non possit ita facile explicare; quia vi suæ locutionis nunquam poterit in audiente producere notitiam intuitivam. Dein retorquetur; quia si concluderet axioma, concluderet etiam, quod aliquis etiam non æquè perfecte possit significare alteri rem.

Obicitur II. Quod vox aliqua significet, totum habet ab impositione; sed impositio non excedit imponentis cognitionem, quam de re habet: ergo neque significatio excedet cognitionem imponentis.

Respondetur dist. maj. Quod vox aliqua significet rem in se, hoc habet ab impositione, conc. maj. quod significet clarius, & distinctius, neg. maj. Min. juxta Scotum etiam potest negari; quia, ut cit. loc. ait, imponent nomen *substantia*, non concipit de illa, nisi aliquam proprietatem, vel quoddam accidens, quod est sibi ratio imponendi nomen, & tamen non significat solum accidens, vel proprietatem, sed etiam substantiam, & rem adæquatè, & ita imponent potest velle, ut significetur res adæquatè, & tota, licet ipse tantum confusam de ea habuerit notitiam, & sic impositio potest excedere

Tract. II.

cognitionem imponentis, sicut & ipsa significatio.

Obicitur III. Sequeretur, quod nullum nomen habeat determinatam significationem; sed hoc est falsum: ergo &c. Patet seq. maj. Quia audientium semper unus habet perfectiorem dispositionem, quam alter.

Respondetur dist. seq. maj. Sequeretur, nullum nomen habere determinatam significationem quoad rem ipsam significatam, neg. quoad modum significandi perfectius, vel imperfectius, conc. seq. maj. Res itaque taliter se habet: imponent nomen, vel loquens præcisè intendit rem conceptam significare, ut audiens eandem concipiat, modò tamen accommodatò suis principiis cognoscendi aliunde acceptis, & ideo nomen, licet certam, & determinatam rem significet, est tamen prorsus indifferens ad talem, vel tam perfectam notitiam causandam juxta principia, vel perfectionem intellectus audientis.

Obicitur IV. Voces substituuntur locò conceptuum, & in tantum habent vim significandi, in quantum sic substituuntur: ergo voces solum significabunt id, & eò modò, quod, & quò modò concipitur à loquente.

Respondetur conc. antec. neg. consequ. quia audiens aliunde ex perspicacitate intellectus, vel perfectiore specie præhabita majorem potest acquirere notitiam, & perfectiorem cognitionem, & hinc non arctatur ad conceptum, & cognitionem loquentis, vel imponentis.

QUÆSTIO IV.

De Qualitate, Veritate, & Falsitate I. Mentis Operationis.

Nota I. Quod sub objecto primæ intellectus operationis non tantum cadant termini simplices, sed etiam integra propositio, jam in Summulis insinuatum est, & hoc quidem ita verum est, ut per eam non tantum extrema propositionis, sed ipsa propositio quoad connexionem extremorum, & quoad rem significatam attingatur, quod tenet Scotus 4. dist. 8. q. 2. ubi ait, quod à discipulo addiscente prius aliqua Conclusio non demonstrata concipiatur per modum nudæ assertionis, id est, ut *neutra*. Et patet exinde; quia sæpius contradictoria complexa apprehendimus, neutri parti assentiendo, ut *astra sunt paria, vel non sunt paria*, & quidem etiam quoad connexionem extremorum. Si *Dicis*, sic apprehensionem à judicio non differre, cum haberent idem objectum; est enim etiam judicii objectum propositio, & unio prædicati cum subjecto. *Con-*

C c c

tra

tra est, quod in simplici apprehensione repræsentetur unio sine determinatione ad alteram partem, quæ apprehensio unionis prædicati cum subiecto non est iudicium; in iudicio verò est repræsentatio unionis prædicati cum subiecto cum determinatione ad alteram contradictionis partem, consequenter non habent idem objectum. Hoc præsuppositò quæritur, an apprehensio integræ propositionis sit actus, vel qualitas simplex, an verò composita ex tribus actibus terminatis ad prædicatum, subiectum, & copulam singillatim?

- 43 *Nota II.* Aliam esse *veritatem in essendo*, quæ est passio entis, & omnibus rebus convenit, aliam esse *veritatem in significando*, quæ propriè vocibus convenit, & signis, & de istis duabus veritatibus impræsentiarum non est sermo, quia prima metaphysicæ considerationis est, alteram verò jam tetigimus in præcedentibus. Est ergo hîc quæstio de *veritate in representando*, & *cognoscendo*, an propriè conveniat primæ intellectûs operationi? Convenit autem hæc veritas propriè conceptui intellectûs, quando verè exprimit, & repræsentat rem, sicuti est, & hinc formaliter dicit conformitatem conceptus repræsentantis ad objectum in se, sicuti fallitas dicit negationem talis conformitatis, & difformitatem ad objectum, de qua etiam quæritur, utrùm conveniat primæ intellectûs operationi?

- 44 **ASSERTIO I.** Apprehensio integræ propositionis est qualitas simplex indivisibiliter repræsentans copulam prædicati cum subiecto. *Mastrius, & Bellutus Disp. 6. de an. q. 10. art. 1. n. 306.*

Probatum I. Ex actibus merè absolutis, quorum nullus suum objectum relatè in ordine ad aliud repræsentat, nequit componi actus, per quem unum extremum cognoscatur in ordine ad aliud; atqui apprehensiones terminorum simplicium, subiecti scilicet, & prædicati sunt actus absoluti, non comparativi: ergo ex illis non potest componi actus, seu apprehensio integræ propositionis, repræsentans unum in ordine ad aliud.

- 45 *Probatum II.* Si singulæ illæ nudæ apprehensiones extremorum, seu terminorum propositionis, etiam in simul sumptæ, sufficerent ad exprimendam unionem prædicati cum subiecto, & faciendum ita compositionem, tunc etiam sensus posset facere tales compositiones, & unum objectum conferre, & comparare cum alio; sed hoc nequit dici: ergo nec primum dici poterit. *Prob. seq. maj.* Quia æquè sensus potest habere apprehensiones plurium objectorum simul, v. g. albi, & nigri: ergo si in intellectu ad faciendum actum compositum sufficiunt plures apprehensiones, etiam hîc sufficerent. Tenendum itaque, apprehensionem integræ propositionis

non esse actum compositum ex tribus apprehensionibus prædicati, subiecti, & copulæ, sed esse actum omnino distinctum à singulis apprehensionibus terminorum, indivisibiliter repræsentantem unionem prædicati cum subiecto, conferentem quidem unum extremum ad aliud, & in ordine ad aliud cognoscentem, attamen sine affirmatione, & negatione.

Obicitur: Voces externæ substituuntur 46 locò conceptuum: ergo cum tres in propositione sint voces, tres quoque in mente erunt conceptus partiales, quorum quilibet quoque suum objectum parziale exprimet. *Confirmatur:* Quando propositio concipitur, posset in mente remanere conceptus unius partis propositionis sine conceptu alterius, v. g. subiecti sine conceptu prædicati: ergo in illo conceptu erant distinctæ partes, id est, distincti actus.

Respondetur conc. antec. neg. conseq. Quia non opus est, ut semper tot in mente habeamus conceptus, quot voces exterius promimus; plerumque enim pluribus indigemus vocibus ad exprimendum id, quod paucioribus, vel etiam unico actu intelligebamus. Dein, ut nuper diximus, licet voces dicantur substitui locò conceptuum, tamen illos directè non significant, sed res ipsas mediantibus illis: ergo opus non est, ut voces illis ad amissim respondeant. Itaque ex argumento solum sequitur, quod si subin re significata, & concepta inveniantur partes, quæ distinctis vocibus significantur, possint quoque distinctis actibus concipi, quando concipiuntur ut plura; verum quia in propositione sumuntur per modum unius, unico etiam actu concipiuntur. Ad *Confirmationem* neg. antec. in nostro scilicet sensu, quia enim actus ille, quo concipitur tota propositio integrata ex prædicato, subiecto, & copula, per modum unius concipitur, & extrema indivisibiliter attinguntur, est unicus, hinc nequit remanere conceptus unius, transeunte altero, licet possint manere separati conceptus absoluti de terminis, quando non concipiuntur per modum unius.

ASSERTIO II. Datur propriè veritas 47 in prima mentis operatione, seu simplici apprehensione. *Scotus 6. Metaph. q. 3. Aristoteles infra citandus. Mastrius, & Bellutus cit. n. 299.*

Probatum I. *Auth. Aristotelis 3. de an. Tex. 21. Indivisibilium intellectio in eis est, circa qua non est falsum.* Et *Tex. 26. Intellectus autem non omnis, sed qui est ipsius quid est secundum ipsum quid erat esse, verus est, & non aliquid de aliquo, sed ut visio proprii vera est.* Item 9. *Metaph. Tex. ult. Attingere verum est; sed per primam mentis operationem utique attingimus: ergo in ipsa est veritas.*

Probatum

*Probat*ur II. Auth. Scoti, qui 6. Met. q. 3. ait: *licet sit in utraque operatione veritas propria formaliter, non tamen objectivè, sed tantum in secunda; nam neutra veritas est in intellectu objectivè, nisi reflectendò se super actum suum, comparandò illum ad objectum, qua reflexio, scilicet in cognoscendo, quòd talis actus est similis, vel dissimilis, non est sine compositione, & divisione.* Ex quibus patet manifestè, quòd Scotus solum in hoc secundam operationem secernat à prima; quia in secunda veritas etiam reperitur objectivè, quatenus se reflectit, & comparat cognitionem cum objecto, & ipsam ut conformem objecto cognoscit, & est Iudex veritatis, quod non potest fieri sine compositione, non autem secernit per hoc, quòd secunda sit subjectum veritatis formalis, (quatenus est conformitas conceptus ad objectum) non verò prima, sed ait, quòd in utraque sit propria veritas formaliter.

48 *Probat*ur III. Cui convenit propria conformitas, convenit propriè veritas; veritas enim essentialiter consistit in conformitate signi ad signatum; sed conceptui simplici convenit propria conformitas cum suo objecto incomplexo, sicuti conceptui complexo convenit conformitas cum suo objecto complexo: ergo etiam convenit conceptui, seu apprehensioni simplici propria veritas. *Confirmatur*: In omni signo naturali reperitur veritas formaliter propter connexionem, & conformitatem cum re signata: sed conceptus etiam simplex habet se sicut signum naturale; est enim similitudo naturalis, & expressa sui objecti: ergo in ipso quoque reperietur veritas propriè formaliter. *Deinde* in intellectu divino nulla est compositio, vel divisio, & tamen est veritas propriè dicta: ergo in conceptu simplici non repugnat, sed reperitur veritas propriè dicta.

49 *Obijcitur* I. In communi modo loquendi veritas propriè dicta sumitur pro veritate complexa: ergo incomplexa illa à nobis assignata non erit propriè veritas.

Respondetur conc. antec. neg. conseq. quia etiam in communi modo loquendi nomen *animal* sumi solet pro *animali bruto*, & tamen exinde non bene deduceretur, hoc nomen *animal* impropriè homini applicari. Sunt quidem veritates primæ, & secundæ operationis alterius rationis, & duæ species veritatis, utraque tamen propriè dicta veritas; veritas enim in communi sumpta pro conformitate signi ad signatum non magis propriè ad unam speciem applicatur, quàm ad alteram.

Obijcitur II. Aristoteles 1. Perih. cap. 1. ait: *Circa compositionem, & divisionem est verum, & falsum.* Item in fine hujus cap. ait: *Hircocervus aliquid*

significat, sed nondum verum aliquid, vel falsum, nisi esse, vel non esse addatur. Et immediate antè: *Homo, vel album, quando non aliquid additur, neque falsum, neque verum adhuc est.* Item in Prædicam. cap. 5. ait: *Quæ secundum nullam complexionem dicuntur, nullum neque verum, neque falsum est: ergo in prima operatione non datur veritas propriè dicta.*

Respondetur, Aristotelem in allegatis locis solummodo loqui, & intelligendum esse de veritate complexa, quòd scilicet non conveniat primæ mentis operationi, non verò loqui de veritate incomplexa, quæ adhuc cum omni proprietate veritas dicenda est ob rationes jam allatas.

ASSERTIO III. In simplici apprehensione non datur falsitas. Citati.

*Probat*ur: Quando sensus externus v. g. visus non attingit, nec percipit objectum, non dicitur falsus visus, vel falsus sensus, sed dicitur propriè non videre, nec sentire: ergo etiam quando intellectus simplici apprehensione non concipit, & attingit suum objectum, non dicitur falli, aut decipi, sed nescire, & ignorare; *attingere namque, ac dicere verum est, non attingere verò est ignorare*, ait Aristoteles 9. Meth. tex. 22. *Confirmatur* Auth. Scoti 6. Meth. q. 3. dicentis: *Est autem inter istas veritates (intellige primæ, & secundæ operationis) differentia una, quòd prima falsitas non opponitur, sed ignorantia tantum.*

Obijcitur I. Qui non apprehendit, si quod intendit apprehendere, fallitur; sed potest fieri, ut quis intendat apprehendere aurum, & locò ejus apprehendat aurichalcum: ergo talis fallitur.

Respondetur neg. maj. quia falsitas non est disconvenientia ad rem, quam quis intendebat apprehendere, sed attendi debet in ordine ad rem, quæ defacto concipitur; hæc res autem in casu non est aurum, sed aurichalcum, quòd verè apprehenditur. Est ergo potius falsitas, & deceptio moralis, quàm speculativa, quæ non contingit, quando locò unius objecti aliud apprehenditur.

Obijcitur II. Potest quis rem compositionem apprehendere non considerandò omnes ejus gradus essentielles, sed unum, aut alterum tantum: ergo potest quis in apprehensione simplici falli.

Respondetur conc. antec. neg. conseq. quia ad falsitatem conceptus requiritur, ut res concipiatur aliter, quàm sit, nimirum cum repugnantibus prædicatis, nec sufficit sola inadæquatio conceptus; hæc enim est quædam præcisio, & abstractio, quæ stat cum veritate, quia abstractientium non est mendacium; unde conceptus inadæquatus, quo præcisè concipitur homo sub ratione animalis, est verus.

53 *Objicitur* III. Potest simplici apprehensione apprehendi Angelus corporeus, homo quadrupes: ergo potest quis in simplici apprehensione decipi; aliter enim sic deprehenditur res, quam sit. *Confirmatur*: Aristoteles 9. Met. tex. 22. ait, saltem per accidens posse contingere falsitatem in prima mentis operatione: ergo, &c.

Respondetur: In his, & similibus casibus intellectum nihil concipere de Angelo, aut de homine, sed præcisè apprehendere significatum illius complexi, nimirum quid significant illi termini complexi *homo quadrupes*, *Angelus corporeus*, in quo nulla prorsus deprehendi potest falsitas, imò cum ista apprehensione stare potest iudicium determinatum, quod homo non sit quadrupes, nec Angelus corporeus. Ad *Confirmationem* dic, ideo posse contingere juxta Aristotelem falsitatem circa quid; quia hæc cognitio haberi potest non solum per simplicem apprehensionem, sed etiam per compositionem, & iudicium; si enim hoc modo illud quid tribueretur alicui alteri, cui non convenit, tunc in ejus cognitione contingeret falsitas, quod est per accidens; quia essentia rei per se petit simpliciter concipi.

DISPUTATIO VIII.

De Propositione, & secunda Mentis Operatione.

QUÆSTIO I.

An Iudicium sit idem, ac assensus, vel dissensus intellectualis, & num actus simplex, vel compositus?

Nota: Concertari inter Doctores, an intellectus eodem actu iudicet, & assentiatur propositioni, an verò id fiat actibus diversis, ita, ut intellectus uno actu componat, vel dividat, & alio deinde propositioni affirmanti, vel neganti assentiatur, an verò formalissimè idem sit componere, & dividere, quod assentiri, vel dissentiri? Discrepant etiam Authores, an iudicium, seu secunda intellectus operatio sit unus actus simplex, an verò sit compositus ex pluribus, sicut ipsæ voces, quibus iudicium mentis exprimitur, sunt plures constantes unum integram mentis enuntiationem vocalem?

ASSERTIO I. Iudicium idem est, quod assensus, vel dissensus intellectualis. Maftrius, & Bellutus Disp. 6. de an. q. 10. n. 308.

Probatur I. Auth. Scoti, qui 4. dist. 2. 47. q. 1. ubi varias ponit iudicii acceptiones, & in tertia acceptione dicit: *Adhuc magis propriè dicitur iudicium de vero aliquo complexo*, super quæ Commentator ait: *hec acceptio est specialior, quàm secunda*; quia sumitur iudicium, ut distinguitur ab apprehensione, & prout comprehendit *assensum* per causam. Et in quarta acceptione dicit Scotus: *adhuc magis propriè dicitur de vero complexo, quod est conclusio*. Ex quibus satis colligitur, quod Scotus iudicium ab assensu non distinguat, sed unum cum altero confundat: ergo, &c.

Probatur II. Auth. Aristotelis, qui 2. Periherm. cap. ult. mentales enuntiationes contrariè oppositas vocat opiniones contrarias; sed opinio est iudicium quoddam cum assensu ad unam partem problematis, & dissensu ab alia: ergo juxta Aristotelem iudicium est idem, quod assensus, vel dissensus.

Probatur III. In hoc secunda mentis operatio distinguitur à prima, quod prima tantum percipiat rem, seu propositionem, secunda verò determinatè iudicet affirmandò, vel negandò, rem esse, vel non esse; atqui nequit quis iudicare affirmandò, vel negandò sine assensu, vel dissensu: ergo idem erunt assensus, & dissensus, quod iudicium, seu secunda mentis operatio. Patet min. Quia assentiri vero complexo formalissimè idem est, quod illud iudicare verum, & affirmare, & dissentiri idem ipsum est, quod iudicare falsum, & negare: ergo nequit quis iudicare affirmandò, vel negandò sine assensu, vel dissensu, consequenter iudicium idem erit, quod assensus, vel dissensus. *Confirmatur*: Assensus nihil aliud est, quàm adhæsiō intellectus alicui propositioni veræ affirmandò, dissensus verò est abnutus intellectus ab ea per negationem: ergo assensus, & dissensus necessariò includunt iudicium, seu affirmationem, & negationem, neque exerceri aliter poterunt, quàm per easdem.

Objicitur I. Scotus 6. Met. q. 3. vult, 4. actum compositivum, & iudicium semper esse actum rectum, & priorem, assensum verò esse posteriorem, & actum reflexum comparativum, quo intellectus reflectit super actum compositivum præcedentem, & attingit conformitatem ejus ad objectum, ait enim Scotus: *Respondeo, non primus, (intellige actus) qui est compositio, sed secundus, qui est assensus, erit reflexus*: ergo iudicium, & assensus juxta Scotum erunt actus diversi, & distincti.

Respondetur, Scotum cit. loco aliud non velle, quàm quòd aliquis possit se reflectere supra cognitionem suam priorem habitam per aliam cognitionem posteriorem.

rem, qua cognoscatur, & affirmetur veritas, quæ erat in priori cognitione; nullatenus tamen semper requiritur reflexio, ut alicui vero assentiamur; quia experientia constat, nos assentiri per hoc solum, quod directe unum de altero affirmemus.

5 *Objicitur* II. Huic v. g. propositioni, *DEUS est unus, & trinus*, fidelis assentitur, non tamen infidelis, uterque verò cognoscit unionem prædicati cum subiecto: ergo alius est actus compositivus, seu quo cognoscitur unio prædicati cum subiecto, & alius, quo illi assentimur, consequenter alius judicium, & alius assensus.

Respondetur concedendò, quod fidelis tali propositioni assentiat, non verò infidelis; quod autem uterque cognoscat unionem prædicati cum subiecto, aliud non sequitur, quam quod dari possit apprehensio de integra propositione sine judicio, vel assensu, sine affirmatione, vel negatione, quod jam nuper docuimus. *Dices*: Uterque cognoscit propositionem illam ut affirmativam citra assensum, vel dissensum: ergo verè affirmatio, & negatio erunt actus distincti ab assensu, & dissensu. *Contra*: conc. antec. & neg. conseq. quia aliud est cognoscere propositionem ut affirmativam, vel negativam, & aliud cognoscere eandem affirmandò, vel negandò, in quo præcisè consistit judicium affirmativum, & negativum, seu assensus, & dissensus. Licet ergo uterque primò cognoscat propositionem illam ut affirmativam, neuter tamen habet judicium, vel assensum; quia neuter cognoscit affirmandò antecedenter ad judicium.

6 **ASSERTIO II.** Secunda mentis operatio est actus in se formaliter simplex. Citati n. 312.

Probat I. ex Scoto, qui Quodl. 13. probat, & docet, quamcunque intellectus nostri operationem esse quid per se unum in prædicam. qualitatis reponibile; ergo secunda intellectus nostri operatio non potest esse quid compositum juxta Doctorem ex pluribus apprehensionibus, subiecti scilicet, prædicati, & copulæ, quomodocunque explicent Adversarii. Prob. conseq. Si judicium componeretur adæquatè ex dictis apprehensionibus, tunc posset fieri divisibiliter, & successivè, sicut successivè profertur propositio vocalis; sed hoc est falsum: ergo & id, unde sequitur. Prob. min. Tum Auth. Scoti 4. dist. 8. q. 2. docentis, judicium propositionis vocalis non formari, nisi in fine totius prolationis, quando scilicet comprehenditur sensus totius propositionis, & intellectus præbet assensum. Tum ratione; quia quando proferimus hanc v. g. propositionem, *homo est animal*, potest ab

Tract. II.

initio apprehendi terminus *homo*, qui tamen solus non est capax judicii, cum judicare sit aliquid de alio affirmare, aut negare: ergo judicium respicere debet simul, & semel subiectum, prædicatum, & copulam indivisibiliter.

Probat II. Possunt omnes dictæ ap 7 prehensiones, scilicet prædicati, subiecti, & copulæ esse in intellectu, & tamen potest esse, quod nondum sit judicium: ergo ex illis non componetur judicium. Antec. patet ex dictis; possumus enim percipere simplici apprehensione integram propositionem, ejusque sensum, & significatum apprehendere, & tamen nihil affirmare, aut negare. Colligitur itaque manifestè, post quemcunque apprehensionis actum dari omnino novum actum judicii, quo intellectus determinatè affirmat, aut negat, qui licet apprehensiones præsupponat, non tamen illas intrinsecè includit.

Probat III. Actus judicativus non est absolutus, sed collativus; confert enim extrema ad invicem in ratione convenientis, vel repugnantis affirmandò unum de alio, aut negandò; sed de ratione actus collativi est, quod in se manens unus, & idem indivisibiliter attingat utrumque extremum: ergo judicium in se formaliter est actus unicus, & simplex.

Objicitur I. Intellectus noster non potest uno, & eodem actu cognoscere plura, & valde diversa; sed judicium formatur inter plura objecta, & sæpe valde diversa: ergo nequibit esse unus simplex actus.

Respondetur dist. maj. nequit intelle- 8 ctus uno, & eodem actu absoluto simul attingere plura, & diversa, conc. actu collativo, conferente scilicet extrema ad invicem in ratione convenientis, & disconvenientis, qualis est actus judicativus, neg. maj. in tali enim actu non implicat plura attingere simul; quia conferendò ea reducit ad quamdam unitatem, & respectu talis actus primum, & immediatum objectum non sunt termini illi incomplexi, sed totum complexum, & tota propositio.

Objicitur II. Voces in propositione 9 vocali sunt plures; sed voces substituuntur locò conceptuum: ergo plures quoque erunt conceptus in mente.

Respondetur conc. maj. dist. min. substituuntur locò conceptuum, ita, ut etiam hinc debeat cuilibet voci suus respondere conceptus particularis, neg. min. ut omnes, & singulæ in simul sumptæ respondeant uni conceptui judicativo in mente, & locò ipsius substituantur, conc. min. & neg. conseq. quia aliud est de conceptibus apprehensivis, qui bene respondent vocibus particularibus, & aliud de judicio, & actu collativo, qui indivisibiliter attingit utrumque extremum,

Ddd

Obj.

10 *Obijcitur* III. Secunda mentis operatio dicitur compositio, & divisio; sed hoc foret falsum, si esset simplex qualitas: ergo non erit talis.

Respondetur conc. maj. neg. min. stante namque, actum iudicii esse simplicem qualitatem, salvatur adhuc compositio, quæ unicè consistit in hoc, quod iudicium ponatur in intellectu simul cum alio apprehensionis actu distincto, quem prærequirit, quique non tantum, dum primò elicitur actus iudicii, sed etiam quamdiu in intellectu conservatur, debet ei coexistere, & non sufficit, quod præcesserit, sicut ad visionem non sufficit, lumen præcessisse, sed actu requiritur, dum est visio; alias enim pro illo momento, quo intellectus format iudicium, iudicaret de ignotis, cum cognitio præterita quæ talis nihil conferre possit ad præsens iudicium regulandum. Atque ita sufficienter salvatur compositio in secunda mentis operatione, quæ compositio semper adest ex parte intellectus in iudicando, sive iudicium sit affirmativum, sive negativum; utrumque enim sit dependenter ab actu apprehensionis, solumque attendenda est distinctio in compositionem, & divisionem ex parte objectorum; compositio enim est, & dicitur, quando intellectus comparat unum alteri per conjunctionem, aut identitatem, divisio, cum sit per diversitatem.

11 *Obijcitur* IV. Sic non distingueretur iudicium humanum ab actu Intellectus divini, quo cognoscit aliquod verum complexum; sed hoc esse nequit: ergo nec id, unde sequitur.

Respondetur, satis patere distinctionem intellectus nostri ab intellectu divino in modo cognoscendi verum complexum; quia Intellectus divinus non pendet ab actu prævio simplicis apprehensionis, sed per unum simplicem intuitum cognoscit prædicata, quæ rei conveniunt.

Obijcitur V. Si hæc propositio: *homo est non homo*, sit in mente simplex qualitas, repræsentabit simul contradictoria; sed hoc est inconveniens: ergo, &c.

Respondetur, de hac, & similibus propositionibus in sana mente non posse esse iudicium affirmativum, posse tamen intellectum iudicare, talem propositionem esse falsam, & habere iudicium negativum ex parte objecti dividendo, & quia adhuc est actus collativus, non repugnat illa diversa apprehendere per illum.

QUÆSTIO II.

Quid sit Veritas, & Falsitas in Propositione?

12 *Nota* I. In qualibet intellectione tria præcipue intervenire, nimirum in-

tellectionem ipsam, quæ dicitur *conceptus formalis*; quia formaliter exprimit, & repræsentat objectum, seu ipsam rem: *Objectum* cognitum ut cognitum, & terminans intellectionem, & dicitur, *conceptus objectivus* per denominationem extrinsecam à conceptu formali, quem terminat, & tandem *objectum*, seu rem in se consideratam. Quæritur, an veritas fundetur in conceptu objectivo ad rem in se, seu an veritas sit conformitas conceptus objectivi cum ipsa re, an verò fundetur in conceptu formali, seu sit conformitas conceptus formalis cum ipsa re in se, seu secundum se spectata?

Nota II. Difficultatem etiam moveri, quid veritas dicat, an ipsam entitatem actus, ut quidam cum Hurtado volunt, an verò actum, & simul objectum tanquam connotatum, ut aliis placet, an verò dicat relationem quamdam, & si sic, qualis illa sit? Est autem sermo solum de veritate cognitionis creatæ, non de veritate cognitionis divinæ; nullam siquidem Intellectus divinus fundare potest relationem realem, quia non ad Essentiam divinam, à qua movetur (siquidem est ei summè realiter identificatus, & adequatus) neque ad creaturas, cum nulla DEI ad creaturas sit relatio realis; aliter enim esset in DEO aliquid formaliter non necesse esse; quare veritas divinæ cognitionis formaliter consistit in entitate ipsius actus, quatenus Intellectus divinus media intellectione unitur, & vitaliter attingit objectum, sicuti est; & sic veritas est ipsi essentialis, quia est ita essentialiter talis, ut nequeat objectum attingere aliter, quam sit.

Notatur III. Cum oppositorum sit eadem disciplina, & ratio, hinc sicuti ad Logicum spectat considerare veritatem in repræsentando, quæ est potissimum cognitionis complexæ, ita ex opposito ad ipsum spectabit explicare falsitatem in repræsentando cognitionis complexæ, quæ consistit in difformitate actus ad objectum, quando scilicet positivè cognoscit rem aliter, ac sit in se, quid scilicet dicat. De alia falsitate negativa, vel potius nescientia, & ignorantia objecti, utpote cum totaliter non attingitur, jam nuper egimus.

ASSERTIO I. Veritas cognitionis 14 propriè fundatur in conceptu formali, seu dicit conformitatem conceptus formalis ad rem in se. Scotus infra citand. Mastrius, & Bellutus disp. 10. Log. q. 2. art. 1. n. 7. & alii Scotistæ, ac per plures alii.

Probat I. Auth. Scoti, qui 6. Met. q. 3. & 1. dist. 3. q. 3. ait, quod *potentia cognoscens assimilatur cognito, verum est per actum suum cognoscendi, qui est quadam objecti similitudo*: atqui assimilari cognito, esse similitudinem objecti, est dicere conformitatem ad cognitum

tum, seu objectum, & hoc esse verum per actum cognoscendi, est dicere talem conformitatem, seu veritatem fundari in ipso actu: ergo juxta Scotum veritas cognitionis est conformitas in ipso conceptu formali fundata ad ipsum objectum in se.

Probatur II. Veritas imaginis melius non explicatur, quam per conformitatem ad suum prototypum; sed conceptus formalis est species, & imago expressa objecti: ergo fundabit formaliter, seu veritas optime explicabitur per conformitatem ejus ad objectum.

15 *Probatur III.* Sicut se habet oratio vocalis ad res per illam significatas, ita se habet conceptus ad objectum; sicut enim oratio est signum rerum ad placitum, ita conceptus est signum repræsentans naturaliter; sed veritas orationis consistit in conformitate ipsius orationis ad rem in se: ergo etiam veritas conceptus formalis, seu cognitionis consistet in conformitate ejusdem ad objectum, seu ad rem in se. Min. patet ex Aristotele in c. de subst. dicentis, ex eo, quod res est, vel non est, oratio dicitur vera, vel falsa.

Probatur IV. Cognitionis denominatur vera, & non res cognita: ergo veritas consistet in conformitate cognitionis ad rem in se. Cum his tamen omnibus stat, licet veritas sit formaliter, & denominatione intrinseca in conceptu formali, in objectivo tamen adhuc esse dependenter à formali, & denominatione extrinseca; si enim conceptus formalis habet debitam conformitatem, eo ipso res in conceptu objectivo recte, & conformiter dicitur repræsentari.

26 *Obijcitur I.* Quando aliquid est tale repræsentativè, tunc repræsentatum ejus dicitur formaliter tale; sed cognitio dicitur vera repræsentativè: ergo res per ipsam repræsentata erit formaliter vera, consequenter veritas primò est in re, & non in conceptu formali per dictam conformitatem in ipso fundatam.

Respondetur dist. maj. Quando aliquid dicitur repræsentativè tale per prædicatum aliquod ab ipsa repræsentatione diversum, tunc repræsentatum ejus dicitur formaliter tale, conc. maj. Quando dicitur repræsentativè tale per prædicatum, quod non est diversum, vel distinctum ab ipsa repræsentatione, neg. maj. quod scilicet tunc repræsentatum sit formaliter tale. Unde bene dicitur, imago est repræsentativè sima: ergo homo repræsentatus est formaliter simus, quia nimirum simitas est prædicatum distinctum ab ipsa repræsentatione, & non involutum in ea, non verò bene dicitur, cognitio est repræsentativè vera: ergo res repræsentata est formaliter vera, & non ipsa cognitio, quia veritas non est prædicatum distin-

ctum ab ipsa vera repræsentatione cognitionis; nam veritas aliud non est, quam ipsa repræsentatio conformis rei, & idem est dicere, cognitio dicitur vera repræsentativè, ac cognitio verè repræsentat, estque constructio intransitiva, hoc est, eadem significatio utriusque, & non datur transitus unius ab altera ad aliud significandum.

Obijcitur II. Oratio vocalis est signum 17 rei veræ; sed oratio est signum rei conceptæ, & non cognitionis: ergo res primò erit vera, & non cognitio per dictam conformitatem.

Respondetur dist. maj. Oratio est signum rei veræ in essendo, conc. in repræsentando, neg. maj. quia licet res prius sit vera veritate in essendo, quam cognitio, est tamen cognitio prius vera veritate in repræsentando, de qua hic est sermo. Neque verum est, quod dicitur in min. quod oratio vocalis sit signum rei conceptæ; est enim solum signum rei in se.

Obijcitur III. Concepta conformitate rei cognitæ quæ cognitæ ad se ipsam in re existentem, concipitur intellectus verus: ergo veritas consistet in conformitate conceptus objectivi, seu rei cognitæ quæ cognitæ ad rem in se, & non in conformitate conceptus formalis ad rem in se. Prob. antec. Quia tunc nequit concipi intellectus falsus: ergo concipitur verus.

Respondetur dist. antec. Concipitur intellectus verus primariò propter conformitatem rei conceptæ ad rem in se, neg. antec. Secundariò, & consequenter, quatenus ad conformitatem conceptus formalis consequitur conformitas conceptus objectivi, conc. antec. & neg. conseq. Si intelligatur de veritate primaria; nam intellectus dicitur verus primò à conformitate conceptus formalis, sicut per talem conceptum dicitur primariò rem exprimere.

Obijcitur IV. Veritas est conformitas 18 in repræsentando; sed ista conformitas consistit in hoc, quod res intellectui debite repræsentetur: ergo veritas potius consistet in conformitate rei repræsentatæ, quàm cognitionis repræsentantis.

Respondetur conc. maj. dist. min. Conformitas in repræsentando conceptus objectivi, quæ est secundaria, consistit in hoc, ut res præsentetur intellectui, sicuti est in se, conc. min. conformitas conceptus formalis, & primaria, neg. min. quia ista semper est prior; ideo enim res præsentatur intellectui, sicuti est, quia cognitio sic illam repræsentat, & exprimit, in qua repræsentatione consistit veritas primaria.

Obijcitur V. Urina, quia est signum 19 sanitatis animalis, dicitur sana sanitate animalis, & non propria sanitate: ergo etiam cognitio, quia est signum veritatis rei, non habebit in se formaliter veritatem

per assignatam à nobis conformitatem, sed dicitur vera à veritate rei.

Respondetur dist. antec. Urina dicitur sana sanitate animalis, & non propria, seu extrinsecè tantum, loquendò de sanitate in essendo, conc. sanitate in repræsentando, neg. antec. & dist. etiam conseq. Cognitio etiam dicitur sic vera tantum à veritate rei, & extrinsecè, si sermo sit de veritate in essendo, conc. veritate in repræsentando, neg. conseq. Itaque urina licèt sanitate in essendo extrinsecè tantum dicatur sana à sanitate animalis, tamen adhuc in repræsentando bene potest dici sana intrinsecè, & formaliter; ex natura enim sua dicit relationem ad sanitatem, & bonam constitutionem animalis: ita etiam cognitio dici potest vera formaliter, & intrinsecè veritate in repræsentando, licèt extrinsecè tantum sit vera à veritate rei in essendo, quæ est radix, & causa veritatis cognitionis.

20 **ASSERTIO II.** Veritas dicit relationem realem conformitatis ad objectum, seu rem in se. Faber, Mastrius, & Bellutus citt. art. 3. n. 27. Amandus, & alii.

*Probat*ur: Veritas consistit in conformitate cognitionis tanquam signi naturalis ad rem in se tanquam signatum; sed omnis conformitas est quædam intentionalis similitudo, & imago: ergo est quædam relatio; omnis enim similitudo dicit relationem pro formali. *Confirmatur*: Conformitas, in qua probatum est consistere veritatem, dicit formaliter ordinem ad aliud, & ex se formaliter est ad aliud se habere; sed hoc est formaliter dicere relationem: ergo veritas formaliter dicit relationem, & quidem *Realem*, quod *Probat*ur. Tum Auth. Scoti 6. Metaph. q. 3. ubi de veritate simplici, seu incomplexa sic ait: *Prima est relatio actus simplicis apprehensionis ad objectum, & est realis*, De veritate verò complexa sic ait: *Si autem placet, quòd ille actus comparativus extremorum compositionis immediate correspondeat, vel adæquetur rei, cum ille actus sit vera res, sicut & primus, qui est unius absolute, tunc veritas secunda est relatio realis*. Tum Ratione: Veritas propositionis est independens à qualibet fictione intellectus: ergo relatio conformitatis, quam dicit, erit realis. Tum quia ante quodcunque opus intellectus propositio vera differt à falsa: ergo per relationem conformitatis ipsi competentem ante quodcunque opus intellectus. Tum quia omnino inconveniens videtur, quòd propositio formaliter vera dicatur dependenter à fictione intellectus fingentis illam relationem conformitatis; talis enim fictio falsitatem continet.

21 *Nota tamen*, hanc relationem nec esse determinatè transcendentalem, nec de-

terminatè prædicamentalem, nec determinatè realem semper perfectam, sed indifferenter se habere; In actibus enim necessariis est transcendentalis, ipsis scilicet realiter identificata, cum semper necessariò sint veri, & ab intrinseco ipsis implicet esse sine conformitate cum propriis objectis. Idem dicendum de actibus intuitivis; quia in quantum ab objecto ut existente reduplicativè dependent, necessariò illud taliter repræsentant, ut non aliter possint repræsentare. In propositionibus contingentibus, sive de præterito, sive de futuro, sive de præsentì determinatam, vel indeterminatam partem temporis significantibus dicta relatio est prædicamentalis, quia veritas, seu relatio conformitatis ad suum objectum est ab ipsis realiter separabilis, & distincta, cum de veris possint transire in falsas, ut patebit infra; in hoc autem consistit discrimen relationis prædicamentalis à transcendentali, quòd hæc sit eadem realiter, illa verò distincta realiter à suo fundamento. Tandem si objectum istorum actuum contingentium, ad quod est conformitas, non sit aliquod existens, ut est in propositionibus de præterito, & futuro, item in actibus, qui respiciunt non entia, negationes, privationes, entia rationis, tunc relatio non erit perfectè realis, quia deficit prima conditio ad relationem realem perfectam requisita, quòd scilicet sit inter extrema realia, & actu existentia.

Obijcitur I. Cognitio non est objecto conformis: ergo non dicit relationem conformitatis ad ipsum. ²² Pater antec. Quia cognitio est accidens, objectum sæpe est substantia, cognitio est quid reale, objectum est sæpe ens rationis, aut alias alterius rationis, & speciei ab ipsa cognitione: ergo &c.

Respondetur dist. antec. Cognitio non est conformis objecto entitativè, & in essendo, conc. repræsentativè, seu in repræsentando, neg. antec. cum conseq. quia non requiritur proportio entitativa, sed tantum repræsentativa, & intentionalis, sicut imago est similis Cæsari non in essendo, sed in repræsentando.

Obijcitur II. Cognitio entis rationis, ²³ quòd sit ens fictum, est cognitio vera; sed hæc cognitio non habet conformitatem cum ente rationis: ergo datur cognitio vera absque relatione conformitatis ad objectum. Prob. min. Quia objectum, ad quod est conformitas, est mensura, & regula, & ideo prior mensuratò; sed ens rationis non est prius, sed posterius cognitione, à qua fit: ergo nequit esse objectum mensurans, & regula.

Respondetur conc. maj. neg. min. Intelligendò nimirum de cognitione speculativa, qua nimirum ens rationis jam fabricatum per cognitionem primam practi-

cam

nam cognoscitur, ut est in se, & secundum suam propriam naturam consideratur, quomodo bene potest esse objectum cognitionis veræ. Et licet non præsupponatur cognitioni primæ practicæ, quæ mediante fit, bene tamen respectu cognitionis speculativæ, & quasi reflexæ.

Obijciatur III. Veritas sumitur in ordine ad rem, ut est in se; sed entia rationis, & non entia nullum esse habent à parte rei, nec enim sunt res, sed tantum sunt in intellectu: ergo in ordine ad hæc non dabitur dicta relatio conformitatis.

Respondetur dist. maj. Sumitur in ordine ad rem in se, id est, in ordine ad objectum, quod cognoscitur, quaecunque deinde sit, conc. maj. semper in ordine ad rem propriè, & positivè talem, prout à non ente distinguitur, neg. maj. & conc. min. conseq.

24 *Obijciatur* IV. Non solum cognitio est objecto conformis, sed æquè objectum est conforme cognitioni: ergo si in uno est relatio conformitatis, etiam in altero oportet eam ponere.

Respondetur Dist. antec. 2. part. Objectum est conforme cognitioni, conformitate propriè dicta, & formali, quæ scilicet est in repræsentando, & ad mensuram illius, nempe cognitionis, in qua fundatur veritas, neg. est conforme conformitate impropriè, quæ solum est objecti tanquam mensuræ, & regulæ ad conceptum mensuratum, conc. Nos verò hîc solum loquimur de veritate propria, formali, & in repræsentando, qualis solum est conformitas actûs cum objecto. Dicitur quidem etiam objectum verum formaliter, sed veritate in essendo, non in repræsentando, & per relationem.

25 *Obijciatur* V. Æquè verum est judicium, quo quis judicat, hominem esse animal, ac illud, quo judicat, non esse lapidem; sed in hoc secundo judicio conformitas est ad negationem, & propterea non realis: ergo falsum est, relationem conformitatis debere esse realem.

Respondetur dist. min. 2. part. Propterea non est realis perfectè, & simpliciter, conc. non est realis imperfectè, quales sunt illæ, quæ sunt inter unum extremum quidem reale positivum, alterum verò rationis, vel non existens, aut negativum, vel privativum, adhuc tamen fiunt ex natura extremorum, & non per meram fictionem, seu actum collativum, & comparativum intellectûs, neg. Dist. etiam conseq. Falsum est, relationem conformitatis debere esse realem semper perfectam, conc. vel perfectam, vel imperfectam modò primum explicatò, neg. conseq. Et in hoc sensu etiam intelligendus est Scotus, quando vocat dictam relationem conformitatis relationem rationis, scilicet in quantum distinguitur à relatione perfectè, & simpliciter reali,

Traçt. II.

Obijciatur VI. Relatio ex parte objecti mensurantis non est realis: ergo neque relatio ex parte conceptus mensurati.

Respondetur, conc. antec. neg. conseq. quia relatio conformitatis ad objectum est relatio tertii modi, in quo scilicet ponuntur relationes, quæ fundantur super mensuram, & mensurabile, ut suò locò dictum est, relationes autem tertii modi non sunt mutue, & sic licet actus dicat relationem ad objectum tanquam mensuram, non tamen ideo objectum refertur per similem relationem ad actum.

Obijciatur VII. Scotus in variis locis ait, verum esse idem realiter cum ente: ergo nunquam erit relatio realis superaddita actui cognitionis.

Respondetur, Scotum in similibus locis loqui de vero in essendo, quod dicit proprietatem entis realiter identificatam, vel etiam de veritate in actibus necessariis, & intuitivis, quibus veritas est realiter identificata, cum dicat relationem transcendentalem.

ASSERTIO III. Ex præcedentibus consecutoria: Veritas cognitionis non importat essentialiter ipsam entitatem actûs.

*Probat*ur; Tum quia permanente eadem actus entitate potest tolli ab eo veritas, cum eadem propositio de vera possit transire in falsam, ut infra docebitur: ergo veritas essentialiter non est ipsa entitas actûs. Prob. conseq. Quod enim essentialiter importatur in aliqua re, non potest tolli illa permanente. Tum quia veritas dicit ordinem, & respectum ad objectum, actus autem in se est entitas quædam absoluta; sed nullus respectus esse potest de essentia absoluti: ergo neque veritas de essentia actûs. Tum quia actus dicitur verus: ergo non est essentialiter ipsa veritas; nam sicut albedo non dicitur alba, sic quoque inconvenit, veritatem dici veram.

Obijciatur I. Actus necessarius semper necessariò, & infallibiliter repræsentat rem verè: ergo veritas erit de essentia ejus.

Respondetur dist. antec. Semper necessariò repræsentat rem verè ex immutabilitate objecti, conc. ex sua ratione intrinseca, & formali, neg. antec. cum conseq. actus enim necessarius de sua ratione formali solum habet repræsentare objectum, quòd homo v. g. sit risibilis, quòd autem verè semper repræsentet, quasi per accidens, & secundariò illi convenit; si enim per impossibile objectum mutaretur, actus adhuc repræsentaret hominem risibilem.

Obijciatur II. Vel actus secundum suam essentiam assimilatur objecto, vel non? si assimilatur: ergo per suam essentiam solum est similitudo vera objecti, & non per relationem superadditam: si non assimila-

E e s

tur:

tur: ergo per suam essentiam erit actus falsus, quod non admitteremus.

Respondetur, actum per suam essentiam fundamentaliter assimilari objecto, non verò formaliter, ut in simili docetur de extremis relationum prædicamentorum; formaliter enim assimilatur per relationem conformitatis, sufficit tamen assimilatio fundamentalis ad hoc, ut actus non dicatur falsus.

31 *Obijcitur* III. Actus per suam essentiam est ipsa repræsentatio objecti: ergo per suam essentiam erit verus. Antec. patet, quia per suam essentiam actus repræsentat identitatem Petri & hominis.

Respondetur dist. antec. Actus per suam essentiam est repræsentativus, & ipsa expressio ex hoc, quod scilicet sit expressivus objecti, conc. quod sit ipsa expressio vera essentialis formaliter, neg. antec. quia hæc consistit in relatione conformitatis, cujus actus est tantum fundamentum, & ideo verus tantum fundamentaliter.

Obijcitur IV. Veritas dicit perfectionem; atqui relatio non dicit perfectionem: Ergo Veritas non dicit relationem actui superadditam, sed ipsam entitatem actus.

Respondetur, dist. maj. Veritas quatenus est relatio præcisè, dicit perfectionem neg. maj. alias etiam relationes Divinæ formaliter sumptæ dicerent perfectionem, quod cum Scoto negavimus in Theologia nostra. Veritas, quatenus est talis relatio nempe conformitatis ad objectum, dicit perfectionem conced. maj. & similiter distincta minori neg. conseq.

32 *Obijcitur* V. Relatio prædicamentalis semper supponit in extremis rationem illam, sub qua referuntur, nam relatio patris, & filii supponit patrem, & filium in ratione generantis, & geniti, relatio causæ supponit causam, & effectum in ratione causæ, & effectus: ergo etiam relatio veri debet jam supponere ipsum actum verum ad hoc, ut possit illum referre sub ratione veri.

Respondetur neg. antec. De ipsa formali ratione, sub qua extrema ut actualia referuntur; nam extrema ante relationem supponuntur solum in se habere rationes fundandi relationem, ut causa ante relationem habet potentiam activam, effectus passivam, duo alba communicant in ratione, & natura specifica albedinis, formaliter autem ut similia, ut formaliter causa, & effectus, ut formaliter generans, & generatum dicuntur, & referuntur per relationem similitudinis, causæ, & effectus &c. ita quoque relatio veritatis non supponit actum formaliter verum, sed solum rationem mensurabilis, quæ est ratio fundandi relationes tertii modi.

33 *Infertur*, Veritatem etiam non dicere essentialiter ipsum actum in recto, &

objectum in obliquo. Tum quia alias sequeretur, veritatem esse ens per accidens ex rebus diversorum prædicamentorum conflatum; sed hoc est falsum; essentia enim veritatis est per se una: ergo &c. Tum quia sequeretur, posse dari essentiam sine suis partibus componentibus actu existentibus; sed hoc quoque est falsum: ergo &c. Seq. patet ex hac v. g. propositione, *Antichristus erit*; hæc enim propositio est vera, & tamen actu non existit objectum, quod juxta dictam sententiam est pars essentialis veritatis: ergo daretur essentia veritatis sine aliqua sui parte.

ASSERTIO IV. Falsitas cognitio- 34
nis dicit relationem disconvenientiæ, & difformitatis ad objectum. Mairius, & Bellutus citt. art. 4. n. 40. & alii Scotistæ. Extra nostram Scholam D. Thomas cum Suis communiter.

*Probat*ur: Ideo veritas importat relationem; quia est quædam intentionalis similitudo objecti in repræsentando: ergo falsitas quoque dicit relationem. Prob. conseq. Eadem est ratio de similitudine, & dissimilitudine; sunt enim relationes oppositæ primi modi; sed sicut veritas in repræsentando dicit similitudinem ob convenientiam actus cum objecto, ita falsitas dicit ob disconvenientiam cum objecto dissimilitudinem: ergo sicuti veritas importat relationem convenientiæ, seu conformitatis actus ad objectum, ita falsitas ex opposito relationem disconvenientiæ, seu difformitatis actus ad objectum. *Confirmatur* ex Doctore 9. Metaph. q. 3. ubi ita ait: *Secunda autem veritati opponitur ignorantia privative, & falsitas contrarie*. Ubi per secundam veritatem intelligit veritatem complexam, per falsitatem verò falsitatem propriè dictam, de qua etiam nos hîc loquimur; ait enim, *quando scilicet uniuntur, quæ in re non sunt unita*: ergo si juxta Doctorem veritati opponitur falsitas contrariè, hæc importabit relationem positivam dissimilitudinis, & difformitatis, quæ est contrariè opposita relationi similitudinis, & conformitatis. Ubi tamen etiam hîc notandum, hanc relationem non esse rationis, sed realem, cum sit independens ab actu comparativo intellectus, nec semper esse perfectè, & strictè realem, ut in propositionibus, quæ sunt in materia impossibili, & abstrahunt ab objecto existente, qualis est v. g. ista, *homo est lapis*. Item in propositionibus, quæ sunt de præterito, & futuro, & quæ sunt de præsentiquidem, sed respiciunt quid negativum, v. g. non cursum, ut si quis dicat, *Petro non currente, Petrus currit*, in his, & similibus omnibus relatio difformitatis non est strictè, sed tantum secundum quid realis, cum non sit inter extrema realia. Hæc autem propositio: *Petrus non currit, Petro currente*, dicit relationem realem

lem perfectam difformitatis; quia est ad cursum Petri existentem. Illæ tandem propositiones, quæ nequeunt mutari in veras, sed sunt sempiternæ falsitatis, ut *homo est lapis*, habent relationem transcendentalem, & realiter sibi identificatam, cæteræ verò prædicamentalem, & realiter distinctam.

35 *Obijcitur* I. Sicut se habet malitia ad bonitatem, ita falsitas ad veritatem; sed malitia formaliter dicit privationem bonitatis ex Scoto 2. dist. 37. ergo etiam falsitas aliud non dicit, quàm privationem veritatis. Maj. patet; quia sicut malum est defectus voluntatis, ita falsum est defectus intellectus.

Respondetur dist. maj. Ita se habet falsitas, quæ opponitur veritati in essendo, sicut se habet malitia ad bonitatem, conc. maj. Ita se habet falsitas in repræsentando ad veritatem in repræsentando, seu complexum, neg. maj. & conc. min. dist. consequ. Ergo falsitas opposita veritati in essendo, illi scilicet quæ competit cuique enti in ordine ad manifestandum se intellectui, dicit negationem, aut privationem veritatis, conc. falsitas in repræsentando, neg. consequ. & paritas quoad istam falsitatem; quia enim malitia est defectus voluntatis, qui ex sua ratione formali dicit non ens, & sic in pura omissione reperiri potest, ac consequenter non poterit consistere in aliquo positivo, quia super omissionem puram relatio positiva fundari non potest, falsitas autem est deceptio super actum positivum semper fundata, unde semper sufficiens adest fundamentum relationis positivæ.

36 *Obijcitur* II. Si falsitas diceret quid positivum, jam Deus concurreret, & esset causa falsitatis in intellectu nostro, & sic posset aliquem decipere; sed hoc repugnat summæ ejus veritati, & perfectioni: ergo &c.

Respondetur, Sicut Deus ut causa universalis cum causis secundis, quas sine motu suos agere, concurrat ad entitatem actus peccaminosi, & tamen non dicitur author peccati, ita concurrere ad actum erroris, & ad illam entitatem falsitatis, & tamen nullatenus debere dici, quod nos decipiat; nam sicut non dicitur causa peccati per se, sed per accidens, quia præter intentionem ipsius eveniunt peccata. Et sicut non dicitur causa imperfectionis, licet concurrat ad monstra, & alios defectus naturales; quia illa provenit ob imperfectionem causæ secundæ, cum qua concurrat, ita in proposito deceptio ipsi adscribi non debet, sed creaturæ. Cur autem DEUS possit effective concurrere ad falsitatem formalem & non ad malitiam moralem, Ratio est, quia falsitas est relatio realis positiva, & quid physicum; malitia moralis verò nihil est physicum, & positivum, sed defectus mo-

ralis à lege divina prohibitus, contra quam DEUS agere non potest, cum habeat voluntatem essentialiter rectam, & inoblignabilem.

Obijcitur III. Sequeretur, quod alia res à DEO posset dari, quæ non crearetur à DEO; sed hoc est falsum: ergo. Prob. seq. maj. Ista propositio, DEUS creat aliquid de novo, potest esse falsa, cum sit contingens; sed hujus falsitas tunc non esset à DEO: ergo daretur aliquid, quod non esset creatum à DEO. Prob. min. Quia si esset à DEO, tunc propositio non esset falsa, sed vera; DEUS enim tunc crearet istam falsitatem.

Respondetur neg. seq. maj. ad cujus probationem dicendum, calum implicare; nam implicat, quod detur illa propositio, si DEUS nihil creat de novo; quia nullus potest formare propositionem, ad quam DEUS non concurrat.

Obijcitur IV. Si falsitas esset quid positivum, deberet contineri sub ente in communi; sed non continetur: ergo non est ens positivum. Prob. min. Ens in communi, seu communissime sumptum dicit rationem veri tanquam passionem, cui falsitas ut sic opponitur negativè: ergo etiam hæc falsitas opponetur taliter, consequenter non continebitur sub ente positivo.

Respondetur, neg. min. cujus probationis secunda pars distinguitur: Falsitas ut sic in essendo opponitur negativè veritati, quæ est passio entis communissime sumpti, conc. falsitas in repræsentando opponitur veritati, quæ est passio entis, neg. quia hæc falsitas opponitur veritati in repræsentando, non veritati in essendo, neque continetur sub falsitate illa negativa tanquam inferius quoddam, si scilicet falsitas illa spectetur ut purè negativum quid; si verò teneatur, falsitatem ut sic abstrahere tam à positivo, quàm negativo, admitti poterit, esse inferius.

QUÆSTIO III.

An intendi, & mutari possint propositiones quoad veritatem, & falsitatem?

Nota I. Veritatem quoad præsens posse 37 spectari dupliciter, vel secundum propriam suam formalitatem, seu conformitatem ipsam actus cum objecto, pro concomitantibus ipsam, qualia sunt necessitas objecti, vel contingentia, major, vel minor perfectio entitativa ipsius objecti, major, vel minor efficacia rationum, quibus movetur intellectus ad assensum, &c. Et in hac secunda acceptione si veritas spectetur, certum videtur, quod una propositio

positio quoad illam possit magis intendi, seu esse verior, quam altera; quia utique una propositio est de perfectiori, & de magis necessario objecto, quam alia, sic ista est verior, DEUS existit, quam hæc, Petrus existit. Potest item pro statu isto una aliâ esse evidentior, quia evidentiora concurrunt motiva ad assensum ejus. Ideo quæstio remanet quoad primam acceptionem, seu ipsam formalitatem, & conformitatem actûs cum objecto, quæ adhuc dupliciter considerari potest, vel extensivè, in ordine scilicet ad numerum prædicatorum objecti, ita, ut nihil sit in objecto, quod non repræsentetur ab actû; vel intensivè, ita, ut actus repræsentet objectum, quantum est repræsentabile. Et rursus quoad numerum prædicatorum, & extensionem certum videtur, unum actum posse esse altero verior; nam si una res in se habeat plura prædicata, & actus A. solum unum repræsentet, actus autem B. omnia, certè conformior erit actus B. quam actus A. Ultimè ergo controversia est de veritate quoad intensionem repræsentationis.

38 *Nota II.* Quando quaritur, an eadem propositio, quæ defactò est vera, ab initio potuerit esse falsa, seu indifferens fuerit ad veritatem, & falsitatem, utique non esse sermonem de propositionibus necessariis, & impossibilibus, quæ sunt adeò veræ, & falsæ, ut nequeant veræ in falsas, & econtra falsæ in veras mutari; veritas enim in necessariis provenit ex ipsa necessitate, & immutabilitate objecti, quod non potest aliter se habere; quia essentialiter rerum dicuntur immutabiles, & ideo propositiones de prædicatis spectantibus ad essentiam rei in primo, vel secundo modo nequeunt non conformari objecto, & ex opposito propositiones in materia impossibili propter repugnantiam terminorum non possunt conformari objecto, quia de causa dicuntur *propositiones æternæ veritatis, vel falsitatis*, quatenus si fuissent etiam ab æterno prolatae, semper fuissent veræ, vel falsæ, unde etiam copula dicitur absolvi ab omni temporis differentia.

39 *Nota III.* Quando controvertitur, an propositio vera possit successivè mutari in falsam, quæstionem etiam hæc non esse de propositionibus necessariis, & impossibilibus ob rationem mox allatam; neque de propositione vocali, utpote quæ statim, ac prolata est, transit; neque de propositione mentali, seu actu intuitivo, qui causatur ab objecto existente, ut existens est; nam talis actus intuitivus, quo v. g. videtur Petrus currere, cum habeat cursum Petri existentem veluti objectum motivum, & formale; judicat enim intellectus, Petrum currere; quia ita experitur esse à parte rei, ideò cessante cursu à parte rei cessat etiam actus intuitivus,

quipendit ab eo. Neque etiam est sermo de propositione contingente de præsentem certam temporis partem significante, ut v. g. *Petrus studet per totam horam*; quia si Petrus studeat per totam horam, propositio omnino vera est, & mutari nequit, si autem vel unica tantum parte non studeat, propositio falsa est; habet enim se ut propositio copulativa copulans omnes partes illius horæ cum studio Petri, ad falsitatem verò copulativæ sufficit, ut una pars sit falsa. Controversia ergo est de propositione contingente mentali continuata confusam, & indeterminatam temporis partem significante, ut *Petrus studet, legit, &c.* an scilicet successivè de vera possit mutari in falsam?

ASSERTIO I. Potest una propositio intensivè esse verior, quam altera. *Mastrius, Bellutus, Amandus.*

Probat I. Veritas, quæ consistit in conformitate ipsius actus cum re, est similitudo quædam intentionalis; sed similitudo suscipit magis, & minus, seu unum est magis simile alteri, quam aliud: ergo etiam unus actus potest esse magis verus, quam alius. Patet min. Quia duo parietes albi ut octo sunt utique magis sibi similes, quam duo parietes, quorum unus est albus ut octo, alter verò tantum ut quatuor.

Probat II. Clarior repræsentatio objecti infert maiorem conformitatem actûs cum objecto; sed possunt de eodem objecto haberi intellectiones, seu actus, quorum unus clariùs, & distinctiùs repræsentat objectum, quam alter, licet uterque attingat adæquatè adæquatione extensiva, & quoad numerum prædicatorum: ergo etiam unus actus erit conformior, seu verior, quam alter. Min. constat ex visione beatifica; quia una erit intensior, & perfectior, quam altera, quamvis quilibet Beatus attingat omnia prædicata divina.

Obijcitur: Æqualitas inter duo non suscipit magis, & minus, eò quòd consistat in indivisibili; sed veritas est æqualitas, seu conformitas, & adæquatio inter actum, & rem: ergo non suscipit magis, & minus, consequenter unus actus non erit verior, quam alter.

Respondetur: dist. maj. Æqualitas extensiva non suscipit magis, & minus, conc. maj. quia quoad numerum prædicatorum, si semel omnia sint repræsentata, actus ulterius se non potest extendere: æqualitas intensiva, neg. maj. quia potest quidem repræsentari totum objectum, non tamen adhuc, quantum est repræsentabile. Dist. etiam min. Veritas est æqualitas inter actum, & rem vel extensiva, vel intensiva, conc. semper necessario extensiva, neg. min. cum conseq. Hic observa, relationes non tantum suscipere magis, & minus fundamentaliter, sed

sed etiam formaliter; nam quando duo calores ab initio sunt similes intensivè, dein unus incipit remitti, incipit quoque dissimilis fieri, ita, quod pari passu procedant remissio, & dissimilitudo, & si re-
latio habeat latitudinem gradualem cor-
respondentem latitudini graduali funda-
menti sui, juxta cujus intensionem, & re-
missionem ipsa quoque relatio in se inten-
datur, vel remittatur, quod & de aliis re-
lationibus dicendum. Mastrius disp. 8.
Log. q. 11.

42 *Inferitur*, Unam propositionem etiam alterâ posse esse falsiorem; nam falsius est dicere, DEUS non est, quàm dicere, mundus non est. Item falsius est, homo est lapis, quàm homo est equus; quia prima ab homine removet & rationalita-
tem, & animalitatem, secunda verò solum rationalitatem, & consequenter illa dicit majorem inæqualitatem, & difformita-
tem, quàm ista: ergo, &c. *Dices*: Fal-
sitas formaliter consistit in recessu à veri-
tate; sed quælibet propositio falsa æquè recedit à veritate: ergo quælibet erit æquè falsa. *Contra*: Dist. maj. Consistit in recessu solum negativo, seu pura ca-
rentia veritatis, neg. maj. in difformitate positiva, conc. maj. & hinc potest actus esse magis, & minùs difformis objecto, sicut album potest esse magis, vel minùs dissimile. Neg. etiam min. cum conseq.

43 **ASSERTIO. II.** Propositio contin-
gens, quæ modò est vera, aut fuit vera, ab initio potuisset esse falsa. Scotus 4. dist. 8. q. 2. ubi ait: *Omne fundamen-
tum prius est naturaliter relatione sua
accidentali; propositio autem, seu con-
ceptus est fundamentum respectu verita-
tis, quæ est relatio accidentalis; quia po-
test inesse, & non inesse, sicut potest esse
conformis, & difformis rei.* Mastrius, & Bellutus, Sannig, & communior Scoti-
starum contra Cavellum, & Poncium.

Probatur: Illud, quod accidentaliter alicui competit, & tam adesse, quàm ab-
esse potest, potuit alicui ab initio non
adesse; sed veritas propositioni acciden-
taliter tantum competit, & potest abesse,
vel adesse: ergo non obstante, quod mo-
dò adsit, ab initio potuisset non adesse,
& sic propositio esse falsa. Prob. min.
Quia aliàs è medio tolleretur differentia
inter propositionem necessariam, & con-
tingentem, quæ est, quod necessaria sit ita
vera, ut nunquam potuerit, aut possit
esse falsa, contingens verò sit indifferens
tam ad veritatem, quàm falsitatem, jam
verò si propositio nunc vera ab initio non
potuisset esse falsa, jam non fuisset indiffe-
rens, & contingens, sed necessaria, con-
sequenter nullum discrimen.

Respondens, non ideo propositionem dici contingentem, quasi una, & eadem propositio intrinsecè, & in se possit vel
Tract. II

falsificari, vel verificari, sed contingentiam se tenere ex parte objecti, quatenus de eodem objecto possit, vel potuerit fieri alla propositio, quæ esset falsa, v. g. de cursu Petri possunt fieri duæ propositio-
nes dicendò, *Petrus currit*, quæ existente cursu Petri ita erit vera, ut non possit esse falsa, si autem cursu Petri non exi-
stente intellectus dicat, *Petrus currit*, hæc propositio erit falsa, & distincta om-
nino à priori.

Contra: Si propositio ista, *Petrus cur-* 44
rit, ex se, & intrinsecè non sit indifferens ad veritatem, & falsitatem supposito cur-
su Petri, sed sit ita vera, ut non potuerit esse falsa, jam in se considerata esset sem-
piternæ veritatis, & sic necessaria, con-
sequenter tolleretur discrimen inter pro-
positionem necessariam, & contingentem. Dein stante cursu Petri si ego formem istam propositionem, *Petrus currit*, erit propositio vera, casu autem, quo Petrus non cucurrisset, ut fieri potuisset, dum primitus formavi, tunc utique fuisset fal-
sa; sed non fuisset alia propositio: ergo eadem modò vera potuisset ab initio esse falsa. Prob. min. Si fuisset alia, debuisset causari vel ab intellectu, vel ab ob-
jecto, vel à DEO; sed à nullo: ergo, &c. Prob. min. Non ab intellectu; quia in-
tellectus intendit actum verum produ-
cere, estque determinatus, & applicatus tam à voluntate imperante, quàm à con-
jecturis moventibus ad actum verum, scilicet ad illum, quem jam produxit, & est verus; quia cursus Petri existit, hunc-
que solum intendit continuare, & non alium producere: ergo nequit modò exi-
re in productionem actus falsi. Non ab objecto; quia hoc non producit aliquid sine intellectu concursu; intellectus au-
tem non concurrit ad actum falsum: er-
go, &c. Et insuper objectum esset cur-
sus in conjecturis præsentatus; at sic po-
tius causaret conformitatem, cum nulla res sui difformitatem producat: ergo, &c. Neque tandem à DEO, quia DEUS non determinat ad errorem: ergo à primo ad ultimum erit idem specie, & numero actus, quo affirmatur cursus Petri, sive ita se habeat, sive non, cujus causa erit intellectus motus à conjecturis. in quo actu resultat relatio conformitatis cum cursu, si ita sit à parte rei, vel difformi-
tatis, si non sit.

ASSERTIO III. Propositio contin- 45
gens indeterminatam temporis partem si-
gnificans potest successivè de vera mutari in falsam. Citati.

Probatur I. Auth. Aristotelis cap. de subst. expressè dicentis: *Eadem enim ora-
tio vera, & falsa esse videtur, veluti si
vera sit oratio, sedere quempiam, eo sur-
gente ipsa eadem falsa erit; similiter
autem & de opinione; si quis enim verum
putet,*
Fff

putet, aliquem sedere, surgente eo falso putabit eandem de ipso opinionem habens. Ubi non loquitur de oratione tantum vocali; quia sermonem facit de opinione, quæ est actus intellectus, nec loquitur de opinione, quatenus modò concipiatur conformis, modò difformis suo objecto per aliam cognitionem reflexam, ipsa verò in se vel semper sit vera, vel semper falsa; dicit enim, surgente eo falso putabit eandem de ipso opinionem habens, id est, prius habitam continuans.

46 *Probatur II. Ratione:* Tunc actus idem mutatur de vero in falsum, quando fit ex conformi objecto difformis; sed hoc potest fieri; ergo, &c. *Prob. min.* Si v.g. Petrus ex prudenti motivo, & probabilibus conjecturis iudicet, Paulum currere, & continuet eundem actum per plures temporis durationes, Paulus verò currat pro durationibus A. & B. pro durationibus C. & D. non currat, tunc utique actus ille pro durationibus A. & B. erit conformis, pro aliis difformis: ergo idem actus de conformi potest fieri difformis; pro sequentibus namque durationibus, in quibus Petrus non currit, non potest dici, quòd sit alius actus, cum sui non habeat causam nec objectum, nec intellectum, nec DEUM, ut ex dictis jam patet, & tamen negari non potest, actum esse difformem, qui antea erat conformis: ergo.

Probatur III. Quando mutatur terminus, mutatur, vel saltem mutari potest relatio; sed veritas est formaliter relatio conformitatis actus ad rem in se tanquam ad terminum: ergo veritas, seu relatio conformitatis mutata re in se, v.g. cursu, potest mutari, licet non mutetur actus entitativè; nam entitas cognitionis non pendet ab objecto, ut est in se, sed ut re-lucet in specie, quia cognitio objectum exprimit, ut repræsentatur à specie, veritas autem dependet ab objecto ut in se, non ut in specie.

47 *Obijcitur I.* Quando quis format hunc v.g. actum, *Paulus currit*, vel intelligit, quòd currat pro toto aliquo determinato tempore, vel intelligit pro parte aliqua determinati temporis, indeterminatè; si primò modò intelligat, & Paulus currat toto illo tempore, propositio non potest non esse vera, quòd usque etiam continuetur actus, & si unica tantum parte illius temporis non currat, propositio semper erit falsa: si intelligat secundò modò, & Paulus pro aliqua parte currat, propositio erit vera, sive pro aliis currat, sive non; si autem pro nulla parte currat, propositio erit falsa necessariò, aliter verò in re contingenti de præsentis nullum potest haberi iudicium: ergo nulla propositio de vera poterit transire in falsam, vel e contra.

Respondetur: Intellectum explicitè posse attendere, & intelligere solam in-hærentiam prædicati cum subjecto, seu cursum Petri, actu, & explicitè non cogitandò de ulla temporis determinati, vel indeterminati differentia, quia tamen tempus datur intelligi tanquam connotatum à verbo, idcirco dicitur implicitè significari in illa propositione, & per consequens confusè, vagè, & indeterminatè, nam partes illæ confunduntur ab intellectu, & quia tempus latitudinem habet multarum partium sibi invicem succedentium poterit in una parte propositio esse vera, in altera falsa secundum diversas cursus coexistentias ad illas partes. Dein illa propositio v.g. *Petrus currit*, non potest intelligi *in sensu copulativo*, in hac scilicet, & illa, & illa parte temporis currit; quia dato, quòd actus ille continuetur per integram horam, & in tribus primis partibus horæ Petrus currat, tunc erit conformis, in quarta autem parte horæ non currat, & sic tota propositio esset falsa; ad copulativæ enim falsitatem sufficit unius partis falsitas; & sic propositio esset conformis, quia exprimeret objectum, sicuti est, & esset difformis, quia esset falsa, quòd implicat. Neque potest intelligi illa propositio *in sensu disjunctivo*, id est, vel in hac parte, vel in illa parte currit; Tum quia intellectus absolute de Petro enuntiat cursum, non conditionatè, & quasi dubitativè. Tum quia aliàs sic supponeret determinatè. Itaque consignificatur tantum tempus confusè, non quidem ut totum simul, sed successivè secundum illam coexistentiam, quam dicit ad propositionem.

Obijcitur II. Propositio, quæ consignificat certum, & determinatum tempus, 48 non potest de vera mutari in falsam: sed propositio ista v.g. *Paulus currit*, & similes consignificant certum, & determinatum tempus, scilicet præsens, in quo fit cursus: ergo de veris in falsas mutari nequibunt.

Respondetur dist. maj. Quæ consignificat explicitè, & distinctè certum, & determinatum tempus, non potest mutari, conc. maj. quæ tantum consignificat implicitè, & confusè, neg. maj. & dist. etiam min. Significant implicitè, vagè, & confusè, quatenus permanentibus iisdem conjecturis iudicandi, permanet idem iudicium, cui tempus secundum diversas partes coëst successivè, quas connotat verbum, conc. min. significant explicitè, & distinctè, neg. min. cum conseq. Imo potest negari minor absolute, quòd scilicet tempus illud ut quid certum, & determinatum repræsentetur; quia non est necesse, ut species repræsentans cursum repræsentet omnino distinctè cum omni circumstantia.

Obji-

49 *Obijciatur* III. Quando variatur objectum, variatur etiam cognitio attingens tale objectum: sed dum intellectus v.g. judicat, Paulum currere, & Paulus desinat currere, jam mutatur objectum cognitionis: ergo etiam ipso cognitio.

Respondetur dist. maj. Quando mutatur objectum, mutatur etiam propositio in se, seu secundum substantiam suam, neg. maj. secundum accidentia, id est, veritatem, & falsitatem, conc. maj. Vel aliter cum Mastro dist. maj. Mutatio objecti formali, & ut in mente est, id est, ut in specie relucente, à quo solo dependet cognitio quoad substantiam, mutatur etiam ipsa cognitio quoad substantiam, conc. maj. mutatio objecti materiali, & ut à parte rei in se est, mutatur etiam ipsa cognitio quoad substantiam, neg. maj. Dist. etiam min. Dum desinit Paulus currere, mutatur cognitionis objectum materiale, conc. formale, neg. min. cum conseq. Cursus ergo ex Doctore 3. dist. 25. q. 1. potest spectari vel secundum suam essentiam, prout abstrahit ab existentia, & dicitur ens nominaliter, & sic in specie relucentis est objectum formale cognitionis in se, vel secundum existentiam exercitam à parte rei, & dicitur ens verbaliter, seu existens, & sic est objectum cognitionis in se tantum materiale, formale verò cognitionis ut veræ, & ideo ad ejus mutationem mutatur cognitio ut vera, non ut in se, seu secundum entitatem.

50 *Obijciatur* IV. Ista cognitio, *Petrus currit*, per suam essentiam repræsentat cursum Petri non ut sic, sed ut verum, & realem, consequenter ut existentem: ergo non existente amplius cursu Petri, non erit idem ille actus, qui per suam essentiam habet intellectui exprimere existentiam cursûs in Petro.

Respondetur dist. antec. Repræsentat cursum ut verum, & realem, id est, ut ens verum reale nominaliter, & existentiam cursûs de Petro affirmatam in esse objectivo conc. ut ens verum reale verbaliter, & existentiam cursûs exercitam, & à parte rei, neg. antec. cum conseq.

51 *Obijciatur* V. Sequeretur, fidem supernaturalem concurrere ad actum falsum: sed: ergo. Prob. seq. Formet Fidelis hunc actum fidei supernaturalis, *Christus est in hostia*, & continuat usque ad corruptionem specierum, & desitionem præsentis Christi, tunc utique erit falsus actus: ergo si adhuc idem, qui prius, fides supernaturalis concurreret ad actum falsum, consequenter potius dicendum, ad desitionem objecti à parte rei etiam ipsum actum quoad substantiam desinere.

Respondetur neg. seq. maj. ad cujus probationem negatur, illam propositionem esse à fide supernaturali, quia est propositio de aliqua hostia in particulari, quæ

pendet à fide humana, cum ei subesse possit falsum, si scilicet consecrans non sit verus Sacerdos, aut non habuerit debitam intentionem consecrandi. Fides ergo infusa non inclinat ad propositionem de aliqua hostia in particulari, sed ad istam propositionem in universali, *Christus est in omni hostia verè consecrata*, cujus etiam species incorruptæ sunt; si ergo hostia cesset esse talis, etiam actus cessabit, cum objectum formale sit mutatum, à quo pendebat. *Dices*, saltem illam universalem posse reddi falsam, si omnes hostiæ in mundo deficerent. *Contra*: Negatur illatum; sensus enim illius propositionis est, quod Christus sit sub omni hostia ritè consecrata, si scilicet aliqua existat, hinc præsupponit conditionatè existentiam alicujus hostiæ in mundo ad hoc, ut dicatur actus supernaturalis fidei infusæ, cui scilicet nequit subesse falsum; quare si etiam nulla daretur hostia, adhuc illa propositio esset vera; quia semper verum est dicere, Christum esse in hostia ritè consecrata, si existat. *Instas*: Si Judæus ante Nativitatem Christi elicuisset hunc actum: *Christus Messias nascetur*, & continuasset usque post Nativitatem Christi, tunc utique esset falsus, qui tamen ante Nativitatem Dominicam erat verus: ergo adhuc fides supernaturalis concurreret ad actum falsum, si verum sit, quod maneat idem actus. *Contra*: Ad hoc, ut illa propositio à fide supernaturali dicatur provenire, necessariò debebat inspicere tempus Nativitatis Dominicæ à DEO præstitutum, & sic jam erit dicenda propositio determinatam temporis partem significans, & semper vera.

QUÆSTIO IV.

An Propositiones de futuro contingenti sint determinatè veræ, vel falsæ.

Nota I. Hanc difficultatem potius videri esse theologicæ tractationis, cum involvat præscientiam DEI ad omnes actus causarum liberarum, quia tamen alias etiam egimus de veritate, & falsitate propositionum, & communiter etiam ab aliis hæc difficultas hic tractari solet, hinc quoque hanc quæstionem ponere volumus. Est autem futurum aliud *necessarium*, quod non fore, impossibile est, ut *Antichristus erit homo*. Aliud *contingens*, & quidem triplex, unum, quod raro evenit, ut inventio thesauri ex fossione terræ, alterum, quod ut plurimum evenit, v.g. hominem habere duos pedes, & de istis hic non loquimur. Tertium, quod est contingens ad utrumlibet, quod scilicet est indeterminatum ex se ad esse, vel

vel non esse, ut *Petrus curret, vel non curret*, circa quod etiam possunt fieri propositiones universales, ut *omnes homines current, omnes homines studebunt*, quæ sunt falsæ, non quidem simpliciter, & absolute, sed moraliter loquendò, & secundùm communem naturæ Cursum; nam ad falsitatem universalis sufficit, si prædicatum non conveniat uni contento sub subjecto universaliter sumpto, cum autem prædicatum sit contingens, impossibile videtur, quòd vel omnibus conveniat, vel ab omnibus removeatur. Adhuc aliud est contingens absolute futurum, quod non dependet à positione alicujus conditionis, ut *Antichristus erit*. Aliud conditionate futurum, quod dependet à positione alicujus conditionis, ut *si Petrus studebit, evadet doctus*.

53 *Nota II.* Aliam esse, & posse in propositionibus attendi determinationem de *in esse*, & aliam de *possibili*. Tunc propositio dicitur determinatè vera determinatione de *in esse*, quando quidem significat, prædicatum convenire, & *in esse* subjecto, non tamen excludendò potentiam ad oppositum, ut *Antichristus erit*, quæ propositio dicit, existentiam futuram convenire subjecto, ita tamen, ut per DEI ordinationem posset non esse futurus. Tunc propositio est determinatè vera determinatione de *possibili*, quando significat, prædicatum convenire, & *in esse* subjecto ita, ut excludat potentiam ad oppositum, & non sit possibile oppositum fieri, ut homo est animal.

54 *Notam III.* Aliam esse necessitatem absolutam, simpliciter, antecedentem, & consequentis, & est illa, quæ cadit inter duo extrema ex propriis ipsorum naturis, ut quòd homo sit animal, & oritur hæc necessitas ex aliquo tenente se ex parte actus primi respectu actus secundi; aliam esse necessitatem ex suppositione, secundùm quid, consequentem, & consequentia, quæ aliquibus convenit facta suppositione alterius, ut *si Petrus currit, necessario movetur*, & hæc non oritur ex aliquo præcedente, neque tenente se ex parte actus primi, seu ex parte causæ, sed ex ipso actu secundo, seu effectu, aut actione etiam libera; nam omne, quod est, quando est, necesse est esse. His bene notatis, questio procedit de propositionibus absolutis de futuro contingenti, quales sunt istæ contradictoriæ, *Petrus cras leget, Petrus cras non leget*, vel ista sola prolata, *Petrus cras ambulabit*, an habeant determinatam, seu simplicem veritatem, vel falsitatem, id est, conformitatem, vel diffinitatem cum suis significatis?

55 *ASSERTIO I.* Propositiones de futuro contingenti sunt determinatè veræ, vel falsæ. Scorius 1. dist. 39. §. Ad argum. principalia, ubi ait: *Talis autem non est*

determinatio ex parte futuri; quia licet alicui intellectui sit una pars vera determinatè, & etiam una pars sit vera in se determinatè; licet eam nullus intellectus apprehenderet, non tamen ita, quin in potestate causa sit pro illo instanti ponere oppositum. Ubi prius dixerat, quòd quidem causa ut naturaliter prior effectu possit ponere, & non ponere effectum, non tamen ut effectus intelligitur jam positus in esse. Sic etiam tenet eadem dist. §. Viso de contingencia. Estque communis satis apud Theologos & Philosophos tum veteres, tum recentiores.

Probatur I. SS. Prophetæ multa futura contingentia prædixerunt, imò Christus Dominus ipse; sed illa determinatè fuerunt vera: ergo futura contingentia, seu propositiones de illis sunt determinatè veræ, aut falsæ. Minor citra errorem in fide Orthodoxa negari non potest. Major patet ex S. Scriptura, nam Math. 26. Veritas ipsa Christus Dominus dixit Petro: *Antequam Gallus cantet, ter me negabis*. Et: *Qui intingit manum mecum in paropside, hic me tradet*. Item Lucæ 19. prædixit excidium futurum Civitatis Jerusalem: *Venient dies, & circumdabunt te inimici tui vallò, - ad terram prosterneant te, & filios tuos, qui in te sunt, & non relinquent in te lapidem super lapidem*. Elaias 7. capite prædixit: *Ecce Virgo concipiet, & pariet filium*. Apoc. 21. prædixit Joannes: *Et absterget omnem lacrymam ab oculis eorum*; sed istæ sunt propositiones de futuro contingenti, & omnino determinatè veræ, ita, ut illarum oppositæ sint omnino determinatè falsæ; alias enim DEUS posset mentiri, & nos decipere, neque esset ullum discrimen inter veros, & pseudo-prophetas, qui vident vana, & divinant mendacium. Ezech. 13. ergo propositiones de futuro contingenti habent absolutam veritatem, aut falsitatem.

Probatur II. Deus ab æterno omnia præscivit determinatè juxta illud Psal. 138. *Intellexisti omnes cogitationes meas de longè, & omnes vias meas prævidisti*; sed omnia, quæ determinatè sciuntur à DEO, sunt determinatè vera; scientia enim est verorum ex 1. Post c. 24. ergo cum DEUS sciat etiam futura contingentia, erunt determinatè vera, consequenter quando nos illas propositiones pronuntiamus, si erunt conformes illis in mente divina ab æterno existentibus, erunt veræ, si diffformes, falsæ. *Confirmatur*: Quod non est determinatè verum, vel falsum, non est cognoscibile: ergo si propositiones de futuro contingenti non essent determinatè veræ, vel falsæ, non possent cognosci à DEO: atqui cognoscuntur: ergo &c. Nec refert, quòd nos non cognoscamus determinatè, & certò; nam etiam multas de præsentibus, & præteritis etiam necessarias certò

certò nescimus, & tamen in se ipsis habent determinatam veritatem, aut falsitatem.

56 *Probatur III.* Propositiones de futuro contingenti sunt determinatè suis objectis vel conformes, vel diffformes: ergo sunt vel determinatè veræ, vel falsæ. *Prob. antec.* Hæc propositio, *Antichristus erit*, significat, Antichristum fore in certo tempore futuro, in quo necessariò vel erit, vel non erit, medium non potest dari; si erit, propositio est conformis, si non erit, erit diffforma: ergo &c. *Confirmatur:* Inter vera contradictoria non datur medium 4. *Metaph. c. 5.* sed istæ propositiones de futuro *Petrus peccabit, Petrus non peccabit*, sunt veræ contradictoria: ergo inter illas non dabitur medium, consequenter una erit determinatè vera, altera falsa. Dein inter *est*, & *non est* non datur medium juxta primum principium, *quodlibet est, vel non est*: ergo à pari inter *erit*, & *non erit* etiam non dabitur medium.

Probatur IV. Sequeretur, propositiones de futuro contingenti nunquam posse esse determinatè veras; sed: ergo. *Prob. seq. maj.* Hæc propositio, *Petrus ambulabit*, positò etiam, quòd certò sit ambulaturus, modò non est determinatè vera juxta Adversarios, nec potest esse vera, quando actu ambulat; quia tunc falsum est dicere, *ambulabit*, sicut etiam quando jam ambulavit: ergo nunquam posset esse vera.

57 *Obijcitur I.* Ad hoc, ut ista v. g. propositio, *Petrus cras ambulabit*, sit determinatè vera, requiritur, ut ambulatio, seu effectus sit futurus determinatè; sed hoc hodie non potest dici: ergo &c. *Prob. min.* Ut effectus sit futurus, requiritur determinatio causæ liberæ ad illum producendum; sed dum hodie profertur propositio, causa adhuc est indeterminata: ergo etiam effectus erit indeterminatus ad esse, vel non esse; hoc enim habet à determinatione causæ.

Respondetur neg. min. Cujus probationis major distinguitur: Ut effectus sit futurus, requiritur determinatio causæ liberæ pro illo tempore, pro quo propositio significat effectum, conc. requiritur determinatio pro tempore præsentis, quo fit enuntiatio, neg. maj. nam licet propositio de futuro proferatur nunc, quando causa est indeterminata, tamen non significat objectum, seu effectum pro nunc, sed pro tempore futuro, in quo necessariò causa est determinata ad producendum, vel non producendum, & effectus determinatus ad esse, vel non esse: ergo propositio erit determinatè conformis, vel diffforma.

58 *Obijcitur II.* Deus sæpius prædixit aliquid, quod tamen non evenit, ut *Isaia 38.* prædixit *Ezechia*, *dispone domui tuae, quia*
Tract. II.

morieris. Et *Jonæ 3.* *Adhuc 40. dies, & Ninive subvertetur*, quæ tamen non evenerunt: ergo propositiones de futuro non erunt determinatè veræ.

Respondetur: Si Deus aliquid prædixit, quod non evenit, tunc non absolutè, sed conditionatè prædixit, & hinc etiam allegatæ propositiones sunt de futuro conditionato, quòd scilicet *Ezechias* sit moriturus inspecto ordine, & cursu causarum secundarum, nisi fletu placaverit Deum; & *Ninive* subvertetur, nisi egerint poenitentiam *Ninivitarum*; nos verò hæc loquimur de futuro contingenti absoluto.

Obijcitur III. Futurum ut contingens, de sua ratione formali est indifferens ad utrumlibet: ergo de ratione sua formali est indeterminatum, consequenter nequit verè concipi ut determinatum.

Respondetur dist. antec. Futurum contingens est indeterminatum indeterminatione de possibili, quatenus potest poni, & non poni in esse, & quatenus non est determinatum de possibili, seu ad unum, in qua etiam indeterminatione consistit formalitas contingentia, conc. antec. est indeterminatum indeterminatione de inesse, neg. antec. quia est determinatum de inesse, cum quo bene stat indeterminatione de possibili, seu contingentia, quòd possit esse, & non esse.

Obijcitur IV. Sequeretur, futura contingencia necessariò evenire; sed hoc est falsum: ergo &c. *Prob. seq.* Quia datò, quòd hæc propositio, *Petrus ambulabit*, sit determinatè vera, jam necessariò *Petrus* ambulabit, quia quod semel est verum, semper est verum, & sic propositio nequit fieri falsa.

Respondetur dist. seq. Sequitur, futura necessariò evenire necessitate ex suppositione, & consequenti, & in sensu composito, id est, composita, & supposita determinatione causæ ad agendum, quæ stat cum libertate; quia supponit usum liberi arbitrii in causa se determinantis ad productionem, conc. Sequitur, necessariò evenire necessitate absoluta, & antecedenti, & in sensu diviso, seu divisa determinatione, antequam causa se determinavit, neg. seq. maj. & sub eadem distinct. conc. & neg. min. cum consequ. Quod verò dicitur in probatione, verum est, si propositio de futuro est semel vera, semper esse veram.

Obijcitur V. Sic propositiones de futuro contingenti essent sempiternæ veritatis, consequenter tolleretur discrimen inter propositionem contingentem, & necessariam, quod dici non potest: ergo.

Respondetur neg. seq. Quia propositiones necessariae dicuntur *sempiternæ veritatis* absolutè & necessitate simpliciter tali, cum sint ab æterno non solum, sed etiam ante Decretum Divinum veræ, ita quidem,

ut nunquam potuerint esse falsæ; contingentes verò ab æterno sunt veræ tantum ex suppositione Divini Decreti, & liberæ condeterminationis futuræ ab humana voluntate, unde poterant esse falsæ, si voluntas humana se fuisset determinatura ad oppositum.

62 *Dices*: Decretum Divinum, quò Deus decernit concurrere in tempore cum nostra libera voluntate ad actus liberos ponendos, præcedit nostros actus liberos in tempore factos, estque immutabile: ergo nostri actus sunt necessarii necessitate absoluta, & simpliciter tali, seu antecedenti.

Respondetur neg. conseq. Quia licet Decretum Dei præcedat nostros actus in tempore factos, non tamen præcedit liberam voluntatis nostræ condeterminationem futuram ab æterno, sed concomitatur eandem, ideoque non est suppositio antecedens & necessitans nostram voluntatem, cum nos potueramus facere, ut Deus ab æterno aliter decrevisset, si nostra voluntas se aliter fuisset determinatura, & hac ratione Decretum DEI dicitur esse in nostra potestate; quare etiam adhuc sumus liberi, quia de facto nihil est, quod ut causa determinet, & necessitet voluntatem nostram ad unum, considerando ipsam, ut in actu primo proximo constitutam ad operandum, sed ipsa seipsam determinat ad operandum, condeterminante se voluntate Divina.

63 *Instas*: Si defacto adhuc sumus liberi: ergo possumus frustrare Divinum Decretum, v. g. si S. Petrus, dum negavit Christum, actu fuit liber, ergo potuit non negare Christum, & sic falsificare Divinam præscientiam, quâ Christus novit, & prædixit, Petrum se esse negaturum, ac etiam frustrare Decretum Dei, quò se condeterminavit cum voluntate Petri ad negationem Christi in actum redigendam.

Respondetur neg. seq. Quia licet S. Petrus ante negationem Christi fuerit liberimus, & potuerit non negare Christum, tamen ex suppositione quòd Petrus liberimè sit negaturus Christum, non potuit non negare Christum, & consequenter nec falsificare Præscientiam Divinam, quæ sequitur futuritionem objecti, seu negationem futuram, nec frustrare Decretum Divinum, quia hoc non concomitatur potentiam v. g. negandi, vel non negandi Christum, sed voluntatem Petri, ut se liberè determinaturam ad negationem Christi; jam autem implicat, quòd voluntas Petri sit se determinatura ad negationem Christi, & hoc supposito, etiam sit se non determinatura, ideoque etiam implicat, ut falsificet Præscientiam Dei, & frustret Decretum Divinum.

64 **ASSERTIO II.** Licet propositiones de futuro contingenti post Decretum Dei ab æterno factum sint determinatè veræ vel

falsæ, ut dictum in assertione præcedenti, tamen ante Decretum Dei non possunt formari propositiones de futuro contingenti, sed omnes sunt necessariae, seu afficiunt materiam necessariam, adeoque sunt etiam determinatè veræ, vel falsæ. *Mastrius disp. 9. Logicæ, q. 1. art. 2. n. 19.*

Probatur: Ante Decretum Divinæ voluntatis, quò creaturas determinat producere, vel non producere, aut quò se determinat cum Petro concurrere ad amorem, vel non, nullum datur, imò nec possibile est futurum contingens: Ergo ante Decretum Divinum nequeunt formari propositiones de futuro contingenti, sed tantum de objectis necessariis, possibilibus, vel impossibilibus, cum ante Decretum Divinum omnia sint necessaria, possibilia, vel impossibilia. *Probatur* anteced. Prima causa futurorum contingentium est Decretum Divinum, cum futura contingentia debeant agnoscere suæ futuritionis causam, nec aliam, quam voluntatem Divinam, cum nulla creatura in tempore possit agere, nisi coagente voluntate Divina, nec possit esse operatura, nisi Divinâ voluntate ab æterno se per actuale decretum condeterminante, ut diximus in Theologia nostra in libro I. Sentent. Disp. 4. q. 4. & 5. Ergo ante Decretum Divinum non datur, nec possibile est futurum contingens, consequenter de eo ante Decretum Divinum nequeunt formari propositiones; si tamen formentur, v. g. *Ante Decretum Divinæ voluntatis mundus erit, vel Petrus amabit Christum: ante Decretum Divinæ voluntatis mundus non erit, vel Petrus non amabit Christum,* æquivalent istis: *Mundo quoad essentialia considerato conveniet existentia, vel Petro quoad essentialia considerato conveniet amor: Mundo quoad essentialia considerato non conveniet existentia, vel Petro quoad essentialia considerato non conveniet amor,* tunc istæ propositiones sunt vel in materia necessaria, vel impossibili, quia impossibile est, quòd ante Decretum Divinæ voluntatis mundus erit, aut Petrus amabit Christum, sed est necessarium, quòd ante Decretum Divinæ voluntatis non erit mundus, & Petrus non amabit Christum, cum mundus, & amor Christi non possit esse futurus nisi per, & post decretum Divinæ voluntatis, & hinc duæ primæ propositiones sunt necessariò & determinatè falsæ, & duæ secundæ propositiones sunt necessariò & determinatè veræ, quia universaliter inter duas propositiones contradictorias quascunque non datur medium, cum idem non possit simul esse & non esse.

Obijciatur: Scotus Quodl. 14. ait, 65 Propositiones contingentes ante Decretum Divinum esse neutras, hoc est, nec veras, nec falsas: ergo loquimur contra Scotum.

Respondet

Respondet Māstrius cit. Scotum velle, quòd ante Decretum Divinum Propositiones non possint ut contingentes formari, cum præscindatur à causa omnis contingentiae, adeoque in materia contingenti nec veræ, nec falsæ esse possint.

66 *Dices*: Ante Decretum Divinum verum est dicere: *DEUS determinabit futuritionem Antichristi per decretum*; sed hæc est propositio de futuro contingenti: ergo ante Decretum Divinum vera est propositio de futuro contingenti.

Respondetur. Neg. maj. quia aliàs Decretum Divinum de futuritione Antichristi foret futurum per aliud Decretum Divinum existens, cum nihil sit futurum sine Decreto Divino actualiter existente, & sic non esset determinaturus DEUS futuritionem Antichristi ante omne decretum, & daretur Decretum Decreti, & in DEO esset aliquid futurum, quod implicat. Deinde neg. etiam Minor, quia est propositio necessario falsa, nimirum de re impossibili, cum ante actuale Decretum Divinum nihil possit esse futurum.

DISPUTATIO IX.

De Discursu, & Tertia Mentis Operatione.

QUÆSTIO I.

An Intellectus diversis Actibus assentiatur Conclusioni, & Præmissis, & quomodo hæc causent Conclusionem?

1 *Nota*: Discursum esse tertiam Mentis Operationem, quæ ex uno noto aliud ignotum deducitur; Quare tria ad discursum requiruntur, scilicet cognitio Noti, cognitio ignoti, ac illatio, seu deductio ignoti ex Noto. Primum dicitur *Antecedens*, secundum *Consequens*: & tertium *Consequentia*: quare ad discursum non sufficit, quòd intellectus unum cognoscat post aliud, sed requiritur, ut unum cognoscat per aliud, seu ut uni assentiatur propter aliud; hinc in discursu necessario requiritur dependentia Conclusionis ad præmissas. Unde Queritur 1. An Discursus formaliter dicat Conclusionem, vel etiam præmissas? 2. Cum Conclusio dependeat essentialiter à præmissis, easque necessario respiciat, utpote cum sit cognitio deducta ex ipsis, queritur, quomodo, vel in quo genere causæ præmissæ concurrant ad conclusionem?

ASSERTIO I. Discursus, seu syllogismus in actu exercito dicit solam conclusionem ut ex præmissis illatam. Communis.

*Probat*ur I. Syllogismus in hoc sensu debet concipi ut unum quid per se: ergo non potest significare, nisi conclusionem. Patet conseq. Quia non præmissas, & conclusionem simul; aliàs enim foret quid aggregatum. Neque præmissas solum; quia Syllogismus est quid pertinens ad tertiam operationem intellectus, præmissæ verò sunt aliquid secundæ operationis, & solum præsuppositivè spectant ad tertiam, sicut secunda operatio prærequiritur tertiæ: ergo dicit solam conclusionem illatam; hæc enim, si objectivè sumatur, est objectum tertiæ operationis, si formaliter, est ipsa tertia operatio Mentis.

*Probat*ur II. Syllogismus est notitia discursiva; sed hæc est cognitio conclusionis ex præmissis, ut ait Aristoteles 1. Post. 1. omnis doctrina discursiva ex præexistente fit cognitione: ergo syllogismus aliud non dicit, quàm cognitionem, seu assensum consequentis.

*Probat*ur III. Per quod aliquid primò ab omni alio distinguitur, per illud etiam primò, & essentialiter constituitur; sed per solum iudicium illativum, seu per solam conclusionem ut ex præmissis illatam syllogismus primò ab omni alio distinguitur, à prima scilicet, & secunda mentis operatione: ergo etiam per tale iudicium, seu conclusionem illatam constituitur.

*Objicit*ur I. Propria, & formalis acceptio syllogismi est, quæ per definitionem exprimitur; sed in definitione syllogismi tam præmissæ, quàm conclusio exprimuntur: ergo utrumque dicit syllogismus.

Respondetur: Dum syllogismus definitur, quòd sit oratio, in qua quibusdam positis aliud quid ab his, quæ posita sunt, necessario accidit, eò quòd hæc sunt, solumly aliud quid necessario accidit dicere essentiam syllogismi, præmissas verò poni tanquam terminum habitudinis conclusionis, & ideo esse definitionem per additamentum datam.

*Objicit*ur II. Syllogismus est quidam motus de præmissis notis ad conclusionem ignotam; sed ad rationem motus spectat uterque terminus à quo, & ad quem: ergo, &c.

Respondetur: Syllogismum non propriè, sed tantum metaphoricè dici motum. Dein magis pertinet ad essentiam motus terminus ad quem, unde specificatur, quàm terminus à quo.

*Objicit*ur III. De essentia alicujus compositi est tam forma, quàm materia; sed

sed conclusio in syllogismo est forma, præmissæ sunt materia: ergo utrumque erit de ratione formali ejus.

Respondetur concessa maj. de materia, & forma propriè tali, dist. min. Sunt forma, & materia metaphoricè, conc. propriè, neg. min. Vel aliter: Sunt materia, & forma, in quantum Syllogismus consideratur ut artificiosum quoddam compositum, vel aggregatum ex præmissis, & conclusione, conc. min. in quantum consideratur pro ipsa essentia terciæ intellectus operationis, & accipitur, ut impræsentiarum pro formali discursus, & syllogismi ratione, neg. min. cum conseq. Variè itaque accipitur Syllogismus, prout nimirum constat ex præmissis, & conclusione, ut intimatur etiam in definitione, præmissas esse materiam, conclusionem formam Syllogismi. Item tria esse in demonstratione, id, quod monstratur, & est conclusio, ex quibus monstratur, & sunt principia, & de quo, & est subjectum 1. Post. 37. Item esse quoddam artificiale, & plura alia, quæ verificantur de Syllogismo, ut est quoddam ex præmissis, & conclusione aggregatum. Sumitur item Syllogismus *objectivè*, & dicit objectivas propositiones in modo, & figura dispositas, nec non *formaliter*, & significat actum intellectus cognoscentem propositiones objectivas. Dicitur item de Syllogismo, quod sit instrumentum sciendi directivum terciæ operationis intellectus, quod verificatur de ipso in actu signato sumpto, quia in actu exercito est potius operatio directa, quam instrumentum dirigens, & in hoc sensu quia habet dirigere tam præmissas, quam conclusionem, utrumque respicit tanquam objectum, & materiam, circa quam versatur, ob quod etiam tam præmissæ, quam conclusio ponuntur in definitione, hæc tamen, & similes acceptiones non significant formalem Syllogismi rationem, & essentiam, prout in præsentī de eo loquimur.

6 *Objicitur* IV. Aristoteles 1. Elench. cap. 1. negat, Syllogismum peccantem in forma esse verum Syllogismum, & tamen tunc intellectus adhuc discurreret: ergo discursus, & Syllogismus non debebunt sumi pro eodem.

Respondetur dist. antec. Intellectus adhuc discurreret taliter, qualiter esset Syllogismus, conc. discurreret verè, & rectè neg. antec. cum conseq. Licet ergo Aristoteles neget, Syllogismum peccantem in forma esse verum Syllogismum, id est, illativum; quia non rectè ex talibus præmissis inferretur conclusio, est tamen adhuc Syllogismus quomodocunque, prout etiam cum quocunque discursu convertitur, & quomodo etiam dicitur de Syllogismo peccante in forma, quamvis æquivocè; taliter autem adhuc esset terciæ

mentis operatio, & discursus, non tamen rectus, sed falsus.

Objicitur V. Formalitas discursus explicatur per ly *ergo*; sed huic non respondent præmissæ, quia præcedunt, neque conclusio, quia succedit: ergo aliquid aliud erit formalitas discursus.

Respondetur dist. maj. Per ly *ergo*, ut infert conclusionem, conc. per ly *ergo* solitariè sumptum, abstrahendò ab ipsa conclusione illata, neg. maj. Itaque ly *ergo* dicit formalitatem discursus, prout conjungitur cum conclusione illata, & explicat dependentiam ejus à præmissis debite dispositis, & sic conclusionis illatæ cognitio erit formaliter discursus.

Objicitur VI. Judicium illativum est causa, vel saltem causatio assensus conclusionis: ergo non erit ipse assensus.

Respondetur dist. antec. Judicium illativum est causalitas vel passiva, vel activa, conc. activa tantum, neg. antec. Illatio ergo respectu præmissarum est causalitas activa, respectu conclusionis causalitas passiva; cum autem ista habitudo, & causalitas passiva sit realiter identificata conclusioni, ideo dicitur, ipsum judicium illatum esse discursum formaliter. *Instas*: Judicium illatum, seu conclusio est effectus discursus, & syllogismi: ergo non erit ipse Syllogismus. *Contra*: neg. antec. quia conclusio est effectus præmissarum, non syllogismi. Vel dist. antec. Est effectus Syllogismi inadæquatè sumpti conc. adæquatè sumpti, neg. antec.

ASSERTIO II. Intellectus alio actu assentitur præmissis, & alio conclusioni. Scotus q. 3. Prol. & 4. collateralī, ubi docet, Scientiam, quæ est cognitio conclusionis, causari à cognitione principiorum, esseque diversum actum. Sequuntur Scotistæ communiter.

Probat I. Authorite Aristotelis 1. Post. cap. 1. dicentis, omnem notitiam discursivam fieri ex præexistenti cognitione, ex quo deducit, notitiam conclusionis fieri ex præexistenti cognitione præmissarum: ergo censet, eam esse distinctum actum ab actu cognitionis, seu assensus præmissarum.

Probat II. Præmissæ sunt principia, & causa conclusionis, conclusio verò est effectus: præmissæ sunt priores, & notiores, conclusio verò posterior, & minus nota: præmissæ subin sunt universales, & affirmativæ, saltem una subin, conclusio verò particularis, & negativa, &c. sed esse causam, & effectum, esse magis notum, & minus notum, esse prius, & posterius, universale, & particulare diversificant actus: ergo alius erit actus, quo intellectus assentitur præmissis, & alius, quo assentitur conclusioni.

Obji-

10 *Probatur* III. Habitus diversæ speciei, seu specie distincti producuntur quoque ab actibus specie distinctis, sicut etiam tales habitus inclinant ad actus specie diversos; sed habitus principiorum, qui est intellectus, est specie distinctus ab habitu conclusionis, qui est Scientia: ergo à diversis quoque actibus producentur, qui erunt assensus præmissarum, & conclusionis diversi, ad quos etiam habitus illi inclinant.

Probatur IV. Diversa objecta arguunt diversos actus; actus enim specificantur ab objectis; sed præmissæ, & conclusio sunt diversa objecta: ergo & ipsi actus, qui sunt circa ipsa, seu quibus ipsis assentimur, erunt diversi.

11 *Obijcitur* I. Eodem modo differendum est de actibus intellectus, quo de actibus voluntatis; sed voluntas eodem actu tendit in media, & in finem: ergo etiam intellectus poterit eodem actu tendere in præmissas, & conclusionem.

Respondetur neg. maj. quia non est paritas; in fine enim, & mediis est unica bonitas, saltem bonitas medii est ita subordinata bonitati finis, ut sine hujus motione impossibile sit, quod medium in nobis possit excitare amorem, & medium se habet tantum ut objectum secundarium, à quo actus non specificatur, sed solum à primario, & motivo, unde potest dici, quod attingatur medium, & finis unico actu, licet etiam diversis actibus sæpius attingantur. Aliud jam est hinc de principiis, & conclusione; duplex enim veritas, & alterius rationis in ipsis reperitur, in principiis veritas immediata ex terminis, in conclusione veritas mediata parta per præmissas, & ideo debet esse etiam duplex assensus alterius rationis.

12 *Obijcitur* II. Quæ sunt in inferioribus dispersa, in superioribus sunt unita; sed potest Cogitativa pluribus actibus unum cognoscere propter aliud: ergo intellectus poterit illa cognoscere unico actu.

Respondetur: Quando intellectus illa plura unico actu cognoscit, non esse discursum, sed vel primam, vel secundam operationem attingentem illa per actum collativum.

13 *Obijcitur* III. Sapientia est habitus intellectualis ab uno specie actu generatus; sed Sapientia attingit nedum principia, sed etiam conclusionem: ergo eodem actu poterunt attingi principia, & conclusio. Min. patet, in hoc enim Sapientia differt ab intellectu, & Scientia, quia ille est principiorum, ista conclusionis tantum, ipsa de utrisque, unde dicitur 6. Ethic. cap. 7 Sapientiam esse Scientiam, & intellectum, scilicet eminenter.

Respondetur neg. min. quia Sapientia non est unus habitus principiorum, & con-

Tract. II.

clusionis, sed est habitus conclusionum ex primis principiis deductarum, & definitur ab Aristotele 1. Met. 1. quod sit cognitio primarum, & altissimarum causarum, & sic constituit unum peculiarem habitum à Scientia, quæ est etiam circa specialia, distinctum. Aristoteles in cir. loc. & aliis similibus accepit Sapientiam in latiori sensu, ut sumitur pro qualibet facultate intellectiva, prout cum Sophia convertitur, & non constituit habitum ab aliis specialiter distinctum.

ASSERTIO III. Intellectus non 14 attingit principia eodem actu per aliquam repetitionem, quo attingit conclusionem.

Probatur I. Idem nequit esse causa sui ipsius; sed si conclusionis actu per repetitionem attingo præmissas, idem esset causa sui ipsius: ergo, &c. Maj. patet ex dicendis in libris Physic. esset enim sic prius, & posterius, esset, & non esset, &c. Min. etiam patet; quia, ut Assert. præced. visum, assensus præmissarum est causa assensus conclusionis: ergo si omnino eodem actu, quo attingo conclusionem, attingo etiam præmissas, in quantum est actus præmissarum, erit causa sui ipsius, in quantum est actus conclusionis. Item, ut etiam jam visum est, habitus principiorum, & conclusionis sunt specie diversi: ergo non potest esse respectu utriusque unus actus, sicuti etiam non potest unus esse actus respectu objectorum ita diversorum, ut sunt præmissæ, & conclusio.

Probatur II. Si in actu conclusionis 15 necessario involvitur actus præmissarum, sequeretur, quod nunquam possem cognoscere conclusionem, quin simul cognoscam præmissas; sed hoc est falsum, ut patet, quia sæpius cognoscimus conclusionem solam: ergo, &c. Seq. patet, quia si est unicus actus, una solum ejusdem erit species; una autem species nequit non repræsentare id, cujus est species.

Probatur III. Medium non debet in- 16 gredi conclusionem, & ne quidem in mente repeti debet; at si actu conclusionis attingo necessario præmissas, jam medium poneretur in conclusione: ergo, &c. Major quoad primam partem est certa apud omnes, quod non debeat poni vocaliter: quoad secundam partem, quod non debeat repeti in mente, Probatur: Tunc Syllogismus vocalis est verus, & rectus, quando conformatur cum mentali, & quando mentalem exprimit, sicuti est; sed censetur verus, & rectus, & mentalem exprimere, sicuti est, absque hoc, quod ponatur medius terminus in conclusione: ergo nec medius terminus in mentali Syllogismo ponetur in conclusione. Tum quia si ly *ergo* in mente significaret repetitionem medii, & principio-

Hhh

rum

rum ita, ut idem sit dicere juxta Arriagam, *homo est animal: Petrus est homo: ergo Petrus est animal*, ac dicere: *homo est animal, Petrus est homo: Ergo est etiam animal, quia est homo, & homo est animal*, jam conclusio non esset una categorica propositio, sed hypothetica, imò esset totus Syllogismus, quod est falsum: ergo assensus conclusionis non exprimet conclusionem, & principia.

- 17 *Objicitur* I. Eadem visione attingitur color ut quod, & lux ut quo; mediante enim luce videtur color: ergo licet implicet, quoddam conclusio, & principia eodem actu attingantur ut quod, seu ut objecta quæ, non tamen implicabit, attingere conclusionem ut quod, & eodem actu principia ut quo; quia sunt rationes assentiendi.

Respondetur concessio antec. neg. conseq. & parit. quia alia est ratio cognoscendi in qua, seu per quam, & hæc eodem actu cognoscitur cum objecto quod, & ita res se habet de lumine, & colore; quia per lumen cognoscitur color, & alia est ratio cognoscendi aliud ex qua, ut sunt præmissæ respectu conclusionis, & hæc sufficit, ut cognoscatur simul, non tamen eodem actu.

Objicitur II. Non sufficit, ut medium cognoscatur in præmissis: ergo debet cognosci in conclusione. Prob. antec. Causæ debent esse simul cum effectu; sed effectus medii est inhærentia prædicati cum subjecto, de qua in sola conclusione fit mentio: ergo in ipsa conclusione debet etiam cogitari de medio tanquam de causa illius inhærentiæ.

Respondetur dist. Medium debet cognosci in conclusione eodem ipso actu conclusionis, neg. alio, conc. & hoc sufficit, quia isti duo actus sunt simul in intellectu.

- 18 *Objicitur* III. Plus utique est dicere, *ergo Petrus est homo*, quam nudè tantum, *Petrus est homo*: ergo per primum actum plus attingitur, quam nuda tantum inhærentia prædicati cum subjecto, scilicet quod respondet ad ly *ergo*: atqui hoc aliud non potest esse, quam objectum præmissarum ergo assensus conclusionis formaliter etiam attingit præmissas.

Respondetur concessio argumentò neg. min. subsumpt. quia licet actus conclusionis non exprimat formaliter nudam, & præcisam veritatem propositionis, sed aliquid aliud per ly *ergo* denotatum, tale tamen non est objectum præmissarum, sed dependentia veritatis conclusionis à veritate præmissarum tanquam à causa.

- 19 *Objicitur* IV. Ideo assentimur huic v. g. conclusioni *ergo Petrus est animal*; quia cognovimus ex his duabus præmissis, *homo est animal, sed Petrus est homo*,

Petrus, & animal esse idem uni tertio, scilicet homini juxta illud fundamentum universale, *quacunque sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se*; nam identitas cum tertio est ratio assentiendi: ergo ne dicamus, intellectum inniti fundamento, quod ignorat, & de quo non cogitat actu, debet illud in conclusione cognoscere, quod jam erit attingere objecta præmissarum.

Respondetur conc. antec. dist. conseq. quoad primum: Illud principium debet cognosci in actu signato, & universaliter, neg. in particulari, & in actu exercito, quatenus assensus conclusionis est quasi virtualiter super se ipsum reflexivus, & virtualiter judicat intellectus per illum actum, consequentiam illam esse rectam juxta regulas, & præcepta logicalia, conc. si enim requireretur semper actus reflexus super bonitate consequentiæ, nullus rusticus discerneret, cum non sciat regulas, & præcepta illa. Dein ratio assentiendi est sufficienter cognita; quia per assensum principiorum rectè, & distinctè cognoscitur, licet non per assensum conclusionis.

ASSERTIO IV. Assensus Præmissarum partialiter effectivè concurret ad assensum Conclusionis. Scotus 1. Post. q. 8. & q. 1. Prol. Tartaretus, Mastrius, & alii Scotistæ.

Probat I. In præmissis respectu conclusionis adsunt omnia signa, quibus à posteriori arguitur, aliquid esse alterius causam effectivam: ergo illarum assensus concurret effectivè ad assensum conclusionis. Prob. antec. Nam primò requiritur, ut causa contineat effectum virtualiter; sed ex 1. Post. cap. 1. præmissæ continent virtualiter conclusionem: ergo, &c. Secundò Effectus debet assimilari causæ; sed conclusio saltem ut plurimum assimilatur præmissis; nam ex certitudine, evidentia, & veritate præmissarum, metimur certitudinem, evidentiam, & veritatem conclusionis, si præmissæ sunt universales, vel particulares, necessariae, vel probabiles, aut falsæ, etiam ipsa conclusio universalis, vel particularis, necessaria, vel probabilis, aut falsa erit: ergo etiam ex parte hujus conditionis colligitur in præmissis ratio causæ effectivæ. Tandem requiritur, ut effectus dicat dependentiam ad causam; sed hîc adest essentialis dependentia ita, ut si præmissæ non essent in intellectu, impossibile esset, intellectum elicere conclusionem; quia conclusio ut conclusio dicit indispensabilem ordinem ad præmissas; si enim intellectus eliceret illam propositionem sine præmissis, non esset conclusio: ergo consideratis omnibus conditionibus ad causam efficientem deprehenditur, præmissas præstare concursum effectivum ad assensum conclusionis.

21 *Probat*ur rejiciendō aliorum dicendi modos, & monstrandō, ex prædictis colligi in præmissis concursum effectivum; *Primò* enim præmissæ non sunt tantum nudæ conditiones sine quibus non, ut volunt Amicus, & Averſa; Tum quia tunc arguitur concursus activus, quando alterum agens est debite dispositum, non impeditum, & tamen non producit effectum, nisi cum alio; sed intellectus ex se non est impeditus ad agendum, nec ad recipiendum actum conclusionis, & tamen sine præmissis actum conclusionis nunquam producit: ergo arguitur in præmissis concursus activus complens virtutem intellectus. *Prob. maj.* Quia tunc non debet censerī conditio; conditio enim requiritur tunc tantum, quando agens est indispositum, vel impeditum: ergo tunc arguetur concursus. Tum quia quod una conclusio differat essentialiter ab alia, v. g. probabilis à necessaria, originaliter habetur à præmissis; sed essentialis distinctio non habetur ab eo, quod non est causa: ergo etiam à præmissis non haberetur, si non essent causa conclusionis. Tum quia esse assimilativum, & virtualiter contentivum non sunt attributa conditionis sine qua non, sed veræ causæ; sed hæc præmissis conveniunt: ergo &c. *Secundò* neque præmissæ se habent tantum ut cause formales extrinsecè intellectum illuminandō, & determinandō ad talem conclusionem, ut vult Arriaga; quia cum hæc illuminatio sit solum in ordine ad intellectum, sic conclusio non deberet necessario assimilari præmissis, & per illas essentialiter distingui. Tum quia assentimur conclusioni propter præmissas, ubi *ly propter* est dictio causalis quidem, sed non formalis, nec materialis causæ: ergo vel finalis, vel efficientis; sed præmissæ nec sunt finalis causa: ergo efficiens, sed *partialis & minus principalis*, quia cum intellectu tanquam causa magis principali efficiunt conclusionem.

22 *Objicitur* I. Si quis dicat, *omne animal rationale est homo: ergo Christus est homo*, hoc consequens non est causatum ab antecedente: ergo &c. *Prob. antec.* Supernaturale non causatur à naturali, quod est imperfectius; sed antecedens illud est naturale, consequens verò supernaturale: ergo &c.

Respondetur, In hoc enthymemate subintelligi illam minorem, *Christus est animal rationale*, quæ in intellectu adest, licet ore non proferatur, ideoque poterit illud consequens causare, quod, quia non est immediatè à fide, sed per discursum illatum ex una de fide, & altera naturali, potius dicitur conclusio Theologica, quàm de fide.

23 *Objicitur* II. Intellectus non potest elicere secundam operationem, nisi prius habuerit primam, scilicet apprehensiones

terminorum, non tamen arguitur ex ista indigentia aliqua causalitas in prima operatione erga secundam: ergo etiam licet tertia operatio dependeat à secunda, seu conclusio à præmissis, non tamen inde arguetur causalitas.

Respondetur transmissio antec. neg. conseq. & parit. Quia magis dependet tertia operatio à secunda, quàm secunda à prima; nam præmissæ per vim illativam, & impulsivam inferunt conclusionem, non sic apprehensio terminorum, nisi essent omnino evidentes, unde dixi, transmissio antecedente. Dein tertia specificatur essentialiter, & distinguitur per secundam, ut dictum est: ergo &c.

Objicitur III. Potest haberi assensus conclusionis, quando actu præmissæ non sunt: ergo potest haberi absque eo, quod causetur à præmissis. *Prob. antec.* Quandoque recordamur conclusionis aliquando habitæ, ei que essentimur, dum non amplius recordamur ipsarum præmissarum, & sic assensus earum non est: ergo &c.

Respondetur dist. antec. Potest haberi assensus conclusionis formaliter quæ conclusionis, neg. conclusionis materialiter, seu quæ propositio est, conc. antec. & dist. conseq. potest haberi assensus conclusionis ejusdem speciei, & rationis, neg. alterius speciei, conc. conseq. quia assensus ille, quem quis habet de conclusione aliquando deducta ex præmissis, sed actu jam non propositis, est minus certus, & minus clarus, quàm ille, quem quis habet de conclusione deducta ex præmissis actu propositis; ille enim dependet à memoria alicujus discursus in confuso, iste verò dependet ab actuali discursu determinato, & est assensus formaliter quæ conclusionis, ille potius est assensus propositionis tantum.

Instas: Actus ille, seu assensus conclusionis in absentia præmissarum causatur à specie derelicta ab actu conclusionis in memoria; sed species non habet concurrere, nisi ad similes actus, ex quibus ipsa est: ergo talis assensus habitus, dum absunt præmissæ, erit ejusdem speciei cum illo, qui habetur præmissis actu propositis. *Contra*: Transmissa maj. dist. min. Species non habet concurrere, nisi ad similes actus, ita, ut etiam cum ipsa sola possit intellectus talem actum producere, quando ad actum necessariò, & ex intrinseca exigentia sua requiruntur alia, neg. ut cum ipsa sola in absentia taliter non possit producere talem actum, conc. min. & neg. conseq. Itaque species talis conclusionis semel elicitæ modò non sufficit ad conclusionem producendam, quæ ut conclusio ex intrinseca sua exigentia requirit præmissas, utpote à quibus essentialiter dependet, & cum intellectum excitare non possit ad assensum præmissarum, idcirco movet solum ad simplicem propositionem eliciendam. Dixi, *transmissa maj.* quia

posset negari, quod sit eadem species, conclusionis scilicet, & dici, quod tantum sit species propositionis nudæ, quæ exinde sit producta; quia intellectus quandoque talem formavit propositionem.

- 25 *Obijcitur* IV. Unus præmissarum assensus non potest producere alium assensum ejusdem speciei, & numero tantum distinctum: ergo multò minus poterit producere partialiter assensum conclusionis specie distinctum.

Respondetur neg. conseq. Quia assensus præmissarum respectu assensus conclusionis est causa æquivoca, de cujus ratione est, ut possit effectum specie distinctum producere, dummodo virtualiter includatur in illa, sicut conclusio continetur in præmissis. Sic etiam objectum tanquam causa æquivoca partialis causat speciem, species operationem &c.

Quæres: An præmissæ sint simul cum conclusione?

- 26 *Respondetur* I. Si præmissæ formaliter ut causæ conclusionis spectentur, esse simul naturâ eum conclusione. Ratio est, quia causa ut formaliter causa, & effectus ut formaliter effectus sunt correlativa; sed correlativa ex Philosopho c. *Ad aliquid*, sunt simul non tantum tempore, sed naturâ, & cognitione: ergo etiam conclusio, & præmissæ ut formaliter causa, & effectus erunt simul naturâ.

- 27 *Respondetur* II. Si præmissæ, & conclusio fundamentaliter sumantur, esse simul in eodem instanti temporis secundum proprias entitates. Ratio est; quia præmissæ fundamentaliter spectatæ, & ordinatæ in artificio syllogistico sunt causæ effectivæ, & quidem ambæ, & non una tantum, cum non sit major ratio de una, ac de altera, quia medium tam cum majori extremo, quàm cum minori extremo debet conjungi, ut illa possint esse eadem inter se in conclusione; sed causa, quando causat, debet actu existere, & non sufficit, quod immediatè præcesserit: ergo præmissæ ut fundamentaliter causæ erunt simul tempore cum conclusione, & quidem secundum proprias entitates, quia non sufficit, ut sint præsentis simul cum conclusione per habitus ex assensibus præmissarum derelictos, ut aliqui volunt; habitus enim est tantum causa actuum illius speciei, à quibus ipse est genitus: ergo habitus ex assensibus præmissarum genitus habet tantum inclinare, & causare similes assensus, & non assensus conclusionum. Deinde habitus non dantur in ordine ad simpliciter operandum, sed ad promptè, & faciliter tantum: ergo habitus non sufficit intellectui ad producendam conclusionem, quia ad hanc eliciendam simpliciter intellectus est insufficiens, hinc præmissæ ipsi dantur ad simpliciter operandum, quarum concursus habitus supple-

re non poterit. Neque sufficit, quod præmissæ sint præsentis per recordationis actum, quo memoretur intellectus, se habuisse assensum præmissarum, ut volunt Conimbricenses; quia, ut probatum, tertia operatio essentialiter à secunda dependet, & causatur, ut sine illa nequeat esse, & intellectus ex se est insufficiens ad eliciendam conclusionem, sed à præmissis determinatur, & completur: ergo præmissæ ex se ipsis concurrere debent, nec actus recordationis concursus istum supplere poterit, cum sit imperfectior, sicut etiam non sufficiunt præmissæ in esse tantum obiectivo; quia ut sic habent tantum esse secundum quid, causa verò realis, qualis perhibentur præmissæ, exposcit esse simpliciter.

Obijcitur I. Intellectus noster nequit 28 plura simul intelligere, unde dicit Aristoteles 2. Top. c. 4. contingere utique plura scire, non autem cogitare: ergo assensus præmissarum, & conclusionis non erunt simul.

Respondetur, posse negari omnino antecedens, vel dici, quod intellectus noster possit plura cognoscere, ut habitudinem aliquam habent inter se, & ut sunt connexa, & hoc solum voluit Aristoteles, vel potius pro nostra sententia est locutus; quia dicit, in scientia plura simul cognosci, scilicet præmissas, & conclusionem, quæ sunt simul. Dein visus attingit simul plura: ergo id etiam intellectui denegari non debet tanquam virtuti eminentiori, licet si plura disparata attingat, cognitiones non sint ita claræ, & intentæ.

Obijcitur II. Positò, quod quis habeat 29 errorem nimis radicatum in intellectu, si talis formaret Syllogismum de conclusione opposita vera, non posset post præmissas producere conclusionem; quia per unicum assensum non posset statim expellere errorem tam tenaciter affixum: ergo in hoc casu conclusio, & præmissæ non essent simul.

Respondetur: Si error ille esset actualis, & quis faceret de opposita veritate demonstrationem, statim expelleretur; quia est fortior causa propter evidentiam, & certitudinem, si autem esset error habitualis, paulatim destrueretur; quia habitus ille non opponeretur actui isti formaliter, sicut actus actui, sed virtualiter, sic tamen adhuc deberet adesse assensus conclusionis; quia vel jam gradus aliquis tollitur de habitu, vel saltem fieret dispositio.

Obijcitur III. Causa materialis tempore præcedit effectum; sed præmissæ sunt saltem suo modò causæ materiales conclusionis: ergo tempore præcedent illam.

Respondetur: Licet aliquo modo præmissæ possint dici causa materialis, in quantum

tum termini conclusionis sunt termini præmissarum, & formalis, quatenus præmissæ specificant conclusionem, quæ specificatio videtur pertinere ad genus causæ formalis, sunt tamen potiori jure causa effectiva, ut probatum est, ideo quando sunt applicatæ, statim produciunt conclusionem, quæ est effectus.

30 *Objicitur* IV. Aristoteles 2. Prior. c. 26. ait, contingere posse, quod aliquis cognoscat, omnem mulam esse sterilem, & hanc esse mulam, & tamen dubitet, an aliquid habeat in ventre: ergo assensus præmissarum, & conclusionis non erunt necessario simul.

Respondetur, Aristotelem fuisse locutum, & intelligi debere de illis propositionibus, & præmissis ut solutis, non autem ut invicem applicatis, & debite dispositis.

Objicitur V. Daretur simul cognitio distincta, & confusa; sed hoc est falsum: ergo &c. Prob. seq. Cum definitio dicitur de definito, definitum ex parte subjecti confuse se tenet, & ex parte prædicati distinctè.

Respondetur: Si argumentum valeret, concludere etiam, nullam posse dari præpositionem definitivam. Est ergo unicus assensus distinctus illius propositionis, & non confusus, licet sit duplex apprehensio, una confusa definiti, & altera distincta definitionis, quod non implicat.

31 *Respondetur* III. Præmissas esse adhuc priores naturâ, quàm conclusionem. Ratio est, quia conclusio essentialiter dependet à præmissis tanquam à sui causa partiali; sed dependentia essentialis infert proprietatem naturæ, ut patet in risibilitate respectu rationalitatis: ergo licet præmissæ sint simul tempore cum conclusione, sicut rationalitas cum risibilitate, tamen adhuc erunt priores naturâ, quàm conclusio. *Dices*: Si præmissæ ut priores cognoscuntur: ergo tunc ignoratur conclusio; sed ignoratō causatō ignoratur etiam causa: ergo non cognoscuntur præmissæ ut priores. *Contra*: Aliud est, præmissas esse naturâ priores, & aliud, ipsas esse cognitâs non cognita conclusione, nos tantum dicimus, esse naturâ priores, id est, independentes à conclusione, non autem quod cognoscantur ut causa non cognita conclusione. Dein si præmissæ formaliter, ut subsunt relationi causæ, cognoscerentur ut priores, bene sequeretur, ignorari tunc conclusionem, & ignoratō causatō ignoratur etiam causa in hoc sensu, si scilicet formaliter spectentur; si enim sub hac ratione spectantur, sunt relativa, quæ debent esse simul, & ideo si unum ignoratur, ignoratur etiam aliud.

Tract. II.

QUÆSTIO II.

An assensus Præmissarum necessitet intellectum ad assensum conclusionis, & num divinitus saltem assensus conclusionis haberi possit sine assensu Præmissarum?

Nota, Sensum quæstionis esse, an intellectus, postquam evidenter apprehendit præmissas ut veras, & ex illis sequi conclusionem, possit non assentiri, vel utrum necessario debeat elicere assensum conclusionis? Ad quod bene intelligendum observanda est duplex potentia determinatio, *contrarietatis*, seu *specificationis*, & *contradictionis*, seu *exercitii*. Determinatio contrarietatis est, quâ potentia determinatur ad unum tantum specie actum eliciendum, ut voluntas circa bonum est determinata ad unum tantum specie actum, scilicet volitionis; quia bonum, in quo nullam reperit rationem mali, non potest nolle. Determinatio contradictionis est, quâ potentia ita necessitatur ad actum, ut non possit illum non elicere, sic potentia visiva non impedita, & debite propositō objectō non potest non elicere actum visionis, & hæc determinatione sunt determinatæ omnes potentie naturales non impeditæ. Huic duplici determinationi in oppositum est duplex *indeterminatio*, *itidem contrarietatis*, & *contradictionis*. Indeterminatio contrarietatis est, quâ potentia ita est indeterminata, ut possit elicere hunc actum, vel ejus contrariè oppositum, ut voluntas volitionem, vel nolitionem, & intellectus voluntatis imperio subjacens assensum, vel dissensum. Indeterminatio contradictionis est, quando potentia est ita indeterminata, ut possit elicere actum, vel non elicere, seu suspendere, ut voluntas potest elicere actum volitionis, vel non elicere, quæ non elicitio, seu actus negatio est contradictorium actus. Jam potest intellectus considerari vel secundum seipsum, in quantum est potentia naturalis, vel in quantum subjacet imperio voluntatis, & habet quamdam participatam libertatem, & in hoc secundo sensu est quæstio, an intellectus possit à voluntate necessitari, ita, ut suspendat actum assensus conclusionis tam post assensum præmissarum necessariarum, quàm probabilium. Quod non possit intellectus elicere dissensum ceu actum contrarium, postquam semel præmissis, sive probabilibus, sive necessariis præbuit assensum, videtur certum; nam sicut se habet bonum ad velle, & malum ad nolle, ita verum ad assensum, & falsum ad dissensum; sed bonum non potest esse objectum nolitionis,

nis, ut bonum est, neque malum volitionis, ut malum est: ergo neque verum potest esse objectum dissensus, & falsum objectum assensus; alias enim tenderet potentia extra suum proprium objectum: atqui præmissæ necessariæ veræ, vel etiam probabiles iudicatæ ut veræ non possunt inferre, nisi conclusionem veram; quia ex antecedente vero non sequitur falsum: ergo intellectus tali conclusioni non potest dissentiri. Remanet ergo quæstio, & difficultas quoad suspensionem actus. Sicut etiam quæritur, an ille actus, qui sequitur hîc, & nunc ex præmissis, id est, assensus conclusionis, possit quoad substantiam, & rationem suam specificam haberi absque eo, quod sit à præmissis, vel an ita necessariò dependeat ab assensu præmissarum, ut nec naturaliter, nec etiam supernaturaliter sine ipso haberi possit?

33 ASSERTIO I. Posito assensu præmissarum necessariarum necessitatur intellectus ad assensum conclusionis ponendum. Scotus 1. dist. 1. q. 4. §. *ad argumenta*. Et 1. Post. q. 8. Lychetus, Mastrius, & Bellutus, Poncius, Sannig, Hermann, & alii plures.

*Probat*ur I. Si quid obstar, esset imperium voluntatis contradicentis, vel intellectum aliò distrahentis; sed voluntas hîc nihil potest: ergo &c. Major est Adversariorum. Prob. min. Positò objectò v. g. visibili, & potentiâ debite dispositâ, & applicatâ, non potest non sequi visio, quomodocunque renitente potentia volitiva; quia potentia visiva est potentia naturalis, quæ nullo obstante impedimento necessariò fertur in objectum; sed intellectus est etiam causa naturalis, & ut supponitur, debite disposita, & applicata: ergo posito assensu præmissarum necessariarum necessariò fertur in conclusionem, præsertim cum voluntas non sit causa physica actus intellectus.

34 *Probat*ur II. Intellectus non potest judicare, aliqua duo esse unita uni tertio in creatis, & non judicare, eadem esse unita inter se: ergo postquam intellectus iudicavit in præmissis necessariis, extrema conclusionis esse unita uni tertio, scilicet medio necessario, jam erit determinatus determinatione exercitii judicare, eadem esse unita inter se, consequenter necessitatur ad ponendam conclusionem. Anteced. patet; quia intellectus nequit non assentiri principio primo ex terminis noto, quale est illud in creatis, *quacunque sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se*.

35 *Objicitur* I. Potest voluntas causare cessationem, & impedire continuationem cujuslibet assensus conclusionis: ergo poterit etiam causare suspensionem.

Respondetur dist. antec. Potest voluntas causare cessationem, & impedire con-

tinuationem assensus avertendò intellectum ab assensu principiorum conc. potest impedire stante assensu principiorum, immediatè avertendò ab ipso assensu conclusionis, neg. antec. cum conseq.

Objicitur II. Intellectus, ut subditur 36 voluntatis imperio, participat libertatem, & indifferentiam circa quodcunque objectum: ergo etiam circa assensum conclusionis necessariæ; sed non potest esse indeterminatus contrariè: ergo saltem contradictoriè.

Respondetur dist. antec. Participat libertatem circa quodcunque objectum, circa quod non intervenit necessitas ex suppositione, conc. ubi intervenit, neg. antec. cum conseq. quia intellectus, ut subditur voluntati, solum habet potestatem eliciendi, & non eliciendi assensum præmissarum, hîc autem elicitò, necessariò necessitate ex suppositione inferat conclusionem.

Objicitur III. Quando ex iisdem præmissis potest inferri duplex conclusio, ut ex istis, *omnis homo est animal, omne risibile est homo*, in Barbara hæc conclusio, *omne risibile est animal*, vel in Paralip. ista, *aliquod animal est risibile*, & sic in aliis, tunc intellectus non necessitatur ad aliquam ex istis conclusionibus, sed est indifferens: ergo posito assensu præmissarum non necessitatur intellectus.

Respondetur negandò, quod intellectus tunc non necessitatur ad unam ex illis duabus conclusionibus; quia visa bonitate unius, vel alterius conclusionis, ad illam necessitatur, & quidem ad illam prius, cujus bonitatem prius cognovit. Communius tamen, & plerumque primò necessitatur ad conclusionem directam; quia per se primò est deducibilis, secundariò verò, & mediatè ad conclusionem indirectam, quatenus est convertens conclusionis directæ.

ASSERTIO II. Posito assensu præmissarum probabilium necessitatur intellectus ad conclusionem ponendam, si nulla ratio falsi appareat. Doctor 3. dist. 25. q. 2. Mastrius, Bellutus, Sannig.

*Probat*ur I. Quando aliqua duo sunt idem uni tertio, implicat non esse idem inter se eadem identitate, & necessitate, quæ erant idem cum tertio; sed posito assensu præmissarum probabilium ut talium, jam duo extrema sunt, & admittuntur ut idem cum tertio, seu medio termino sub probabilitate: ergo eadem probabilitate erunt, & admitti debebunt, esse eadem inter se, alias jam intellectus posset non assentiri primo principio illi, quæcunque sunt eadem uni tertio &c.

*Probat*ur II. Si voluntas imperaret post 39 habitum assensum præmissarum probabilium assensum conclusionis, tunc intellectus

lectus cum assensu præmissarum posset illum elicere: ergo etiam eliciet illum, si ve voluntas imperet, si ve etiam contraria sit. Prob. conseq. Intellectus, & assensus præmissarum sub eadem ratione, & eodem modo causant conclusionem sub voluntatis imperio, ac extra illud; quia voluntas non addit maiorem activitatem, probabilitatem, aut evidentiam: ergo cum maneat objectum debite applicatum, & semper sub eadem ratione veri, & probabilitatis, & causæ cum eadem quoque activitate, necessario exhibunt in effectum, cum sint naturales, præsertim cum voluntas non possit intellectum trahere extra suum proprium connaturale objectum, quale in proposito est conclusio illa probabilis sub ratione veri; verè enim sequitur posito assensu præmissis.

40 *Obijcitur* I. In objectis probabilibus non determinatur intellectus ad assensum, quia opinio est semper cum formidine de opposito: ergo nulla causatur necessitas in intellectu ex præmissis probabilibus.

Respondetur dist. antec. Non determinatur intellectus ad assensum certum, & firmum, conc. non determinatur ad assensum verum, & probabilem posito tali assensu præmissarum, neg. antec. cum. conseq. Formido etiam de opposito hinc nihil obstat; hæc enim tollit solum firmitatem assensus, non determinationem.

41 *Obijcitur* II. Si intellectus in probabilibus etiam necessitaretur ad assensum, tunc id etiam posset antecedenter ad voluntatis assensum; sed hoc non videtur posse dici: ergo, &c. Prob. min. Quia tunc iudicium aliquod in probabilibus temerariè formatum non esset peccatum, quia non esset voluntarium; sed: ergo, &c.

Respondetur conc. maj. neg. min. Ad probat. dicendum, datò, quòd aliqua talis conclusio esset temeraria, adhuc debere voluntati imputari, quia voluntas debebat illam impedire, non quidem ipsam suspendendò in se, sed suspendendò assensum præmissarum, quò liberè admisso, necessario sequitur conclusio talis, nec intellectus amplius ab ejus assensu suspendi potest.

42 *Obijcitur* III. Positò, quòd intellectui appareant duæ conclusiones contradictoriæ æquè probabiles, non posset dici, quòd nulli assentiatur, cum sit causa naturalis, neque quòd ambabus assentiatur, cum sint contradictoriæ: ergo non poterit dici, quòd intellectus necessitetur ad assensum conclusionis probabilis habito assensu præmissarum probabilium, sed debet determinari ex voluntatis imperio.

Respondetur: Si duæ Contradictoriæ conclusiones essent omnino probabiles

pariformiter, tunc assentiret illi, cujus præmissarum assensum prius eliciuerat; non enim habebit simul, & semel assensum diversarum præmissarum, ex quibus sequuntur conclusiones contradictoriæ; si ergo semel voluntas permittit assensum unis præmissis; jam non poterit impedire assensum conclusionis inde deductæ.

ASSERTIO III. Assensus conclusio- 43
nis ita necessario pendet ab assensu præmissarum, ut nec supernaturaliter sine illo haberi possit. Mastrius, Bellutus, Hermann, Sannig.

Probatur I. Nulla res, etiam de potentia DEI, haberi potest sine illo, quod in suo formali, & intrinseco conceptu includit; sed conclusio qua conclusio, prout de ea hic est sermo, in suo formali, & intrinseco conceptu tanquam sibi essentiali, vel realiter saltem identificatam includit dependentiam à præmissis: ergo nec supernaturaliter sine tali dependentia haberi poterit. Patet min. Quia si ista propositio, *Petrus est animal*, eliciatur ab intellectu sine respectu, & dependentia ad istas, *omnis homo est animal*, *Petrus est homo*, tunc non erit conclusio, sed nuda propositio, & essentialiter diversa à conclusione, licet adhuc esset de eodem objecto materiali, de quo est conclusio: ergo dependentia conclusionis ad præmissas est ipsi essentialis.

Probatur II. Conclusio est essentialiter tertia intellectus operatio; sed hæc sine dependentia, & absque hoc, quòd sit illata ex præmissis, haberi non potest: ergo, &c. Min. patet, ut antè, quia in hoc secunda, & tertia operatio essentialiter distinguuntur, quòd illa sit nuda propositio sine respectu ad aliam præcedentem, hæc verò ex præcedentibus sit illata.

Obijcitur I. Assensus conclusionis, & 44
præmissarum sunt actus realiter distincti: ergo unus sine altero esse poterit ad minimum supernaturaliter.

Respondetur neg. conseq. quia licet aliàs unum absolutum ab altero realiter distinctum, & prius illo possit esse sine ipso, si unum ab altero essentialiter non dependet, sicut ex hoc fundamento probamus, materiam primam posse esse supernaturaliter sine omni forma, tamen quando est essentialis dependentia unius realiter distincti ab altero, hoc omnino implicat, ut patet in Sententia Scoti de toto physico, quod est realiter distinctum à partibus ut unitis, & tamen ob essentiali dependentiam à partibus nequit esse sine ipsis, sicut nec relatio sine extremis, licet ab ipsis realiter distinguatur.

Obijcitur II. DEUS potest supplere causalitatem causæ efficientis; sed præmissæ sunt causa efficiens partialis conclusionis, ut supra dictum est: ergo DEUS potest supplere illarum causalitatem.

Respondetur dist. maj. In purè absolutis, conc. ubi intrinsecè est admixtus aliquis respectus, & ordo dependentiæ, neg. maj. In proposito autem licèt assensus conclusionis in ratione qualitatis sit entitas absoluta, habet tamen sibi essentialiter, vel saltem realiter identificatam dependentiam, seu ordinem ad præmissas, in ratione talis effectus, id est, conclusionis quæ conclusionis.

45 *Quæres*: An ad assensum conclusionis ultra assensum præmissarum prærequiratur cognitio, seu iudicium de bonitate illationis?

Respondetur contra Poncium cum Mastro negativè. Ratio est, quia bonitas illationis, & connexio veritatis conclusionis cum veritate præmissarum fundatur in illo principio per se noto, *quæcunque sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se*, per quod omnes discursus regulantur; sed quamprimum intellectus ex hoc principio cognovit, & iudicavit, extrema esse unita uni tertio, statim determinatur ad iudicandum, esse eadem inter se, inferendò conclusionem: ergo præter ulteriorem cognitionem de bonitate illationis solo posito assensu præmissarum intellectus ponet assensum conclusionis. *Confirmatur*: Sæpius Rusticus bene discurret; atqui Rusticus antecederet ad conclusionem, ejusque assensum non meditatur, nec perpendit bonitatem consequentiæ, sed solum advertit notitiam præmissarum: ergo præter assensum præmissarum ad assensum conclusionis non requiritur cognitio, vel iudicium aliud de bonitate illationis.

QUÆSTIO III.

De Quidditate, & Speciebus Demonstrationis.

46 *Nota* I. Dari demonstrationem, ut indubitatum, & omninò certum ab omnibus Peripateticis admitti. Demonstrationis autem Aristoteles duplicem assignavit definitionem 1. Post. cap. 2. Per primam definit ipsam, *esse Syllogismum scientialem, seu facientem scire*. Hæc definitio habet suum genus, & differentiam. Genus est ly *Syllogismus*, in quo cum topico, & Elencho convenit. *Scientialis, seu faciens scire* dicit differentiam, per quod à topico, & Sophistico discrepat. Datur hæc definitio per causam finalem, scilicet Scientiam, quæ est causa finalis demonstrationis, cum propter eam sit instituta. Potest etiam dici, quòd sit data per causam formalem, qualis est differentia. Hæc definitio potest quidem dici communis demonstrationi

propter quid, & quia, si scientia, aut scire in lato vocabulo accipiatur, prout se etiam extendit ad scire à posteriori, si vero sumatur strictè pro Scientia strictissima, & propriissima, qualem Aristoteles hinc intellexit, & initio hujus cap. 2. definivit, quòd *scire sit rem per causam cognoscere*, erit solius demonstrationis *propter quid*. Si quis quærat, quomodo demonstratio dicatur causare Scientiam, cum demonstratio aliud non sit, quàm discursus scientificus, seu ipsa Scientia? Vel dic, quòd Aristoteles definiverit demonstrationem idealiter captam, & in quantum est instrumentum directivum tertiæ operationis, seu cognitionis scientificæ, & sic esse causam Scientiæ. Vel dic, in tantum esse causam Scientiæ, quatenus demonstratio exercitè sumitur pro præmissis solum, quæ sunt causa effectiva conclusionis scientificæ. Altera definitio ab Aristotele tradita est, quòd *demonstratio sit Syllogismus constans ex præmissis veris, primis, immediatis, notioribus, prioribus, & causis conclusionis*. Ista definitio materialis dici debet, quia datur per conditiones principiorum, seu præmissarum, quæ sunt materia demonstrationis, & est data pro demonstratione *propter quid*, ut patet consideranti. Volunt tamen aliqui, hanc potius esse quamdam numerationem conditionum, quæ ad gignendam Scientiam requiruntur, quàm definitionem demonstrationis, quibus non dissentitur Mastro. Ego utramque admitto bene intellectam, & debitè applicatam, aliam tamen dabo, quæ sit demonstrationis in communi.

Nota II. Doctores non convenire 47 quoad species demonstrationis; alii enim unam tantum admittunt speciem, *propter quid* scilicet, & negant demonstrationem *quia*: alii præter istas duas admittunt tertiam speciem, demonstrationem scilicet *propter quid*, & *quia* simul. Ipse Aristoteles 1. Post. c. 10. divisit demonstrationem in *propter quid, & quia*. Per demonstrationem *propter quid* intelligitur illa, quæ per causam proximam, & adæquatam procedit tanquam per medium ad demonstrandam conclusionem. Per demonstrationem *quia* illa intelligitur, quæ non procedit à tali causa proxima, & adæquata, sed aliter; imò per causam remotam, quæ est causa inadæquata, ut, *omne respirans est animal: nullus lapis est animal: ergo nullus lapis est respirans*; quia verò non est nexus indissolubilis inter causam remotam, & effectum ejus, & ideo etiam eà posità non necessariò ponitur effectus, ut in exemplo mox posito animal non est præcisa, sed tantum remota causa respirandi; piscis quippe est animal, non tamen respirat; quia non habet causam proximam, scilicet pulmones; hinc etiam Aristoteles vult, talem demonstra-

tionem

tionem non affirmativam, sed negativam esse efformandam, ut est nostra in *Camestres*, qui est modus secundæ figuræ. *Secundo procedit per effectum ad demonstrandam causam, ut, omne risibile est rationale: homo est risibilis: ergo est rationalis*, & hæc est demonstratio ab effectu convertibili, à quo potest argui tam affirmativè, quàm negativè. Si effectus excedit causam, tenet tantum negativè, ut, *omnis ignis est desiccativus: nulla aqua est desiccativa: ergo nulla aqua est ignis*, ubi desiccare excedit causam ignis, quia etiam competit Soli. *Tertio potest fieri hæc demonstratio ab aliquo signo naturali*, quod necessariam habet connexionem cum alio, quia invicem se consequuntur, non tamen se habent ut causa, & effectus, unde dici solet à concomitanti, ut, *omne flebile est risibile: homo est flebilis: ergo est risibilis*. Hic modus quia est certus, evidens, & necessarius, poterit dici modus demonstrativus reducibilis ad modum arguendi à non causa. Si quæras de demonstratione ducente ad impossibile, dico, eam esse reducibilem ad demonstrationem propter quid, si procedat à causa proxima, ut, *si equus est rationalis, est risibilis*; si verò à tali causa non procedat, erit demonstratio quia, ut, *si equus est risibilis, est rationalis*. Ex his observabis, credo, demonstrationem quia non in hoc solum distingui à demonstratione propter quid, quòd hæc semper sit à priori, illa verò à posteriori; nam etiam demonstratio quia potest dici à priori; quia etiam procedit ex prioribus, quales etiam sunt causæ remotæ; hinc quando dicitur, demonstrationem propter quid esse à priori, & demonstrationem quia à posteriori, sic intelligi debet, quatenus omnis demonstratio propter quid est à priori, & omnis demonstratio à posteriori est demonstratio quia.

48 ASSERTIO I. Demonstratio in communi ad propter quid, & quia bene definitur, quòd sit Syllogismus verus, certus, & evidens. Hanc teneo cum Mastro hinc disp. 13. q. 1. art. 1. n. 9. in fine.

Probatur: Hæc definitio constat genere, & differentia, habetque omnia requisita ad bonam definitionem: ergo erit bona, & legitima. Prob. antec. Ly Syllogismus tenet locum generis, quia per hoc convenit cum aliis, reliqua rationem differentia; dicitur namque, *verus* ad differentiam *Sophistici*; *certus* ad differentiam *topici*, & *Evidens* ad differentiam *Theologici*, ex quo licet inferatur conclusio certa, non tamen evidens, quia pro statu isto nequit intellectus noster cognoscere rationem connexionis prædicati cum subjecto in propositione aliqua de fide, v. g. ista, DEUS est trinus, & unus, ex quibus propositionibus fiunt

Tract. II.

discursus Theologici. Hæc definitio item est propria definito; quia omnis, & sola demonstratio est Syllogismus verus, certus, & evidens, & per hæc circumscribitur tota demonstrationis essentia: ergo erit optima.

ASSERTIO II. Demonstratio propter quid & quia sunt veræ species demonstrationis, & adæquatè eam dividunt. Scotus Quodl. 7. Et 2. Post. q. 56. Mastro cit. art. 2. n. 11. & alii per plures. De Demonstratione propter quid cum sit certum, quòd sit vera species demonstrationis, quia est nobilissima demonstratio, hinc solum Assertio

Probatur I. Quòd demonstratio quia sit vera species. Tum quia Aristoteles 1. Post. cap. 21. text. 42. ponit hanc demonstrationem distinctam à demonstratione propter quid; hic enim duplicem assignat scientiam quia, & propter quid, sicut etiam tanquam de distincta à demonstratione propter quid loquitur 1. Post. tex. 30. ergo demonstratio quia juxta Aristotelem erit vera demonstratio. Tum quia demonstratio quia fuit origo omnis Scientiæ; nam, ut ait Aristoteles 1. Met. cap. 1. ex effectuum cognitione homines philosophari cæperunt, qui modus est nobis connaturalis ex 1. Phys. 2. ergo erit vera demonstratio. Tum quia cognitio scientifica, quæ est certa, evidens, necessaria, & ab opinione essentialiter distincta, non potest nisi per veram demonstrationem generari; sed cognitio per demonstrationem quia genita est talis: ergo ipsa erit vera demonstratio.

Probatur II. Quòd istæ Species adæquant demonstrationem. Tum quia Aristoteles ut supra cit. has duas tantum assignavit Species demonstrationis. Tum quia quidquid demonstratur, vel demonstratur per causam proximam, & immediatam, & habetur demonstratio propter quid, vel demonstratur sine tali causa proxima, & immediata, & habetur demonstratio quia, nec alius demonstrandi modus datur: ergo hæc duæ Species demonstrationis adæquatè dividunt demonstrationem ut sic, ita tamen, ut hæc duæ Species quidem immediatè contineantur sub demonstratione ut sic tanquam genere univoco in quid de illis prædicabili, licet cum aliqua analogia, quæ non tollit univocationem, ipsæ verò sint Species subalternæ, & ulterius dividantur, demonstratio scilicet propter quid in demonstrationem propter quid procedentem per causam formalem, aliam procedentem per materialem, demonstratio quia verò in demonstrationem quia procedentem ab effectu, & in procedentem à causa quidem, sed remota, ut supra jam insinuat, quæ rursus erunt Species distinctæ demonstrationis, quia diversitas principiorum

Kkk

rum specifica infert specificam distinctionem demonstrationum.

- §1 *Obijcitur* I. Quòd demonstratio *quia* non sit vera demonstratio D. Nazianzenus Orat. 34. ait, discursum ab effectu non esse Scientiam, sed conjecturam: ergo, &c. Tum Auth. Aristotelis 1. Post. cap. 2. post definitionem Scientiæ, & demonstrationis addit, si daretur Syllogismus sine illis conditionibus, non esse demonstrationem: atqui demonstratio *quia* non habet illas condiciones assignatas, nec cognitio per ipsam acquisita est Scientia, prout ibi definitur, cum non sit per causam propriam: ergo, &c. Item 2. Prior. cap. 21. docet, petitionem principii committi, cum priora ex posterioribus demonstrantur: ergo, &c.

Respondetur: Demonstrationem *quia* considerari, & accipi posse vel absolute, vel comparative ad demonstrationem *propter quid*. Primò modò est simpliciter demonstratio, quia parit cognitionem veram, certam, & evidentem; si autem comparetur ad Scientiam propter quid, posset negari, quòd sit demonstratio propter imperfectionem annexam, & perfectionem majorem, quæ reperitur in demonstratione propter quid, sicut accidens in se quidem est simpliciter ens, sed relatum ad substantiam non potest dici simpliciter ens. Jam dum Nazianzenus dicit, esse tantum conjecturam, & Aristoteles 1. Post. cap. 2. non esse demonstrationem sine illis conditionibus, loquuntur comparandò in ordine ad demonstrationem propter quid, & solum volunt, non esse demonstrationem, quæ parit Scientiam omnino perfectissimam, à causa proxima, & adæquata. In 2. Prior. cap. 21. Aristoteles voluit, tunc tantum peti principium, quando volumus demonstrare priora ex posterioribus, id est, quæ nobis sunt ignotiora, quàm sunt ipsa priora; nam omnis Syllogismus probativus debet ex notioribus procedere ad ignota, non verò ex ignotioribus, vel æquè ignotis.

- §2 *Obijcitur* II. De ratione Scientiæ est, ut quietet intellectum; sed demonstratio *quia* non quietat intellectum: ergo non pariet Scientiam.

Respondetur dist. maj. De ratione Scientiæ est, ut quietet intellectum quoad proprium objectum, quod attingit, conc. quoad alia, quæ non attingit, neg. maj. Dist. etiam min. Non quietat intellectum quoad objectum, quod attingit, neg. quoad alia, conc. min. & neg. conseq. Objectum autem demonstrationis *quia* est, *an sit*, circa quod perfectè quietat intellectum, & solum relinquit ipsum dubium circa propter quid, seu *quid sit*, quod non explicat, nec est de ratione hujus demonstrationis illud attingere; quare adhuc

veram Scientiam pariet, quia proprium objectum scientificè attingit, scilicet verè, certè, & evidenter.

- Obijcitur* III. Prædicatio innaturalis non est scientifica; sed in demonstratione *quia* causa prædicari debet de effectu, quæ est prædicatio innaturalis: ergo non est scientifica.

Respondetur: Naturalitatem, & innaturalitatem prædicationis non attendi inter effectum, & causam, sed inter terminos se habentes vel ut superius, & inferius, vel ut subjectum, & forma inhærens, vel etiam ut distinctum, & confusum.

- Obijcitur* IV. Hæc demonstratio constat ex propositionibus non necessariis: ergo non pariet Scientiam. Prob. antec. In his propositionibus nescimus necessitatem unionis prædicati, v. g. passionis cum subjecto, & cum causa: ergo non erunt propositiones necessariae. Prob. antec. Passio, vel accidens convenit alicui necessario propter causam; sed nos ignoramus causam, cum primò demonstraretur per passionem: ergo etiam ignoramus necessitatem unionis passionis cum ipsa. Patet min. ulterius; Si enim sciretur causa ut causa, jam esset cognitio propter quid.

Respondetur neg. antec. cum sua probatione, quia potest accidens sciri convenire alicui, etsi ignoretur causa; potest enim sciri experienciâ, risibilitatem convenire homini necessario; nam licet non de omnibus omnino singularibus id constiterit, sed de pluribus, & pluries, tamen novit inde infallibiliter, hunc effectum convenire omnibus individuis, & semper, maxime per hanc propositionem, *quidquid evenit ut in pluribus ab aliqua causa non libera, est effectus naturalis illius causa*; si enim causa non libera ad oppositum inclinaretur, non posset producere ut in pluribus effectum, & sic licet fors non scirem, hoc ens esse hominem, & rationale, quia tamen infallibiliter ex experientia scio, ubi est risus, vel risibilitas, quòd ibi sit esse hominis, & rationalis, sic à posteriori possum evidenter, & certò arguere ad causam naturaliter emanantem risibilitatem. Et hæc est doctrina Scoti 1. dist. 3. q. 4.

- Obijcitur*: Quòd dentur aliæ species demonstrationis præter demonstrationem *propter quid*, & *quia*. I. Potest res sciri nedum scientiâ propter quid vel quia, sed etiam *propter quid*, & *quia simul*: ergo statuenda erit tertia species demonstrationis, quæ dicetur simpliciter demonstratio. Antec. patet tum ex Aristotele 1. Post. 42. ubi docet, præstantiorem esse scientiam, quâ scimus *quod est*, & *propter quid*. Tum ex ratione; scitur enim, hominem esse discursivum per scientiam *propter*

propter quid, quia est animal rationale, & quia, quia scilicet actu discurret.

Respondetur neg. conseq. quia merè per accidens est, quòd eadem res sciatur simul demonstratione propter quid, & quia simul; non enim gignitur peculiaris, & tertia Scientia, ratione cujus admittenda esset tertia species demonstrationis à cæteris duabus distincta, quia non resultat tertia connexio necessaria, & essentialis rerum præter connexionem scilicet causæ ad effectum, & effectus ad causam, quæ reperiuntur in demonstratione propter quid, & quia. Aristoteles tantum vult, certiorē esse scientiam, qua sci- mus quod est, & propter quid, quàm eam, qua sci- mus quod est seorsim à propter quid, non tamen vult, esse speciem distinctam à duabus ob rationem datam, quia non est alia connexio essentialis rerum.

56 *Obijcitur* II. Quator sunt quæsitæ, an sit, quid sit, quale sit, & propter quid sit: ergo quatuor etiam debebunt dari demonstrationes.

Respondetur neg. conseq. quia etiam an sit, & quid sit, & non tantum quale, & propter quid sit ad demonstrationem propter quid, & quia spectant; si enim demonstrantur illa duo quæsitæ per propriam causam, spectant ad demonstrationem propter quid, si demonstrantur non per propriam causam, spectant ad quia.

57 *Obijcitur* III. Dantur demonstrationes, quæ nec sunt per causam, nec per effectum, ut, *omnis homo est animal: Joannes est homo: ergo Joannes est animal*, ubi animal nec hominis, nec homo animalis causa est: ergo debent dari aliæ species demonstrationis.

Respondetur: Si aliquis gradus superior demonstratur de inferiori per propriam causam, ut si de homine animal demonstratur per sensibile, esse demonstrationem propter quid, si non demonstratur per propriam causam, esse demonstrationem quia, ut si per vivens ostendatur substantia de homine; quia ly *vivens* non est propria substantiæ causa. Adducta autem demonstratio potest dici pertinere ad quia, cum homo non sit immediata causa animalis, licet illam contineat, & dein homo posset suo modo dici effectus animalis; quia animal tanquam genus ut causa materialis cum differentia tanquam causa formali constituit hominem. Quando tandem de singulari aliquo demonstratur passio, vel dic, esse scientiam, & demonstrationem, in quantum demonstratio fit mediante essentia, qua mediante adhuc definiri etiam potest, vel dic, esse saltem reducibilem.

QUÆSTIO IV.

De Medio Demonstrationis.

Nota I. Dum hîc quæritur de Medio 58 demonstrationis, sermonem esse potissimum de demonstratione propter quid, nam de demonstratione quia non multum difficultatur; medium enim in ipsa potest esse vel causa remota, vel effectus, vel aliquod concomitans, dummodo hæc omnia necessariam habeant connexionem cum re demonstrata, hæc siquidem conditio est necessaria utrique demonstrationi, cum utraque pariat scientiam, erit quoque in hac demonstratione major extremitas quodlibet prædicatum, quod potest certò, & evidenter de subjecto demonstrari. Jam ergo quoad demonstrationem propter quid notum esse debet ex jam dictis, illam differre à demonstratione quia, quòd illa procedat per causam proximam, & immediatam, non ista. Medium igitur demonstrationis propter quid erit causa adæquata, & proxima inhærentia prædicati cum subjecto, seu majoris extremitatis cum minori, ultra quod tamen dubium remanet, an quodlibet genus causæ possit pro medio interservire, scilicet materialis, formalis, finalis, & efficientis, & si ita, an plures causæ diversi generis simul possint concurrere ad eandem conclusionem demonstrandam?

Nota II. Per demonstrationem potissi- 59 mam intelligi illam, quæ perfectissimam parit scientiam in maxima certitudine, evidentia, & necessitate, estque semper demonstratio propter quid, sed simpliciter, & perfectissima, conveniuntque ei speciali modo demonstrationis condiciones ab Aristotele assignatæ. Porro de passione triplex potest dari definitio. Prima *formalis*, in qua ponitur genus, & differentia circumscripta sive per subjectum, sive per terminum, qualis est ista, *eclipsis est privatio luminis in luna à sole recepti*. Secunda *causalis*, in qua ponitur tantum causa propria, & adæquata illius passionis, ut *eclipsis est interpositio terra inter solem, & lunam*. Tertia est ex utraque integrata, & dicitur ab Aristotele differre à demonstratione sola terminorum positione, & situ; includit enim totum id, quod habet demonstratio, ut *eclipsis est privatio luminis in luna à sole recepti, causata per interpositionem terra*.

ASSERTIO I. Quodvis genus cau- 60 sæ est aptum medium ad demonstrationem propter quid conficiendam. Scotus 2. Post. q. 57. Mastrius, Bellutus, alii.

Probat I. Auth. Aristotelis 1. Physic. tex. 70. ubi ait, Physicum per omnia quatuor genera demonstrare. Et expref-

se 2. Post. Tex. 11. postquam ibi recensuit quatuor genera causarum, hæc formalia subdit: *omnes ista per medium monstrantur*, id est, in demonstratione tanquam medium ingredi possunt, non quidem intelligendô conjunctim, & in simul, sed disjunctim, ut aliquando hoc genus, aliquando aliud. Et quidem intelligi debet non de qualibet causa etiam per accidens, sed de causa per se.

61 *Probat*ur II. Ratione, discurrendô per singula genera causarum; nam in genere causæ formalis anima sensitiva v. g. est aptissimum medium ad demonstrandum esse sensibile, seu sensitivum hominis sic: *omne habens animam sensitivam est sensitivum; sed homo habet animam sensitivam: ergo est sensitivus*. In genere causæ materialis potest esse corruptibile demonstrari de composito physico per materiam primam, quæ est causa materialis ex qua: *Quidquid constat materiâ primâ, est corruptibile; sed corpus humanum constat materiâ primâ: ergo est corruptibile*. In genere causæ efficientis potest demonstrari vitalitas v. g. de actibus liberis, eò quod producantur à principio vitali: *quidquid producit à principio vitali, est essentialiter vitale; sed actus liberi producantur à principio vitali: ergo sunt essentialiter vitales*. Eodem modo de ipsis monstratur libertas, seu esse liberum. In genere causæ finalis demonstratur utilitas, imò necessitas structuræ domûs ex lapidibus, & lignis: *quod defendit à pluvia, & tempestatibus, est utile, imò necessarium; sed domus constructa ex lapidibus, & lignis defendit à pluvia, & tempestatibus: ergo est utilis, & necessaria*. Et sic in aliis materiis: ergo quodvis genus causæ est idoneum medium ad demonstrationem propter quid.

62 *Objicitur* I. Medium demonstrationis debet præcedere effectum demonstrandum; sed causa finalis non præcedit effectum: ergo non poterit esse medium demonstrationis.

Respondetur dist. min. Non præcedit in executione, conc. non præcedit in intentione, neg. min. Cum ergo finis verè inter causas numeretur, etsi non causet, nisi metaphoricè alliciendô, nec etiam nisi in intentione sit prior effectû, etiam verè poterit assumi pro medio.

63 *Objicitur* II. Inter medium, & effectum debet esse necessaria connexio; sed inter causam efficientem, & effectum non est necessaria connexio; potest enim esse v. g. ædificator sine domo: ergo causa efficiens non erit aptum medium demonstrationis propter quid.

Respondetur dist. min. Inter causam efficientem, & effectum in actu non est necessaria connexio, neg. inter causam in potentia, & effectum, conc. minor, quia

causa efficiens in actu necessariò conjungitur cum effectû; sermo autem est de ipsa ut in actu.

Objicitur III. Quod assumitur pro medio demonstrationis propter quid, debet esse necessarium; cum hæc demonstratio ex necessariis procedat; sed causa materialis non est necessaria, est enim causa corruptibilitatis, & contingentiae, est in potentia ad esse, & non esse: ergo causa materialis non est aptum medium demonstrationis propter quid.

Respondetur dist. min. Materia non est, aut non dicitur necessaria ex hoc, quod sit causa corruptibilitatis, & contingentiae incomplexæ, quoad existentiam compositi, conc. min. materia non est necessaria ex defectu, quod non sit causa necessitatis complexæ, & propositionis sempiternæ veritatis, neg. min. cum conseq. Licet ergo materia sit causa contingentiae quoad existentiam, & non existentiam compositi, est tamen etiam ut sic causa, & adhuc quoque causa propositionis æternæ veritatis; quia verè per ipsam demonstratur corruptibilitas de composito.

ASSERTIO II. Possunt plures causæ simul inservire ad eandem numerò demonstrationem. Citati.

*Probat*ur: Possunt plures causæ diversi ordinis concurrere ad eundem numerò effectum producendum, ut causa prima, & secunda ad productionem hominis: ergo etiam poterunt plures causæ diversi ordinis concurrere ad eandem numerò demonstrationem conficiendam; potest enim de homine sic demonstrari, esse elicitive actuum humanorum, agens liberum, & ordinatum ad æternam Beatitudinem est elicitive actuum humanorum, seu moralium; sed homo, seu creatura rationalis est agens liberum, & ad æternam Beatitudinem ordinatum: ergo est elicitive actuum humanorum, seu moralium, ubi efficiens, & finalis in simul assumuntur.

Objicitur I. Aristoteles 1. Post. 5. Scientiam definivit per causam, per quam res est, non per causas: ergo una tantum causa poterit esse medium in demonstratione.

Respondetur, Aristotelem assignare, quod est simpliciter necessarium ad acquirendam scientiam perfectam, non tamen negare, quin plures possint dari causæ ejusdem conclusionis.

Objicitur II. Sic medium esset quid per accidens; sed hoc dici nequit: ergo &c.

Respondetur neg. seq. Quia si illa conclusio suprâ, *creatura rationalis est elicitive actuum humanorum*, sumatur formaliter ut conclusio, ut includit ordinem ad principia, tunc respectu illarum causarum efficientis, & finalis tanquam medi-
diorum

diorum non censetur una tantum conclusio, sed duplex, & diversa; quia conclusio diversificatur ad diversitatem principiorum, & censentur quoque sic diversæ, & non una demonstratio, & sic etiam medium non erit quid per accidens; quando autem nos dicimus, posse plures causas inservire ad eandem conclusionem demonstrandam, non loquimur de conclusione formaliter, sed de conclusione materialiter, ut est una propositio demonstrabilis.

68 **ASSERTIO III.** Medium demonstrationis potissimæ est sola definitio passionis causalis. Scotus cit. q. 56. Mastrius, Bellutus, & alii contra alios.

Probatur I. Illud est medium in demonstratione potissima, per quod satisfacit quæsito propter quid ex 2. Post. 8. sed per causam passionis satisfacit huic quæsito ex 2. Post. c. 1. ergo causa, seu definitio causalis passionis erit medium. Min. patet; scientia enim quærit causam, cur passio insit subjecto, qua cognita quiescit intellectus.

69 *Probatur II.* Non potest esse medium in hac demonstratione definitio formalis: ergo &c. Prob. antec. Illud non est medium in demonstratione potissima, quo cognito adhuc contingit quærere, cur insit subjecto; sed cognita passione de subjecto per ejus definitionem formalem adhuc restat inquirendum, cur insit subjecto? si enim dicam, *risibilitas est aptitudo ad ridendum*, quæ est definitio formalis risibilitatis, intellectus non quiescit, sed ulterius indagat, cur insit risibilitas subjecto? ergo in demonstratione potissima definitio formalis passionis non est medium. Maj. patet; quia præmissæ demonstrationis potissimæ debent ex immediatis, & ex causis procedere; sed dum adhuc necesse est quærere, cur insit, non sic proceditur: ergo illud non est medium, quo cognito adhuc ita oportet quærere.

70 *Probatur III.* Nec potest hic esse medium definitio ex formali, & causali integrata. Quia medium debet esse per se unum; sed definitio ista integrata non est per se unum: ergo non potest esse medium. Tum quia definitio formalis, ut mox probatum, non potest esse medium: ergo nec potest dici, quod sit ista definitio integrata ex definitione formali, & causali, consequenter semper manet verum, quod sola definitio causalis sit tale medium.

71 *Obijcitur I.* Medium, & extrema debent esse ejusdem generis; sed passio est de genere qualitatis: ergo medium erit ipsius definitio formalis, quæ est in eodem genere, non verò definitio subjecti, quæ spectat ad aliud genus.

Respondetur neg. min. Quia passio est in eodem prædicamento cum subjecto, & non in distincto; nequit enim divinitus separari à subjecto, ut alibi docetur.

Obijcitur II. Medium in demonstratione debet esse re, & positione medium,

Tran. II.

ita, ut sit posterius subjecto, & prius passionis; sed tale est sola definitio passionis, quæ est prior passione, & posterior subjecto: ergo ipsa erit medium.

Respondetur neg. maj. Quia ad medium demonstrationis sufficit, ut sit medium in ratione cognoscibilitatis, id est, quod sit causa, cur cognoscatur inhærentia prædicati in subjecto, non autem requiritur, ut sit medium quoad ordinem prioritatis, & posterioritatis, aliter nec effectus, qui est posterior, posset esse medium in demonstratione quia.

Obijcitur III. Aristoteles 2. Post. c. 2. 72 docet, idem esse quid est, & propter quid: ergo medium debet dicere quid est passionis, & propter quid; consequenter ex utraque definitione debet constare.

Respondetur, Aristotelem vel loqui de quid subjecti, & propter quid passionis, quod utrumque convenit definitioni subjecti; vel si loquitur de quid passionis, non tamen loqui de quid formali, sed causali, quod iterum convenit subjecto, vel si etiam loqueretur de quid formali, non tamen intelligere de medio præcise sumpto, sed ut in demonstratione capto, & de tota demonstratione, qua non solum innoscitur quæstio propter quid de passione, sed etiam quæstio quid.

Obijcitur IV. Medium debet esse adæ- 73 quata causa connexionis passionis cum subjecto: ergo utramque definitionem continebit. Prob. conseq. Connexio pendet à subjecto, & passione, ut ab extremis: ergo definitio subjecti, & definitio passionis erunt causa hujus connexionis.

Respondetur neg. conseq. ad cujus probationem dicendum, etsi connexio pendeat à subjecto, & passione ut ab extremis, pendere tamen à definitione subjecti ut à causa, & non à definitione passionis; medium autem se debet habere ut causa inexistentiæ passionis in subjecto: ergo medium erit definitio causalis.

Obijcitur V. Medium hujus demon- 74 strationis debet causare perfectam passionis notitiam: ergo omnem causam tum formalem, tum efficientem includere debet; cognitio enim perfecta debet esse ex omnibus causis.

Respondetur dist. antec. Medium debet causare perfectam notitiam, ita, ut quietet intellectum, & det causam inhærentiæ passionis in subjecto, conc. omnino simpliciter perfectam, ita, ut etiam ipsum quid formale risibilitatis v. g. dicat, neg. antec. cum conseq.

Obijcitur VI. Præmissæ in demonstra- 75 tione potissima debent esse maxime propriæ, & immediatæ: ergo utraque definitio assumi debet pro medio; nam ex definitione subjecti tantum essent maxime propriæ subjecto, ex definitione passionis passioni tantum.

Respondetur dist. antec. Debent esse maximè propriæ quoad causalitatem, ad quod sufficit, ut in præmissis accipiatur proxima causa inhærentiæ, conc. debent esse maximè propriæ quoad formalitatem, ita, ut medium sit formalitas passionis, neg. antec. cum conseq.

ASSERTIO IV. Dicta causalis definitio non debet ex quocunque genere causæ constitui, sed solum ex causa formali subjecti, ita, ut sit definitio quidditativa subjecti secundum omnem partem, & causa ipsius passionis effectiva metaphysicè. Est consecutoria ex dictis, &

76 *Probat*ur I. Sola definitio subjecti quidditativa potest causare certitudinem, & necessitatem, qualis requiritur ad demonstrationem potissimam: ergo ipsa sola quæ talis erit medium in hac demonstratione. Prob. antec. Hæc est demonstratio potissima, *omne animal rationale est risibile; sed homo est animal rationale: ergo homo est risibilis*, in qua propria passio risibilitas demonstratur de subjecto, quod est homo minus extremum: atqui hanc necessitatem nulla alia causa, quàm causa formalis, & definitio quidditativa subjecti, ipsa scilicet rationalitas, generare potest: ergo &c. Patet min. Quia hæc necessitas est metaphysica omnium maxima; quia omnino infallibiliter manet, & fuit passio à causa formali subjecti; sed hanc necessitatem, & certitudinem metaphysicam sola definitio quidditativa, & causa formalis subjecti affert: ergo ipsa sola causat necessitatem, & certitudinem requisitam ad demonstrationem potissimam. Min. rursus patet; quia sola definitio subjecti quidditativa, & causa formalis est causa prima, & immediata, cur insint passionis, ab ipsa tanquam ab adæquato principio fluunt, ipsa posita ponuntur, ipsa ablata auferuntur, quæ omnia in medio demonstrationis potissimæ desiderantur, & necessaria sunt.

77 *Probat*ur II. Illud, quod est principium, & causa aliorum, quod sint talia, est maximè tale ex 2. Metaph. 4. intellige tamen in causis univocis, ut si ignis est causa, cur alia sint calida, ipse maximè erit calidus; sed causa formalis, & definitio quidditativa subjecti est causa, cur alia sint media demonstrandi: ergo ipsa erit potissima ratio demonstrandi, consequenter medium demonstrationis potissimæ. Minor ex hoc erit clara; quia quanto magis aliquid accedit ad definitionem subjecti, tanto magis habet rationem demonstrandi; sic enim intellectivum, quia maximè accedit ad rationale, habet rationem demonstrandi esse discursivum: ergo definitio quidditativa subjecti est causa, cur alia sint demonstrativa.

78 *Obijcitur* I. Illa debet dici potissima demonstratio, quæ perfectissimam parit scientiam, ita, ut de re nil amplius quæri

possit; sed quælibet causa proxima nata est talem parere scientiam: ergo quælibet potest esse medium. Patet min. ex Aristotele 2. Post. c. 1. ubi docet, per causam satisfaciendam quæstioni propter quid satisfieri omnibus aliis quæstionibus, quod patet exemplo; nam per interpositionem terræ inter solem, & lunam potest satisfieri omnibus aliis quæstionibus de eclipsi, an sit, quid sit, qualis sit, propter quid sit.

Respondetur dist. maj. Quæ perfectissimam parit scientiam, & insuper quietat intellectum per causam proximam, & necessariam necessitate metaphysica, quam sola causa formalis continet, conc. quæ non quietat intellectum per talem causam, neg. maj. quod scilicet talis sit demonstratio potissima. Illæ autem demonstrationes, quas Aristoteles cit. conficit, non sunt potissimæ.

Obijcitur II. Si definitio subjecti est 79 medium, tunc committeretur petitio principii; sed: ergo &c. Prob. seq. Definitio non est quid distinctum à definito: ergo si passio demonstratur convenire subjecto definito, quia convenit definitioni, jam probatur idem per idem.

Respondetur neg. seq. cum sua probat. Quia, ut traditur in Logica parva, definitio, & definitum distinguuntur, quatenus intrinsecè res cognoscibilis est confusè per nomen definiti, distinctè per definitionem, ita, ut confusio, & claritas non tantum modificent actum cognitionis, seu conceptum formalem, sed etiam objectivum, & ipsam rei cognoscibilitatem.

Obijcitur III. Medium quandoque est 80 oratio, quandoque sola dictio; sed dictio nequit dici definitio, quæ semper est oratio: ergo esse definitionem est accidentale medio.

Respondetur dist. secund. part. maj. Quandoque est una sola dictio, id est, vel materia, vel forma definitionis, quæ tamen sit radicaliter, & originativè causa passionis, conc. quæ nullo modo sit causa, neg. Itaque licet propriè loquendò semper deberet esse tota definitio medium, subin tamen adhibetur una pars tantum vel formalis, vel materialis, quatenus forma, vel materia sunt radicaliter adhuc causa passionis.

Obijcitur IV. Medium ut medium est 81 causa; quia scire est rem per causam cognoscere: ergo per accidens est medio, quod sit definitio.

Respondetur dist. antec. Medium ut medium est causa connexionis prædicati cum subjecto, & quidem illius connexionis, quæ est necessaria metaphysicè, conc. est causa ut sic, & quomodocunque, neg. antec. Requiritur ergo, ut medium sit essenziale subjecto, definitio subjecti, & causa passionis.

Obijcitur

Obijcitur V. Definitio subjecti ut sic dicitur causam inhærentiæ, & non propter quid; sed de ratione medii est, quod sit causa inhærentiæ, & dicat propter quid: ergo definitio ut definitio non erit medium.

Respondetur, definitionem subjecti quâ præcisè definitionem nec dicere causam inhærentiæ, nec propter quid, sed quâ definitionem subjecti, & quâ causam passionis, & quâ talem definitionem esse medium.

QUÆSTIO V.

Quales debeant esse Præmissæ Demonstrationis?

Nota, Aristotelem 1. Post. c. 1. & 4. assignasse condiciones plures ad præmissas demonstrationis propter quid potissimum, quas etiam maximè in secunda definitione demonstrationis recensuit Aristoteles, quas etiam nos hîc examinabimus.

82 **ASSERTIO I.** Præmissæ debent esse veræ.

Probatur: Conclusio demonstrationis est necessariò vera: ergo & præmissæ debebunt esse veræ. Prob. consequ. Falsum non efficit verum; sed præmissæ partialiter concurrunt effectivè ad conclusionem: ergo non possunt esse falsæ.

Obijcitur I. Sæpius ex falso sequitur verum, ut si quis ita ratiocinetur, *omnis lapis est animal; sed omnis homo est lapis: ergo omnis homo est animal*: ergo præmissæ non necessariò debebunt esse veræ.

Respondetur dist. antec. Ex falso sequitur verum per accidens, conc. per se, neg. Itaque tantum est ratione certæ dispositionis, non verò ratione materiæ falsæ, & per se, & illud consequens aliunde est verum.

83 *Obijcitur II.* De infinito, vacuo, ente rationis &c. multa demonstrantur; sed hæc sunt non entia, & falsa: ergo ex falsis haberi possunt demonstrationes, consequenter præmissæ non necessariò debebunt esse veræ.

Respondetur dist. maj. Multa demonstrantur positivè, neg. negativè, conc. maj. nam de illis, & similibus datur scientia negativa, quatenus cognoscimus, infinitum non dari, vacuum non existere, ens rationis non esse verum ens, sed falsum, non verò est scientia positiva affirmandò de illis aliquod verum, & reale prædicatum. Posset tamen etiam dici, entia rationis, & similia habere suam veritatem objectivam, & suum esse objectivum, & juxta illa fieri demonstrationes.

Obijcitur III. In demonstratione ducente ad impossibile una ex præmissis est falsa: ergo &c.

Respondetur, in demonstratione ducente ad impossibile præmissam falsam assumi tantum sub conditione, si scilicet conclusio protervè negata esset falsa, tunc ejus contradictoria deberet esset vera, & si esset vera, tunc sequeretur ita ex illa; hîc autem non de ista demonstratione loquimur, sed de vera demonstratione propter quid.

ASSERTIO II. Præmissæ debent esse primæ, & immediatæ.

Probatur; Quia si principia, seu præmissæ non essent primæ, & immediatæ, sed demonstrabiles per alias primas, & immediatas, & hæc iterum per alias, fieret sic processus in infinitum; sed hic est evitandus: ergo principia, seu præmissæ in demonstratione debent esse immediatæ, & primæ, & non demonstrabiles per alias. Ubi observandum, has duas dictiones *prima*, & *immediata* non facere duas condiciones, sed unam tantum, quæ significet, præmissas debere esse indemonstrabiles per aliud medium à priori, non tamen officit, quod à posteriori, & per effectum demonstrantur & in eodem genere; nam potest una causa demonstrari per aliam alterius generis, & tamen dicetur prima, & immediata in proprio genere; unde præmissæ istæ dicuntur se ipsis cognosci, & exinde propositiones per se notæ vocari solent. *Propositio autem per se nota* definitur à Scoto 1. dist. 2. q. 2. esse eam, quæ ex terminis propriis, qui sunt aliquid ejus, habet evidentem veritatem, ita, ut illa censeatur propositio per se nota, cui assentitur intellectus vi apprehensionis terminorum ipsius eò modò cognitorum, quo ponuntur integrare propositionem illam, quod significatur per voculas, qui sunt aliquid ejus. Tales propositiones sunt v. g. *totum est majus sua parte, omne est, vel non est, homo est animal rationale*; quia non habent evidentiam ab alio.

Quæres, an præmissæ debeant esse semper immediatæ, & indemonstrabiles formaliter, & actu, quæ non habent aliquid prius, per quod demonstrantur, vel an etiam possint esse virtualiter, & finaliter indemonstrabiles, & immediatæ, id est, in quantum resolvuntur finaliter in aliam formaliter, & actu immediatam?

Respondetur I. In demonstratione potissima debere esse præmissas formaliter immediatas, & indemonstrabiles; cum enim in hac demonstratione passio concludatur de subjecto per definitionem subjecti, jam tam major, quàm minor erunt immediatæ; in majori enim passio dicitur de definitione, & in minori definitio de definito, quæ prædicata immediatè conveniunt propriis subjectis.

Respondetur II. In aliis demonstrationibus non necessario requiri principia formaliter immediata, & indemonstrabilia: & de demonstratione quia omnino patet; si enim dicam, *omne flebile est risibile; sed homo est flebilis: ergo est risibilis*, præmissæ tantum virtualiter, & finaliter sunt indemonstrabiles, quatenus tandem resolvuntur in rationale, quod formaliter, & actu à priori est indemonstrabile. Dein universum ratio est, quia si non sufficerent ad veram demonstrationem principia virtualiter, & finaliter indemonstrabilia, nulla daretur Scientia subalterna; sed hoc est falsum: ergo, &c. Seq. patet, quia subalternata accipit sua principia à subalternante, in qua etiam demonstrantur, & sunt conclusiones subalternantis; ubi enim desinit subalternans, incipit subalternata, & sic tantum sunt virtualiter indemonstrabiles, quatenus finaliter resolvuntur in aliquod principium subalternantis formaliter, & actu à priori indemonstrabile: ergo si talia principia non essent sufficientia ad demonstrationem, nulla utique posset dari Scientia subalternata.

- 86 **ASSERTIO III.** Præmissæ debent esse priores, & notiores, certiores, evidentiores, & perfectiores conclusione. Est satis communis, exceptis conditionibus *certiores, evidentiores*, quas Hurtadus, & Oviedo inficiantur, affirmat tamen, & tuetur Scotus q. 11. & 13. hic.

Probatur I. Quod debeant esse priores; quia præmissæ causant conclusionem; sed omnis causa est prior suo effectu: ergo etiam præmissæ erunt priores conclusione.

- 87 *Probatur II.* Quod debeant esse Notiores: Illud erit notius altero, à quo alterum dependet quoad notitiam sui; sed à præmissis dependet conclusio quoad notitiam sui: ergo præmissæ debent esse notiores.

- 88 *Probatur III.* Quod debeant esse certiores: Certitudo præmissarum, sicut cuiuslibet propositionis, causatur à certitudine, & necessitate objecti, certitudo vero conclusionis causatur, & habetur à veritate, & necessitate præmissarum: ergo major erit certitudo præmissarum, quam conclusionis. Patet conseq. Quia propter quod unumquodque tale, & illud magis tale 1. Post. 2. cap. Quod axioma licet non verificetur, nec locum habeat in omni materia, verificatur tamen in illis, quæ se habent ut causa, & effectus, quomodo se etiam habent præmissæ, & conclusio ad invicem. Ut tamen possit verificari, requiruntur certæ conditiones, quarum Prima est, ut causa, propter quam effectus dicitur talis, sit totalis causa, & per se illius effectus; defectu huius non valet, *compositum est ens in actu propter*

formam: ergo forma est magis in actu, quia forma non est causa totalis actualitatis compositi, sed etiam propria entitas. Nec valet, *cæli influunt propter motum: ergo motus magis influit*, quia motus non est per se causa influxus, sed per accidens. Secunda est, ut prædicatum, vel ratio, quæ dicitur magis causæ convenire, quàm effectui, & in qua fit comparatio, conveniat tam causæ, quàm effectui formaliter; unde non valet, *aër est calidus propter solem: ergo sol est magis calidus*, *Petrus est ebrius propter vinum: ergo vinum est magis ebrium*, quia nec ebrietas vino, nec soli calor formaliter convenit. Tertia est, ut illa ratio convenientiæ, in qua comparatio fit, suscipiat magis, & minus; unde non valet, *filius est homo propter patrem: ergo pater est magis homo*, *Filius in Divinis spirat Spiritum Sanctum propter Patrem: ergo Pater magis spirat*, quia nec spiratio in Divinis, nec esse hominem suscipit magis, & minus. Quarta est, ut causa non communicet effectui formam, secundum quam dicitur talis, in eodem gradu, quo ipsam possidet; unde non valet, *aqua calida ut quatuor producit in manu calorem ut quatuor, atque ita manus est calida propter aquam: ergo aqua calida ut quatuor est magis calida, quàm manus calida ut quatuor*. Cum his conditionibus dictum axioma semper est verum: atqui in præsentī adsunt hæ Conditiones; certitudo enim præmissarum est per se, & tota causa certitudinis conclusionis: certitudo convenit formaliter tam præmissis, quàm conclusioni, suscipit magis, & minus, nec communicatur conclusioni in eodem gradu: ergo hîc verificatur axioma, consequenter præmissæ sunt certiores, quàm conclusio. Tum quia quod ex se est tale, perfectius est tale, quàm illud, quod per aliud est tale; sed præmissæ ex se sunt tales, scilicet certæ: ergo perfectius, & magis certæ, quàm conclusio, quæ per præmissas est certa. Tum quia juxta Hurtadum, qui vult, dictum axioma valere tantum in fine, & mediis, ideo plus amatur finis, quàm media, quia bonitas finis movet voluntatem ad amorem mediorum; sed assensus præmissarum movet intellectum ad assensum conclusionis: ergo magis assentietur intellectus præmissis, & firmitus, quàm conclusioni, quæ firmitas major utique erit ex majori certitudine. Tum quia in mediis dependentia ad finem arguit minorem capacitatem amoris, & minorem bonitatem, quàm sit in fine: ergo etiam dependentia conclusionis ad præmissas arguet in ipsa minorem capacitatem certitudinis, & minorem certitudinem, eo ipso, quod ab alio sit dependens.

Probatur IV. Quod debeant esse evidē- 89
tiores; Tum quia & ipsa evidentia con-

conclusionis est propter evidentiam præmissarum. Tum quia præmissæ habent perfectiorem noscibilitatem, scilicet per se, & immediatam, conclusio verò imperfectiorem, quia per aliud, & mediatam; ergo evidentiùs præmissæ cognoscuntur. Tum quia illa propositio est evidentiùs, quæ vel est intuitiva, vel magis ad istam accedit; evidentia enim est *clara objecti videntia, & intuitio*, & ideo etiam clariùs cognoscimus res sensibiles, quæ notiores nobis sunt, quàm insensibiles: ergo quia principia sunt per se nota, vel saltem accedunt immediatius principiis per se notis, quàm conclusio, erunt evidentiùs conclusione.

90 *Probatur V.* Quòd debeant esse perfectiores: Causa æquivoca est perfectior suo effectu; sed præmissæ sunt causa æquivoca respectu conclusionis; ergo sunt perfectiores conclusione; quia quidquid conclusio habet, habet, & possidet per præmissas, quarum objectum est unio medii cum extremis, in ordine ad quod ipsas consideramus, quod ex se, & per se est certum, evidens, &c. objectum verò conclusionis, puta, unio extremorum, est tale propter objectum præmissarum; hoc tamen est intelligendum, quòd præmissæ sint perfectiores Conclusionem, quoad certitudinem & evidentiam, non autem secundum Entitatem, quia tertia Mentis Operatio, qualis est Conclusio, est perfectior secundà Mentis Operatione (qualis sunt præmissæ) quoad entitatem.

91 *Obijcitur I.* Conclusio ex principiis fidei deducta non est incertior ipsis principiis, alias non esset de fide, de cujus ratione est, quòd habeat summam certitudinem: ergo idem dicendum de conclusione naturali

Respondetur neg. conf. & parit. quia conclusio naturalis est de objecto formali, specie distincto ab objecto formali præmissarum; intellectus enim principiis assentitur ex terminorum apprehensione, conclusioni verò ex unione extremorum cum medio tanquam ex motivo, & ex ipsa unione formali extremorum tanquam ratione formali quæ; at assensus præmissarum de fide, & assensus conclusionis ex illis deductæ sunt ejusdem speciei; quia habent idem objectum formale, scilicet revelationem divinam. Dein etiam posset dici, principia ipsa revelata majorem habere certitudinem, quia hæc immediatè divino nituntur testimonio, & habetur de ipsis cognitio per fidem immediatè, de conclusione verò deducta mediatè, medio scilicet discursu, & vi luminis naturalis intellectus, unde etiam non ad fidem, sed habitum, seu Scientiam Theologicam pertinet.

92 *Obijcitur II.* Aristoteles 1. Post. cap. 2. ait, non oportere assentire omnibus
Tract. II.

principiis magis, quàm conclusioni, sed omnibus, vel aliquibus: ergo juxta Aristotelem non sunt semper certiora, notiora, & evidentiùs conclusione.

Respondetur: Quosdam dicere, Aristotelis mentem non fuisse hanc difficultatem in hoc loco discutere, & ideo non curasse, & sub disjunctione fuisse locutum. Oportet tamen adhuc, omnia principia esse notiora, certiora, & evidentiùs, quia cum sint causæ conclusionis, sunt magis independentia.

Obijcitur III. Axioma ex Aristotele 93 allatum, quo probamus nostram sententiam, non valet in causis æquivocis; sed præmissæ sunt causæ æquivocæ conclusionis: ergo de illis non valet.

Respondetur dist. min. Sunt causæ æquivocæ conclusionis, quatenus conclusio consideratur, & accipitur pro vera cognitione scientifica per causam acquisita, non verò sic præmissæ, conc. sunt causæ æquivocæ, quatenus tam præmissæ, quàm conclusio conveniunt in communi ratione cognitionis certæ, & evidens, neg. min. quia sic sunt causæ univocæ.

Obijcitur IV. Eodem modo uniuntur 94 extrema cum medio in præmissis, ac inter se in conclusione, imò eadem unione, quia uniuntur inter se virtute illius principii, quæ sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se; sed ubi est eadem unio, & idem objectum, est eadem certitudo: ergo conclusionis, & præmissarum est eadem certitudo.

Respondetur neg. maj. quia unio extremorum cum medio est immediata, & independens, unio autem extremorum inter se est mediata tantum, & dependens. Ex illo quoque principio deducitur, esse diversam unionem, quia illa unio extremorum cum medio insinuata in principio est causa unionis extremorum ad invicem.

Obijcitur V. Conclusio subin est sensu nota, vel pluribus demonstrationibus: ergo in his casibus excedet in certitudine præmissas.

Respondetur: Quòd fors aliqua conclusio sit sensu nota, non esse contra nos, quia nos hîc loquimur de conclusione, ut pendet à præmissis. Si autem pluribus demonstrationibus sit nota, tunc non esset una formaliter conclusio, sed materialiter tantum, quia ad variationem mediorum variatur conclusio formaliter. *Dices:* Ad Conclusionem causandam coagunt objectum, lumen intellectus, & ipsæ præmissæ, ad notitiam verò præmissarum solum objectum, & lumen intellectus concurrunt; atqui ubi plures causæ paris virtutis ad effectum concurrunt, produciunt etiam effectum perfectiorem, quàm ubi pauciores: ergo conclusio adhuc erit perfectior, quàm præmissæ. *Contra:* Dist. min.

min. Producunt effectum perfectiorem, si effectus sit majoris perfectionis, & nobilitatis compos, conc. secus, neg. min. in presenti verò conclusio nec paris perfectionis, & nobilitatis cum præmissis, nec majoris compos est, cum sit effectus æquivocus earum.

- 96 *Objicitur* VI. Nobilius non ordinatur ad ignobilius, quod patet ex 1. Corinth. 3. *Omnia vestra sunt, vos autem Christi, Christus autem DEI*; finis siquidem nobilior est iis, quæ sunt ad finem; sed principia ordinantur ad conclusionem: ergo non sunt nobiliora, & certiora, quam ipsa.

Respondetur dist. min. Principia ordinantur ad conclusionem tanquam media ad finem, quæ bene sunt imperfectiora fine, neg. min. ordinantur tanquam causæ ad effectum, conc. min. non autem est inconveniens, causam tanquam perfectiorem ordinari ad effectum tanquam imperfectiorem.

- 97 **ASSERTIO IV.** Præmissæ debent esse causæ conclusionis.

*Probat*ur: Imò probata manet hæc conditio ex q. 1. præced. ubi probavimus, præmissas partialiter effectivè cum intellectu concurrere ad conclusionem, & ulterius patet ex hoc, quòd scire rem sit eam per suam causam cognoscere; sed sci- mus conclusionem per præmissas: ergo tanquam per sui causam. Tandem

- 98 *Observa*, Aristotelem 1. Post. cap. 4. adhuc requirere ad demonstrationem ritè conficiendam, ut præmissæ sint primò *necessariæ*, quæ satis patet ex hucusque jam dictis; alias enim Syllogismus demonstrativus non differre posset à topico. Secundò ut *sint de omni posterioristico*, ut scilicet prædicatum conveniat omni inferiori contento sub subiecto, quo constat propositio, ut omnis homo est animal, & Petrus, & Paulus, & Joannes, &c. & ratio hujus est, quia præmissæ debent esse necessariæ. Tertiò ut præmissæ sint *universales*, & *incorruptibiles*, seu perpetuæ, & æternæ veritatis, quia conclusio in demonstratione est Scientia; Scientia verò est de universalibus, & incorruptibilibus ex 2. de an. tex. 60. Quartò ut *sint per se*, necessitas enim præmissarum dicit aliquem modum per se, quo prædicatum inest subiecto. Quintò *Propria*, quia præmissæ, in quibus prædicatum per se inest subiecto, sunt utique propriæ, & non extraneæ, in quibus prædicatum extraneum est à ratione subiecti.

DISPUTATIO X.

De Scientia.

QUÆSTIO I.

Quid sit Scientia Demonstrationis Effectus, & quæ ad eam Conditiones requirantur?

Nota: Aliam esse Scientiam *habitualement*,¹ & aliam *actualem*. Actualis est actualis cognitio scientifica deducta ex præmissis demonstrativis. Habitualis est *habitus quidam de prima specie qualitatis, permanens, intellectualis, disponens intellectum non ad simpliciter operandum, sed ad promptè, faciliter, & expedite operandum ex frequentatis actibus scientificis acquisitus*. Hic sermo potissimum erit de Scientia actuali. Nomen autem Scientiæ primò extenditur ad quemcunque actum, quo quis judicat, aliquam propositionem esse veram, aut falsam, quo modo dicimur scire, quæ opinamur, & credimus. Secundò capitur pro solis, & omnibus cognitionibus certis, & evidentibus, & sic actus fidei, & opinionis non sunt Scientiæ, bene tamen cognitiones primorum principiorum, & conclusionum ex illis deductarum. Tertiò pro notitia discursiva certa, & evidenti, sive sit discursiva à priori, sive à posteriori, quo sensu actus, quibus assentimur primis principiis, non sunt Scientiæ, bene tamen actus, quibus assentimur conclusioni demonstrationis tam *quia*, quam *propter quid*. Quartò accipitur strictissimè pro sola notitia discursiva certa, & evidenti habita per demonstrationem *propter quid*, & *à priori*. Aristoteles Scientiam 1. Post. cap. 2. definivit, *quòd sit cognitio rei per causam, propter quam res est, & quod illius est causa, & non contingit aliter se habere*. De qua definitione quaeritur, an sit bona, & in quo sensu Scientiam declaret?

ASSERTIO I. Data definitio est² bona, si Scientia in quarto sensu accipitur. Ita Poncius expressè hinc disp. 22. q. 1. Mastrius 2. p. Inst. Tr. 1. cap. 2. n. 7.

*Probat*ur, & declaratur: Dicitur *cognitio*; per hoc enim cognitio scientifica convenit cum omnibus aliis cognitionibus tanquam in genere, etiam sensitivis. Dicitur, *per causam*, ad differentiam eorum, quorum cognitionem non habemus per causam, ut est cognitio principiorum, & cognitio à posteriori, & per effectum. Additur *propter quam res est*; quia multæ sunt causæ, sed ad Scientiam solum

solum concurrere debet illa causa, quæ est propria illius rei, & proxima, qua posita ponitur effectus, & qua remota remove-
tur. Subditur, *quod illius est causa*, quia nedum oportet, quod illa causa sit causa proxima, sed requiritur, quod intellectus sciat, effectum à tali causa pendere. Ad-
ditur adhuc, & *non contingit aliter se habere*, quia requiritur, ut intellectus nullatenus dubitet de effectu, quod à tali causa proveniat, imò quod sit prorsus impossibile, ut aliter se habeat. Ex quibus omnibus clarè patet, definitionem solum tenere pro Scientia in quarto sensu accepta, non autem esse universalem. Posset itaque dici universaliter loquendò quoad Scientiam, *quod sit cognitio vera, certa, evidens, & discursiva*.

3 ASSERTIO II. Plures sunt conditiones ad Scientiam requisitæ.

Prima est, quod sit *vera*, & patet inde, quia error, & falsitas non sunt Scientia.

Secunda est, quod sit *certa*; est autem certitudo firma intellectus adhesionem alteri determinata parti absque formidine de opposito. Hæc certitudo vel provenit ex ipsomet objecto, quatenus ita se habet, ut simpliciter, & de potentia DEI nequeat aliter se habere, quæ dicitur certitudo *intrinseca*, & *metaphysica*. Vel provenit ex alio capite, & dicitur certitudo *extrinseca*, quod variè potest contingere, vel quia voluntas intellectui imperat, ut taliter iudicet, & non aliter, eò, quia movetur ex aliquo effectū, vel apparenti, vel vana ratione, uti moventur Hæretici ad assentiendum suis erroribus pertinaciter, vel quia ita asseritur ab auctoritatis magnæ viris, & est certitudo eò major, quò major est dicentis auctoritas, unde certissimi sunt Articuli fidei ob revelationem DEI, vel quia naturaliter semper ita evenit, & sic qui videret accidens, statim iudicaret, subistere subiectum, licet posset DEUS accidens à subiecto separare, & hæc dicitur *certitudo physica*. Ad Scientiam perfectissimam requiritur prima certitudo, quia aliis subesse potest falsum. In hac conditione Aristoteles etiam inclusit evidentiam in ly *quoniam illius est causa*; sic enim cognoscendò sufficienter habebit evidentiam, quam significavit etiam per verba ex notioribus, & immediatis.

Tertia, quod sit *evidens*; est autem evidentia claritas cognitionis, qua intellectus clarè videt objecti veritatem, & connexionem prædicati cum subiecto, & dicitur evidentia, quasi *clara objecti evidentia*. Duplex assignari potest evidentia, una ex parte potentiæ, & est claritas ipsa cognitionis intimè percipientis rationem connexionis terminorum, alia ex parte objecti, estque aptitudo illa in objecto

manifestandi se clarè, & distinctè intellectui, ut statim, ac objicitur intellectui, illum ad sui cognitionem moveat, & est una immediata ex ipsa terminorum apprehensione, quæ competit principiis, & alia mediata propter aliud, & competit Scientiæ, seu conclusioni. Quod autem ad Scientiam requiratur evidentia ex parte potentiæ, seu in intellectu scientis, docet Doctor q. 3. Prol. & 1. dist. 3. q. 4. art. 2. ex communi enim consensu fides, & Scientia specie distinguuntur, & opponuntur; illa enim est obscura; ista verò clara, & evidens: ergo, &c.

Quarta, quod sit *necessaria*, intellige non necessitate simpliciter, qua res ita existit, ut non possit non existere, quæ necessitas soli DEO competit, sed necessitate secundum quid, seu complexa; intellectus enim concipiens necessariam habitudinem rei ad sua prædicata, & passionnes, necessariò affirmandò conjungit terminos illos. Hæc conditio intelligitur in secunda.

Quinta, ut sit de *objecto universali*; de singularibus enim non datur Scientia, (intellige de singularibus creatis.) Ratio est, quia singularia ut singularia non habent definitionem; cum singularitas nihil sit quidditatis rei, quæ per definitionem explicari debet, neque habet passionnes peculiare ipsi ut singularibus convenientes: ergo nequit de ipsis haberi Scientia, quia in hac per definitionem tanquam medium debent demonstrari passionnes. Antec. quoad secundam partem patet etiam; proprietates enim sunt speciei, non individui, risibilitas v. g. non Petro adæquatè convenit quæ singulari, sed homini. Potest tamen dari Scientia de singularibus, in quantum participant naturam specificam, & in quantum per se secundò etiam passionnes de ipsis demonstrantur, quæ per se primò demonstrantur de specie; unde notanter dixi, *ut singularia*: item *de singularibus creatis*, quia de DEO singularissimo habetur Scientia; passionnes enim, vel quasi passionnes de ipso immediatè demonstrantur.

Sexta, quod sit *causata per discursum*, quia Scientia est cognitio rei per causam; scire enim est rem per causam cognoscere, ait Aristoteles 1. Post. cap. 2. Debet etiam esse illativa per demonstrationem rectè dispositam in modo, & figura, per quod etiam distingui potest, & discerni à ratione rigorosæ Scientiæ notitia principiorum.

Objicitur I. Si scientia esset per causam, daretur processus in infinitum; nam hæc causa deberet sciri per aliam, & illa iterum per aliam; sed: ergo &c.

Respondetur neg. seq. cum sua probatione; quia principia seu causa non scitur per aliam causam, aut alia principia, sed

per apprehensionem terminorum, & per habitum, qui dicitur *intellectus*; nam licet notitia principiorum non sit nobis indita à natura, nec intellectui nostro congenita, eò quod sit ut tabula rasa, tamen dicuntur principia lumine naturæ nota, quatenus concipimus sensibilia per sensum, ex sensu fiunt imaginationes, & phantasmata, ex quibus efficitur memoria, & ex multis memoriis experientia, tandem ex experientia plurium singularium colligit intellectus propositionem universalem, cui vi luminis naturalis, & inditæ inclinationis à natura clarum, & certum elicit assensum, & in hoc quiescit intellectus.

5 *Obijcitur* II. Si ad cognitionem conclusionis requiritur cognitio propriæ causæ, quatenus, vel *quoniam illius est causa*, tunc omnis conclusio sciretur sub ratione relativa, ut scilicet causata, & effectus causæ; sed: ergo malè ponuntur illæ particulæ.

Respondetur dist. seq. Cognosceretur sub ratione relativa virtualiter, & implicitè, id est, absolutum cum relatione, conc. formaliter, & explicitè semper, neg. seq. nam conclusio cognoscitur sub propria ratione, sed tamen dependenter à præmissis, quod est cognoscere absolutum cum relatione effectûs.

6 *Obijcitur* III. De corruptibilibus ut sic datur scientia, ut patet in physicis: eclipis monstratur de luna, quæ tamen non semper lunæ convenit, & insuper luna est quid singulare. Item Philosophia differit de effectibus fortuitis, & per accidens: ergo in definitione scientiæ malè ponitur, *non contingit aliter se habere*, & malè requiruntur quarta, & quinta conditio.

Respondetur dist. primum, de corruptibilibus corruptibilitate incompleta quidem, incorruptibilibus tamen incorruptibilitate completa propter necessariam habitudinem inter prædicatum corruptibile, & rem physicam, conc. de corruptibilibus utraque corruptibilitate, neg. De luna monstratur eclipis non simpliciter, sed vel quoad aptitudinem, vel eclipis actualis de luna in tali situ, & ordine disposita; sic autem conficiuntur propositiones necessariae. Et quando monstratur de luna eclipis, luna, sicut etiam sol accipiuntur quasi sub ratione speciei, & quasi universalis, & plerumque una ex præmissis erit universalis, à qua altera habet suam necessitatem. Effectus quoque per accidens habent sua prædicata essentialia, & passionis de ipsis demonstrabiles, sub qua ratione dici possunt entia necessaria.

7 *Obijcitur* IV. Mutabile, & contingens non potest causare necessarium; sed entia creata sunt mutabilia, & contingentia: ergo non possunt causare scientiam necessariam.

Respondetur dist. maj. Non potest causare necessarium quia mutabile, & contingens, conc. quia natura habens immutabilem habitudinem ad aliud, scilicet passionem aliquam, neg. maj. & dist. min. Sunt mutabilia quoad existentiam, conc. quoad naturam, & dictam habitudinem, neg. min. cum conseq.

Obijcitur V. De singulari in se demonstratur unitas, distinctio &c. sed hæc unitas, & hæc distinctio numeralis non nisi ab individuali differentia provenit: ergo de individuo, seu singulari quia tali potest demonstrari aliquid, & sic non tenet quinta conditio.

Respondetur dist. maj. De singulari in actu signato, quomodo induit rationem speciei, monstratur unitas numerica in universalis conc. de singulari in actu exercito, neg. maj. Minor etiam negatur; quia, ut in octo lib. Physic. docetur, determinatio quoad individuationem effectûs à solo Deo provenit, & sic hæc unitas, qua Petrus est idem sibi ipsi, & ab alio distinctus, non ita necessariò ab hæcitate Petri provenit, ut alia consimilis non potuerit emanare.

Obijcitur VI. Collectio accidentium convenit individuo ex Porphyrio c. de Specie: ergo de ipso poterit demonstrari.

Respondetur dist. antec. Collectio accidentium convenit individuo ab extrinseco tanquam id, per quod hæcitas circumscribitur, conc. tanquam vera passio, neg. antec. quia verè passio esse non potest, cum sit plura prædicata, non unum, posset tamen largè appellari passio. Dein etiam hæc collectio potest absolutè in alio individuo reperiri. Post hæc adhuc

Quæres I. An scientia possit suum objectum demonstrare?

Respondetur, posse demonstrare à posteriori, non verò à priori. Ratio primi est; Tum quia DEUS est totale objectum Theologiæ; sed hæc à posteriori DEUM demonstrat: ergo &c. Tum quia Aristoteles probat per media physica existentiam subjectorum partialium Philosophiæ, ut ex ferri sursum ad extremum probat existentiam ignis, ex motu circulari existentiam cœli. Ratio secundi est; Quia Subjectum est primum omnium in aliqua scientia: ergo non potest dari ipso aliquod prius, & notius, per quod à priori monstraretur. Dein vel est sermo de existentia objecti actuali; hæc verò in creatis est prædicatum contingens à causis contingenter existentibus causatum: ergo non poterit confici demonstratio rigorosa de ipsa, quæ est ex necessariis. Existentia autem in Divinis licet sit prædicatum essentialiale enti increato, non potest tamen à priori demonstrari, nisi per Deitatem; sed hæc nobis naturaliter est ignota: ergo &c. Vel est sermo de existentia aptitudinali, qua objectum est ens quoddam

dam possibile in rerum natura non prohibitum? Hæc autem, licet sit necessaria subjecto non tamen potest monstrari, nisi concipiendò, rationem subjecti nomen explicantem nullam involvere repugnantiam, nec ullam particulam disconvenire alteri, sicut Scotus 4. dist. 1. q. 2. probat de Sacramentis: atqui sic ostendere, quòd subjecti ratio nullam involvat falsitatem, est procedere à posteriori, non à priori: ergo &c. Prob. min. Veritas, vel falsitas sunt effectus possibilitatis, vel impossibilitatis entis; ex eo enim, quòd res est, vel non est, oratio dicitur vera, vel falsa, & non econtra: ergo &c.

11 Quæres II. An de ente per accidens possit dari scientia?

Respondetur negativè. Ratio est; quia, ut ait Scotus 2. dist. 3. q. 4. & alibi, nequit de aliquo dici per se, nec de ipso poterit aliquod prædicatum per se annuntiari, quod est unum per accidens in se; sed scientia quælibet est de propositionibus per se: ergo nulla propositio scientifica potest formari de ente per accidens. Tum quia ens per accidens non habet unam essentiam, & hinc etiam non habet primam conditionem requisitam, quòd de subjecto debeat præsupponi *quid est*, & possit definiri, nec est unum per se: ergo nec potest esse causa inhærentiæ unius passionis in subjecto. Dices: In scientiis subalternatis objecta addunt accidentalem differentiam supra objecta subalternantium: Medicina considerat hominem ut sanabilem, Ethica ut dirigibilem in suis actibus: Arithmetica considerat numerum, Politica Rempublicam, Artes mechanicæ considerant res artificiales ex materia, & tali vel tali figura, Pharmacopola considerat pharmaca ex diversis herbis, & radicibus composita: ergo. Contra: De Scientiis subalternatis patebit infra. Medicina, & Ethica non sunt de objecto per accidens; nam sanabilitas, & dirigibilitas circumscribunt, & dant intelligere principia, à quibus emanant, quæ sunt de hominis essentia, & unum per se faciunt cum homine, sic autem sæpius fit, quòd utamur aliquo ente per accidens, scilicet aggregato ex subjecto, & passione, ut circumscribamus speciem innominatam, & per passionem innuamus principium ipsius. Arithmetica considerat numerum non materialiter pro substrato, & in actu exercito, sed formaliter, quomodo est unus per se conceptus. Politica, Bellica, Artes mechanicæ non sunt unum per se habitus, sed plures aliquo ordine aggregati, sicut etiam plura sunt objecta. Pharmaca etiam sunt aggregatum quoddam ex pluribus causis, & sic cognitio alicujus medicinæ propriè non est una, sed plures demonstrantes plures passiones unitas de pluribus subjectis unitis. Dein universaliter scientiæ requirunt majorem

Tract. II.

unitatem, quàm artes. Tandem nostram Responsionem negativam expressè habet Scotus 2. dist. 3. q. 4. Et 3. dist. 7. q. 1. Et 4. dist. 11. q. 3. Unde si alicubi in contrarium citetur, dicendum est, loqui dubitative, vel conditionatè.

Quæres III. An Subjectum debeat primò continere virtualiter omnes veritates Scientiæ, sicut Scotus q. 3. Prol. desiderat dicens: *Ratio primi subjecti est continere in se primò virtualiter omnes veritates illius habitus, cujus est Subjectum?*

Respondetur, Subjectum seu Objectum Scientiæ tam genericum, quàm specificum, seu parziale virtualiter tantum continere in esse cognito, & reali metaphysico passionem de se immediatè demonstrabiles, genericum insuper alia potentialiter. Et hoc solum Scotus voluit, non quòd genericum contineat virtualiter passiones scientiarum particularium, bene tamen objectum scientiæ partialis contineat omnes passiones, & veritates illius scientiæ partialis, & specificæ. Ratio Responsionis quoad primum est; quia continere aliud virtualiter est continere in esse prædicabili; sed subjectum emanat realiter metaphysicè suas passiones: ergo continet illas virtualiter in esse reali metaphysico. Item in esse cognito; quia subjectum per suam speciem repræsentat definitionem, quam essentialiter continet; sed definitio est causa, cur passio cognoscatur: ergo continet virtualiter in esse cognito passionem, ejusque inhærentiam in subjecto, & veritatem complexam. Ratio quoad secundum est; quia objectum totale, & genericum per suum quid est, seu definitionem non potest esse causa, cur passiones inferiorum, & specificorum objectorum de ipsis demonstrantur, & sic quoad connexionem cum ipsis cognoscantur, quòd requiritur ad virtuales continentiam in esse objectivo: ergo non virtualiter, sed tantum potentialiter continebit, sicut superiora continent inferiora. Antec. patet; quia per rationem corporis naturalis ut sic, quod est objectum totale, & genericum totius Philosophiæ naturalis, nequit circularis mobilitas de cælo, quod est objectum specificum, seu parziale partialis scientiæ de cælo, demonstrari; quia alias omnibus corporibus conveniret: ergo &c. Observa tamen quando dicimus, objectum scientiæ virtualiter continere suas passiones quoad esse cognitum, sermonem esse de passionibus intrinsicis, & respectu quarum subjectum est adæquata causa, non verò extrinsecarum, quarum non est adæquata causa, ut eclipsabilitas respectu lunæ in sui cognitione dependet etiam à terra, & non solum à luna.

N n n

QUÆ-

QUÆSTIO II.

De Unitate, & Distinctione
Scientiæ.

13 *Nota*, Sicut potest admitti, in uno sensu dari tantum unum prædicamentum; quia accipiendò genus supremum pro gradu illo communissimo, qui non habet alium supra se, est unum tantum genus supremum, scilicet ens finitum, sic in præsentia non posse improbabiler sustineri, quòd detur una tantum scientia totalis; nam unitas scientiæ desumitur ab unitate objecti scibilis: sicut ergo ultimatè omnia scibilia in ente conveniunt, & unum objectum totale, & adæquatum integrare dicuntur, sub quo omnia tanquam objecta partialia continentur, ita posset assignari una scientia totalis, ens tanquam objectum considerans. Quia tamen unam tantum ponere scientiam rerum omnium magnam parere poterat confusionem, ex altera verò parte multiplicare tot scientias totales, quot species sunt entium, esset in infinitum progredi, hinc sicut decem assignantur prædicamenta, sic etiam plures assignari poterunt scientiæ totales non merò arbitriò Doctorum, sed fundamentò sumptò ex ipsis rebus. De quibus proin scientiis quæritur, unde desumant suam unitatem, & distinctionem, non quidem unitatem intrinsecam, quæ ipsam consequatur entitatem tanquam passio, sed extrinsecam, quæ desumitur ab illo, à quo specificatur, & essentialiter dependet? Non est autem sermo de actuali scientia; hæc enim, cum sit ipsa cognitio conclusionis demonstratæ, multiplex erit, sicut plures sunt conclusiones, quarum una potest esse sine altera, sed est quæstio de scientia habituali, seu habitu illo ex pluribus actibus scientificis acquisito, & collecto. De quo ulteriùs quæritur, an sit qualitas una simplex, vel composita, aut aggregata ex pluribus conclusionibus scientificis, & si ad multiplicationem conclusionum multiplicentur habitus, quomodo adhuc dicatur una scientia, vel per aggregationem illorum habituum, vel per unionem aliquam physicam, aut artificialem?

14 **ASSERTIO I.** Unitas, & distinctio Scientiæ desumenda est ex unitate, vel distinctione objecti formalis. Aristoteles 3. de an. 37. & 38. Item 2. Metaph. 2. & 4. ubi docet, unitatem Scientiæ ex unitate objecti investigandam. Scotus 6. Metaph. 9. 1. & alibi.

*Probat*ur: A quo res aliqua accipit entitatem, ab eo etiam accipit unitatem, & distinctionem; sed scientia accipit suam entitatem ab objecto formali, & adæ-

quato; ab objecto siquidem, & potentia paritur notitia: ergo ab objecto formali adæquato accipit scientia, quòd sit una, & ab aliis, quæ non sunt tales, distincta. *Confirmatur*: Si aliundè desumenda esset unitas, & distinctio scientiæ, tunc à diversa abstractione à materia, ut volunt Thomistæ, scilicet à *materia singulari*, prout abstrahit Physica, quæ considerat res sensibiles, ut sensibiles sunt, non in particulari, sed in universali: à *materia singulari, & sensibili*, ut facit Mathematica, quæ considerat quantitatem, non sub rationibus sensibilibus, scilicet ut albam, nigram, frigidam, calidam &c. à *materia intelligibili*, ut abstrahit Metaphysica, quæ res à materia intelligibili (dicitur *talis*; quia à solo intellectu percipi potest) abstractas contemplatur, quæ vel non sunt in materia, ut substantiæ separatæ, vel possunt esse absque materia, ut ratio ipsa substantiæ, qualitatis, actûs, potentiæ; sed hæc diversa abstractio à materia non bene exprimit unitatem, & specificationem scientiarum: ergo &c. *Prob. min.* Illud poni debet ratio formalis specificativa Scientiæ, quod est ratio, cur objectum sit scibile, & cognoscibile à tali Scientia; sed talis ratio non est dicta præcisio, & abstractio: ergo non erit ratio specificativa scientiæ. *Prob. min.* Illud est ratio scibilitatis in objecto, quod est ratio, cur de objecto monstretur passio in demonstratione; sed abstractio non est ratio, cur de objecto monstretur passio: ergo non erit ratio scibilitatis in objecto. *Min. patet*; quia non per hoc, quòd homo sit ab individuis abstractus, ideo est risibilis, sed quia est rationalis. Tum quia Logica abstrahit ab omni materia, sicut Metaphysica: ergo si abstractio esset ratio specificans scientias, deberent esse una specie scientia, quod omnino falsum est: ergo abstractio non erit ratio specificans. Tum quia in ratione specificante unam scientiam totalem, v. g. Physicam, debent convenire omnes scientiæ partiales complentes illam totalem, v. g. Medicina, Animastica &c. atqui conveniunt in hoc, quòd omnes considerent corpus naturale, Physica *ut naturale*, Medicina *ut sanabile*, Animastica *ut animatum*, sed omnes tamen naturale, quæ corporis naturalis consideratio, & coordinatio illarum scientiarum ad illam rationem facit scientiam totalem distinctam ab alia scientia totali, in qua iterum ad unam certam rationem fit illa coordinatio partialium scientiarum, quæ etiam possunt dici secundum quid totales, non verò simpliciter.

Objicitur: In tantum res est intelligibilis, in quantum est à materia separabilis; intelligibile enim idem est, ac spirituale, & spiritualitatis principium est denudatio à materia: ergo in tantum res est

est scibilis hoc, vel illo modo, in quantum est diversimodè à materia abstrahibilis, atque ita radix scibilitatis hoc, vel illo modo erit diversa immaterialitas.

Respondetur neg. antec. nam & ipsa individua materialia sunt intelligibilia, imo per ipsa intelligimus spiritualia; quando enim dicitur, in scientiis debere fieri abstractionem ab individuis, hoc non est, quòd individua sint prorsus intelligibilia, sed quia Scientia est tantum universalium, unde hæc abstractio etiam in spiritualibus fieri potest, & propriè est abstractio superioris ab inferiori. Dein etiam falsum est, intelligibile idem esse, ac spirituale; nam entia materialia, cum sint essentialiter talia, non possunt ut spiritualia concipi.

16 **ASSERTIO II.** Nulla Scientia totalis est unus specie, & simplex habitus, sed plures. Scotus cit. quem præter suosteste Mastro sequuntur Nominales, & per plures ex Recentioribus.

Probat I. Ex actibus specie diversis non potest generari unus specie, & simplex habitus; sed in Scientia aliqua totali habentur actus scientifici diversi omnino, ex quibus generatur habitus: ergo non potest ex illis causari unus specie, & simplex habitus. Min. patet; utique enim specie differt actus ille, quo v.g. in Philosophia de coelo demonstratur incorruptibilitas per carentiam contrariorum, ab illo actu, quo de sublunaribus demonstratur corruptibilitas per compositionem ex contrariis, quia sunt circa specie diversa objecta, ex quorum distinctione infertur distinctio actuum. Prob. maj. Tum quia si ex actibus specie diversis unus specie habitus posset generari, posset admitti in intellectu unicus tantum habitus respectu omnium; sed: ergo, &c. Tum quia habitus est semen quoddam actus, in quem potentiam inclinat: atqui semina specie differunt, si illorum fructus sunt specie diversi: ergo cum actus, in quos tanquam fructus inclinant, sint specie diversi, & ipsi habitus partialium scientiarum, ex quibus totalis constat, erunt specie diversi. Nec obstat, quòd principia in aliqua Scientia totali ab invicem dependeant, & se supponant, ut v. g. principia librorum de coelo essentialiter supponunt principia communia corporis naturalis, & sic licet in esse rei sint diversa, non tamen in esse scibilis. *Nam contra est*, quòd sic etiam scientia subalternans, & subalternata deberent esse una specie, quia sunt connexæ quoad principia. Tum quia est major dependentia inter causam primam, & secundam, quæ sunt essentialiter subordinatæ, item inter assensum præmissarum, & conclusionis, inter primam, & secundam mentis operationem, & tamen ista dependentia non infert

identatem, sed potius diversitatem specificam.

Probat II. Potest quis habere pri- 17 mam conclusionem Scientiæ, & consequenter habitum facilitantem intellectum ad illam conclusionem, & tamen potest non ita esse facilitatus ad alias conclusiones eliciendas, sicuti ille, qui jam habet Scientiam totalem: ergo signum est, quòd cum tempore acquiratur novus habitus, & non sit idem habitus facilitans potentiam circa omnes conclusiones; alias planè, qui haberet in Logica primum habitum v. g. de Syllogismo demonstrandi passionem, jam haberet habitum totius Logicæ.

Objicit I. Prudentia est circa plu- 18 rimam diversam specie distincta, & tamen est una ex Aristotele 6. Eth. cap. ult. Fides infusa unus simplex habitus est circa Articulos specie diversos. Justitia, & Temperantia sunt circa diversa. Charitas inclinat in amorem DEI, proximi, & inimici. Potentia visiva unico actu attingit objecta specie diversa, sensibile proprium, scilicet colorem, & commune, quantitatem, &c. In Angelis admittunt Theologi species universales rerum specie distinctarum. Eadem visione beatifica videtur DEUS, & creaturæ in Verbo: ergo idem dicendum erit de habitu Scientiæ, quòd diversitas specifica objectorum, & conclusionum non inferat distinctionem specificam habituum.

Respondetur: Prudentiam dici unam ab Aristotele non specificè, sed genericè, ut explicat Scotus 3. dist. 36. Fides infusa, inquit Doctor 3. dist. 23. est una specie, quia una specie est ratio formalis assentiendi rebus fidei, scilicet Autoritas DEI revelantis, aliud est de actibus conclusionum, ut patet ex probat. Justitia item tantum habet unitatem genericam, non specificam, ut Doctor 3. dist. 30. Est enim etiam multiplex circa diversa objecta versans. De Temperantia idem posset dici, sicut & de aliis virtutibus moralibus; sed considerandò respectu Temperantiæ unam rationem formalem specificam honestatis, dici potest una specie, & simplex habitus voluntatis, quia sic est unicum objectum formale, licet plura sint materialia; objecta namque ista si attendantur in ordine ad potentias sensitivas, licet sint formalia propter diversam specie delectabilitatem, quam habent, tamen in ordine ad voluntatem censentur tantum materialia; cum voluntas solum habeat pro objecto formalem rationem virtutis, & ideo etiam nova difficultas, quæ circa aliquod objectum, v. g. abstinentiam à potu occurrit, non debet arguere distinctum habitum in voluntate, sed tantum in potentiis sensitivis. Charitas est etiam una specie, quia est unius objecti

objecti formalis, scilicet amoris DEI propter se, à quo amor proximi, sive amici, sive inimici non differt, nisi materialiter, ut docet Scotus 3. dist. 28. difficultas autem nova, quæ fors sentitur, est propter potentiam sensitivam irascibilem. Sensibile commune, seu quantitas attingitur specie sensibilis proprii, seu coloris, & sic quantitas se habet tanquam objectum materiale, & quando potentia visiva attingit simul diversos colores, non censetur una visio, sed plures; sensationes enim illæ, & species sensibiles non sunt contrariæ, licet objecta ipsa sint contraria. Quidquid sit de speciebus illis universalibus, quas Scotus negat 2. dist. 3. q. 10. non tamen valet paritas, quia species illæ essent infusæ à DEO, habitus verò, quia generatur ex actibus, non nisi in similes actus, à quibus producitur, potest inclinare. Beati si tendunt in DEUM, & creaturas unico actu, creaturæ tantum sunt objecta secundaria, & materialia, non verò primaria, motiva, & formalia; cognoscuntur enim tantum secundum claritatem divinæ Essentiæ, & ideo non est paritas, quia hic loquimur de objectis formalibus specie diversis.

19 *Obijcitur* II. Scientia est una species qualitatis; sed nulla species qualitatis est ex pluribus speciebus constituta: ergo nec Scientia.

Respondetur dist. maj. Scientia partialis est una species qualitatis, conc. Scientia totalis, neg. maj. *Dices*: Rectè infertur: Habitus est una Scientia: ergo est una qualitas. *Dist. antec.* Rectè sic infertur, quando de habitu est sermo quoad unitatem intrinsecam, qualem habet habitus partialis, conc. quando de habitu quoad unitatem objectivam, de qua hic est sermo, neg.

20 *Obijcitur* III. Sequeretur, habitum de ente creato posse esse perfectiorem, quam de ente increato; sed: ergo. *Prob. seq.* Nam sit v. g. habitus de DEO ut decem, alter verò contineat 20. habitus partiales, quorum unusquisque sit ut unum, tunc includit 20 gradus perfectionis: ergo erit illo perfectior.

Respondetur dist. seq. maj. Posse esse perfectiorem, hoc est intensivè, & quoad plures gradus suæ entitatis, qualis qualis dein sit, conc. posse esse perfectiorem objectivè, neg. seq. maj. Dein si sint, & ponantur 20. habitus, non efficiunt unum essentialiter habitum.

21 *Obijcitur* IV. Per rationem formalem subiecti demonstrantur omnes passionēs de ipso: ergo erit unicus habitus istarum passionum, quia unicum objectum motivum, & formale.

Respondetur: Licet sit unicum objectum formale remotum, scilicet definitio subiecti, proximum tamen, scilicet principia demonstrationis sunt diversa, quia

ipsa definitio aliter sumitur in una, aliter in alia demonstratione, scilicet in una, ut est causa virtualiter continens unam passionem, in alia ut virtualiter continens aliam, & sic est sufficienter diversa ratio formalis causandi.

Obijcitur V. Isti plures habitus secundum nos sunt diversæ qualitatis species: ergo semper erit verum dicere, scientiam esse unam simplicem qualitatem.

Respondetur conc. antec. dist. conseq. Verum erit dicere, Scientiam partialem esse unam simplicem qualitatem, conc. totalem, & genericam, neg. conseq. quia licet negemus, Scientiam totalem esse simplicem habitum, tamen non negamus de partialibus.

Obijcitur VI. Eadem Scientia est contrariorum, etiam si specie distinguantur: ergo diversitas objectorum necdum multiplicat habitus.

Respondetur dist. antec. Est contrarium, quasi eadem specie cognitio sit circa contraria, neg. quia Scientia totalis habet explicare omnia, quæ ad invicem aliquo pacto sunt connexa, conc. antec. & neg. conseq. nam quia unius cognitio juvat ad cognitionem alterius, sic in Scientia oportet considerare contraria.

ASSERTIO III. Scientia totalis est una unione artificiali. Scotus cit. Magistrus.

Probat: Non possunt habitus partiales uniri unione per se physica, nec possunt dici uniti per aggregationem: ergo sola unione artificiali. *Prob. antec.* quoad primam partem: Quia ve esset ex per se actu, & potentia? Et hoc non, quia hæc unio non reperitur inter species qualitatis perfectas, & completas, quales sunt illi habitus partiales, neque posset assignari, quinam habitus se habeat ut actus, & quinam ut potentia, cum quilibet ferme, vel saltem plures possint prius, vel posterius acquiri. Vel ista unio esset intensiva, & neque hoc, quia licet qualitates possint intendi, non tamen per gradus alterius speciei; isti autem habitus specie distinguuntur: ergo, &c. Vel ista unio esset extensiva? sed ista nequit admitti in rebus spiritualibus, quæ partibus extensivis carent; habitus autem isti sunt spirituales: ergo, &c. Et insuper ipsæ partes extensivæ debent esse ejusdem rationis. *Prob. antec.* quoad secundam partem: Quia objecta partialia non conveniunt in objecto totali, & adæquato, ut lapides in cumulo, sed aliquo nexu per se: ergo Scientiæ ipsorum non constituunt Scientiam totalem, quæ est de objecto adæquato, ut aggregatione quadam unitæ: ergo erunt unitæ istæ Scientiæ, vel habitus partiales unione artificiali, debito ordine scilicet dispositi, naturis objectis.

objectorum spectatis, sicut domus est unum artificiosum opus, non totaliter hominum arbitrio constructum, sed habito respectu ad condiciones, & naturas partium, ex quibus constat, qua ratione nexu quodam naturali, & unione artificiali dicentur unitæ. Quo sensu tandem posset sustineri, esse unionem per aggregationem, si non merè accidentaliter aggregari dicantur, sed habito ordine, & respectu ad partes, qualem nos ponimus in unione artificiali, quomodo unio per aggregationem quasi cum artificiali coincidit. Debet autem ista unio potius dici generica, quam specifica, quia objectum totale, & adæquatum est unum genere: ergo etiam habitus, seu Scientia totalis.

QUÆSTIO III.

De Subalternatione Scientiarum.

25 *Nota* I. Dari aliquas Scientias ad invicem subordinatas, alias verò omnino disparatas, quæ subordinatio subalternatio dicitur, vocaturque in hac subalternatione una subalternans, illa scilicet, sub qua ponitur alia, altera verò dicitur subalternata, quæ scilicet subalternanti supponitur. Ad hoc autem, ut una Scientia alteri subalternata dici possit, certum est, adesse debere certa aliqua requisita, quæ in aliis disparatis non inveniuntur. Jam quæritur, quænam sint?

26 *ASSERTIO* I. Ad hoc, ut una Scientia alteri subalternata dicatur, necesse est, ut habeat pro objecto aliquid contentum sub objecto subalternantis. Communis.

Probatur, & declaratur: Hæc conditio ita intelligi debet, quòd si Scientia subalternata assumat pro objecto aliquam speciem contemplandam, talis species contineatur sub objecto subalternantis tanquam species sub genere, vel si idem omnino Objectum consideret, supra illud addat differentiam aliquam accidentalem, ut dicetur; quomodo adhuc contineri dicetur sub objecto subalternantis; nam homo albus v. g. est quid sub homine contentum. Hæc conditio assignata est ab ipso Aristotele 1. Post. 20. & Ratio est, quia omnis conditio Scientiæ ortum præcipue ducit ab objecto: ergo si una Scientia alteri subordinatur, & ab illa dependet, necesse erit, ut illarum quoque objecta ad invicem sint ordinata, & subalternata. Exemplum hujus conditionis, & requisiti non accidentalis, sed per se, habetur in Medicina v. g. quæ subalternatur Physicæ, quia considerat idem objectum, scilicet corpus naturale, sub diffe-

Tract. II.

rentia tamen, & ratione accidentali, scilicet sanabilis.

ASSERTIO II. Scientia subalternata debet objecto suo superaddere aliquam differentiam merè accidentalem. Communis.

Probatur I. Juxta Aristotelem 1. Post. 30. objectum Scientiæ subalternatæ debet esse alterum, sed esse alterum facit accidentaliter differre ab objecto subalternantis; differentia enim essentialis facit aliud, accidentalis alterum, ut dicitur cap. de differentia: ergo differentia subalternatæ Objecto superaddita erit merum accidentalis.

Probatur II. Differentia superaddita non potest esse essentialis, neque passio: ergo erit merè accidentalis. Prob. antec. quoad primum, quia sic subalternata non penderet à subalternante; sed hoc est contra rationem subalternatæ: ergo, &c. Prob. seq. maj. Quia illa non dicitur alteri subalternata, quæ habet propria principia immediata, & per se nota absque eo, quòd ab alia recipiat; sed talia haberet subalternata, si differentia esset essentialis; nam passionem de illo objecto demonstrabiles adæquatè dependere ab illo cum tali differentia essentiali, sicut Scientia v. g. de homine tanquam objecto cum sua essentiali differentia risibilitatem demonstrat per propria, & immediata principia; risibilitas enim adæquatè ab hominis essentia fluit: ergo non dicetur amplius talis scientia subalternata, si esset differentia essentialis. Prob. antec. principale quoad secundum, quòd scilicet non debeat esse passio, quia ad eandem Scientiam spectat considerare objectum, & passionem ejus: ergo subalternans ipsa debet considerare objectum, ut stat sub illa passione, quæ dicitur superaddi à subalternata, & sic non distinguarentur. Debet autem ista differentia accidentalis superaddita se habere ut pars, aut ratio formalis, & non materialis. Prob. Quod se habet ut contrahens, & adveniens alteri jam constituto, non potest esse pars materialis, sed formalis; sed differentia à subalternata superaddita, v. g. sonorum in Musica respectu numeri, numerum ad specialem considerationem contrahit, quem Arithmetica universalius contemplabatur; & in hoc toto, scilicet in numero sonoro, non numerus intelligitur advenire sonoro, sed sonorum numero: ergo differentia superaddita in subalternata erit ratio formalis. Tum quia modus considerandi habet se ut pars formalis, non materialis; sed ista differentia se habet ut modus considerandi, sub quo subalternata speculatur objectum subalternantis: ergo erit pars, vel ratio formalis, non materialis.

Obijcitur I. De ente per accidens non potest dari Scientia, ut nuper docuimus; nam præmissæ demonstrationis debent esse per se, quales non sunt illæ, quæ habentur

O o o

bentur de ente per accidens; sed si differentia superaddita in subalternata est accidentalis, cum objecto faciet ens per accidens: ergo de illo non poterit sic haberi Scientia.

Respondetur: Dicendô ad minorem, si objectum, & differentia sumantur, prout utrumque in recto constituunt aliquod tertium, qualiter non faciunt unum per se, tunc non pertinere ad Scientiam; si autem considerentur, quatenus unum est de ratione alterius non in recto, sed in obliquo, tunc considerari à Scientia, & ad eam pertinere; sic Musica v. g. sonum harmonicum per se, & in recto considerat, numerum verò in obliquo ut principium, causam, & radicem soni harmonici, quo pacto objectum subalternatæ est unum per se, & possunt de ipso formari propositiones per se, & passionem demonstrari; aliud est de ente per accidens, quod importat plura in recto, quorum neutrum est in potentia per se ad alterum.

30 *Obijcitur* II. Si differentia superaddita est accidentalis tantum, jam Scientia subalternans, & subalternata non nisi accidentaliter differrent, sicut illarum objecta; sed hoc videtur falsum: ergo, &c.

Respondetur neg. seq. maj. quia non eadem distinctione debent Scientiæ inter se distinguui, qua distinguuntur earum objecta; nam Scientia de substantia, & accidente, imo de DEO, & creatura sunt ejusdem generis, & tamen objecta differunt plus, quam genere. Cujus Ratio est, quia Scientiæ penes objecta non intrinsecè, sed objective, & extrinsecè distinguuntur: ergo licet objecta illa in esse rei per accidens distinguantur, attamen in esse scibilis, seu ut per se considerantur in esse scibilis juxta diversam rationem, sufficiunt ad causandas scientias specie essentiali inter se distinctas. *Hic observa*, non quamcunque accidentalem differentiam superadditam cuicunque objecto sufficere ad constituendam subalternatam Scientiam, alias daretur Scientia de numero colorato, de linea alba, &c. sed solum illam, quæ per se respicit objectum subalternantis ut principium, & radicem alicujus effectus.

31 *Obijcitur* III. Si differentia superaddita esset pars formalis, jam subalternatio Scientiarum ab ipsa sumi deberet tanquam à principali, & sic quia sonus, seu sonorum continetur sub re naturali, (consideratur enim in Physica) jam Musica potius deberet Physicæ, quam Mathematicæ, aut Arithmeticæ subalternari; sed: ergo, &c.

Respondetur: Posse suo modo illam Scientiam dici subalternatam etiam Physicæ, quia & ipse Aristoteles 2. Physic. 20. nomen naturalis tribuit, & communiter ponitur mixti generis inter Mathematicas, & simpliciter naturales Scientias; dicitur tamen potius subalternata Mathema-

ticæ, quia objectum materiale, scilicet numerus, est idem cum objecto Mathematicæ, vel potius Arithmeticæ, subditur quoque Scientiis Mathematicis ipsum objectum formale, non quidem ut sic, & simpliciter, sed ut à subjecto materiali tanquam à principio dependet.

ASSERTIO III. Scientia Subalternata debet accipere sua principia à subalternante, cujus sunt conclusiones. Communis.

Probat I. Quod principia à subalternante accipiat: Dependunt unius Scientiæ ab altera ratione objecti arguit quoque dependentiam in principiis, quæ virtualiter in objectis continentur: ergo cum Scientia subalternata dependeat à subalternante in ratione objecti, etiam dependebit in ratione principiorum. Tum quia si subalternans, & subalternata essent de iisdem omnino conclusionibus, sed ab illa ut à priori demonstratis, ab ista verò solum per demonstrationem quia, frustra daretur subalternata Scientia; sed hoc verum non est: ergo, &c. Prob. seq. maj. De eadem re jam haberetur Scientia perfectior, nempe subalternans: ergo nihil prodesset amplius Scientia subalternata. Imo sequeretur, quod omnis Geometra esset perfectè perspectivus, & omnis Arithmeticus perfectè Musicus absque eo, quod perspectivam, vel musicam addiscat velut Scientiam à posteriori; jam enim haberet Scientiam à priori, seu subalternantem.

Probat II. Quod illa principia debeant esse conclusiones subalternantis, quia Scotus communiter receptus q. 4. princ. & 5. later. Prol. 5. Sed quid. hæc formalia habet: Scientia subalternans, & subalternata non sunt primò de eisdem veritatibus, vel predicatis scitis. Hoc patet, quia ubi subalternata incipit, ibi subalternans desinit: atqui Scientia quæcunque desinit in conclusione: ergo subalternata incipit in conclusione subalternantis. Tum quia si essent eadem utriusque principia: ergo eadem quoque conclusiones: atqui sic non differrent, quod falsum est: ergo, &c. Patet res exemplò; nam postquam Geometrica fecit hanc demonstrationem, v. g. Omnis circulus habet latera equaliter distantia; sed omne vulnus rotundum est circulus: ergo omne vulnus rotundum habet latera equaliter distantia, accedit Scientia Chirurgica, & assumendô conclusionem hanc demonstratam pro principio, seu præmissa sic syllogizat: Omne vulnus rotundum habet latera equaliter distantia; sed omne in carne habens latera equaliter distantia est difficulter sanabile: ergo omne vulnus rotundum est difficulter sanabile.

Obijcitur I. Quod subalternans, & subalternata sint de iisdem conclusionibus. Ari-

Aristoteles 1. Post. cap. 7. text. 20. ait, Musicum, & Perspectivum posse demonstrare, quæ ad Geometrum, & Arithmeticum spectant. Et cap. 10. tex. 30. in hoc, ait, differre subalternantem à subalternata, quòd illa demonstrat *propter quid*, hæc verò *quia*, quòd scilicet eadem conclusiones ab una demonstrantur propter quid, ab altera quia.

Respondetur: Aristotelem tex. 20. solum intelligere ibi aliquam affinitatem, & dependentiam, non quòd sint de eisdem omnino conclusionibus. In tex. 30. dum Aristoteles ait, subalternatam demonstrare *quia*, loquitur de aliqua scientia experimentalis, quæ ut talis non est subalternata reduplicativè, sed specificativè, & vult, quòd talis sit sensu nota, qualis est musica experimentalis, & hæc potest haberi sine Arithmetica, & ideo propriè illi non subalternatur; aliud est de Musica scientifica, quæ suas probat conclusiones per principia in Arithmetica probata, & hæc est propriè subalternata. Dein licèt subalternata demonstret *quia*, in quantum non procedit per principia immediata, sed resolubilia in principia subalternantis, tamen quia de suo objecto cum differentia addita demonstrat proprias passiones, non erit de iisdem omnino conclusionibus, de quibus est subalternans.

35 *Objicitur* II. Subalternata eisdem utitur principiis cum subalternante, sed tantum applicatis propriæ materiæ: ergo nulla erit differentia inter conclusiones unius, & alterius, nisi extrinseca, & materialis.

Respondetur permissò antec. neg. consequ. quia alia est passio in subalternata demonstrata, & alia in subalternante, ut patet supra in exemplo de Geometrica, & Chirurgica, scientiis invicem subalternatis. Quòd autem subalternata sumat principia à subalternante, non debemus inde arguere identitatem illarum; quia solum sequitur, unam ab altera dependere, cum passio demonstrata dependeat ut à causa à subjecto subalternantis. Dein non eadem omnino principia desumit in sua communitate accepta, sed omnino ad propriam materiam subalternatæ contracta, unde differentia addita subjecto subalternantis erit per se considerata à subalternata, & passiones ab ipso fluent quidditate, à qua etiam desumuntur adæquatè principia subalternatæ.

36 *Objicitur* III. Conclusio spectat ad illum habitum, ad quem spectat medius terminus; sed medius terminus, quo subalternata utitur, pertinet ad subalternantem: ergo & ipsa conclusio.

Respondetur neg. min. quia medium à subalternata ut contractum assumitur ad propriam materiam, qua ratione non spectat propriè ad subalternantem.

Objicitur IV. Aristoteles has scientias univocas vocavit: ergo inter se non differunt.

Respondetur, dici univocas tantum propter affinitatem, & cognitionem, quam habent objectorum, & principiorum, non propter identitatem inter se.

Objicitur V. Quòd subalternans non possit demonstrare principia subalternatæ: Subalternantis conclusiones abstrahunt à materia sensibili, quam concernit subalternata; Geometria enim est de linea à materia sensibili abstracta, Perspectiva autem subordinata est de linea visuali, scilicet ut sensibili: ergo conclusiones subalternantis non possunt esse principia subalternatæ.

Respondetur dist. antec. Abstrahunt à materia, quamdiu, & in quantum sunt conclusiones subalternantis, conc. in quantum sunt assumptæ pro principiis in subalternata, neg. antec. quia in quantum assumuntur pro principiis in subalternata, accipiuntur, ut sunt ad materiam applicatæ, non ut in universali demonstrantur.

Objicitur VI. Subalternata demonstrat proprias conclusiones per causam proximam, subalternans tantum per remotam: ergo subalternata demonstrabit *propter quid*, subalternans verò *quia*, & sic illa non pendeat ab ista.

Respondetur dist. antec. 1. part. Subalternata demonstrat per causam proximam; respectu scilicet suæ conclusionis, ita, ut etiam procedat per, & ex immediatis, neg. ut non procedat ex immediatis, conc. & neg. consequ. quia licèt in exemplo v. g. supra assignato Chirurgia ad demonstrandam difficilem sanabilitatem vulneris rotundi assumat ut proximam causam, *habere latera equaliter distantia*; quia tamen hæc non est immediata causa, sed effectus etiam dependet *ab esse circulari*, quod est medium in demonstratione subalternante, ideo non dicitur procedere, seu demonstrare propter quid, bene verò subalternans; quia ad proprias conclusiones demonstrandas procedit ex immediatis.

Objicitur VII. Subjectum subalternatæ, sicut habet proprias passiones, ita quoque habet propriam quidditatem, per quam poterunt illæ propter quid demonstrari: ergo non indiget subalternante in demonstrando.

Respondetur, per subalternatæ objectum præcisè non esse passiones demonstrabiles, sicut nec ab ejus quidditate præcisè sumpta causantur, sed ut à subjecto subalternantis dependet; nam per purum esse visuale, quod est ratio, seu differentia à Perspectiva addita lineæ, quæ est subjectum Geometriæ, cui Perspectiva subalternatur, ipsa Perspectiva non probat passiones

passiones omnes, sed per esse lineam visuale, ita, ut utrumque adhibeatur, atque ideo etiam subalternata semper dependet à subalternante, in quantum semper objectum illius ab objecto hujus dependet.

40 *Queres*: An habens subalternatam debeat necessario habere etiam subalternantem, ita, ut evidenter sciat principia subalternantis, & non sufficiat, ut tantum credat, & habeat fide Magistri declarantis?

Respondetur affirmative cum Scoto q. 3. Prol. Et 3. dist. 24. §. ad 1. pro prima opin. contra Thomistas. Ratio est: Evidentia conclusionis illata in subalternata non haberi potest, nisi ex principiis subalternantis evidenter cognitis: ergo habens subalternatam debet etiam habere subalternantem, ita, ut in eodem intellectu convenient; scientia enim debet esse evidens, cum in hoc à fide distinguatur. Prob. antec. Omnem certitudinem, & evidentiam habet conclusio à principiis; sed conclusio subalternata non potest habere evidentiam à propriis principiis: ergo à principiis subalternantis. Maj. patet ex nuper dictis. Prob. min. Evidentia habetur à principiis immediatis, & ex terminorum apprehensione noscibilibus; sed principia subalternata non sunt similia; resolvi enim debent in principia subalternantis, per quæ demonstrantur: ergo à principiis subalternata non habetur evidentia, consequenter debet quis scire, & evidenter cognoscere principia subalternantis, & sic habere ipsam scientiam subalternantem. *Confirmatur*: Autoritate Aristotelis 1. Post. c. 2. requirentis, ut habens scientiam conclusionis habeat sibi evidenter nota ex terminis, & indemonstrabilia principia, qualia non sunt subalternata, sed subalternantis: ergo &c.

41 *Obijcitur* I. Astrologia plurima demonstrat ex principiis sola fide creditis ab iis, qui longâ experientiâ observârunt, ut sunt v. g. conjunctio, & aspectus siderum, numerus orbium: ergo &c.

Respondetur, Astrologos in istis, in quibus fide procedunt, non habere scientiam, possunt tamen habere scientiam in multis, quia multa propriâ experientiâ cognoscunt; licet enim non vivant tot annis, quot una circulatio completur, attamen ex observatione jam habita poterunt calculandò deducere durationem coelestis circulationis, cum cœli uniformiter moveantur.

42 *Obijcitur* II. Musicus ut Musicus est sciens; sed Musicus, ut Musicus non est Arithmeticus: ergo Musicus ut Musicus sine Arithmetica est sciens.

Respondetur dist. maj. est sciens dependenter ab Arithmetica, conc. independenter, neg. Dist. etiam min. ut Musicus non

est Arithmeticus formaliter, & de eadem cognitione scientifica, conc. non est Arithmeticus dependenter, neg. min. cum consequ. quia licet ut formaliter Musicus non sit formaliter Arithmeticus, hoc est, de eadem formali conclusione, tamen implicat, ut sit Musicus sine Arithmetica.

Obijcitur III. Scientia subalternata ut sic supponit sua principia, non probat, & ut sic est scientia: ergo de ratione subalternata non est, ut sciat sua principia in in priora resolvere.

Respondetur, subalternatam supponere sua principia probata in subalternante, ratione cujus subalternata dicitur, cum hoc tamen necesse est, ut intellectus habens subalternatam, cujus principia non sunt immediata, sciat principia subalternantis, quæ sunt actu immediata, & evidentia, alias nunquam haberet suæ conclusionis evidentiam, & sic neque scientiam.

Obijcitur IV. Theologia nostra subalternatur Theologiæ Beatorum; sed Theologia nostra nullam habet evidentiam de principiis Theologiæ Beatorum, cum modò videamus in ænigmate: ergo non est necesse, ut subalternata habeat evidentiam principiorum subalternantis.

Respondetur neg. maj. in sententia Scoti; quia in Theologia nostra, & Beatorum est idem objectum Deus ut materiale, & idem formale, scilicet sub ratione formali Deitatis, est etiam utraque de eodem objecto complexo, seu de eisdem veritatibus, & conclusionibus, scientia autem subalternans, & subalternata diversò modò se habent, ut hucusque visum.

QUÆSTIO IV.

An Scientia, & Opinio, ac Fides possint esse simul?

Nota I. Opinionem communiter defini-
niri, quòd sit cognitio, seu assensus determinatus alterius partis contradictionis, cum formidine alterius, seu de opposito, quæ definitio opinionis est communis, & universalis ad propositiones contingentes, & probabiles, immediatas, & mediatas; sciendum enim est, quòd sicut in necessariis dantur propositiones immediatæ, quibus certum assensum præbemus ex ipsa terminorum apprehensione, & aliæ mediatæ, quibus non ex terminorum cognitione, sed mediatè, per discursum scilicet, & propter immediatas assensum præbemus, ita etiam vocantur aliquæ propositiones immediata probabiles, quibus ex terminorum apprehensione probabilem assensum præbemus, ut huic: *omnis mater diligit filium*: aliæ dicuntur mediatæ, quibus tantum mediante discursu probabili

babili probabilem quoque præbemus assensum, ut si v. g. mediante prænominata propositione inferatur v. g. *Bertam matrem diligere filium suum*. Aristoteles 1. Post. Tex. 44. opinionem ita definit, quod sit existimatio, id est, assensus immediata propositionis, & non necessaria; quæ, ut patet, est pro sola propositione immediata. Data nostra definitio est bona, legitima, & communis, & per hoc, quod dicitur cognitio, vel assensus, convenit cum scientia, & aliis notitiis necessariis tanquam in genere. Per hoc, quod dicitur determinatus, secernitur à dubio, & suspitione; dubitatio namque est hesitatio intellectus neutri parti opposita adhaerentis, suspicio verò est propensio quidem intellectus major in unam, quam alteram partem, non tamen determinata propter levia tantum indicia, & conjecturas. Licet autem assensus opinionis sit determinatus, quia tamen est cum formidine de opposito, ideo distinguitur à scientia, quæ est omnino certa, & evidens sine ulla formidine de opposito, ut satis ex superioribus patet. Hic quaeritur, an actus scientiæ, & opinionis simul, & semel in eodem intellectu de eodem objecto stare possint? ad quod spectat prius videre, quomodo, & qua necessitate opinionem conveniat formido?

46 Nota II. Fidem esse assensum determinatum alterius partis propter auctoritatem, & testimonium dicentis; cum verò duplex possit esse testimonium, cui creditur, Divinum, & humanum, seu creatum, ut etiam Angelus comprehendatur, duplex quoque distingui solet fides, scilicet Divina, & humana, aliter, naturalis, & supernaturalis, vel etiam infusa, & acquisita, inter quam duplicem fidem hæc potissima est differentia, quod fidei divinæ subesse nequeat falsum; quia Deus est testis infallibilis, cum quo tamen stat obscuritas ob defectum evidentie; unde etiam eam S. Paulus definit ad Hebr. 11. *Fides est sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium*. Econtra verò, cum testimonium humanum falli possit, & fallere, ideo fidei humanæ subesse potest falsum, quare etiam longè majorem cum opinione habet affinitatem, quam Divina, & hinc quoque Aristoteles hanc fidem humanam subin vocavit opinionem, licet inter ipsas hoc notabile discrimen intercedat, quod fides tantum nitatur motivo extrinseco, scilicet testimonio alieno, opinio verò intrinseco, scilicet connexo cum subjecto. Jam quaeritur, an actus fidei, & scientiæ possint simul stare?

47 ASSERTIO I. Formido radicalis est de per se conceptu opinionis. Tartareus, Mastrius, Columbus.

Probatur: Illud est de per se conceptu alicujus, per quod per se distinguitur

ab alio; sed opinio per se distinguitur à scientia per formidinem de opposita parte: ergo est de per se conceptu ipsius. Prob. min. Scientia est de iis, quæ aliter se habere non possunt, ac etiam circa ea modò, & mediò omnino certò procedit, & ideo omnis falsitatis est incapax, consequenter nullam prorsus admittit formidinem de opposito; opinio econtra est de iis, scilicet contingentibus, quæ aliter se habere possunt, si autem est de necessariis, procedit tamen medio probabili tantum, & non necessario, & sic ex modo procedendi iterum non est firma, sed semper timida de falsitate, consequenter de ratione sua semper cum formidine de opposito: ergo opinio per talem formidinem per se distinguitur à scientia; si enim nulla adesset formido, jam non amplius efferretur probabilis tantum, sed certa, sicut scientia. Confirmatur: Formido ponitur in definitione opinionis tanquam distinctivum, & specificativum assensus hujus determinati: ergo erit de per se conceptu opinionis.

Obijciatur I. Multis contingentibus immediatis assentimur sine ulla formidine de opposito, sicut etiam multis historiis, item multi suis opinionibus non tantum citra formidinem adhaerent, sed oppositum omnino judicant falsum, ut Scotistæ contra Thomistas, & hi contra ipsos opinantur: ergo formido non erit de ratione opinionis.

Respondetur, multa posse esse ita experientia probata, qualis est hæc immediata, quod mater diligit filium, multa ita auctoritate hominum firmata, ut in nobis pariant moralem certitudinem quandam, cum hoc tamen stat, quod vel testimonium hominum, vel illud assentiendi motivum semper sit fallax medium: sic etiam aliquis prudens Scotista, vel Thomista potest ita validis rationibus stabilire suam sententiam: ut sibi moraliter certa videatur, licet absolute fors possit subesse falsum, si res ipsa in se inspiceretur, & consequenter formido radicalis est de per se conceptu opinionis.

Obijciatur II. Formido auferret determinationem; sed hoc dici nequit: ergo &c.

Respondetur neg. maj. Formido enim nec actualis, nec radicalis tollit determinationem, sed bene firmitatem assensus; licet enim adsit assensus, tamen intellectus vel formaliter, vel virtualiter judicat, objectum illud probabile posse aliter se habere.

Obijciatur III. Potest haberi opinio per medium probabile de conclusione necessaria, item de Conclusionem contingentem actus solum considerans veritatem, non contingentiam: sed in his non est formido: ergo &c.

Respondetur, Objectum necessarium, quod attingitur per medium probabile, non cognosci ut tale, scilicet necessarium, & licet in se sit necessarium, tamen ex modo attingendi, & ex ratione medii est formido. De Conclusionem contingenti potest haberi actus determinatus sine actuali formidine, nunquam tamen sine radicali, & aptitudinali.

50 *Obijcitur* IV. Potest augeri opinio non augmentata formidine; multiplicatis enim rationibus probabilibus augetur opinio, & minuitur formido, ac incertitudo: ergo hæc ad illam non attinet.

Respondetur dist. antec. Non augmentata formidine actuali, conc. radicali, & aptitudinali, neg. quia hæc pari passu cum opinione procedit; si enim nova sit opinio, nova erit formido radicalis; quia sine hac non esset opinio. Verum itaque est, quod plures afferuntur rationes probabiles, eò magis minuitur formido actualis, radicalis tamen nec variatur, nec tollitur, sed tantum magis, ac magis impeditur, ne exeat in actum.

51 *Obijcitur* V. Negatio certitudinis, & evidentiae, quæ est origo formidinis, non est de essentia actus opinativi; cum nulla negatio possit esse de essentia actus positivi, qualis est actus ille: ergo neque formido erit de ratione illius actus.

Respondetur dist. antec. Negatio in se formaliter quæ negatio non est de essentia actus positivi, conc. quæ circumscribens, & denotans differentiam actus positivi, neg. quia negatio certitudinis & evidentiae denotat, & circumscribit nobis differentiam positivam, qua secernitur actus probabilis à scientifico, & necessario, sicut etiam in multis aliis contingit.

52 **ASSERTIO II.** Actus opinionis, & scientiæ non possunt esse simul in eodem intellectu de eodem objecto. D. Thomas q. 14. de verit. art. 9. ad 6. cum suis. Scotus 3. dist. 24. item cum suis contra plures alios.

Probat I. Implicat, actus diversos esse circa omnino idem objectum formale; actus enim sumunt suam specificationem ab objectis; sed objectum scientiæ debet esse universale, necessarium, immutabile, & infallibile, objectum verò opinionis est contingens, mutabile, & fallibile: ergo actus opinionis, & scientiæ de eodem objecto esse nequeunt.

Probat II. Nequit intellectus de eadem re judicare, & affirmare contradictoria; sed judicare, & affirmare, prædicatum necessariam habere connexionem cum objecto, quod fieret per actum scientificum, & judicare, & affirmare, non habere talem necessariam, sed solum contingentem, quod fieret per actum opinativum, est affirmare, & judicare de eadem re contradictoria: ergo hos duos

actus intellectus nequit habere de eadem re.

Probat III. Per reprobationem re- 53
sponsionis Adversariorum: Si quid salvaret contradictionem, esset, quod intellectus ita procederet, & judicaret per diversa media, unum scilicet topicum, & probabile, alterum analyticum, & necessarium; sed hoc minimè salvat contradictionem: ergo &c. Prob. min. Quod sit talis, vel talis connexio ad prædicatum, v. g. necessaria, & immutabilis, est ex ipso medio essendi, & à parte rei, atque ex intrinseca causa inhærentiæ unius cum alio; sed non potest intellectus rem aliter judicare, quàm sit à parte rei; alias enim falleretur, & falsum ejus foret judicium: ergo non poterit modò per medium topicum judicare, prædicatum non necessariò, sed contingenter inesse, & convenire subjecto, si necessariò insit à parte rei, aut econtra, consequenter mediorum diversitas non tollit repugnantiam assignatam. Accedit, quod intellectus esset convictus per veritatem scientificam, non verò convictus per contingentem; sed idem intellectus nequit esse convictus, & non convictus respectu ejusdem objecti: ergo nequit simul habere actum scientificum, & opinativum, esto per diversa media. Item nequit idem objectum esse evidens, & inevidens; si enim est evidens per actum scientificum, & in se, jam amplius nulla poterit esse formido, siquidem de ratione scientiæ est, ut hanc omnem tollat. *Dices*, salvari contradictionem; quia non uno, & eodem, sed diversis actibus, scientificè, & opinativè attingitur objectum. *Contra* est, quod sic etiam absque repugnantia voluntas posset dici velle, & nolle idem objectum, intellectus assentiri & dissentiri eidem objecto &c. Quia posset reponi, non esse respectu ejusdem formæ, & actus, sed respectu diversi, quod tamen bona abhorret Philologia.

ASSERTIO III. Actus fidei, & scientiæ 54
non possunt simul haberi de eodem. Scotus cit. Formalia ejus sunt: *Et illo modo accipiendò scientiam*, (intellige propriè) *impossibile est, de eodem simul esse fidem, & scientiam.* Item: *Dico, quod cum fide non potest stare scientia propriè dicta.* Lychetus, Bassolius, Columbus, Sannig.

Probat I. Auth. S. Scripturæ potissimum de fide divina: 1. Corinth. 13. *Cum venerit, quod perfectum est, evacuabitur, quod ex parte est*, id est, juxta SS. Patres, & Theologos, cum venerit in Patria scientia perfecta, sive visio beatifica, evacuabitur fides, quæ obscura, & imperfecta est: ergo &c.

Probat II. Idem simul nequit esse clarum, & obscurum, ut liquet de aëre, qui aut lucidus est, aut tenebrosus; sed per

per actum scientiæ de aliqua re redditur intellectus clarus, per actum verò fidei redditur tenebrosus quoad objectum: ergo actus fidei, & scientiæ circa idem objectum in eodem intellectu simul stare non poterunt. *Dicas*: Claritas, & obscuritas respiciunt actum, quæ simul in eodem actu inveniri non possunt: ergo cum sint duo actus, unus obscurus, alter clarus, nulla erit repugnantia. *Contra*: Si actuum dualitas tollit contradictionem circa idem objectum in eodem subjecto, plane etiam assensus, & dissensus de eadem re in eodem intellectu erunt possibiles, quod ipsi met Adversarii negant. Eadem quoque voluntas posset idem velle per actum volendi, & nolle simul per actum nolendi. Deinde actus clarus, & obscurus sunt oppositi, sicut lux, & tenebræ: ergo sicut lux, & tenebræ in eodem aëre ceu subjecto simul recipi nequeunt, sic neque actus clarus, & obscurus in eodem intellectu, qui est utriusque subjectum, propter eandem paritatem.

55 *Probatur III.* Coruscante meridiano lumine solis, nihil efficit debile lumen stellæ cujusdam: ergo etiam habitâ clarâ evidentiâ rei per actum scientiæ, nihil efficiet motivum fidei obscurum, & respectivè debile, quia impeditur à fortiori; intellectus enim magis trahitur motivo efficaci, & claro, quàm obscuro.

Probatur IV. Plena possessio boni impedit in voluntate ejus desiderium, & electionem mediorum: ergo eodem modo plena possessio veri in seipso immediatè per evidentiâ actus scientifici impedit usum medii ad idem verum comparandum per actum fidei. Huc etiam ex potiori faciunt rationes pro Assert. præced. adductæ, sicut etiam istæ pro illa.

56 *Objicitur* tam pro ista, quàm præcedente Assertionem I. Philosophorum mos semper fuit, quòd Discipulos prius instruant authoritatibus, & rationibus probabilibus, & ad has postmodum addunt rationes demonstrativas, imò etiam post demonstrativas rationes ulterius sæpe addunt probabiles; sed nec supervenientes demonstrativæ destruunt rationes probabiles, neque superadditæ probabiles demonstrativas; alias enim frustra laborarent in illis adstruendis Professores: ergo actus fidei generatus ex authoritatibus allatis, & actus opinionis generatus per rationem probabilem possunt simul stare cum actu scientifico.

Respondetur, Authoritates, & probabiles rationes subsequentes demonstrationem de objecto scibili nihil causare in habente demonstrationem, & scientiam de eodem objecto, nec quidquam movere, aut roborare intellectum in eadem scientia, ut aliqui volunt; in nullo enim gradu possunt attingere certitudinem scien-

tiæ. Potest quidem intellectus demonstratione imbutus cognoscere, qualis, & quanta sit probabilitas medii topici ad eandem conclusionem adhiberi, tamen exinde non movebitur; unde talis ratio probabilis se habet tantum ut objectum, non ut motivum. Si autem tales authoritates, & rationes probabiles præcedant demonstrationem, & medium, ac motivum analyticum, ut plerumque fit, est, quia etiam plerumque vis medii demonstrativi non bene percipitur, cum sit abscondita, & abstrusa, & sic per rationes probabiles, & authoritates panditur velut via ad demonstrationem percipiendam facilius, & solum est, quod Adversarii evincunt, & probant; quando verò semel est percepta vis medii demonstrativi, destruitur fides, & opinio actualis prius concepta, ut docet Scotus 3. dist. 24. *Si aliquis habeat primam opinionem de aliquo, & superveniat demonstratio, corrumpitur opinio; nam ubi major, cesset minor*, fert adagium. Non quidem dissentit intellectus positivè illi persuasioni probabili, sed de illa amplius non curat, & sic dicitur corrumpi opinio, & fides. Nec ob id frustra laborasse dicendus est Magister; per illas enim rationes probabiles disposuit intellectum discipuli, sicut non est frustranea dispositio agentis naturalis disponentis materiam ad formam substantialem.

Objicitur II. Possum per medium topicum, scilicet *esse latum*, opinari, *hoc ens esse hominem*, & per medium analyticum, scilicet *risibile*, demonstrare: ergo de eadem re possum habere actum opinionis, & Scientiæ.

Respondetur dist. antec. successivè, conc. simul, neg. antec. nam impossibile est, ut idem simul cognoscatur ut evidens, & non evidens, certum, & non certum, necessarium, & non necessarium.

Objicitur III. Philosophus, aut doctus 58 quidam æquè tenetur credere, ac imperitus, & indoctus, DEUM existere, juxta illud Hebr. 11. *Oportet accedentem ad DEUM credere, quia est*; sed Philosophus, & doctus potest etiam demonstrare à posteriori, DEUM existere: ergo poterit simul habere actum fidei, & Scientiæ.

Respondetur: Quando doctus, aut Philosophus aliquis habet actum Scientiæ de existentia DEI per demonstrationem à posteriori, tunc simul non habet actum fidei, quia adveniente luce abscedunt tenebræ; habet tamen talis adhuc fidem de aliis articulis fidei, ut quòd DEUS sit unus, & trinus, Reparator Generis humani, &c. Et bene adhuc proponitur ut articulus fidei credendus, quòd DEUS sit, quia non omnes possunt id demonstrativè scire, nec ipsi docti ante acquisitionem

sitionem Scientiarum. Deinde omnes, etiam docti & Philosophi possunt, & tenentur credere DEUM ut Authorem gratiæ, quia sic non est DEUS naturaliter demonstrabilis.

59 *Obijcitur* IV. Idem objectum ab eodem intellectu cognosci potest cognitione abstractiva, quæ habetur per speciem de objecto absente, & cognitione intuitiva, quæ habetur de objecto præsentem, & existente; sed cognitio abstractiva est obscura, intuitiva verò est clara: ergo nihil obstat, haberi simul in eodem intellectu respectu ejusdem objecti cognitionem claram, & obscuram, quales sunt actus fidei, & Scientiæ, quod *Confirmatur*: Thomas Apostolus simul habuit Fidem, & Scientiam, *quia vidistis Thomam, credidistis*, Joan. 20. Apostoli, & Beatissima Virgo sciverunt Passionem, & alia Mysteria; sed habuerunt simul etiam fidem: ergo, &c.

Respondetur: Posse quidem illas cognitiones haberi in intellectu, non tamen simul, quia idem non potest eidem simul esse præsens, & absens, existens, & non existens, visum clarè, & non visum. *Ad Confirmationem*: Thomas non habuit actum Fidei, & Scientiæ respectu ejusdem, sed aliud vidit, scilicet Humanitatem Christi, & aliud credidit, scilicet Divinitatem, ut habet D. Gregorius in Homil. in Octava Paschatis. Beatissima Virgo, & alii Apostoli viderunt Christum ut hominem passum, & crediderunt ut DEUM. Dein qui viderunt Christum natum, crucifixum, resuscitatum, non de his, sed de aliis Mysteriis Fidem habuerunt, & sufficienter respectu aliorum adhuc habuerunt fidem in præparatione animi; erant enim paratissimi ad omnia credenda, etiam si non scirent. Sic etiam Beatissima Virgo novit experientiâ, se concepisse hominem, sed hominem DEUM se concepisse, credidit. Sic pariter S. Apostolus Paulus vidit divinam Essentiam, habuit tamen adhuc fidem de aliis, quæ in Essentia divina non vidit; fuit enim illa visio transiens, & horaria tantum.

60 *Obijcitur* V. Lumen solis, & lumen syderis reperiuntur in eadem parte medii, licet minus à majore impediatur: ergo etiam autoritas tanquam minus quid poterit esse in eodem intellectu cum demonstratione majore.

Respondetur neg. conseq. & parit. quia cum illa lumina sint qualitates ejusdem speciei, se intendunt, nec incompatibiles in eodem medio sunt; actus verò causatus ab autoritate est alterius speciei ab actu causato per demonstrationem, & ideo non possunt simul esse in eodem intellectu, præsertim ob alias rationes incompatibiles. Dein sicut lumen majus

impedit effectum minoris, licet sit in eodem aëre, sic datò, quod simul esset assensus obscurus fidei, tamen impediretur à fortiori actu scientifico.

Obijcitur VI. De potentia DEI absoluta possunt componi in eodem subjecto duæ qualitates contrariæ in summo, v. g. calor, & frigus in eadem aqua: ergo etiam fides, & Scientia.

Respondetur neg. conseq. disparitas est, quia duæ qualitates contrariæ in summo, v. g. calor, & frigus sibi contrariantur tantum ex generali ratione contrarietatis, quæ contrarietas per absolutam DEI potentiam potest separari, & suspendi, sed fides actualis, & Scientia actualis contrariantur sibi ex speciali ratione, scilicet ob contradictionem, quæ involvitur in objectis earum, eò quod unum destruat formale objectum alterius; fides enim destruit evidentiam, & claritatem, quæ est essentialiter, & formaliter contenta in objecto Scientiæ.

Ex his infertur, Actum Scientiæ cum Actu fidei, vel opinionis de eodem Objecto in eodem intellectu nec supernaturaliter stare posse, uti fusiùs diximus in Theologia, in lib. III. Sentent. disp. 2. quæst. 6. Assertionem 3.

Quæres I. Cum hucusque fuerit sermo de actibus fidei, Scientiæ, & opinionis, seu de actuali fide, opinione, & Scientia, quid dicendum sit de fide, opinione, & Scientia habituali, seu de ipsius habitibus?

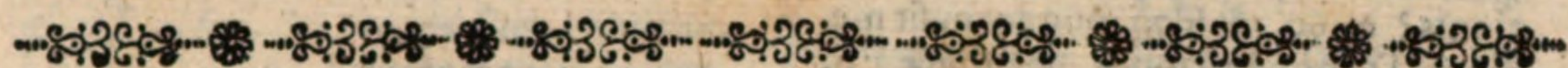
Respondetur: Nec habitus fidei, & opinionis cum habitu Scientiæ stare posse, loquendò de ipsis habitibus *in se, & complete*; quia habitus laborant circa idem objectum, circa quod sunt actus, & per idem medium habentur actus, & habitus; est enim habitus facilitas ad promovendos actus circa objectum, penes quod ipse versatur, per idem medium: ergo eandem repugnantiam sortiuntur habitus inter se, quam actus. Loquendò autem de habitibus, prout unus supponitur per actus multiplicatos auctus, & in gradibus intensis, alter verò oppositus per unum, aut alterum actum inchoatus, sic possunt esse simul quoad entitatem, quia subsequens non totaliter statim expellit antecedentem, sed successivè, in quantum per actus subsequentes contrarios producit habitus priori formaliter contrarius, ejusque destruktivus, si enim aliquis habere opinionem, vel errorem habitualem, & postea acquireret, vel eliceret demonstrationem, si post aliquod tempus oblisceretur illius medii demonstrativi, adhuc esset promptus ad Syllogismos illos Sophisticos, & probabiles eliciendos, quod manifestum signum est, illum priorem habitum non fuisse totaliter corruptum, & destructum. Quòd autem habitus hoc modo possint esse simul, non verò actus secundum

eundem suam entitatem, Ratio est, quod actus proximè, & immediatè tendant in objectum, habitus verò solùm remotè, & potentialiter, & per modum inclinationis; patet autem, non repugnare, potentiam inclinatum in aliquod objectum actu tendere in oppositum, verùm repugnat in duo objecta opposita simul tendere. *Nota:* Si aliquis habet habitum vitiosum intensum alicujus vitii, tunc si eliciatur actus oppositus, pro illo instanti, quo elicitur actus, produci habitum bonum, & remitti vitiosum, quia pro illo instanti voluntas non ampliùs retardatur ab habitu vitioso secundum totam intensiorem illius habitus, sicut retardabatur ante illud instans, quia antea voluntas non superabat resistantiam, in tali autem instanti superat determinandò se ad actum bonum.

63 *Quæres II. & finaliter, quid sit Error?*
Respondetur: Errorem propriè esse cognitionem falsam, rem explicantem

aliter, ac sit in se, quæ cognitio falsa, si est simplex judicium, erit secunda mentis operatio falsa, si verò est assensus falsus alicujus propositionis ex vi alterius causatus, erit discursus falsus, & verus effectus Syllogismi falsi, Scientiæ, & opinionis oppositus. Dicitur autem in definitione cognitio loco generis, reliqua ponuntur loco differentiarum. Distinguitur Error non tantum à Scientia, sed etiam ab opinione, quia licet opinio non sit cognitio vera veritate necessaria, sicut Scientia, est tamen cognitio vera veritate probabiliter apparente, habetque aliqualem evidentiam, scilicet probabilem, error verò est cognitio omnino falsa.

Et hæc satis de Logica, quæ omnia cedant in Gloriam DEI Unius & Trini, Beatissimæ V. Mariæ, & Omnium Sanctorum Honorem. Jam sequitur

INDEX

RERUM NOTABILIUM,

Quæ
IN HAC I. PARTE PHILOSOPHIÆ,
Videlicet
LOGICA
Continentur.
D. Disputationem significat, Numerus Margi-
nalem designat.

A.

Accidens quid sit? D. IV. n. 98. An accidens quantum prædicabile sit propriè Universale? n. 99. Accidens in ratione Universalis quomodo definiatur? n. 102. An Universalitas Accidentis fundari possit supra quodcunque prædicatum contingenter alteri conveniens? n. 104. An Accidens constituatur in esse quinti prædicabilis in ordine ad subjecta nedum numero, sed etiam Specie diversa? n. 106.

Actionis Prædicamentum quid sit? D. VI. n. 64.

Æquivoca quid sint? D. V. n. 5. in quo-
ruplici differentia sint æquivoca? n. 7.
An nomen Æquivocum debeat dici
unum vel plura nomina? n. 9. An in
Tract. II.

Conceptu seu mente reperiri possit
æquivocatio sicut in Voce? n. 10.

Analogia quid sint? D. V. n. 19. Quot
sint Analogorum species? n. 21. An Ana-
logia mediant inter univoca & æquivo-
ca? n. 26. & 29.

Antepredicamenta explicantur. D. V. n.
1. & seqq. Regulæ Antepredicamenta-
les quænam sint? n. 49.

Apprehensio quid sit? D. VII. n. 42. An
sit simplex qualitas? n. 44. An in ea
detur Veritas? n. 47. vel falsitas? n. 50.

Ars quid sit? D. I. n. 14. Artes libera-
les & Mechanicæ quænam sint? n. eo-
dem.

C.

Concreta quid principalius significant?
D. V. n. 14. unde Concreta desumant
suam
Qqq

suam unitatem & pluralitatem, an à forma, vel subjecto, vel supposito? n. 16. unde Concreta substantiva desumant suam unitatem & pluralitatem? n. 17. An intellectus Conclusioni assentiatur alio actu, & alio præmissis? D. IX. n. 8. An intellectus eodem actu attingat præmissas & Conclusionem? n. 14. an assensus Conclusionis causetur à præmissis? n. 20. an præmissæ sint simul cum Conclusionem? n. 26. an posito assensu præmissarum intellectus necessitetur ad assensum Conclusionis? n. 33. & seqq. An assensus Conclusionis possit haberi sine assensu præmissarum? n. 43.

D.

Demonstratio quid sit? D. IX. n. 48. an demonstratio *propter quid* & *quia* sint veræ species demonstrationis? n. 49. demonstratio potissima quid sit? n. 59. quodnam sit aptum medium demonstrationis? n. 60. & seqq. quodnam sit medium Demonstrationis potissimæ? n. 68. & seqq. Præmissæ Demonstrationis debent esse Veræ. n. 82. primæ & immediatæ. n. 84. priores, notiores, certiores, evidentiores & perfectiores Conclusionem. n. 86. item debent esse Causæ Conclusionis. n. 97.

Denominativa quid sint? D. V. n. 11. quid denominativa seu concreta principaliter & primario significant, an formam, vel subjectum? n. 14. Unde Denominativa seu Concreta essentialia, & Accidentaliter suam desumant unitatem & pluralitatem, an à forma, vel subjecto, vel supposito? n. 16. unde desumatur unitas & pluralitas Concretorum Substantivorum? n. 17.

Differentia quid sit? D. IV. n. 61. quotuplex sit? n. 60. An divisio differentiarum à Porphyrio assignata sit adæquata, & Univoci in sua Univocata? n. 63. Differentia ut est Tertium Universale quomodo definiatur? n. 67. An Constituantur in ratione Tertii Universalis per Ordinem ad Speciem, vel per Ordinem ad inferiora speciei? n. 68. An differentia formaliter includat genus, vel differentia inferiori superiorem? n. 73. An Compositio speciei ex genere & differentia sit formalis ex natura rei, vel rationis? n. 78.

Discursus quid sit? D. IX. n. 1. quid essentialiter importet? n. 2.

E.

Ens Rationis quid sit? D. II. n. 1. An datur Ens rationis? n. 2. quomodo definiatur? n. 11. An habeat aliquod esse ante Operationem intellectus? n. 15. In quo consistat formalis ratio Entis rationis? n. 17. & sequentibus.

Quæ sit causa Entis rationis? n. 36. An Potentia sensitiva possit facere Ens rationis? n. 37. An voluntas possit facere Ens rationis? n. 42. An intellectus possit facere Ens rationis? n. 44. An DEUS cognoscat Entia rationis à nobis facta? n. 49. An DEUS faciat etiam Ens rationis? n. 51. & seqq. An Negationes & privationes sint Entia rationis? n. 58. quomodo Ens rationis dividatur? n. 59. An Ens rationis habeat suas proprias affectiones? n. 62.

Error quid sit, & quomodo distinguatur à Scientia & opinione? D. X. n. 63.

F.

Fides quid sit & quotuplex? D. X. n. 46. An Actus fidei & Scientiæ de eodem Objecto possint simul stare in eodem intellectu? n. 54. An habitus fidei & Scientiæ possint stare simul in eodem intellectu? n. 62.

G.

Genus an definiiri possit? D. IV. n. 4. quomodo definiatur à Porphyrio? n. 1. An definitio generis à Porphyrio data sit essentialis? n. 6. qualiter intelligenda sit definitio generis data à Porphyrio? n. 10. quomodo genus prædicetur de individuis? n. 16. & 21. quomodo genus contineat Species & differentias? n. 30.

H.

Habitus Prædicamentum quid sit? D. VI. n. 77.

Habitus Qualitas quid sit? D. V. n. 100. Modi Habendi enumerantur. D. VI. n. 81.

I.

Individuum quomodo definiatur? D. IV. n. 53. Utrum ab omnibus individuis possit abstrahi Conceptus Communis singularis, & prædicabilis de quolibet inferiori? n. 54. quodnam sit discrimen inter individuum, suppositum, ac Personam? n. 59.

Intellectus Actus alii sunt Absoluti, alii Comparativi, alii Directi, alii Reflexi. D. II. n. 35.

Intentio Objectiva & formalis, prima & secunda quid sit? D. II. n. 66. quomodo intentiones secundæ conferantur cum primis? n. 68. quæ sit definitio primæ Intentionis? n. 69. quomodo secunda intentio definiatur? n. 70. quomodo intentiones secundæ prædicentur de primis? n. 75. an una secunda intentio possit applicari alteri? n. 77.

Judicium quid sit? D. VIII. n. 2. An sit una simplex qualitas? n. 6. Veritas in

Index Rerum Notabilium.

in iudicio quid sit? n. 14. & seqq. falsitas Iudicii quid sit? n. 34.

lam similitudinem, an verò unitatem indifferentiæ? n. 87.

L.

Logica unde derivetur? D. I. n. 1. quæ sit divisio Logicæ? n. 2. An detur Logica? n. 3. quid sit Logica? n. 4. An dividatur in docentem & utentem? n. 5. An Logica Docens realiter & specie distinguatur ab utente? n. 6. An divisio Logicæ in docentem & utentem secundum omnem Logicæ partem sit Bona? n. 11. An Logica sit Scientia propriè dicta? n. 16. & quidem secundum omnem sui partem? n. 18.

An Logica utens si ars? n. 25. an Logica sit Scientia realis? n. 27. An Logica sit Scientia speculativa, vel practica? n. 38. An Logica sit necessaria ad alias Scientias acquirendas? n. 48. & 56. Logica secundum se quale habeat objectum? n. 64. quodnam sit objectum formale Logicæ? n. 67. An voces sint objectum Logicæ? n. 68. An tres mentis Operationes? n. 70. An res quatenus intelligibiles sint objectum Logicæ? n. 74. An Ens rationis sit objectum Logicæ? n. 76. An sola demonstratio sit objectum Logicæ? n. 78. Logica Aristotelica quale habeat objectum? n. 80.

M.

Mentis Operatio prima quid sit? D. VII. n. 42. An sit simplex qualitas? n. 44. An detur in ea Veritas? n. 47. vel falsitas? n. 50.

Mentis Operatio secunda quid sit? D. VIII. n. 2. An sit simplex qualitas? n. 6. qualis sit in ea Veritas & falsitas? n. 12. & sequentibus.

Mentis Operatio tertia quid sit? D. IX. n. 1.

N.

Naturæ Communes an dentur à parte rei? D. III. n. 4. an sint singularibus realiter identificatæ? n. 22. & à singularitatibus formaliter distinctæ? n. 27. Naturæ Communitas quotuplex sit? n. 34. Natura communis in triplici statu considerari potest. n. 36. an Communitas conveniat naturæ etiam in statu existentiae? n. 37. An natura sit communis pluribus per indifferentiam, vel in existentiam? n. 50.

An natura communis habeat propriam unitatem positivam? n. 62. & an unitatem formalem retineat contracta ad individua? n. 66. Qualis sit unitas formalis naturæ in statu Essentiæ? n. 72. An unitas formalis naturæ sit ab unitate singulari formaliter distincta? n. 78. & an multiplicetur in individuis? n. 82. An unitas formalis naturæ importet so-

O.

Objectum Scientiæ quid & duplex sit? D. I. n. 60. quid sit objectum adæquatum seu attributionis & parziale? n. 61. Quid sit objectum materiale & formale? n. 62. quæ Conditiones requirantur ad objectum attributionis? n. 63.

Opinio quid sit? D. X. n. 45. An formido sit de essentia Opinionis? n. 47. An Actus Opinionis & Scientiæ possint stare simul in eodem intellectu de eodem objecto? n. 52. An Opinio habitualis possit simul stare cum habitu Scientiæ? n. 62.

Opposita quid sint? D. VI. n. 78. Oppositio relativa, contraria, privativa, & contradictoria quid sit? n. eodem.

P.

Prædicamentum quid sit? D. V. n. 30. Quot sint Prædicamenta? n. 31. & 33. An Prædicamenta inter se realiter distinguantur? n. 36. quænam entia in prædicamento directè ponantur? n. 41. an debeant esse completa & finita? n. 44. An genera, species, & individua ponantur in prædicamentis? n. 45. quænam sint divisiones Prædicamentorum? n. 48.

Prædicamenta sex ultima explicantur. D. VI. n. 61. & 63. Antepædicamenta explicantur. D. V. n. 1. & seqq. Postprædicamenta explicantur. D. VI. n. 78. & sequentibus.

Passionis Prædicamentum quid sit? D. VI. n. 66.

Praxis quid sit? D. I. n. 29. & 31. An Actus intellectus sit praxis? n. 33. an actus elicitus voluntatis sit praxis? n. 35. An Actus voluntatis imperatus sit praxis? n. 36.

Præmissis an intellectus alio actu assentiatur, quàm Conclusioni? D. IX. n. 8. Præmissas & Conclusionem an intellectus eodem actu attingat? n. 14. An assensus Conclusionis causetur à præmissis? n. 20. An præmissæ sint simul cum Conclusionem? n. 26. An posito assensu præmissarum intellectus necessitetur ad assensum Conclusionis? n. 33. & seqq. An assensus Conclusionis possit haberi sine assensu præmissarum? n. 43.

Propositionis Veritas quid sit? D. VIII. n. 14. & seqq. Falsitas propositionis quid sit? n. 34. An una Propositio possit esse verior alterâ? n. 40. An propositio vera potuisset esse falsa? n. 43. An propositio vera possit transire in falsam? n. 45. An propositiones de futuro contingenti sint determinatè veræ, vel falsæ? n. 55. An etiam ante Decretum DEI sint determinatè veræ vel falsæ? n. 64.

Modi prioris explicantur. D. VI. n. 79.

Proprium quomodo definiatur? D. IV. n.

84. quodnam proprium sit rigorosè proprium? n. 86. quomodo proprium secundò intentionaliter sumptum definiatur? n. 88. an proprium seu Passio propria metaphysicè emanans ab essentia, possit per absolutam DEI potentiam separari à suo subiecto? n. 93.

Q.

Qualitas quotupliciter accipiat? D. V.

n. 98. quomodo definiatur qualitas? n. 99. quomodo dividatur in quatuor Classes? n. 100. An hæc divisio sit generis in species? n. 104. Quæ sint proprietates qualitatis? n. 105.

Quando Prædicamentum explicatur. D. VI. n. 76.

Quantitas quid, & quotuplex sit? D. V.

n. 65. in quo consistat ratio formalis quantitatis? n. 67. & seqq. Quantitas an sit accidens realiter distinctum à substantia, & aliis accidentibus materialibus? n. 81. quantitas continua & discreta quid sit? n. 85. quæ sint species quantitatis continuæ? n. 86. Quantitas discreta an sit vera species prædicamenti quantitatis? n. 87. An linea, superficies, & corpus sint veræ species quantitatis continuæ? n. 92. An locus, motus, & tempus sint veræ species quantitatis continuæ? n. 96. quæ sint proprietates quantitatis? n. 97.

R.

Relatio quid sit? D. VI. n. 1. quotuplex

sit? n. 2. an relationes transcendentales sint rebus realiter identificatæ? n. 3. & formaliter ab eis distinctæ? n. 4. An relatio prædicamentalis sit forma accidentalis realiter à fundamento distincta? n. 7. fundamentum relationis est duplex. n. 16. An Relatio essentialiter constituatur per esse ad, vel per esse in? n. 17.

Subiectum seu fundamentum Relationis

Prædicamentalis debet esse Ens reale ac finitum. n. 20. An una relatio possit fundari super aliam? n. 24. Relatio prædicamentalis petit terminum realem & actu existentem. n. 31. Ad multiplicationem numericam termini numerò quoque multiplicantur relationes. n. 33. An Relatio terminetur ad absolutum? n. 40. An ut duo dicantur similia realiter, requiratur, ut habeant duas albedines, vel an sufficiat una albedo replicata in ipsis? n. 46.

Relatio intrinsecus adveniens & extrinsecus adveniens quid sit? n. 48. & an hæc

divisio sit bona? n. 49. An solæ relationes intrinsecus advenientes constituant quartum Prædicamentum relationis? n. 52. & 53. Unde desumenda sit specificatio relationum? n. 55. Quot sint modi relativorum? n. 56. Quot sint proprietates relationum? n. 60.

S.

Sapientia quid sit? D. I. n. 13.

Scientia quid sit? D. I. n. 13. quæ requi-

rantur ad eam conditiones? n. eodem. Scientia dividitur in præcticeam & Speculativam. n. 29. Scientia quotuplex sit? D. X. n. 1. quomodo definiatur? n. 2. quot conditiones ad eam requirantur? n. 3. an scientia possit suum objectum demonstrare? n. 10. An de ente per accidens possit dari scientia? n. 11. An subiectum debeat primò continere virtualiter omnes veritates scientiæ? n. 12. unde unitas & distinctio scientiæ desumatur? n. 14. An scientia totalis sit unus specie vel numero habitus? n. 16. quomodo scientia totalis sit una? n. 24.

Quid requiratur, ut una scientia sit alteri subalternata? n. 26. & seqq. an habens scientiam subalternatam, debeat necessariò etiam habere scientiam subalternantem? n. 40. An actus scientiæ & opinionis possint stare simul de eodem objecto in eodem intellectu? n. 52. An actus scientiæ & fidei similiter possint simul stare? n. 54. An habitus scientiæ, fidei, & opinionis possint simul esse in eodem intellectu? n. 62.

Signum quotuplex sit? D. VII. n. 3. quomodo definiatur? n. 4. quæ sit ratio constitutiva signi? n. 7. an divisio signi in naturale & ad placitum sit adæquata? n. 13.

Modi essendi simul explicantur. D. VI. n. 80.

Situs Prædicamentum quid sit? D. VI. n. 70. & 75.

Species quomodo definiatur? D. IV. n. 34.

an definitio speciei data à Porphyrio sit bona? n. 36. per quid species formaliter constituatur in esse universalis? n. 39. an species ad suam universalitatem requirat plura inferiora existentia? n. 44. vel saltem possibilia? n. 49. an compositio speciei ex genere & differentia sit ex natura rei formalis, vel rationis? n. 78.

Substantia quid & quotuplex sit? D. V.

n. 53. in quo consistat formalis ratio substantiæ? n. 54. quænam substantia constituat supremum genus in Prædicamento substantiæ? n. 55. & 61. Schema Prædicamenti substantiæ. n. 62. quæ & qua-

Index Rerum Notabilium.

& qualis sit divisio substantiæ? n. 63.
quænam & quot sint proprietates sub-
stantiæ? n. 64.

Syllogismus quid sit? D. IX. n. 2.

U.

Ubi Prædicamentum quid sit? D. VI. n. 68.

& seqq. Universale quot modis accipia-
tur? D. III. n. 1. An universale Meta-
physicum seu in essendo sint nudæ voces
aut conceptus, an verò naturæ à parte
rei communes? n. 4. an naturæ com-
munes sint singularibus immersæ & reali-
ter identificatæ? n. 21. & 22. an forma-
liter distinctæ à singularitatibus? n. 27.
an natura sit communis pluribus per in-
differentiam vel inexistentiā? n. 50.
An natura habeat propriam Unitatem?
n. 62. & an eam retineat in statu exi-
stentiæ contracta ad individua? n. 66.
qualis sit Unitas formalis naturæ in sta-
tu essentiæ? n. 72. An Unitas formalis
naturæ sit ab unitate singulari distincta?
n. 78. & an multiplicetur in individuis?
n. 82. an unitas formalis naturæ impor-
tet solam similitudinem, an verò uni-
tatem indifferentiæ? n. 87.

Universale Logicum, seu in prædicando
quid sit? n. 91. an detur à parte rei?
n. 94. quid Universale Logicum essen-
tialiter constituat? n. 98. & 105. An di-
ci de seu Relatio prædicandi sit passio

universalis? n. 109. An universale fiat
per actum intellectus agentis, vel pos-
sibilis? n. 111. an fiat per actum abso-
lutum, vel collativum? n. 113. an fiat
per actum compositum, vel simplicem?
n. 115. quæ sit definitio universalis?
n. 117. an ad universale Logicum re-
quiratur, quòd natura sit actu plurifica-
ta in multis, n. 119. vel ut sit naturali-
ter plurificabilis in multis? n. 121. vel
ut saltem supernaturaliter sit multipli-
cabilis? n. 123. quomodo universale
Logicum dividatur? n. 127. An divi-
sio Universalis Logici in quinque Præ-
dicabilia sit generis in species? n. 140.
Universalia quinque in particulari expli-
cantur. D. IV. n. 1. & sequentibus.

Univoca quid sint? D. V. n. 2. An ratio
significata per nomen univocum debeat
essentialiter convenire univocatis, vel
accidentaliter? n. 3. item an æquè pri-
mò & principaliter debeat convenire
omnibus univocatis vel non? n. 4.

Voces quid primò significant? D. VII.
n. 18. An voces significant etiam con-
ceptus? n. 26. qualiter significatio vo-
cis exerceatur? n. 28. An voces signifi-
cent ad placitum? n. 31. Quid sit veri-
tas & falsitas in vocibus? n. 35. an vo-
ces possint rem perfectius significare
audienti, quàm nota sit loquenti?
n. 37.

Errata Graviora, quæ in hac Logica post Typum
occurrerunt, ita corrigat Benevolus Lector.

Fol. 15. Col. 2. Lin. 56. quia Lege
quâ.

F. 19. C. 1. L. 38. nec lege neg.

F. 24. C. 2. L. 54. tendendi lege traden-
di.

F. 25. C. 1. L. 5. ex mutatum lege cu-
mulatum.

F. 28. C. 2. L. 63. utens lege ut Ens.

F. 37. C. 2. L. 33. Identitas adde est.

F. 41. C. 1. L. 41. ralata lege relata.

F. 57. C. 2. L. 48. seculuso lege secluso.

F. 97. C. 2. L. 9. dicit. adde &.

F. 98. C. 1. L. 17. id lege secundum id.

F. 102. Col. 1. L. 4. universalis lege U-
niversales.

F. 102. C. 1. L. 41. colligitur lege ut
colligitur.

F. 102. C. 2. L. 27. conciperet lege con-
ciperet enim.

F. 104. C. 2. L. 19. sola lege sola sunt.

F. 104. C. 2. L. 24. de ii lege de iis.

F. 105. C. 2. L. 25. distinctam lege di-
stinctum.

F. 108. C. 2. L. 20. retineant lege reti-
neat.

F. 113. C. 1. L. 58. min. lege dist.
min.

F. 119. C. 1. L. 53. quidus lege
quibus.

Errata Graviora, quæ in hac Logica &c.

F. 120. C. 1. L. 32. propositonem
esse adde concedendam.	F. 207. C. 1. L. 6. Ipso lege
pla.
F. 120. C. 1. L. 51. commue lege
commune.	F. 217. C. 1. L. 39. proprietatem
lege prioritatem.
F. 131. C. 2. L. 17. repugnare lege
repugnaret.	F. 217. C. 1. L. 52. independenter
lege independentes.
F. 144. C. 1. L. 41. Essentiam le-
ge scientiam.	F. 217. C. 1. L. 53. cognoscantur le-
ge cognoscantur.
F. 151. C. 1. L. 23. munerô lege
numerô.	F. 233. C. 1. L. 21. annuntiari le-
ge enuntiari.
F. 164. C. 1. L. 11. realeam lege
realem.	F. 233. C. 2. L. 27. prædicabili le-
ge producibili.
F. 165. C. 2. L. 38. hic lege hic.	F. 233. C. 2. L. 38. generum lege
genericum.
F. 177. C. 2. L. 24. Extensionis le-
ge Intensionis.	F. 235. C. 1. L. 50. sientia lege sci-
entia.
F. 178. C. 1. L. 43. ad objectum
adde scitum.	F. 235. C. 2. L. 1. identatem lege
identitatem.
F. 181. C. 1. L. 9. modus lege mo-
tus.	
F. 203. C. 1. L. 22. complexum le-
ge complexam.	

Panger, Marinus

Philosophia Aristotelica univ

Bd.: 1

Ingolstadt 1739

2 Ph.u. 56 a-1

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10944208-5

VD18 12746010-001